

**T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE ORMANCILIK
POLİTİKALARI
(1923–1946)**

MEHMET BENLİ

120121006

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. MUSTAFA GÖLEÇ**

İSTANBUL 2014

**T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE ORMANCILIK
POLİTİKALARI
(1923–1946)**

MEHMET BENLİ

120121006

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. MUSTAFA GÖLEÇ**

İSTANBUL 2014

**T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE ORMANCILIK
POLİTİKALARI
(1923–1946)**

MEHMET BENLİ

120121006

**Enstitü Anabilim Dalı : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Enstitü Bilim Dalı : Tarih Anabilim dalı**

Bu tez / / 2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği /Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

**Yrd. Doç. Dr. Mustafa Göleç
Jüri Başkanı**

**Yrd. Doç. Dr. Emine Tonta Ak
Jüri Üyesi**

**Yrd. Doç. Dr. Hasan Fırat Diker
Jüri Üyesi**

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

16 Mayıs 2014

Mehmet Benli

ÖZ

Bu çalışma 1923–1946 yılları arası Türkiye Cumhuriyeti’nde ormancılık politikaları üzerinedir. Orman gerek ekonomik ürünleri gerekse dolaylı toplumsal ve siyasal işlevleriyle önemli bir zenginliktir. Orman politikaları bu zenginliğin kullanılmasının başlıca aracıdır. Erken dönem cumhuriyet hükümetleri ormancılık politikaları ile siyasi, sosyal ve ekonomik hedefler gütmüşlerdir. Bu dönemin ormancılık politikaları, halkı milli mücadeleye çekme, ormanları ihale ederek devlet bütçesine gelirler sağlama ve cumhuriyet zenginleri oluşturma şeklinde özetlenebilir. Devletçilik siyaseti ormanlarda 1937 yılından itibaren, bir hedef olarak belirlenmiş ancak 1945 yılından sonra uygulanabilmiştir.

Tez giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Osmanlı Devleti’nde Ormancılık Faaliyetleri” işlenmiştir. İkinci bölüm “Türkiye Cumhuriyeti’nde 1923–1937 Arası Ormancılık Politikası” başlığını içermektedir. Üçüncü bölümde ise “Türkiye Cumhuriyeti’nde 1937–1946 arası Ormancılık Politikası” araştırılmıştır.

İstatistiki bilgiler geç tutulduğu için yapılan çalışmada kaynak olarak, arşiv kaynakları, Orman Müdürlüğü’nün resmi yazışmaları, gazete, dergi ve döneminde yayınlanmış eserler kullanılmıştır. Ayrıca bu alanda yazılmış diğer güncel eserlerden de faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orman, Ormancılık Politikası, Devletçilik, Cumhuriyet Zenginleri, Orman Köylüleri

ABSTRACT

This study consists of forestry policy in Turkish Republic between the years of 1923-1946. Forest is a crucial resource for both its economic products and indirectly social and political functions. Forestry policy has a considerable effect on using this resource. Governments of early republican era had political, social and economic targets through forestry policy. Forestry policy of this period can be summarised as encouraging people for national struggle, providing income for state budget by delegating forests and forming the republican bourgeoisie. Etatism policy was identified as a goal for forests since 1937 however it could be applied since 1945.

The thesis contains an entry and three chapters. In chapter 1, “Forestry Activities in Ottoman Empire” is discussed. Chapter 2 includes the title of “Forestry Policy in Turkish Republic years of between 1923 and 1937”. In chapter 3, “Forestry Policy in Turkish Republic Between 1937 and 1946” is handled.

Since statistical datas was recorded late, archieve resources, correspondences of Directorate of Forestry, newspapers, magazines and works published during their period are used as resource in this study. Besides other current works written in this field are utilized.

Key Words: Forest, Forestry Policy, Etatism, The Republic Bourgeoisie, Forrest Villagers.

ÖNSÖZ

Erken dönem Cumhuriyet tarihinin aydınlatılmaya muhtaç yönleri çoktur. Günümüze bu kadar yakın bir zaman olmasına rağmen, hatta o dönemi yaşayanların bile hayatta olduğu bir devrin bu kadar az bilinmesi şaşırtıcıdır.

Bu çalışmaya başlarken zihnimde ormanların güncel politikayla çok fazla ilişkisinin olmadığı, erken dönem cumhuriyet hükümetlerinin ormanları çok iyi koruduğu hatta orman tahribatının sanki demokratikleşme süreciyle başladığı, erken dönem Cumhuriyet aydın, bürokrat ve yöneticilerinin idealleri uğruna hiçbir kişisel menfaat gütmeden ormanları yönettikleri, devletçilik uygulamalarının 1930'lu yıllardan itibaren orman işletmeciliği de dâhil olmak üzere uygulandığı, orman varlığının cumhuriyet hükümetlerince her geçen yıl daha da arttırıldığı, bu sebeplere binaen halkın bitmek bilmeyen bilinçsizlikle ormanları imha ettiği gibi önyargı ve düşünceler vardı. Ormancının ağaç uğruna, idealler uğruna, vatan ve vazife uğruna yasaların katıksız uygulayıcısı olan; orman köylüsünün ise buna karşı kişisel menfaatleri ve bilinçsizliğinden dolayı direnen figürler olduğunu zannediyor, köylü-ormancı çatışmasının bu durumun neticesi olduğunu düşünüyordum. Tez çalışması dolayısıyla başladığım araştırmalarım beni bu hayal dünyasından uyandırdı. Döneme atfedilen değerlendirmelerin gerçekçi ve objektiflikten uzak olduğunu anlamamı sağladı.

Bu çalışmanın döneme dair toplumsal tarih çalışmalarının mütevazı bir örneği olarak ilim dünyasına küçük de olsa bir katkı sağlamasını ve yeni araştırmacılar için de soru işaretleri uyandırmasını temenni ediyorum.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasını mümkün kılan sonsuz nimetleri için Allah'a şükrediyorum.

Eşim ve çocuklarıma sabır ve fedakârlıklarından dolayı teşekkür ederim. Çalışmamı, adeta benim okuma-yazma uğraşımın kenarında büyüyen oğlum Furkan Kasım'a adıyorum.

Mustafa Göleç hocama konu seçimi, kaynak yönlendirmesi, yazım tecrübesi ve sosyal tarihçiliği sevdirmesinden dolayı medyun-ı şükranım. Ayrıca bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen, Nurdan Şafak, Emine Tonta Ak, Abdulkadir Özcan ve Fahameddin Başar Hocalarıma müteşekkirim. FSM Vakıf Üniversitesi Tarih ve Edebiyat bölümü çalışanları ile dostum Esan Gül'e teşekkürlerimi sunarım. Allah hepimizden razı olsun.

Mehmet Benli

İçindekiler

GİRİŞ	1
Bölüm 1	9
1. Osmanlı Devleti'nde Ormancılık Faaliyetleri	9
1.1. Anadolu'da Orman Varlığı	9
1.2. Osmanlı Dönemi Ormancılığı Hakkında Cumhuriyet Dönemi Uzmanlarının Yaklaşımları.....	15
1.3. 1856 Paris Antlaşması Öncesi Osmanlı Devletinde Ormancılık Faaliyetleri	18
1.4.1856 Paris Antlaşması Sonrası Ormancılık Faaliyetleri ve Yabancı Uzmanların Osmanlı Ormancılığına Etkisi.....	22
1.5. Orman ve Maadin Nezareti	26
1.6. Orman Meclisi	29
1.7.Ormancılıkla İlgili Yasal Faaliyetler	32
1.8.Ormanlardan Alınan Vergiler	36
1.9.Osmanlı Devleti'nde Ormancılık Eğitimi	38
1.10. 1920–1923 Arası Ormancılık Politikası.....	41
Bölüm II	44
2. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1923–1937 Arası Ormancılık Politikası	44
2.1. 1923–1937 Arası Ormancılık Politikasının Genel Bir Değerlendirmesi	44
2.2. Eğitim Çalışmaları	48
2.3. Amenajman ve Silvikültür Çalışmaları.....	58
2.4. Osmanlı Devletinden Devralınan Orman Mirası	70
2.5. Ormanları İşletme Politikaları.....	82
2.6. Cumhuriyet Döneminde Getirilen Yabancı Uzmanlar ve Çalışmaları	122
2.7.Ormancılık Politikalarının Sosyal Etkileri.....	127
2.8. Orman Yangınları	144
2.9. Ormancılık İlgili Yasal Düzenlemeler	148
2.10. Orman Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleri	186
2.11. Ormanlar ve Ekonomik Etkinlikler.....	192
Bölüm III.....	208
3. Türkiye Cumhuriyeti 1937–1946 yılları arası Ormancılık Politikası	208
3.1. 1937–1946 Arası Ormancılık Politikasının Genel Bir Değerlendirmesi ...	208
3.2. Orman Varlığı	211

3.3. Ormanları İşletme Teknikleri.....	219
3.4. Ormancılık Politikalarının Sosyal Etkileri.....	226
3.5.Orman Suçları	257
3.6. Orman Yangınları	269
3.7.Ormancılıkla İlgili Sivil kuruluşlar ve Ormancılık Propagandası	272
3.8. Ormancılık İlgili Yasal Düzenlemeler	273
3.9. Ormancılık Eğitimi Çalışmaları	294
3.10. Silvikültür ve Amenajman Çalışmaları.....	297
3.11.Orman Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleri	306
3.12. Ormanlar ve Ekonomik Etkileri.....	320
SONUÇ	329
Bibliyografya.....	333
Ekler	351

KISALTMALAR

TBMM:	Türkiye Büyük millet Meclisi
T.C:	Türkiye Cumhuriyeti
DİA:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
BMM:	Büyük Millet Meclisi
BCA:	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
TAŞ:	Türkiye Anonim Şirketi
DYP:	Doğru Yol Partisi
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
MKYK:	Merkez Karar Yönetim Kurulu
çev.:	Çevri
v.b.:	ve benzeri
a.g.e.:	Adı Geçen Eser
a.g.m.:	Adı Geçen Makale
Bkz.:	Bakınız
Prof.:	Profesör
Doç.:	Doçent
Yrd. :	Yardımcı
Dr.:	Doktor
Km.:	Kilometre
Km ² :	Kilometre kare
M ³ :	Metre küp
Krş.:	Kuruş
L:	Lira
dm ³ :	desimetreküp
A.e.:	Aynı eser
Haz.:	Hazırlayan

GİRİŞ

İnsan ormana karşı tek taraflı ve zorunlu bir bağımlılık duymaktadır. Yeryüzünde ormanlar insan olmadan önce de vardı. Orman kendi varlığı için insana muhtaç değilken, modern zamanda bu durum değişmiştir. İnsan dünyada yaşayabilmek için ormana ve ağaçlara muhtaçlığı ise ebedidir. Bu ihtiyacı sorumsuzca kullanmak, doğal olarak ormanların tükenme sorununu gündeme getirmektedir. Bu durum insanlara ormanları ve ağaçları belli ölçütlere göre koruma sorumluluğunu yüklemektedir.

İlahi dinlerin hepsi ilk insanın cennet (içerisinde ağaçların ve ırmakların yer aldığı bahçe) den yeryüzüne geldiği noktasında müttefiklerdir. Bu öğretilerde ağaç kıyamet saatinde bile olursa dikilmesi gereken bir canlı varlıktır. Gerek dini gerekse seküler düşünce ağaç ve ormanın insan ve toplum hayatındaki rolünü teslim etmektedir. İnsan doğumundan itibaren barınma, ulaşım, beslenme, sağlık, eğlence, güvenlik, eğitim gibi hayatın her alanındaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere ölümüne kadar ağaç ve ormana muhtaçtır. Doğal olarak devletler de ormanlardan en verimli şekilde yararlanmanın ve bir yandan ormanları tüketirken, diğer yandan ise yeniden üretmenin imkânları üzerinde durmuşlardır. Bu muhtaç olma durumu devletleri ve sivil kuruluşları hayati öneme sahip olan ağaç ve ormanları doğru kullanma ve bunlardan en verimli şekilde yararlanma anlayışına itmiştir. Ne var ki bu hassasiyet ormanların her zaman doğru olarak kullanıldığını göstermez. Aslında “insanların ormanları doğru biçimde kullanma şekli nasıldır?”, sorusuna verilebilecek tek bir cevap yoktur. Bu soruya verilecek cevaplar “Orman Politikaları” başlığı altında incelenmektedir. Bu politikaların değerlendirilmesinde temel kriterler ormanın ve orman içindeki canlı ve cansızların varlığını sürdürmesi, bununla birlikte insanların orman ve ağaçlara olan ihtiyaçlarının en verimli şekilde karşılanmasıdır. Bunlardan herhangi birinin eksik kalması aslında ormanlarının doğru idare edilmediğini de gösterir.

Bu çalışmada “1923–1946 yılları arası Türkiye Cumhuriyeti’nin orman politikalarını üzerinde durulmaktadır. Bu konunun seçilme nedenlerinin başında, bu alanda yapılan çalışmaların yetersizliği gelmektedir. Tek parti dönemi ormancılık

politikaları üzerinde ülkemizde yapılmış müstakil bir çalışma yoktur. Dönemle ilgili kısa ve dağınık halde bilgiler vardır. Bunların bir araya toplanıp bir bütünlük içerisinde sunulması gerekmektedir.

Dönemle ilgili ormancılık ana başlığı altında az da olsa farklı ‘akademik’ çalışmalar vardır. Ancak bu çalışmaların bir kısmı bilimsellikten uzaktır ve bilgi eksiklikleri ihtiva etmektedir. Bilimsel yöntem ve araçlarla değerlendirme ve analiz çabası yerine, bu metinlerin döneme övgü ya da yergi maksatlı yaklaşımları bu durumun en önemli nedenidir. Bir başka deyişle bu dönemde ormancılıkla ilgili çalışmalar tek yanlı çarpıtmaları içerisinde barındırmaktadır.

Dönemle ilgili farklı başlıklar altında yapılan yayınlar arasında, ormancılık politikalarının topluma etkisini izah eden çalışma neredeyse yoktur. Bu eserlerdeki en önemli sorunlardan biri de değerlendirmede hukuksal metinlerin uygulanması sürecine dair bir bilgi içermemeleridir. Bu çalışmaların daha objektif olarak değerlendirilebilmesi için çıkarılan kanunların veya yönetmeliklerin toplumsal etkileri dikkate alınmalıdır. Ormancılık politikalarının, özellikle 1920–1937 yılları arasındaki sosyal etkilerini yansıtacak veriler sınırlıdır. Devletçe tutulması gereken (istatistiki bilgiler gibi) yazılı kaynaklar yetersizdir.

1923–1946 yılları arası Türkiye’deki orman varlığına dair veriler bulunmasına rağmen bunlar maalesef politik ve ideolojik gerekçelerle kullanılmamıştır. Bu dönemde ormanların silvikültür¹ çalışmalarının yetersizliğinden de bu akademik çalışmalarda bahsedilmemektedir. Yine bu dönemde orman politikalarının edebi ve kültürel hayata yansımalarını ele alan bir çalışma yok gibidir. Bu çalışma da bu eksikliklerin kısmen de olsa giderilmesi hedeflenmektedir.

Bu tez üç ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde “Osmanlı Devleti Dönemi Ormancılık Faaliyetleri” ele alınmıştır. İkinci bölüm “1923–1937 arasında Cumhuriyet Hükümetlerinin Ormancılık Politikaları” hakkındadır. Üçüncü bölümde 1937–1946 yılları arası döneme odaklanılmaktadır.

Cumhuriyet Dönemi ormancılık politikaları dönemin siyasi gelişmelerinden bağımsız değerlendirilemez. Cumhuriyet döneminde Türkiye ormanlarının serencamı

¹**Silvikültür:** Ormanların planlı olarak kurulması ve bunların doğal olarak kurulmuş ve varlığını sürdüren ormanlarla birlikte yetiştirilmesi (bakımı), gençleştirilmesi ve varlıklarının en iyi şekilde devam ettirilmesi ile uğraşan bir bilim dalıdır.

Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesi sürecinde şekillenmiştir. 1913–1918 yılları arası göç ve iskân hareketleri bu açıdan önemli bir dönüm noktasıdır. Bu süreçte Ulus-Vatan ikilemi üzerine inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti bu ögelerin toplumda yerleşmesi için yoğun bir siyasi propaganda faaliyeti yürütmüştür. İttihat ve Terakki Fırkası tarafından 1913 yılından sonra resmi ideoloji haline getirilen milliyetçilik ile Türk milli bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır.² I. Dünya Savaşı esnasında göç ve tehcir gibi nüfus politikalarıyla da *Türk Yurdu* oluşturulmuştur.³ Bu dönemde Türk milliyetçiliği “*Anadolu Türk Yurdu*” anlayışı ile somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu yurtlaştırılan coğrafyanın kutsanması amacıyla II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Hükümetleri Anadolu'yu tarihi ve coğrafi olarak yüceltmişlerdir. Bu bağlamda Anadolu'nun “cennet vatan” olarak zihinlere yerleşmesi planlanmıştır. Bu cennet vatan Anadolu gerçekte nasıl bir coğrafi mekândı? Hayalleri bu şekilde kurulan bu cennet vatan Anadolu nasıl bir bitki örtüsüne sahipti? Bu konuda hamasi yazarlar Anadolu'yu, “çağlayan sular, öten bülbüller, altı üstü birbirinden zengin ve dünyanın hazinesi olan”⁴ bir yer olarak tasvir ediyorlardı. Bu cennet vatan içerisinde mutlu bir hayat yaşayan Anadolu insanı kompozisyonunu tarif etmekteydiler.

Anadolu coğrafyasının bitki örtüsü üzerinde farklı görüşler vardır. Bunlardan biri Anadolu'nun tarihte ormanla kaplı bir yer olduğu, diğeri ise bölgenin eskiden beri ağaçsız ve dağlarının çıplak olduğu şeklindedir.

Bu görüşlerden birincisini benimseyenler, Anadolu'nun tarihin ilk devirlerinden beri ormanlarla kaplı olduğunu, Roma ve Osmanlı İmparatorlukları tarafından imparatorluk çıkarları ve yanlış yönetim gibi sebeplerle zaman içerisinde ormansızlaştırıldığını ifade etmektedirler. Bu şekilde olduğunu iddia edenler kendilerine Evliya Çelebi'nin *Seyahatnamesi* gibi kaynakları delil olarak göstermektedirler. Ayrıca bu görüşü savunanların bir başka ortak özelliği hepsinin de Türkiyeli araştırmacılar olmasıdır. Bunlara göre; Roma İmparatorluğu Anadolu üzerindeki hâkimiyeti esnasında bölgedeki zengin ve gür ormanlık alanları imparatorluğun donanma ve diğer ihtiyaçları için acımasızca kullanmıştır. Yine aynı yorumda bulunanlar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde de Anadolu ormanlarının

²Tarik Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler cilt 3**, İstanbul, İletişim, 2011, s.378,379.

³Fuat Dünder, **Modern Türkiye'nin Şifresi**, İstanbul, İletişim, 2010, s.281–282.

⁴Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1967, s.79–80.

cibal-i mubaha⁵ kapsamında halkın her türlü yağmasına açık bırakıldığını, buna ek olarak tersanelerin kereste ihtiyacı için yine Anadolu ormanlarının acımasızca kullanıldığını iddia etmektedirler.

Özellikle batılı uzmanlar ve bazı yerli araştırmacılar Anadolu'nun orman varlığı üzerinde yaptıkları araştırma ve değerlendirmelerde, Anadolu ikliminin bölgede orman varlığının oluşmamasına sebep olduğunu dolayısıyla Anadolu'nun eski dönemlerde de ağaçsız bir coğrafya olduğunu iddia etmektedirler. Bu iddia, tarihsel bazı bilgiler, iklim özellikleri ve toprak üzerinde yapılan çalışmalarda elde edilen verilerle ispatlanmaya çalışmıştır. Bu düşüncede olan araştırmacılar Anadolu'nun iç bölgesinde ormanların ancak insan eli ile yetiştirilebileceği noktasında hemfikirdirler. Yine bu araştırmacılar Türkiye'de orman yönetim politikası olarak devletçi bir ekonomik yapıyı savunmuşlardır. Almanya'dan getirilen orman mütehassısları kendilerinden önce gelen Fransız ve Avusturyalı liberal anlayışlı ormancılardan Türkiye için önerdiği orman politikalarını eleştirmektedirler. Devletçilik fikrine sıkı sıkıya bağlı Alman uzmanlar Osmanlı dönemi ormancılık anlayışını bu açıdan eleştirmişlerdir.

Yeryüzündeki bitki topluluklarının dağılışında iklim ve sıcaklık en önemli iki unsurdur. Yağışın ve sıcaklığın yeterli olduğu topraklarda uygun bitki topluluklarının yetişmesi mümkündür. Ağaçların yapraklarının şekil ve boyutları, mevsim değişikliklerinde yaprakların dökülüp dökülmemesi, gövde ve boylarının kalınlık ve uzunluğu gibi farklılıklarında temel etken iklim unsurlarıdır.

Anadolu coğrafyasındaki orman varlığına geçmişte büyük bir tahribatın yapıldığı anlayışının pek de doğru olmadığı söylenebilir. Anadolu'nun iç kısımlarında tarihin hiçbir döneminde bir ormanlık saha olmadığı gerçeği, bugün iç bölgelerdeki ağaçlık ve korulukların insan emeği ve sürekli bir bakım ile oluşturulduğu tezini öne çıkartır.

Yaygın bir kanaat olarak ortaya konan başka bir düşünce de Osmanlı Devleti'nin bir ormancılık politikasının bulunmadığıdır. 1856 Paris Antlaşması gereğince Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletler hukukundan faydalanması kapsamında, Osmanlı coğrafyasındaki ormanlar ilk kez Avrupa orman hukuku

⁵**Cibal-i Mubaha:** Halkın ihtiyaçlarını karşılaması için serbestçe kullandıkları ormanlar.

çerçevesinde ele alınmıştır. Osmanlı ülkesine getirilen Fransız ve Avusturyalı orman uzmanlarının çalışmaları ile bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Bu değerlendirmenin altında genel olarak Cumhuriyet Hükümetleri ile Osmanlı yönetimi arasında karşılaştırma yapma tercihi vardır. Cumhuriyetin rüştünü Osmanlının yerilmesinde arayan bu anlayış, orman politikaları özelinde, cumhuriyetin bilimsel temeller üzerine kurulduğunu, Osmanlı Devleti'nin ise bilimsellikten uzak ve çağdışı bir devlet olduğunu kabul etmektedir. Bu ön kabul hareket edenler, 1858 yılı sonrası başlayan ormancılık hukuku ve faaliyetlerinin Cumhuriyet hükümetlerinin faydalandığı hukuki ve idari tecrübeler olduğu gerçeğinden de satır aralarında bahsetmektedirler. Son zamanlarda Osmanlı Dönemi ormancılığı üzerine yapılan çalışmalarda bu ideolojik tutumlar terk edilmektedir.

Osmanlı ormancılığı için yapılan bu keyfi ve objektiflikten uzak, kötileyici anlayışın yanlış olduğunu, Osmanlı Devleti döneminde bir Orman ve Maadin Nezareti(1872 yılında oluşturulmuştur) varken, Türkiye Cumhuriyeti döneminde Orman Bakanlığı'nın ancak 1969 yılında kurulduğu gösterir. Cumhuriyet dönemi ormancılık iş ve işlemleri sıfırdan var edilmiş değildir. Kendisinden önce devam eden Osmanlı ormancılık yapılanmasının bir devamı niteliğindedir.

1920'de çıkarılan *Baltalıklar Kanunu* ile halkın Büyük Millet Meclisi yanında yer alması amaçlanmıştır. Bu kanun neticesinde ormanlar görülmemiş bir serbestlikle köylülerin kullanımına açılmıştır. Lozan Antlaşması ile sınırları büyük ölçüde belirlenen Türkiye Cumhuriyeti Devleti, ormancılık alanında eski uygulamalarından vaz geçmiştir. Hükümetin 1924 yılında yaptığı yasal düzenleme ile ormanlar bu sefer de müteahhitlerin inisiyatifine bırakılmıştır.

Bu dönem (1920–1937) ormanların yoğun olarak tahrip edildiği bir dönemdir. Kemalist yazarlarca, 1924–1937 yılları arası bilimsel ormancılığın altyapı çalışmalarının filizlendiği yıllar olarak ele alınmıştır. Bu dönem ormancılığı ile ilgili müstakil bir çalışma yoktur. Bu büyük bir eksiklidir. Bilimsel ormancılığın temeli olarak görülen bu dönem aslında tarihimizde ülkemizdeki orman tahribatının en fazla olduğu dönem olarak kayıtlara geçmiştir. 1927 yılı itibari ile ülkemizin %18'ini⁶

⁶Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, İstanbul, Remzi Kitapevi,1968, s.363.

kaplayan ormanlık alan 1938 yılına gelindiğinde %10'a⁷ düşmüştür. Türkiye orman alanları bu dönemde büyük bir tahribata sahne olmuştur. Ne var ki bu dönem üzerinde çalışan araştırmacıların büyük bir kısmı bu gerçeği görmezlikten gelmişlerdir.

1937'de çıkarılan ve “**Orman Kanunu**” adıyla anılan 3116 sayılı yasa Cumhuriyet Dönemi ormancılığında bir dönüm noktasıdır. 1937 yılında yapılan değişiklik öncesi uygulanan mevzuat, yasal bazı değişikliklere gidilse de 1869 yıllarında çıkarılan **Orman Nizamnamesi**'dir.⁸ 3116 sayılı **Orman Kanunu** ile ormancılık alanında Osmanlı Devleti'nden devralınan yasal mevzuat terk edilmiştir. Bu tarihte yapılan yasal düzenlemede 10 yıllık bir geçiş süreci sonrasında ormanlarda devletçilik ilkesinin uygulanması planlanmıştır. Bu kanunun çıkmasına neden olan etmenler üzerinde mecliste yapılan konuşmalarda ormanların hızla yok edildiği, bu yüzden böyle bir kanuna ihtiyaç olduğu zikredilmiştir.

1926 yılı İzmir Suikastı olayı sonrasında yaşanan idamlar toplumda ve mecliste büyük bir etki yapmıştır. Bu tarih itibari ile mecliste çıkartılan kanunlar hemen hemen hiç tartışılmadan, kanun aleyhine görüş beyan edilmeden, hızlı bir şekilde geçip yasalaşmaya başlamıştır.⁹ Milletvekilleri zaten seçilmelerini borçlu oldukları CHP yönetimi ve Mustafa Kemal'e karşı sorumluluk duymakta olup, hükümetin ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin politikaları üzerinde herhangi bir eleştiri yapma haklarından mahrumdular.¹⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hükümet politikalarının adeta tasdik mercii olarak çalışması, 3116 sayılı Orman Kanun'un çıkarılmasında da söz konusu olmuştur. Kanunun uygulanması toplumun önemli bir kesiminde infiale sebep olmuştur. Kanun yürürlüğe girdikten sonra, ormanla ilgili her yıl binlerce dava görülmüştür.¹¹ Bu da önemli bir sosyal yaranın varlığının kanıtıdır. Kanun çıkartılırken orman tahribatının temel probleminin müteahhitlere

⁷Mithat Eryılmaz, **Orman ve Korunması Bilgileri**, Ankara, Recep Ulusoğlu, 1939, s.50.

⁸Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi- II 1931–1938, Tek Partili Cumhuriyet**, İstanbul, Türkiye İş Bankası, 2009, s.251–253.

⁹ Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I 1924–1930 Devrimler ve Tepkileri**, İstanbul, Türkiye İş Bankası, 2009, s.237–238.

¹⁰Ahmet Demirel, **Tek Partinin İktidarı Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923–1946)**, İstanbul, İletişim, 2013, s.24.

¹¹Fahrettin Karaoğlan Asaf oğlu, **Orman İşleri**, Ankara, Hapishane, 1938, s.21.

sağlanan ayrıcalıklar olduğu gerçeği unutulmuş, bunun yerine halkın ve halkın sahip olduğu hayvanların tek ve en büyük orman düşmanı olduğu ilan edilmiştir.

3116 sayılı **Orman Kanunu** Türkiye'ye gelerek ormanlar konusunda akademik çalışmalar ve Türkiye Cumhuriyeti devletine de danışmanlık yapmış olan Bernhard'ın tavsiyeleri doğrultusunda çıkarılmıştır. Bernhard'ın Türkiye için önerdiği orman işletme modeli Hitler Almanya'sı ormancılık sistemidir.¹²

Bu tezde 1923–1946 arası ormancılık politikası; devletçilik ilkesine geçiş sürecinde yaşanan aşamalar ve bunların toplumda oluşturduğu etki ekseninde ele alınacaktır. Ormancılık politikasını anlamak için tek başına hukuki metinlere bakmak yeterli değildir. Çünkü kanunun uygulanması ile meydana gelen gelişmeler ve toplumda yarattığı etki son derece önemlidir. Belki de sosyal tepki dönemin politikalarının değerlendirilmesinde bize fikir verecek en önemli ölçütlerdendir.

Ormancılıkla ilgili olarak 1945 yılında çıkarılan 4785 sayılı kanun, 3116 sayılı kanunu ile öngörülen devletçilik ilkesinin tahkim edilmesi için çıkarılmıştır. Bu yasal düzenleme, az da olsa devlet ormanı statüsü dışındaki ormanlık alanların istisnasız devlet ormanı statüsüne geçirilmesi için yapılmıştır. 3116 sayılı kanundan daha sert hükümler içermektedir. Bu yüzden bu dönemde mahkemelerdeki davaların önemli bir kısmını orman davaları oluşturmaktadır. Aynı zaman dilimi üzerine yapılan sosyo-ekonomik araştırmalarda orman köylülerinin ne kadar kötü durumda olduğunu göstermektedir. 1946 tek parti yönetiminin sona erdiği yıldır. 1946 yılında Türkiye Cumhuriyeti reel-politik anlamda demokratik bir kimliğe kavuşmuştur. Bu durum kitlelerin taleplerine daha duyarlı bir siyasi otorite ortaya çıkmasına neden olmuştur. 4785 sayılı orman yasasının yarattığı sosyal travma sonucunda, biraz da siyasi kaygılar sebebiyle 1950–1960 yılları arası dört kez orman suçlularına af çıkarılmak zorundan kalınmıştır.¹³ 1960 askeri müdahalesi sonrasında yapılan 1961 Anayasası'na, orman suçlarının af kapsamına girmesini engelleyen bir madde konulmuştur.

¹²Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, Çev. Nihad Basri Somel, Ankara, Yüksek Ziraat Enstitüsü, 1935, s.169–170.

¹³**Geçmişten Günümüze Ormancılık... Ormancılıkta 170. Yıl 1839–2009**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 2009, s.19. ; Bkz. **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1973, s. 486. Bkz. Prof. Dr. Muammer Aksoy, "Anayasalarımız ve Ormanlarımızın Korunması", **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormanlıklar Derneği, 1987, s.88.

Tüm bu çalışmalardan görülen şu olmuştur ki orman kanunları hazırlanırken halkın ve ülkenin sosyo-ekonomik durumu göz önüne alınmadan bazı politik ve ideolojik ilkeler doğrultusunda yasalar çıkarılmıştır. Burada etkili olan iki temel yaklaşım liberal ve devletçi orman anlayışıdır. Bunlardan birisi ormanların devlet tarafından işletilerek hazineye daha fazla akar sağlanması gayesiyle insan ve hayvanları yok sayıp devlet ve devletle bütünleşmiş çıkar çevrelerini mutlu ederken, diğeri de orman varlığının müteahhitlerce tahribatına sebep olmuştur. Burada cezayı ise orman köylüsü ve ormanın bizzat kendisi çekmiştir.

Ahlaki değerler ve adalet duygusuyla çelişen hukuki düzenlemeler, insanlarca aşındırılmaya mahkûmdur. Bu da sosyo-ekonomik ve kültürel huzursuzlukların temelini oluşturur. Topraklar üzerinde hükmetme hakkını kendinde gören siyasi yapıların, tabi halkların temel ihtiyaçlarını karşılarken uymaları gereken ilkelerin başında insanın ihtiyaçlarını meşru şekilde ve doğal kaynaklar israf edilmeden karşılanması gelmektedir. Erken Cumhuriyet döneminde tek parti yönetiminin halktan kopuk, seçkinci anlayışı, ormancılık politikalarının şekillenmesinde de etkili olmuştur.

Bölüm 1

1. Osmanlı Devleti'nde Ormancılık Faaliyetleri

1.1. Anadolu'da Orman Varlığı

Anadolu'nun orman varlığı konusunda birbirinden farklı iki temel görüş vardır. Birinci görüşe göre Anadolu, tarihte ormanlarla kaplıydı. Zaman içerisinde bölgeye hâkim olan devletler ve toplumların ormanları bilinçsizce kullanmaları Anadolu'daki orman yokluğunun başlıca sebebidir. İkliminde bu sonucun ortaya çıkmasında etkili bir faktör olduğu savunulmuştur.¹⁴

Sümerler, Hititler, Fenikeliler, Yunanlılar, Romalılar, Venedikliler, Cenevizler, Selçuklular ve Osmanlılar tarih içerisinde farklı dönemlerde Anadolu'nun tümüne veya bir kısmına hükmetmişlerdir. Akdeniz çevresindeki Mısır ve Suriye gibi komşu bölgeler de ağaç ihtiyaçlarını Anadolu ormanlarından karşılamışlardır.¹⁵ Bölgeye hakim olan devletler ve toplumlar özellikle gemi inşasında kullandıkları keresteleri Anadolu sahillerinden temin etmişlerdir.¹⁶ Romalıların Anadolu'da orman tahribatındaki hisselerinin diğer ilkçağ devletlerinden nispeten daha büyük olduğu varsayılmaktadır. Küçük Asya'yı bir zahire ambarı olarak kullanan Romalılar zirai arazilerin genişletilmesi için orman alanlarını tahrip edilmişlerdir.

Aslında bu dönemlerde ormanlara gösterilen ihtimam hususunda da kaynaklar çeşitli bilgiler vermektedirler. Örneğin Fenikeliler çamı kutsal saymışlar ve korumuşlardır. Romalılar muayyen orman parçalarını imparator için ayırmışlardır. Roma kayserlerinin ormanı muhafaza eden vezirlerine mükâfat verdikleri de rivayet edilmektedir.¹⁷

Ortaçağda o kadar çok orman tahrip edilmiştir ki, bu çağa “ağaç kullanma çağı” denmiştir. Hukuk ve iktisat tarihi açısından ormanların kamu malı olarak kabul edilmesi 12. ve 13. yüzyıllara rastlar. Buna karşın, orman tahribi uzun asırlar

¹⁴Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, Ankara, Yüksek Ziraat Enstitüsü, 1936, s.6–7.

¹⁵Mazhar Diker, **Türkiyede Ormancılık Dün-Bugün-Yarın**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1947, s.20.

¹⁶Prof. Dr. Halil Cin, “Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C XXXV, S:1–4, 1978, s.313.

¹⁷Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.6–7.

önlenememiştir. Önce Roma hukukunun mülkiyet anlayışı, daha sonra da liberal zihniyet ile Fransız ihtilalinin hürriyet anlayışı orman tahribatını korkunç derecede arttırmıştır.¹⁸ Bu iddiayı savunan yazarlara göre, Anadolu'daki orman tahribatında Osmanlı Devleti ve İslam dininin olumsuz etkisi olmuştur. Osmanlı Devleti Avrupa, Afrika ve Asya toprakları üzerinde yayıldığı zaman, geniş ve zengin bir orman varlığına sahip bulunuyordu. Bu yaklaşıma göre Osmanlılar donanmanın ve ordunun ihtiyaçları karşılamak için Anadolu ormanlarından talan mahiyetinde faydalanmıştır.¹⁹

Dr. Ali Kemal Yiğitoğlu, konuyu Osmanlı Devleti açısından ele alırken şu yorumu yapmıştır:

“Bu devir tarihe Osmanlı İmparatorluğunun şaşırtıcı istila ve genişleme devrine rastlar. Saltanatın Hilafetle birleşmesi, devletin emperyalist özenmelerine müthiş bir hamle verdi. Aynı zamanda bütün Müslümanların başı olan sultan, panslavizminekspansion politikası ruhile yeni fetihler vazifesini üzerine almış oluyordu. Bu politika hükümetin dikkat nazarını her şeyden ziyade devletin siyasi kuvvet vasıtalarına çevirdi... Bu devride orman münakale bakımından erişilmesi güç olan muntikalara çekilmekte devam etmiştir. İmparatorluğun büyümesi büyük masrafları ve malzeme sarfinin peşinden sürüklüyordu ve devletin hedefleri gelecekte de aynı yüksek masraflar üzerine hesap yürütülüyordu. Bu sebepten tophane ve tersanenin ağaç ihtiyacını karşılamak masadıyla bazı ormanlar (Bolu, Sinop, Ahi Dağı, Sümdüken, Kaz Dağı) herkese açık olan dağ ormanları (münakale müşkilatı) karşısında sathi olarak tahdit ediliyordu. Bu suretle devletin ormanlara karşı ilk müdahalesi meydana geliyor ve devlet ormanlarının temeli atılmış oluyordu... 16. ve 18. asırda Küçük Asya yarımadasının binnisbe daha çok ormanlık olduğu ve bu

¹⁸Prof. Dr. Halil Cin, “Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi”, s.312.

¹⁹Mazhar Diker, **Türkiyede Ormanlık Dün-Bugün-Yarın**, s.20.

ormanların bugünkünden daha iyi kalitede bulduklarının vesikaları müteaddit seyahatnameler ve zamanımıza kadar ağızdan ağıza intikal eden rivayetlerdir.”²⁰

Konu ile ilgili Cumhuriyet dönemi ormancılardan Ordinaryüs Prof. Dr. Mazhar Diker²¹ bu iddia da daha da ileri gitmiştir. Temelde Osmanlı Devleti'nin ormancılık politikasının Anadolu orman varlığını olumsuz etkilediğini savunmuştur. Diker'e göre, Osmanlı sultanları ordu ve donanmanın ihtiyacı dışında, avlanma, sürülerinin beslenmesi, sarayın ısınma ihtiyacının karşılanması gibi gerekçelerle ormanlardan faydalanmıştır. Buradan hareketle devletin sahip olduğu geniş ormanlara duyarsız bir politika uyguladığı sonucuna varmıştır.²² Özellikle köylülerin sadece kendi ihtiyaçlarına ayrılmış olan “Cibâl-ı Mubâha”²³ ormanlarından çoğu zaman usulsüz olarak ticaret maksadıyla kesim yapabildiği gibi, bazı mîrî ormanlar da tarla açmak üzere kasıtlı olarak yakılabiliyordu.²⁴

Ordinaryüs Prof. Dr. Mazhar Diker, Türklerdeki ağaç sevgisinin İslam'dan önce zirvede olduğu, hatta Orta Asya'dan yapılan göçlerin, bilinen sebeplerden ziyade, ağaç sevgisinin bir tezahürü şeklinde açıklamıştır.

²⁰ Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s. 7-9.

²¹ Mazhar DİKER: 5/5/ 1899 tarihinde İçel'in Mut ilçesinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Mehmet'tir. İkinci adı Mazhar'dır. 1934 yılında soyadı kanunu çıkana kadar imzalarında ismini için M. Mazhar şeklinde kullanmıştır. 1917 yılında İstanbul Orman Mektebinden Mezun olmuştur. Ardından Almanya'da eğitim almıştır. 1919 yılı Nisan ayında Türkiye'ye gelen ve 1927 yılına kadar orman teşkilatında çeşitli görevlerinde bulunmuş, 1927–1929 yılları arasında Almanya ve İsviçre'de eğitim alıp 1929 yılında Yüksek Orman Mektebi Amenajman Müderrisliğine tayin olunmuştur. 1934–1937 yılları arasında Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne bağlı Orman Fakültesi İstanbul Büyükdere kısmında Doçent olarak görev yapan M. Mazhar Diker, 1937 yılında ikinci sınıf, 1940 yılında birinci sınıf profesör olmuştur. 1940–42 yılları arası Orman Fakültesi Dekanlığında bulunmuştur. 1946–1948 Orman Umum Müdür vekilliği görevinde bulunana Mazhar Diker, 9.8.1952 yılında İstanbul'da bir trafik kazasında ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, İstanbul, Hüsnütabiat, 1959, s.64–65.

Bkz. TÜBİTAK, (Çevrimiçi) <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tr> 15.02.2014.

²² Mazhar Diker, **Türkiyede Ormancılık Dün-Bugün-Yarın**, s.21.

²³ Kelime olarak cibal, dağ demektir. Mubah ise herkese açık olan, herkesin faydalanabildiği şeydir. Hukuki metinlerde ise, Mecelle Md. 1254' e göre “mubah ile herkes intifa edebilir”. Arazi Kanununun 104. Maddesine göre "minelkadim ahaliye mahsus kuru ve ormanlardan olmayıp Cibal-i Mubaha"dan addolunan dağlardan ve balkanlardan herkes odun ve kereste kat edebiliyor yekdiğerine müdahale edemez. Yine Mecelle'nin 1243. maddesi de kimsenin tasarrufunda olmayan dağlarda kendiliğinden yetişen ağaçların mubah olduğunu hükme bağlamıştır., Bkz. Prof. Dr. Halil Cin, “Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi”, s.325-3216.

²⁴ Özkan Keskin, “Orman ve Ma'âdin Nezaret'i'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü, Doktora Tezi, 2005, s.8.

“Anadolu’nun ağaçsızlaşmasında ve ormanca fakirleşmesinde diğer bir amil de Türker’deki ağaç bağımlılığının İslam dinin²⁵i kabulden sonra değişmiş olmasıdır.

Milletlerin en yaşlısı olan Türklerin yine milletlerin en başında olarak zaman zaman ağaca taptıkları bir gerçektir. Türkleri, bir zamanalar büyük insan kitlelerini barındırdığı mitologlar, filologlar, etnograflar, arkeologlar tarafından ittifakla iddia edilen Orta Asya’daki yerlerinden diğer sebeplerle beraber ve fakat daha ziyade yeşile susadıkları için ayrılmışlar ve dört yana akınlar yapmışlardır... Bu göçler de batıya akın eden kitlelerdir ki, yurtlarından ayrılmalarına sebep olan büyük ağaç sevgisini rastladıkları bütün birliklerine, Slavlara, Greklere, Germenlere, Keltlere ve Latinlere ve hatta kuzey Afrika kavimlerine bile aşlamışlardır.”²⁶

Erken dönem Kemalist yazarlarının önemli bir kısmının Osmanlı ve İslam’a bakış tarzı ötekileştiricidir. Bu nedenle yazmış oldukları eserler bilimsellikten uzak, sübjektif ve ispatsız iddialarla doludur. Bu yaklaşıma Niyazi Acun’un eseri de örnek gösterilebilir:

“Osmanoğulları’nın, ulus ve memleket davalarını halletmiş ve işi kalmamış gibi bir de Halifeliği kabul etmesi üzerine devletin karakteri ulusal ekonomik olmak önemini kaybetmiştir... Saltanat devrinde yapılan her yeni kanun, memleketin ileri hareketinden ziyade, demagoji sistemiyle birleşerek Babıali maliyesine yeni kazançlar getirmek bakımından yapılmıştır.”²⁷

²⁵Kuran-ı Kerim ve Hadislerde bu hükmü yanlışlıksız ifadeler vardır. Kuran ayetlerinden bazıları: 6/99, 14/24, 16/68, 17/60, 22/18, 27/60,27/30... Kuran’da insanlara ahirette ödül olarak sunulan Cennet, ağaçları bol içinde ırmaklar akan bahçe anlamındadır.

²⁶ Mazhar Diker, **Türkiyede Ormançılık Dün-Bugün-Yarın**, s.20.

²⁷Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti’nin Orman Davası**, Ankara, Recep Ulusoglu Basımevi, 1945, s.6–15.

Anadolu'nun orman varlığı konusundaki diğer görüşe göre ise, Anadolu eskiden beri orman bakımından fakirdi. Dolayısıyla bu alandaki orman tahribatı iddia edildiği kadar değildir. Bölgenin orman bakımından fakir olmasının en temel sebebi iklim özellikleridir. Ayrıca tarihsel vesikalar da bölgenin orman bakımından fakir olduğunu göstermektedir.²⁸

Prof. Bernhard'ın²⁹ verdiği bilgilere göre, Türkiye meteoroloji istasyonlarının rasat sonuçlarına dayanarak ilk iklim sınıflandırmasını yapan Filipson'dur. Filipson'un Anadolu için kabul ettiği 3 iklim tipi şunlardır:

1- Karadeniz İklimi: Bütün sene yağış mevcut olup kuzey kısmında kayın, köknar, çam gibi ormanları ihtiva eder.

2- Akdeniz Havzası İklimi: Yazı kurak, fakat kışın bol yağmurlu olup güney mıntıkları ekseriyet kızılçam olan ormanları ihtiva eder.

3- Step İklimi: Kurak iklimdir. Bu tip bölgeler ormansız olduğu gibi ağacı da yoktur.³⁰

Bernhard, Türkiye'de en geniş iklim alanını step iklim sahası olduğunu buraları, yalnızca ormansız saha olarak tasvir etmenin yeterli olmayacağı, ayrıca ağaç bakımından da son derece fakir bir saha olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur.³¹

Anadolu Stepleri gibi arid³² sahalarda ancak kâfi derecede su temin etmek şartı ile suni orman yetiştirmek mümkün olabileceğini belirten Bernhard, Gazi Orman

²⁸Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.108.

²⁹ Robert Bernhard (Eserinde adı em. Bernhard şeklinde geçmektedir.) 1862 yılında Almanya'nın Taharandt şehrinde doğmuştur. Ormancılık akademisinde öğrenim görmüştür. Almanya'da özel ve devlet ormancılığında önemli görevlerde bulunmuştur. Prusya Orman Genel Müdürlüğü yapmış ve üniversitede dersler vermiştir. 1926 yılında Tarım Bakanlığında danışman olarak çalışmak üzere Türkiye'ye davet edilmiştir. 1929 yılında Türkiye'den ayrılmıştır. İkinci gelişi 1934-1935 yılları arasındadır. Üçüncü geliş tarihi ise 1937 yılıdır. Toplam 6,5 yıl Türkiye'de çalışmıştır. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsünde dersler vermiştir. Yabancı uzmanlar içinde en çok ülkede kalan kişidir. 3116 sayılı kanun hazırlanmasında en etkili kişidir. **Türkiyede Ormancılığının mevzuatı, tarihi ve vazifeleri'** adlı eseri yazmıştır. 1943 yılında ölmüştür. Prof. Dr. Metin Özdönmez, Prof. Dr. Abdi Ekizoğlu, "Cumhuriyet Dönemine Katkısı Olan Yabancı Uzmanlar," (Çevrimiçi) <http://www.orman.istanbul.edu.tr/journal/index.php/ormandergi/article/viewFile/1389/1025> , 15.02.2014.

³⁰Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.37.

³¹ A.e., s.41,42.

³² İngilizce: kuru kurak, çorak anlamlarına gelmektedir.

Çiftliği'ndeki ağaçların -su ihtiyacının taşıma su ile karşılanması suretiyle-teşekkülünün mümkün olduğunu belirtmiştir.³³

Anadolu'da orman azlığının hakkında araştırma yapan Darwin'in tetkikatına göre, 0,405 hektarlık bir arazideki solucanlar vücutları ile yıllık 10 ton kuru toprağı üst tabakalara nakletmektedirler. Bunun da gerek üst toprak tabakası teşekkülü ve gerekse toprak verimi için solucanların büyük bir kıymet olduğunu gösterdiğini ifade edip solucanın İç Anadolu steplerinde bulunmadığını tespit etmiştir. Bu durumun sonucu yazın toprağın üstünde ince çok sert bir tabaka meydana getirdiğini bunun da bu topraklarda ağaç yetiştirilmesini zorlaştırdığı değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁴

Prof. Bernhard eserinde ayrıca şu bilgileri vermektedir: Prof. Dr. Kurt Krause *Anadolu Ormanları* adlı eserinde, ta Strabo zamanında bile İç Anadolu'nun büyük bir kısmı ormansız bir halde bulunuyordu. Bölgedeki dağlar çıplak olduğundan, bu yerler Axyloschora (ağaçsız) olarak adlandırılmıştır. Roma konsülü Cneus Manlius'un buralardan geçtiği zaman ağaç ve ağalıklara tesadüf etmediği, bu günlerde olduğu gibi halkın yakacak olarak tezek kullandıkları söylenmiştir. Ordunun ihtiyacı olan odun bulunamamış, eski Konya ve civarının kuraklığı ve bölgeden geçmenin zorluğu yüzünden birçok sıkıntı çekilmiştir. Sonuç olarak Bernhard *"İşte İç Anadolu'nun o günkü hali aynen bugünkü halidir"* değerlendirmesinde bulunmuştur.³⁵

Bernhard, İhsan Abidin'in "Anadolu'nun Ziraat ve Yetiştirme Vaziyeti" isimli eserinden naklen, H. v. Trotta'nın "Akdeniz Havzasındaki Ormanların Mahvı" adlı yazısından şu alıntıyı yapmıştır: *"İç Anadolu'nun durumu diğer memleketlere nispetle çok basit bir şekildedir: Bütün bu İç Anadolu çor, çıplak ve çok fakir bir sahayı kaplar; Phrygien denilen ülke zaten çok eski zamanlarda bile kuraklığı ile şöhret kazanarak (kavrulmuş) lakabını almış bulunuyordu."* Yine Bernhard'ın aktardığına göre, tarihçi Xenophon Anadolu'dan bahsederken "çölden" geçmek suretiyle ricat ettiklerini yazdığı gibi, coğrafyacı Strabo da İç Anadolu'nun kurak bir çölden müteşekkil bulunduğunu zikretmiştir. Bu sebepten İç Anadolu'da hayvan

³³ Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.43.

³⁴ A.e., s.51.

³⁵ A.e., s.108-109.

gübresinin tarlaya atılmayarak tezek haline getirilmesi yalnız bugüne mahsus bir pratik olmayıp çok eski devirlerden beri devam edegelmektedir.³⁶

Bernhard, ormana dair tarihi membalardan birisi olarak tarihin babası Herodot'a da başvurmuştur. Herodot, Akdeniz havzasını, İran ve Arabistan'ı gezdiği gibi Anadolu'nun garp kesimi ile Pontus sahasını da görmüştü. Herodot'tan sonra Evliya Çelebi, Charles Texier ve Cendernus gibi seyyahlar ve araştırmacılar benzer tespitleri dillendirmişlerdir. Bütün bu kaynaklardan hareketle, Bernhard'ın Anadolu'nun tarihteki orman varlığına dair vardığı sonuç Haymana, Konya ve Kayseri gibi üç nokta arasında kalan sahanın tarihi devirlerde orman ihtiva etmedikleri ve buraların daima Axylos chora (ağaçsız) halinde bulunduğudur.³⁷

Anadolu'nun orman bakımından fakir olduğu görüşünü savunan uzmanlar arasında Prof. Dr. Ing. Erwin Schmitschek de vardır. Anadolu'nun 5000 yıldır şu anki durumuna benzer bir durumda olduğunu, yıllık bitkiler bakımından son derece fakir bir yer olduğunu belirtmişlerdir.³⁸

1.2. Osmanlı Dönemi Ormancılığı Hakkında Cumhuriyet Dönemi Uzmanlarının Yaklaşımları

Tarihsel değerlendirmeler yaparken geçmiş, günümüz popüler değerleri ile yargılamak hatalar yapmamıza neden olur. Her devri kendi bağlamı içerisinde değerlendirmek doğru olur. Tarihsel bağlamı göz ardı eden bakış tarzları ile Osmanlı Devleti'nin ormancılık anlayışı tarih-dışı analizlere konu olmuştur.³⁹ Sarayın ve donanmanın odun ve kereste ihtiyacı karşılandıktan sonra kalan ormanlık alanlarla ilgili devletin kayıtsız kaldığı kabul edilmiştir. Bu ormanlık alanların da halka açık cibal-i mübaha⁴⁰ anlayışı ile yağma edildiği düşünülmüştür.⁴¹ Bu yaklaşıma göre

³⁶ A.e., s.107-108.

³⁷ A.e., s.109.

³⁸ Mehmet Serez, "Ormancılığımızın 150. Yılında Orman Korunması", **150'inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel Ankara**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990, s.94.

³⁹ Kerim Yund, "Türk Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama", **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987, s.124.

⁴⁰ Mecelle 'de bu kavram sahipsiz ve halka açık dağlar ve üzerinde serbestçe yararlanılan ağaçlar-ormanlar anlamında kullanılmıştır.

⁴¹ Mazhar Diker, **Türkiyede Ormancılık Dün-Bugün-Yarın**, s.21. Bkz. Orman ve Su İşleri Bakanlığı resmi web sitesi, (Çevrimiçi)

Tanzimat ve sonrasında Osmanlı ormancılık anlayışının temeli hazineye para tedarik etmek gayesi ile köylü ve şehirliye büyük serbestiyet tanınmasıdır. Ormanlar içerisinde kurulan sayısız hızarlarla ormanlar bu dönemde yok edilmeye başlanmıştır.⁴² Erken Cumhuriyet döneminde Türk ormancılığına hem akademik hem de bürokratik çalışmalarıyla katkı vermiş bir uzman bu yaklaşımı şöyle ifade etmektedir:

*“Hülasa denilebilir ki Osmanlı imparatorluğu, son zamanlarda idare politikacıların dediği gibi ‘idarei maslahat’, ‘Bugün var yarın yok’, Dünya gâvurun ahiret bizim’ politikası gütmüştür. Bunu için dir ki biz bu devir ormancılığa başıboş-iltizam ormancılığı diyoruz”.*⁴³

Cumhuriyetin 50. yılı dolayısıyla Orman Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız** adlı kitaba göre Osmanlı ormancılığı 4 ana başlıkta incelenmelidir: 1857–1868 arası ilk evrede, kanuni esaslar ortaya konmuş, okul açma ve eleman yetiştirme, ormanları etüt etme ve ormanlardan bazı küçük satış işlemleriyle gelir elde etme gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir. 1868–1893 yılları arasını kapsayan ikinci dönemde, her ne kadar **Orman Nizamnamesi** yayınlanmış ise de, halkın ormanlara karşı acımasız tutumu devam ettiği için konulan kurallar uygulanamamıştır. Bu devirde ormanlar üzerinden elde edilen gelirin ancak çarşı ve pazar yerlerine getirilen odun, kömür ve diğer orman mahsullerinden ‘Orman Hakkı’ adı altında alınan verginin, ormanların korunması karşılığı alındığı açıklanmıştır. 1893–1908 yılları arasını kapsayan üçüncü devirde Orman ve Maadin Nezareti kurulmuştur. Bu evre ormancılık işlerinin kanun dairesine bağlanmaya uğraşıldığı dönemdir. Ne var ki, köylü ve halk kitlesinin kayıtsızlığı yüzünden çıkarılan kanunlar uygulanamamıştır. Bunun neticesi ormanlardan gelir elde etmek için tüccarlara ve köylülere ormanlarda hızar açtırmak sureti ile satışlar yapılmıştır. İşte bu uygulama sonucunda ormancılıkta tıpkı aşar ihale sistemine benzer bir Orman İltizam Sistemi doğmuştur. 1908–1920 yıllarını kapsayan dördüncü devirde ormancılık tatbikatının yarattığı feci tahribatlar dolayısıyla yeni arayışlara yönlendiği

<http://web.ogm.gov.tr/birimler/merkez/StratejiGelistirme/Dokumanlar/Raporlar/tarihi.doc>
22.02.2014

⁴²Mazhar Diker, **Türkiyede Ormancılık Dün-Bugün-Yarın**, s.22.

⁴³A.g.e. s,27.

anlaşılmaktadır. Nitekim II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Mebusan Meclisi'ne verilen ilk kanun tasarıları arasında bir de Orman ve Mera Kanun Tasarısı vardır. Bu kanunname eski nizamnamenin eksikliğini ve yeni gereksinimleri içermektedir. Bu devirde Osmanlı hükümetlerinin yapmış olduğu bazı karakteristik ileri hamlelerde mevcuttur. 1917 yılında çıkartılan 'Ormanların Usul İdare-i Fenniyeleri Hakkındaki Kanun' memleketimizde ilk defa ormanların işletilmesinin bir plan gereğince yapmayı emretmektedir. Ayrıca meşrutiyet hükümetleri orman tahribatları şikâyetlerinin çoğalması üzerine bu konu üzerinde epeyce durmuşlardır. Bu devirde Avrupa'dan Alman ve Avusturyalı orman mütehasısları getirilmiştir. Ancak I. Dünya Savaşı'nın başlaması bu alandaki çalışmaları sekteye uğratmıştır.⁴⁴

Dönemle ilgili bu değerlendirmeler, cumhuriyetin ilk yıllarındaki yazarlar arasındaki genel yaklaşımdır. Ordinaryüs Prof. Dr. Mazhar Diker, **Türkiyede Ormanlık dün-bugün-yarın** adlı eserinde Osmanlı ormancılığını dört dönemde incelemiştir. 1857–1868 yılları arası birinci dönem ormanların satışı tecrübeleri ile geçilmiştir. 1868–1893 yılları arası ikinci dönemde kabul edilen orman nizamnameleri kâğıt üzerinde kalmış, başboş serbestlik anlayışı devam etmiştir. Üçüncü dönem 1893–1908 yıllarını içerir. Bu devrin karakteristik özelliği ormanı işletecek tüccarlara ve köylülere orman içinde hızarlar açtırmak ve ormanı iltizam etmek suretiyle satış yapılmasıdır. Devrin karakteristik özelliği tezyid-i varidat yarışı şeklinde tecelli etmektedir. 1908–1920 yılları arasını kapsayan dördüncü dönemde, Meşrutiyet hükümetleri ormanların tahribinin farkına varıp Almanya ve Avusturya'dan uzamanlar getirmişler ne yazık ki Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile yapılan bu düzenleme işleri yarım kalmıştır. Yazara göre Osmanlı ormancılığının bu denli kötü olmasının sebebi mecelle, fıkıh ve cibal-i mübaha zihniyeti olarak değerlendirilmiştir.⁴⁵

Cumhuriyet dönemi Kemalist yazarlar, Osmanlı Devleti ormancılığını basit, kaba ve bilimsellikten yoksun olarak değerlendirmişlerdir. Ancak yakın dönemde yapılan değerlendirmeler bu sübjektif değerlendirmelerin ötesine bir nebze olsun geçebilmiştir.

⁴⁴ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.51–52.

⁴⁵ Mazhar Diker, **Türkiyede Ormanlık Dün-Bugün-Yarın**, s.23–24.

1.3. 1856 Paris Antlaşması Öncesi Osmanlı Devletinde Ormancılık Faaliyetleri

Osmanlı Devleti'nin bir beylik olarak içinde doğduğu ormanlık coğrafya (Bythinia) dolayısıyla ormanlarla ilgili düzenlemeleri kuruluş devirlerine kadar iner. Osmanlı Devleti'nin ormanları içeren ilk kanunnamesi miladi 1487 tarihlidir.⁴⁶

Osmanlı Devleti'nde orman politikalarını doğru değerlendirilebilmek için Osmanlı toprak yönetiminde orman arazilerinin hukuki durumunu bilmek gerekir. Şenlendirme ve mülk edinmeye konu olabilecek, esas olarak da sultanın bağışları (temlik) yoluyla malikâneler yaratmada kullandıkları “ölü” veya çorak topraklar, Osmanlı ekonomik yapısında önemli bir yere sahipti. Ölü topraklar İslam hukukuna göre, “*Elbette ıssız sahipsiz ve ekilip biçilmeyen topraklar Allah'ın ve Resul'ünündür*”⁴⁷ şeklindeki hadis ile ifade edilmiştir. Bu toprakların Roma hukukundaki karşılığı orman, çöl ve bataklıklar gibi çorak arazilerle sınırlıdır. Bazı İslam fıkıhçıları buna zaman içinde işlenmiş ve terk edilmiş toprakları da dâhil etmişlerdir. Bu araziler tekrar tarıma açılmada (şenlendirme) diğerlerine göre önceliklidir. İşte bu ölü topraklar *mezraa* ya da *hâlî* diye kaydedilmişlerdir.⁴⁸ Sultan bu toprakları *Temliknâme* ile sadakat, yararlılık ve liyakat gibi sebeplerle bağışlar ve yeni sahibine *temlikname* yanında bir de *sınırname* verilir. Bu sınırlar içerisinde kalan tarım arazisi, çorak topraklar, tepeler, ormanlar, nehirler, göller ve pınarlar dâhil herşey üzerinde *temlik* sahibinin özel mülkiyeti tesis edilmiş olurdu.⁴⁹ Ayrıca *Mevat (ölü topraklar)* yada çorak arazi gibi bakir ormanlar, çöller veya bataklıklar gibi daha önce hiç ekilip biçilmediği tespit edilen toprakları ekonomiye kazandıranlar bu toprakların mülkiyeti üzerinde tasarruf hakkı kazanmış sayılırdı.⁵⁰

Sahipli araziler içerisinde olan ormanlar dışında en geniş ormanlık alanları ihtiva eden topraklar tımarlardır. Tımar sistemine göre, tımar sahipleri, boş veya köylü reyanın tasarrufunda olan tarım arazisi ile gene tımarlar dâhilindeki otlakları, çorak toprakları, yabani meyve ağaçlarını, ormanları ve suları kontrolü altına

⁴⁶ Halil Kutluk, **Türkiye Ormancılığı ile ilgili Tarihi Vesikalar 893–1339(1487–1923)**, İstanbul, Orman Genel Müdürlüğü, 1948, s.4.

⁴⁷Yahya bin Âdam'dan aktarılmıştır.

⁴⁸ Halil İnalçık, Donald Quataert, **Osmanlı imparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi Cilt1**, İstanbul, Eren, 2000, s,163.

⁴⁹ A.e., s.165.

⁵⁰ A.e., s,184.

bulundurmaya kanunen yetkiliydiler. Tımar sahipleri ayrıca boş duran tarım topraklarını kiraya verebiliyordu. Tımar sahipleri, tımar sınırları içinde sahipli veya sahipsiz tüm arazi üzerinde tasarruf hakkına sahiptiler.⁵¹ Dolayısıyla erken cumhuriyet dönemi orman çalışmalarında sıkça rastlanan ormanlık alanların sahipsiz ve boş durduğu şeklindeki değerlendirme yanlıştır.

Özellikle vurgulanması gereken bir husus ta Osmanlı'da ormanların arttırılması konusunda birçok çalışma yapıldığı gerçeğidir. Bu alanda Halil Kutluk tarafından yazılan “**Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 893–1339 (1487–1923)**” adlı eserde konu ile ilgili devletin yaptığı yasal çalışmalardan bolca örnekler bulabiliriz. Biz bu çalışmamızda bu alana girmeyeceğiz.⁵²

Avrupa tarihinde ormancılıkla ilgili ilk hukuki düzenlemelere Fransa'da 10. Almanya'da da 11. ve 12. yüzyıllarda rastlanmaktadır. Daha ayrıntılı yasal düzenlemeler ise 16. yüzyıldan sonra yapılmıştır. Modern anlamda ilk ormancılık yasası Fransa'da 1827, Avusturya'da 1853, İngiltere'de ise 1919 yılında çıkarılmıştır.⁵³

Osmanlı Devleti'nin ormancılık politikaları 19. yy da ki bürokratik reformdan etkilenmiştir. Osmanlı Devleti'nde batılı tarzda ormancılık faaliyetleri Tanzimat Fermanı ile başlamıştır.⁵⁴ Tanzimat'la birlikte yapılması düşünülen idarî, askerî, adlî düzenlemeleri yürütmek amacıyla Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye, Dâr-ı Şûrâ-yı Bâb-ı Âli ve Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî gibi geniş yetkilere sahip meclisler de kurulmuştu. Yine aynı tarihlerde daha çok teknik konularla ilgili küçük meclis ve müdürlükler de kuruluyordu. Bunlardan biri olan Orman Müdürlüğü, imparatorluk ormanlarının bir nizam altına alınması amacıyla Ticaret Nezâreti'ne bağlı olarak 18 Ağustos 1840 tarihinde kurulurken⁵⁵, müdürlük görevine 4000 kuruş maaşla eski Tüfenkhâne-i Âmire Müdürü Ahmed Şükrü Bey⁵⁶ tayin edilmişti.⁵⁷ Ayrıca yine ilk defa ormanların

⁵¹A.e., s.157.

⁵²Halil Kutluk, **Türkiye Ormancılığı ile ilgili Tarihi Vesikalar 893–1339(1487–1923)**, s.55–56–59–60 331–332.

⁵³Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, Ankara 1979, s.17. Bkz. Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Aytuğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.21.

⁵⁴**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.1.

⁵⁵Özkan Keskin, “Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.9. Bkz.

Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.5.

⁵⁶Ahmet Şükrü Bey: Sadrazam Mahmut Nedim Paşanın Kardeşidir. Vezir Mehmet Necip Paşa'nın oğludur. Doğum tarihi kesin belli değildir. Sağır Ahmet Bey diye de tanınır. Devlet Teşkilatında Orman

tanzimine dair 22 maddelik bir lâyiha hazırlanarak uygulama görevi yeni kurulan Orman Müdürlüğü'ne verilmiştir.⁵⁸ Lâyiha ile livâ ve vilayetler dâhilinde dürüst ve muteber rüesâ⁵⁹ ve korucular istihdam olunacaktı. Bu taşra teşkilatında görevliler eyalet ve livâlar dâhilinde ikamet edip, nâzırın kendilerine verdiği emir ve talimatları yerine getireceklerdi. Böylece ormanları usulsüz kesimleri, yangınlara karşı korunmaları, ormanların verim durumunun tespiti hedeflenmişti. Layihaya göre orman içinde orman tahribatına sebep olabilecek fiillerde bulunmak suç sayılmıştır. Mîrî ormanlardan ocak ve soba için kesilecek ağaçlardan % 15, mülk ormanlardan kesilecek ağaçlar için %10 vergi alınacaktı. Donanmanın ve devlete ait binaların ihtiyacı olan kerestenin alınmasından sonra, geriye kalan kereste müzayede ile tüccara satılacak, satış için ruhsat alan kişinin adı, orman bölgesi, ağacın cins ve miktarı tanzim edilecek tezkerede yer alacaktı. Söz konusu lâyiha, Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'de görüşüldükten sonra 24 Temmuz 1840 tarihli İrade ile onaylandıktan sonra yürürlüğe girdi.⁶⁰

Tanzimat'ın getirdiği yeniliklere uyum sağlayamayanlarla, ormanlardan vergi vermeden istifadeyi alışkanlık haline getirenlerin yarattığı sorunlar yeni düzenlemeye en büyük darbeyi indirmişti. Bu sebeple uygulamanın üzerinden henüz bir yıl geçmişken Orman Müdürlüğü'nün kaldırılmasına karar verilmiştir.⁶¹

1839 tarihli Tanzimat Fermanı batılılaşma tarihimizde bir dönüm noktası olarak kabul edilse de, Ormanlık açısından baktığımızda kesintisiz bir sürecin başlangıç tarihi olarak 1856 Paris Antlaşması sonrası gelişmeleri görmek mümkündür. Günümüz ormancılığının temelleri bu dönemde atılmıştır. Ormanlık yönetimini, eğitimini, teşkilatını ve hukuksal altyapı sistemlerini bu zaman diliminde aramalıyız. Bu dönemdeki gelişmeleri bilmeden günümüz ormancılığını

Müdürlüğü diye bir kadro yokken, yeni kurulmuş bulunan İstanbul Orman Müdürlüğü görevini 1839–1840 yılları arasında yürütmüştür. 1877 yılında ölmüştür. Bkz. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (Çevrimiçi) <http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulumuz/GenelMudurlerimiz/AhmetSukru.pdf> 15.02.2014.

⁵⁷ Halil Kutluk, **Türkiye Ormancılığı ile ilgili Tarihi Vesikalar 893–1339(1487–1923)**, s.154.

⁵⁸ Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.81. ; Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezaretî'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.9.

⁵⁹ Reislik yapanlar, başkanlar.

⁶⁰ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezaretî'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.10.

⁶¹ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.2. Bkz: Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezaretî'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.10–11.

anlamak mümkün değildir. Ormancılık yasaları, teşkilat yapısı, belge ve dokümantasyon, ormancılık eğitimi gibi hemen hemen tüm ormancılık politika ve uygulamalarının şekillenme dönemi budur.⁶² Tanzimat Dönemi'ndeki tecrübenin ardından, ormanların fennî kurallara uygun olarak yeniden tanzimini hedefleyen ilk adım Kırım Savaşı'ndan sonra atılmıştır. Kırım Savaşı'nın sonucunda imzalanan Paris Anlaşması ile Osmanlı Devleti Avrupa Hukuk sistemine dahil edilmiştir.⁶³ Birçok alanda olduğu gibi ormancılık alanında da yetişmiş insan kaynaklarından yoksun olan Osmanlı Devleti'nde daha önce de sık sık başvurulan yöntem devreye girmiş ve Avrupa'dan uzmanlar getirtilmiştir. İlk önce Fransa'dan uzman talep edilmiştir. Paris Sefareti'nden gelen cevabı yazıda Aleksandr Estem⁶⁴ ve Louis Tassy⁶⁵ adlarındaki iki orman mühendisinin Osmanlı Devleti hizmetinde çalışmayı kabul ettiği bildirilmiştir. Bu uzmanların her birine 6,000 Frank maaş, 11,000 Frank da olağan üstü harcamalar karşılığı olmak üzere senelik 17,000 Frank ödeme yapılması kabul edilmiştir. Buna ek olarak senelik 3,000 Frank ev kirası ve bir defaya mahsus 2500 Frank yol harcırahı tahsis edilmesi kontratta karara bağlanmıştır.⁶⁶ Louis Tassy ve Aleksandr Estem ile imzalanan mukaveleye göre, iki mühendise bir tercüman, bir kavvas ve dört adet de at verilecekti.

31 Ekim 1857'de yabancı uzmanların azası oldukları Meclis-i Ma'âbir adıyla Nafia Meclisi'nde bir şube açıldı. Bu meclis miri ormanların muhafazası, ağaç kesim vaktinin belirlenmesi, orman memurlarının özlük işleri gibi konuların yanında;

⁶² Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.16–17.

⁶³ A. Bricogne, **Türkiye Ormancılık Heyeti**, Çev. Fahrettin Bük, Ankara, 1940, s.3. ; Bkz.

Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.4.

⁶⁴ Faklı kaynaklarda faklı şekillerde belirtilmiştir. Bkz: Prof. Dr. Hasan Çanakçıoğlu, "Ormancılığın 150. Yılında Orman Yangınları", **150'inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990, s.112. Bu makalede ismi, Aleksander Steme şeklinde geçmektedir. Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.111. de, isim Stème olarak geçmektedir.

⁶⁵ 1816'da doğan Tassy, 1836'da orman mektebine girdi. Koruculuk ve amenajman umum kontrolörlüğünün yanı sıra 1848–1852 yılları arası Versay Ziraat Enstitüsünde, 1868–1882 yılları arası Paris Milli Ziraat Enstitüsünde silvikültür profesörlüğü yaptı. 1857–1862 ve 1865–1868 yılları arasında sekiz sene müddetle Fransa tarafından Osmanlı Devletine tahsis edilen bir heyetin başında bulundu. Orman amenajmanı ile ilgili eserinin yanında Cezayir ormanları, dağların ve sel yataklarının ıslahına ait raporları da bulunmaktadır. Tassy 13 Aralık 1895'te Aix-en-Provence'de öldü.

⁶⁶ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.5.

bentler, su kemerleri, köprü ve kanalizasyon inşası gibi imar faaliyetleri ile ilgili hükümete görüş beyan etmekle mükellefi.⁶⁷

Fransız uzmanlar heyeti ilk iş olarak ormancılıkla ilgili bir eğitim kurumu açılması çalışmalarını yaparken buna ek olarak daha önce kurulup kapatılan ormancılık teşkilatını da tekrar oluşturmaya çalışmışlardır. Tassy ve Estem, Meclis-i Ma'âbir'deki çalışmalarının yanı sıra Osmanlı ülkesinde birçok bölgedeki (Midilli, Gelibolu, Çanakkale, Tesalya ve Sinop civarındaki Elekdağ) ormanların haritalarını da çıkarmak için uğraşmışlardır. Fransız orman mütehassısları yaptıkları çalışmalarla Osmanlı-Türkiye Cumhuriyeti ormancılığının temellerini atmışlardır.⁶⁸ Heyet yaptıkları çalışmalar neticesinde; ormanları koruyacak memurların orman bilgisini çoğaltmak üzere bir ormancılık okulu kurulması, ormanlarla ilgili hukuki mevzuatı belirlemek için **Orman Nizamnamesi**'nin bir an evvel yapılması, ormanların sınırlarının ve çeşitlerinin tespit edilmesi, orman teşkilatının kurulması ve ormanların amenajman planlarının yapılması⁶⁹ alt başlıklarını içeren bir rapor hazırlamışlardır.

Fransız orman mütehassıslarının çalışmaları önemli sonuçlar vermiştir. 1869 tarihinde **Orman Nizamnâmesi** ve Orman Umum Müdürlüğünün oluşturulması⁷⁰ ile Osmanlı Devleti'nin kendi orman mühendislerini yetiştireceği Orman Mektebi'nin 1857 yılında kurulması bu çalışmaların bir kısmıdır.⁷¹

1.4.1856 Paris Antlaşması Sonrası Ormancılık Faaliyetleri ve Yabancı Uzmanların Osmanlı Ormancılığına Etkisi

Osmanlı Devleti'nde batılılaşmanın başlangıcı olarak -genel kabule göre- Tanzimat Fermanı'nın ilanı kabul edilse de ormancılık açısından baktığımızda -batılı anlamda ormancılık faaliyetlerinin kesintisiz başlangıcı- Paris Antlaşması sonrası olarak değerlendirilir. Günümüz ormancılığının temelleri bu dönemde atılmıştır. Cumhuriyet dönemi ormancılık yönetimi, eğitimi, teşkilatı ve hukuksal altyapı sistemlerinin temelleri burada bulunabilir. Bu dönemi bilmeden günümüz

⁶⁷ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.19.

⁶⁸ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.5.

⁶⁹ Niyazi Acun, Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası, s.6.

⁷⁰ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.5.

⁷¹ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.25.

ormancılığını anlamak mümkün değildir. Tanzimat'la birlikte ormancılık alanında yürürlüğe giren 22 maddelik "Orman Lâyihası" halktan gelen tepkiler üzerine uygulamadan kaldırılmıştı.1856 Kırım Savaşı sonrasında imzalanan Paris Barış Anlaşması ile Osmanlı Devleti, Avrupa hukuk sistemine dahil edilmiş, her sahada Avrupa ile temaslar sıklaştırılmıştır. Bu cümleden olarak, Osmanlı Devleti'nde "Conseil des travaux publics" (Bayındırlık İşleri Kurulu)kurulmuştur. Bu heyette Avrupalı uzmanlar Osmanlı bürokratları ile birlikte çalışmışlardır.⁷² Heyete iştirak eden Avrupalı orman mühendislerinin çoğu Fransız'dır. Fransız mütehasısları Osmanlı Devleti'nde 1857'den 1876'ya kadar 19 sene boyunca çalışmışlardır. Fransa'da şöhret sahibi uzmanlar olan Tassy, Estem, Bricogne, Gallmiche, Godchaux, Chervau, Simon gibi şahsiyetler Osmanlı Devleti'ne hizmet edenler arasındadır.⁷³

Fransız uzmanlar yapmış oldukları incelemeler sonunda birçok yeniliği yapılmasına önayak olmuşlardır. Bunları etkisiyle oluşturmuş oldukları kurumlar ve yasalar Türkiye Cumhuriyeti ormancılığının da temelini oluşturur. Bunlardan en önemlisi 1937 yılına kadar yürürlükte kalan 1869 **Orman Nizamnamesi**'dir.⁷⁴ Orman müzayede ve münakasası⁷⁵ orman idaresince bu kanun çerçevesinde1937 yılına kadar uygulanmıştır.

Osmanlı ormanlarının tümünü tetkik etmeyi ve verimli hale getirmeyi hedeflemeleri dışında Fransız uzmanlar orman mevcudunun varlığını sürdürmek, ormanları tahrip ve zarara karşı korumak sureti ile devlete devamlı bir varidat temin etmeyi de planlamışlardır. Bu hedefe ulaşabilmek için de toprak ve orman üstündeki mülkiyeti tanzim eden bir kanun çıkarılmıştır. Bu heyet tarafından1/500,000mikyasta bir orman haritası da yapılmıştır. Ancak bu harita günümüze ulaşmadan kaybolmuştur.⁷⁶

Fransız mütehasıslar ilk önce, Osmanlı Devleti'nin bilhassa Avrupa topraklarında yer alan (Bulgaristan, Bosna-Hersek, Tesalya, Makedonya ve Ege

⁷²Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.110.

⁷³ A.e, s.111–112.

⁷⁴ Bazı kaynaklarda 1870 Orman Kanunu diye geçmektedir. Bunun sebebi ise 13 Ocak 1870 tarihli irâde ile yürürlüğe girmiş olmasıdır. Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.141.

⁷⁵ İhale veya alışveriş gibi şeylerden eksiltme.

⁷⁶Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.114.

adaları) odun ve kerestesi kolayca satılabilen yerlerin ormanlarını tetkik etmişlerdir. Bununla beraber Sinop, Kastamonu, Kazdağı civarı, Konya ve Karaman gibi yerlerde bulunan ormanlar da tetkik edilmiştir. Bu amaçla çalışmalarını ‘*Orman Umum Müdürleri*’ adlı kitabında toplayan Bricogne’nin eseri günümüze kadar ulaşmıştır. 1876–1877 senelerinde Bricogne, Türkiye ormanlarının durumu ve mütehassısların çalışmaları hakkında büyük bir rapor neşretmiştir. Bricogne,1876 tarihli raporunda şöyle yazmaktadır: “*Hiçten hareket ettik, ne elde ettik? Üç milyon hektardan fazla bir arazi keşif olundu ve orman idaresinin emrine verildi. Orman idaresinin şimdiki bütçesi 700.000 franktır(bunun 1/3 ü merkez teşkilatınındır) yıllık gelir 2 ½ milyon franktır. Şayet bütün varidat toplanabilse bu adet iki misline çıkarılır.*”⁷⁷

Orman idare teşkilatlanması da 1858–1876 senelerine kadar Türkiye’de çalışan Fransız mütehassısları tarafından hazırlanmıştır.⁷⁸ Avrupalı uzmanların etkisiyle hazırlanan ilk yasal çalışma 1858 tarihli **Arazi Kanunnamesi**’dir. Kanunun gayesi ziraatı geliştirmek ve teşvik etmektir. Kanun devlet arazisi olsa dahi araziyi fiilen işleten her şahsa belli şartlarda tapu vermeyi emrediyordu.⁷⁹ Arazi Kanunnâmesi’nin 19., 27., 28., 29., 30., 91.⁸⁰, 92., 94., 104. ve 106. maddeleri ormanları düzenliyordu. Kanunname’de, alınacak vergileri, ortak kullanıma ait olup köy ve kasabalara tahsis edilmiş olan baltalıkların⁸¹ hukuki durumlarını, müstakil veya müşterek tapu ile tasarruf olunan ormanlık ve pırnarlık alanlardan hangi suretle tarla açılacağı gibi hükümler içermekteydi.⁸²

1862 yılında Fransız orman mühendisi Tassy’nin fikirleri doğrultusunda bir orman yasası hazırlanmıştır. Bu kanun; “*Devlete ait ormanlar yani eşhâs uhdesinde olan ve kasabât ve kurâya mahsus bulunan korular ve baltalıklar ile ahalinin muhtaç olduğu cibâl-ı mubâhadan ma’dâ olan mîrî ormanları hakkında nizamnâme lâyihası*”

⁷⁷ Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.12.

⁷⁸ Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.113–114.

⁷⁹ İnalçık Halil, Donald Quataert, **Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, C2, İstanbul 2006, s.974.

⁸⁰ Baltalık, Arazi Kanununun 91. ve Orman Nizamnamesi’nin 21. maddelerinde aynı şekilde tarif edilmiştir. Buna göre, " kadimden beri bir kariye veyahut kasabaya ihtitaba ve intifaa tahsis edilmiş olan kuru ve ormanlar" baltalık adını alır. Bkz. Prof. Dr. Halil Cin, “Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi”, s.330.

⁸¹ Baltalık: Kısa boylu ağaçlıklara denir.

⁸² Özkan Keskin, “Orman ve Ma’âdin Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.26.

başlığını taşıyordu. 1862 *Orman Lâyihası*, 1870⁸³ tarihli **Orman Nizamnâmesi**'nin ilanına kadar yürürlükte kalan ve ona temel oluşturan ilk hukukî düzenlemedir.⁸⁴

Geniş sahalara yayılan imparatorluk ormanlarının haritalarını yapmak, ıslah planlarını hazırlamak ve buna göre teşkilatını kurmak için daha fazla uzmanlara ihtiyaç vardı. Bu sebeple Mayıs 1866'da Bricogne, Godcaux, Simon ve Chervau'dan oluşan ikinci grup Fransız orman mühendisleri Osmanlı hizmetine alındılar.⁸⁵

1866–1867 yılları arasında A. Bricogne'nin içinde bulunduğu heyet Bosna ormanlarını incelemiştir. Bu bölge ormanlık alanların mühim bir servet ihtiva ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca bu ormanların tahribatının giderilmesi için daha etkili bir orman inzibatının lüzumuna işaret edilmiştir.⁸⁶

1870'de Fransa'dan getirilen üçüncü grup orman mühendisleri arasında Galmiche ve Montrichard adındaki iki yeni uzmanla birlikte Godchaux da vardı. Ancak bu yeni gelen mütehassıslar maaş olarak teklif edilen miktarı yeterli görmeyince, Osmanlı Devleti'ndeki hizmetleri 1878 yılında sona ermiş, bu olay Osmanlı ormancılığı için bir dönüm noktası olmuştur.⁸⁷

1878 den 1. Dünya Savaşı'na kadar uzanan dönemde Osmanlı ormanları yerli mühendislere emanet edilmiştir.

1908 yılında ikinci kez ilan edilen Meşrutiyet'le birlikte Kanun-i Esasi tekrar yürürlüğe girmiştir. Bu yeni dönemle birlikte Osmanlı ormancılık faaliyetlerinde çalıştırılmak üzere yeniden yabancı uzmanlara başvurulmuştur. Bu kez dönemin siyasi etkisiyle Fransız mühendisler yerine Avusturyalı uzmanlar ülkeye davet edilmişlerdir. Bu amaçla gelen, Stöger ve Veith önemli bir yere sahiptir. Avusturyalı uzman Stöger'in tesiri ile orman idaresinde bir harita şubesi kurulmuştur.⁸⁸ 1914 yılında aynı şekilde Avusturya'dan getirilen Veith, Osmanlı ormancılığının

⁸³Başak kaynaklarda 1869 Orman Nizamnamesi olarak geçmektedir. Bkz. **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.2.

⁸⁴Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.85. Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.28.

⁸⁵Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.92–99. Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri" s.29.

⁸⁶A. Bricogne, **Türkiye Ormancılık Heyeti**, s.7–8.

⁸⁷A.e., s.30

⁸⁸Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.13.

durumunu tetkik etmiş sonuçlarını değerlendirip alınması gereken önemlerini içeren bir rapor hazırlamış ve bunu Ticaret ve Ziraat Vekâletine sunmuştur.⁸⁹

Fransız uzmanlardan sonra Osmanlı'da çalışan Avusturyalı mütehassıslar umum orman sahasından ziyade münferit orman parçaları ile daha fazla ilgilenmişlerdir. Bunlar önce işletmeye verilecek ormanlar için mesaha⁹⁰ ve işletme planlarının tanzim mecburiyetini esas almışlardır. İşletme planlarına ve orman mesahasına ait Avusturyalıların numune olacak teklifleri 1937 yılına kadar tatbik edilmiştir.⁹¹

Birinci Dünya Savaşı ile Osmanlı ormancılığı yavaş yavaş Alman mütehassıslarının etkisine girmiştir. Bu durum erken dönem cumhuriyet devrinde de devam etmiştir.⁹² Bu amaçla 5 uzmandan oluşan bir amenajman heyeti ile iki müfettiş Almanya'dan getirilmiştir. Heyet, refakatlerine verilen yerli orman memurları ile birlikte çalışacak, aynı zamanda teftiş ve tetkik usullerini Osmanlı mühendislerini öğreteceklerdir.⁹³

Alman uzmanların Osmanlı-Türkiye Devleti'ndeki etkisi Cumhuriyet hükümetleri döneminde de devam etmiştir. Hatta 1937 yılında çıkartılan 3116 sayılı **Orman Kanunu** Alman mütehassıs Bernhard'ın tavsiyeleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

1.5. Orman ve Maadin Nezareti

Osmanlı Devleti'nde ormanlık alan önemli bir yer kaplıyordu. Balkan topraklarında bulunan geniş ormanlık alanlardan Osmanlı Devleti istediği gibi yararlanamıyordu. Devletin ihtiyacı olan gelirlere biri olan ormanlar ekonomik anlamda iyi işletilemiyordu. Fransa, Osmanlı ormanlarına oranla sekiz kat daha az bir alana sahipken ormanlardan elde ettiği gelir Osmanlı devletinden 10 kat daha fazla idi.⁹⁴ Orman gelirlerinin bu kadar az olmasında etkili olan en temel etmeneler,

⁸⁹Prof. Dr. H. Cahit Şad, "Türkiye'de Ormancılığın 150'inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları", **150'inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990, s.243.

⁹⁰Genişlik.

⁹¹Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.115.

⁹²Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.13.

⁹³Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.33.

⁹⁴A.e. s,45.

ormanları kontrol edecek yeterli sayıda memurun istihdam edilmemesi, maliyenin içinde bulunduğu sıkışık durum, ormanların başka nezaretler çatısı altında gereken ilgi ve önemi görememesi gibi etkenlerdir. Bu yüzden ormanların işletilmesi ve çalışmaların etkin hale getirilmesi gibi meselelerde gerekli ilerlemeler sağlanamıyordu. Ormancılık teşkilatı gibi başka nezaretler bünyesindeki etkin bir biçimde çalışamayan bir başka kurum da madencilik teşkilatıdır. Her iki idarenin Orman ve Ma'âdin Nezareti çatısı altında birleştirilmesinden önceki dönemde orman işleri, Ticaret Nezareti bünyesinde yürütülmüştür. İşte bu durum ormanlar başlıklı bir müstakil nezaretin kurulmasını gündeme getirdi.

Ülkenin bu iki doğal kaynaklarını en verili şekilde kullanmak amacıyla 4 Eylül 1872'de, sabık Divân-ı Ahkâm-ı Adliye nâzırlarından Şirvanîzâde Mehmet Rüştü Paşa'nın⁹⁵ nezaretinde Orman ve Ma'âdin Nezareti kuruldu. Nezaret için ilk önce Mercandaki Şeyhülislamın kullandığı daire verilmiştir.⁹⁶

Orman ve Ma'âdin Nezareti kurulmasından iki ay sonra kapatılıp orman teşkilatı eskiden olduğu gibi Maliye Nezareti'ne bağlı bir müdürlük haline getirildi.⁹⁷ 1877 yılına kadar Maliye Nezareti içinde çalışmalarını sürdüren kurum istenilen verimliliği karşılayamadığı için yeniden müstakil bir nazırlık kurulması planlandı. Orman ve Ma'âdin Nezareti, 1 Eylül 1878'de ikinci kez kuruldu. Nâzırlığa daha önce Orman İdaresi Müdürlüğü'nde bulunmuş olan Şûrâ-yı Devlet azası Bedros Kuyumciyan tayin edildi.⁹⁸

⁹⁵Amasya'da doğdu. Nakşibendiyye tarikatının Hâlidîyye kolu şeyhlerinden İsmâil Sirâceddin Efendi'nin oğludur. Vidinli Mustafa Efendi'nin derslerine devam edip icazet aldı. Mehmed Rüşdü Efendi, bir arazi kanunu hazırlanması için Cevdet Paşa'nın başkanlığında kurulan arazi komisyonuna üye olup buraya birkaç yıl devam etti. Cevdet Paşa'nın ifadesiyle Rüşdü Efendi ilim sahibi ve zeki bir kişiydi. 10 Ekim 1865 tarihinde Evkâf-ı Hümayun nâzırlığına getirildi ve İstanbul'a dönüp 7 Kasım 1865'te yeni görevine başladı. Kısa bir süre sonra Maliye Nezâreti'ne geçti. Maliye Nezâreti yanında kendisine 5 Mart 1868 tarihinde Hazîne-i Hâssa nâzırlığı tevcih edildi. 27 Şubat 1869'da Dahiliye Nezâreti'nin başına getirdi. 5 Ağustos 1872'de kendisine Orman ve Ma'âdin nâzırlığı verildi, murassa' Osmânî ve Mecîdî nişanları iade edildi. Daha önce ilga edilerek şeyhülislâmlıkla birleştirilen Evkaf Nezâreti tekrar kurulunca Orman ve Ma'âdin nâzırlığından bu yeni nezârete nakledildi. Ardından Mütercim Rüşdü Paşa'nın başkanlığında kurulan kabinede yeniden Maliye nâzırı oldu (16 Şubat 1873). 13 Eylül 1873 yılında vefat etmiştir. Bk: Mehmet Ali Beyhan, "Şirvânîzâde Mehmet Rüşdü Paşa", *DiA*, C: :39, s.209.

⁹⁶Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.45.

⁹⁷A.e., s.46.

⁹⁸Bedros Kuyumciyan hakkında ileride bilgi verilmiştir. Bkz. A. Bricogne, *Türkiye Ormancılık Heyeti*, s.17.

Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin ikinci kez kuruluşundan bir yıl sonra tekrar genel müdürlük haline getirilip Ticaret ve Ziraat Nezareti'ne bağlanmıştır.⁹⁹

Üçüncü kez kurulması gündeme gelen orman nezareti iç içe olduğu ziraat ve maden işleri ile birleştirilerek, 7 Şubat 1893'te Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nezareti adıyla faaliyete geçti. Nazırlığa Selim Melhame getirildi.¹⁰⁰ 1908 yılında tekrar kapatılan nezaret uzunca bir süre artık müstakil nazırlık olarak çalışmayacaktır. Bu uzun dönemde, faklı nazırlıklar / bakanlıkları bünyesinde faaliyet gösteren ormancılık kurumu, 1969 yılında tekrar müstakil bir kurum olarak bakanlığa dönüştürülecektir. Orman teşkilatı 1908–1969 yılları arası iktisat ve tarım bakanlıkları arasında gidip gelen bir kuruluş haline gelecektir. Cumhuriyet idaresi altında, ülke arazisinin %22-10 arası bir kısmını kaplayan ormanlara, beklenen ilgi ve gereken hassasiyet gösterilmeden, temelde ekonomik bir değer olarak görülmüştür. Bilinçsizce yerli yabancı şirketlere ihale edilen ormanlar, devlet eliyle yerli zenginler üretme alanı olarak görülmüştür.

Osmanlı Devletinde orman teşkilatının bağlı olduğu vekâleti gösteren tablo

Faaliyet Dönemi	Ormancılıktan Sorumlu Birim	Bağlı olduğu Nezaret
1839–1869	Orman Müdürlüğü	Ticaret Nezareti
1869–1872	Orman Umum Müdürlüğü	Maliye Nezareti
1872–1873	Orman Umum Müdürlüğü	Orman ve Maadin Nezareti
1873–1877	Orman Umum Müdürlüğü	Maliye Nezareti
1878-1879	Orman Umum Müdürlüğü	Orman ve Maadin Nezareti
1879–1886	Orman Umum Müdürlüğü	Ticaret ve Ziraat Nezareti
1887–1892	Orman Umum Müdürlüğü	Maliye Nezareti
1892–1908	Orman Umum Müdürlüğü	Orman, Maadin ve Ziraat Nezareti
1909–1920	Orman Umum Müdürlüğü	Ticaret ve Ziraat Nezareti

Kaynak: Geçmişten Günümüze Ormancılık... Ormancılıkta 170 yıl 1939–2009, Ankara, 2009.

⁹⁹Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.49.

¹⁰⁰A.e., s.57.

1.6. Orman Meclisi

1861 tarihli *Orman Layihası'nca* devlet ormanlarının korunup ve işletilmesi amacıyla Ticaret Nezareti içerisinde Meclisi Meabir adıyla bir kurum oluşturulmuştu.¹⁰¹ Ancak bu meclis ormancılık bütünüyle yerine getirmekten çözmekten uzaktı. Ormanların fenni usullere göre yönetilmesinde etkin rol oynayacak ve sorunları ele alıp çözüm önerilerinde bulunacak özel bir meclis gerekiyordu.¹⁰² 1869'da hükümet orman işlerini yürütmek için bir merkezi idare kurdu. Bu merkezde bir umum müdür, bir meclis birde bunların kalemi vardı. Kurulan Orman Umum Müdürlüğü'nün başına ilk olarak Aristidi Baltacı Bey getirildi.¹⁰³ Orman Meclisi'nde ise yabancı uzmanlar üye olarak görevlendirildi.

Başlangıçta **Orman Nizamnamesi**'nin uygulanması amacıyla oluşturulan bu meclis zamanla, yerli-yabancı memur mühendis ve diğer bütün personelin tayin ve atamalarından, maaş zamlarına hatta orman arazisi anlaşmazlıklarının çözümüne kadar birçok kararda etkili olan bir kurum haline geldi.¹⁰⁴

Orman Meclisi 1879 yılında Orman ve Ma'âdin Meclisi adıyla isim değiştirdi. Orman ve Ma'âdin İdaresi 1887 yılı başından Ticaret Nezareti'nden ayrılarak Maliye Nezareti'ne bağlandı. Yapılan bu değişikliklerden birkaç ay sonra Orman ve Ma'âdin Meclisi ilga edilerek yerine iki ayrı fen hey'eti kuruldu. Orman Fen Heyeti, ormanların korunması, orman varlığının tespiti, ihale ve şikâyetler gibi teknik alanlarda çalışma yapmakla görevlendirilmiştir. 1911'de Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nezareti'nin kaldırılmasıyla, orman işleri Ticaret ve Ziraat Nezareti bünyesindeki Orman Müdiriyet-i Umûmîye'si tarafından görülmeye başlanmıştır.¹⁰⁵

¹⁰¹ Ali Akyıldız, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform**, İstanbul, Eren, 1993, s.264. Bkz. Prof. Dr. H. Cahit Şad, "Türkiye'de Ormancılığın 150'inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları", s.233.

¹⁰² Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.7. Bkz. Geçmişten Günümüze Ormancılık... Ormancılıkta 170. Yıl 1839–2009, s.18.

¹⁰³ Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.7.

¹⁰⁴ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.74–75.

¹⁰⁵ A.e, s.76,78.

Osmanlı Devletinde görev yapan Orman Umum Müdürleri Listesini gösteren tablo

Adı Soyadı	Göreve Başlama Tarihi	Görevden Ayrılma Tarihi
Ahmet Şükrü	1839	1840
Aristidi Baltacı ¹⁰⁶	1869	1869
Bedros Kuyumciyan ¹⁰⁷	28.12.1869	1873
Artin Datyan Paşa ¹⁰⁸	1873	1973
Yusuf Ziya Paşa ¹⁰⁹	1873	1874
Ahmet Münir Paşa ¹¹⁰	1877	1878

¹⁰⁶ Orman Umum Müdürlerinin ikincisidir. Amanuel Baltacı'nın oğlu olarak 1830 yılında İzmir'de doğdu.13 Yaşında iken Fransa'da eğitim aldı. Daha sonra Londra ve Atina'ya dan da geçerek 1854 yılında İstanbul'a geldi. Bu sırada Atina'da eşi tanışıp evlendi.1858 yılında Meclis-i Hazain (Hazine) reisliği yaptı. 1869 yılında Orman Umum Müdürü olmuştur. Bricogne ile birlikte çalışmışlardır. Bricogne Orman Umum Heyeti adlı eserinde Aristidi Baltacı Bey hakkında övgü dolu ifadeler kullanmaktadır. 1887 yılında ölmüştür.

Bkz: Kerim Yund, Orman Umum Müdürleri Albümü, s.7-8.

¹⁰⁷ Bedros Kuyumciyan: Osmanlı Devletinin üçüncü Orman Umum Müdürü'dür. 1836 yılında doğmuştur. Babası Feshane Müdürü ve ünlü sarraf Ohannes Kuyumciyan'dır. 1869 yılında Osmanlı devletine iade ziyaret için gelen Fransa İmparatoriçesi Öjeni'yi karşılayan devlet protokolü içindedir. 28 Aralık 1869 yılında Orman Umum Müdürlüğü'ne getirilmiştir. Devlet Şurasının üyesidir. Orman işlerinde kullanılan birçok evrakın hazırlanmasını sağlamıştır. Sadrazam Âli Paşa'nın ölümü üzerine yerine getirilen Mahmut Nedim Paşa'ya istifasını vermiştir. Orman Teşkilatlanmasında ve idare işlerinde fazlaca emeği vardır. Ormanlardan iktisadi anlamda faydalanma konusunda teknik ormancılık faaliyetlerin öncülerindedir. 1978 senesinde Orman ve Maadin Nezaret 'ligi görevinde bulunmuştur. 1893 yılına kadar 15 yıl aralıksız Orman Umum Müdürlüğü yapılmıştır. Toplam 18 yıl Orman Umum Müdürlüğü görevi ettiği görülür. Bedros Kuyumciyan, Fransa'ya ziraat tahsili için 8 kişinin gönderilmesinde etkili olmuştur. 1893 yılında Orman Umum Müdürlüğü yerine Orman Fen Heyeti'ne dönüştürülünce görevinden ayrılmıştır. 1899 tarihinde ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.10-12.

¹⁰⁸ Osmanlı Devletine uzun yıllar hizmet etmiş Dad ailesindedir. Babası Chennes Daydan'dır. Daydan okulunun kurucusudur. 1830'da Yeşilköy'de doğmuştur. Öğrenimini özel hocalarda ve sonra Paris'te yapmıştır. Sorbonne Üniversitesinden mezun olmuştur. Babiâli tercüme odasında çalıştı. 1868-1888 Devlet Şurası azası oldu. 1873 yılında Orman Umum Müdürü oldu. Bricogne, hakkında idare işleri hariç iyi niyetli olduğunu söyler. İktisaden bütçenin artmasını değil azalmasını hedef tutmuştur. Geliri arttırmak için memur sayısının arttırılmasının savunmuştur. Orman Yollarına önem vermiştir. Trabzon çevresi ormanların idare altına alınmasını sağlamıştır. Orman umum müdürlüğü vazifesinin sona ermesinden sonra, Maliye Nezareti Müşavirliğine ardından da Beyoğlu 6. Daire Belediye Reisi olmuştur. 1880 yılında Hariciye Müsteşarı olmuştur.23 Ekim 1901 yılında ölmüştür.

Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü** s.14-16.

¹⁰⁹ 1826 yılında İstanbul'da doğmuştur. Gümrükçü Mehmet Efendinin oğludur. Özel öğretmenlerden eğitimini almıştır. 17 yaşında memuriyete atıldı. 1870 yılında Maliye Nazırı oldu. 1872 de Devlet Şurası azası oldu.1873 Orman Umum Müdürü oldu. Orman ürünlerinin ihracatına karşı çıkmıştır. Ayrıca Darüşşafaka'nın kurulmasında emeği vardır. Cemiyeti Tedrisiye'yi İslamiye adlı cemiyetin kurucusudur. 1883 yılında Trabzon'da ölmüştür. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.18-20.

¹¹⁰ 1821 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1877 yılında Orman Umum Müdürlüğüne getirilmiştir. 1878 yılında bu görevinden ayrılmıştır. 7.3.1897 tarihinde ölmüştür. Bkz. Şadi Akkurt, Basın Sorumlusu, (Çevrimiçi)

Bedros Kuyumciyan	1878	1893
Mehmet Nazif Bey ¹¹¹	1893	23.7.1908
Hoca Ali Rıza ¹¹²	25.8.1908	30.8.1913
Nesip Karaçay ¹¹³	10.9.1913	15.10.1913
Tevfik Ortaç ¹¹⁴	13.8.1914	22.2.1919
Ahmet Nazım ¹¹⁵	22.2.1919	10.2.1919
Avadis Remzi Özarslan ¹¹⁶	15.3.1919	19.4.1920

<http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/ahmetmunirpasa.pdf>

21.02.2014.

¹¹¹ 1837 yılında İstanbul'da doğmuştur. Orman ve Maadin Meclisi Azalığı, Orman ve Maadin Meclisi Başmüfettişliği görevlerinde bulunmuştur. Orman Umum Müdürlüğünün yaptığı işleri yapmak üzere kurulan, Orman Fen Heyeti Reisliğine 1893 tarihinde getirilmiştir. 1908 yılında Orman Fen heyeti Reisliği görevinden emekliye ayrılmıştır. 1913 yılında ölmüştür. Bkz. Şadi Akkurt, Basın Sorumlusu, (Çevrimiçi)

<http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/mehmetnazifbey.pdf>

21.2.2014.

¹¹² Hoca Ali Rıza Efendi'ye gelene kadar Orman Umum Müdürlerinden hiçbirisi orman mektebinde yetişmemiştir. Asıl adı Ali dir. İkinci adı Rıza'dır. Ormanlılar arasında Ali Rıza, yada Hoca Ali Rıza Efendi diye tanınmıştır. Doğum yeri Çankırı Çerkeş'tir. 1843 yılında doğmuştur. 1870 yılında evlendi ve 1871 yılında Orman Mektebine Arapça öğretmeni olarak tayin edildi. Öğretmeni olduğu okulun imtihanlarına girerek Orman Müfettiş Saniliği Şahadetnamesi diplomasını aldı. Orman ve Fen heyeti Fahri Üyelğine getirildi.1906–1908 yılları arası Selanik orman teşkilatının başında kaldı.1908 yılında Orman Fen Reisliğine getirildi. Bahçeköy'de kurulan Orman Mektebi Âlisinde öğretmenlik yaptı. 1913 de Orman Umum müdürlüğünden emekli oldu. 1925 yılında öldü. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.25-26.

¹¹³ 1870 yılında İstanbul'da doğdu. 1890 da Galatasaray Lisesini bitirmiştir. Avrupa'da(Fransa) ziraat eğitimi aldı. 1894 yılında İstanbul'a döndü. Çeşitli illerde ziraat müdürlükleri yapmıştır. Halkalı Ziraat Mektebi hocalığı yapmıştır. Romanya, Arnavutluk ve Rumeli'ye gitmiştir.1913 yılında Orman umum Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. 1960 yılında ölmüştür.

Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.64–65.

¹¹⁴ 1826 yılında Selanik'te doğmuştur. Selanik'te ilk orta tahsilini burada yapmıştır. Halkalı Ziraat Mektebini bitirip, Selanik Ziraat Mektebinde öğretmenlik yapmıştır. Ticaret ve Ziraat Nezareti İdare-i Merkeziye Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. İslahiye ve Hendek te birer Orman Ameliyat mektebi açılmasını sağlamıştır. Birçok yabancı uzmanın ülkemize gelmesini sağlamıştır.1946 yılında ölmüştür.

Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.31–32.

¹¹⁵ 1868 yılında İstanbul'da doğmuştur. Halkalı Ziraat Mektebini 1879 yılında bitirmiştir. Aynı okulda muallimlik yapmıştır. Hürriyet ve İtilaf Fırkasının gözde isimlerinde biridir. Rejide, Duyu-u Umumiye de, Şirket-i Hayriye'de görev yapmıştır. 22.2.1919 tarihinde Orman Umum Müdürü olmuştur. Bir ay kadar bu görevi yürütüp, 10.3.1919 tarihinde bu görevinden ayrılmıştır. Nazım Bey'in Ormanlılıkta hiç çalışmamıştır. Orman Umum Müdürlüğü de çok kısa sürmüştür. 11.10.1931 tarihinde ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.34–45 Bkz. Orman ve Su işleri Bakanlığı Web Sitesi (Çevrimiçi),

<http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/nazimbey.pdf> 21.2.2014.

¹¹⁶ 1867 yılında Yozgat'ta doğdu. Rüştiye'yi Yozgat'ta okumuştur. Daha sonraki eğitimini özel hocalardan almıştır. Orman Mektebi İmtihanlarını kazanarak okula kayıt olmuştur. Okulu birincilikle bitirmiş ve Kastamonu ser Müfettiş Muavinliğine atanmıştır. Bartın, İnebolu, Denizli, Aydın, Manisa, 1919 yılında Orman Umum Müdürü oldu. Avusturyalı Mösyö Fayt ile Bolu-Kastamonu-Sivas-Çankırı-

Bekir Şaşa ¹¹⁷	1.5.1920	30.10.1922
---------------------------	----------	------------

Kaynak: Kuruluşunun 150. Yılında Ormancılığımız, Ankara.1973.

1.7.Ormancılıkla İlgili Yasal Faaliyetler

Tanzimat Fermanı ile başlayan ormancılıkla ilgili yasal çalışmalar ihtiyaçları karşılamakta yetersizdi. Bu durum Fransız orman mütehasıslarınca fark edilmiş ve oluşturulan komisyonca bir çalışma başlatılmıştı. Babıâli, Tassy öncülüğünde yapılan çalışmalar sonrasında Temmuz 1861’de 68 maddeden oluşan yeni bir orman lâyihası hazırlanmıştır.¹¹⁸

1861 Lâyihası, ormanları müstakil olarak ele alan ilk taslaktır. Bu kanun, dört kısım ve 68 maddeden oluşmaktaydı. Devlete ait ormanlarının idaresi, orman memurlarının görev ve yetkileri, her türlü cezai işlemlerde yapılacak muhkeme ve uygulanacak cezalar ilk defa bu nizamnâme yer almıştır.¹¹⁹ Nizamname’nin çıkmasında temel amaç, ormanların korunması ve ormanların devlet maliyesi için faydalı bir hale getirilmesidir.¹²⁰ Kanun, cibali mübaha ile tophane ve tersane ormanlarının devlet ormanı statüsünde birleştirilmesini, tophane ve tersane idarelerinin merkezi yönetime bağlanmasını, devlet ormanlarının sınırları belli edildikten sonra fenni orman işletmeciliğine geçirilmesini, evkaf ormanlarının işletilmesinin tanzim ve intifa¹²¹ haklarının düzenlenmesini, ormanlarda hayvan otlatılmasının düzenlenmesini ve orman umum müdürlüğüne talimatname yapma

Zonguldak ormanlarını incelemiştir. 5 Mayıs 1945 yılında ölmüştür Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.37–38.

¹¹⁷ 1877 yılında Rusçuk'ta doğmuştur. 1897 yılında Halkalı Ziraat Mektebini bitirmiştir. Ormancılık Mesleğinin çeşitli kademelerinde görev yapmıştır. 1920 tarihinde Orman Umum Müdürlüğüne getirilmiş. 30.10.1922 tarihinde bu görevinden ayrılmıştır. 27.10.1929 Tarihiyle 29.3.1937 Tarihleri arasında ikinci kez Genel Müdürlük Makamına getirilmiş, ancak rahatsızlığı sebebiyle iki yıla yakın bir zaman içinde ayrı kalmış, kendisine Fahri Bük vekâlet etmiştir. 1938 yılında üçüncü defa Genel Müdürlüğe tayin edilmişse de 29.3.1937 tarihinde görevinden ayrılmıştır. 11.5.1939 Tarihinde ölmüştür. Bkz. Şadi Akkurt, Basın Sorumlusu, (Çevrimiçi)

<http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/bekirsasa.pdf> 21.2.2014

¹¹⁸Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası(dün)**, s.85,86. Bkz. Özkan Keskin, “Orman ve Ma’âdin Nezaretî’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.133.

¹¹⁹Özkan Keskin, “Orman ve Ma’âdin Nezaretî’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.27.

¹²⁰ Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.11–12.

¹²¹ Menfaatlanmak, temin etmek.

salahiyetinin verilmesini içermekteydi.¹²² Bu layiha 28 Kasım 1862 tarihli İrade ile onaylanarak uygulamaya girmiştir. **Lâyiha** sekiz yıl uygulandıktan sonra 1869 **Orman Nizamnâmesi**'nin ilanıyla yürürlükten kaldırılmıştır.¹²³

1862 Orman Lâyihası ormanlar ile ilgi ilk yasal düzenlemedir. Bu kanun aslında bir pilot bölge uygulaması niteliğindedir. Dolayısıyla ülkedeki tüm ormanlık alanlarda uygulanmamıştır. Sadece miri ormanların bir kısmında uygulanmıştır. Kanunun uygulanması Osmanlı yöneticilerine önemli bir tecrübe kazandırmıştır. Bu olumlu tecrübenin ardından ormanların tümünü içerecek bir yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca cibâl-ı mubaha ormanlarının da mîrî orman statüsüne dahil edilmesi gerekiyordu. 1867 yılında Maliye Nezareti'ne bağlı bir orman idaresi kurulmuştur. Bu kuruma ilk işi olarak 1862 *Orman Lâyihası*'ndan elde edilen tecrübeler de dikkate alınarak, yeni bir orman kanunu yapma görevi verilmiştir. Bu yasa hazırlama kurulunda, 1862 *Orman Layihası*'nın hazırlanmasında aktif görev yapan Fransız orman mütehassısı Louis Tassy'de bulunmaktadır. Kurulun çalışmaları sonucu hazırladığı kanunu 1869 yılında tamamlanıp, 13 Ocak 1870 tarihli İrade ile de yürürlüğe girmiştir.¹²⁴

¹²² Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.13.

¹²³ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.136.

¹²⁴ Dönemle ilgili birçok eserde 1870 yerine 1869 yıllı **Orman Nizamnamesi** olarak geçmektedir. Ancak yürürlüğe giriş tarihi miladi 1970 yılıdır.

1970 (1969) yılı **Orman Nizamnamesi** Hükümlerinin kısa özeti aşağıdadır. Madde numarası ile Nizamname madde numaraları aynı değildir.

Bu nizamname başlıca aşağıdaki hükümleri ihtiva etmektedir:

- 1- Orman Nizamnâmesi'nin ahkâmı yalnız tayin ve sınırları belli edilen devlet ormanlarından cari olacaktır.
- 2- Devlet ormanlarından her çeşit orman mahsulü kaldırmak temelli şekilde yasaktır.
- 3- Kışın yaprağını döken ve dökmeyen ağaçlar için kesim zamanı tayin olunmaktadır.
- 4- Devlet ormanlarından ağaç kesilmesi ve kesilen ağaçların ormandan çıkartılması orman idaresinin vereceği ruhsat ve nakliye ilmühaberine bağlıdır.
- 5- Menşei belli etmek için kerestelik ağaçlara damga vurmak usulü konmuştur.
- 6- Orman memurları muhtarlar tarafından verilecek defterleri mütalaa edildikten sonra, hayvanların ormanda duracakları mevsim ve müddeti ve sureti raylerini tayin ve tahdit etmek.
- 7- Köy muhtarları her sene devlet ormanlarından otlatacakları hayvanların cins ve miktarını orman memurlarına bildirmekle mükelleftirler.
- 8- her köy otlatacak hayvanlarına çoban tutacaktır.
- 9- Miri ormanlarda gezici ticaret hayvanları da bu hükümlere tabidir. Yalnız bunlardan muayyen resimler alınır.
- 10- Miri Ormanlardan taş, toprak, taze ve kuru yaprak, madeniyat ve buna mümasil şeylerin ahz ve ihracı memnudur. Bütün bu muamelat orman idaresinin ruhsatına ve bu baptaki talimatnamelere bağlıdır.
- 11- Yukarıdaki hükümler kısmen vakıf ormanları için de meridir.

İki bölüm, beş kısım ve elli iki maddeden oluşan 1869 **Orman Nizamnâmesi**'nin¹²⁵ ilk maddesi Osmanlı Devleti'ndeki ormanların tasnifi yapmaktadır. Buna göre ormanlar dört kısma ayrılmıştır. Bunlar, doğrudan devlete ait olan mîrî ormanlar,¹²⁶ vakıflara bağlı ormanlar¹²⁷, kasaba ve köylere ayrılmış olan baltalıklar,¹²⁸ şahıslara ait korular¹²⁹ şeklindedir.

Nizamnâme'nin beşinci maddesi köylülerin ormanlardan faydalanma usullerini içermektedir. Buna göre, köylülerin zorunlu ihtiyaçlarından olan binaların tamir veya inşasına, araba ve ziraat aletleri yapmalarına ve yakacak ihtiyaçlarını temin için gerekli olan ağaçları mîrî ormanlardan izin dâhilinde ücretsiz olarak almalarına izin veriliyordu. Fakat satmak amacıyla kesilerek başka yerlere nakledilen ağaçlar için orman idaresi tarafından belirlenen ücretlerin ödenmesini emrediyordu. **Nizamnâme** köylülerin geçmişten beri ormanlardan yararlanma anlayışını ilk kez bir düzen içerisinde bir sistematığe koymuştur.¹³⁰

Nizamnâme'nin ilanından birkaç ay sonra bazı vilayetlerde yeni düzenlemenin uygulanmasına başlanmıştır. Bunun için öncelikle Bosna, Tuna, Edirne, Selanik, Cezâyir-i Bahr-i Sefid, Hüdâvendigar, Kastamonu, Aydın, Konya, Yanya vilayetleriyle ile İstanbul tespit edilmiştir. Bu amaçla bu vilayet merkezlerinde orman müdürlüğünün ilk teşkilatları da kurulmaya başlanmıştır. Bu yapılardaki memur sayıları orman gelirlerinin artmasına paralel olarak yeni memurlarla takviye

12-Nizamnamenin müteakip maddeleri nizama aykırı yapılan hareketlere ait ceza hükümlerini ihtiva etmektedir. Bu cezalar çok ağır değildir. Ağaç soymanın orman yakmanın cezayı müstelzim olduğu, mücazata ait kısımlardan anlaşılmaktadır.

Bakınız: Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, Türkiye Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu, s.46-47.

¹²⁵ Başka kaynaklarda 1869 Orman Nizamnamesi şeklinde geçmektedir. Bkz. **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.10.

¹²⁶ Orman Nizamnâmesi'nin 1. Maddesinde yer alan tasnife göre, Devlete ait ormanlardan maksadın rekabe ve tasarruf hakkı Devletin olan ormanlar. Bkz. Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiye Ormanlarının Hukuku Rejimi", s.323.

¹²⁷ Arazi Kanununun 4. maddesinde düzenlenmiş olan tahsisat kabilinden vakıf miri arazi hükümlerine tâbi olan ormanlar. Bkz. Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiye Ormanlarının Hukuku Rejimi", s.323.

¹²⁸ Baltalık, Arazi Kanununun 91. ve Orman Nizamnâmesi'nin 21. maddelerinde aynı şekilde tarif edilmiştir. Buna göre, "kadimden beri bir kariye veyahut kasabaya ihtitaba ve intifaa tahsis edilmiş olan kuru ve ormanlar" baltalık adını alır. Bkz. Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiye Ormanlarının Hukuku Rejimi" s.330.

¹²⁹ Orman Nizamnâmesi'nin 29. ve 30. maddelerinde mevcut hükümlere göre, şahıslar uhdesinde bulunan ormanlardır. Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.136-137. Bkz. Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiye Ormanlarının Hukuku Rejimi", s.324. Bkz. Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.11.

¹³⁰ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.138.

edilmiştir. **Nizamname**'nin yürürlüğe girdiğinde vilayetlerde görev yapan orman müfettiş ve memurlarının sayısı 565 kişidir. Bu sayıya 1888'de 192 memur daha ilave edilmiştir.¹³¹

Orman Nizamnâmesi, ormancılık tarihimizde bir dönüm noktasıdır. Getirmiş olduğu yenilikler ormancılık tarihimizde yeni bir sürecin başlangıcıdır. Bu süreç kısmi değişikliklere uğrasa da 1937 yılında çıkartılan 3116 sayılı **Orman Kanunu**'na kadar, 57 yıl yürürlükte kalmıştır. Nizamnamenin uygulanmaya başlamasıyla bazı eksiklikleri de ortaya çıkmıştır. Bu maksatla zamanla bazı maddeleri değiştirilmek zorunda kalınmıştır.¹³² Bu maksatla, köylülerin ormandan faydalanmasını tanzim eden beşinci maddesi, ormanlardan ağaç kesim zamanları ile ilgili hükümleri içeren yedinci maddesi, cezai hükümler içeren otuz üçüncü maddesi daha sonra tadil edilmiştir.¹³³

Osmanlı Devleti hükümetlerince ormanlarla ilgili yapılan düzenlemeler içerisinde 1917 tarihli "*Ormanların Usulü İdarei Fenniyeleri Hakkındaki Kanun*" un özel bir yeri vardır. Ülkemizde ilk defa ormanların yönetiminin bir işletme planı doğrultusunda yapılmasını içeren hükümler ihtiva etmektedir. 9 maddeden oluşan bu kanun devlet ormanları ile sınırlı olmak şartıyla, ilk orman amenajman kuralları içeren hükümleri barındırmaktadır.¹³⁴ Bu kanun gereğince Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde ilk olarak Amenajman Şubesi Müdürlüğü kurulmuş ve bunu takiben Avusturya'dan getirilen 5 yabancı mütehassıs ve 5 yerli¹³⁵ orman fen memuru ile takviyeli ilk amenajman heyeti de teşekkül etmiştir. Bu heyet ilk amenajman faaliyetini 25 Kânunusani 1334(25 Ocak 1918) de tatbikata edilmiştir. Yalnız Birinci Dünya Savaşı'nın etkisi ile bu çalışmalar durdurulmuştur.¹³⁶

¹³¹ A.e., s.141.

¹³² Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.114. Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.142.

¹³³ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.142. Bkz. Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.100.

¹³⁴ Prof. Dr. H. Cahit Şad, "Türkiye'de Ormancılığın 150'inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları", s.248,249.

¹³⁵ Bu kaynağa göre, heyet 5'i yabancı, 7'si Osmanlı vatandaşından oluşan 21 kişiden oluşmaktadır. Bkz. Prof. Dr. H. Cahit Şad, "Türkiye'de Ormancılığın 150'inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları", s.233.

¹³⁶ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.127.

"Orman ve Mer'a Kanunu Tasarısıdır" II. Meşrutiyet'in ilanından sonra ormanlarla Meclis-i Mebusan tarafından kabul edilip 1919 yılında yürürlüğe giren. Ancak arka arkaya gelen büyük savaşlar ve diğer iç kargaşalar, bunların uygulanmasına imkân bırakmamıştır.¹³⁷ BMM hükümetinin ilk yasal faaliyeti, 1920 tarihli Baltalık Kanunu'dur. Teknik bir temele dayanmayan bu yasa tamamen siyasi hedefler gözeterek çıkarılmıştır. 1921 yılında 109 sayılı yasa ise, resmi dairelere ve fakir halka tarife bedeli üzerinden arttırma yapılmadan odun, direk, travers satışını öngörmektedir. 1922 yılında çıkartılan 239 sayılı yasa ile doğal afetler ve savaş sırasında zarar gören binaların yeniden yapımı için bedava kereste verilmesini öngörmektedir.¹³⁸

1.8.Ormanlardan Alınan Vergiler

Osmanlı Devleti'nde mîrî ormanlardan çeşitli adlar altında ve miktarlarda bir takım vergiler alınmaktaydı. Bu vergiler *Bedel*, *Orman Hakkı*, *Öşür* ve *Pul Resmi* adı altında olmak üzere dört kısımdan oluşmaktaydı.

Bedel, devlete ait ya da tahsisat cinsinden olan vakıf ormanlarından işlenmiş veya işlenmemiş olarak satılan ağaçlardan alınan vergiydi. Açık arttırma sonucu taksitler halinde tahsil edilirdi. İstihsal edilen kerestenin hacmine göre hesap edilen bu verginin miktarı yıllara göre değişmekteydi.¹³⁹ *Orman hakkı*, ormanlara mücavir bulunan köylülerin ticari amaçla imal ettikleri kereste, odun ve kömürlerin taşıdıkları pazarlardaki kıymetince tahsil edilirdi. *Öşür*, orman mahsulü kapsamında yapılan her türlü kereste imalından alınıyordu. Öşürün pazar yerlerindeki kıymeti üzerinden önceleri %10 olarak alınırken 1898'de bu miktar %12,5'e çıkarılmıştır. *Pul resmi*, miri orman dışında kalan ormanlardan elde edilen odun ve kömür gibi yakacak maddeler üzerinden tahsil ediliyordu.¹⁴⁰

Orman ürünlerinden yukarıda belirtilen vergiler dışında da ormanlarda ek vergi diyebileceğimiz hisseler alınmaktaydı. Örneğin *Teçhizât-ı Askeriye* devlete ait

¹³⁷Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi" s.316.

¹³⁸**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.456.

¹³⁹Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.120,121. Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.150.

¹⁴⁰Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.151.

ormanlardan elde edilen mahsulden önceleri %2 olarak tespit edilen daha sonra %6'ya çıkartılan bir vergi türüdür. *Nısf-ı Orman Hakkı* da miri ormanlardan sağlanan ve pazar yerlerinde satılan odun-kömürden ve ağaçtan yapılan ziraat aletlerinden alınıyordu. Bu vergi gelirleri Hicaz Demiryolu inşaatı masrafları için kullanılmıştır.¹⁴¹ Ormanlar içinde ya da mücavir alanlarda hayvan otlatmalardan da vergi alınıyordu. Buna *Otlak Resmi* denirdi. Otlak resmi, başka yerlerden ticaret maksadıyla getirilen hayvan sahiplerinden alınmaktaydı. Orman çevresindeki köy halkı bu vergiyi vermezdi.

Mürûriye Tezkeresi adıyla hazırlanan ve iki nüsha halinde tanzim edilen bir belge daha vardı. Bu belge ormanlardan çıkartılan kerestelerden vergi alındığını gösteren bir evraktır. Mürûriye tezkeresi tahsisat cinsinden olan vakıf ormanlarından elde edilen keresteler için kullanılırdı. *Öşür Tezkeresi* ise, şahıs ormanlarıyla baltalıklardan kesilecek ağaçlardan tahakkuk eden verginin tahsil edildiğini gösteren bir varaktır.¹⁴²

Orman mahsullerinin üzerine konan vergiler yanı sıra beli muafiyetler tanımlanması yolu da talepler de olmuştur. 1869 **Orman Nizamnâmesi**'ne göre köylülere zarurî ihtiyaçlarını karşılamak için devlet ormanlarından ücretsiz ağaç kesmelerine müsaade ediyordu. İnşa ve idaresi muhtelif cemaatlere ait okullar ile vakfi olmayan câmi ve kiliselerin de ücretsiz yararlanması yolunda bazı istekler dile getirilmişse de hükümetçe bunun suiistimale uğrayacağı gerekçesiyle müsaade edilmemiştir. Buna örnek olabilecek bir durumda devlet yöneticileri farklı bir çözüm getirmişlerdir. 1889'da Yedikule Ermeni Hastanesi'nin tamiri için gerekli kerestelerden orman resmi alınmaması için yapılan talep ret edilip, bunun yerine hastane inşaatı için 20 bin kuruş yardım yapılmıştır.¹⁴³

¹⁴¹ Bu demiryolu yapımında imtiyaz hakkı olan Bağdat Demiryolu Şirketine, demiryolu için ormanlardan gerek duyacağı orman mahsullerini ücretsiz kullanma hakkı verilmiştir. Bkz. Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.61.

¹⁴² A.e., s.121. Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezaretî'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.151–152.

¹⁴³ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezaretî'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.153–154.

1.9.Osmanlı Devleti'nde Ormancılık Eğitimi

Orman hizmetleri ve işletmeciliğinin devamı yetişmiş elemanlarla mümkündür. Osmanlı Devleti bu ihtiyacını başlangıçta Avrupa'dan getirilen uzmanlarca çözmüştür. Çok geniş alanlara yayılmış ormanların, imparatorluğa getirilen yabancı mühendislerle ki bunlar çok yüksek maaşlarla istihdam edilmişlerdir,¹⁴⁴ idare edilemeyeceği ortadadır. Osmanlı Devleti'ni ormancılık teşkilatının kontrol ve muhafazası ve vergilerin tahsilatı gibi birçok alanda yetişmiş personeli yok denecek seviyededir. Örneğin 1897'de Osmanlı Devleti'nde orman memur ve mühendislerinin sayısı 1330 civarında iken, Osmanlı ormanlarının 1/8'i kadar ormanlara sahip Fransa'da bu rakam 48.000'i bulmaktadır. Personel sayısının eksikliği ormanlardan elde edilen gelirin de azlığı gerçeğini ortaya koymaktadır.¹⁴⁵ Bu durum neticesinde Avrupalı mütehasıslardan, Osmanlı Devleti'nde ormancılıktan anlayan eğitimli bir kadronun oluşturulması da istenmiştir.¹⁴⁶

Bu alanda ilk ciddi adım 1857 yılında ormancılık öğretimi yapmak için açılan Orman Mektebi ile atılmıştır.¹⁴⁷ 1857 yılında eğitime başlayan Orman Mektebi, Fransızca eğitim yapıyordu.¹⁴⁸ Louis Tassy mektebin müdürlüğünün yanı sıra başlıca derslerin muallimliğini de yürütmekteydi. Öğrenciler teorik olarak verilen

¹⁴⁴1856 yılında Osmanlı Devletine gelen yabancılara verilen maaşları karşılaştırma amacıyla yabancılara ödenen maaşlar 6.000 Frank'a ek olarak 14.000 Frank ta ek ödeme yapılmıştır. Ayrıca bu uzmanlara bir de olağanüstü ek ödeme de yapılmıştır. Buna karşın 1886 tarihli Osmanlı bürokratlarına ödenen maaş miktarları şu şeklide idi: Orman ve Ma'âdin Müdür-i Umûmîsi Bedros Efendi 7500 kuruş, Muavin Cemil Bey 5000 kuruş, Orman Fen Hey'eti ve Orman Başmüfettişi 6000 kuruş, Seyyar Müfettiş Ali Rıza Bey 2260 kuruş, Seyyar Müfettiş Ahmed Hamid Bey 2000 kuruş, Seyyar Müfettiş Artin Efendi 1900 kuruş, Başkatip 774 kuruş, Maden Fen Hey'eti Reisi ve Maden, Başmüfettişi Vays 4695 kuruş, Ma'âdin Mühendisi Müfettiş Kolan 5000 kuruş, Tatbik-i Hudûd-ı Ma'âdin Memuru Karabet Efendi 1900 kuruş, Tahlil Memuru Mauro 1200 kuruş, Mühendis Hüseyin Efendi 1200 kuruş, Başkâtip Şefik Bey 670 kuruş bilgi için bakınız. Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.128.

¹⁴⁵Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.209.

¹⁴⁶ Necmettin Çepel, "Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim Eğitimi", **150'inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel Ankara**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990, s.7. ; Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.22.

¹⁴⁷ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.2.

¹⁴⁸ Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.115.

derslerin ardından hava koşullarına bağlı olarak Alemdağ'a gidiyorlar ve burada tatbikî dersler de görüyorlardı. Okul, 4 yıl sonra 1861'de ilk mezunlarını verdi.¹⁴⁹

Orman Mektebi'nin ilk mezunları hemen göreve başlayamamışlardır. Buna rağmen okula yeni öğrenciler alınmaya devam edilmiştir. Mezunlara geçici istihdam sağlanmıştır örneğin Ticaret Nezareti'nin emriyle orman mektebi muallimleri tarafından Belgrad Köyü civarındaki 12.000 hektar ormanın haritasının çıkarılmasına yardım etmeleri karşılığı bu mezunlara ücret ödenmiştir.

Louis Tassy'nin 1868'de ülkesine dönmesi ile boşalan mektep müdürlüğüne Simon atanmıştır. Mektepteki eğitim sistemini 1871 yılından itibaren yeniden yapılandıran Simon, bir de **Orman Mektebi Nizamnâmesi** kaleme almıştır. **Nizamname** 4 Ocak 1871 tarihli İrade ile yürürlüğe girmiştir. On üç maddeden oluşan kanuna göre Maliye Nezareti'ne bağlı olan mektepte; dersane, numunehâne bir de kütüphane olması kararlaştırılmıştı. Mektepteki eğitim süresi iki yıl olacak, 1 Eylül'de başlayacak okul, 15 Temmuz'da bitecekti. Öğrenciler bir üst sınıfa geçmeleri için o yıl aldıkları derslerden başarılı olmaları şarttı.¹⁵⁰ Mektepte; harita ahzı, yol güzergâhlarının tayin ve inşası; hesap, cebir, hendese; hikmet; kimya; orman haraset ve işletilmesiyle alakadar maddeler; silvikültür ve ormancılık iktisadı ile işletme, kerestecilik, ahşabın hacim ve nakit kıymetlerin takdiri adlı dersler okutulacaktı.¹⁵¹ Öğrencilere ayrıca her yıl 15–20 gün süre ile mektepte öğrendikleri derslerin stajını yapmaları zorunlu tutulmuştu.¹⁵²

¹⁴⁹ Necmettin Çepel, "Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi" s.7. Bkz. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.22.

¹⁵⁰ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.21–22,24.

¹⁵¹ A. Bricogne, **Türkiye Ormancılık Heyeti**, s.20–21. Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.22. eserde dersler şu şekilde verilmiştir

1- Lisân-ı Türkî,

2- Arazinin veya cisimlerin ölçekli olarak haritasının tanzimi.

3- Kimya ve İlm-i Hikmet'e dair temel bilgiler.

4- Tabiat tarihinin ormanlarla ilgili bölümleri.

5- Ağaç ekimi, imarı ve muhafazası.

6- Ağaç kesim ve nakil usulleri.

7- Emlâk tasarrufu ve ormanlara dair olan kânûn ve nizâmlar. Bkz. Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.112. adlı eserde okuldaki Ders programında: Botanik, Zooloji, Jeoloji, Meteoroloji, İklim, Fizik, Hesap, Hendese, Cebir, Mesaha, Yol ve Köprü inşaatı, Silvikültür, Amenajman, Orman Teknolojisi, Orman İşletmesi, Orman Hesapları, Orman Kanunları, Ziraat ve Türkçe olarak açıklamıştır.

¹⁵² Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.22–23.

Orman ve Maden Mektepleri, başlangıçta iki ayrı okulken 11 Temmuz 1880’de birleştirilmiştir. Okulun iki yıllık birinci kısmını bitiren öğrenciler, mezuniyet sınavından başarılı olurlarsa orman ve maden alanlarından birini tercih ederek iki sene daha eğitim alacaklardı. Buradan da mezun olarak en az iki sene müfettiş veya mühendisler yanında muavin olarak çalışacaklar ve bu sırada sınıflarına mahsus maaşın yarısını alacaklardı. Bununla ilgili bir de layiha düzenlendi. Mektep 18–25 yaş arasında olanları talebe olarak kabul edecek, okul 1 Eylül’de başlayıp 15 Temmuz’da tatile girecekti. Talebeler tatilde o sene gösterilen derslerin tatbikini yapmak üzere hocalarla birlikte orman ve maden bölgelerine gideceklerdi.¹⁵³

6 Kasım 1893 tarihinde Orman ve Ma’âdin Mektebi yapılan değişiklikle ormancılık kısmı Halkalı Ziraat Mektebi’ne bağlanmıştır.¹⁵⁴ 1893’te Orman ve Ma’âdin Mektebi kapatılıp bundan sonra maden eğitimi için yurtdışına öğrenci gönderilmesine, ormancılık eğitiminin ise Halkalı Ziraat Mektebi’nde yapılmasına karar verilmiştir.¹⁵⁵ Halkalı Ziraat Mektebi müstakil bir orman mektebi değildir. Okulda ziraatla birlikte ormancılık eğitimi de yapılmıştır. 1893’e kadar mektebin müdürlüğünü Simon yapmıştır. Mektep binası olarak sabit bir yer yoktur, İstanbul’un çeşitli semtlerine taşınmıştır.¹⁵⁶

Bağımsız bir orman mektebi olarak kurulan Orman Mekteb-i Âlisi, 29 Mayıs 1910 tarihli İrade ile eğitime başlamıştır.¹⁵⁷ Mektebin başlangıçtaki binası Sultan Ahmet civarında iken buradan kaldırılarak Büyükdere/Bahçeköy mevkiinde bulunan eski kışla binasına taşınmıştır.¹⁵⁸ Orman Mekteb-i Âli ’sine alınacak öğrencilerin sağlıklı olduklarını ve suç işlemediklerini bir belge ile ispat etmeleri gerekiyordu. Mektebe girişte adaylar genel bir imtihana tabi tutuluyorlardı. Burada eğitim ücretsizdi. Bu yüzden okulu bırakanlardan veya mezuniyetten sonra fen memurluğu

¹⁵³ A.e. s.38–39.

¹⁵⁴ Necmettin Çepel, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim Eğitimi”, s.9. Bkz. Özkan Keskin, “Orman ve Ma’âdin Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.42.

¹⁵⁵ Necmettin Çepel, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi”, s.10. Bkz. Özkan Keskin, “Orman ve Ma’âdin Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.61.

¹⁵⁶ Özkan Keskin, “Orman ve Ma’âdin Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.25.

¹⁵⁷ Necmettin Çepel, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi”, s.10. Bkz. Özkan Keskin, “Orman ve Ma’âdin Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.66.

¹⁵⁸ Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.112.

görevini istemeyenlerden elli altın tahsil edilmesi senetle önceden belgelenirdi.¹⁵⁹ 1917 yılına kadar iki yıl olan öğretim süresi bu tarihten sonra üç yıla çıkarılmıştır. Mektepten 1909–1922 arası 150 talebe mezun olmuştur. 1919 senesinde İstanbul Hükümeti tarafından Rumların iskânı için boşaltılan mektep, Sarıyer'deki Hasan Paşa Konağı'na nakledildi. Mektep, 1922 senesinde tekrar Bahçeköy'deki eski binasına taşındı.¹⁶⁰

1.10. 1920–1923 Arası Ormanlık Politikası

1920–1923 yılları arası Osmanlı Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne verilmesinin son merhalesidir. I. Dünya Savaşı'nın yenilgi ile sonuçlanması ardından hükümetteki İttihat ve Terakki Fırkası'nın üst kademe yöneticileri ülkeyi terk etmişlerdir. Savaş sonrası kurulan divan-ı harp mahkemesi kararları ile Anadolu'ya güney ve batıdan, Ermeni ve Rum göç hareketleri başlamıştır.¹⁶¹ İstanbul'dan gelen ve Anadolu'da görev yapan ittihatçı subayların eşraf ve Müslüman göçmenlerle ittifakı üzerinden başlayan Milli Mücadele 1919–1923 yılları arası sürmüştür.¹⁶² 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un İtilaf devletlerince işgali sonrası Meclis Mebusan İstanbul'dan Ankara'ya taşınmıştır. 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da çalışmalarına başlayan meclis, 1922 yılında saltanatı kaldırmıştır. 1923'te seçimleri yenilenen meclis 29 Ekim 1923'te siyasi krizi cumhuriyeti ilan ederek çözmüştür.¹⁶³

¹⁵⁹Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.67.

¹⁶⁰Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormanlığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.112.

¹⁶¹Fuat Dünder, **İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913–1918)**, İstanbul, İletişim, 2011, s.87–92.

¹⁶²Sabahattin Selek, **Anadolu İhtilali**, İstanbul, Cem, 1973, s.699–700.

¹⁶³1923 yılında Fethi Bey Başkanlığındaki hükümet, batı Anadolu'daki eşkıyalığın sonlandırılması için sıkıyönetim kararı almıştı. Bu kararın meclis tarafından onaylanması gerekmektedir. İçişleri Komisyon'unda görüşülen bu kararın Anayasa'ya aykırı olduğu sonucuna varmıştı. Ayrıca, Fethi Bey Başvekilliğe ek olarak Dâhiliye Vekilliği görevini de görmekteydi. Fethi Bey, Dâhiliye Vekâletini Tevfik Bey'e bırakmak istemiştir. Ancak mecliste Dâhiliye Vekâleti için yapılan seçimi Rauf Bey kazanmıştır. Benzer bir durum orduya dönmek üzere BMM ikinci başkanlığından ayrılan Ali Fuat Paşa'nın yerine yapılan seçimde de yaşanmıştır. Mustafa Kemal'in bu makam için de Yusuf Kemal(Tengirşek) Bey'in getirilmesinin istemiştir. Ne var ki BMM ikinci başkanlığa da Sabit Bey'i seçmiştir. Mustafa Kemal Meclis'in Rauf Bey'i seçmesini, Lozan Antlaşması'nı yapan İsmet Paşa aleyhine bir girişim olduğunu şeklinde anlaşılmıştır. Bu iki gelişme üzerine Mustafa Kemal, Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa dışında

1920–1922 yılları arasında, İstanbul’da ve Ankara’da iki ayrı hükümet vardır. Burada Ankara Hükümeti’nin çalışmaları temel alınacaktır. Bu dönem hukuksal olarak Osmanlı Devleti içerisinde değerlendirilebilirse de Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin sahiplendiği bir dönem olarak kabul edilmektedir. Ancak teşkilat kanun ve devlet organlarının işleyişinde temelde bir değişiklik olmamıştır. Değişiklik kurumların merkezinin İstanbul’dan Ankara’ya taşınması şeklindedir. Bu durum orman yönetimi açısından da böyledir.

1869 **Orman Nizamnamesi** küçük değişikliklerle 1937 yılına kadar uygulanmıştır. Orman teşkilatının yapısı da aynen korunmuştur.

Ankara’ya taşınan Büyük Millet Meclisi’nin ormancılıkla ilk yasal faaliyeti, Baltalık Kanunu’dur. Yasa ormancılık açısından hiçbir teknik temele dayanmaz. Tamamen siyasi hedefler gözetilerek çıkarılmıştır. 11 Ekim 1920 tarihinde 39 numaralı Baltalıklar Kanunu’yla yalnızca odunculuk, kömürcülük ve kerestecilikle uğraşan veya ormanlara en çok 20 km mesafede olan köylere baltalıklardan yararlanma hakkı tanınmıştır. Bu kanunun BMM’de kabul edilmesinde temel etken halkın BMM yanında savaşta yer almasını sağlamaktır.¹⁶⁴ 6 maddeden meydana gelen kanun, ormancılık tarihimizde ormanların halk tarafından tahribinin meşrulaştırılması şeklinde değerlendirmesine sebep olmuştur. Bu kanuna göre beher haneye 2’şer hektarlık orman alan tahsis edilmiştir.¹⁶⁵ Baltalık Kanunu hakkında yapılan bazı değerlendirmelerde ormanların büyük oranda tahrip edildiği şeklindedir.¹⁶⁶ Ancak bu bilgiyi doğrulayıcı herhangi bir veri yoktur

1921 yılında 109 sayılı kanunla, resmi dairelere ve fakir ailelere verilecek yakacak ile yine resmi dairelere satılacak direk ve traversin ihaleye girmeden tarife bedeli ile verilmesi için bir kanun daha çıkarılmıştır. 1922 yılında 239 sayılı yasa ile

tüm Vekillerin ve Başvekili istifa etmesini sağlayarak bir siyasi bulanımın çıkmasını sağlamıştır. Bu sorunu ancak BMM’nin tek başına Başvekil ve vekillerin meclisçe seçilme usulünün (Meclis Hükümeti) kaldırılmasıyla aşılacağı sonucuna varılmıştır. Bu siyasi krizle çözümlenirken bir yandan da yapılmak istenen kabine hükümetine geçiş olan Cumhuriyetin ilanını da sağlamıştır. Bkz. Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyetinde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması 1923–1931**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010, s.51,52.

¹⁶⁴Üstüner Birben, “Türkiye’de 1937 yılından sonra Ormancılık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşamla Etkileşimler”, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006 s.13–14. ; Bkz. Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası(dün)**, s.149.

¹⁶⁵Başka kaynaklarda 18 dönüm olarak geçmektedir. Bkz: Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası(dün)**, s.149.

¹⁶⁶**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.53.

de, yangın sel, deprem dolayısıyla zarar görenler ile harp sahasında kalıp tahrip edilen bina ve müesseselerin yeniden inşa edilmesi için ücretsiz kereste verilmesini kararlaştırılmıştır.¹⁶⁷

1923 yılında yapılan barışla savaşa son veren Lozan Antlaşması'nın 73. maddesinin c fıkrası ormanlarla ilgili hükmü içerir: “Orman, maden ve toprakların işletilmesine dönük olarak özel kişilerce yapılmış sözleşmeler, sonradan düşman durumuna girmiş bulunan taraflar arasında ve bu maddeden önce yapılmış sözleşmeler yürürlükten kaldırılmıştır.”¹⁶⁸

Milli mücadelenin Lozan Anlaşması ile sona ermesi ve Kemalist elitlerin ülke yönetim erkini ele geçirmeleri yeni bir ormancılık politikasının başlamasına sebep olmuştur. İlk etapta Baltalık Kanunu 1924 tarih ve 484 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.¹⁶⁹

Büyük Millet Meclisi Hükümeti bünyesinde oluşturulan orman teşkilatı İktisat Vekâleti içerisinde Orman ve Maadin Müdüriyeti Umumiyesi adıyla teşkil edilmiştir.¹⁷⁰ Bunun başına da Orman Umum Müdürü Tahsin Ersan getirilmiştir.¹⁷¹

Türkiye Cumhuriyeti ilan edildiğinde Osmanlı-Türk ormancılığı yaklaşık bir asırlık bir tarih ve birikime sahipti. Ormanla ilgili hukuki düzenlemeler politikalar uzman yetiştirme ve işletme alanında atılan adımlar bundan sonrası için Cumhuriyet dönemi ormancılığı için önemli bir zemin ve bir başlangıç noktasıdır.

¹⁶⁷ A.e., s.54,56.

¹⁶⁸ Sevtap Demirci, **Belgelerle Lozan**, İstanbul, Alfa, 2013, s.275–282.

¹⁶⁹ Prof. Dr. Halil Cin, “Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi”, s.351.

¹⁷⁰ Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası(dün)**, s.161.

¹⁷¹ 1884 yılında Kırşehir’de doğmuştur. 1907 yılında Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisinden mezun olmuştur. İlk görev yeri Selanik’e bağlı Serez Sancağı’nın Nevrekop kazasına 500 kuruş maaşla Orman Müfettişi Muavini unvanıyla memuriyete başlamıştır. Çeşitli görevlerden bulunan Tahsin Ersan, 25 Nisan 1920 de İktisat Vekâletince Orman ve Ma’âdin Umum Müdürlüğüne BMM hükümetince tayin edilmiştir. Bu görevden 1922 yılında İktisat Vekili, İzmir Mebusu Sırrı Bey’le anlaşamayarak görevinden azledilmiştir. Ormancılık Mesleğinin çeşitli kademelerinde çalışmıştır. 25 Nisan 1920 tarihinde İktisat Vekâleti Orman Maadin Müdürlüğüne tayin edilmiştir. 18 Mart 1922 tarihinde İktisat Vekiliyle anlaşamaması nedeniyle azil edilmiştir. Daha sonra ormancılık sektörüne ait kamu ve özel müesseselerde çalışmıştır. İş bankası Orman işleri müdürlüğünde çalışan Ersan, 1948 yılında emekli olmuştur. 27.12.1970 Tarihinde ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.40–41.

Bölüm II

2. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1923–1937 Arası Ormancılık Politikası

2.1. 1923–1937 Arası Ormancılık Politikasının Genel Bir Değerlendirmesi

Orman kavramının tam bir tanımı yoktur. Latince “Foris” sözcüğünden gelir. Anlamı yerleşim yeri dışında kalan boş arazilerdir. Ekili arazi dışında kalan arazi olarak da adlandırılan alanlar bu kapsama girer. Ancak ağaç olmayan yerler için bu kavram kullanılmaz. Orman kelimesi günümüzde farklı uzmanlık alanlarında çok farklı şekillerde tanımlanmıştır. Örneğin, “yabani ağaç türleri ile kapalı olan bir alan”, “turistik mahal”, “turistik altyapı”, “oldukça sık bir şekilde bir arada büyüyen olgunluk çağına 8 m veya daha yüksek boylu ağaçların meydana getirdiği geniş alanları kaplayan toplum” olarak tanımlanmıştır.¹⁷² Hukuki metinlerde yapılan orman tanımları içinde aynı şey söylenebilir. Mesela ülkemizde ilk kez 1937 yılında çıkartılan 3116 sayılı yasa ile yapılan orman tanımı şöyledir.

“Bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hâsılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerler ile beraber orman sayılır. Sazlıklar ve muhitin tabiatı itibariyle koru ve baltalık yapılamayan veya step florası ile örtülü yerler her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar ormandan sayılmaz.”¹⁷³

Bu tanımda ormandan kast edilen, orman hasılatı verme özelliğine sahip 5 hektardan fazla bitki toplulukları ile bunların kapladığı arazidir. Bu tanım sınırlayıcıdır. Ekonomik değer ifade eder. Ağaç türlerinde bir sınıflama yapmayarak mevsimlik olmayan bitkileri de içerir. Kültür bitkileri tanımı içindeki yer alan ağaçlar da bu kapsama girmiştir. Orman hasılatı kavramını tanımlamayarak başka bir muvazaalı alana sebep olmuştur.

Bu tanım dışında yer alan ağaçlar topluluğu yerleri ile birlikte orman statüsünde kabul edilmemiştir. Tanımlama orman tahribatını meşrulaştırıcı niteliktedir. 5 hektardan az olan yerlerin tanım dışına çıkarılarak oraların tahribatı

¹⁷² Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.17–18.

¹⁷³ 3116 sayılı Orman Kanunu için Bkz. **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

meşrulaştırılmıştır. Ormanların yayılma sahasını, orman canlılarının yaşam alanlarını, ağaç türlerinin orman içerisindeki önemini, meyve ağaçlarıyla orman arasındaki ayrımın tam yapılmaması ile ormanların doğal ya da diğer yollarla yok olması sonucu meydana gelen arazinin hukuki statüsünü yok saymaktadır.

Politika sözcüğü Yunanca kent veya kent devleti anlamını taşıyan *Polis* sözcüğünden gelmektedir. Dilimizde siyaset ile aynı alama gelmektedir. İzlenilen yol, yöntem, uygulama gibi anlamları içermektedir. Ancak politika daha çok devletlerin ve kurumların izlediği anlayış, tarz, sistem gibi kavramları içerir. Yönetim ile ilgili bir kavramdır.

“Bu açıdan politika, varılmak istenilen amaçların saptanması, bu amaçlara ulaşmak için kullanılacak araçların seçimi ve sosyal güçler arasında denge kurulması gibi konuları içermektedir. Ormancılık politikası da devlet ya da devlet dışındaki kurum veya kişilerin ormancılık alanında almış oldukları karar ve tedbirleri içeren bir kavramdır. Başka bir tanımda ulaşmak istenilen ormancılık hedefi için uygulanan sosyal ve ekonomik yöntemler.”¹⁷⁴

Yukarıdaki tanımlama çabaları da göstermektedir ki genel geçer ve mutlak bir orman politikası tanımı da yapılamaz. Farklı uzmanlık alanları kendilerine göre ormancılık politikaları tanımlayabilir. Bu tanımlarda ortak payda insan ve orman ilişkileridir. Ekonomi, ekoloji, turizm ve benzeri kavramlar da bu paydanın unsurları olabilir.

Orman politikaları açısından 1923–1937 yılları arası on üç yıllık zaman inceleme, araştırma, karar verme devresi olarak adlandırılır. Bu yaklaşıma göre bu dönemde ormanlardan geleneksel olarak yararlanma sürerken bir taraftan da konu ilgili bilimsel araştırmalar yapılmaya başlamıştır. Cumhuriyet Hükümeti, yurdu yeniden imar etmek için ormanlardan yararlanma zorunluluğu altında iken diğer taraftan da orman yetiştirme ve ağaç sevgisini millete aşılama yolunda ileri adımlar atmıştır. Ankara’da Gazi Orman Çiftliğinin kurulması, Ankara’nın ağaçlandırılmaya başlanması; Yalova etrafındaki ormanların özenle korunması, İstanbul’da Florya’nın ormanlaştırılması; Cumhuriyetin ağaca, ormana attığı değeri gösteren

¹⁷⁴ Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.60.

davranışlardır. Atatürk'ün ormancılığımız hakkında söylediği şu sözler, Türk ormancılığı için birer direktif olmuştur:

“Ormanlarımızın memleket iktisadiyatında pek mühim tesirleri vardır. Memleket umumi servet ve sıhhat nokta-i nazarından da ormanlarımızı asri tedbirlerle iyi bir halde bulundurmak, tevsi etmek ve azami faydayı temin eylemek esas düsturlarımızdan biridir”.¹⁷⁵

Cumhuriyet dönemi ormancıları, eserlerine Osmanlı Devleti ormancılık politikasını eleştirerek başlamayı bir adet haline getirmişlerdir. Prof. Dr. Halil Cin’de bunlardan biridir. Yazmış olduğu makalesinde durumu şöyle özetler.

Cumhuriyet Türkiye’si, Osmanlı İdaresinden perişan ormancıklar, bozuk ve düzensiz bir ormancılık devralmıştır. Bu ormanlar sadece hazineye gelir elde etmek amacıyla kabul edilen ve hükümlerinde ilme ve fenne ilgisiz, ilkel sayılabilecek bir nizamname himayesinde idare edilmişlerdir. Bundan başka, ara sıra talimatlar yapılmış ve muayyen ihtiyaçlar gözetilerek birer ikişer maddelik kanunlar çıkarılmıştır. Fakat bunlardan hiç birinin Devletin ormancılık politikasını geliştirmeyeceği ve ormanlardan beklenen faydayı da istenildiği gibi temin etmeyeceği de açıktı.

Bu gibi değerlendirme yapanların böyle düşünmelerinde birçok sebep olduğu bir gerçektir. Realiteden uzak bu değerlendirmede, Osmanlı ormancılığının temelde liberal bir ekonomik anlayışı benimsemesi etkindir.¹⁷⁶

Ne var ki eleştirilen bu anlayışın erken Cumhuriyet döneminde de devam ettirildiği, 1937 yılına kadar ülkede hakim olan temel ormancılık politikası olduğu gerçeği karşısında, geçmiş 14 yıllık dönem hakkında bilimsel ormancılığın temellerinin atıldığı yıllar olarak değerlendirme yapılması ilginçtir.

Durum böyle iken 3116 sayılı Orman Kanununun kabulüne kadar, Türk orman rejimini düzenleyen bir orman kodu yapılamamış ve gene bir kaç maddelik kanunlarla

¹⁷⁵Prof. Dr. Halil Cin, “Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi”, s.354. ; Bkz.; **Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız**, haz. M. Siddık Aslankara, Ankara, Orman Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanlığı,1998, s.79. ; **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.198. ; Bkz. Mazhar Diker, **Türkiyede Ormancılık Dün-Bugün-Yarın**, s.27-31.

¹⁷⁶Şevket Pamuk, **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914**, İstanbul, İletişim, 2005, s.207.

*yetinilmiş ve 1286 tarihli Orman Nizamnamesi esas itibariyle 3116 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesine kadar meriyette kalmıştır.*¹⁷⁷

Cumhuriyet elitlerinin genel değerlendirmesini özetleyen bu cümleler dönemi yüceltme anlayışının doğal bir sonucudur. Ancak gerçekler bu açıklamalarla çelişmektedir. Genel bir başlıkla izah etmek gerekirse, *söylev ormancılığı* kavramı bu dönemi açıklayabilecek bir başlık olur. Çünkü bu yıllar orman tahribat ve yağmaların devlet eliyle belirli kesimleri zenginleştirmek için kullanıldığı, hükümetin gerek duyduğu nakit ihtiyacını yatırım yapmadan elde etmeye çalıştığı bir devir olarak belgelere yansımıştır. Bu dönemde cumhuriyet zenginlerinin ve parti yöneticilerinin yağmasına terk edilen ormanlar için en büyük tehlikenin köylüler - ki bu dönemde nüfusun %80'nin den fazlası köylerde yaşamaktadır- ve hayvanlar olduğu vurgulanmıştır. Bu gerçek 3116 sayılı yasanın meclisteki görüşmelerinde açıkça söylenmiştir.¹⁷⁸

Cumhuriyet hükümetlerin orman politikalarının genel karakteri, orman köylüsünün ormanlardan soyutlanmasını hedef almış olmasıdır. Dolayısıyla orman politikalarının temeline insan yerine ideoloji ve elitlerin çıkarları konmuştur. 18 Mart 1924 tarihinde yasalaşan Köy Kanunu¹⁷⁹ ile bu halktan kopuk politik anlayış ilk kez belirginleşmeye başlamıştır.¹⁸⁰ Kurtuluş Savaşı'nda beşeri kaynaklar bakımından ihtiyaç duyulan halk yığınların desteği için 39 sayılı Baltalıklar Kanunu'nu çıkartan Hükümet, 1924 yılı geldiğinde savaşın bitmesi ertesinde köylüye 442 sayılı Köy Kanunu ile bazı zorunlu yaptırımlar dayatmıştır. Köyler kendi imkânları ile yol kenarlarını, köyün çevresini mezarlıkları ve varsa su kenarları çevresini ağaçlandırmak (her köylü, her yıl, en az bir ağaç dikecek ve yetişmesini sağlayacak), köy korusunu kurmak, köyden hükümet merkezine giden yolları yapmak ve

¹⁷⁷Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi", s.351.

¹⁷⁸**TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 15, Devre V,1937, s.145.

¹⁷⁹A. Şükrü Altıntepe, **Köyün Kitabı**, İstanbul, Cumhuriyet Matbaası,1938, s.8.

¹⁸⁰Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.163.

onarmak, yol içerisinde gerekli yerlere hendek ya da köprü yapmak, yolun işleyebilmesi için gerekli bakımları yapmak zorunluluğu getirilmiştir.¹⁸¹

Dolayısıyla hakim anlatıya alternatif bir yaklaşımla bu dönem, ormanın bir zenginleştirme aracı ve ekonomik kaynak olarak görüldüğü, insanlar ile ormanın kendi varlığının ayrıca içi-dışında hayat bulan canlıların yaşam alanları olduğunun hiçe sayıldığı bir devre şeklinde de değerlendirilebilir.

2.2. Eğitim Çalışmaları

Osmanlı Devleti'nden miras kalan ormancılık eğitimi ile ilgili düzenleme ve pratikler cumhuriyet hükümetleri devrinde aynı ya da değişik isimler altında çeşitlenerek günümüze kadar gelmiştir. Ormancılık okulları ilk kuruldukları zaman yükseköğretim kurumları statüsündedirler. Daha sonra hem ortaöğretim altyapısı olan öğrenci ihtiyacını karşılamak hem de sahada daha fazla ihtiyaç duyulan ara elaman yetiştirmek üzere mesleki okul statüsünde ortaöğretim kurumları teşekkül etmiştir. Dolayısıyla ormancılık eğitimi şekillenirken yukarıdan aşağıya bir yöntem izlemiştir.

Cumhuriyet Hükümetleri, Osmanlı Devleti'nden iki orman okulu devralmışlardır. Bunlardan biri Bahçeköy'deki Orman Mekteb-i Âli'sidir. Okulun eğitim kadrosu Avrupa'dan getirilen hocalarla teşkil etmiştir. Okulun açılış gayesi orman mühendis ve orman fen memurları yetiştirmektir. Mektep Belgrat Orman arazisi üzerinde kurulmuştur. Talebe mevcudu 50 kişiliktir. Mektepten mezun olmak için ders başarısı yanında altı ay da staj yapmak zorunluydu. Yılda ortalama 10 kişiyi mezun ediyordu.¹⁸² Eğitim süresi 3 yıl olan okula, liseyi bitiren öğrenciler alınmıştır. Cumhuriyet döneminde, Yüksek Orman Mektebi 1924 yılından itibaren rektörlükle yönetilmeye başlamıştır. İlk rektörü Emin Bey'dir. 1 ay gibi kısa bir süre sonra görevde alınıp, yerini Neşet Bey'e bırakmıştır.¹⁸³

¹⁸¹ 442 Sayılı Kanunun İkinci Faslı Köy işlerini içerir, mecburi işler başlığı kanununun 12. maddesidir. Bu maddede 37 hüküm vardır. Bkz. A. Şükrü Altıntepe, **Köyün Kitabı**, s.11-14. Bkz. Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.163.

¹⁸² Ahmet Mithat, "Ormanlarımız", **Orman ve Av**, Sayı:18, 1929, s.7.

¹⁸³ Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.112.

22 Nisan 1925 yılında 504 numaralı kanun gereği üç orman okulu açılması kararlaştırılmıştır.¹⁸⁴ Ancak bu kanunla ilgili bir çalışma yapılmamıştır.

Orman Mektebi Âli'si, 1934 yılına Orman Fakültesi'ne dönüştürülmüştür. Yapılan yeni düzenleme ile eğitim süresi 3 sene ders 1 sene staj olmak üzere toplam 4 yıla çıkarılmıştır.¹⁸⁵ Okulun hem İstanbul hem de Ankara'da eğitim vermesi kararlaştırılmıştır. İstanbul Büyükdere'de olan Orman Mekteb-i Âlisi, 1935 yılının mayıs ayından itibaren Ankara'ya taşınmaya başlamıştır.¹⁸⁶ Orman Fakültesi, Orman Mektebi Âlisi'nin devamı niteliğindedir.¹⁸⁷ Ayrıca yeni yapılan düzenleme ile öğrencilerin her dönem tatilinde staj yapmak için ülkedeki farklı ormanlara gitmeleri kararlaştırılmıştır.¹⁸⁸ 1935 yılında bu amaçla Orman Fakültesi öğrencileri iki grup halinde Yozgat ve Adana'ya götürülmüşlerdir. Bu geziye toplam 100 öğrenci katılmıştır.¹⁸⁹ Sonraki yıllarda da bu uygulamaya devam edilmiştir.¹⁹⁰ Bu eğitim gezilerinde öğrencilere fakültenin öğretim kadrosu rehberlik etmiştir. Örneğin, 1936 yılında yapılan eğitim gezisine, fakültenin teknoloji profesörü Tevfik Âli Çınar, nebatat profesörü Krause, silvikültür profesörü E. Muhlis Oksal katılmıştır.¹⁹¹ Grubun staj amaçlı yaptıkları bu gezilerde resmi törenlerle karşılanması kendilerine verilen ehemmiyetin göstergesidir. Gittikleri şehirlerde, Atatürk anıtına çelenk koyup saygı duruşunda bulunduktan sonra teknik çalışmalarına başlamışlardır.¹⁹² Okulda, öğrencilere son sınıfta, alan dersleri dışında Kemalist ideolojinin anlatıldığı İnkılâp Dersleri de okutulmuştur. İnkılâp Dersleri sınavları tüm fakültelerde zorunlu ders olduğundan sınavları da peyderpey ilanlarla daha önceden duyurulmuştur.¹⁹³ Fakültelerin amacı sadece uzman yetiştirmek değil aynı zamanda Kemalist anlayışlı nesiller yetiştirmektir.

¹⁸⁴ **Resmi Ceride**, 22 Nisan 1340.

¹⁸⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 21 Mayıs 1934.

¹⁸⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 7 Mayıs 1935.

¹⁸⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 11 Teşrinisani 1934

¹⁸⁸ **Cumhuriyet gazetesi** 6 İkinci kanun 1935. ; Bkz. Necmettin Çepel, "Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi" s.11.

¹⁸⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 9 Mayıs 1935.

¹⁹⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 26 Mayıs 1936.

¹⁹¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Haziran 1936.

¹⁹² **Cumhuriyet gazetesi**, 2 Eylül 1936.

¹⁹³ **Cumhuriyet gazetesi**, 13 Mayıs 1935.

Orman Fakültesi'nde öğrencilerin sosyal etkinlikleri, cumhuriyet devrinde bilhassa gençlerin eğlenme pratiklerinde gerçekleşen değişimleri yansıtmaktadır. Yaz ve yarıyıl tatillerinde balolar düzenlemek bir gelenek halini almıştır. Bu balolara okul yöneticileri de öğrencilerle birlikte katılmışlardır. Bazı müsamerelerde Kemalist yasaları öven tiyatrolar da sergilenmiştir. Eğlence mekân olarak genelde Taksim tercih edilmiş, sabahlara kadar süren eğlenceler yapılmıştır.¹⁹⁴

1948 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kaldırılması üzerine Orman Fakültesi, İstanbul Üniversitesine bağlanmıştır.

**Yüksek Orman Mektebine talebe
yazılma ve alınma şartları**

- 1 — Taliplerin Türkiye Cumhuriyeti tebaasından olmaları.
- 2 — Yaşlarının (18) den aşağı ve (25) ten yukarı olmaması.
- 3 — Tam devreli lise mezunu, yahut o derece tahsilde buldukları Maarif Vekâletince tasdikli lise ve muadili şehadetnameli olmaları.
- 4 — İyi ahlaklı olduğu ve hiç bir günâ cezaya çarptırılacak iş ve hareketlerde bulunmadığını beyan eden ve mahalli zabıtasınca tasdikli olan ihtiyar heyeti mazbatasına malik olmaları.
- 5 — Her türlü hastalıktan salim ve bilhassa görme, duyma ve söyleme uzuvları tam ve diğer noksanlardan beri, gezip yürümeğe, biniciliğe dayanıklı olduğunu açıkça tasdik eden doktor raporu almaları lâzımdır.
- 6 — Talipler yukarıda yazılı vesikaları, en son mektep şehadetnamelerini, hüviyet cüzdanını, aşı kâğıdını İstanbul'da Yüksek Orman mektebi rektörlüğüne yazdıkları bir istidaya ilâştirerek mektebe yahut buldukları mahallerin Orman müdürlüklerine ve yahut en büyük mülkiye memuriyetlerine nihayet 20 Eylül 1932 tarihinde mektepte bulunmak üzere teslim ederler.
- 7 — Talipler mektebe yazıldıktan sonra alınabilmek için usulü daîresinde ve nümunesi gibi noterlikten musaddak taahhüt senedi vermeleri lâzımdır.
- 8 — Taşradan gelecek taliplerin yol masrafı mektebe yazılıp alındıktan sonra mektepçe verilecektir. Taşradan gelecek talebe yol masraflarına ait vesikaları ve hareket ettiği mahalden Yüksek Orman mektebine girmek üzere hareket ettiğini beyan eder bir vesikayı beraberinde getirmelidirler.

(Mektep leyli ve meccanidir. Tahsil müddeti üç senedir. Orman mühendisi yetiştirir.)

Kaynak: Cumhuriyet gazetesi, 29 Ağustos 1932.

¹⁹⁴ Cumhuriyet gazetesi, 26 ikinci kanun 1935. Ayrıca bkz. Cumhuriyet gazetesi, 5 Mayıs 1936. ; Cumhuriyet gazetesi, 31 Mart 1937.

Yüksek ormancılık eğitimi yapan mekteplerden mezun olan öğrenci durumu gösteren tablo

Ormancılık Öğretimi Müesseselerinden Mezun Olanlar		
<i>Okulun adı</i>	<i>Dönemi</i>	<i>Mezun sayısı</i>
Orman Okulu	1857–1869	19
Orman Okulu	1869–1880	58
Orman ve Maadin Okulu	1880–1893	49
Halkalı Ziraat Mektebi Âlisi	1893–1903	140
Halkalı Ziraat ve Orman Mektebi âlisi	1903–1910	143
Orman Mektebi Âlisi	1910–1917	91
Yüksek Orman Mektebi	1917–1934	211
Orman Fakültesi	1934–1948	588

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

Ormancılık eğitimi veren bir başka okul da Orman Ameliyat Mektebi'dir. Bu adla 1915 yılında Sakarya Hendek'te, 1917 yılında da Adana'da olmak üzere iki okul açılmıştır. Adana'daki mektep 1919'da Fransız işgalini müteakip kapatılmıştır. Hendek'teki mektep Set Köyü'nde -Ermenilerden kalma kilisenin mektep binasına dönüştürülmesiyle- tesis edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sona erip, Ermeni muhacirler avdet edince mektep önce Adapazarı'na ardından da Beykoz'a nakledilmiştir. 1920 yılında mektep kapatılmıştır.¹⁹⁵

1930 yılında Bahçeköy'de tekrar kurulan Orman Ameliyat Mektebi, orman mühendis muavini yetiştirmek gayesiyle açılmıştır.¹⁹⁶ Okulun ilk müdürü sabık Kırıkkale maarif müdürü Abdullah Bey'dir.¹⁹⁷ Mektepte çalışan muallim kadrosu - sözleşmeleri yıllık olarak- İcra Vekilleri Kararı ile alınmıştır. Her yıl sonunda (Haziran) yapılan değerlendirmede mektebin kadrosu müzakere edilip uygun görülenlerin sözleşmesi uzatılmıştır.¹⁹⁸ Mektebin kadrosunun belirlenme biçimi

¹⁹⁵ Necmettin Çepel, "Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi" s.29.

¹⁹⁶ Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.24.

¹⁹⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 21 Ağustos 1930.

¹⁹⁸ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 31, Dosya No: 63, Sıra No:10.

Ankara’da merkezi hükümetin konuyla ne kadar yakından ilgilendiğinin göstermektedir.

Mektebin birinci senesinde 31 saat ders işlenmektedir. Mektepte, hendese, riyazet, kimya, fizik, arziyat, hayvanat, nebatat, ameliyat eğitimleri verilmiştir. İkinci sınıfta toplam 26 saat ders gören öğrencilere, hendese, riyazet, topografya, meteoroloji, arziyat, hayvanat, nebatat, silvikültür, terkip dersleri anlatılmıştır. Üçüncü sınıfta haftalık 21 saat ders okutulmuştur. Ordu muhafazası, muamelat, topoğrafya, usulü intifa, silvikültür, amenajman derslerini başarıyla tamamlayanlar okuldan mühendis muavini ünvanıyla mezun olmuşlardır.¹⁹⁹

1933 yılına kadar ormancılık eğitimi yapan kurum sayısı ikidir.²⁰⁰ 1934 yılında bağımsız bir kurum olarak açılan Orman Orta Mektebi 1936 yılında Bursa’ya nakledilene kadar Bahçeköy’de faaliyet göstermiştir. Bu tarihlerde (1931-1936) üç okul bir aradadır. 1934 yılında Orman Fakültesi’nin açılması üzerine yer sıkıntısı çekilmiştir. Orman Orta Mektebi Bursa’ya taşınmıştır. Orman Ameliyat Mektebi ise kapatılmıştır.²⁰¹

Orman mühendis muavini

Yetiştirmek üzere Orman ameliyat mektebi açılmıştır. Leyli ve meccanidir. Tahsil müddeti üç senedir. İstanbul’da Büyükdere - Bahçeköy’ndedir.

Talebe kayıt ve kabulüne başlanmıştır. Kayıt ve kabul muamelesi 1 teğrinievvel 1930 tarihine kadar devam edecektir. 25 talebe alınacaktır. Fazla talip zuhurunda aralarında müsabaka yapılacaktır.

Orman ameliyat mektebi kayıt ve kabul şartları

- 1 - Talipler Türkiye Cumhuriyeti tebaasından olacaktır.
- 2 - Taliplerin yaşları 25 ten yukarı olmayacaktır.
- 3 - Talipler Orta mektep mezunu olacaktır.
- 4 - Talipler hastalıklı, sakat olmadıklarını, arızalı yerlerde dağlık havalide yürüyüp gezmeğe ve hayvana binmeğe bünyevi teşekkülâtının müsait ve mütahammil olduğunu tasdik eden bir tabip raporuna malik olacaklardır.
- 5 - Talipler iyi ahlâklı olduklarını ve hiç bir güne cezayı müstelzim e’fal ve harekâta bulunmadığını beyan eden ve mahalli zabıtasınca tasdikli olan ihtiyar heyeti mazbatasına malik olacaklardır.
- 6 - Mektebe kaydolunan talebe olbaptaki şartlarına tevlikan noterlikten tasdikli kefalet senedi vereceklerdir.

Orman mühendis muavini olmak için orman ameliyat mektebinde tahsile talip olan orta mektep mezunları 1 teğrinievvel 1930 tarihine kadar İstanbul’da Büyükdere - Bahçeköy’nde Yüksek Orman mektebi rektörlüğüne yahut Orman müdürlüklerine, Orman müdürleri olmayan yerlerde en büyük mülkiye memurlarına bir kâ’pa istida ile müracaat etmelidirler. Talipler istidalarına hüviyet cüzdanı, mektep şehadetnamesi, aşî şehadetnamesi, hüsnühâl mazbatası ile tabip raporunu rapetmelidirler.

Kaynak: Cumhuriyet gazetesi, 19 Eylül 1930.

¹⁹⁹ Ali Kemal, “Türkiyede Orman Ameliyat Mektepleri”, **Orman ve Av**, Sayı: 58, 1934, s.17–19.

²⁰⁰ M. Ali Salih, “Yüksek Orman Mektebi”, **Orman ve Av**, Sayı:54, 1933, s.10–12.

²⁰¹ Necmettin Çepel, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi”, s.30.

Ormanlık Eğitiminde lise düzeyinde ormancılık öğretim Mekteplerde mezun olanları gösteren tablo

Orman Ameliyat Mektepleri		
Yeri	Dönemleri	Mezun olan
Hendek	1915–1920	79
İslahiye	1917–1919	8
Bahçeköy	1930–1934	44

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

Orman Orta Mektebi, Orman Ameliyat Mektebi ile aynı özelliklerle sahip olarak kurulmuştur. Bu okul, ormancılık teşkilatındaki orman mühendis muavini statüsünde görev yapan ormancıları yetiştirmek amacıyla, Ziraat Vekâleti'ne bağlı olarak, Orman Orta Mektebi adıyla ilk kez 1934 yılında, 2538 sayılı yasa ile faaliyete geçmiştir. Mektepte Yüksek Orman Mektebi öğrencilerin ders vermeleri kararlaştırılmıştır.²⁰² Okula ilk kayıtlar 1934 yılı Ağustos –Eylül aylarında yapılmaya başlanmıştır. İlk senesinde okulun öğrenci kontenjanı, 4 Eylül itibariyle dolmuştur.²⁰³

İstanbul Orman Orta Mektebi'nin Bursa'ya taşınma işlemi Ekim 1936 tarihinde başlamış ve aynı ay içerisinde taşınma bitmiştir. Bursa'ya taşınan okul, Çekirge'de bulunan Saatçi Ali Köşkü'ne geçici olarak yerleştirilmiştir.²⁰⁴ 14 Aralık 1936 tarihinde yapılan bir merasimle resmi açılışı yapılan okul eğitimine ara vermeden devam etmiştir.²⁰⁵

1937 yılında Bolu Orman Orta Mektebi, 2304 sayılı kanunla açılmıştır. Okulların eğitim süreleri üç yıldır. Okuldan mezun olanlara, Orman Mühendis Muavini şahadetnamesi verilmiştir.²⁰⁶

²⁰² Cumhuriyet gazetesi, 9 Mayıs 1934.

²⁰³ Cumhuriyet gazetesi, 4 Eylül 1934.

²⁰⁴ Cumhuriyet gazetesi, 9 Birinci Teşrin 1936. Saatçi Ali Köşkü, günümüzde (2014) Ormancılık Müzesi olarak kullanılmaktadır. Bkz. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü web sitesi. (Çevrimiçi)

<http://web.ogm.gov.tr/birimler/bolgemudurlukleri/bursa/Sayfalar/muze.aspx> 12.05.2014.

²⁰⁵ Cumhuriyet gazetesi, 14 Birinci Kanun 1936.

²⁰⁶ Niyazi Acun, Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası, s.236.

Orta Orman Mektebi

Orta orman mektebine yazılma ve alınma şartları

- 1 — Türkiye Cumhuriyeti tebaasından olmak.
- 2 — Ortamektep mezunu olmak.
- 3 — Yaşı yirmiden yukarı olmamak.
- 4 — Sıhhi vaziyetini «dil, göz, kulaklarında arıza olmamak, vücudünde noksanlık olmamak, arızalı yerlerde, dağlık havalide yürüyüp gezmeğe ve hayvana binmeğe bünye teşekkülâtı müsait ve mütehammil olmak» tam teşekküllü hastanelerden muassal raporla tesbit etmek, aşı şehadetnamesi vermek.
- 5 — Belediye veya polis merkezlerinden iyi ahlâklı, ceza görmemiş olduğuna dair mazbata getirmek.
- 6 — Mektebe girmek isteyenler, İstanbulda Büyükderede Yüksek Orman Mektebi Rektörlüğüne yazacakları istidaya hüviyet cüzdanı, ortamektep şehadetnamesini sıhhat ve aşı raporlarını, polis veya belediye mazbatasını ve üç adet vesika fotoğrafını iliştiyerek göndermelidirler.
- 7 — Müracaatlar 15 ağustostan 15 eylül tarihine kadar yapılmış olmalıdır. Noksan evrakla müracaat kabul olunmaz.
- 8 — Vaktinde tam evrakla müracaat etmiş olanlardan şehadetnameleri pekiyi ve iyi olanlar müracaat tarihi sırasile tefrik olunur. Kabule lâyık talipler kadro miktarını geçerse bunlardan evvelâ tahsiline fasıla vermemiş olanlar saniyen riyaziye dereceleri yüksek olanlar tercih olunur.
- 9 — Kabul olunan efendiler tahsil esnasında mektebi terkettikleri veya mektebi bitirdikten sonra tayin olundukları vazifeye gitmedikleri takdirde mektebin yapmış olduğu masrafları ödiyeceklerine dair mektebin vereceği nümuneye göre noterlikten tasdikli taahhüt senedi vereceklerdir. Taahhüt senedi vermeden mektebe devama müsaade olunmaz. (4162)

Kaynak: Cumhuriyet gazetesi, 28 Ağustos 1934.

Orta Orman mekteplerinden ve mezun olan öğrencileri gösteren tablo

Orta Orman Mektepleri		
Yeri	Dönemleri	Mezun olan
Bursa	1934–1949	463
Bolu	1937–1952	683

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973.

İkinci dereceli orman memurları yetiştirme amacıyla açılan bazı kurumlar da vardır. Bunlardan biri, Fransız ataşemiliter Mösyö Sarro'nun teklifi ile açılan Orman Jandarma Mektebidir. Ormanları korumak için ilk olarak 1914 yılında Orman Jandarma Teşkilatı kurulmuştur. Kâğıthane-Çağlayan Köşkü'nde kurulan okul, 6 aylık eğitimle ilk mezunlarını vermiştir. Tamamen askerlerden öğrenci alan okul Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması dolayısıyla 1915'de kapatılmak zorunda kalmıştır.²⁰⁷

Cumhuriyet döneminde 1924 yılında ormanların askeri birlikler tarafından korunması amacıyla Devlet ormanlarının muhafazasında istihdam olunmak amacıyla alınacak kişilerden istenilen özellikleri içeren bir yönetmelik çıkarılmış ve ardından Orman Koruma Örgütü kurulmuştur. Fakat bu teşkilat kısa bir süre sonra kapatılmıştır.²⁰⁸

Ormanları koruma ihtiyacı hükümetleri birçok kez harekete geçirmiştir. Hem ormanları korumak hem de ormancılıkla ilgili temel teknik bilgilere sahip ara eleman ihtiyacı ülkede had safhaya gelmiştir. Bu açığı giderebilmek için Bekçi Mektebi açılmasına karar verilmiştir. Bu mekteplerin ülkenin uygun yerlerinde çok sayıda açılması planlanmış, bu karar reisicumhur tarafından onaylanmıştır.²⁰⁹ Ne var ki cumhuriyet dönemi ormancılık politikalarında realite, hukuki metinler ve idarecilerin beyanlatları ile çoğu kez çelişmektedir. Bu kararname ve nutuklar ya kâğıtta ya da söylevde kalmıştır. Bir azimle başlanan işler kısa sürede unutulup gitmiştir. Bu kararname de bu kapsamda değerlendirilebilir. Benzer kararlar ormancılığın farklı

²⁰⁷ Necmettin Çepel, "Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi" s.32–33. Bkz. Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Aytuğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.168.

²⁰⁸ Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Aytuğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.168. Bkz. Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.172.

²⁰⁹ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:24, Dosya No:19, Sıra No:11.

alanlarında görülmektedir. Bu çalışmanın içerisinde de bunlara dair çok örnek yer almaktadır.

Ormancılık sektörünün birçok alanda yetişmiş elemana ihtiyaç vardır. Bunlar yüksek dereceli görevliler ile orman içinde ve işletmesinde görevli diğer ara elamanlardır. Ancak bu amaca uygun olarak yeterli sayıda ve donanımda okullar açılmamıştır. Nitelikli orman elamanlarını yetiştirilmesi için geçici bir çözüm olarak kurslar açılmış, böylece ihtiyaç karşılanma yoluna gidilmiştir. 1950 yılından sonra bu alanda yeni eğitim kurumları açılmıştır. İlkokul sonrası bir yıllık öğretim yapan Orman Muhafaza Memuru Okulu, Ekim 1952’de Düzce’de açılmıştır. Bu okul Ekim 1963’de Kastamonu’nun Araç kazasına taşınmıştır.²¹⁰

Orman Bakım Kurslarından sertifika alanların sayısını gösteren tablo

<i>Orman Bakım Memurları Kursları</i>		
Yeri	Dönemleri	Mezun olan
Kızılcahamam	1945–1950	1178
Düzce	1945–1950	1160
Eğridir	1945–1950	1054

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973.

Osmanlıdan Cumhuriyete ormancılık eğitimi veren mektepleri gösteren tablo

<i>Orman Eğitimi Yapan Okullar isimleri ve dönemleri</i>	
1857–1880	Orman Mektebi
1880–1893	Orman ve Maadin Mektebi ²¹¹
1893–1903	Halkalı Ziraat Mektebi ²¹²

²¹⁰ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.269–272.

²¹¹ Daha önce ayrı iki okul olan orman ve madencilik mektepleri, Maliye Nezaretince 1880 yılında birleştirilmiştir. Bu tarihten sonra “Orman ve Maadin Mektebi” olan okulun öğrenim süresi dört yıldır. *Mektebine öğrenci sınavla alınmakta olup kayıtlar eylül ayında yapılmaktadır.* İlk iki yılı hazırlık bilgileri okutulmakta son iki yılda da mesleki bilgiler verilmektedir. Bu okul 1893 yılında kapatılmıştır.1880–1893 yılları arasında Orman ve Maadin Mektebi’nin Ormancılık bölümünden 7 devrede 49 kişi Orman Müfettişi diploması almıştır. Hüseyin Fehmi Bey bu okuldan 1888 yılında mezun olmuştur. Sınıf arkadaşlarından bazıları: Nuri ve Leon’dur. Bkz. **Hüseyin Fehmi İmer Hayatı-Hatıraları (1871–1960)**, Haz. Kerim Yund, İstanbul, Baha Matbaası, 1973, s.14.

²¹² 1893 yılında kapatılan Orman ve Maadin Mektebi yerine kurulmuştur. Halkalı Ziraat mektebinde yapılan değişiklikle ormancılık eğitimi burada, madencilik eğitimi ise Avrupa’da tahsil edilecektir. Bkz. **Hüseyin Fehmi İmer Hayatı-Hatıraları (1871–1960)**, s.15.

1903–1910	Halkalı Ziraat ve Ormancılık Mektebi Âlisi
1910–1917	Orman Mektebi Âlisi
1917–1934	Orman Yüksek Mektebi
1934–1949	Bursa Orman Orta Mektebi
1937–1952	Bolu Orman Orta Mektebi
1915–1920	Hendek Ameliyat Mektebi
1917–1919	İslahiye Ameliyat Mektebi
1930–1934	Bahçeköy Ameliyat Mektebi

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

Osmanlı-Türkiye ormancılık politikasının şekillenmesinde yabancı uzmanların rolü yadsınamaz. Okulların kurulmasından, teşkilat yasalarının hazırlanmasından, ders programlarının yapılması ve kitapların teminine hatta bizzat bu kurumların idareci ve hocalık görevlerini üstlenmeye kadar birçok katkılar sağlamalardır. Yabancı uzmanların ülkeye çağırılması Osmanlı'dan gelen bir anlayış olup Cumhuriyet hükümetlerince de sürdürülmüştür. Yine Osmanlı'dan miras yurtdışına öğrenci gönderme geleneği de cumhuriyet hükümetlerince devam ettirilmiştir. Bu açıdan erken dönem cumhuriyet hükümetlerince birçok öğrenci Avrupa'ya gönderilmiştir. Avrupa'da tercih edilen ülkeler ise genellikle Almanya, Avusturya ve Fransa olmuştur.²¹³ Bu kapsamda Avrupa'ya gönderilen Adnan Bey²¹⁴ yurtdışında

²¹³Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.113.

²¹⁴**Prof. Dr. Adnan BERKEL (1908–1988)**. Berkel, 1908 yılında Ergani Maden'de doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamlamış, Orman Mektebi Âlisi'ne girmiş ve okuldan 1927 mezun olmuştur. Mezuniyetinden iki yıl sonra devlet tarafından Ormancılık öğretimi görmek ve uzmanlaşmak üzere Almanya'ya gönderilmiştir. Almanya'da, Münih Üniversitesi Devlet İlimler Fakültesi Ormancılık Bölümünde Ormancılık Lisans Öğrenimini bitirerek diplomasını aldıktan sonra, aynı Üniversitede Prof. Dr. V. Schüpfer'in yanında çalışarak "Untersuchungen über Fragen der Ertragsregelung in der Waldungen der Türkei" adlı tezi ile Doktor unvanı almıştır. Yurda döndükten sonra 01.12.1935 tarihinde Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsüne Başasistan olarak atanmıştır. 1936–1937 yıllarında askerlik görevini yapmış, 28.10.1937 tarihinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Orman Fakültesi Orman Mahsullerini Kıymetlendirme Enstitüsü'ne başasistan olarak atanmıştır. BERKEL, "Doğu Kayınının Teknolojik Vasıfları ve Kullanış Yerleri Hakkında Araştırmalar" adlı doçentlik tezi ile 29.06.1940 tarihinde doçentlik unvanı almıştır. Prof. Berkel, Yüksek Ziraat Enstitüsü Senato Kararı ile 20.12.1945 tarihinde Profesörlüğe yükseltilmiştir. 1958–1959 yıllarında Dekanlık, daha sonra Senatörlük ve Fakülte Yönetim Kurulu üyeliklerinde bulunan Berkel, 13 Temmuz 1978 tarihinde emekli olmuştur. Bkz. İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi,

eğitimini yapıp ülkeye dönen ormancılardandır. Münih Üniversitesi'nde "Türkiye Ormanlarının İşletilmesi ve Orman Yolları" adlı doktora tezini tamamlayan Adnan Bey, bu açıdan ilklere sahiptir.²¹⁵

2.3. Amenajman ve Silvikültür Çalışmaları

Ormancılığa ait teknik bir kavram olan amenajman kelimesinin tek bir tanımı yoktur. Amenajmanı, "Toprağın yetiştirme gücünü korumak ve gerektiğinde düzene sokmak şartı ile olanakların elverişliliği oranında belirli bir gelir almak, bu gelirin devamlılığını sağlamak ve çoğalması için de gerekli önlemleri uygulamak" veya "bir orman işletmesini veya onun ayrıldığı alt işletme ünitelerini tespit edilen amaçlara göre planlayan ve planın uygulanmasını izleyen bir ormancılık bilim dalı" şeklinde tanımlanabilmektedir.²¹⁶

Silvikültür kavramının da genel kabul gören tek bir tanımı yoktur. "Yeni ormanların planlı olarak kurulması ve bunların doğal olarak kurulmuş ve varlığını sürdüren ormanlarla birlikte yetiştirilmesi, bakımı, gençleştirilmesi ve varlıklarının en iyi şekilde devam ettirilmesi ile uğraşan bir bilim dalıdır" ya da "Ormanların planlı olarak kurulması ve bunların doğal olarak kurulmuş ve varlığını sürdüren ormanlarla birlikte yetiştirilmesi (bakımı), gençleştirilmesi ve varlıklarının en iyi şekilde devam ettirilmesi ile uğraşan bir bilim dalıdır" şeklinde tanımlanabilmektedir.²¹⁷

Ormancılığın teknik ve üretimsel devamlılığını içeren bu iki kavram ilk kez 1856 yılından itibaren ülkemizde kullanılmaya başlanmıştır. 1857 yılında Orman Mektebi'nde okutulan derslerin içeriğinde yer alan silvikültür dersi içeriğinde amenajman konuları da işlenmiştir. Ormanların ekonomik olarak verimli kullanılabilmesi için Osmanlı Devleti ülkeye davet ettiği Batılı orman mütehassıslarından bu alanda da çalışma yapmalarını istemiştir. Ormanlardaki ilk amenajman çalışması İstanbul'da Belgrad-Belova ormanlarında uygulanmıştır.

(Çevrimiçi) http://orman.istanbul.edu.tr/?page_id=6602 24.04.2014.

²¹⁵ Cumhuriyet gazetesi, 8 Nisan 1935. Bkz Orman ve Su İşleri Bakanlığı web sitesi, <http://www.ogm.gov.tr/Lists/GenelMudurlerimiz/DispForm.aspx?ID=26> 20.4.2014.

²¹⁶ 26778 nolu Yönetmelik için Bkz. Resmi Gazete, 5 02. 2008.

²¹⁷ A.y.

1877–1878 Osman-Rus Savaşı'nın yarattığı olumsuzluklar bu alandaki çalışmaların da durmasına neden olmuştur.²¹⁸

2.3.1. Amenajman Çalışmaları

Ülkemizde amenajman işleri ile ilgili ilk yasal faaliyetler 1332 (1917) senesinde Avusturyalı uzmanlar tarafından başlatılmıştır. Bu amaçla kurulan Amenajman Şube Müdürlüğü'nde 5 yabancı (Avusturyalı) 5 yerli olmak üzere 10 kişilik ilk heyet teşkil edilmiştir. Bu heyet 1918 yılına kadar çalışmıştır. Ancak savaş şartlarından kaynaklanan olumsuzluklar yüzünde çalışmalar durdurulmuştur.²¹⁹

Cumhuriyet hükümetlerince ormanların amenajman planı dâhilinde işletilmesi için çalışmalar başlatılmıştır.²²⁰ Ardından 15 Nisan 1340 (1924) yılında orman amenajmanı zorunlu görülerek yasal çalışmalara girişildi. 504 nolu “Türkiye’de Mevcut Bilumum Ormanların Usulü İdareyi Fenniyeleri Hakkındaki Kanun” 1924 yılında yasalaştı. Kanuna müteallik iki amenajman heyeti oluşturulmuştur. Bu heyetlerin başlarına Salih Zeki ve Sadullah Malkoç getirilmiştir.²²¹ Bu heyetlerden biri Akdeniz diğer Karadeniz bölgesi ormanlarında çalışmışlardır. Cumhuriyet dönemi amenajman çalışmaları da daha önceki çalışmalar gibi kısa sürede sona erdirilmiştir. Yasa toplam 8 ay yürürlükte kalmıştır.²²² Yasanın yürürlükten kaldırılmasına dair bir gerekçe yoktur. Bu muamma ormancılık tarihimiz açısından önemli bir kırılmayı içermektedir.

1869 **Orman Nizamnamesi** ile cibal-i mübaha kapsamında halkın ve müstahsillerin ormanlardan kontrolsüz yararlanması sona erdirilmiştir.²²³ Bu yasal düzenleme ormancılık tarihimizde bir dönüm noktasıdır. Bu yasanın uygulanması ana hatları ile 1937 yılına kadar sürmüştür. 1924 yılında çıkarılan 526 sayılı yasa ile önemli bir kırılma yaşamıştır. Yasa ormanların kullanımında amenajman planları dâhilinde kesim yapmayı zorunlu kılan 504 sayılı önceki yasanın hükümlerini

²¹⁸ Prof. Dr. H. Cahit Şad, “Türkiye’de Ormancılığın 150’inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları”, s.222,228–229.

²¹⁹ Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.111. Bkz. **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.127.

²²⁰ Yakup Apanay, “Amenajman İşlerimize bir bakış”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1938, s.39–41.

²²¹ Prof. Dr. H. Cahit Şad, “Türkiye’de Ormancılığın 150’inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları”, s.249–250.

²²² Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası(dün)**, s.170–171.

²²³ Özkan Keskin, “Orman ve Ma’âdin Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.136.

kaldırarak ormanlardan faydalanma şartlarını 1869 öncesi dönemi (Cibal-i mübaha) bile aratacak hale getirmiştir. 1925 yılında çıkan, Takrir-i Sükûn Kanunu ile –bazı milli mücadele önderleri ile siyasi ve iktisadi elitlerin- devlet eliyle ülke zenginlikleri (ormanlar dahil olmak üzere) yerli-yabancı ortakların kurdukları şirketlere ve şirket mümessilliklerine sunma kapısının sonuna kadar açıldığı bir devri başlatmıştır.

6 Aralık 1924'te **Resmi Ceride** de yayınlanan 526 sayılı kanun 3 maddeden oluşmaktadır. İlk iki maddesi kanunun uygulanması ile ilgidir. 1. maddede: “*Kati ve muvakkat planları tanzim edilmemiş bulunan devlet ormanlarından köylülere senevi bin metre mikâba kadar katiyatında bulunacak müstahsillerin ve eşhas ormanlarıyla köy baltalıklarından alakadarının intifai için kemaî-i sabık keşif raporlarına müstenide katiyat icrası caizdir.*” Bir sonraki maddede ise devlet ormanlarından 5 hektara kadar olan devlet ve eşhas ormanlarından işletme planlarına bile gerek olmadığı şeklindedir.²²⁴ Orman kesimlerinde gerekli olan amenajman raporları yerine keşif raporları yeterli görülmüştür. Bunun pratikteki anlamı başıboş ve sınırsız faydalanmadır.

Bu dönem hükümet politikalarında süreklilik ve kararlılık olmadığı gibi zaman zaman yapılan bazı çalışmalar kısa süreli olup akim kalmıştır. Bu minvalde, 1928 senesine gelindiğinde amenajman alanında yeni bir çalışma başlatılmıştır. 1929 senesinde Almanya'dan getirilen uzmanlarla birlikte bir *Amenajman Talimatnamesi* hazırlanmıştır. Amenajman heyetlerinin sayısı da ikiden dörde çıkartılmıştır.²²⁵ Mühassısların²²⁶ uzun uğraşlar sonucu hazırladığı bu amenajman talimatnamesine ait evraklar günümüze ulaşmadan yok olmuşlardır. Bu gibi planların günümüze yakın zamanlarda bile devletçe saklanmaması ya da görevlilerce yok edilmesi ilginçtir. Dönemle ilgili objektif değerlendirmelerde bulunmak için gerekli bu tür çalışmaların sistematik olarak yok edildiği arşiv kaynaklarınca da belgelenmektedir.²²⁷

²²⁴526 sayılı kanun için Bkz. **Resmi Ceride**, 6 Kânunuevvel 1340.

²²⁵**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.127.

²²⁶ Bu uzmanlar içerisinde 3116 sayılı Orman Kanunu'nun da fikir babası olan R. Bernhard da bulunmaktadır.

²²⁷ BCA Fon No:30 10 0 0, Kutu No: 16, Dosya No: 93, Sıra No:13. Evraklarla ilgili örnekler ekte mevcuttur.

1935 senesinden önce amenajman çalışmalarının temeli geliri en fazla olan ormanların tespit edilmesi şeklinde özetlenebilir. Ekonomik getirisi yüksek ormanlar için yapılan amenajman çalışmaları sonucunda, 1934 yılında Kocaeli Orman Teşkilatı bir numunelik haline getirilmiştir. Süreç 1937 yılına kadar bu anlayışla devam etmiştir. 1934 yılında yabancı mütehassıslarca hazırlanan, 11966 numaralı tamim, 1937 senesinde çıkan **Orman Kanunu** içerisindeki amenajman maddelerinin nüvesini oluşturmaktadır.²²⁸ Bu kanunla 1937 tarihine kadar oluşturulan tüm heyetler arşivleri ile birlikte Ankara'ya taşınmıştır.²²⁹ 1923–1937 yıllarına ait bu alanda ülkemizde kaleme alınan ya da tercüme edilmiş kitap sayısı ise yok denecek kadar azdır.²³⁰

1924–1937 yıllarına amenajman çalışmaları sonuçlarını gösteren tablo

Yıl	Amenajman Planı Yapılan Saha	Yıl	Amenajman planı yapılan saha
1924	11.996	1931	92.688
1925	11.895	1932	68.130
1926	35.955	1933	68.295
1927	52.114	1934	78.467
1928	72.317	1935	89.141
1929	83.323	1936	70.818
1930	85.680	1937	75.532

Kaynak: **Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949**, Ankara, 1962.

Amenajman çalışmasının yapıldığı alanlar verimli ormanlardır. Bunun dışında kalan ormanlar, kısa veya uzun süreli sözleşmelerle şirket ya da müteahhitlere verilen veya başıboş bırakılan verimsiz baltalıklar ya da sarp yamaçlardaki ormanlar ile köy baltalıklarıdır.

1923–1937 yılları arası dönemde hükümetlerin mukavele ile kiraya verdiği orman arazisi 397 bin 542 hektardır. Bu yıllar arasında sınır belirleme (tahdit) çalışmaları yapılan ve amenajman planı çıkartılan alan 75 bin 532 hektardır. Bu çok

²²⁸ Yakup Apanay, "Amenajman İşlerimize bir bakış", s.39–41.

²²⁹ Prof. Dr. H. Cahit Şad, "Türkiye'de Ormancılığın 150'inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları", s.251.

²³⁰ M.H.R., "Bizde Amenajman işleri 1", **Orman ve Av**, Sayı:34, 1930, s.6–8.

daha ilginç bir durumu ortaya koymaktadır. O da ihale edilen devlet ormanlarının % 18,9'unun ancak tahdit ve amenajman planlarının çıkarılmış olması gerçeğidir.²³¹ Yani devlet kiraya verdiği ormanların tam sınırlarını bilmediği gibi orman verim kapasitesini de bilmemektedir. Bu müteahhit veya şirketler için bu sektörün çok karlı bir yağma alanı oluşturmasına neden olmuş, ülke orman varlığının da hızla devlet eliyle yok edilmesine sebebiyet vermiştir. Örneğin, Konya vilayeti Beyşehir kazası dâhilinde bulunan Anamas Devlet Ormanları'nı işleten Milli İnkişaf Şirketi, yıllık çam eşcar (ağaçlar) işleme kapasitesi 3 bin 278 metre mikâp olan ormanları, amenajman planları yapmadan 4 yıl boyunca işletmiştir.²³² Benzer şartlar altında ormanları işleten şirket ve müteahhitlerin tasarrufuna bırakılan ormanlık alanların % 81,1'i hiçbir plan olmadan işletilmiştir. Bir başka gerçek de hükümetin orman amenajman planlarına karşı kayıtsızlığını göstermesi bakımından önemlidir: 8–8,5 milyon hektar toplam orman varlığının ancak % 1'inden daha az bir kısmının amenajman planı çıkarılmıştır.²³³

Ormanlara karşı bu kadar sahipsiz kalınması ve ormanların sadece gelir getiren ve hiçbir yatırıma gerek duyulmayan bir meta olarak gören siyasal otoritenin bu alanda inkılaplar yapmamasının nedenlerini anlamak güç değildir. Orman işleten şirket veya müteahhitlerin, Cumhuriyet Halk Fırkası yöneticileri, milletvekilleri, bunların taşra şehirlerindeki muhasipleri, milli mücadelenin bazı emekli askerleri ile yabancı sermaye ortakları olması bunu izah etmektedir.²³⁴

Orman mülkiyeti ve mülkiyet ihtilafları ile ilgili çalışmalar, İmar Şubesi'nin 1937 yılında 3204 sayılı yasa ile kurulması sonrasında başlamıştır. 1923–1937 yılları arasında bu konuda yapılmış çalışmalarla ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir.²³⁵

2.3.2. Silvikültür Çalışmaları

1917 yılında hazırlanan yasada, devlete ait koru ve baltalıkların amenajman çalışmaları kapsamına alınması kararlaştırılmıştı. Savaşla sekteye uğrayan bu dönem, 1924 yılında tekrar canlandırılmak istense de bunun ömrü de çok kısa

²³¹ Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.197.

²³² BCA, Fon No: 30 1110, Kutu No: 75, Dosya No: 1, Sıra No:17.

²³³ Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.197.

²³⁴ Doç. Dr. A. Gündüz Ökçün, **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1971, s.53.

²³⁵ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.149.

olmuştur. 1924 yılından itibaren Ziraat Vekâleti'nin yayınladığı çeşitli tamimlerle yapılmasını istediği uygulamalar, silvikültür önlemlerini tamamen kaldıracı nitelikte olmuştur.²³⁶ Türkiye'de 1963 yılına kadar silvikültür üzerine teknik bir çalışmanın yapılmamış olması ormanlarda ki her türlü tahribi kalıcı kılmıştır. Bu duruma tepki olarak ortaya çıkan *Seçme İşletmesi Sistemi* 1963 yılından sonra uygulanmaya konmuştur. Bu tarihe kadar ormanlar yoğun tahripten kurtulamamıştır.²³⁷

Bu genel çerçeveye rağmen bu alanda hayata geçirilmiş bazı örneklerle çalışmaları bu başlık altında yer verilecektir. Bu çalışmalar belediyelerin veya bazı cemiyetlerin yaptığı faaliyetler olarak kayıtlara girmiştir. Cumhuriyet döneminin başlangıcından itibaren ormanlarla ilgili yapılan düzenleme ve alınan önlemlerin özü az emek-çok gelir denklemi üzerinden gerçekleştirilmiştir.²³⁸ Ormanlar, “*dikili satış*” esasına dayanan bir uygulamaya tabi tutulmuştur. Bu sistemde devlete düşen görev, kesilecek ağaçların damgalanmasından ibarettir.²³⁹

1930–37 yılları arasında silvikültür ve amenajman alanında yapılan çalışmalar sistematik ve plandan uzaktır. Burada verilebilecek örnekler münferit ve plansız çalışmalardır. Dönem başında ormanlara araz olan hastalıkların giderilmesinde sadece devletten çalışmalar yapılmasının beklenilmemesi, vatandaşların da bazı önlemler alabileceğine dair az da olsa haberler yer almıştır. Bazen tafsilatlı izahlarla gazeteler okuyucusunu aydınlatmaya çalışmaktadır. İstanbul'da görülen çam ağaçlarındaki kese böceğine karşı nasıl bir önlem alınması gerektiğini anlatan yazılar buna örnek gösterilebilir.²⁴⁰ Bir başka gazete haberinde de İzmir Torbalı'da ormanlara musallat olan tırtılla mücadelede halkın orman görevlileri ile birlikte çalışmasının önemi vurgulanmaktadır.²⁴¹

²³⁶ Prof. Dr. İbrahim Atay, Prof. Dr. Tolgay Odabaş, “Ormancılığın 150. Yılında Doğal Geliştirme ve Bakım Çalışmaları”, **150'inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel Ankara**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990, s.271.

²³⁷ Atay, Prof. Dr. İbrahim, Prof. Dr. Tolgay Odabaş, “Ormancılığın 150. Yılında Doğal Geliştirme ve Bakım Çalışmaları”, s.271.

²³⁸ Atay, Prof. Dr. İbrahim, Prof. Dr. Tolgay Odabaş, “Ormancılığın 150. Yılında Doğal Geliştirme ve Bakım Çalışmaları”, s.269.

²³⁹ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.234. Bkz. Prof. Dr. H. Cahit Şad, “Türkiye’de Ormancılığın 150'inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları”, s.232.

²⁴⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 1 Şubat 1937.

²⁴¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 20 Nisan 1935.

2.3.3.Ağaçlandırma Çalışmaları

Ormancılık tarihimizde bilinen ilk ağaçlandırma çalışması, 1892 yılında Halkalı 'da, 2,5–3 bir hektarlık alanda yapılmıştır. 1913 yılında Bahçeköy Orman Mektebi içinde bir numune fidanlığı açılmıştır. Orman Mektebi fidanlığı olarak kullanılan aynı alan, günümüzde “Atatürk Arboretumu” olarak varlığını sürdürmektedir.

1916 yılında Kâğıthane'de bir fıstık çamlığı tesis edilmiştir. Yine aynı yıl Hendek'te Orman Ameliyat Mektebi'ne bağlı tohum evi ve fidanlığı kurulmuştur. Demiryolları kenarı ve istasyonlar ile Hidiv Abbas Paşa'nın Köyceğiz-Dalaman'daki çiftliğinde ilk kez okaliptüs ağaçları yetiştirilmiştir.²⁴² Cumhuriyet'in ilanından 1960 yılına kadar süren çalışmalarda toplam 74 bin hektarlık alan ağaçlandırılmıştır. Bu devirde ilk ağaçlandırma alanı Ankara'da Gazi Orman Çiftliği olmuştur.²⁴³

Ağaçlandırma alanları ile ilgili olarak bu devirde önemli bir ayrıntı da şudur: Devlet ormanlarının şirket veya müteahhitlere ihale ile satılmasında yapılan sözleşmelerde, şirketlerden devletin ağaçlandırmada kullanılmak üzere “teşcir bedeli” adı altında aldığı parayı bu alanda kullanmadıkları ortaya çıkmaktadır.²⁴⁴

Gazi Orman Çiftliği, Mustafa Kemal'in direktifiyle, 1925 yılında Ankara'da kurulmuştur.²⁴⁵ Çubuk Çayı'nın kenarında oluşturulan Gazi Orman Çiftliği, Atatürk'ün Ankara'ya ilk kez geldiğinde kaldığı Keçiören, Kalaba Köyü yakınındadır.²⁴⁶ Gazi Orman Çiftliği, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden örnek çiftlik oluşturma anlayışının bir devamıdır. Sultan II. Abdülhamit gibi birçok Osmanlı sultanının Bursa-Karacabey, Urfa-Ceylanpınar gibi Anadolu'nun farklı yerlerinde örnek çiftlikler sahibi oldukları bilinmektedir. Bu çiftlikler ziraat ve hayvancılık alanında birçok deneme ve üretim faaliyetlerinin yapıldığı numunelerdir. Bu açıdan Gazi Orman Çiftliği bir ziraat enstitüsü özelliğine sahiptir. 1933 yılında

²⁴²Prof. Dr. Suat Ürgenç, “Ormancılığın 150.Yılında Ağaçlandırma Çalışmaları”, **150'inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü,1990, s.281–282.

²⁴³Prof. Dr. Suat Ürgenç, “Ormancılığın 150.Yılında Ağaçlandırma Çalışmaları”, s,282.

²⁴⁴BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No:263, Sıra No:1, s,1–120. Bkz. **TBMM Zabıt Ceridesi**, C.26, Devre V, TBMM Matbaası, 1938, s.115. Tarihli oturumda, Emin Sazak (Eskişehir Mebusu), 3444 sayılı yasa görüşmelerinde “teşcir bedeli diye bir şey vardı. Metre mikâbından 20, 30 kuruş alırdı. Fakat alınan bu para bu güne kadar teşcir işine sarf edilmiş değildir.” Demıştır.

²⁴⁵**Cumhuriyet gazetesi**, 24 Nisan 1935.

²⁴⁶Şevket Süreyya Aydemir, Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam Mustafa Kemal (1918–1922) Cilt II**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2011, s.209–211.

çiftliğin kuruluşunun 8. yılında yayınlanan kitapçıkta çiftliğin kuruluş amacı şu şekilde açıklanmıştır:

“Orman Çiftliği yalnız ilk ziraat maddelerini yetiştirmek yollarında çalışmamış, yetiştirdiği mahsulünü Ziraat sanatları ile kıymetlendirilmesi ve piyasaya doğrudan doğruya çıkararak alıcı karşılaşmış. Yetiştirici ve alıcıya zarar veren orta adamları kaldırarak halka daha ucuz ve temiz mal satmak sureti ile de hükümet durağı olan Ankara’ya faideli olmağa çalışmış. Çiftlik geçirdiği sekiz yılda aşağıda yazılı iş kolları çalışmış ve bunların vücutlandırılmasına uğraşmış ve her kolu birer gelir ve verim kaynağı haline sokulmuştur.”²⁴⁷

Çiftlikte ziraat, koyunculuk, inekçilik, atçılık, tavukçuluk, sütçülük, peynircilik, yoğurtçuluk, fidanlıklar ve ağaçlar, meyvecilik, ağaçlama, bağcılık, şarapçılık, arıcılık, ziraat aletleri fabrikası, stajyerler, çiftliğin ticari ilişkileri, bölümleri vardır. Bu bölümlere zamanla başka birimler de eklenmiştir.²⁴⁸ Örnek olarak çiftliğe bir yatılı okul yapılması yolunda basında haberler çıkmıştır. Okula sadece köy çocuklarının alınması planlanmıştır. Burada 5 yıllık eğitim alan çocukların köylerine gittiklerinde faklı bilgilerle donatılmış olarak mezun olmaları düşünülmüştür.²⁴⁹ Ancak bu plan da gerçekleşemeyen projeler arasında kalmıştır. Çiftlikteki teşçir işlemleri doğal tüm olumsuzluklara rağmen masraflı bir çalışma sonucu gerçekleştirilmiştir. 1926 yılında Gazi Orman Çiftliği ile Ankara Fidanlığı arasındaki step sahaya 400, Eskişehir’deki Türkmen Dağı’nın Kayacık alanındaki bir yangın sahasına da 800 ila 1.000 kg. çam tohumu serpilmiştir. Ne yazık ki 1928 de yapılan bir araştırmada bu sahada bir tek fidancığa bile tesadüf edilmemiştir.²⁵⁰

Bu tür doğal yollarla elde edilemeyen başarı, insan eliyle -hiçbir masraftan kaçınmaksızın- elde edilebilmiştir. Konu ile ilgili bir gerçeği Yunus Nadi bir fikrasında şöyle izah etmiştir. Ülkemizde insan eliyle yapılmaya çalışılan yegane ormanlık saha Gazi Orman Çiftliği’dir. Buraya çok özenildi ve çok masraflar edilmiştir. Çiftlik Müdürü Tahsin Bey, burayı ağaçlandırırken ne olursa olsun bir ağaçlık yapalım mantığıyla alelacele bir iş yapmıştır. Sonunda bir miktar yeşillik

²⁴⁷ Gazi Orman Çiftliği, y.y.1933, s.2.

²⁴⁸ A.e, s.2–9.

²⁴⁹ Cumhuriyet gazetesi, 5 Teşrinisani 1933.

²⁵⁰ Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.102.

oluşmuş ise de şimdi ağaç çeşitliliği üzerinde durma gereği hasıl olmuştur. Ağaçlandırma tecrübesinin her yerde aynı olmayacağı, önce iklim ve araziye uyacak fidenin cinsini tespit ettikten sonra bir de bunu orda üretmek gerekliliği anlaşılmıştır.²⁵¹

Diğer bir adı da Gazi Numune Çiftliği²⁵² olan çiftliğin umum müdürü aynı zamanda Tokat Mebusu olan Tahsin Bey'dir. Çiftliğin su ihtiyacı Çubuk Çayı'ndan ve iki büyük suni havuzdan sağlanmıştır. Çiftlikte biri 70 bin diğeri 150 bin ton su tutan Karadeniz ve Marmara göletleri vardır. Karadeniz Havuzu 300 metre uzunluğundadır. Bu havuz 6 Ağustos 1932 yılında açılmıştır. Çiftlik her alanda bir numune olma özelliği taşıdığı için Ankaralılarca havuz eğlenceleri ve yüzme yarışları gibi etkinliklerde de kullanılmıştır.²⁵³ Çiftlik gerek yönetim, gerek kullanım, gerekse işletme faaliyetleri açısından kamu teşebbüsü şeklinde ise de mülkiyeti Mustafa Kemal'in şahsına aittir. Mevcut şartlara göre çok pahalıya mal olan çiftlik işletmesi, Mustafa Kemal' tarafından 1937 yılında hazineye devredilmiştir.²⁵⁴

Cumhuriyet dönemi toplumsal ve siyasi hayatı içerisinde törenlerin ve nutukların çok önemli bir yeri vardır. Topraklandırma Bayramı adıyla ilk kez 21 Mart 1932 tarihinde bir kutlama yapılmıştır. Bulgaristan sabık ziraat nazırının teklifiyle Uluslararası Ziraat Enstitüsü'nün, -merkezi Roma'da olan bir kuruluş-kararıyla bu tarihin beynelmilel bir bayram olarak kutlanması istenmiştir. Dünya Topraklandırma Bayramı olarak ilan edilen bu günü, Türkiye Cumhuriyeti hükümeti de kabul edip kutlamaya başlamıştır. İstanbul'da yapılan törende Vali ve Belediye Başkanı Muhittin Bey nutkunda, 21 Mart tarihinin toprakta canlılığın başlangıcı olduğunu, baharın da habercisi olması dolayısıyla bu günün bayram olarak kutlanmasının öneminden bahsetmiştir. Ayrıca diğer konuşmacılar, ağaç sevgisi ve ziraatın önemi üzerine nutuklar irat etmişler.²⁵⁵

İzmir'de de teşcir çalışmaları kapsamında bazı faaliyetler yapılmıştır. Belediye ve bir cemiyetçe yapılan bu faaliyetler zamanla gazetelere yansımıştır. İzmir'de 1932 yılında Ağaçları Koruma Cemiyeti tarafından 500 bin ağaç dağıtılmıştır. Cemiyetin

²⁵¹ Cumhuriyet gazetesi, 6 Eylül 1935.

²⁵² Cumhuriyet gazetesi 3 Teşrinisani 1932.

²⁵³ Cumhuriyet gazetesi, 7 Ağustos 1932

²⁵⁴ Cumhuriyet gazetesi.13 Haziran 1937.

²⁵⁵ Cumhuriyet gazetesi, 22 Mart 1932.

ağaçlandırma ile ilgili İzmir’de yaptığı çalışmalar sadece ağaç dağıtmak değil aynı zamanda 150 köy okulunun çevresini de ağaçlandırmayı hedeflemiştir. Cemiyet çok iddialı bir şekilde her köyde 3 dönümlük araziyi ağaçlandırmayı hedefleri arasına koymuştur. Karşıyaka Fidanlığı’nın teşkil ve ifşası da cemiyetin planları arasında duyurulmuştur.²⁵⁶

İstanbul’un ağaç bakımından fakirliği o dönemde hemen herkesin üzerinde durduğu bir husustur. Bu açıdan İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Muhittin Bey, Üsküdar’da Harem ile Salacak iskeleleri arasını teşcir için yapılan törene katılmıştır. Törende İstanbul’un 1932 yılına kadarki teşciri için 5 bin 100 lira harcadığını söylemiştir. Olayın çok ilginç olan kısmı ise törenin ocak ayında yapılmış olmasıdır.²⁵⁷ İstanbul’un teşcir çalışmaları faaliyetleri kapsamında Büyükdere’de yer alan Orman Mektebi’ndeki numune bahçeden temin edilen fidanlar 1933 yılında İstanbul’un çeşitli yerlerine dikilmiştir.²⁵⁸ 1936 yılında basına yansıyan bir habere göre Çamlıca Tepesi’nin ağaçlandırılması için belediye Orman Mektebi Müdürü Prof. Dr. Mazhar Diker’i görevlendirmiştir.²⁵⁹ Bu atama sonucu nasıl bir çalışma yapıldığı ise belirsizdir.

İstanbul’da yapılan bu ağaçlandırma faaliyetlerine rağmen gerek yapılan çalışmaların törenle sınırlı kalıp devamının getirilmemesi, gerek ağaç dikimi için doğru zamanının seçilememesi, gerek iklim şartları dikkate alınmadan yapılan ağaç seçimi gerekse dikilen ağaçların korunmaması gibi sebeplerle İstanbul ağaç ve orman bakımından istenildiği ölçüde zenginleşememiştir. Bu durum dönem basınında bazı duyarlı kişilerin bu konuya değinmelerine neden olmuştur. Bunlardan biri de Cumhuriyet gazetesi yazarı Ercüment Ekrem Talu’dur. Köşesinden belediye ve valiliğin yapmış olduğu bu faaliyetleri farklı bir açıdan değerlendirmeye tabi tutmuştur. Talu, belediyenin İstanbul’un ağaçlandırılması için yapacağı faaliyetleri açıkladığı ilanı değerlendirmiştir. Makalede belediyenin çalışmaları övülürken İstanbul’un öteden beri bu kadar ağaçsız kalmasının nedenleri çok farklı bir noktadan değerlendirilmiştir. Yazar bu durumun amilinin halkın inanç ve İslam dininin kendisi olduğunu belirtmiştir.

²⁵⁶ Cumhuriyet gazetesi, 2 Mart 1932.

²⁵⁷ Cumhuriyet gazetesi, 15 Ocak 1932.

²⁵⁸ Cumhuriyet gazetesi, 22 Mayıs 1934.

²⁵⁹ Cumhuriyet gazetesi, 9 İkinci kanun 1936.

Ercüment Ekrem Talu, yazısında özetle eğer İstanbul çevresine şöyle bir bakılırsa nasıl bir orman tahribatı yapıldığının görüleceğini, aynı durumun Anadolu köylerinde de fazlasıyla geçerli olduğunu söylemektedir. Bu durumun sebebi ona göre Türk köylüsüdür. Kendi ifadesiyle, “*Anadolu köylüsü orman düşmanıdır.*” Yurdumuzun kömür satan bir ülke olduğunu söyleyen yazar, bunu “*Nuh’u nebiden kalma bir adetle kömür ateşinde yemek lezzetli olmaz deyip odun yakıyoruz*” diyerek açıklamıştır. Ülkemizde odundan istihsal edilen kömür üretiminin kalkması gerektiğini belirtip, bu konuda daha sert cezalar getirilmesini tavsiye edip, odun yerine kömür yakmaya başlamamız gerektiğini vurgulamıştır. Makalesini çok önemli bir gerçekle bitiren Talu, Alemdağ’ı ormanlarının içinde bulunduğu durumu gözler önüne sererek, belki de farkında olmadan ormanların devletçe müteahhitlere verilmesinin neticesini gözler önüne sermiştir.²⁶⁰

Cumhuriyet gazetesi sahibi Yunus Nadi de orman ve ağaç üzerinde bolca fıkra yazan yazarlardandır. 1935 tarihli köşe yazısında, ülkemizde ağaç yetiştirme konusunda tek örneğin Ankara’da bulunan Gazi Orman Çiftliği’ndeki ağaçlandırma ünitesi olduğuna dikkat çekmiştir. Bu durumu eleştiren Nadi, ülkemizde ormanlara ihtiyacın sadece Ankara’da değil tüm ülke çapında duyulduğunu, bu alanda seferber olunması gerektiği uyarısında bulunmuştur.²⁶¹

Cumhuriyet hükümetlerinin ağaçlandırma politikaları üzerine birçok makale kaleme alan Yunus Nadi, bu yazılarında sosyal bazı gerçeklerin de altını çizmektedir. Ona göre Türkiye’de bir müddettir ağaç bayramı yapılmakta, bu bayramlarda birkaç yüz ya da bin fidan gelişigüzel dikilmektedir. Bu fidanların dibine biraz su dökülmekte, bir de yanındaki sırığa fidan bağlanmaktadır. Mühim bir iş yapılmış zannıyla rahatlanmakta, bir süre sonra da bütün bunlar unutulmaktadır. Bu fidanlar daha sonra çocuklar için at, yanındaki sırkılar ise çelik çomak olmaktadır. Ağaç bayramından sonra bu dikilen ağaçların teki bile kalmaz. Bayrama katılanların ise bu gelişmelere duyarsızlığı had safhadadır. Öteki bayram gelince yine aynı şeyler tekrarlanmaktadır.²⁶²

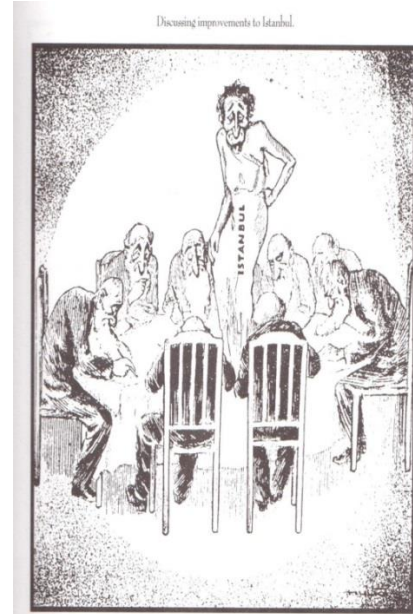
²⁶⁰ Cumhuriyet gazetesi, 12 Mayıs 1935.

²⁶¹ Cumhuriyet gazetesi, 6 Ağustos 1935.

²⁶² Cumhuriyet gazetesi, 6 Eylül 1935.

1934'de. / In 1934.
Akbaba, 1934

1984'de. / In 1984

Halik Çarman

Kaynak: Kent Konut ve Yerleşme Üzerine Karikatürler, İstanbul, 1996.

Blocks of flats are being built on Biziükada island.
- Look at those flats. Can't the municipality see them?
- Be reasonable. How can they see them from Istanbul?
Akbaba, 1937

Cemal Nadir Güler

Şirket-i Hayriye'nin (Şehir Hatları Vapurları) rehberinden: Beş odalı yalı, seneliği 60 lira...
From the Şirket-i Hayriye's Bosphorus guide: Five-roomed house on the Bosphorus 60 lira year.

Tellâl- Köşke mü istiyoruzmuş, yalı mı?
Zengin- Hayır, bütün Boğazı'ni alırsam
diyorum!

Estate agent- Do you want a house on the
waterfront or up the hill?
Rich man- I'm wondering whether to the whole
Bosphorus!

Akbaba, 1936

Orhan Ural

Kaynak: Kent Konut ve Yerleşme Üzerine Karikatürler, İstanbul, 1996

İstanbul'da yapılaşma ve şehirleşmesini anlatan karikatürler 1936-1937 yılı Akbaba Dergisi'nden alınmıştır.²⁶³

²⁶³ Kent Konut ve Yerleşme Üzerine Karikatürler, Editör: Turgut Çeviker, İstanbul, HABITART, 1996, s.12,13,16,26.

2.4. Osmanlı Devletinden Devralınan Orman Mirası

Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal eden orman miktarı bir muammadır. Verilen rakamlar o kadar farklıdır ki aralarında birkaç milyon hektarlık fark olabilmektedir. Bu farklar, herkesçe kabul edilen genel geçer bir orman tanımının olmamasından kaynaklanır. Bu farklı sonuçların bazı nedenleri şunlardır:

Orman alanını çok gösterip buna dayalı planlar geliştirmek ya da politika üretmek isteyenler ile orman alanlarını az gösteren tanımlamalar yaparak siyasi ve politik hedefler elde etmek istenmesi mümkündür. Bunların dışında başka bir tanımlamada ise çalılık ve maki sahasının, orman içi boşlukların, zamanla orman arazisinden çıkmış ağaçsız alanların, hangi ağaç türlerinin insan eliyle yetiştirilerek orman sayılıp sayılmayacağı gibi birçok değişken tanım, orman alanı miktarlarının farklılaşmasına neden olmaktadır. Bunlara ek olarak bir tanımda orman, sadece koruluk alan olarak görülmüşken başka bir tanımda orman ve baltalıklar ikisi birden ormandan sayılmış olabilmektedir. Buna göre orman miktarları arasında ciddi bir oran farklılığı da kendiliğinden ortaya çıkmış olmaktadır. Dolayısıyla ormanlık alan tanımlayan kişinin bakış tarzına göre orman miktarı artmakta ya da azalmaktadır.

4785 sayılı yasa ile 3116 sayılı yasadaki orman tanımları misal olarak zikredilebilir: 1937 tarihli 3116 sayılı yasadaki orman, *“Bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerler ile beraber orman sayılır. Sazlıklar ve muhitin tabiatı itibar ile koru ve baltalık yapılamayan veya step florası ile örtülü yerler her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar ormandan sayılmaz.”*²⁶⁴ şeklinde tarif edilmiştir. 1945 tarihli 4785 sayılı yasadaki bu tanım ilk bölümü aynen korunarak değiştirilmiştir: *“Bu kanunun uygulanmasında kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleriyle beraber orman sayılır.”* Değişiklik, kanunun ilk halinde 5 hektarlık şeklinde sınırı çizilen orman miktarı bu yasadaki kaldırılmıştır. *“A) Sazlıklar, B) Yöresinin özelliği yüzünden orman yapılamayan yerler, C) Her çeşit*

²⁶⁴ Resmi Gazete, 18.02.1937.

dikenlikler ve fundalıklar, D) Parklar, ormandan sayılmaz.” Bundan daha da önemli ve çarpıcı olanı neyin orman sayılıp sayılmayacağı hususundaki objektif bir kriter kaldırılırken, yerine Tarım Bakanlığı’nın reyini ihdas etmiş olmasıdır: “*Bu hükümlere göre bir yerin orman sayılıp sayılmıyacağını Tarım Bakanlığı belli eder.*”²⁶⁵ Hukuki düzenlemeler yapılırken orman alanının belli bir tarihteki mevcudiyeti esas alınarak tanımlanması da başka tanım problemlerini doğurmaktadır. Hem 1937 hem de 1945 tarihli yasalarda orman tanımının yasaların çıkartıldığı tarihler itibariyle ya da mevcut olan ormanların statüsünün belirlenmesi buna örnektir. Bu tanıma göre kanun maddesi meri olduğu müddetçe ormanların azalması ve artması söz konusu olamaz. Bu şekilde bir taraftan mevcut ormanlık alan olduğundan farklı gösterilebilmiş hem de istendiği takdirde yasa mucibince devletin nüfuz sahası genişlemiştir. Bu teknik olmayıp, açıkça siyasi bir tanımlamadır.²⁶⁶

Bir başka ifade ile orman tanımı orman alanlarının miktarını belirleyen kriterleri ifade ettiği için, yapılan farklı tanımlar orman miktarını da farklı hesaplamaya olanak vermektedir. Bu gerçek Osmanlı devleti orman alanları ile ilgili verilen rakamlarda da kendisini göstermektedir. Bu hesaplamalarda kullanılan en objektif yöntem, sabit bir tanım üzerinden ormanlık alan miktarının kronolojik değişimini takip etmek ve buna dayalı yorumlar yapmak şeklinde olmalıdır.

Bu tanımlama karmaşası içinde Osmanlı Devleti’nin orman bakiyesi ne kadardır sorusuna verilecek her cevap eksiklikler ihtiva edecektir. Osmanlı toprak örgütlenmesi temelde miri, vakıf ve şahsa ait arazilerden meydana gelmiştir. Osmanlı ormanlarında klasik dönemde (1858 öncesini) tüccarların kesim yaptıkları ormanlar vakıf veya şahıslara ait ormanlardır. Devlet dış göçlerle yoğun olarak gelen muhacirlerin yerleşim yeri seçiminde kısmen ormanlık alanları kullanmıştır. Muhacirlerin geçimlerini temin için yapmış olduğu orman tahribatları ise önemli boyutlardadır. Ormanlardan ticari gayeler gözetilerek yapılan kesimler de azımsanmayacak miktardadır.²⁶⁷ Ayrıca 19. yy sonlarında demiryolları yapımında ve demiryolu istasyonlarında yakıt olarak kullanılmıştır. Bu sarfiyat yanında muhafaza ormanı kavramı Osmanlı’da klasik dönemden itibaren hep var olmuştur.

²⁶⁵ 4785 yasılı yasa için Bkz. **Resmi Gazete**, 13.07.1945.

²⁶⁶ H. Avni Usluoğlu, “Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987, s.13–20.

²⁶⁷ A. Bricogne, **Türkiye Ormanlık Heyeti**, s.34–36.

Osmanlı orman miktarı hakkında günümüze ulaşan ilk akademik çalışmayı A. Bricogne yapmıştır. Bricogne'nin Osmanlı ormanlarını tahdit çalışmaları kapsamında verdiği bilgiler şöyledir.

Bricogne'nin tespitlerine göre Küçük Asya'daki orman alanlarını gösteren tablo

<i>Vilayet Adı</i>	<i>Miktar (hektar)</i>
Trabzon Samsun	700.000
Kastamonu	785.000
İstanbul (İzmit)	200.000
Bursa	455.000
Aydın	80.000
Konya	165.000
Adana	130.000
Halep	21.000
Çıldır	90.000
Erzurum	90.000
Anadolu toprakları içerisinde kalan yerlerin toplamı	2.656.000
Ege adaları, Kıbrıs ve Şam vilayetleri toplamı	343.000
Genel Toplam	2.999.000

Kaynak: A. Bricogne, **Türkiyede Ormanlık Heyeti**, Ankara, 1940.

Bu ormanlık alanın 2 milyon 824 bin hektarı Anadolu üzerinde bulunmaktadır. Amasya, Sivas, Kayseri, Bağdat ve Ankara vilayetlerindeki orman tetkik edilmediği için bu hesaplamada yer almamıştır. Yalnız bunlar içinde Ankara'nın eskiden beri ormansız bir alan olduğu bilinen bir durumdur.²⁶⁸ Bu çalışmada Osmanlı'nın Anadolu kısmında tespit edilen orman sahasının gerçek miktarın çok altında olduğu anlaşılmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında batılı anlamda istatistik faaliyetleri de başlamıştır. Bu kapsamda 1907 yılında ilk orman istatistiği "*1323 Senesi Orman İstatistiği*" adıyla yayımlanmıştır. Bu neşirde, 1907 ve 1908 yıllarına ait muhafaza

A. Bricogne, **Türkiye Ormanlık Heyeti**, s.131-132.

altına alınmış ormanları içermek kaydıyla ormanların toplam genişliği tahminen 8 milyon 803 bin 766 hektardır.²⁶⁹ Bu rakam tüm ormanlık alanları içermemektedir.

1909 yılında yayımlanan kısmi istatistik verilerine göre tahditleri yapılan orman sahası ve mülkiyet durumunu gösteren tablo

<i>Ormanların Mülkiyet durumu</i>	<i>Hektar</i>
Devlet ormanları	6.342.013
Vakıf Ormanları	99.295
Kamuya ait Ormanlar	74.963
Şahsa ait Ormanlar	299.909
Münazaalı Ormanlar	63.039
Toplam	6.876.219

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara,1973.

Bu konuda çalışma yapan bir diğer uzman Enders'e göre, 1908–1909 yıllarında Anadolu orman sahası 6 milyon 66 bin 196 hektar olup orman oranı %11,52'dir. Karause'nin bulduğu orman oranı ise % 8,83'tür. Bu oranlar kısmi araştırmalar sonucu tespit edilebilen sıhhati müphem rakamlardır. Bu değerlendirmelerden çıkarılacak sonuç şudur ki Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal eden orman sahası kesin olarak bilinmemektedir.

2.4.1. 1923–1937 Yılları Arası Türkiye Cumhuriyeti Orman Varlığı

Erken dönem Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri, Osmanlı Devleti ormancılığını ve orman politikalarını eleştirmekten geri kalmamışlardır. Orman varlığı konusunda da Osmanlı ormancılığını adeta tek kavram ile “Cibal-i Mubaha” ifadesiyle somutlaştırarak meseleyi kendilerince halletmişlerdir. Bu ana düşünce etrafında Osmanlı orman mirasını bir enkaz olarak sunmuşlardır. Oysa gerçeklik daha karmaşık olabilmektedir. Örneğin Osmanlı Devleti'nde ilk kez 1907 yılında tutulmaya başlanan ormancılık yıllığı Cumhuriyet döneminde adeta unutulmuştur. Bu dönemde ilk ormancılık yıllığı 1956'da yayınlanmıştır. 1962'de yayımlanan ve

²⁶⁹ Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.126. Bkz. Özkan Keskin, “Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, s.200.

1938–1949 dönemi verilerini içeren Orman Genel Müdürlüğü'nün **Ormancılık İstatistik Albümü**'nün önsözünde ormanlarla ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

“1956 yılında neşredilen ilk istatistik bülteni 1950–1954 yıllarına ait ormancılık hizmet ve faaliyetlerini muhtevidir. Bu bülten içerisinde 1938–1949 devresine ait malumat yekûn olarak yer almış ve 1950–1954 periyodu ise seneler itibariyle gösterilmiştir. ... 1950–1954 albümünde yer alan 1938–1949 periyoduna ait malumat menşeleri itibariyle bir defa daha kontrol edilerek tashihe muhtaç olanları hakkında bültende gerekli meşruhatlar verilmiştir. Bu bültenin çıkarılmasıyla ana çalışma sahalarının 1938 yılından itibaren fasilasız kapatılmış olmasını sağlamak ve dolayısıyla gelecek yıllar için daha detaylı çalışmalarda evveliyata ait fikir verebilecek umumi de olsa malumatı istifadeye arz etmektir.”²⁷⁰

Bu yılda orman mevcuduna dair herhangi bir bilgi yoktur. Cumhuriyet Dönemi ormancılığı ile ilgili 1923–1938 yıllarını kapsayan resmi istatistikler yoktur. Çünkü 1923–1938 yılları arasında tahdit yapılan orman arazisi yoktur. Bu alanda bir çalışma yapılmamıştır.²⁷¹

Bu döneme ait orman mevcudu ile ilgili bazı veri ve tahminler içerisinde en önemlisi 1927 yılında yapılan çalışmadır. Bu çalışma ülkedeki nüfus ve ziraat dâhil birçok alanla ilgili en önemli veri kaynağı niteliğindedir. Buna göre Türkiye'nin nüfusu 13 milyon 648 bin 270 olup km² ye 18 kişi düşer.²⁷² Türkiye'nin %75'i köylerde yaşamaktadır. Köy nüfusu toplam 8 milyon 756 bin 195'tir. Toprakların % 32'si ekilebilir arazi, %18'i ormandır. 1927 yılında toplam orman arazisi 13 milyon 984 bin 700 hektar olarak belirtilmektedir.²⁷³

²⁷⁰ **Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1938–1949**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1962. (Giriş kısmı)

²⁷¹ A.e., s.10.

²⁷² Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiye Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.42.

²⁷³ Şevket Süreyya Aydemir, **Cihan İktisadiyatında Türkiye, 1931**, Ankara, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, s.115. Bkz. Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve**

Bu dönemde, bu alanı aydınlatan en ciddi veriler bunlardır. Bunun dışında bu alanda yapılan değerlendirmeler kişisel araştırma ve tahminlerden ibarettir. Bu konuda dönem içerisinde nasıl bir kaynağa dayandığını bilmediğimiz resmi yazışmalarda da orman miktarından bahsedilmiştir. Aynı dönemde bir değerlendirme de 1929 yılında yayımlanan bir makalede ülkemizin toplam orman alanınının toplam yüzölçümü oranının % 10 nispette olduğu bilgisi vardır ki bu 1927 tarihli çalışmanın iddiasının neredeyse yarısına tekabül eder.²⁷⁴

1931 yılı resmi rakamlarına göre, 8,5 milyon hektar ormanlık alan belirtilirken,²⁷⁵ 1932–1934 yıllarında Ziraat Vekâleti'nin hazırlamış olduğu orman haritasında bu miktar 12 milyon 978 bin hektar olarak belirtilmiştir.²⁷⁶ Aynı yıl, Zingal Orman İşletmesi Türk Anonim Şirketi'nin yönetim kurulunda olup şirkete mümessillik yapan Yunus Nadi'nin sahibi olduğu **Cumhuriyet Gazetesi**'nde, memleketimizde mevcut orman kıymeti ve cinsleri ile ilgili bir istatistik yayınlanmıştır. Buna göre Türkiye'de mevcut ormanlar 13 milyon 500 bin hektar genişliğindedir. Haberde ağaçların cinslerine göre sayıları belirtildikten sonra mütehassısların Anadolu'nun ağaç ve orman bakımından dünyanın en zengin memleketleri arasında bulunduğu söylemiştir.²⁷⁷ Bu tarihe ait İstatistik Umum Müdürlüğü'nün yayımladığı yıllıktaki rakamlar ise daha farklıdır.

1934 yılında yayımlanan **Küçük İstatistik Yıllığı**'nda Türkiye'de bulunan arazinin dağılımı gösteren tablo

<i>Toprakların ayrılışı</i>	<i>Miktar (Hektar)</i>	<i>Umum sahaya % oranı</i>
Her sene ekilen toprak	10.492.000 hektar	% 13,8
Çayır, yaylak, otlak ve Meralar	44.330.000 hektar	%58,1
Sebze ve Meyve Bahçeleri	1.120.000 hektar	% 1,5
<i>Ormanlar</i>	<i>9.170.000 hektar</i>	<i>%12,0</i>
Ürün getirmeyen yerler	11.162.000 hektar	% 14,6

Kuruluşu, s. 41. ; Bkz. Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi", s.354.

²⁷⁴ Ahmet Mithat, "Ormanlarımız",s.2.

²⁷⁵BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:24, Dosya No:19, Sıra No:11.

²⁷⁶**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.44.

²⁷⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 3 Temmuz 1932.

1934 yılı ülkede bulunan toplam ormanlık alanların vilayetle dağılımını gösteren tablo

Vilayet	Hektar	Vilayet	Hektar
Afyonkarahisar	128.088	Kastamonu	352.964
Amasya	152.000	Kayseri	67.000
Ankara	179.000	Kırklareli	344.200
Antalya	674.000	Kırşehir	2.000
Aydın	179.771	Kocaeli	276.042
Balıkesir	401.200	Konya	188.100
Bilecik	228.000	Kütahya	325.503
Bolu	337.139	Manisa	40.000
Burdur	92.300	Maraş	54.300
Bursa	394.000	Muğla	164.000
Çanakkale	217.869	Muş	200.000
Çankırı	208.000	Niğde	6.550
Çoruh	20.842	Ordu	129.455
Çorum	101.858	Samsun	88.085
Denizli	242.000	Seyhan	462.836
Edirne	83.243	Sinop	208.691
Erzincan	30.500	Sivas	149.500
Erzurum	126.950	Tekirdağ	57.225
Eskişehir	282.218	Tokat	361.050
Giresun	123.050	Trabzon	23.895
Gümüşhane	7.809	Yozgat	95.000
İçel	499.358	Zonguldak	378.100
Isparta	41.000		
İstanbul	217.792		
İzmir	159.376		
Kars	68.000		
Toplam:		9.169.859	

Kaynak: Küçük İstatistik Yıllığı 1938–1939, Ankara, 1940.²⁷⁸

Ziraat Vekâleti orman arazisi hakkında yaptığı tespit sonuçlarını kendi yazışmalarında başka, yayınladığı raporlarda başka, Türkiye’deki ormanlar üzerinde araştırma yapmak ve yasal konularda layihalar hazırlamak için getirilen Prof. em.

²⁷⁸Küçük İstatistik Yıllığı 1938–1939, Ankara, İstatistik Umum Müdürlüğü,1940, s.104,124.

Bernhard'a başka rakamlar²⁷⁹ olarak bildirmesi ayrıca yoruma muhtaç bir hususiyettir.

1920 yılından itibaren halkın serbestçe istifadesine açılan ormanlar; 1924 yılında halk için kısıtlanıp bu kez yerli-yabancı şirket ve müteahhitlere, 1924 yılından itibaren amenajman planları yapmalarına gerek kalmadan peşkeş çekilmiştir. Bu uygulamaların bir sonucu olarak, 1927 yılında kişi başına düşen orman miktarı 0.59 hektar iken 1935'te bu rakam 0,54'e; 1940 yılında ise 0,49 hektara düşmüştür.²⁸⁰

Dönemin önde gelen orman uzmanlarından Dr. Ali Kemal Yiğitoğlu doktorasını da 1936 yılında bu alanda tamamlamıştır. Ali Kemal Yiğitoğlu'nun yaptığı değerlendirmede, 1931–32 yıllarında Türkiye'deki ormanlık arazi toplamının %14 civarında olduğu belirtilmiştir. Yiğitoğlu, eserinde orman tahribinin korkunç bir alana yayıldığını; ancak yapılacak yasal düzenlemelerle bu alanların tekrar ormana dönüştürülebileceğini söylemiştir.²⁸¹

Ali Kemal Yiğitoğlu'nun tespitlerine göre ormanların mülkiyet durumunu gösteren tablo

Orman Türü	Alan (hektar)	% Nispetle
Devlet Ormanı	7.452.000	94,0
Vakıf Ormanı	51.900	0,7
Köy Ormanları	62.600	0,8
Hususi Ormanlar	279.100	3,5
Münazaralı Ormanlar	81.400	1,0

Kaynak: A.Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, Ankara, 1936.

Cumhuriyetle birlikte kurumlar değişmemiş olsa da yönetim tarzında büyük değişiklikler göze çarpmaya başlamıştır. Artık kurucu Kemalist kadro, tüm yatırımını gelir getirecek alanlara kaydırırken halkı da sadece kendileri için vergi veren, tarımsal istihsal yapan ve asker yetiştiren yığınlar olarak telakki etmiştir. Bu politik anlayış, halkı dilekçelerinde “*tanrı aşkına yalvarırım*” dedirtecek bir duruma

²⁷⁹ Prof. em. Bernhard, (Robert Bernhard) **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.74.

²⁸⁰ Mazhar Diker, Kemal Savaş, **Yurdda Orman Azalması**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1947, s.8.

²⁸¹ Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.25.

getirmiştir.²⁸² Bu anlayışın gazete sayfalarına yansıyan bir örneği şöyledir: İstanbul için Alemdağ önemli bir orman sahasıdır. Bu ormanlık alanı daha önce 1913 yılında gelip gezen ve ardından 20 yıl sonra aynı ormanlık alanı ziyaret eden bir seyyah, gördüğü manzara hakkında yazmıştır. Alemdağ ormanlık alanının bayağı seyrekleştiğini ancak orman içi yolların son derece iyi görüldüğünü ifade etmiştir. Bu duruma mukabil çevre köy yollarının ise çok kötü olduğu değerlendirmesinde bulunup yakın bir zamanda burada orman kalmayacağı uyarısında bulunmuştur.²⁸³ Yollara özellikle dikkat çekmesi hükümetin izlediği siyaset açısından önemlidir. Ülkenin birçok yerinde ormanların yok edildiği realitesi günbegün kendisini hissettirmektedir. Yurt dışından farklı amaçlarla gelenler de bu gerçek karşısında şaşkınlıklarını gizleyememişlerdir. Yabancı bir misafirle İzmir ve çevresini gezen Yunus Nadi, dostunun kendisine İzmir'in neden bu kadar bakımsız ve ağaçsız olduğunu sormasına şahit olmuştur. Ayrıca dostu; İzmir gibi iklim açısından elverişli bir yere neden ağaç dikmedikleri sorusunu yöneltip plansız yapılaşma, çok katlı binalar ve her yeri saran inşaatlardan yakınmıştır. Bunun üzerine Yunus Nadi, İzmirli yöneticilere, Ankara gibi kurak bir yeri ağaçlandırmak için bu kadar para ve emek sarf edilirken İzmir'in bu denli sahipsizliğinden yakınmıştır.²⁸⁴

Ülkedeki şehirlerin park, orman ve yeşil alan bakımından ne durumda olduğunu belirten makalelerde, İstanbul'un içinde bulunduğu kötü durum da ortaya konmaktadır. Yunus Nadi, yazısında Avrupa şehirlerinin mimari yapılaşmasında yeşil sahaların çokluğuna dikkat çekip sözü Türkiye'ye, özelde de İstanbul'a getirerek "*İstanbul'da ormanın ve ağacın esamesi okunmuyor*" gerçeğini ifade etmiştir. İstanbul, ülkemizin en kalabalık ve de en bayındır şehri olduğu halde orman varlığının içler acısı olduğunu söyleyip ülkedeki diğer şehirlerin halini siz düşünün diyerek mevcut durumu belirtmiştir. Buna çözüm kabilinden ülkede sadece Ankara'da -Gazi Orman Çiftliği'ndeki çalışmaları kast ederek- bir çiçekle bahar olmaz değerlendirmesini yapmıştır. İstanbul, İzmir ve diğer şehirlerin de ağaçlandırılması için Avrupa'dan bol miktarda ağaç getirilmelidir, demiştir.²⁸⁵

²⁸²BCA, Fon No: 30 1 0 0, Kutu No:80, Dosya No:505, Sıra No:3.

²⁸³ **Cumhuriyet gazetesi**, 20 Ağustos 1933.

²⁸⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 24 Eylül 1933.

²⁸⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 29 Eylül 1933.

Döneme ait bu alanda yazılan ender edebi eserlerden biri de Falih Rıfkı'nın Akdeniz kıyılarında yaptığı gezilerini topladığı **Bizim Akdeniz** isimli kitaptır. Yazar kitaptaki konuları gazete yazılarında da anlatmıştır.²⁸⁶ Falih Rıfkı, sözü edilen eserde Afyon, Sincanlı, Sinanpaşa, Sandıklı, Dinar, Gölbaşı, Isparta, Eğridir, Burdur, Tefenni, Çine, Çeltikçi, Bucak, Korkuteli, Bozova, Elmalı, Kaş, Fenike, Antalya, Serik, Manavgat ve Alanya'yı kapsayan gezilerindeki izlenimlerini aktarır.²⁸⁷ Bölgedeki ormanların nasıl tahrip edildiğini ve bakımsızlığını anlattıktan sonra biraz da cumhuriyetin faziletlerine ve saltanat rejimini eleştirdiği yönlerine değinir. Kitapta orman tahribatının başlıca suçlularının “Türk çobanı”, müteahhit ve odun-kömürcüler olduğunu belirtmiştir. Bölgedeki orman tahribini açıklarken “*Antalya etrafında gezinirken, bir müddet dokunulmamış toprakları, buğday bürür gibi, çam bürüdüğünü gördüm. Sahilden biraz uzaklaşarak bakınız: ilk sıra dağlar tamamen soyulmuş, ormanlar dördüncü, beşinci sıraya doğru çekilmiştir*” demektedir.²⁸⁸

Ormancılık alanındaki yapılan çalışmalara bir örnek de Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Orman Fakülteleri öğrencilerinin 1937 yılında **Orman Kanunu**'nun uygulanmasına aylar kala, eğitim kadrosu ile birlikte yaptıkları staj gezisidir. Yapılan gezinin sonuçları bir rapor haline getirilmiştir. Ayrıca oluşturulan kitapçığa gezi esnasında bölgede çekilen fotoğrafları da eklemiştir. Gezi güzergâhı İstanbul'dan başlayıp ilk durak Ayancık olmak üzere, Taşköprü, Kastamonu, Küre, Daday, Ilgaz Dağı, Çankırı ve Ankara şeklindedir. Gezilen saha içerisinde Zingal Şirketi'nin işlettiği ormanlık saha da vardır. Gezi raporu aynı yıl Yüksek Ziraat Enstitüsü'nce yayımlanmıştır. Gezi neticesinde bölgede ciddi bir tahribat olduğu tespit edilmiştir. Tahribatın olduğu yerler fotoğraflanmıştır. Hazırlanan raporda tahribatın nedenleri üzerinde bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu durumun sorumlusu olarak orman köylüsünün yaşam tarzı, köylülerin ekonomik faaliyetleri ve hayvanlar gösterilmiştir. Rapor, 3116 sayılı Orman Kanun'un meclisteki kabulünden sonra; ancak kanunun meriyet tarihinden öncedir. Rapor sanki keçilerin ve orman köylüsünün ne kadar orman düşmanı olduğunu ispat etmek için yazılmış gibidir.

²⁸⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 14 Eylül 1933.

²⁸⁷ Falih Rıfkı, **Bizim Akdeniz**, Ankara, Hâkimiyeti Millîye Matbaası, 1934, s.15.

²⁸⁸ A.e., s.35. Kitap iki bölüm olup birinci bölümde seyahat izlenimlerini anlatırken ikinci bölümde gezdiği yerlerin ve tahribata uğrayan ormanlık alanların fotoğrafları vardır. Eser bu açıdan ayrıca değerlidir.

Hâlbuki gezi sahası içerisinde bulunan Zingal Orman İşletme Türk Anonim Şirketi'nin 1932 yılından beri usulsüz kesim yaptığına ve ormanları tahrip ettiğine dair çokça raporlar olmasına rağmen bu şirketin tahribinden hiç bahsetmemiştir. Gezi sonrası yapılan rapor Zingal Şirketi'nin orman tahribinin olmadığını ispatlamaya yöneliktir. Böylece şirketin hükümet ve kamuoyu nezdindeki saygınlığına halel gelmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Rapor, içeriğinde yapılan her bir problem tespiti sonrasında Orman Kanunu'na atıfta bulunup ne kadar doğru bir yasa çıkarıldığını vurgulamak için hazırlanmış izlenimini vermektedir. Bu tarafgir ve politik kaygılarla hazırlanan raporda, gezi esnasında çekilen fotoğrafların yer aldığı albüm kısmı, ormanların nasıl yok edildiğini gösteren görsel bir belge olarak kitabın subjektif değerlendirmesinin önüne geçmektedir.²⁸⁹

Niyazi Acun'un tespitlerine göre, **Orman Kanunu**'nun yürürlüğe girdiği 1937 yılında ülkemizdeki toplam orman varlığını gösteren tablo

Orman mülkiyeti	Hektar
Devlet Ormanları	7.452.000
Vakıf Ormanları	51.900
Köy Ormanları	62.060
Özel Ormanlar	279.100
Münazaalı ormanlar	81.400
Toplam	7.926.460
<i>Yüzde oranı</i>	<i>Umum sahaya oranı ise %10,1 civarındadır.</i>

Kaynak: N. Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, Ankara,1945.

Bu açıklamalardan ve rakamlardan da anlaşılacağı gibi Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne devreden ormanlık sahanın tespiti güçtür.²⁹⁰ Ancak cumhuriyet döneminde orman varlığı konusunda açıklanan rakamlara bakılırsa orman varlığının 1920'li yıllarda Türkiye Cumhuriyeti toprak sahasının % 20'sinin üstünde bir rakam olduğunu tahmin edebiliriz. Bu iddiaya kanıt olarak 1927 yılında

²⁸⁹ Prof. Dr. Ing. Erwin Schmitschek, **Türkiyede orman korunması ve orman entomolojisi hakkında görüşler**, Çev. Faik Tavşanoğlu, Ankara, Yüksek Ziraat Enstitüsü, 1937, s.5–49.

²⁹⁰ Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.179. Bkz. Mithat Eryılmaz, **Orman ve Korunması Bilgileri**, s.50.

devletin ziraat arazisi tespitini yapmak amacıyla hazırladığı rapor gösterilebilir. Bu raporda ülke topraklarının % 18'i orman sahası olarak gösterilmiştir.²⁹¹ 1920–1927 yılları arası 39 sayılı *Baltalıklar Kanunu* ve 526 sayılı yasanın getirdiği tahribat dönemi dikkate alınırca bu oranın % 20'den fazla olabileceği kanısı oluşmaktadır. 1937 yılında yasalaşan 3116 sayılı **Orman Kanunu**'nun meclis müzakerelerinde ki temel değerlendirmeler de, orman tahribatının fazlalığı üzerine olup yakın bir gelecekte ülkede orman kalmayacağı şeklidir. Aksi halde, yazılan yerli yabancı eserlerdeki orman tahribatı bahisleri, mahkeme ve resmi yazışmaları, fotoğraf ve anılar gibi tüm bir ormancılık enformasyonunu yok saymamız gerekecektir. Elimizde mutlak bir veri olmadığı için tahmini rakamlarla açıklamaya çalıştığımız orman alanı belki bizim yaptığımız tespitten daha fazla bir sahaya da malik olabilir.

Sonuç olarak Osmanlı Devleti'nden miras kalan ormanların Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerince de korunamadığı bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınırları daha dar ve savaşın olumsuz etkilerinin kalktığı bir devirde ormanların daha iyi korunması gerekirken aksi bir anlayışla bilinçli bir şekilde tahrip edildiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bunun amilleri farklı başlıklar altında açıklanacaktır.

Orman varlığı açısından yapılan bu değerlendirmeler ışığında ve verilen farklı rakamlara göre 1920 ile 1937 yılları arasındaki orman miktarı konusunda bir çıkarımda bulunabiliriz.

1920–1937 yılları arası Türkiye Cumhuriyeti arazisinin içindeki ormanların % oranlarını gösteren tablo

<i>Yıllar</i>	<i>Umum araziye ormanların oranı %</i>
1920	%20 +
1927	% 18 ²⁹²
1934	% 12 ²⁹³ ile % 14,1 ²⁹⁴
1937	% 10 ²⁹⁵

²⁹¹ Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.41., Bkz. Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, s.363. ; Bkz. Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi", s.354.

²⁹² Şevket Süreyya Aydemir, **Cihan İktisadiyatında Türkiye**, 1931, s.115. Bkz. Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.41.

²⁹³ **Küçük İstatistik Yıllığı 1938–1939**, s.104.

²⁹⁴ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.127.

2.5. Ormanları İşletme Politikaları

Dünyada ormancılık politikaları adı altında farklı farklı ormancılık anlayışları vardır. Bunlardan, *Koruma Ormancılığı*, doğanın ve çevrenin korunması temel olarak alınan ve ekosistem gibi ve yaban yaşamını sürdürülmesi, turistik ve insan müdahalesinin en aza indirildiği bir anlayıştır. Koruma ormanları milli parkları da içermektedir. *Endüstriyel ormancılık*, genellikle sanayileşmiş ülkelerde sanayinin ihtiyaç olan ağaçların verimli ve sürekliliğini esas alan bir anlayıştır. *Toplumsal Ormancılık*, orman içi ve kenarında yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirip ormanlarla ilişkilerini düzenlemeyi hedefleyen bir anlayıştır. Bu anlayışla ormanın ziraat ve hayvancılığı içi içe sürdürülebilmesini hedefler. *Kent Ormancılığı*, özellikle sanayileşme ile meydana gelen kirlilik ve stres gibi faktörlerin mağduru olan insanların yaşam alanlarını daha ferah ve doğal hale getirmeyi hedefleyen anlayıştır. Bu şekilde kent içinde ya da çevresinde oluşturulan doğal ormanlık alanlarla kentlerin daha yeşil olmasını hedefler.²⁹⁶

Bu işletme anlayışları haricinde farklı işletme teknikleri de vardır. Ancak sayılanlar yaygın olan işletme teknikleridir. Devletlerin ormanlara bakış tarzı ve ormanları tanımlaması bu politikaların temelini oluşturur.

Ormancılık işletme tarihimizi sınıflara ayıracak olursak, ilk olarak Osmanlı'nın kuruluşundan 1839 Tanzimat Fermanı ilanına kadarki dönem, 1839–1869 yıllarını kapsayan dönem, 1869–1920 yılları arası dönem, 1920–1924 yılları arası dönem ve 1924–1937 yılları ile 1937–1956 yılları arası şeklinde sınıflandırılabilir. Bu sıralamada temel kriter olarak ormanların işletilmesinde keskin bir dönüşümün gerçekleştiği tarihler seçilmiştir. Ancak daha genel bir değerlendirme yapacak olursak burada 1869 ve 1937 yılları esas kırılma noktalarını oluşturur.

2.5.1. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Orman İşletmeciliği

Osmanlı devrinde, eskiden Tersane-i Âmire'de ve İzmit'te Donanma-ı Hümâyun için yapılan gemilerin hepsi ahşaptı. Gemi yapımına elverişli keresteler,

²⁹⁵ Niyazi Acun, *Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası*, s.179. Bkz. Mithat Eryılmaz, *Orman ve Korunması Bilgileri*, s.50. Bkz. *Resmi Gazete*, 18.02.1937.

²⁹⁶ Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Aytuğ Akesen, *Ormancılık Politikası*, s.44–45.

Karadeniz civarındaki ormanlardan devlet namına kesilen ağaçlardan sağlanırdı.²⁹⁷ Devlet tarafından idare olunan ormanların en mühimini eski zamanlarda tersane ve sarayın odun ve ağaç ihtiyacını karşılamak üzere ayrılan ormanlar teşkil etmektedir. Bu sebepten tophane ve tersanenin ağaç ihtiyacını karşılamak maksadıyla devletin kesim yaptığı bazı ormanlar (Bolu, Sinop, Ahi Dağı, Sümdüken, Kaz Dağı) herkese açık olan dağ ormanlarına nazaran da az tehdit ediliyordu. Özellikle askeri amaçlı ağaç kesimi suretiyle devletin ormanlara karşı müdahalesi meydana geliyor ve Osmanlı'da devlet orman işletmeciliğinin temeli atılmış oluyordu.²⁹⁸ Bu ormanların işletmeleri 1862 tarihli kanun ile orman idaresine verilmiştir. 1869 Nizamnamesi ormanları, devlet, eşhas, evkaf ormanları ile köy ve nahiye baltalıkları şeklinde tasnif etmiştir.²⁹⁹ Yasayla, Osmanlı ormancılık işletme politikası, ormanlarda kesim yapmayı belli şartlara bağlamıştır. Orman ticareti ile uğraşanların orman vergileri ve gümrük işlemleri için ayrı ayrı düzenlemeler vardır. Buna göre kesilen her ağacın damgalı olması, ticaretinin de kayıt altına alınmasını ihtiva etmekteydi.³⁰⁰ 1853'ten 1856 yılına kadar süren Kırım Harbi imparatorluğun ağaç ihtiyacını arttırmıştır. Bu durum ormanların verimli bir biçimde işletilmesini daha da ehemmiyetli hale getirmiştir. Aynı dönemde imparatorluğun Rumeli ve Batı Anadolu bölgeleri başta olmak üzere demiryolu inşa çalışmalarına başlanmıştır. Bu amaçla yabancı demiryolu şirketlerine imtiyazlar verilmiştir. Bu imtiyazlarda şirketlere, yapılan demiryolu hattının iki yakasından 20 km. içeriye kadar olan yer altı ve yerüstü kaynaklarının, bu çerçevede ormanların de işletme hakkı verilmiştir.³⁰¹ Orman ürünlerinin ihracatında önemli oranda artışlar olmuştur. Bu ticari gelişme ormanların verimini koruma anlayışını da beraberinde getirmiştir. Bununla ilgili olarak hukuki düzenlemeler ihtiyacı hâsıl olmuş ve 1869 yılında ilk **Orman Nizamnamesi** yürürlüğe girmiştir. Böylece ormancılık politikasının yasal zemini oluşturulmuştur.

Bu politikaların şekillenmesinde etkili olan Fransız mütehassıslardan Bricogne,1876 tarihli raporunda şöyle yazıyor: “*Sıfırdan hareket ettik. Orman*

²⁹⁷ Abdulaziz Bey **Osmanlı âdet, Merasim ve Tabirleri**, Haz. Prof. Dr. Kâzım Arısan, Duygu Arısan Güney, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995, s.323.

²⁹⁸ Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.8.

²⁹⁹ Prof. em. Bernhard,(Robert Bernhard) **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.79.

³⁰⁰ Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam Mustafa Kemal (1881–1919) Cilt I**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2011, s.39–40.

³⁰¹ Yücel Çağlar, **Türkiye Ormancılık Tarihi**, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2012, s.23.

*gelirlerinin arttırılması ve orman veriminin sürekliliği amacıyla çalıştık. Ormanların bitmez bir servet olmadığı gerçeğiyle çalışmalarımızı yaptık.*³⁰²

1869 **Orman Nizamnamesi**, cibali mubaha ile tophane ve tersane ormanlarının devlet ormanı üst başlığı altında birleştirilmesini sağlamıştır. Tophane ve tersane idarelerinin bizzat orman işletme hakkını kaldırmıştır. Yasa, devlet ormanlarının düzenli ormancılığın örnekleri olmasını sağlamayı, Evkaf ormanlarının işletilmesinin tanzim ve intifa haklarının düzenlenmesini, hususi şartlarla ormanlarda hayvan otlatılmasının tanzimi ve eşcar kesim nizamı ile Orman Umum Müdürlüğü'ne talimatname yapma yetkisini içermektedir.³⁰³

Hiç şüphesiz ormancılık politikalarının en gerçek uygulayıcısı orman çalışanlarıdır. Öğrenimini Orman Mektebi'nde yapıp 1888–1920 arası aralıksız orman işletmelerinde çalışan Hüseyin Fehmi İmer'in anıları Osmanlı ormancılık anlayışını yansıtmaya bakımından önemli bir eserdir. Osmanlı Devleti'nde ormanların işletilmesi devlet kontrolünde özel müteşebbislere verilmiştir. Devletin rolü ise denetlemektir. Meslek yaşamında birçok ödül alan İmer'in aldığı ödüllerin kriterleri ise, Orman gelirlerinin arttırılmasına yaptığı katkı, Ormanların korunmasına gösterdiği hassasiyet ve orman çalışanlarıyla olan iyi ilişkiler şeklindedir.³⁰⁴

Osmanlı-Türk ormancılık tarihinde 1869 **Orman Nizamnamesi**'nden sonra ikinci önemli gelişme 1917 yılında kabul edilen *Ormanların Usulü İdarei Fenniyeleri Hakkındaki Kanun*'dur. Bu kanun bütün devlet ormanlarının işletme planlarına göre işletilmesini emretmektedir. Bunun ormancılık alanındaki anlamı orman istihsalatında ve işletmesinde amenajman ve silvikültür çalışmalarının yapılabilmeye katkısı (kesim) işlemlerinin bir düzene sokulmasını ihtiva eder. Bu fenni usulün ormanlara uygulanması demektir.³⁰⁵ Yapılan bu önemli yasal düzenleme Birinci Dünya Savaşı'nın koşullarında uygulanmadan rafa kalkmıştır.

Ülkeye, 93 Harbi, Balkan ve Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında, Balkanlar'dan ve Kafkasya'dan büyük oranda göç hareketleri olmuştur. Bu muhacir

³⁰² A. Bricogne, **Türkiyede Ormancılık Heyeti**, s.28,29.

³⁰³ Özkan Keskin, "Orman ve Ma'âdin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri", s.142. Bkz. Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.13. Bkz. Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Aytuğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.100.

³⁰⁴ Kerim Yunt, **Hüseyin Fehmi İmer Hayatı-Hatıraları (1871–1960)**, s.36,37.

³⁰⁵ Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi", s.316. ; Bkz. Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.13.

kitlesinin yerleştirilmesi önemli bir problem olmuştur. Devletin içinde bulunduğu savaş durumu, muhacirlerin ekonomik anlamda içinde buldukları sıkıntılarla birleşince ortaya yeni bir kargaşa çıkmıştır. Göçmenlerin iskân işlerindeki teşkilatsızlık, yerleşen muhacirlere tanınan imtiyazlar ve plansız bir şekilde ormanların iskâna açılması orman tahribine sebep olmuştur.³⁰⁶

Birinci Dünya Savaşı sonrası Anadolu'da ittihatçı subaylar nezaretinde başlayan askeri mücadele, 1920–1923 yılları arası Büyük Millet Meclisi Hükümetlerini ormanlar üzerinden politika yapıp halkı mücadelede yanına alma çabasına itmiştir. Anadolu'nun insan kaynağı olarak görüldüğü bu devirde, 39 sayılı *Baltalıklar Kanunu* çıkarılmıştır. Bu kanunla ormandan 20 km. ye kadar uzakta bulunan köy ve kasabalara orman tevcih edilmiştir. Ayrıca halkın ormanlardan yararlanmasına büyük bir serbesiyet getirmiştir.³⁰⁷ Kısaca bu yasa ile 1856 yılından beri belli aşamalardan geçerek gelen ormanları koruma ve amenajman çalışmaları birden sıfırlanmıştır. Yasanın teknik hiçbir yönü yoktur. Aslında belirtilen tarihte Anadolu'da zaten bir nizamsızlık vardır. Yasanın nasıl uygulandığına dair ise bilgi yoktur. Bu yasa politik gerekçelere istinat eden ve adeta yağmayı meşrulaştıran bir kanun olarak görülebilir. Yasa ile orman köylülerinin Büyük Millet Meclisi Hükümeti yanında savaşa çekilmesi hedeflenmiştir.³⁰⁸

Baltalıklar Kanunu, 15 Nisan 1924 tarihinde, fiili çatışma durumunun Lozan Antlaşması ile bitmesiyle birlikte meriyetten kaldırılmıştır. Yapılan değişiklikler, 1869 tarihli **Orman Nizamnamesi** ilgili maddeleri tekrar uygulamaya konmuştur.³⁰⁹ Hükümet orman işletmeciliğinde fenni usulü tekrar getirmek noktasında aynı yıl

³⁰⁶Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.14.

³⁰⁷Prof. Dr. Halil Cin, "Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi", s.484. Bkz. Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.15.

³⁰⁸Üstüner Birben, "Türkiye'de 1937 yılından sonra Ormanlık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşama Etkileşimler", s.13–14. Bkz. Yücel Çağlar, **türkiye'de ormanlık politikası(dün)**, s.149. ; "Madde1 — Odunculuk, kömürcülük ve kerestecilik ile melûf olan veya âzami yirmi kilometre mesafe ile büyük ormanlara mücaveret ve münasebeti bulunan köylere, beher haneye azami on sekiz atik dönüm itibariyle ve orman memurlarının riyasetinde mahallî mühendis ve tapu memurlarından ve karye heyeti ihtiyariyesinden ikişer zattan mürekkep bir heyet marifetiyle baltalık tefrik ve mevcut baltalıklar bu nispete iblâğ edilmek suretiyle tevsiyen yeniden tahdit ve köy namına meccanen kaydi resmisi icra olunur, işbu baltalıkların hüsnü muhafazasıyla emri intifai heyeti ihtiyariyenin nezaret ve mesuliyeti tahtında karye halkına ait bulunur. Evkaf ormanları alelittlak müstesnadır." yasanın diğer maddeleri için Bkz. TBMM tutanakları, (Çevrimiçi)

http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100090.pdf, 15.02.2014

³⁰⁹Resmi Ceride, 15 Nisan 1340.

harekete geçmiştir. Yine 22 Nisan 1924 yılında çıkartılan 504 sayılı yasa *Türkiye 'de Mevcut Bilimum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkında Kanun* yasalaşmıştır. Bu kanun Birinci Dünya Savaşı esnasında Avusturya ormancılarının tesiri ile çıkarılan 1917 tarihi kanunu temel alarak hazırlanmış bir yasadır. 504 sayılı kanun; devlete, kişilere, şirketlere, cemiyetlere, kurumlara ve köylülere ait bütün ormanların işletme planı ile işletilmeleri mecburiyetini getirmiştir. Ayrıca yasanın 2. maddesi, kati amenajman planlarının en geç üç yıl içerisinde tamamlanmasını da emretmiştir. 8. maddesinde muhafaza ormanları tabiri kullanılmıştır. 9. maddesinde teknik elemanları yetiştirmek için 1925 yılında 3 adet Orman Okulu'nun açılması istenmiştir.³¹⁰

504 sayılı yasa önemli düzenlemeler içermektedir. Ancak dönemde meydana gelen siyasi gelişmeler ve yeni Cumhuriyet elitlerinin istekleri kanunun uygulanmasına fırsat vermeden 8 ay sonra zeyli yapılmıştır. Yapılan zeyille orman işletmesinde zorunluluk getiren amenajman şartı kaldırılmıştır. 526 sayılı yasa orman işletmeciliğinde önemli bir kırılmayı içerir. Bu kırılma orman işletmeciliği anlamında olumlu bir değişim değildir. Bu yeni durum, 1869 **Orman Nizamnamesi**, 1917 *Ormanların Usulü İdarei Fenniyeleri Hakkındaki Kanun* ve 504 sayılı yasalarla gelinen noktadan tümenden vaz geçilmesi anlamına gelmektedir.³¹¹

39 sayılı *Baltalıklar Kanunu*, köylülere milli mücadelede TBMM yanında yer almak için ormanları kullanmada geniş bir serbestiyet getirmişti. 1923 Lozan Antlaşması'ndan sonra 504 sayılı yasa ve zeylini içeren 526 sayılı kanunla ormanlarda köylülere sağlanan geniş serbestliğe son verilip, daha fazla serbestlik şirketlere verilerek orman işletmeciliğinde yeni bir dönem açılmıştır. Şirketler için bu kanunla tanınan haklardan yararlanma, 1937 yılında kadar kesintisiz sürmüş 1945 yılında ise son bulmuştur. Bu kırılma dönemin siyasi olaylarından bağımsız düşünülemez. Özellikle Şeyh Sait İsyanı ile başlayan ve süreç içerisinde Takrir-i Sükûn Kanunu ile Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılması siyasi tarihimizde de bir dönüm noktasını ifade eder. Muhalefet partisi kapatılmış, basın sansürlenmiş, İslam ve halifelik yanlıları ile liberal ve sol gruplar sindirilmiştir.

³¹⁰ **Resmi Ceride**, 22 Nisan 1340.

³¹¹ **Resmi Ceride**, 6 Kânunuevvel 1340.

Gerekli görülenler ya idam edilmiş ya suikastlarla ortadan kaldırılmış ya da ülkeyi terk ettirilmiştir. Tarihe Cumhuriyet devrimleri diye geçen yasaların arka arkaya kanunlaştığı bu tarih, orman işletmeciliğinde de bir milat olarak kabul edilebilir. Ne var ki cumhuriyet dönemi ekonomi politikalarının başat kavramı olarak devletçilik ormancılık alanında ancak 1945'te hayata geçirilmiştir.

2.5.2. Ormanlarda Devlet İşletmeciliğine Bir Örnek Olarak Karadere Ormanları ve Ormanlarda Devletçilik Tartışmaları

7.2.1340 (1924) tarihinde ormancılıkla ilgili türlü ihtiyaç ve maksatların yerine getirilebilmesi için Orman Meclisi Âlisi teşkil edilmiştir. 38 karar alan bu meclis, Bolu Karadere ormanlarının devletçe işletilmesi, Cumhuriyet hükümetlerinin ilk amenajman çalışmaları, hava gözlem birimlerinin kurulması, sekiz orman müdürlüğünün açılması, ormanlardan yapılan satışların ve tarife bedellerinin değiştirilmesi gibi tavsiye kararlar almıştır. Ancak bu meclisin çalışmaları henüz başlamışken, 76 gün sonra 21.4.1340 tarihinde kapatılmıştır.³¹² Orman Meclisi Âlisi'nin kapatılmasına İktisat Vekâleti'nin lağvı sebep olmuştur. Bu kurum Ticaret ve Ziraat Vekâletinin kurulmasından sonra adı Orman Heyet-i Fenniyesi adıyla çalışmalarını devam ettirmiştir.³¹³ Bu çalışmalar kapsamında yapılan ilk ve tek somut uygulama, ormanların devlet tarafından işletilip amenajman planları ile katiyat yapılmasını da içermiş olup Bolu'nun Karadere Ormanları'nda gerçekleştirilmiştir.³¹⁴

1924 tarihli 526 sayılı yasa ile başlayan amenajman planı olmadan yapılan kesim, ormanların günbegün tahribini arttırmıştır. Bu durum o kadar ayyuka çıkmıştır ki, konuyla ilgili bir soruya Ziraat Vekili Müsteşarı Atıf Bey cevaben, ormanlarımızın tahrip ve yok edilmekte olduğunun farkında olduklarını söylemiş, hatta eğer buna bir dur denmezse memlekette 15 sene sonra hiç orman kalmayacağı değerlendirmesinde bulunmuştur. Bunun en büyük sebebinin ise “kanunlarımız” olduğunu söylemiştir. Bu beyanata göre, bu kanun köylüye orman kesme hakkı tanımaktadır. Bazı muhtekir (vurguncu) tüccarlar köylünün gafletinden istifade ederek kesme hakkını köylünün elinden almaktadır. Daha açık bir ifade ile bu

³¹² Yücel Çağlar, *türkiye’de ormancılık politikası(dün)*, s.161.

³¹³ *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız*, s.88.

³¹⁴ Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, *Ormancılık Politikası*, s.114.

muhtekir tüccarlar ormanları köylülere kestirerek kendi hesaplarına satmaktadır. Bu suretle ormanlarımız imha edilmektedir. Müsteşar Atıf Bey, bunların dışında başka etmenlerin de orman tahribatında etkili olduğunu belirtmiştir. Ormandan yapılan kaçak kesimlerin çok olduğunu belirtip bunun suç olduğunu, ancak suçluların mahkemelerce bırakıldığını söyleyip bu durumdan yakınmıştır. Atıf Bey, vekâletin üzerinde çalıştığı yeni orman kanununun devlet işletmeciliğini içereceğini açıklamıştır.³¹⁵

Erken dönem Cumhuriyet entelektüelleri, orman işletmeciliğinde devlet işletmesinin mi yoksa özel teşebbüsün mü tercih edilmesi gerektiği tartışmalarını zaman zaman yapmışlardır. Bu tartışmalarda konu çoğu zaman Karadere Ormanları meselesine getirilmiştir.

Müsteşar Atıf Bey tarafından yapılan bu açıklama orman işletmeciliğinde mevcut durumu savunanlar (ihale ile ormanların işletilmesini) tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Bu eleştirmenlerin başında Zingal şirketinin mümessillerinden Yunus Nadi'den ve aynı zamanda sahibi ve başyazarı olduğu Cumhuriyet gazetesinden gelmektedir. Müsteşarın bu değerlendirmesine verdiği cevapta Yunus Nadi özetle şöyle demiştir: Türkiye'de orman mevcudunun geçmişten bu güne sürekli bir tahribata uğradığı ve halen de devam ettiği konusunda bir ittifak vardır, ancak çözüm yolları konusunda görüş birliği yoktur. Eğer bugünkü orman tahribatının nedeni intifa kanununun köylüye verdiği hak ve bu hakkın kereste tüccarları tarafından kullanılması ise, yapılacak ilk iş bu kanunu iptal etmektir. Bu şekilde tüccar köylü üzerinden değil de bizzat kendisi devletten izin alarak bu ticari işlemi yapmalıdır. Ağaç kesim işlemlerini fenni usullere göre yapmak en temel olandır. İntifa hakkı köylünün kendi zaruri ihtiyaçlarını ormandan karşılamasını içermektedir. Bundan muayyen miktarda odun almasına müsaade edilmiştir. Ayrıca köylüye kereste ihtiyacı için civar ormanlardan kesim yapabilme hakkını içerir. Ancak kesilecek tüm ağaçları orman memuru belirlemektedir. Durum bu halde iken hâlâ ormanlar tahrip ediliyorsa sorunu başka yerlerde aramak gerekir. Sorun ya orman memuru sayısı az olmasından ya da teşkilatın iyi çalışmamasından kaynaklanmaktadır. Yazısında mevcut durumu ortaya koyduktan sonra Yunus Nadi, bazı çözüm yollarını da

³¹⁵ Cumhuriyet gazetesi, 21 Mart 1934.

sıralamıştır. Katiyat düzenlenmesi ve bunun prensiplerinin tam oturtulması, kesimin yasaklanması değil tahribatı men edilmesi ve kerestecilikle ilgili fabrikaların denetlenmesi şeklinde belirtmiştir.

Yunus Nadi, çözüm önerisinden sonra bakanlığın devletin orman işletmeciliğine soyunmasını da şiddetle eleştirmiştir: “Ormanların devlet eliyle işletilmesini ülkemizde uygun görmüyorum. Kaldı ki bugün ormanları korumaktan aciz olan teşkilat nasıl ormanları işletir. Bu yapılmaz iş değil ancak bu durumda *yüzü astarından pahalıya gelir* değerlendirmesinde bulunmuştur. Bu bazı tecrübelerle sabittir. Orman (Karadere) içine şimendifer hattı projesi vardı; yapılamadı. Ayrıca dünyada kereste ticaretinin kriz olduğu şu günlerde bir de ormanları devlet eliyle işletmek zor bir iştir. Bazıları ise ormanların hiç kesilmemesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bırakın ormanlar kalsın diyorlar. Bu en kolay yoldur. Peki, o hal de orman servetinin olduğu yerde yok olması anlamına gelmiyor mu? İşlenmeyen ormanı harap olmaktan nasıl kurtarırız? Bizce ormanların hem kesim yapılmasına müsaade etmek hem de tahrip olmasını önleyecek koruma tedbirlerin alınması şarttır. Türkiye’deki ormanların hususi olduğu iddiası yalandır.”³¹⁶ Yunus Nadi, yaptığı bu değerlendirmede ormanların devlet işletmesine alınmasını eleştirmiştir

Bu görüşe karşı olanlar da yok değildir. Özellikle **Orman ve Av** dergisi çevresinde toplanan yazarların ekserisi, ormanların devlet tarafından işletilmesini savunmuştur. Kamuran Haris bunlardan biridir. Yazmış olduğu makalesinde, şu ana kadar ülkemizde tatbik edilen sistem şu şekilde özetlenmiştir: Ormanların nasıl işletileceği konusunda bir tartışma sürdüğünü acaba ormanlar ihale sistemi ile mi işletilmesi gerektiği veya devlet tarafından mı işletilmesini mi yararlı olacağı meselesidir. Haris’in bu konuda görüşü ormanların devlet tarafından işletilmesi şeklindedir. Bunun gerekçelerini sıralayan Haris, ormanlar uzun bir yetiştirme süreci olan ve mahsulatı da uzun vadede elde edilebilen yerler olduğunu, ömürleri kişilerin ömürleri ile karşılaştırılmayacağından, ormanların devletçe işletmesi gerektiğini savunmuştur. Haris’e göre ormanlar kısa süreli değil uzun vadeli planlarla işletilmesi gerekirken, ülkemizde en güzel ormanların hususi mukavelelerle kişi ya da şirketlere verilmesini eleştirmiştir.

³¹⁶ Cumhuriyet gazetesi, 22 Mart 1934.

Kamuran Haris, bilhassa içinde bulunduğu ve tahribatı bizzat müşahede ettiği Bozüyük ormanları üzerinden değerlendirme yapmaktadır. Burada müteahhitler tarafından yapılan işletme en iptidai şekildedir. Haris, devletçilik anlayışının ormanlar için ne kadar faydalı olacağını izah eden makalesinde son derece ilginç bir durum tespiti yaparak sözünü noktalar: “*Günümüz ormancılığının bir siyaseti bir programı yoktur. Bu durumun düzeltilmesi şarttır.*”³¹⁷ Böylece mevcut durumu çift taraflı eleştiriye tabi tutmuş, bir taraftan ormancılık işletme politikasının hatalarını sayarken diğer taraftan bakanlığın çalışma yapmamasını da kastederek mevcut ormancılığın başboş bir devir yaşadığı gerçeğinin altını çizmiştir.

Yunus Nadi de bu tartışmaların hep içinde olmuştur. Sahibi olduğu **Cumhuriyet gazetesi** ve yönetiminde yer aldığı İş Bankası çevresi ormanların devlet yerine özel şirketlerce işletilmesini savunmuşlardır. Yunus Nadi, özetle şu fikirlere müdafaa etmiştir. Orman tahribatı üzerinde son zamanlarda çokça durulmakta, ormanları halkın tahrip ettiği söylenmektedir. Oysa ona göre son zamanlarda ormanları Ziraat Vekâleti tahrip etmekte, ormancılık sektörü üzerindeki milli iktisadı yani yerli sermayeyi yok etmektedir. Yunus Nadi, Alman mütehassıs Prof. Bernhard’ın *bu şekilde kesim devam ederse Türkiye’de yarım asır sonra orman kalmayacağı* tespitinin Ziraat Vekaletini kuşkulandığını ve o zamandan beri ormanları müteahhit ve mültezimler değil devlet işletsin fikrinin hakim olduğunun bu fikre karşı çıkararak söylemektedir.

Yunus Nadi sözü ormancılık alanında kara bir leke olarak hatırlanan Karadere Ormanları’na getirerek, bu işin daha bu mütehassıs gelmeden evvel İzmir’den ihraç edilen maddelerin konacağı sandıkları devletin yapması için balta girmemiş Karadere Ormanları’nın seçilmesiyle başladığını söylemiştir. Bu amaçla Karadeniz sahili ile orman arasına bir dekovil hattı döşenmesi kararlaştırılmıştır. Bölge ormanları da bu kapsamda devlet tarafından işletilmiştir. Ancak sonuçta ne bu hat yapılmış, ne de Karadere’de orman kalmıştır.

Yunus Nadi’ye göre orman işletmesi sermaye, bilgi ve nitelikli eleman ister. Karadere Ormanları’nda devletçe üretilen bir metre mikâp (küp) kereste kaç mal oldu bilinmemektedir ancak çok yüksek fiyata mal olduğu ortadadır. Dolayısıyla

³¹⁷ Kamuran Haris, “Devlet İşletmesi mi? İhale mi?”, **Orman ve Av**, Sayı:37, 1931, s.2,3.

Karadere Ormanların devletçe işletilmesi müşkülattan dolayı başladığı yerde kalmıştır. Devlet orman işletmeciliğini eleştiresinin boyutunu değiştiren Yunus Nadi konuyu mevcut olumsuzluklara ve milli sermayenin nasıl devlet eliyle âtil hale getirildiğine taşımıştır. Vekâlette ormanların devlet tarafından işletileceği yönünde haberlerin çıkması üzerine müteahhitler de -ormanların bir gün devlet tarafından işletileceği düşüncesiyle- ihale almaktan çekinmişler ve bu sebeple ciddi bir iktisadi getiri ve istihdam sorunu yaratmışlardır. Yeni Ziraat Vekili Muhlis Bey de ormanların devlet tarafından işletilmesi fikrinin “ağababasını” tekrar ülkemize getirmiştir. Ömrünün sonuna yaklaşmış Prof. Bernhard’ın ülkemizdeki ormanları gezmiş olsaydı durumu daha iyi göreceğini söyleyen Yunus Nadi, konuyu Avrupa’daki orman işletme sistemlerine getirerek, öncelikle Avrupa’da ormanları devlet işletiyor bilgisinin doğru olmadığını ifade eder. Ona göre yeni bir tecrübe yapılacaksa kısmi bir alanda ve uluslararası ticarete zarar vermeden yapılmalıdır.³¹⁸

Karadere Ormanları mevzuu artık gündeme oturmuştur. **Orman ve Av** dergisinde, Karadere Devlet Orman İşletmesi üzerinden ormanlarda devletçilik ilkesini eleştirenlere cevap niteliğinde yazılar yayınlanmıştır. Örneğin Fikri Kozak makalesinde olayı açıklamaya çalışmıştır. Cumhuriyet’in ilanının ilk senelerinde ormancılık tarihimizde önemli bir olay olarak kayıtlara geçen Karadere Ormanları meselesinin başlangıcı, 1925 senesinde kabul edilen 548 sayılı yasa ile Ereğli-Karadere arasında bir demiryolu inşasının kararlaştırılmasıyla başlamıştır. Demiryolu Karadere’den geçecektir. Dolayısıyla burada bazı çalışmalar yapılmıştır. Karadere Ormanı Bolu mıntıkasının en büyük ve en zengin ormanlık sahasıdır. Hükümet bu ormanları işletmek için değil, demiryolu hattının yapılması amaçlı çalışmıştır. Dolayısıyla bu ormanlık sahada devlet işletmeciliği yapılmamıştır. Şimendifer hattı için bir teşkilat kurulmuştur. Karadere ormanında birkaç bina yapılmıştır. Bu işletmede 43 kişi vardır. Bunlar içerisinde ormancılar da vardır. Ancak bu işletme bir orman işletmesi değildir. Kozak bu değerlendirmelerde bulunup, konuyu ormanların tahribinin asıl sorumlusuna kim olduğuna getirmiştir. Bu şekilde Karadere üzerinden yapılan devlet ormancılığı eleştirisini bertaraf etmek ve durumu temize çıkarmak istercesine suçluyu göstermiştir. Suçlu ona göre bir şahıs, işletmenin başında bulunan

³¹⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 30 Eylül 1934.

ve yazara göre Türk olmayan İbrahim Kuddusi'dir.³¹⁹ Görüldüğü üzere tartışma artık başka alanlara kaymaya başlamış, ırk, mezhep, yaşam biçimleri gibi faktörler de dillendirilir olmuştur.

Kimlikler üzerinden ormancılık siyaseti meselesini ele alan bir diğer yazar Ferudun Osman, yine aynı dergide şu fikirleri ifade edebilmişlerdir. Tartışmaya başka bir açıdan yaklaşmıştır. *“Bizim tarihimize ağaç ekmek diye bir şey yoktu daha düne kadar. Bizdeki orman tahribatının sebebi köylüdür. Şarkı bilmem ama garpta tahtacı denen ve Alevi olduğu bilinen Türk olan bir topluluk vardır ki bunlar Türkülükten nasibini alamamışlardır. Bunların bir kısmı asker kaçağı bir kısmı eşkıya yatağı büyük bir kısmı da orman tahripkârıdır.”* Feridun Osman, tahtacıların mütemadiyen ağaç kesmesinin halen devam ettiğini, bunların kontrolünün de mümkün olmadığını yazar. Ona göre bunların yerinde ne ot biter ne de ne kervan geçer. Türkiye hudutlarında sanatları ağaç kesmek olan bu taife *hırsızlığı* bir marifet saymaktadır. Feridun Osman hakaretimiz bir tonda ormanları korumak adına ilk yapılması gerekenin *“bunları dağdan indirip, medeni vatandaş haline getirip, elinden baltayı almakla”* olacağını ifade eder.³²⁰

Ormanların devlet tarafında işletilmesini bir model olarak sunan **Orman ve Av** dergisinde çıkan yazıların bazılarında devlet işletmeciliğinin bazı olumsuzlukları üzerinde de durulmuştur. Bunları devlet işletmeciliğinde kırtasiyeciliğin çokluğu, zaman sarfiyatı, memurların işletmecilik ruhlarının olmaması, memurların maddi ve manevi mesuliyet kaygısıyla bazı şartlar dışına çıkamayacak olması, müteşebbis ruh eksikliği, üretim masraflarının fazlalığı, uluslararası piyasada kendisine yer bulmakta zorlanması gibi olumsuzlukları da belirtilmiştir.³²¹

1934 yılında itibaren ormanlardan faydalanmada ihalelerin açılmaması, kesimlere müdahale edilmesi gibi devletin ormanlar üzerinde etkisi arttıran kısmi uygulamalar ve yapılan bazı kısıtlamalar özellikle küçük esnafı zor durumda bırakırken büyük şirketler de karşı propagandaya geçmişlerdir. Yasanın devletçiliği getirip özel müteşebbisleri yok edeceğine dair söylentilere en büyük tepki, **Cumhuriyet Gazetesi** ve İş Bankası çevresi ile ormanları işleten şirket ve

³¹⁹ Fikri Kozak, “Devlet İşletmesi Başlarken”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1938, s.1-3.

³²⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Nisan 1934.

³²¹ M. Ali Salih, “Orman İşletmesinde Devlet ve İhale usulleri”, **Orman ve Av**, Sayı:38, 1931, s.10-12.

müteahhitlerden gelmiştir. Örneğin, Eylül 1934 yılında bir müteahhit tarafından **Cumhuriyet Gazetesi'ne** gönderilen bir haber yer almaktadır. Haber, Ziraat Vekâleti'nin aldığı bazı kararlar ormancılığımızı derinden sarsmıştır, cümlesiyle başlamaktadır. Haberde eğer ormanlar devletleşirse, devlet her yıl ormanlardan aldığı bir milyona yakın vergi gelirinden de olacaktır. Yapılan ihracat ile hazineye döviz girdisinde bulunmaktadır. Devletleşme ile hazine bundan da mahrum kalacaktır. Bakanlık sadece ormancılık sektörünü değil inşaat sektörünü de yok edecek uygulamadan vazgeçmelidir. Ormanı korumak memlekette imarı durdurmak demek değildir. Çözüm devletin, katiyatın durdurması değil fenni usulle kesimin yapılmasını sağlamasıdır.³²²

Orman işletmeciliğinde müteahhit ve şirketlerin ekonomik anlamda nasıl bir rol oynadığını anlatan yazılar da bu dönemde bolca kaleme alınmıştır. Bu alanda yazılan bir makaleye göre, ormanların satılmaması demek muhafazası anlamına gelmediğini, Ziraat Vekâleti çok yanlış bir yolda olup, yapılan katiyatın durmasının ihraç pazarlarının elden çıkmasına neden olduğu değerlendirmesini yaparak metne başlamıştır. Makalede devletin ormanı işletemeyeceğini çünkü buna ne teşkilatının kâfi ne de bütçesinin yeterli olmadığını ifade etmiştir. 30–40 yıl çalışıp müteahhitlik yapanların kazandıklarının ancak geçimleri kadar olduğunu üste kalan parayı ise köylüye taşıma, işçiye yevmiye ve devlete vergi olarak ödediğini açıklamıştır. Karadeniz mıntıkasındaki şirketlerde bolca işçi çalıştığını, Akdeniz mıntıkasında çalışan müteahhitlerin ise yaptıkları ihracattan sonra parayı kasaya koymak yerine köylü ve işçiye dağıttıklarını, onlar da esnafa ve devlete olan borçlarını vererek ekonomiyi canlandırıldığını iddia etmiştir. Ormanların olduğu gibi bırakılmasının çürümeğe terk edilmesi anlamına geleceğini İhale edilen ormanların ise hem ekonomik bir değer olduğu, hem de müteahhitlerce korunduğunu, ormanın devlet geçmesinin kaçak kesim ve yangınları arttıracığını savunmuştur. Halkın yanık ağaç müzayedesini almak için bazen kasten orman yakabileceği uyarısında bulunarak makalesini bitirmiştir.³²³

Konuyu dünya ekonomik buhranı çerçevesinde ele alan Yunus Nadi, dünya buhranı sonrası yaşanan ekonomik sıkıntıya rağmen bir de müteahhitlerin orman

³²² **Cumhuriyet gazetesi**, 25 Eylül 1934.

³²³ **Cumhuriyet gazetesi**, 26 Eylül 1934.

ihalesi almamalarının yarattığı işsizliğin halkı iyice müşkül duruma düşürmüş olduğunu yazmıştır. Ormanın kesilme yaşı gelmiş ağaçlar ve baltalıkların kesilmesi ile mahsul vermekte olduğunu belirtmiştir. Ormanı hiç işletmemenin ormanı olduğu yerde mahvı anlamına geldiğini belirtmiştir. Buna göre Ziraat Vekâleti'nin ormanları korumak maksadıyla orman işletmeciliğinde katiyatı durdurması iktisaden yanlıştır. Eğer ormanlarda tahribat varsa ve bu mukaveleye rağmen müteahhitlerce yapıldığı iddiası doğru ise bu orman memurunun müteahhidin bu suçuna ortak olduğu anlamına gelmektedir. Böyle ise yapılması gereken Ziraat Vekâleti personelinin ıslah edilmesidir. Kereste metre mikâbı 20 liraya satılırsa, bunun müteahhide kalanı kısmı 1–2 liradır. Bu fiyatın 1,5 lirası da orman vergisi olarak ödenir, geriye kalan kısmını da çalışanlara dağıtılır. Bu kadar büyük bir iktisadı teşkilatı orman idaresi veya ziraat vekâletinin bozmağa hakkı yoktur. Mukaveleli orman işletmeciliğinden orman tahribatı çıkmaz. Müteahhit, Ziraat Vekâletince damgalanmış ağaçtan başkasını kesemez. Eğer suiistimal varsa burada sorumlu Ziraat Vekâletidir.³²⁴ 1929 yılından başlayan devletçilik uygulamaları, CHP'nin parti programında devletçilik ilkesini benimsemesi ile 1931 yılında doruk noktasına çıkmıştır. Ne var ki ormanlarda devletçilik uygulaması 1937 yılında başlanıp 1945 yılında tamamlanan bir süreçtir. 1929–1931 yılından itibaren devletçiliğin ormanlarda uygulanmamasında birçok etken vardır. Bunlardan biri mevcut dünya ekonomik buhranı, bütçenin hiçbir yatırım yapmadan aldığı önemli ormanlardan vergi ve ihale gelirleri ile zenginleştirilmeye çalışılan yeni Cumhuriyet burjuvazisininin daha da zenginleşmesini sağlamak şeklinde izah edilebilir.

Aynı dönemde yazılan *Ormancılığımızda Devlet İşletmesi* başlıklı bir makalede orman işletmeciliğinin sıkıntıları anlatılmıştır. Yazar, müteahhitlerin ormanları işletmede kullandıkları temel güdünün kendi menfaatini temin etmek olduğunu, bu yüzden ormanın en iyi ağaçlarını ve en uygun taşıma şartlarına haiz alanlarda kesim yaptığını, eğer bu amacını gerçekleştirmezse kaçak kesimler yaptıklarını izah etmiştir. Bu işletmelerin ormanları en az masraf ve en fazla kazanç prensibi ile işlettiklerini, ormanları korumak, hastalık ve yangın gibi yok edici muarızlara karşı herhangi bir tedbir almadıklarını söylemiştir. Bunların orman ağaçlandırma işleri ile

³²⁴ *Cumhuriyet gazetesi*, 29 Eylül 1934.

ilgilenmediklerini, tek dertlerinin ormanlardan elde ettiği ürünleri piyasada en hızlı pazarlayıp paraya çevirme hesabı ile talebe göre üretim yaptıklarını, bu işi yaparken de ormanların tahribatına sebep olduğu gerçeğini açıklamıştır. Hemen hemen hiçbir müteahhit veya şirketin devlete karşı olan borçlarını tam zamanında ödemediğinin görülmediğini, çoğu zaman sermayeleri yeterli olmadığında iflas edenlerin de olduğunu, bu ve buna benzer şekillerde gereksiz davalarla devleti oyaladıklarını söylemiştir. Bu işletmelerin ormanlarda köylüleri veya başka yerden getirdiği işçileri vasıtasıyla istihalat yaptıkları, bu süreçte çoğu kez işçinin hakkını tam olarak ödemedikleri ya da yevmiyelerini kestiklerini ayrıca ödemelerin düzenli olmadığını da ifade etmiştir. Bu alanda çokça şikâyetler olduğunu, bu ve buna benzer durumlar neticesinde ya mukavele süresi bittiğini ya da iş akdinin feshedildiğini, ardında da uzun süren davaların 5 yılda zaman aşımı ile düşerek ormancılık işletmesinin nasıl zararlara sebep olduğunu açıklamıştır.³²⁵

2.5.3.Ormanlarda Özel İşletmeler ve Mukaveleler

Milli Mücadele'nin Lozan Barış Antlaşması'yla sonlandırılmasının ardından 1923–1926 yılları arası Türkiye'de oldukça fazla sayıda anonim şirketleri kurulmuştur. 4 Mart 1925 tarihli Takrir-i Sükûn Kanunu ile oluşturulan totaliter yönetim şirketlerin hızla çoğalmasına neden olmuştur. Bu dönemde kurulan şirketlerin ekseriyeti bankacılık alanındadır. Bunu sırasıyla, madencilik, gıda, elektrik ve havagazı, dokuma, çimento, tekeller, ticaret, liman işletmesi, sigortacılık, ormancılık... alanları takip etmektedir.³²⁶

“1925 yılın sonları ile 1926 yılını başlarında, daha önceki dönemlerde hazırlanmış olan “Orman Kanunu Layihası” Büyük Millet meclisinin ilgili komisyonunda görüşülmüştür. Söz konusu tasarının ilgili maddeleri, devlet ormanlarının işletilmesine ayrılmıştır. Bu maddelerde ilke olarak devlet ormanlarının müteahhitler tarafından işletilmesi benimsenmiştir. Uzak yörelerde bulunan, işletilmesi bu nedenle büyük sermaye gerektiren devlet ormanları, pazarlık yoluyla Türk girişimciliğinin işletmeciliğine bırakılırken, bir önlem olarak buna

³²⁵Fikri Kozak, “Ormancılığımızda Devlet İşletilmesi”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937, s.101–103.

³²⁶Doç. Dr. A. Gündüz Ökçün, **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, s.160,161. Bkz. Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası(dün)**, s.145–148.

yabancıların katılabilmesi güçleştirici yaptırımlar getirilmiştir. Sözleşmeli satışlara dayanan bu ormancılık işleyişi, 1937 de 3116 sayılı yasanın 31. Maddesiyle getirilen, “devlet ormanları devlet tarafından işletilir” ilkesi temelde alınincaya dek böyle sürmüştür. Bu ilkenin uygulamaya girdiği dönemde, yürürlükte bulunan “mukaveleli orman satışları” sayısı ancak 29 olmuş, bu sözleşmelerin çok büyük bir bölümü de, 1924–1929 yılları arasında yapılmıştır.”³²⁷

1920–1945 yılları arasında devlet ormanlarının kahir ekseriyeti şirket veya müteahhitler tarafından işletilmiştir. Bu duruma 1945 yılında çıkartılan 4785 sayılı yasa ile son verilmiştir.³²⁸ Bu dönemde ormanları işleten şirketlerin ekonomik anlamda en büyüğü Zingal Türk Anonim Şirketi’dir. Şirketin faaliyetleri 1945 yılına kadar sürmüştür.³²⁹

Ülkemizde erken Cumhuriyet dönemi orman işletmeciliği alanında çalışma yapan şirketler hakkında sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Bu çalışmalar içerisinde Doç. Dr. A. Gündüz Ökçün’in “**1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**” adlı eseri önemli bir çalışmadır.

Ökçün eserinde yapmış olduğu tespitle, 1923–1930 yılları arası Türkiye ekonomisine önemli sektörlerde büyük miktarda yabancı sermaye girişi olduğunu tespit etmiştir. Bu tespit yaygın anlayışın -döneme ait para kıtlığı ya da yetersiz sermaye anlayışın- yanlış olduğunu da göstermektedir. Lozan Antlaşması’nın ilgili hükümleri gereğince 31 Aralık 1929 tarihine kadar Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti kapitülasyonlar olarak da ifade edilen gümrük vergilerinin değiştirilmemesi kararlaştırılmıştır. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti’nin liberal ekonomisini en az 1930 yılına kadar uyguladığı anlamına gelmektedir. Mutafa Kemal ve İktisat Vekili Mahmut Esat Bey, 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında yapılan İzmir İktisat Kongresi’nde verdikleri beyanatta yabancı sermaye düşmanı olmadıklarını ifade etmişler ve gerekli kolaylıkları gösterme teminatı vermişlerdir. Kongrede okunarak hükümete sunulmasına karar verilen ilk yedi madde de özetle, yabancı sermayeye kayıtsız kalınamayacağı bu yüzden bu sermayenin zararsız bir şekilde ülkeye girmesinin temin edilmesi, tamamen yerli sermayeye terk edilecek işlerin ve

³²⁷ Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız, s.79,80.

³²⁸ A.e., s.80.

³²⁹ Doç. Dr. A. Gündüz Ökçün, **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, s.118–150.

alanların belirlenmesi, kanunen Türk addedilmeyen şirketlerin ülkede çalışmasına müsaade edilmemesi kararlaştırılmıştır. Yine aynı tavsiye kararlarda bir şirketin Türk kabul edilmesi için; memleket kanunlarına göre kurulmuş olması, Türklere ait hisse senedi oranında yönetimlerinde temsil edilmesi, ödenmiş sermayesinden -orman işleri 1 milyon lira için- %51'inin Türklere ait olması şartlarını içermesi istenmektedir.³³⁰ İşte bu tavsiye kararları ve Lozan Antlaşması'nın hükümleri yabancı sermayenin ülkeye girmesi hızlanmıştır. Zingal Orman İşletme Türk Anonim Şirketi bu kapsamda faaliyet gösteren yerli-yabancı ortaklı orman işletmesidir. Şirket birçok özelliği ile araştırılmaya değerdir. Buna sebep olarak, sermayesinin büyüklüğü, Mustafa Kemal'in de hissedarı olduğu İş Bankası'nın da yerli ortakları içerisinde olması, Cumhuriyet gazetesi sahibi Menteşe Mebus'u Yunus Nadi Bey'in de şirket yönetiminde bulunması ve özel orman işleten şirketleri arasında en uzun ömürlü olması sıralanabilir.

Şirket, 12 Haziran 1926 tarihinde idare merkezi İstanbul olmak üzere kurulmuştur. Sinop vilayetinde bulunan Çangal ve Zindal devlet ormanlarını işletme imtiyazına sahip olan şirketin ödenmiş sermayesi, bir milyon beş yüz bin liradır.³³¹

Çangal ve Zindal devlet ormanlarını işleten Zingal Türk Anonim Şirketi üçlü bir anonim şirkettir. Ortaklar, Türkiye Kibrit İnhisarı TAŞ, Türkiye İş Bankası ve Ozin-Allumetier de Flandre Şirketi'dir. Ancak ne Türkiye Kibrit İnhisarı TAŞ ne de Türkiye İş Bankası şirketin hissedarıdır. Bu iki şirket Ozin-Allumetier de Flandre Şirketi'nin Türkiye'de iş yapabilmesi için bir nevi paravan rolü oynamıştır. Şirketin 1929 yılında hissedarlarının toplamı 279 olup sadece ikisi Türkiye'dendir. 1934 ve 1936 yıllarında ise genel kuruldaki hissedarlarının tamamı yabancıdır. Bu duruma karşılık şirketin genel kurulunda 1929 yılında 11 yabancı temsilci yanında 10 yerli temsilci vardır.³³² Türkiye Kibrit İnhisarı ve Türkiye İş Bankası'nın bu paravanlıktan ne kadar para kazandığı ise araştırılmaya değerdir.

Cumhuriyetin ilanı şekillenmeye başlayan süreçte, çıkar çevrelerinin devletin, makamların ve üst düzey yöneticilerin desteği ile elde ettikleri aracılıklar sayesinde kazandıkları servetleri en iyi izah eden dönemin tanınmış yazar ve siyasetçilerinden

³³⁰Doç. Dr. A. Gündüz Ökçün, **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, s.6–9.

³³¹A.e., s.52.

³³²A.e., s.53.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Falih Rıfki Atay'dır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun **Ankara** adlı eserinde, Cumhuriyetin ilanına müteakip birtakım savaş komutanlarının nasıl iş hayatına atıldıkları ve Ankara'nın savaş sonrası zenginlerinin oluşturduğu *Yenimahalle semti* gerçeğini en iyi ifade eden yazarlardandır. Koyuna müteallik olarak,

“Şimdiki hayatta eski kahramanlardan bir kısmının arsa spekülasyonları, komisyonculuk, müteahhitlik veyahut birtakım yüksek arpalıklarla birdenbire en geniş bir maişet seviyesine varmış insanlardan mürekkep bu muhitte..”³³³

değerlendirmesine bir benzer bir yaklaşım da Falih Rıfki Atay'ın **Çankaya** adlı eserinde bahsedilmiştir.

“... firmasını biliyorsunuz. Bu firmanın Türkiye mümessili Bey'dir. Bize söylediklerine göre, kendisinin siyasi nüfuzu olmadığı için firmanın işlerinin yürütemeyecektir. Onun yerine siyasi nüfuz sahibi bir kimsenin bulunmasını bana yazdılar. Aklıma siz geldiniz. Gazinin arkadaşısınız. Gazetesinin başındasınız. Lütfen bu mümessilliği kabul etmez misiniz?

...

*Bir gün Milli savunma Bakanlığının bir eksiltmesine katılan iki rakip firmanın ikisinin de temsilcilerinin aynı milletvekili olduğu görülmüştü. İş Bankası bir nevi politikacılar bankası olarak kurulmuş olması, Cumhuriyet tarihi için pek acıklı bir **aferizm** salgının başlangıcı olmuştur.³³⁴*

Şirketin 1929 yılında toplanan hissedarlar genel kurulunda temsil olunan hisselerin dağılımını gösteren tablo

Hisse sahibi	Vekilin adı	Hisse sayısı
Société Anonymepour la Participationaux IndustriesduBois	Tevfik Ali Bey	7.000
Société Forestière Belge	Monsieur Jean Borginon	4.300
S.A. Pourl'IndustrieduBoisContreplaqué	Asım Süreyya Bey	4.000
Co. Congolaisepourl'IndustrieduBois et du Meubleau Congo	Cevat Cemal Bey	4.000
Monsieur Désire de Bodt	Yunus Nadi Bey	800

³³³ Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, **Ankara**, İstanbul, İletişim, 1999, s.158.

³³⁴ Falih Rıfki Atay, **Çankaya**, İstanbul, Pozitif,1968, s.526.

Monsieur Robert de Bodt	Yunus Nadi Bey	800
Monsieur Terman Teirlinck	Yunus Nadi Bey	800
Monsieur Joseph Deschepper	Yunus Nadi Bey	800
Monsieur Léon Massoux	Yunus Nadi Bey	800
Monsieur Paul Phillipart	Yunus Nadi Bey	800
Monsieur Victor Beaussillon	Monsieur Pomi	800
Monsieur Paul Beaussillon	Monsieur Pomi	800
Monsieur Jean Beaussillon	Monsieur Pomi	800
Monsieur Patrice Deschepper	Bizzat	800
Société Industrielle et Financière Belge	Hamit Bey	800
Ali Rana Bey	Bizzat	800
Ahmet Hamdi Bey	Bizzat	800
Toplam		27.900

Kaynak: A. Gündüz, **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, Ankara, 1971.

Zingal şirketinin 1934 yılında yapılan hisse dağılımını gösteren tablo

Hisse sahibi	Vekilin adı	Hisse sayısı
Société Forestière Belge S.A. (SOFORBEL), Brüksel	Monsieur E. Phillipart,	36.100
Monsieur Lucien Lambiotte, Brüksel	Yunus Nadi Bey	3.100
Monsieur P. Phillipart, Brüksel	Tevfik Ali Bey	3.000
Monsieur Robert de Bodt, Brüksel	Cevat Cemal	2.100
Monsieur G. Mascrat, Brüksel	Nusret Sadullah	2.100
Toplam		46.400

Kaynak: A. Gündüz Ökçün, **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, Ankara, 1971.

Zingal Şirketinin 1930 yılında İdare Meclisi'nde bulunanlar şunlardır. Reis (Menteşe Mebusu) Yunus Nadi Bey, Reis Vekili Monsieur Robert de Bodt, (İzmir Mebusu) Mahmut Celal (Bayar), (Samsun Mebusu) Ali Rıza Bey, Ahmet Hamdi Bey, Ruhi Hüsnü Bey, (Kocaeli Mebusu) İbrahim Süreyya Bey, Mehmet Emin Bey, Tevfik Ali Bey, Asım Süreyya Bey, Monsieur Paul Phillipart, Monsieur Léon Massoux, Monsieur Victor Beaussillon, Monsieur Désire de Bodt, Monsieur Joseph Deschepper, Monsieur Paul Beaussillon, Monsieur Herman Teirlinck ve Mösyö Jean

Berginon'dur.³³⁵ Zingal Şirketi bu açıklamalar doğrultusunda faaliyet gösteren bir kurumdur. İdare Meclisi'nde bulunan, Yunus Nadi, Asım Süreyya, Tefvik Ali Bey'ler yabancı hissedarların temsilcileridir. Bunlardan bazıları aynı zamanda Türkiye İş Bankası veya Türkiye Kibrit İnhisarları Türk Anonim Şirketi İdare Meclis üyesidirler. Örneğin, Yunus Nadi, Mahmut Celal Bayar, Mehmet Emin Bey'ler gibi.³³⁶

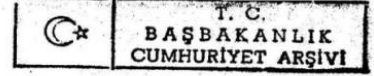
Şirket faaliyette olduğu müddetçe devletin en üst kademlerince her zaman kabul görmüş ve desteklenmiştir. Yaşanan siyasi ve ekonomik buhranlara rağmen 1945 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Hakkında birçok kez yolsuzluk ve benzeri suçlamalar yapılmışsa da hiçbir cezai yaptırım almadığı gibi 3 kez büyük çapta kolaylıklara ve ek tenzilatlarla layık görülmüştür. Şirketin faaliyetleri 4785 yasa gereğince sona erdirilmiştir.

³³⁵ Doç. Dr. A. Gündüz Ökçün, **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, s.53.

³³⁶ A.y.,

Zingal ve Çangal Ormanları Türk Anonim Şirketi'ne verilen tevcihi gösteren belge

T. C.
BAŞVEKÂLET
MÜAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ
Şube :
Sayı : 70.0.84

KARARNAME

6 kânunusani 926 tarih ve 3008 numaralı kararnamaya zeyildir:
Yapılan mukavele ve zeyillerile Zingal ve Çangal Devlet ormanlarının
elli sene müddetle işletilmesi hakkını almış olan Zingal ve Çangal ormanları Türk anonim şirketi tarafından verilen istidanamede 1 Eylül 926 tarihinden 929 senesi Eylülüne kadar üç sene müddetle tatbik edilmiş ^{işletme} olan muvakkat planı mucibince işleyen miktar ile kat'î amanjman planı arasındaki 350,000 metre mikâbı farkın mukavelenamenin on ikinci maddesine tevfiakan müteakip üç sene zarfında, bu senelerin kendi tahammüllerile birlikte, işlemesi icap etmekte isede bu ormanın işlemesi için yapılacak fabrika ve tesisatın üç sene zarfında amorti edilmesi mümkün olmayacağından zikredilen fazla miktarın 1931 senesinden başlayarak 1939 senesi nihayetine kadar bitmek üzere işlemesine izin verilmesi istenilmiş ve müteahhit şirketin serdeylediği mazeret iktisadî noktai nazardan muhik ve şayanı kabul görülmüş olduğundan bahsedilen farkın kalebi veçhile 1931 senesinden başlayarak 1939 senesi nihayetine kadar işletilmesine izin verilmesi İktisat Vekâletinden yazılan 7/10/930 tarih ve 90/239 numaralı tezkerede teklif olunmuştur .

Keyfiyet İc.V.H.nin 15/10/930 tarihli içtimasında görüldüğü üzere mukavelenin on ikinci maddesine göre üç senede işletilmesi lâzımgelen farkın 1939 senesi nihayetine kadar işletilmesine izin verilmesi tasvip ve kabul olunmuştur .

15/10/930

BAŞİCUMHUR

Gazi M. Kemal

Bş.V.

Ad.V.

M.M.V.

Da.V.

Ha.V.

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

Ma.V.

Mf.V.

Ma.V.

İk.V.

S.İ.M.V.

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

Zingal şirketi yanında ülkemizde yabancı sermayeli çalışan başka şirketler de vardır. Fransız Orman ve Maadin (Porche orient) Şirketi bunlardan biridir. Şirket 1933 yılında faaliyetine son vermiştir.³³⁷ Dalaman Ziraat ve Sanayi Türk Anonim Şirketi de yerli-yabancı ortaklı bir şirkettir. 5 Mayıs 1925 tarihinde kurulmuştur. Ormanlık sektöründe de faaliyette bulunan şirketin ödenmiş sermayesi 60 bin liradır. Şirketin en büyük ortağı Hidiv Abbas Hilmi Paşa'dır. Şirket 1927 yılında faaliyetlerine son vermiştir.³³⁸

Ekonomik değer bakımından, -1920-1930 yılları arası- toplam ormancılık sektöründeki sermayenin %2.43'ü yerli, %97,57'si ise yabancıdır. Ayrıca bu yerli-yabancı şirketlerin ödenmiş sermayesi bakımından % 87.38'i yabancıların % 12,62' yerli sermayenindir. Bu dönemde ormanlar sadece yabancı ortaklı şirketler tarafından işletilmemiştir. Tamamen yerli sermayeli şirketler de ormanları işletmişlerdir. Kurulan yerli, orman işletme şirketi sayısı 201'dir.³³⁹

Kunduz Ormanları Türk Limited Şirketi, Samsun Bafra'da bulunan Kunduz Ormanları işletmektedir. Şirketin bir de kereste fabrikası vardır. Şirketin iltizam sahası 14 bin hektardır. Vezirköprü, Osmancık ve Boyabat çevresi bu şirkete aittir. Şirket Kızılırmak kanalı kestiği ağaçları Bafra'ya ulaştırılmaktadır. Vezirköprü-Boyabat civarındaki ağaçların kesim işlerini bölgedeki işçiler yapmaktadır ve yıllık 100 bin lira kadar bir parayı bu işlere harcamaktadır. Kereste fabrikasında 150 işçi çalıştırmaktadır. Fabrika son derece modern olmasına rağmen işçilerin yatakhaneleri iyi olmadığı tespit edilmiştir. Fabrikada üretilen kereste dekovil hattı ile sahile oradan da gemilerle istenilen yere nakledilmiştir.³⁴⁰

Bolu Orman İşletmesi Türk Anonim Şirketi de yerli sermaye bir şirkettir. Şirket yıllık toplantılarını düzenli olarak yapmıştır.³⁴¹ 1936 yılında yasalaşacağı artık aşikâr olan yeni orman kanunu ile zor duruma düşeceği vehmine kapılarak kapatılma

³³⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Haziran 1933.

³³⁸ Ökçün, Doç. Dr. A. Gündüz, **1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, s.54.

³³⁹ A.e. s.150.

³⁴⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 27 Nisan 1936.

³⁴¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 20 Mart 1932. Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 12 Mart 1933.; **Cumhuriyet gazetesi**, 2 Şubat 1934.; **Cumhuriyet gazetesi**, 10 Mart 1935. **Cumhuriyet gazetesi**, 25 Mart 1936.

gündemiyle üyelerini toplantıya çağırmıştır.³⁴² Ancak toplantıda şirketin faaliyetlerine devam etmesi kararlaştırılmıştır.³⁴³

Benzer durumdaki şirketlerin hükümet nezdindeki girişimleri olumlu karşılanması şirketleri bir nebze olsun rahatlatmıştır.³⁴⁴

Yerli sermayeli bir şirket de Karadeniz Türk Orman İşletmesi'dir. Şirket, yıllık olağan toplantılarında, kar paylarının üyelere dağıtımını, yönetim kurulları tespiti, şirket nizamnamesinin tadili ve şirketin kapatılması gibi konular görülmüştür. Bu toplantı ilanları yılın genellikle Şubat-Mart-Nisan aylarında hissedarlarına bildirilmiş, toplantıları ise yaz aylarında yapılmıştır.³⁴⁵ Şirket, iltizamında bulunduğu ormanları, müteahhitle iki³⁴⁶ ve dört yıllık³⁴⁷ sürelerle ihale etmiştir. Buna benzer uygulamalar diğer şirketlerde de sıklıkla görülmektedir. Bu şekilde büyük şirketler, devletten ihale ile aldıkları ormanları müteahhitlere vererek iş yapmadan para kazanmanın tadını çıkarmışlardır.

Ormanların şirketlere ihale edilmesinde yetkili mercii olarak Cumhurreisi'nin onayı şart konulmuştur. Neredeyse tüm atama ve onayların Cumhurreisi'nin onayına sunulması ilginç bir uygulamadır.

Şirket veya müteahhitlerin, devlet ormanlarını işletmek amacıyla ihaleye katılabilmeleri için gerekli yasal başvuru ve teminat paylarını gösteren depozitoları ilgili kurumlara yatırmaları gerekmektedir. İhale sonucunu kazanan şirketler Cumhurreisi'nin izni ile çalışmalarına başlayabilmektedir.

Kandıra Halk Orman İşletmesi Türk Anonim Şirketi, Tevfik Bey Oğlu Hurşit Bey tarafından 27.2.1929 tarihinde gerekli teminatı bankaya yatırarak 10 yıllık Kandıra Devlet Ormanları'nın işletme hakkını, Cumhurreisi'nin onayından sonra elde etmiştir.³⁴⁸

³⁴² **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Haziran 1936.

³⁴³ **Cumhuriyet gazetesi**, 29 Eylül 1936.

³⁴⁴ BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 183, Dosya No: 264, Sıra No:9. , s.1-3.

³⁴⁵ **Cumhuriyet gazetesi** 22 Mart 1932.; **Cumhuriyet gazetesi**, 12 Mart 1933. **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Şubat 1934. ;**Cumhuriyet gazetesi**, 3 Mart 1936.; **Cumhuriyet gazetesi**, 28 Şubat 1937.

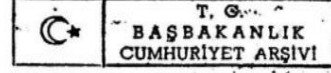
³⁴⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 28 Nisan 1932.

³⁴⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 8 Şubat 1935.

³⁴⁸ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 2, Dosya No: 16, Sıra No:36.

Kandıra Devlet ormanlarının Kandıra Halk Orman İşletme Türk Anonim Şirketi'nce işletilmesine onay veren kararname

Türkiye Cumhuriyeti
BAŞVEKÂLET
Muamelât müdürlüğü
Şube
Sayı 2226

KARARNAME

Kandırede mukim tüccardan Tefvik bey oğlu Hürşit bey tarafından merkezi (Kandıra) olmak üzere otuz sene müddet ve on Türk lirası kıymetinde on bin hisseye münkasım yüz bin Türk lirası sermaye ile teşkiline başlanan (Kandıra halk orman işletme Türk anonim şirketi) nin İktisat Vekâletinden gönderilen esas mukavelename lâ-yihası ve sermayenin yüzde onunun tedarik olunduğunu gösteren banka mektubu İcra Vekilleri Heyetinin 27/2/929 tarihli içtimaında okunarak mukavelenamenin tasdikı kabul edilmiştir .

27/2/929

Reisicumhur

Yazı M. Kemali

M.M.V.

M. Abdülhalim

Ad.V.

M. Mustafa Zek

Bş.V.

İsmail

Ma.V.

S. Sarıoğlu

Ha.V.

S. Rıza

Da.V.

S. Hüseyin

S.İ.M.V.

S. İsmail

İk.V.

A. Rıza

Na.V.

B. Recep

Mf.V.

H. Vahit

030 18 01 02 2 16 36

2.5.4. Ormanları İşleten Şirketler ve Müteahhitler

Cumhuriyet Hükümetleri devrinde, devlet ormanlarını işletmek için ihale edilme yöntemi iki çeşittir. Bunlar kısa süreli ve uzun süreli sözleşmeler şeklindedir. Uzun süreli sözleşmeler genel merkezce, kısa süreli ihaleler ise taşra teşkilatlarınca yapılmaktadır.³⁴⁹ 1924–1945 yılları arasında ormanları işleten şirket ve müteahhitlerin sayısı bu yüzden sabit değildir. Yıl içerisinde de bunları tespit edebilmek de çok güçtür. Bu dönemde ormanları işleten şirket ve müteahhitlerin toplam sayısını tespit etmek çok uzun bir çalışma neticesinde ancak mümkün olabilir. 1937 yılında 3116 sayılı **Orman Kanunu** çıktığı tarihte ormanları işleten şirket sayısı 29 tanedir.³⁵⁰

1923-1937 yılları arasında ormanları işleten şirket ve müteahhitlerden bazıları şunlardır:

Sinop Vilayeti Ayancık Kazası sınırlarında yer alan, Zindan Çangal devlet ormanları, Zingal Türk Anonim Şirketi'ne, 10 Şubat 1926 yılından itibaren 50 yıl süreli ihale edilmiştir. Şirketle yapılan sözleşme hükümlerine göre, ödeme esasları Sterlin üzerinden yapılmıştır. (1925-1929 yılları arası, 1 Sterlin =800–900 kuruş arasındır.) Sözleşmede şirket, ödemeleri üçer aylık dönemler halinde taksitlendirilerek yapmayı kabul etmiştir. Ödeme zamanı Sterlin fiyatları 850 kuruş üzerinden %20 oranında artar veya azalırsa bu dikkate alınmayacaktır. Ayrıca yıllık katiyat miktarlarınca kesim yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca bina ve diğer tesis inşası ile yıllık teşcir faaliyetleri için ödeme yapması da sözleşme hükümleri içerisinde.³⁵¹

Adana Vilayet Tarsus Kazası, Çorak Cehennem Dere devlet ormanlarını 5 Teşrinisani 1340 (5 Kasım 1924) tarihli ilk önce Müteahhit Anamurlu Ahmet Tahir Efendi'ye, 27 Ağustos 1929 tarihinde Müteahhit Dr. Tevfik Bey'e ardından da 28 Mayıs 1930 tarihli mukavele zeyil ile İş Bankası'na devrini ve feragat etmiştir. Mukavele süresi 5 Teşrinisani 1340 (5 Kasım 1924) tarihi itibarıyla 20 sürelidir. Sözleşme sterlin üzerinden yapılmıştır. (belirtilen yıllarda 1 Sterlin =800–900 kuruş arasındır) Ödemenin yıllık yapılması kararlaştırılmıştır. Ödeme zamanı Sterlin

³⁴⁹ Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.178.

³⁵⁰ **Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız**, s.80.

³⁵¹ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No:183, Dosya No: 263, Sıra No:1, s,4,5.

fiyatları 850 kuruştan, %15 oranında artırması ve azalmasında kur 850 sterlin olarak kabul edilecektir. Bu maddenin dışında yıllık kesim miktarı ve yapacağı tesisler ile yıllık teşcir faaliyetleri için ödeme yapması da sözleşmenin diğer hükümleridir.³⁵²

Bolu Vilayet Merkez Sultan Köyü civarındaki, Karapınar devlet ormanlarını ise, Bolu Orman İşletme Türk Anonim Şirketi'ne 17 Mart 1928 tarihinde 5 senelik mukavele yapılmış olup mukavele 1932 de yenilenmiştir. Şirket faaliyetlerini 1937 yılına kadar sürmüştür. Mali sözleşme altın üzerinden yapılmıştır. Üç ayda bir ödeme yapılması kararlaştırılan mukavelede, altın fiyatlarının, 750 kuruş olarak kabul edilmiştir. Ancak fiyatların %20 oranında artması ya da azalması durumunda herhangi bir işlem yapılmadan kur 750 kuruş olarak sabitlenmiştir. Bunun dışında yıllık kesim miktarı, ağaçlandırma, bina ve tesis yapma ile yıllık teşcir faaliyetleri için ödeme yapması gibi yükümlülükleri de mukavelede vardır.³⁵³

Antalya Vilayeti Alaiye Kazası³⁵⁴ Gazipaşa Nahiyesinde yer alan, Tutlu Yunus Oluğu devlet ormanları, 30 Kânunuevvel 1931 (30 Aralık 1931) itibarı ile 3 sene 3 ay süreli Müteahhit Reşit Zade Mehmet Tevfik Bey'e ihale edilmiştir. Sözleşme altın üzerinden yapılmıştır. Üç ayda bir ödeme yapması kararlaştırılmış, altının kur fiyatı 875 kuruş olarak belirlenmiştir. Ödeme zamanı altın fiyatları 875 kuruştan %20 artar ya da azalırsa hesaplamada bu dikkate alınmayacağı belirtilmiştir.³⁵⁵

Antalya Vilayeti Alaiye Kazası Gazipaşa Nahiyesinde yer alan, Tutlu Yunus Oluğu devlet ormanları, Müteahhit Reşit Zade Mehmet Tevfik Bey'e 16 Nisan 1929 tarihinden itibaren 5 sene mukavele ile ihale edilmiştir. Sözleşme altın üzerinden yapılmıştır. Ödemelerin üç ayda bir yapılması kararlaştırılmıştır. Altın fiyatları 750 kuruş üzerinden kabul edilmiştir. Kurlardaki %20 artma ya da düşme fiyatlara yansıtılmayacaktır. Bunun dışında sözleşmede, yıllık katiyat miktarı, bina ve yıllık teşcir faaliyetleri için ödeme yapması da içermektedir.³⁵⁶

Bursa Vilayet İnegöl Kazası dâhilinde bulunan, Kara ve Orta Burun devlet ormanları, Bozüyük Kereste Fabrikası sahibi Müteahhit İbrahim Bey'e 18 Temmuz 1928 tarihli 25 sene müddetle ihale edilmiştir. İbrahim Bey aynı zamanda Ertuğrul

³⁵² BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,6-9.

³⁵³ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,10,11.

³⁵⁴ Not: Arşiv kaynaklarında bu şekilde geçmektedir. Alanya ilçesidir.

³⁵⁵ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,12,13.

³⁵⁶ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,14-16.

Mebusu'dur. Sözleşme altın üzerinden yapılmıştır. Ödemelerin üç ayda bir yapılması kararlaştırılmıştır. Ödeme zamanı altın fiyatların 750 kuruş üzerinden hesaplanacaktır. Altın fiyatlarından %20'lik aşağı ve yukarı yönlü değişim kura yansıtılmayacaktır.³⁵⁷

Bilecik Vilayet Bozüyük Kazası, Kömür Su Devlet Ormanları, Ertuğrul Mebusu Müteahhit İbrahim Bey'e 31 Kânunuevvel 1341(31 Aralık 1925) tarihinden geçerli olmak üzere 15 sene ihale edilmiştir. Sözleşme sterlin üzerinden yapılmıştır. Ödemelerin dört ayda bir yapılması kararlaştırılmıştır. Sterlin fiyatlarının 850 kuruş olarak sabitleştirilmiştir. Kurun %20 oranında aşağı ve yukarı yönlü değişimi dikkate alınmayacaktır. Sözleşmede ek olarak yıllık kesim miktarı, bina ve inşaat sorumlulukları, yıllık teşcir faaliyetleri için ödeme yapması da bulunmaktadır.³⁵⁸

Kastamonu Vilayeti Daday Kazası dâhilinde Ballı Dağ devlet ormanları, Müteahhit Salim Efendi Zade Şükrü Bey'e 17 Teşrinievvel 1928, (17 Ekim 1928) tarihinden itibaren 10 sene müddetle ihale edilmiştir. Sözleşme altın üzerinden yapılmıştır. Ödemelerin üç ayda bir yapılması kararlaştırılmıştır. Ödeme zamanı altın fiyatları 750 kuruş üzerinden hesap edilecektir. Sözleşme hükümleri içerisinde yıllık kesim miktarı, bina ve tesis ile yıllık teşcir faaliyetleri için ödeme yapması da bulunmaktadır.³⁵⁹

Antalya Vilayeti Elmalı Kazası, Çıglı Kara devlet ormanları, Müteahhit Salih Bey Zade Mehmet Bey'e 6 Ağustos 1928 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 10 sene müddetle ihale edilmiştir. Sözleşme altın üzerinden yapılmıştır. Ödemelerin aylık olarak yapılması kararlaştırılmıştır. Ödeme zamanı altın fiyatları 750 kuruş olarak belirlenmiştir. Kurda aşağı ve yukarı yönlü %20'lik değişimler, ödemeye yansıtılmayacağı kararlaştırılmıştır. Bunun dışında yol ve bina inşası, yıllık kesim miktarı ile yıllık teşcir faaliyetleri için ödeme yapması da sözleşme yükümlülüklerindedir.³⁶⁰

Kocaeli Vilayeti Adapazarı Kazası, Ortadil devlet ormanları Müteahhit Ömer Lütfü Efendi'ye 29 Kânunusani 1929 (9 Ocak 1928)tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 10 yıl müddetle ihale edilmiştir. Sözleşme altın üzerinden yapılmıştır.

³⁵⁷ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,17-19.

³⁵⁸ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,20-21.

³⁵⁹ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1 s,22-23.

³⁶⁰ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1 s,25-26.

Ödemelerin her üç ayda bir yapılması kararlaştırılmıştır. Altın fiyatları 750 kuruş olarak sabitlenmiştir. Ancak altın fiyatlarında %20'lik bir değişimin fiyatlara yansıtılmaması da sözleşme hükümlerindedir. Bunun dışında yol ve bina inşası, yıllık kesim miktarı ile yıllık teşcir faaliyetleri için ödeme yapması da kararlaştırılmıştır.³⁶¹

Bunların dışında mukavelelerinin tam ayrıntılarını bilemediğimiz bazı şirketler ve müteahhitler ise şunlardır. Antalya Vilayeti Manavgat Kazasında Köpükçay devlet oranı müteahhitlere ihale edilmiştir.³⁶² Konya vilayeti Beyşehir Kazası Anamas devlet ormanları ihale ile Milli İnkişaf Şirketi'ne verilmiştir.³⁶³ Kandıra Halk Orman İşletmesi Türk Anonim Şirketi, Tevfik Bey Oğlu Hurşit Bey tarafından 27.2.1929 tarihinde gerekli teminatı bankaya yatırarak 10 yıllığına Kandıra devlet ormanlarının işletme hakkını almıştır.³⁶⁴ Kastamonu Geyik Ormanını müteahhit Hüseyin Bey'e ihale edilmiştir.³⁶⁵ Denizli Vilayeti Honoz, Göbecik, Karadağ ormanlarını Müteahhit (Denizli Mebusu, eski Ankara İstiklal Mahkemesi Savcısı) Ali Küçüka³⁶⁶ işletmiştir.³⁶⁷

Bu dönemin zenginleşmede en hızlı yöntem devlet ihaleleri olarak değerlendirilebilir. Hükümetlerin ormanlar üzerinde izlediği politikası da bu kesimlerin ticari kârlarını arttırma gayretine hizmet edici niteliktedir. Parti-devlet bütünleşmesinin yasal hale geldiği 1931 yılından sonra “*devlet parti içindir, halk devlet içindir*” anlayışı genel bir kabul görmüştür. Bu seçkin Cumhuriyet elitleri güttükleri politikalarla ormanlar özelinde *Kemalist zenginler* oluşturulmaya çalışmışlardır.

Cumhuriyet hükümetleri ormanları aynı zamanda bütçeye önemli bir gelir olarak da kullanmışlardır. Ormanların işletmesinde yapılan açık arttırma ve taban fiyat belirleme bazen satışa çıkarılan ormanların ihale edilememesine neden olmaktadır. İşte bu yüzden ihale edilmeyen ormanlar pazarlıkla satışa çıkarılmıştır.

³⁶¹ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s, 27–30.

³⁶² BCA, Fon No: 30 18 1 2 Kutu No: 44 Dosya No: 24, Sıra No:18.

³⁶³ BCA, Fon No: 30 11 1 0 Kutu No: 75 Dosya No: 1, Sıra No:17.

³⁶⁴ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 2, Dosya No: 16, Sıra No:36.

³⁶⁵ BCA. Fon: 30 11 1 0 -Kutu No: 107 –Dosya No:33, -Sıra no:10, 4.9.1936. Baş Vekâlete.

³⁶⁶ Asıl adı Ahmet Necip Ali Küçüka'dır. 1892 yılında doğmuştur. Hukuk eğitimi almıştır. II. Dönem Ankara İstiklal Mahkemesi Savcılığında bulunmuştur. II. ile V. dönemler arası (4 dönem) Denizli Mebusluğu yapmıştır. 27.9.1941 yılında ölmüştür. Bkz. Büyük millet Meclisi Albümü (Çevrimiçi) http://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html 15.02.2014.

³⁶⁷ BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:150, Dosya No:34, Sıra No:1.

Bu şekilde hükümet ormanları değerinin altında da olsa ekonomik bir meta olarak devam etmesini hedeflemiştir.³⁶⁸ Buna karşın geliri iyi olan ormanların ihaleleri zaman zaman haber konusu olmuştur. Safranbolu Büyükdüz Devlet Ormanları uzun senelerce müteahhitler tarafından işletilmiş bir sahadır. Ormanı iyi verim vermektedir. Aynı zamanda sözleşmesi de bitmiştir.³⁶⁹ Haberleri ile yatırımcılar bu alanlara çekilmeye çalışılmaktadır.

İhale edilen devlet ormanlarının rağbet görmesinin bütçe açısından da önemine binaen, ihale alan firmaları korumak ve kollamak için de zaman zaman sözleşmelerde tenzilatlar yapmışlardır.

1929 Dünya Ekonomik Buhranı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni de etkilemiştir. Kriz, özellikle kurlarda artışa ve altın fiyatlarında yükselmeye, Türk Lirası'nda büyük değer kayıplarına bunlara bağlı olarak dış ve iç piyasada ticaretin hacminin azalması ve birçok fabrikanın kapatılması gibi sonuçları olmuştur. Bu durum ormanları işleten yerli yabancı şirket ve müteahhitleri de olumsuz etkilemiştir. Bu duruma fazla dayanamayan şirketler 1932 yılında mukavelelerinde tadilat yapılması istenmişlerdir. Bu amaçla Zingal Şirketinin fen heyetince bir de rapor hazırlanmıştır. Bu raporla 1930 dünya ekonomik buhranının ormancılık sektöründe meydana getirdiği sakıntıları belirtilmiştir. Buna benzer birçok orman işletimcileri hükümete istida (sözleşmelerinde kolaylıklar yapılması için yapılan yazılı başvurular) talepleri olmuştur. Yapılan bu başvuruları, Şurayı Devlet inceleyip, sözleşmelerin bazı maddelerinde tadilata gidilmesi uygun görülmüştür. Zeyli mukavelename olarak adlandırılan raporlar her şirket veya müteahhit için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Yapılan bu yeni mukavelelerde sağlanan kolaylıklar 16 Haziran 1932 tarihinden itibaren üç yıl süre için geçerli olacak şekilde hazırlanmıştır. Yapılan zeyillerde ekonomik anlamda ödemelerde meydana gelebilecek fiyat farkları, ağaçlanma bedeli olarak devlete verilen paraları, ormanda inşa etmek zorunda oldukları köprü, yol, bina ile yangınla tesisatı ve telefon direkleri ve her yıl kesim yapmaları gereken katiyatından da dahil olmak üzere üç yıllık sorumluluklarını kaldırmıştır.³⁷⁰

³⁶⁸ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:71, Dosya No:5, Sıra No:4.

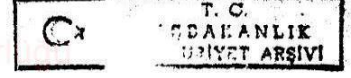
³⁶⁹ Fikri Kozak, "Devlet İşletmesi Başlarken", s.3.

³⁷⁰ BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,1-120.

Orman işleten şirketlerin mukavelesinde yapılan kolaylıklara bir örnek

T. C.
BAŞVEKÂLET
Kararlar Müdürlüğü
Sayı: 494

KARARNAME

Hasıl olan lüzum ve zarurete binaen Antalya Vilayetinin Manavgat kazası içindeki Kıpukçay devlet ormanı mukavelesinde yapılacak tadilâta mütedair olup Şurayi devlet Reisliğinin 15/4/934 tarih ve 9554 sayılı tezkeresile gönderilen Maliye ve Nafia dairesile heyeti umumiye mazbataları ve müzeyyel mukavelename projesi İcra Vekilleri Heyetince 24/4/934 te tetkik edilerek ilişik müzeyyel mukavelenamenin aktine izin verilmesi tasvip ve kabul olunmuştur . 24/4/934

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

Ha. V.

Ma. V.

Mi. V.

Na. V.

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

İk. V.

S. İ. M. V.

G. İ. V.

Z. V.

[Signature]

[Signature]

[Signature]

030 18 01 02 44 24 18

Devlet ormanlarını işleten şirketler içerisinde Zingal Orman İşletmesi Türk Anonim Şirketinin ayrı bir yeri vardır. Şirketin devletin en üst kademelerince korunduğu bir gerçektir. Şirket yöneticileri ve ortakları ile hükümet üyeleri arasında akrabalık ve diğer ilişkiler olduğu bilinen şirket,³⁷¹ işte bu imtiyazını her seferinde yeni sözleşmelerle korumayı sağlamıştır. Hükümet sadece bu şirkete has, 1930 yılında sözleşme maddelerinin hafifletilmesi için yaptığı yenileme talebi kabul edilmiştir.³⁷² Daha sonra 1932 yılında diğer şirketlerce yapılan toplu tenzilatlar yararlanmıştır. 1936 yılında³⁷³ bunlara ek yeni yeni tenzilatlar kazanarak varlığını 1945 yılına kadar sürürmüştür. Mukavele süresi 1976 yılına kadar olan şirket, 1945 yılında son devletleştirilen özel kuruluştur. Şirket her ne kadar bu el koymaya itiraz etse de hükümet nezdinde bu itirazlar yeterli görülmeyecek ve 4785 sayılı yasa mucibince şirkete ve işletme sahasına ait sözleşme fesih edilecektir.³⁷⁴ Mazisi çok tartışmalı olan şirketin eylemlerinde hükümet yetkililerin de sorumluluğu yadsınamaz. Özel bir gayretle beslenip büyütülen bu şirket, 1945 yılında kazanılmış haklarını bırakmak zorunda kalmıştır. Bu süreçte hükümetlerin orman politikalarının amacı artık devlet eliyle zengin yaratmaktan ziyade zenginleşen bir kadronun ve oturan bir bürokrasinin daha devletçi bir anlayışıyla ayrıcalıklı statüsünün devamı şeklindedir.

1923–1937 yılları arasında devlet ormanları dışında vakıf ormanları da vardır. Ancak vakıf ormanları Halifeliğin kaldırılması ile büyük bir sahipsizlik içinde ya özel ellere geçmiş ya da diğer güçlerce yağmalanmıştır. Şilede yer alan Avcıkoru ve Yeniköy vakıf ormanları statüsünde olup, İstanbul Vakıf Guraba Hastanesi'ne aittir. Bu gerçeğe rağmen bu ormanlık alan 2 Şubat 1933 tarihinde Ziraat Vekâleti'nin izni ile jandarma kuvveti tarafından işgal edilmiş ve gelirlerine el konulmuştur. Bu işgalci güç, toplam 30 bin hektarlık ormanı korumak için de başına bir muhafaza memuru koyarak ormanların başkaları tarafından da yağmalanmasının önünü açmıştır. Vakıflar Müdürlüğü'nün yaptığı girişimler sonucu 2 yıllık bir işgalden sonra ilgili ormanlar 1935 yılında tekrar vakfa verilmiş ancak, ormanlık alanların ve ormandan

³⁷¹BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No:264, Sıra No:4, s,1–27.

³⁷²BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:14, Dosya No:68, Sıra No:8.

³⁷³BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No:264, Sıra No:8.

³⁷⁴BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:813, Dosya No:265, Sıra No:16.

elde edilen gelirin çok ciddi şekilde azaldığı tespit edilmiştir.³⁷⁵ Bu olayda ülkenin içindeki kurumların birbirine düşmanlığı ve vakıf mallarına buna benzer saldırıların olması herhalde kurulan Cumhuriyet hükümetlerinin İslam'a³⁷⁶ ve Osmanlı'ya olan karşıtlığı yatmaktadır.

Bu dönemde şahıslara ait ormanların işletilmesinde hiçbir kısıtlayıcı hüküm bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu ormanların alım ve satımları konusunda da herhangi bir kısıtlama yoktur. Hatta bu satış ilanları ilginç bilgilerde içermektedir. Cumhuriyet gazetesinde 1934 yılında çıkan bir haberde Bursa'nın Karacabey kazası Mudanya civarında, 50 bin dönümlük bir orman mera arazisinin satılık olduğu, alanların isterlerse buraya 50–100 hanelik köy kurabileceğini duyurmaktadır. Bu haberler dönemin sadece siyasi değil sosyal boyutları hakkında da bize bilgi vermektedir. Buna benzer ilanlar cumhuriyet hükümetlerinin ormanlara ne kadar ilgisiz kaldığını gösteren kanıtlardır.³⁷⁷

Ormanlarda denetim yapılması hususunda ve kanunların ve sözleşmelerin denetime tabi tutulduğuna dair elimizde veriler son derece kısıtlıdır. Ancak gerek devlet yöneticileri gerekse şikâyet ve orman memurlarının – sayıları son derece azdır- tutmuş oldukları tutanaklar gösterilebilir. Yapılan bazı soruşturmalar sonucu ceza alanlar, Orman Umum Müdürlüğü'nün resmi yazışmalarında yerini almıştır. Bu başlık altında, sahtecilik yaptığı anlaşılan müteahhit Celal ve Mehmet'in bir daha ihalelere girmemesi bu kapsamda ele alınabilir.³⁷⁸ Yine bazı şikâyetler sonucu mahkemelerce kesinleşen cezalar da vardır. Milli İnkişaf Şirketin, 16.12.1928 tarihinden 1933 yılına kadar işlettiği Konya Vilayeti Beyşehir Kazası dâhilinde bulunan Anamas devlet ormanlarını, mahkeme kararı ile bırakmak zorunda kalmıştır. Şirketin bu mahkûmiyeti almasına sözleşme hükümlerine uymaması gösterilmiştir.³⁷⁹

Bu denetleme işlerini bazen bizzat vekillerce veya bizzat başvekilce yapılmıştır. Özellikle, Zingal şirketini çoğu kez denetlemek niyetiyle ancak bir gezi bilgi alma mahiyetini alan ziyaretler yapılmıştır. Ziraat Vekili Muhlis Bey ve eşi,

³⁷⁵ BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:193, Dosya No:319, Sıra No:12.

³⁷⁶ BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:192, Dosya No:316, Sıra No:2., Bkz. BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:49, Dosya No:79, Sıra No:6, s,1,2.

³⁷⁷ Cumhuriyet gazetesi, 17 Şubat 1934.

³⁷⁸ "1937 Yılı Tamimler Dergisi", İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1937–1938–1939–1940–1941–1942 Tamimler ve Tebliğler, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1943, s.38.

³⁷⁹ BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:75, Dosya No:1, Sıra No:17.

Kocaeli Mebus İbrahim Süreyya, Orman Umum Müdürü Bekir Bey ve Zingal Şirketi Müdürü Tefik Âli Bey³⁸⁰ karayolu ile Ayancık'a gitmişlerdir. Burada şirketin faaliyetlerini incelemişlerdir.³⁸¹

Zingal İşletmesini denetlemek için Başvekil İsmet Bey'de beraberinde İktisat Vekili ile birlikte Zingal orman işletmelerini teftiş amaçla gitmeyi planlamışlardır.³⁸². Deniz yolu ile Ayancık Limanı'na gelen Başvekil İsmet Bey ve beraberindekiler Zingal Orman işletmesini teftiş etmişlerdir.

Haberi yapan muhabir izlenimlerini aktarırken, şirketin faaliyetlerine hayran kaldıklarını belirtip “*Sanki Avrupa'da gibiyiz.*” değerlendirmesinde bulunmuştur. Şirketin sadece Karadeniz'in değil bütün ülkenin en önemli kereste üreticisi durumunda olduğunu ayrıca dünyanın en uzun hava hattının da burada olduğunu söylemiştir. Çalışanların bir kısmı ecnebi mütehassıslar olduğunu, sayılarının da 1931'de 400 iken bu sayı 40 düşürülmüştür, demiştir. Şirketin 10 milyon lira harcayarak bir fabrikayı yaptığını da gururla belirtmiştir. 1926 yılında faaliyete geçen şirketin kereste üretimine 5 yıldır (1929) devam ettiğini belirtmiştir. İmtiyaz sahası orman alanının 53 bin hektar olduğunu bunun 38 bin hektarının Zindan ve Çangal ormanları teşkil ettiği değerlendirmesini yapmıştır. Şirketin üretim miktarları 1930'da 6 bin m³, 1931'de 17 bin m³, 1932'de 62 bin m³ kereste olduğunu belirtmiştir. Bu miktarın yakında 100 bin m³'e çıkacağı müjdesini de vermiştir. 1933'te üretilen kerestenin 50 bin m³'ü iç piyasada 12 bin m³'ünün ise ihraç edildiği haberini vermektedir. 1936 itibarıyla İzmit Kâğıt Fabrikası'nın ihtiyaçlarının bu şirketçe karşılanacağını söyleyip bu durumun iki kurum içinde önemli bir destekleme olacağı da vurgulamıştır. Şirkette ağaç kesme zamanı toplam 3 bin geçici işçinin çalıştırdığını, 800 işçi 100 memur ve mütehassısların ise daima çalıştığını belirtmiştir. Fabrika içerisinde denetim yaparken yorulan seçkin davetlilere kuzu dolması, mısırlı Ayancık ekmeği ve pasta ikram edildiğini söyleyip teftişin son

³⁸⁰ İbrahim Süreyya(Kocaeli Mebusu) şirket mümessilidir. Zingal Şirket Müdürü Tefik Ali Bey, Ziraat Vekili Muhlis Erkmen 'ni yeğenidir. Bekir Bey, Tefik Beyin yakın dostu dur. Yunus Nadi (Cumhuriyet Gazetesi Sahibi, Mebus) ve Şirketin ilk mümessilidir. Bkz. BCA, Fon No:30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No: 263, Sıra No:4, s.1–27.

³⁸¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 16 Teşrinisani 1933.

³⁸² **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Ağustos 1934.

derece iyi geçtiğini halka duyurmuştur.³⁸³ Haberin denetlenmeden ziyade övmek için yazıldığı ortadadır. Denetlemesi muhtemel alanlara hiç değinmeden şirketin planları ve projeleri ile yatırımları üzerinde durulmuştur.

Şirketin denetlenmesi aslında bir ihbarın neticesidir. Şirket hakkında suç duyurusunda bulunan Remzi Bey ve Fahri Bey'dir. Remzi Bey, bir orman mühendisidir. Fahri Bey ise, Gazi Orman Çiftliği satış mağazaları muavinidir. Şikâyet ettikleri konular ise, şirketin ormanları tahrip ettiğini, çalışanlar arasında ırk ayrımı yapıldığını, Türk işçilere angarya işler verilip düşük ücretle çalıştırdıklarını, şirketin işletmesindeki birimlerin sadece göstermelik olduğunu, şirketin büyük oranda yurt dışına döviz kaçırdığını, Ziraat Vekili ve Müsteşarı ile Orman Umum Müdürü Bekir Bey'le şirket Müdürü Tevfik Bey arasında akrabalık ve arkadaşlık ilişkisi olduğunu, bu dostluktan dolayı tüm yolsuzluklarının kapatıldığını, vergi beyanlarında büyük yolsuzluklar yapıldığını, sözleşmesinde bulunan Türk mütehasısları çalıştırma zorunluluğuna uyulmadığını, hatta çalışanlardan bir kısmının 150'likler listesinde yer alan Kürt kökenliler olduğunu ve bunların zaman zaman alenen Türklüğü de aşağıladıklarının hakkındadır.³⁸⁴

Bu dönemde bazı askeri kereste fabrikaları da devletin kendilerine tahsis ettiği devlet ormanlarını müteahhitlere ihale etmiştir. Sakarya Vilayeti Akyazı Askeri Kereste Fabrikası da işlettiği devlet ormanlarından Kürtkırığı ve Kuzuluk sahalarını kereste imali için ihale etmiştir.³⁸⁵

Ormanlardan yapılan satışlar ise müteahhitlere dikili ağaç halinde kesimden önce yapılmıştır. Orman ve civar köyler halkı ise yapacak ve yakacak ihtiyaçlarını kendilerine gösterilen ormanlardan hiçbir ücret ödemedi ve istedikleri gibi keserek karşılamışlardır.³⁸⁶ Cumhuriyet devrinde köylülerin zati ihtiyaçlarının temininde hukuksal olarak ormanlardan faydalansa da, şehir ve kasaba halkı da yakacak ihtiyacını satın almak suretiyle karşılanmışlardır.³⁸⁷

³⁸³ Cumhuriyet gazetesi, 20 Ağustos 1934

³⁸⁴ BCA 30 10 0 0 Kutu No: 183, Dosya No: 263, Sıra no: 4, s.1-27.

³⁸⁵ Cumhuriyet gazetesi, 22 Haziran 1934.

³⁸⁶ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.197.

³⁸⁷ A.e., s.198.

1923–1937 yılları arasında devlet ormanlarını işleten şirket veya müteahhitleri bir kısmını gösteren tablo

Sayı	Vilayeti	İşletilen Devlet Ormanları sahası	Şirket / Müteahhit adı
1	Sinop	Zingal ve Çangal	Zingal TAŞ
2	Adana	Çorak Cehennem Dere	Müteahhit Anamurlu Ahmet Tahir Efendiye, Dr. Tevfik Beye, son olarak İş Bankası
3	Bolu	Karapınar	Bolu Orman İşletme TAŞ
4	Antalya	Tutlu Yunus Oluğu	Müteahhit Salih Bey Zade Mehmet Bey
5	Antalya	Tutlu Yunus Oluğu	Müteahhit Reşit Zade Mehmet Tevfik Bey
6	Bursa	Kara ve Ortaburun	Ertuğrul Mebusu Müteahhit İbrahim Bey
7	Bilecik	Kömür su	Ertuğrul Mebusu Müteahhit İbrahim Bey
8	Kastamonu	Ballı Dağ	Müteahhit Salim Efendi Zade Şükrü Bey
9	Antalya	Çıglıkara	Müteahhit Reşit Zade Mehmet Tevfik Bey
10	Kocaeli	Ortadil	Müteahhit Ömer Lütfü Efendi
11	Zonguldak	Turna	Karadeniz Türk Orman TAŞ
12	İzmit	Kandıra	Kandıra Halk Orman TAŞ
13	Muğla	Daman	Dalaman Ziraat ve Sanayi TAŞ
14	Konya	Anamas	Milli İnkişaf Şirketin
15	Antalya	Manavgat Kazasında Köpükçay	Müteahhitlerce
16	Kastamonu	Geyik	Müteahhit Hüseyin Beyin
17	Denizli	Honoz, Göbecik, Karadağ	Müteahhidi (Denizli Mebusu, sabık Ankara İstiklal Mahkemesi Savcısı) Ali Küçüka
18	Samsun-Çorum-Sinop	Veziroköprü, Osmancık ve Boyabat devlet ormanları	Kunduz Ormanları Türk Limitet Şirketi
19	Bolu	Abant	Türk Ticaret Bankası ³⁸⁸
20	Antalya	Elmalı Kazası, Koçova ve Kızıllalan	Yıllık İhale ile ³⁸⁹
21	Kocaeli	Geyve Kazası, Çardacık	Yıllık İhale ile ³⁹⁰
22	Ankara	Nallıhan Kazasının, Karakuz	Yıllık İhale ile ³⁹¹
23	İstanbul	Kemberburgaz, Ağaçalı Karyesi	Yıllık İhale ile ³⁹²

³⁸⁸ Cumhuriyet gazetesi, 23 Eylül 1935.

³⁸⁹ Cumhuriyet gazetesi, 19 Nisan 1933.

³⁹⁰ Cumhuriyet gazetesi, 20 Temmuz 1933

³⁹¹ Cumhuriyet gazetesi, 27 Mayıs 1932.

³⁹² Cumhuriyet gazetesi, 30 Mayıs 1932.

24	Zonguldak	Safranbolu Kazası, Halkeme	Yıllık İhale ile ³⁹³
25	Maraş	Andırın Kazası, Yassıçam ve Karapınar	Yıllık İhale ile ³⁹⁴
26	Zonguldak	Safranbolu Kazası, Aloglu ve Uluyayla	Yıllık İhale ile ³⁹⁵
27	Seyhan	Karaisalı Kazası, Karsanti Nahiyesi Pos ormanlarından,	Yıllık İhale ile ³⁹⁶
28	Kocaeli	İzmit Kazası, Atuçurumu	Yıllık İhale ile ³⁹⁷
29	İçel	Gülnar Kazası, Karaağaç	Yıllık İhale ile ³⁹⁸
30	Kütahya	Emet Kazası, Mahye ve Eğrigöz	Yıllık İhale ile ³⁹⁹
31	Antalya	Merkez Pamucak	Yıllık İhale ile ⁴⁰⁰
32	Erzurum	Oltu Kazasının Ağundur Nahiyesinde Köroğlu	Yıllık İhale ile ⁴⁰¹
33	Sakarya	Kürtkırığı ve Kuzuluk	Yıllık İhale ile ⁴⁰²
34	Eskişehir	Sündiken	Müteahhit Hakkı Batumî ve ortağı Süleyman Sami tarafından ⁴⁰³
35	Eskişehir	Çatacık	Müteahhitlerce ⁴⁰⁴
36	İzmit	Adapazarı Ormanları	Adapazarı Bankası ⁴⁰⁵
37	?	Göktepe	İş Bankası ⁴⁰⁶
38	?	Kadıncık	Müteahhitlerce ⁴⁰⁷
39	?	Karadeniz	Karadeniz Orman Şirketi ⁴⁰⁸

Bu dönemde ormanları işleten şirket ve müteahhitlerin tümünü tespit etmek özel bir çalışma gerektirmektedir. Bu çalışmada yer alan isim ve şirketleri arşiv belgelerinden ve basına yansıyan haberlerden alarak tespit edilmiştir. Bunun dışında kalanlarla ilgili bilgi verilmediğinde tablo eksiklikler içermektedir.

³⁹³ Cumhuriyet gazetesi, 1 Haziran 1932.

³⁹⁴ Cumhuriyet gazetesi, 13 Haziran 1932.

³⁹⁵ Cumhuriyet gazetesi, 27 Haziran 1932.

³⁹⁶ Cumhuriyet gazetesi, 11 Eylül 1933.

³⁹⁷ Cumhuriyet gazetesi, 7 Haziran 1933.

³⁹⁸ Cumhuriyet gazetesi, 27 Teşrinievvel 1933.

³⁹⁹ Cumhuriyet gazetesi, 13 Teşrinisani 1933.

⁴⁰⁰ Cumhuriyet gazetesi, 27 Kânunuevvel 1932.

⁴⁰¹ Cumhuriyet gazetesi, 5 Nisan 1932.

⁴⁰² Cumhuriyet gazetesi, 22 Haziran 1934.

⁴⁰³ M. Ali Gökberk, "Devlet Orman İşletmesi Eskişehir revirinde Sündiken Ormanı", **Orman ve Av**, Sayı:1, 1944, s.116–120.

⁴⁰⁴ BCA 30 10 0 0 Kutu No: 183, Dosya No: 264, Sıra no: 4, s.3.

⁴⁰⁵ BCA 30 10 0 0 Kutu No: 183, Dosya No: 264, Sıra no: 4, s.3.

⁴⁰⁶ BCA 30 10 0 0 Kutu No: 183, Dosya No: 264, Sıra no: 4, s.3.

⁴⁰⁷ BCA 30 10 0 0 Kutu No: 183, Dosya No: 264, Sıra no: 4, s.3.

⁴⁰⁸ BCA 30 10 0 0 Kutu No: 183, Dosya No: 264, Sıra no: 4, s.3.

Ülkedeki ormanların neredeyse tamamına yakını elinde tutan devlet, 1923–1937 yılları arasında orman işletmesini ihale ile verdiği müteahhitler eliyle gerçekleştirmiştir.⁴⁰⁹ Bu durum 1946 yılında çıkan 4785 sayılı kanuna kadar da fiilen devam etmiştir.

Bu ihaleler ile Cumhuriyet hükümetleri genel bütçeye önemli gelirler elde etmişlerdir. Bir taraftan ormanlar üzerinden kendi zenginlerini oluşturan Cumhuriyet hükümetleri, bir yandan da genel bütçe harcamalarında orman ihale gelirleri önemli bir varidat kaynağı haline gelmiştir.

1923–1926 yılları arası ormanlardan elde edilen geliri gösteren tablo

Yıl	Lira
1923	1.290.143
1924	1.934.090
1925	2.137.319
1926	2.662.531

Kaynak: Ahmet Mithat, “Ormanlarımız”, **Orman ve Av**, 1929.

Devlet ormanlardan 504 nolu kanuna göre yapılan ihalelerle, yıllık yaklaşık olarak 2 milyon liranın üzerinde bir miktar gelir sağlamaktadır. 1928 yılında ihale edilmiş olan bazı büyük ormanların geliri ile orman hasılatı 2 milyon 5 bin liraya ulaşmıştır. 1929 senesinde bu miktarın 3 milyonu geçeceği tahmin edilmektedir.⁴¹⁰ Bu gelirler erken dönem Cumhuriyet hükümetlerince önemli bir bütçe geliri olarak hazineye girmektedir.

Ormanların bu şekilde işletilmesi bir taraftan genel bütçeye gelir sağlarken bir yandan da Kemalist zenginlerini oluşturmak için iyi bir alan olarak da değerlendirilmiştir. Bu ikili ittifakın kaybedenleri ise orman ve halk olmuştur.

Cumhuriyetin 10. yılının değerlendirildiği, “10 senelik icraat bilançosu” başlıklı yazıda Abidin Daver, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişte nelerin nasıl değiştiğini anlatan bir makale kaleme alınmıştır. Makalede birçok ana başlıklar atılmış ve hepsi kısaca da olsa açıklanmaya çalışılmıştır. Bütün ana başlıklarda öz

⁴⁰⁹ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.163.

⁴¹⁰ Ahmet Mithat, “Ormanlarımız”, s.3.

olarak Osmanlı Devleti'nden devralınan geri kalmış anlayışın ve işletmeciliğin cumhuriyetle birlikte nasıl bir düzene sokulduğunu açıklamaya çalışmıştır. Makalede ormancılık politikasını da “*ziraat, maden ve orman işleri*” başlıklı bölümde incelemiştir. Orman ve madenlerle ilgili değerlendirmesinde özetle, “*devlet maden ve orman işlerini de mütemadiyen ıslah etmiştir*” şeklinde olup, ormancılıkta gelinen noktayı övgüyle okuyucusuna duyurmuştur.⁴¹¹

Cumhuriyet hükümetlerinin orman işletme politikalarında ormanları amenajman planları dahilinde işletmemeleri, ormanları Kemalist bir çevreye zenginleştirme aracı olarak dağıtmaları, ormanlara dönük hiçbir yatırım (yol, gözetleme kulesi, üretim çiftlikleri...) yapmamaları, gerekli silvikültür çalışmalarına başlamamaları, ormanları işletenleri kontrol etmemeleri, orman yangınları ile mücadele etmemeleri, ormancılık eğitimine gereken önemi vermemeleri... gibi birçok açıdan eleştirilir. Ancak devrin ormancılık politikasının belirleyicileri - Cumhuriyet elitleri- mevcut olumsuzlukları hep başka yerlerde aramışlardır. Bu politik yaklaşımın sonuçlarını kendi yasal ve idari tasavvurunda görmeden suçluyu köylüye ve hayvanlara yıkarak sorunu görmezlikten gelmişlerdir. Cumhuriyet seçkinlerinin genel yaklaşımı temelde kendi yasal düzenlemeleri ve politik anlayışlarını hiç sorgulamadan sorunu hep dışarıda aramalarıdır. Bu en büyük yanlıgıları olmuştur. Orman tahribatının gizlenemez boyutlara ulaşması bu seçkin zümreyi, orman işletmeciliğinde devletçilik ilkesinin uygulanmasına yönlendirmiştir. Suçlu olarak köylü ve hayvanların ormanlardan uzaklaştırıldığında tüm sorunların çözüleceğine inanmışlardır. Bu ilke doğrultusunda 1934 yılından itibaren ilk somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu yeni durum toplumda hemen karşılığını bulmuştur.

Ormanların müttehitlerin elinden alınarak devlet işletmeciliğine girmesinin sakıncaları ve uygulanmaya çalışılan yeni politikayı eleştiri niteliğinde bir haberde Adana'dan keresteci H. Ökem adıyla gazetede yayımlanmıştır. Orman kanununun sıkça tartışıldığı (1936) sıralarda Toros ormanlarının acı durumunu birçok yere iletmemize rağmen hiçbir sonuç alamadığından şikâyet etmiştir. Haberde, son zamanlarda ormanlardan kereste imalatına izin verilmediğini belirtilmiştir. Önceden mukaveleleri olan iki işletmenin ise faaliyetine devam ettiği, bu tesislerde üretilen

⁴¹¹ Cumhuriyet gazetesi, 4 Mart 1935.

kerestenin ise ancak Adana istihlâkinin yarısını karşılayacak kadar olduğunu söyleyip, buna rağmen burada çıkarılan kerestenin bir kısmının Kayseri ve şarka sevk edildiğine dikkat çekerek durumun vahametini gözler önüne sermiştir. Mevcut şartlara göre Adana’da şu anda tüketilen kerestenin çok büyük kısmının kaçak yolla temin edildiğini söyleyip “*kereste fiyatının ise 20 liradan den 45 liraya fırlaması baltayı ele alan herkesin ormana gitmesine neden olmaktadır*” değerlendirmesinde bulunmuştur. Yöneticilere hitaben yazısını şu şekilde sonlandırmıştır. “*Yurdu imarını düşünürken ormanlarımızın içerisinde düştüğü hal içler acısıdır*”.⁴¹²

Çıkarılacak orman kanunu ile ilgili değerlendirmede bulunan Yunus Nadi, eğer ormanlarımız yeni kanunla tek bir vekâlete bağlı olarak çalışmazsa kanundan beklenen sonucun elde edilemeyeceğini dile getirmiştir. Ormanların tahribatının en önemli sebeplerinden biri de ormanla ilgili vekâlet dışındaki diğer kurumların konuya duysız kalmasına bağlamıştır. Değerlendirmesinde, bu iş şu vekâletin işidir diye bakıldığını, ormanı ancak tüm devlet dairelerinin hassasiyeti ile ve halkın ilgisi ile korunabileceğini belirtmiştir. Sorunun milli bir bilince dönüşmesi gerektiğinin altını çizip ormanların nasıl işletilmesi konusuna sözü getirmiştir. Ormanlarımızdan her yıl kesilecek, toplanacak ve kullanılacak varidatlar vardır. Öyle hemen birden tüm faydalanmaları kesmek başka sorunlar doğurur. Bugünkü alışkanlıkların değiştirilmesi ancak zamanla alıştıranak olur. Ormanlarımız için muhafaza teşkilatı kurulması son derece iyi olmuştur. Bu şu demek değildir, ormanlarımız artık kesilmeyecek. Böyle olursa kanunlar uygulanmadan rafta kalkar. Yeni kanunda kesim yapılmasını orman memurlarının gerçekleştireceği ardından kesilenlerin bir yerde toplanmasını oradan da ilgili keresteci tüccarların almasını öngörüyor. Bu demek ki ormanlardan verim elde etme eskisi gibi devam edecektir. Yani mukavelelerle işletme devam edecektir. Zaten kanun da bazı müsaadeleri barındırıyor. Önemli olan ormanları ve kaçak kesimi kontrol etmektir. Bugün Ankara’da kaçak kereste satılıyor ve bunu devlet memurları da alıyor. İşte durum bunları düzeltmektir. Şeklinde yeni orman kanununun getireceği durumları tartışmaya açmıştır.⁴¹³

⁴¹² Cumhuriyet gazetesi, 25 Temmuz 1936.

⁴¹³ Cumhuriyet gazetesi, 11 Mayıs 1937.

Rüştü Bekir gazetede Kuzey Anadolu'ya yaptığı gezi izlenimlerini ve orman işletmeciliğinde yapılmaya başlanan yeni uygulamayı-ağaç kesimleri ve ihalelerinde sınırlamalara gidilmesi- eleştiren bir yazı dizisi kaleme almıştır. Bekir ilk yazısında, Kastamonu ve kazaları ile Bartın çevresinde seyahat esnasında halkın hemen hemen tümünün ortak sorunu ormancılık ve kereste mevzusu olduğunu çünkü bu bölgede çalışan nüfusun neredeyse %80 ormanlıkla ilgili olduğunu, halkın ziraat vekâletinin son emirleri ile büyük bir fakirliğin içine düştüğünü yazmıştır. Birçok tüccarın ya işi değiştirdiğini ya da iflas ettiğini tespit ettiğini belirtip, “*memleket ormanlarının dağda yok olması ormanların korunması değil milli servetin yok olmasıdır*”, değerlendirmesinde bulunmuştur. Nitekim son bir seneden beri kesimlerin durdurulduğunu bu durumun birçok sosyal ve ekonomik sorunlara yol açtığını açıklamıştır. Halkın mevcut kötü durumunu izah ettikten sonra bir başka konuya geçerek dış pazardaki ihracatın da yakında duracağını, sanayi kesiminin de zor duruma gireceğini yazmıştır. Tekrar meseleyi halkın içinde bulunduğu duruma getirip, özellikle bu bölgedeki halkın az olan arazisi ile ancak kendi gıdasını karşılayabilmekte devlete olan vergi borcunu ödemek için lazım parayı da orman işlerinde çalışarak elde ettiği gerçeğini açıklamıştır. Bu yeni durumla halk zor duruma düşürülmüş, ormanlardan kesimin durdurulması ile başka bir sosyal problem de ortaya çıkmıştır. Özellikle ekonomik imkânsızlıklar içerisindeki köylülerin, Zonguldak, İstanbul ve Ankara'ya doğru yoğun göç hareketlerine başladıklarını haber vermiştir. İş bulamayanlar sefaletle terk edildiğini söyleyip, özellikle Kastamonu'da iki kişi bir araya geldi mi sohbetin hemen bu mesele üzerinde geldiğini belirtip, hükümetin konuya el atması gerektiğini belirttikten sonra yazısına son vermiştir.⁴¹⁴

Kastamonu yöresi izlenimlerini bir seri şeklideki yazılarıyla anlatmaya devam eden Rüştü Bekir, son bir senelik katiyatın durdurulmasının yarattığı ekonomik ve sosyal huzursuzlukların had safhada olduğunu söylemiştir. Oysa ziraat vekâleti bu kesimi durdurma yerine bazı tedbirler almasını istemiştir. Rüştü Bekir, mevcut orman tahribatının nedenlerini şu şeklide açıklamıştır. Orman muhafaza teşkilatının olmamasından kaynaklanan kaçak kesimlerin durdurulamaması, orman yangınlarını

⁴¹⁴ Cumhuriyet gazetesi, 13 Teşrinievvel 1934.

söndürmek için hiçbir tedbir alınmamış olması, yangınlar için asker halk ve itfaiye teşkilatından yardım alınması işte bu amillerin hiçbiri orman teşkilatına ait değildir. Ayrıca fırtınalı zamanlarda ormanda büyük ağaçlar devrilir ormandaki diğer ağaçların da kurummasına sebep olur, Ziraat Vekâleti bunun için de hiç bir önlem almamıştır, demiştir. Hayvanların ormanda kontrolsüz otlatıldığını, bunları ormandan çıkaracak ya da girmesini engelleyecek yasal engelin olmadığını belirtmiştir. Sonuçta bu hayvanların genç taze fidanları yiyerek ağaçların kurummasına sebep olduğunu işte bu durumları düzeltme yerine vekâletin ormanlardan kesimi durdurması son derece yanlıştır, değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴¹⁵

Rüştü Bekir konu ile ilgili üçüncü makaleyi ormanların kesimlere kapatılmasına ayırmıştır. Makalesinde ormanlarda kesimlerin durdurulmasının ormanları muhafaza altına alınacağı düşüncesinin yanlılığını ispat üzeredir. Fenni kesilen hiçbir zaman mahvolmaz değerlendirmesiyle konuya giriş yapmıştır. Bu sözüne örnek olarak Zingal orman işletmesi göstermiştir. Konuyu çok ilginç bir düzlemde ele alan Bekir, yazısına devamla, İki Ayancık var biri birinden 5 dakika mesafelidir. Biri sakın sessiz iken diğeri canlı ıslıl ışıldır. Burada Zingal Şirketi, fabrikası ve tesisleri var. Ayancık'ın elektriğinin olamamasını duyduğumda üzuldüm. Zingal şirketinin tüm yardımlarına rağmen durumu belediyenin isteksizliği ve halkın duyarsızlığının sonucu elektriksiz kaldığı değerlendirmesinde bulunmuştur. Zingal Kereste Fabrikası'nın büyüklüğü ile dünya üçüncüsü, dünyanın en modern fabrikası olduğunu belirtip, şirketin 10 milyon 500 bin lira harcayarak; 65 km şimendifer hattı, 28 km hava hattı, 30 km su yolu ve kuru oluk, 17 km sürtünme yolu, 250 km patika yol yaptırdığını söylemiştir. Fabrikanın dünya kereste fiyatlarındaki düşüklükten dolayı kar yapamadığı, her sene 1 milyon lirayı işçilere dağıttığını söyleyip bölge için hayati bir rol oynadığını vurgulamıştır. Şirket, kışın çalışanlarına fabrikadaki kereste artıklarını verdiğini buna rağmen yine de çok fazla tahta ve ağaç artığı kaldığından bunları bir yere toplayıp yaktığını söyleyerek ormancılıkla ilgili bir başka gerçeği istemeden de olsa gündeme taşımıştır. Bu şekildeki istihsal artıklarının orman içinde tonlarca olduğu gerçeği 1938 yılında gündeme gelecektir. Konunun önemi üzerine ormanlardaki bu artıkların Türkiye'deki yıllık yakacak miktarının en

⁴¹⁵ Cumhuriyet gazetesi, 7 Teşrinisani 1934.

az 5 katı kadar olduğu ve her yıl bu şekilde israf edildiği söylenmiştir. Bekir değerlendirmesinde, Zindan ormanlarında, -Ziraat Vekâleti'nin ormanların tahribi ile ilgili aldığı kararlara rağmen- her sene binlerce metre mikâp kesim yapıldığı halde hala balta girmemiş bir orman koruluğu görünümünde olduğunu açıklamıştır. Bunu nedenin ise ormanların fenni usule göre kesilmesine bağlamıştır. İlginç bir değerlendirmede bulunan Bekir, yıllardır kesim yapılan bir yerdeki ormanların hiç kesim yapılmamış gibi olması, şirketin işletme politikalarına bağlamıştır. Zingal şirketini Cumhuriyet gazetesinin hiç eleştirmemesinin sebebi herhalde Yunus Nadi'nin şirket mümessili olmasına bağlamak gerekir. Şirket kapatılırken ülkede orman tahribinin yüzkarası şeklinde değerlendirmelere tabi tutulsa da firma Cumhuriyet gazetesince sürekli övülmektedir.⁴¹⁶

Rüştü Bekir'in aynı başlık altına yazdığı üç makale de dikkat çekici ayrıntıları içerir. Halka uzak bir yaşam tarzı olan cumhuriyet elitleri kendi kişisel çıkarlarını savunmak için popüler söylemlerden geri kalmamışlardır. Halkın içinde olmadan onların düşünce ve inançlarına değer vermeden halkçı (ideolojik ilke anlamında değil halktan yana olma anlamındadır) olmak bu dönemin karakteristik özelliklerindedir. Rüştü Bekir, birinci makalesinde halkın içine düştüğü durumdan yola çıkarak eşleştirdiği vekâletin tutumunu ikinci makalesinde yeni bir tavırla okun ucunu vekâletin ormanları korumadaki basiretsizliğine ve köylülerin tahripkar tutumlarına bağlamıştır. Üçüncü makalede ise orman tahribatının asıl suçlusunu halkı hor görmeyi adet haline getiren Ziraat Vekâletin, işletme kabiliyetsizliği ve körlüğüne bağlamıştır.

2.6. Cumhuriyet Döneminde Getirilen Yabancı Uzmanlar ve Çalışmaları

Osmanlı- Türk modernleşmesini batılı uzmanlar ekseninden incelemek yanıltıcı olmaz. Osmanlı'dan Cumhuriyet hükümetlerine devreden birçok alışkanlıklar gibi yabancı mütehassıslardan yararlanma anlayışı da intikal etmiştir. Ormancılık politikalarının şekillenmesinde bu yabancı uzmanların önemli roller üstlendiği bir gerçektir. 1869 **Orman Nizamnamesi**'nin hazırlanmasında Fransız

⁴¹⁶ Cumhuriyet gazetesi, 19 Teşrinisani 1934.

uzman Louis Tassy 'in etkin olduğu bir gerçektir. Ormancılık tarihimizdeki ikinci büyük kırılma 1937 yılında kabul edilen 3116 sayılı yasayla yaşanmıştır.⁴¹⁷ Yasanın hazırlanmasında Alman uzman Prof. em. Bernhard etkili olmuştur. Cumhuriyet döneminde Profesör Bernhard dışında birçok yabancı uzman ülkeye davet edilmiştir. Bu uzmanların yapmış oldukları çalışmalar günümüze kadar gelmiştir.

Cumhuriyet Hükümetleri döneminde ilk kez 1925–27 yılları arasında Fransız uzman Paul Joseph Saby ormanların işletilmesi alanında çalışmalar yapmak üzere ülkeye getirilmiştir. Saby, yaptığı çalışmalar neticesinde şu tavsiyelerde bulunmuştur. Orman teşkilatı içerisinde bir mülkiyet ve hukuk işleri biriminin kurulması, orman sınırlarının belirlenmesi, ağaçlandırma çalışmalarının yapılması şeklinde özetlenebilir. Saby, Yüksek Orman Mektebi'nin eğitim programının da yenilenmesini istemiştir. Paul Joseph Saby, 1926 yılında ülkesine dönmüştür. Saby'in tavsiyeleri uzun yıllar sonra ancak gerçekleşebilmiştir.⁴¹⁸

Fransa'dan farklı görevlerle de olsa ülkemize gelen bir uzman da Yüzbaşı Saru'dur. Hakkında yapılan değerlendirmelerde, Türk dostluğuna özel bir vurgu yapılmıştır. Amcalarının 1854'ten beri Osmanlı'da çalıştığı, 1904 yılında kendisinin ilk kez Türkiye'ye geldiği belirtilmiştir. Osmanlı Devleti'ne ormanların jandarma teşkilatınca korunmasını teklif eden bu kişidir. Saru bu teşkilatı kurmak için görevlendirilmiş ancak Birinci Dünya Savaşı'ndan dolayı bu teşkilatı kuramamıştır. Mudanya'nın alınması ve Fransızların Anadolu'dan çekilmesi gibi birçok alanda aktif rol oynamış olan Saru, 1925 yılında tekrar Fransa Ataşemiliter göreviyle Türkiye'ye gelmiştir.⁴¹⁹

Bir başka yabancı uzman W. Anderson'dur. 1926 yılında Türkiye'de kâğıt ve selüloz sanayisi üretiminde fizibilite çalışması için davet edilen heyete Anderson adı verilmiştir. Heyete W. Anderson başkanlık ettiği için bu ismi almıştır. Toplam 3

⁴¹⁷ Yücel Çağlar, **Türkiye Ormancılık Tarihi**, s.20.

⁴¹⁸ Tubitak, Dergi Park (Çevrimiçi), http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuorman_02.04.2014 Türkiye'de bu alanda sistematik çalışmalar 1955 yılından itibaren yapılmaya başlanmıştır. Bkz. Ağaçlandırma Teknikleri, Orman Genel Müdürlüğü,(Çevrimiçi) http://www.agm.gov.tr/AGM/Files/faaliyetler/a%C4%9Fa%C3%A7land%4%B1rma/GENEL_BILGILER.pdf 06.02.2014.

⁴¹⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 20 Haziran 1933.

kişiden oluşan heyetin raporu, Orman Genel Müdürlüğü'nün çıkardığı **Mütehasıs Raporu** adlı kitapta yer almıştır.⁴²⁰

1929 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla ülkeye çağırılan İngiliz, Avusturya uzmanlar topluluğuna da Rossenberg Heyeti denmektedir. 12 kişiden oluşa heyete S. Rossenberg başkanlık etmiştir. Bolu-Zonguldak arası ormanların ağaç varlığını ve cinslerini saptamak için getirilen heyetin hazırlamış oldukları raporlar, **Mütehasıs Raporu** adıyla Orman Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan kitapta yer almıştır.⁴²¹

Cumhuriyet hükümetleri 1930 yıllardan sonra Alman uzmanlara ayrı bir önem vermeye başlamışlardır. Almanya'dan getirilen uzmanlara üst düzeyde görevler ve geniş yetkiler verilmiştir. Bu uzmanlar içerisinde ormancılıkla ilgili mütehasıslar, Ziraat Vekâleti içine istihdam edilmiştir.⁴²²

1937 yılında yasalaşan 3116 sayılı **Orman Kanunu** ormancılık politikasında önemli bir değişimin başlangıcıdır. Yasanını hazırlanmasında Alman ormancılık yasaları örnek alınmıştır. Bu alanda da Alman uzmanlardan faydalanılmıştır.

1930'lu yılların başından itibaren ülkede bir Alman hayranlığı hep konuşulur olmuştur. Bu doğrultuda basında da sık sık haberler çıkmıştır. Dr. Rıdvan Pınar'ın makalesi de bu kapsamda yazmıştır. Dr. Rıdvan, makalesine "*Almanlar hemen her alanda dünyanın en ileri milletleridir*" şeklinde başlamıştır. Devamla Almanların Münih Olimpiyat organizasyonundaki tutumlarını överek devam etmiştir makalesine. 1936 yılı olimpiyatlarına ev sahipliği yapan Almanlar hakkında, *meşe ağacını bir abide olarak tanıtarak bu konudaki hassasiyetlerini de göstermişler* değerlendirmesine bulunmuştur. Bu yoruma Almanların, olimpiyat ödül töreninde şampiyon sporculara birer meşe fidanı vermeleri etkili olmuştur. Rıdvan makalesinde, "*Onlar, bu hareketleri ile üstlendikleri ve işgal ettikleri medeniyet kürsüsünün hangi desteklere yaslandığını göstermiş oldular.*" şeklinde izah etmiştir. Rıdvan, Alman hayranlığı, Almanlar'ın orman ve ağaca verdiği önemi bu övgü dolu sözlerle okuyucusuna duyurmuştur.⁴²³

⁴²⁰ Tubitak, Dergi Park, (Çevrimiçi), <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuorman> 02.04.2014.

⁴²¹ Yücel Çağlar, **türkiye'de ormancılık politikası(dün)**, s.182.

⁴²² **Cumhuriyet gazetesi**, 21 Haziran 1935.

⁴²³ Dr. Şerif Nuri, "Orman Kanunu Layihasına bir bakış II", **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937, s.8-9.

Dr. Rıdvan başka bir makalesinde, Almanlar'ın hemen her alanda ileri bir medeniyet olduğundan bahisle konuyu Alman ormancılık politikalarına getirmişlerdir. Yapılan değerlendirmede, Almanlar ormanları bir elden yönetmektedirler. Bu teşkilatın başında ise Alman Hava Kuvvetleri komutanı bulunmaktadır. Bu kişi Hitler'in sağ kolu mesabesinde. Alman ormancılığı bizim için de dikkate şayandır. Bize devletin ormanı nasıl gördüğü halk ile orman arasındaki ilişki açısından son derece önemlidir. Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri için örnek gösterilen Alman ormancılığının temelini, “*Nasyonalist hükümetler bir tek kelime ile orman milletin malıdır o halde milletin vazifesi ormanları muhafaza etmektir*” anlayışı ile hareket ettiklerini belirtmiştir. Makaleye devamla, Ormanla halk arasında büyük bir benzerlik vardır. Nasıl ki orman birden çok türün bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Halk da aynen öyledir. Bu suretle ebedi halk ve ebedi orman tamamen birbirinindirler. Almaların ormancılık anlayışı ile çıkarılacak orman kanunumuzla ormanlarımızı en iyi tarzda sanayimize lazım hammadde ihtiyacını verecek hale gelecektir,⁴²⁴ şeklindeki makalede ülke için en güzel örneğin Alman ormancılık siyaseti olduğu üzerine basa basa durmaktadır.

Bu dönemde Almaların ülke içindeki etkinlikleri edebiyatçıların da dikkatini çekmiştir. Yakup Kadri eserinde, Almanların Ankara'da çeşitli işler için sürekli bulduklarının altını çizmiştir.⁴²⁵ Bu yazılar modernleşme çalışmalarına hız veren Türkiye için en güzel örneklerin Almanya'dan alınması gerektiği konusunda önemli bir fikri zemin oluşmuştur. Zaten bu tarihler Alman ve Rus düşünce sistemlerinin ülkede genel kabul gören anlayışlar olduğu gerçeği ile de örtüşmektedir. Yeni Türkiye Cumhuriyetleri hükümetlerinde Alman ve Rusya iki önemli ideolojik ve siyasi model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa'dan getirtilen yabancı uzmanlar içerisinde en önemlisi hiç şüphesiz Prof. Bernhard'tır. Mühassıs Robert Bernhard, 1926–29 yılları arası ülkeye birinci⁴²⁶ gelişinde bir amenajman projesinin hazırlamıştır.⁴²⁷ Bernhard'ın ikinci gelişi 1934–1935 yılları arasındır.⁴²⁸ 1937 yılında üçüncü kez ülkeye davet edilen

⁴²⁴ Dr. Rıdvan Pınar, “Biz ve Onlar”, **Orman ve Av**, 1937, Sayı:1 s.26-28.

⁴²⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Ankara**, s.112.

⁴²⁶ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:2, Dosya No:15, Sıra No:32.

⁴²⁷ Yakup Apanay, “Yeni Amenajman Talimatnamesine dair”, **Orman ve Av**, Sayı:16, 1929, s.10.

⁴²⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 2 Temmuz 1934.

Bernhard Türkiye’de toplam 6,5 yıl görev yapmıştır. Prof. em. Bernhard ülkeye gelişinde gazetelerde haber olarak yer almıştır. Haberde Ziraat Vekâleti Bernhard ve Heske adlı iki orman mütehassısı geçmektedir, denilmektedir.⁴²⁹ Cumhuriyet hükümetlerinin ülkeye davet ettiği yabancı uzmanlar içerisinde -ormancılık siyaseti- en etkin olan Bernhard, Türkiye ormanları hakkında raporlar hazırlamak ve ormancılık mevzuatını tanzim etmek gayesi ile çağırılmıştır. 1937 yılında yasalaşan 3116 sayılı **Orman Kanunu** Bernhard’ın tavsiyeleri doğrultusunda hazırlanmıştır.⁴³⁰ Ülkeye gelişi ve gidişinde yetkililerce karşılanıp uğurlanması Bernhard’a verilen önemi gösterir.⁴³¹

Bernhard’a verilen bu önem dönemin yazarlarınca da makale konusu olmuştur. 1937 yılında (Tevfik Ali Çınar, Zingal Şirketinin Müdürü) Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir makalesinde Bernhard hakkında bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Yazı, **Orman Kanunu**’nun meclisteki görüşmeleri üzerine yazılmıştır. Bernhard’ın ülkemize ilk kez 1926–1929 yılları arasında geldiğini, ikinci gelişinin ise 1934–1935 yılları arası oluşunu Ziraat Vekâleti Orman Fen Müşavirliğinde görev yaptığını belirterek, memleketimizi kendi ülkesi ve ormanları kadar çok sevmiştir, değerlendirmesinde bulunmuştur. Ormanlarımızı tetkik ederken halkımızla temas etmiş biridir. Yazdığı kitap övgüye değerdir. Özellikle 19–26 sayfeleri arasını her Türk, *muska niyetine okumalıdır* demiştir. Bugün Büyük Millet Meclisi’nde müzakere edilen **Orman Kanunu**’nun fikir önderi Prof. Bernhard’tır. Yazmış olduğu eser için, *bu kitapla sadece Türkiye için değil dünya ormancılık edebiyatı için mühim bir eser* değerlendirmesinde bulunmuştur.⁴³²

Ülkede yaşayan yerli mütehassıslar yabancı uzmanlara bu kadar değer verilmesini bazen de yadırganmıştır. Bu yergi hakarete kadar varmıştır. **Orman ve Av** dergisinde imzasız yayınlanan bir makalede yabancı uzman meselesine değinilmiştir. Yazının kaleme alındığı tarihte gündemde olan Avrupa’dan yabancı

⁴²⁹ Cumhuriyet gazetesi, 20 Nisan 1937.

⁴³⁰ Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti’nin Orman Davası**, s.24. Bkz. İhsan Akın (DYP MKYK üyesi), “Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormanlıklar Derneği, 1987, s.148. ; Ayrıca bkz., Prof. Dr. Tahsin Tokmanoğlu, “Tarım ve Orman Alanlarının Belirlenmesi”, **150’inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü,1990, s.54.

⁴³¹ Cumhuriyet gazetesi, 4 Eylül 1935.

⁴³² Cumhuriyet gazetesi, 5 Şubat 1937.

uzman getirilecek haberine iyice kızan dergi yöneticileri, “*altı tane yeni mütehassıs getirilecekmiş. Neden bu ülkenin insanına değer verilmiyor. Kaldı ki bu güne kadar getirilen mütehassıslardan Bernhard dışındakiler Avrupa’da orman bekçileri idi.*” Şeklinde bir değerlendirmede bulunurken, Bernhard’tan bahsederken de hiçbir şeyi henüz görmedik diyerek övgüleri hak etmediğini ima etmiştir. Yazıda, “*Şu Avrupalının orman bekçilerine verdiğimiz itibar ve paranın yarısını kendimize versek, kendi mütehassıslarımıza versek ne olur?*”⁴³³ değerlendirmesi ile yerli mütehassıslarımızı ne kadar değersizleştirdiğimizin farkına varılması gerektiğini de gündeme getirmiştir.

2.7.Ormancılık Politikalarının Sosyal Etkileri

Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne geçişte Ormancılık alanında kurumsal ve yasal anlamda herhangi bir değişim olmamıştır. Ancak cumhuriyet hükümetlerinin ormancılık politikalarında büyük farklar vardır. *Baltalıklar Kanunu* ile köylülere verilen geniş haklar 1924 yılında geri alınmış, yeni dönemde bu haklar orman şirketlerine tanınmıştır. Bu dönem, orman müteahhitleri ve şirketlerinin ekonomik ayrıcalıklarla güçlendikleri dönemdir.

1923–1937 yılları arasında köylülere yeni yükümlülükler ve vergiler getirilmiş olsa da bu dönem hakkında ormanlara dayalı adli alandaki sorunların çok olmadığı bir zaman dilimi değerlendirmesinde bulunabiliriz. Köylülerin ormandan zati zorunlu ihtiyaçlarını teminine müsaade edilmiştir. Ancak bu yararlanma karşılığında çok sayıda ve yüksek oranda çeşitli vergi ve ekonomik yükümlülükler getirilmiştir. Bu durum 1937 yılına kadar sürmüştür. Ormancılık davaları açısından büyük sosyal sorunların yaşanmadığı bu dönemde, orman içi ve çevresi köylerin rahat bir hayat yaşadığı anlamına gelmez. Bu devrin genel politikası olarak belirlenen *halkı medenileştirmek(!)* gerekçesiyle her türlü harcamayı halktan vergilerle almak üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla ‘*tahsildar*’ dönemin en temel figürüdür.

⁴³³Görüşler, *Orman ve Av*, Sayı:37. 1931,s.16.

Orman köylüleri açısından dönemin en temel sorunu şiddetli geçim sıkıntısıdır. Orman köylüsü, ailesinin geçimini sağlamak ve hükümete olan vergi borcunu ödeyebilmek için orman ürünlerini paraya dönüştürme gayreti içine girmiştir. Köylüye yüklenen sorumluluklar, hükümetin orman köylülerini ekonomik bir varidat olarak görmesinin sonucudur. Köylüye getirilen ekonomik sorumluluklar: salma, imece, resim harç ve hasılat, muhtaç asker ailelerine yapılacak yardım ve bakaya başlıkları altında toplanmıştır.⁴³⁴

Bu dönemde orman-insan ilişkilerinde para ve yükümlülük temel iki enstrümandır. Bu politikanın sonuçları zamanla cumhuriyet elitlerinde orman düşmanı köylü imajına sebep olmuştur. Bu gerçekleri görmezden gelen cumhuriyet seçkinlerinin, 3116 sayılı yasanın meclisteki görüşmelerinde sarf ettikleri sözleri halktan ne kadar kopuk olduklarının da kanıtıdır.

Cumhuriyet politikalarının belirlenmesinde şüphesiz en büyük aktör Mustafa Kemal'dir. Mustafa Kemal değişik dönemlerde yaptığı konuşmalarla ormancılık politikasının temel belirleyicisi olma vasfını hep üzerinde taşımıştır. 1 Mart 1922'de meclisteki konuşmasında *“Gerek ziraat gerek memleketin servet ve sıhhati umumiyesi nazarından ehemmiyeti muhakkak olan ormanlarımızı da asri tedabirle hüsnü halde bulundurmak, tevsi etmek ve azami fayda temin eylemek esas düsturlarımızdan biridir.”* şeklindeki değerlendirmesi ve 1922–1937 yılları arasındaki uygulamaları ile kendisini ormanlarda hissettirmiştir. Dönemin tüm kararlarında imzası olan Mustafa Kemal, 1 Kasım 1937 tarihinde yeni ormancılık politikasını da, *“Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak bundan mühim olan, koruma esaslarını, memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılanması icap eden ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir suretle işleterek istifade etmek esası ile makul bir surette telif etmek mecburiyeti vardır.”*⁴³⁵ şeklinde belirtmiştir. Her ne kadar kendisi 1938 yılında ölmüşse de, bu konuşmasındaki temel ilkeler 1950 yılına kadar Türkiye ormancılığında hayat bulmuştur.

⁴³⁴ Fehmi Yavuz, **Köy İdaremizin Maliyesi**, Ankara, Siyasal Bilgiler Okulu, 1946, s.31.

⁴³⁵ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.90.

1923–1925 yılları arası ormancılık politikasını Fethi Okyar’ın şu sözleri özetler: “ *Ormanlarımızda ciddi muhafaza teşkilatı vücuda getirmek için, köylere ve şahıslara ait kısımların tefrikiyle devlet ormanlarında muhafaza ve katiyat sahalarının tesisi ve orman teşkilatının dahi bu esasa göre tertibi ve fenni vesaiti ile orman işletecek olan müteşebbislere teshilat iradesi iltizam olacaktır.*”⁴³⁶

1929 yılından sonra kurulan cumhuriyet hükümetleri, ormanların mevcut durumunun ormanların aleyhine daha da kötüye gittiği gerçeği çokça tartışılır olmasından etkilenerek yeni bir orman kanunu yapmaya mecbur kalmıştır. Yeni kanunu yapma süreci 8 yıl sürmüştür. Muhalefetsiz tek parti iktidarında kanunların oy birliği ile alındığı bu devirde, planlanan orman kanununun çıkmasını bu kadar uzun sürmesi de ilgi çekici bir olaydır. Bu durumunun en iyi açıklayıcısı devletin ormanlardan her yıl aldığı büyük miktarda vergilerdir. Önemli bir mali sıkıntının yaşandığı 1930’lu yıllarında hükümet bu gelirden mahrum olmak istememiştir. Orman hasılatının devlet bütçesine yaptığı katkı, 1932’de 1 milyon 189 bin lira iken; 1933 yılında 1 milyon 464 bin liraya yükselmiştir.⁴³⁷ Bu kazanç ormanlardan ihaleler ile sağlanırken ormanların büyük oranda yok olma sürecine de ilgisiz kalınmıştır.

Yeni orman kanunu tartışmaları (1929–1937 yılları arasında) aralıklarla da olsa gündemdeki yerini korumuştur. Bu kanun kapsamında Ziraat Vekâleti’nin parti kurultayında verdiği beyanatta şu ana temalar üzerinde durulmuştur: Ülkemizde ormanlarla ilgili üç temel düşünce vardır: Birincisi, orman kanununun bir an evvel çıkartılması ve ormanların korunması meselesinin halledilmesi. İkinci temenni, intifa kanunu hükümlerine uyarak geçici katiyatlara izin vermek ve ormanı satmak. Üçüncüsü arzu ise, ruhsatname ve bazı hususlarda şirketlere kolaylık sağlamak şeklindedir. Ben bunlardan birincisini savunmaktayım. Orman kanununun bir an önce çıkartılmalıdır. Kanun, Avrupa’nın tanınmış uzmanlarınca hazırlanmıştır. Şu anda mali, ekonomik ve adli konularındaki tetkikleri bitirilmek üzeredir. İstatistiklerimizde ormanlarımız 8,5 milyon hektar olarak gösteriliyor. Bunun 2–2,5 milyonu fundalık ve sazlık alanlardır. Bu alanları da orman servetimiz içinde sayarsak toplam %11 orman servetimiz vardır diyebiliriz. Hâlbuki bir memleketin

⁴³⁶Prof. Dr. Turhan İstanbullu, *Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları, 3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası*, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987, s,142.

⁴³⁷ *Cumhuriyet gazetesi*, 16 Nisan 1934.

orman oranı %33 nispetinde olması gerekir. Dolayısıyla bizim ülkemiz orman bakımından zengin değil, fakir bir ülkedir. Bununla beraber ülkemizde ormanlar sürekli azalmaktadır. Bir mütehasıs bundan 15–20 sene evvel (1935) gelip gezdiği ormanları şimdi aramış ama bulamamıştır. Benim bugün güzel orman dediğim buradaki, şuradaki ormanlar, sonraki senelerde gezenlerce bulunamayacaktır. Demeçte, ülkenin değişik yerlerindeki orman tahribatlarını anlatarak konuyu somutlaştırmaya çalışmıştır. Ardından dünyadan bazı örnekler vererek konuşmasına devam etmiştir. Amerika kuraklıktan kurtulmak için binlerce kilometrekareyi ormanlaştırma yaptığını söyleyip, *ormanları yok eden milletlerin tarihte karşılaştıkları olumsuzluklar, bir vakadır*, değerlendirmesinde bulunmuştur. Ormanlarımız üzerinde araştırma yapan bir mütehasıs şunları demektedir: Ormanlarınızı planlamadan katiyatına kesinlikle izin vermemeliyiz. Sizin ne kadar ormanınız var, ne kadar odun ihtiyacınız, kereste ihtiyacınız var, hangi ormanlar işletebilir durumda bunları bilmek gerekir. Amenajman çalışmalarının yapılmadığını bu alanda hemen çalışmalara başlanması gerekmektedir. Muhafaza teşkilatının zayıflığı giderilmelidir. Hatta rasyonel bir planlama yapana kadar gerekirse kereste ihtiyacını bile dışarıdan temin ediniz. Yoksa mevcut durumda fensiz katiyata devam ederseniz çok büyük problemlere katlanmak durumunda olacaksınız, şeklindedir. Bu alıntıdan sonra sözlerine devam eden Vekil, ormanların inkişafı ve mevcut durumun ne kadar vahim olduğunu farklı örneklerle açıklayarak konuşmasını bitirmiştir.⁴³⁸

1934 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası kurultayı Cemil Uybad'ın başkanlığında toplanmıştır. Toplantıda orman varlığındaki azalma gündeme gelmiştir. Ziraat Vekâleti, orman varlığındaki bu azalmaya istinaden 1934 yılında orman katiyatında yapılan bazı uygulamalar gündeme gelmiştir. Bu konudaki soruya Ziraat Vekili'nin verdiği cevapta özetle şunları söylemiştir. Ormanların miktarının memleket genelinde azaldığını, günden güne harap olmakta olduğunu, mütehasıs rapor ve tecrübeler dayalı uzun uzadıya açıklamıştır. Ziraat Vekâleti'nin aldığı bu kısmi kesim durdurma tedbirinin kanunla çelişmediğini söylemiştir. Konu ile ilgili konuşan Başvekil İsmet İnönü de, *konunun köklerine (cezri) inip sorunu çözenin zamanı gelmiştir*, demiştir. Ormanların tahribinin su ve toprak üzerinde de olumsuz etki

⁴³⁸ Cumhuriyet gazetesi, 26 Mayıs 1935.

yaptığını söylemiştir. Bunun bir orman kanunu ile çözülmesi gerektiğini açıklayıp konu üzerinde çalışılmasını istemiştir.⁴³⁹

1934 yılından sonra hükümet, devlet dairelerinde de odun yerine maden kömürü kullanmasını emretmiştir. Bu durum uygulama da birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Konya’da devlet kurumları maden kömürü alabilmek için yapmaları gereken prosedürü bitiremedikleri için kömür alamamış, bu yüzden memurlar soğukta çalışmak zorunda kalmıştır.

1934 yılından itibaren katiyatın kısmi durdurulması uygulanmaya başlanmıştır. Bu durum, pazarda da odun-kömür fiyatlarını önceki senelere göre en az iki kat artırmıştır. Buna rağmen odun ve kömür bulmak neredeyse imkânsız hale getirmiştir.⁴⁴⁰ Benzer bir durum Adana’da yaşanmıştır. Şehirde kışın gelmesi ile başlayan odun ve kömür sıkıntısı fiyatların hızla artmasına neden olmuştur. Odunun kilosu 2 kuruşa, kömürün kilosu 7,5 kuruşa satılmış, fiyatların önceki senelere göre hayli yüksekliği tespit edilmiştir. Buna rağmen pazarda odun ve kömür bulunamamıştır. Şehirdekiler kışı çok zor şartlarda geçirmek zorunda kalmışlardır. Bu durumun sebebi ise orman idaresinin baltalıklardan köylülerin odun kesimine ve kömür yapımına müsaade etmemesi olarak gösterilmiştir.⁴⁴¹

Adana’dan kerestecilik yapan H. Ökem, durumunu anlatmak için gazeteye bir mektup göndermiştir. Mektupta, orman kanununun görüşülmeye başlaması ile piyasada büyük bir tedirginliğin oluştuğunu, zaten bir süredir ormanlardan kereste imal edilmesine dahi izin verilemediğini, bu durumun ciddi bir krize dönüştüğünü açıklamıştır. Kereste ticareti yapanların ise içler acısı bir durumda olduğu gerçeğinin altını çizip bu durumun kaçakçılığı da kamçılığını haber vermiştir. Aynı mektupta kereste fiyatının 20 liradan 45 liraya fırlamasının halkta, “*baltayı eline alan herkesin ormana fırlamasına*” neden olduğu değerlendirmesinde bulunmasına neden olmuştur.⁴⁴²

Ormanlardan odun ve kömür teminin ciddi oranda kısıtlanması ormanlarla ilgili yolsuzlukların da artmasına neden olmuştur. İstanbul Belgrat ormanlarında büyük bir rüşvet iddiasıyla ve vergi kaçakçılığı ile açılan dava İstanbul’da

⁴³⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 19 Birinci kanun1934.

⁴⁴⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 30 İkinci teşrin 1935.

⁴⁴¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 18 İkinci teşrin 1935.

⁴⁴² **Cumhuriyet gazetesi**, 25 Temmuz 1936.

görülmeye başlanmıştır. Mahkeme, 3 milletvekili bir eski bakanın da bulunduğu toplam 107 sanıklı bir davadır. Davaya konu olan büyük bir şirkettir.⁴⁴³ Bununla ilgili haberler daha sonra basında yer verilmemiştir. Davanın sonuçlarıyla ilgili bir bilgimiz yoktur.

Hazırlanan orman kanunu hakkında dönem içerisinde birçok tartışma ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu başlıkta dergi ve gazetelerinde de çok miktarda haber ve yorum vardır. M. Ali Salih'in makalesi, orman kanununun içeriğinden ziyade hazırlanma şekli üzerinedir. Yapılan yorumda, Orman kanunu Millet Meclisi'nde son düzeltmeler yapıldıktan sonra çıkacaktır ancak Avrupa memleketlerinde herhangi bir konu hakkında kanun yapılırken alakadarların fikri sorulur. "*Bizde henüz o seviyeye eremediğimiz için böyle şamil ve umumi bir rey talebine hakkımız olamaz*".⁴⁴⁴ Şeklindeki değerlendirmesi dönemin siyaset üretmekteki ketum yapısını eleştirmesi bakımından önemlidir.

3116 sayılı **Orman Kanunu**'nun meclise sunulmadan önce hükümetin konu hakkındaki görüşlerini açıklayan Başvekil İsmet İnönü'nün verdiği bilgi ormancılık sanayisini rahatlatmaya dönüktür. Söylevinde özetle şu başlıkları değerlendirmiştir. Hiç şüphesiz ormanların korunması çok önemlidir. Bu koruma teşebbüsü orman sanayi ile at başı gitmelidir. Ülkemizdeki orman sanayi devlet kontrolünde sayılır. Çünkü ormandan kesilen her ağacı orman fen memurunun onayı ile olmaktadır. Bu usulün daha sıkı takibi çok büyük orman sahalarımızın korunması orman sanayisinin inkişafı ile yakından ilgilidir. Orman sanayimiz daha yenidir ve himayeye muhtaçtır. Devletçe bu sanayi korunmalıdır. Ormanların muhafazası ve korunması fikri hükümetçe yapılacak planlı tatbikatla birlikte orman sanayisi güçlenecek ve kendisine düşen vazifeyi ifa edecektir.⁴⁴⁵

Hükümetin ormanlar üzerinde 8 yıldır sürekli gündeme getirdiği yeni orman kanunu toplumun tüm kesimlerinin orman tahribatını da beraberinde getirmiştir. Özellikle dar gelirli köylülerin birkaç yıllık odun ihtiyaçlarını ormandan gidermek için harekete geçmiştir. Durum üzerine Ziraat Vekâleti bir genelge yayımlamıştır.

⁴⁴³ **Cumhuriyet gazetesi**, 11 Mayıs 1935.

⁴⁴⁴ M. Ali Salih, "İktisadi program Karşısında Orman Kanunu ve Orman Siyaseti", **Orman ve Av**, Sayı:34, 1931, s.9,10.

⁴⁴⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 10 İkinci Kanun 1937.

Genelgede: Cumhuriyet hükümetleri köylünün tüm ihtiyaçlarını karşıladığı gibi yasalara karşı gelenleri de cezalandıracaktır. Konu ile ilgili tüm müdürlüklere gereken önlemin alınması, varsa zararın belirlenmesi ve suçlulara kayıtsız kalanlarında cezalandırılmasını istemektedir Bu şekilde verilen emirlerin zamanla orman üzerinden şekillenecek olan sosyal huzursuzların da habercisi olmuştur.

Bu dönem mecliste yapılan bazı soru önermeleri halkın içinde bulunduğu ekonomik durumunu göstermesi bakımından önemli bilgiler içermektedir. Hükümet nezdinde ormanların korunması ve işletilmesi tartışılırken ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik gerçeklerden de bahsetmek gerekir. Sivas Mebusu Şemseddin Bey'in İktisat Vekâletine yaptığı soru önermesinde Türkiye'de kişi başına düşen milli gelirinin ne kadar olduğunu öğrenmek istemiştir. Ziraat Vekili Celal Bayar'ın bu soruya verdiği cevapta, Mili Geliri ile ilgili kayıtların 1935 senesinden itibaren tutulduğunu daha önceki devrilere ait kayıtların olmadığını sadece tahinlerin olduğunu söylemiştir. Vekilin verdiği bilgiye göre:

Yıllar	Toplam Yurtiçi Hasılası (Lira)	Ziraat, Orman ve Av gelirleri toplamı (Lira)	Kişi başına düşen milli gelir (Lira)
1927-28	1.605.000.000 (tahmini)	-----	117 (tahmini)
1933-34	1.150.000.000	360.000.000	73
1934-35	1.250.000.000	399.000.000	78
1935-36	1.350.000.000	395.000.000	82

Kaynak: **Cumhuriyet gazetesi**, 29 Mayıs 1937.

Aynı yıllarda dünyanın diğer bazı ülkelerinde kişi başına düşen milli gelirler ise şöyledir: Romanya 177 lira, Yugoslavya'da 172 lira, Bulgaristan 101 lira, şimal (Kuzey) Amerika 1384 lira, İngiltere 784 lira, Almanya 574 lira, Fransa 480 ve İtalya'da 229 lira olduğunu belirtmiştir.⁴⁴⁶ 1933 yılında İzmir Ticaret odasının yaptığı bir araştırmada, 5 kişilik bir ailenin aylık asgari geçim için 94-95 lira arasında bir paraya ihtiyaç duyduğu hesap edilmiştir(karşılaştırma yapmak için

⁴⁴⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 29 Mayıs 1937.

ekmek 6 kuruş, tuz 10 kuruş, şeker ise 55 kuruş).⁴⁴⁷ Bu rakamlar toplumun nasıl bir ekonomik sıkıntı içinde olduğunu da göstermektedir. Orman köylülerinin özellikle toplumun en dar gelire sahip bir kesimi olduğu da hesap edilirse durumun vahameti anlaşılır.

2.7.1.Orman Davaları

1923–1937 yıllarına ait orman davalarının istatistiğini tutmadığı için bununla ilgili kesin rakamları bilinmemektedir.⁴⁴⁸ Ancak diğer kaynaklardan döneme ait birçok bilgiye ulaşmaktayız.

Orman davalarının temel dayanak tutanaklardır. İşte bu açıdan bu döneme ait, orman davalarında tutulan tutanakların içeriğine kısaca bir bakmakta fayda vardır. Ormancı Tahribat Zabıta Vakası Örneği adıyla tutulan resmi evrakın içeriğinde bulunan bilgiler şu şekildedir: Orman muhafaza memuru, hangi ay hangi gün, nerede, nasıl bir durumda olaya şahit olduğunu hakkında kısa bir açıklama yapılır. Suçlunun kimliğini tam olarak açıkladıktan sonra olaya şahit kişilerin bulunduğu karyelerdeki insanlardan olayla ilgili bilgi alır ve tutanağa kaydedilir. Daha sonra, olaya şahit olan diğer köylüler yazılır. Şahitler huzurunda bu zabıt vakasını olay yerinde hazırlanıp imzalanır. Tutanağın üst kısmında Tahribat Zabıta Varakası yazılır, altında ise cinsi, kantar, devre, irtifa, adet, m³ ve dm³ gibi tahribata konulan eşcaraanın teknik bilgiler yazılır. Tutanağın en altına şahitlerin adları ve imzaları, suçlunun adı ve imzası, orman muhafaza memurunun ve bölge orman müfettişinin adları imzaları ile zabıta varakası tamamlanmış olur.⁴⁴⁹ Bu tutanak tek başına mahkemece geçerli değildir. Tutanakta suçlunun kimliğini tam tespit edecek tarzda olmalıdır. Aksi takdirde hâkim karşısına gelen dava başlamadan biter. Zabıt vakasında orman muhafaza memurunun şahsi görüşüne yer verilesi yasaktır. Zabıt vakası herkesin ikna olacağı kadar açık ve net olmalı aksi takdirde suçlu mahkemeye çıkacağını bilip her türlü tedbir ve suçunu örtme girişiminde bulunabilirdi. Bu tutanaktan da anlaşılacağı gibi dönem şartlarında bunun uygulanması pek mümkün görünmemektedir. Bu yüzden orman zabıtlarında en çok görülen olay zabıt

⁴⁴⁷ *Cumhuriyet gazetesi*, 18 Aralık 1933.

⁴⁴⁸ M. Ali Salih, "Orman Davaları II", *Orman ve Av*, Sayı:58, 1934, s.15.

⁴⁴⁹ "Ormancı Tahribat Zabıta Vakası Örneği", *Orman ve Av*, Sayı: 18, 1929, s.17.

vakasında suçlunun kimliğini gizlemesidir. Çoğu zaman tahribatı suçüstü yakalayan orman muhafaza memuru, suçlunun kim olduğunu tespit etmesi mümkün olmayabiliyordu.⁴⁵⁰

1937 yılı öncesi, orman davaları 1869 **Orman Nizamnamesi**'ne göre uygulanmıştır. Bu yasaya göre orman davaları 6 aylık acil kovuşturma ve soruşturma sürecinde çözülmesi gereken davalardandır. Davalar bu süre içerisinde karara bağlanmadıkça ya da suç duyurusunda bulunmadıkça zaman aşımı kapsamına girmektedir. Ayrıca orman davalarında tahkikat da yasal zorunlulardandır. İşte bu iki şart (zaman ve tahkikat) orman suçlularının kısa zamanda düşmesine ya da beratına neden olmuştur. Örneğin devlet ormanlarından izinsiz ağaç kesen Şerif Oğlu Sabri, Hasan, Hüseyin ve Şevki' hakkında 332 lira 25 kuruş para ile cezalandırılması konusunda açılan dava Bursa Sulh Ceza Mahkemesinde görülerek karar bağlanılmıştır. Kararda sanık suçsuz bulunarak serbest bırakılmıştır. Orman Umum Müdürlüğü davayı temyiz mahkemesine havale etmiş, mahkeme de davanın mahiyeti itibarı ile af kanununa ve tahkikatın yapılmadığı gerekçesiyle beratına hükmetmiştir. Dönem itibarıyla konuya müteallik gazetelerde az da olsa haberlere rastlanmaktadır. Örneğin: Nisan 1936 tarihi itibarı ile devlet tarafından orman tahribatından dolayı 6 dava açılmıştır.⁴⁵¹

Orman davalarında bazı ilginç bilgilere de şahit olunmaktadır. Çok az sayıdaki orman muhafaza memurlarının içine buldukları durumu ve ormanların sahipsizliğini gözle önüne sermektedir. Görülen bir davada hakim sorduğu soruya orman muhafaza memuru, *korumakta olduğu alanın Karadağ Krallığı alanına eş değer olduğunu*, bunu tek başına nasıl koruyabileceğini hâkime sormuştur.⁴⁵²

Az sayıdaki orman muhafaza memurunun ormanları korumak için var gücüyle çalıştığına dair bazı haberler de bu dönemde basına yansımıştır. Bolu vilayeti Gerece kazasında orman tahribatı denetlenmediğine dair iddialar üzerine bir açıklama yapılmıştır. Açıklamada, haberde söylendiği gibi bölgede orman tahribatının çok olmadığını köy yakınlarındaki kavak ve meşe baltalıklarının yapraklarından köylülerin yararlandığını, ormanların başıboş bırakılmadığını belirtip, orman

⁴⁵⁰ A. Galip, "Orman Cürümlerini Takibi", **Orman ve Av**, Sayı: 20, 1929, s.1,2.

⁴⁵¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Mayıs 1936.

⁴⁵² **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Şubat 1936.

muhafaza memurlarının dikkatli çalışması sonucu 1935 yılı için yasak kesim ve diğer suçlardan ötürü toplam 12 bin liralık ceza kesildiği bilgisini vermiştir.⁴⁵³

Orman davalarının bir kısmı ise orman teşkilatında yaşanan sorunları içermektedir. Edremit orman mühendisi Ferit Bey işten el çektirdiği bir muhafaza memuru tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür. Bu haber üzerinde yorum yapan **Orman ve Av** dergisi, “*Bir orman muhafız bıçağı ile öldürülmesi ormancılık tarihine kayıt edilecek ilk çirkin ve menfur bir hadisedir. Bu gibi adamlar devlet otoritesini nizamını bozan hüviyetsiz muhriplerdir. Tabi cumhuriyetin yüksek adalet mahkemesinde cezalarını bulacaklardır.*”⁴⁵⁴ şeklindeki yorumları ile mesleki iç dayanışmayı teşvik etmeye çalışmıştır. Katledilen Orman Fen Memuru Ferit Bey’in katili, sabık orman memuru Muhittin Bey, öldürülmesine neden olarak söylediği sözler, *sen beni rızkımdan ettin be de seni canından edeceğim* şeklindedir.⁴⁵⁵

Bazı Orman Umum Müdürleri, makamlarının verdiği yetkilerde rüşvet suçlamasıyla davalık olmuşlardır. Bunlardan biri de Bursa Orman Umum Müdürü Suphi Bey’dir.⁴⁵⁶ Rüşvet almaktan mahkemeye çıkan Suphi Bey’in avukatı müvekkilinin devleti kâra geçirdiğini iddia etmiştir.⁴⁵⁷ Ancak mahkeme, Suphi Bey hakkında bir yıl hapis cezasına çarptırılmıştır.⁴⁵⁸ Benzer bir olay da Çorum vilayeti Sungurlu kazasında meydana gelmiştir. Kereste ticareti yapanların kesecekleri ağaçların memurlarca damgalanması gerekmektedir. Bu işi orman memurları yapmaktadır. Yetkisini haksız kazanç elde etmek amacıyla kullanan bazı memurlar, rüşvet almışlardır. Sungurlu Orman muhafaza memuru Mehmet Bey de damgalama işinde yaptığı sahtecilik ve rüşvetten işten el çektirilen memurlardandır.⁴⁵⁹

Orman işlerinde çalışan işçiler de yaşamış oldukları sorunlar bu bağlamda değerlendirilebilir. Hak ettiği maaşını bir türlü alamayan Orman Muhafaza İşçisi Taşlıcalı Mehmet Nuri, gazeteye verdiği ilanda, Ziraat Vekâleti muhasebe

⁴⁵³ **Cumhuriyet gazetesi**, 22 Birinci teşrin 1935.

⁴⁵⁴ “Zavallı ve genç bir arkadaşımızı vurdular”, **Orman ve Av**, , Sayı:45–46, 1931, s.32.

⁴⁵⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 27 Şubat 1932.

⁴⁵⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 6 Ağustos 1935.

⁴⁵⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 5 Birinci teşrin 1935.

⁴⁵⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 19 Birinci teşrin 1935.

⁴⁵⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 5 Kânunuevvel 1932.

müdürlüğünce ödenmesi gereken parasının unutulması üzerine zor duruma düştüğünü, parasının ödenmesi için vekâlete ricada bulunmuştur.⁴⁶⁰

Çorum Vilayeti İskilip Kazası Gölköy'ünden Hasan oğlu Şaban ismiyle gazeteye gönderilen mektup çok ilginç bir gerçeği ortaya koymaktadır. Mektupta, *“altı yıl önce kaçak kereste yapmak için mahkemeye verilmişim. Neticede mahkemeyi kazandım. Suçsuzluğum ispatlandı. Mahkeme harcı olarak 15 lira vermişim. Paramı geri almak için birçok teşebbüste bulundum. Ancak orman dairesi tahsisat yoktur diye bana ödeme yapmadı. Benim gibi bir köylü için 15 lira çok para bu hususta Ziraat Vekâletinin dikkatini çekmek istiyorum*⁴⁶¹ şeklindedir. Mektuptaki bilgilerden anladığımız kadarıyla mahkemeye suçlu olduğu gerekçesiyle sevk edilenden mahkeme harcı alınmaktadır. Bu harcı dönemin ekonomik şartlarına göre yüksek bir miktar olduğu da ortaya çıkmaktadır. Benzer bir mahkeme harç miktarı hakkındaki bilgide Vize'de oturan Ali Haydar'ın ormanlık alanı tahrip etmesin gerekçesiyle hakkında dava açılması kararlaştırılmıştır. Ancak dava için merkezi bütçeden gidecek masrafın en az 2 bin 500 lira civarında olduğu tespit edilmiştir. 5 kişilik bir ailenin aylık asgari geçiminin 94–95 lira olarak hesap edildiği bir dönemde dava masraflarının bu kadar yüksek miktarlarda olması ayrı bir sorun olarak gündeme gelmektedir.⁴⁶² Hükümeti orman davalarında birçok mahkumiyetten kurtarıp devleti büyük oranda zarardan kurtaran Menteşe Mebusu Mustafa Fevzi Bey'e icra vekilleri kararıyla 3 bin lira ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Döneme göre yüksek bir meblağ olan bu paranın bu amaçla verilmesi, acaba devleti vatandaş aleyhinde ne kadarlık bir faturadan kurtardığı sorusunu gündeme getirmektedir.⁴⁶³

Orman davaları içerisinde en yaygın olarak kaçak kesim veya taşıma işlemleridir. Bu alanlarda açılan davalar yaygındır. Bursa Uludağ'da orman kestiği için hakkında zabıt tutulan Fidyekızık köyünden Halit isminde birinin 198 adet ağaç kestiği tespit edilmiş, 22 lira 82 kuruş para ve hapis cezası istemiyle mahkemeye

⁴⁶⁰ *Cumhuriyet gazetesi*, 13 Şubat 1936.

⁴⁶¹ *Cumhuriyet gazetesi*, 9 Eylül 1935.

⁴⁶² BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:63, Dosya No:25, Sıra No:13.

⁴⁶³ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:22, Dosya No:65, Sıra No:16.

sevk edilmiştir.⁴⁶⁴ Denizli'nin Dere köyünden Tahtacı Molla Oğlu Çakır Hüseyin ve ailesine, ruhsatsız ağaç kestikleri gerekçesiyle 501 lira tazminat davası açılmıştır.⁴⁶⁵

Bazı orman görevlileri görevlerini kötüye kullanmalarından kaynaklanan cezalara çarptırılmıştır. Köylülere tanınan yakacak maddesini başkalarına satmakla suçlu bulunan Kemberburgaz Orman Memuru Hayri Bey'in 3 ay hapsine hükmedilmiştir.⁴⁶⁶

Vazifeleri uğruna silahlı çatışmaya giren memurlar da bu dönemde haber konusu olmuştur. İstanbul Vilayeti, Beykoz Arpacı Çitliği ormanından odun çalmak amacıyla gelen üç kişi orman korucusunun dur ihtarına uymayınca, silahını ateşlemiş ve hırsızlardan birini öldürmüştür.⁴⁶⁷

Bazı mahkeme soncuna göre para cezasına çarptırılanlar suçluların parayı ödememek için adreslerini değiştirdikleri de sık görülen olaylar arasındadır. Antalya Vilayeti, Serik Kazası Aşağı Obak Köyü'nde ikamet eden Hayta aşiretinden Mustafa oğlu Hasan Serik, orman idaresinden 12 bin 329 lira 90 kuruş borcunu vermeden adresini terk etmiş. Orman Müdürlüğü bir ilanla alacağını tahsil etmenin yolunu aramak zorunda kalmıştır.⁴⁶⁸

Ormanları işleten müteahhitlerin sık sık taahhütlerini yerine getirmediği olağan bir durumdur. Buna dayalı birçok mahkeme görülmüştür. Bu minvalde kereste tüccarı İsmail Hakkı ve ortağı Aleksandır Himan Efendi, Kocaeli orman idaresine olan 2 bin 883 liralık borcunu ödemediği için haklarında alacak ilanı çıkarılmıştır.⁴⁶⁹

Bu tür haberler dönemin sosyal hayatı ve hükümet-vatandaş ilişkilerini anlatması bakımından önemli tespitler yapmamızı yardımcı olmaktadır. Bunlardan çıkartabileceğimiz değerlendirmelerde, hükümet yetkililerinin ve üst düzey yöneticilerinin her zaman üstün bir konumda olduğu, memuriyetten çıkarmalarda amirlere geniş yetkiler verildiği, devletin mahkûm olduğu tazminatları halka ödemede zorluklar çıkardığı ayrıca alacaklarını tahsilde de önemli sorunlar yaşadığını ortaya koymaktadır.

⁴⁶⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 12 Ağustos 1935.

⁴⁶⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 14 ikinci kanun 1935.

⁴⁶⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 26 Eylül 1934.

⁴⁶⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 20 Eylül 1932.

⁴⁶⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 25 Mart 1934.

⁴⁶⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Mart 1932.

Orman davalarında müteahhitler ve şirketlerle ilgili mahkeme tutanakları hakkında pek bilgi sahibi değiliz. Arşiv kaynaklarında bazı şikayet dilekçelerine ait kayıtlar vardır. Zingal Şirketi hakkındaki yapılan şikâyetler hakkında nasıl bir hukuki sistemin işletildiği ayrı bir araştırma konusu olabilecek niteliktedir.

Aynı dönemde orman işletenler hakkında birbirine zıt çelişik kararlar verilmiştir. 1933 Konya vilayeti, Beyşehir kazası dâhilinde bulunan Anamas devlet ormanlarını işleten müteahhit sözleşme hükümlerine uymadığı gerekçesiyle faaliyetlerine son verilmiştir. Dönemin siyasi atmosferine istinaden hükümet politikalarını eleştirmek de bir suç unsuru olduğundan buna benzer davalar da mahkemelerce görülmüştür. Bu davalardan bazıları orman memurlarınca birbirlerinin aleyhine hükümet politikalarını eleştirme ya da Türkçülüğe karşı yapılan saldırıları içerdiğini görmekteyiz. Ormancıların rakip olarak gördükleri çalışma arkadaşlarını bu şekilde suçlamaları dönemin siyasi atmosferi içinde değerlendirmek gerekmektedir.⁴⁷⁰

Bu dönemde ormanlar üzerinde belgelere yansıyan en büyük yolsuzluk “*takas yolsuzluğu*” olarak dava konusu olmuştur. Olay, 1934 yılında Ticaret Vekâleti’nin kereste ihracatı üzerine yaptığı incelemede, kereste ihracat miktarı ile resmi belge arasında bir tutarsızlık sonucu tespit edilmiştir. Konuyu araştırmakla görevli bir komisyon kurulmuştur. Konunun ehemmiyeti gereği komisyona Orman Umum Müdürü Emin Bey’de alınmıştır. Başlangıçta yolsuzlukla ilgili 5 kişi tevkif edilmiş bir kişi de yakalanmadan yurt dışına kaçmıştır. Yapılan incelemede “*takas yolsuzluğu*” yaptığı tespit edilmiştir. Buna göre bazı kereste üreticileri ellerinde az miktarda kereste olmasına rağmen sanki çok varmış gibi beyanda bulunmuşlardır. Orman idaresine de yüksek miktarda nakliye resmi vererek- fazla keresteye malik olduklarını belgelemişlerdir. Orman memurlarından bir kısmı bunu hiç fark etmemişlerdir. Bu tüccarlar ardından bu hayali keresteleri ihraç etmiş muamelesi yapmışlardır. İlk etapta belge üzerinde 2 milyon 173 bin liralık kereste ihraç edilmiş gibi gösterilmesine rağmen gerçekte 224 bin liralık kereste ihracatı yapıldığı anlaşılmıştır. Bu kişilerin böyle bir işe tevessül etmelerinin başlıca sebebi dış ticaret yasası gereği ithalat yapma hakkı olan firmaların, kendi ihraç miktarları rayici

⁴⁷⁰BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:35, Dosya No:208, Sıra No:9., Bkz. BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:66, Dosya No:215, Sıra No:5.

üzerinden hesaplanarak işlem yapmaları gösterilmiştir. Yani ihrac miktarı takas hesabına göre ithalat miktarı belirlenmesidir. Bu şekilde Türkiye'den yüksek miktarda döviz yurt dışına çıkarılmıştır. Bu durum da dönemin ekonomik politikalarına göre suç sayılmaktadır. Zanlıların bu şekilde yüksek miktarlarda kar elde ettiği de tespit edilmiştir. Konuyu araştıran heyet olayın boyutlarını öğrenmek için yurtdışındaki firmalarla da görüşme yapmaktadır. Yolsuzluğun sadece bununla kalmayıp başka boyutlarının da olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan ihracatta en adi malların kullanıldığı ortaya çıkmıştır.⁴⁷¹ Yapılan denetimde bir de fiyatlar üzerinde sahtecilik yapıldığı tespit edilmiştir. Örneğin piyasada 32 lira olan ceviz kerestesi 70 liradan satılmış gibi gösterilmiştir.⁴⁷² Soruşturma kapsamında toplam 60 memur tevkif edilmiştir.⁴⁷³ Sonuçta 2,5 milyon liralık bir yolsuzluk tespit edilmiştir.⁴⁷⁴

Bazen hukuksuzluğu bizzat orman idaresinin yaptığı da bu dönemde görülen acubelerdendir. Bu vakalardan birisi Bursa'da yaşanmıştır. Bursa'da orman idaresi ile orman fabrikası arasında bir anlaşmazlık olmuştur. Bunun neticesi orman idaresi fabrikadaki keresteleri satmaya karar vermiştir. Buna gerekçe olarak kesilen ağaçların kaçak ya da köylülerin intifa hakları olduğunu belirtmiştir. Fabrika sahibi bu hukuksuzluğu düzeltilmesi için ticaret odasına başvurmuştur.⁴⁷⁵

Cumhuriyet elitlerinden yazarlar ve düşünürlerinin, orman tahribi konusunda, ortak fikirleri halkı en büyük suçlu olarak görmeleridir. Ne var ki 1923–1937 yılları arasındaki orman tahribinin esas mümessilleri iktidarla işbirliği içinde ihale alıp orman işleten ve kendi âli menfaatleri için çalışan cumhuriyetin zenginleri olduğu gerçeğini ise görmemezlikten gelmişlerdir. Ormanların tahripkârının sorumlusunun bizzat siyasi elitler olduğu gerçeği bir soru önergesiyle meclis tarafından da belgelenmiştir. Önergeye verilen cevapta, mahkemece orman suçu işlediği hükme bağlanan İsmail Bey'in⁴⁷⁶ halen mecliste Sivas mebusu olduğu ortaya çıkmıştır. Adı

⁴⁷¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 4 Mart 1934.

⁴⁷² **Cumhuriyet gazetesi**, 27 Nisan 1934.

⁴⁷³ **Cumhuriyet gazetesi**, 8 Temmuz 1934.

⁴⁷⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 27 Nisan 1934. Bkz. 474 **Cumhuriyet gazetesi**, 19 Nisan 1933.

⁴⁷⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Ağustos 1933.

⁴⁷⁶ 1891 yılında Şebinkarahisar'da doğdu. İstanbul Ticaret ve Hukuk Mektebini bitirdi. Ticaret, Ekonomi, Hukuk Avukat ve Tüccar'dır. II Dönem Karahisar-i Şarki, III ve IV dönem Şebinkarahisar

geçen mebus daha uzun yıllar mecliste çalışma fırsatı bulmuştur. Bu olaydaki siyasi gerçek, cumhuriyet elitlerinin sorunları kaynağını hep halkta görme alışkanlığının somut bir belgesi olmaktan öte dönemin politik zihniyetini de yansıtmaktadır.⁴⁷⁷

Orman davalarında vekâletçe açılan birçok davanın sanık lehine sonuçlandığı da zaman zaman görülen bir durumdur. Ancak bu yeni durum bazı ilginçlikleri de öğrenmemize sebep olmaktadır. Karar bağlanan bazı davalar sadece, tutanakla mahkemeye sevk edilenler hakkında olup, çoğu kez sonuç vatandaşların lehine olmuştur. Bazı davlarda hükümet tazminata mahkûm edilmiştir. Bu karar devlet yönetiminde küçük krizlere yol açmıştır. Çünkü devletin yıllık bütçesini hazırlarken böyle bir harcama kaleminin olmaması hükümeti ödeme noktasında yeni tezkerelere sevk etmiştir.⁴⁷⁸

Orman köylüsü toplumun ekonomik olarak en dezavantajlı sınıfını oluşturur. Geçim imkanları son derece kısıtlı olup, köyler altyapı bakımından birçok hizmetten mahrum yerleşimlerdir. 1937 yılında Meclis'te orman yasasının görüşülürken, sadece orman ürünlerinden elde ettikleriyle geçimlerini sağlayan Kandıra köylüleri, kanun sonrası ne yapacaklarını kara kara düşünmeye başlamışlardır.⁴⁷⁹

Cumhuriyet hükümetlerinin ormanları bir gelir kaynağı olarak görüp bu kaynaktan en fazla gelir elde etmeyi temel politika olarak benimsemişlerdir. Tüm ülkede sathında siyasetin tek parti üzerinden şekillendiği bu dönemde merkezi hükümetin siyaseti taşra yönetiminde de aynı şeklide tecessüs etmiştir. Övençli Köyü bu duruma uygun bir örnektir. Manisa'nın Soma kazasına bağlı Öveçli Köyü'nün yanındaki çam ormanını köylüler oluşturmuşlar, ormanı yıllardır korumuşlar ve varlığını sürdürmesine de yardımcı olmuşlardır. Ormanı sadece her yıl Hıdırellez etkinlerini de kullanırlarmış. Mayıs ayında gerçekleşen bu etkinliğe çevre köylerin de gelmesiyle orman adeta bir panayır alanına dönüşmüştür. Süregelen bu etkinlikler sonucunda çevre köylerden gelen misafirler, köyelerine dönerken ormanın belirli yerlerine paralar bırakarak Öveçli köylülerine organizasyon ve diğer harcamaları için kısmen destek olurlarmış. Bu parayla Öveçli köylüleri, ormanı temizletir, içerisinde

Mebusluğu yapmıştır. 07.05.1961 yılında ölmüştür. Bkz. TBMM Albümü 1920–2010, 1. Cilt, 1920–1950 (Çevrimiçi) http://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html 20.2.2014

⁴⁷⁷BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:5, Dosya No:25, Sıra No:10.

⁴⁷⁸BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:24, Dosya No:75, Sıra No:7.

⁴⁷⁹Cumhuriyet gazetesi, 22 Şubat 1937.

onarım yapar ve gelecek seneye ormanın hazır olması için harcarmış. Bu durum bir gelenek halini almış katılımda sürekli bir artış olmuştur. Ormana gelenler artınca bırakılan para da artmış. Kırkağaç Belediyesi bunun üzerine ormanın kendisine ait olduğunu bu paraların da belediyesine verilmesi gerektiği yolunda mahkemeye dava açmış. Köylüler mahkemede yeterli savunma yapamadıkları için karar Kırkağaç Belediyesi lehine verilmiştir. Belediye o yılki gelirleri almış ancak ormanla ilgilenmemiştir. Orman, kısa bir süre sonra bakımsızlık içinde harabe haline gelmiştir.⁴⁸⁰ Bu örnek yerel olmasına rağmen ülkedeki mevcut ormancılık politikasını yansıtan iyi bir örnektir.

2.7.2.Ormanlarla İlgili Faaliyette Bulunan Sivil Kuruluşlar

1923–37 yılları arasında sivil toplum kuruluşları başlığında çalışmalar yapan bazı kuruluşlar vardır. Bu kuruluşlar zamanla sivil olmaktan çıkıp hükümetin politikalarını üstlenen kurumlar halini almıştır. Ormancılıkla ilgili cumhuriyet devrinde açılan ilk sivil kuruluş Türkiye Ormancılar Cemiyeti'dir. 1924 yılında Ankara Yenişehir Tuna Caddesinde No: 5'te merkezi bulunan cemiyetin üyeleri ormancılık sektöründe çalışan her tür elamandan oluşmaktadır. Cemiyet 1973'te 3855 üyeye ulaşmıştır. Cemiyet "**Orman ve Av**" adlı bir dergi de çıkarmıştır.⁴⁸¹ Ormancılar Cemiyeti yıllık olağan kongrelerinde, yeni yönetim kurullarını 2 yıllık süre için seçmiştir.⁴⁸² Kongre sonunda başta Cumhurreisi ve Başvekil olmak üzere üst düzey hükümet yetkililerine ve CHP merkezine telgraflar çekerek konuşulan konular hakkında bilgi verilmiş ve bağlılıklarını bildirmişlerdir.⁴⁸³

Himaye-i Eşcar Cemiyeti de bu alanda sayılabilecek kuruluşlardandır. Cemiyetin nizamnamesinin birinci maddesinde, *Alelumum ağaçların muhafaza ve tezyidi miktarına çalışmak* amacıyla kurulmuştur. Cemiyete üyelerine yıllık 1–50 lira arasında bir aidat tespit edilmiştir. Cemiyet yayımlamış olduğu beyannamede, ihracatta önemli bir yere sahip olan orman ürünlerinin ülkede varlığını sürdürmek ve

⁴⁸⁰ *Cumhuriyet gazetesi*, 23 Haziran 1936.

⁴⁸¹ *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız*, s.9. Bkz. Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Aytuğ Akesen, *Ormancılık Politikası*, s.122.

⁴⁸² *Cumhuriyet gazetesi*, 3 Kânunuevvel 1932.

⁴⁸³ *Cumhuriyet gazetesi*, 31 Mart 1934.

ticarete devamlılığı temin etmeyi ilke etmiştir. Bu açıdan step alanlar dışında nehir, göl kenarlarında açık arazilerin ağaçlandırılmasını temel ilkelerinden görmüştür.⁴⁸⁴

İstanbul adaların ağaçlandırılması için Adaları Güzelleştirme Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyet adadaki çamların korunmasıyla yakından ilgilenmiştir.⁴⁸⁵

Orman Fakültesi öğrenci ve hocalarının kurduğu Ormana Fakültesi Talebe Birliği de bu kapsamda ele alınabilir. Birlik toplantılarının bir kısmını Büyükdere'deki Halk Partisi binasında yapmıştır.⁴⁸⁶

Ormancılık sektörünün önde gelen kurumları dönemin popüler aktivitelerini desteklemekten de geri kalmamışlardır. Hükümetin desteği ve Cumhuriyet gazetesinin teşvikiyle yapılan Türkiye güzellik müsabakalarında dereceye giren adaylara birçok kurum gibi Zingal Orman İşletmesi de destek olmuştur. Bu kapsamda 1933'te Türkiye güzeli seçilen adaya iki masa lambası, bir tavan abajuru bir de son moda koltuk hediye etmiştir.⁴⁸⁷

1924–1945 yılları arası ormanlarda faaliyet gösteren müteahhitler de bir cemiyet kurmuşlardır. Amaçları kendi aralarında bir birlik ve yardımlaşma duygusu ile problemlerinin çözülmesine destek olmak hem de hükümet nezdinde kabul görmektir. Cemiyetin teşekkülünde sadece müteahhitlerden değil müteallik sektör olan keresteciler de katılmışlardır. Adını “Türkiye Cumhuriyeti Orman Müteahhitleri ve Keresteciler Birliği” olarak belirleyen cemiyet, 1933 yılında kurulmuştur. Merkezi Ankara'da olan cemiyetin kendisine ait bir de Daire-i mahsusası vardır. Ayrıca İstanbul Sirkeci de de cemiyetin toplantı için kullandığı bir odası vardır. 8 Mayıs 1933 tarihinde ilk toplantısını yapan cemiyetin 12 kişilik yönetim kuruluna, Türk Ticaret Bankası Umum Müdürü Asım, Eskişehir Mebusu Emin, Bilecik Mebusu İbrahim Bey de seçilmişlerdir. Heyetin başkanı Asım, ikinci reisi ise Emin Bey'dir.⁴⁸⁸ Cemiyet yıllık toplantılarını düzenli olarak yapmıştır.⁴⁸⁹

Erken dönem cumhuriyet hükümetleri ülkede yerli üretime dayalı iç tüketimi temel alan bir ekonomik politika gütmüşlerdir. Bu anlayışta ithalatı en aza indirmek

⁴⁸⁴ “Himayei eşcar cemiyeti nizamnamei idarisi”, **Orman ve Av**, Sayı:14, 1929, s.12–16.

⁴⁸⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 16 Temmuz 1933.

⁴⁸⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 1 Birinci Kanun 1935. Ayrıca bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 7 Mart 1937.

⁴⁸⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Kânunusani 1933.

⁴⁸⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 8 Mayıs 1933.

⁴⁸⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 14 Nisan 1935. ; Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 4 İkincikânun 1936.

temel hedeflerden biri olarak tespit edilmiştir. Ülke iç üretimini arttırmak amaçlı yerli malı sergileri yapmak, 1929 yılından sonra ülke genelinde hükümet politikası olmuştur.⁴⁹⁰ Bu amaç doğrultusunda yerli malları sergisi düzenlenmiştir. Bu sergilerde orman ürünleri standı da açılmıştır. 1933 yılında Galatasaray Lisesi'nde yapılan serginin açılışını Meclis Başkanı Kazım Paşa yapmıştır. Sergiye Zingal Orman Şirketi aynı zamanda Orman Mektebi Âlis'i Profesörlerinden Tefik Bey katılmıştır. Sergide şirketinin yaptığı ve 2 bin liraya mal olan ahşaptan Zingal Evi çok ilgi görmüştür.⁴⁹¹ Aynı dönemde orman köylülerini evlerini ahşaptan yaptıkları gerekçesiyle yerden yere vurulurken Şirketin bu evleri dönemde popüler tüketim malzemeleri arasında yer almıştır.

Yurt dışında yapılan birçok sergiye de yerli orman ürünlerinin katılması uygun görülmüştür. Bu bağlamda Almanya'nın Layipziğ⁴⁹² ve İtalya'nın Bari şehrindeki fuarlar sayılabilir.⁴⁹³

2.8. Orman Yangınları

Orman yangınlarıyla mücadele kapsamında bilinen en eski çalışma 1573 yılına tesadüf etmektedir.⁴⁹⁴ Bu kapsamda yapılan ilk yasal düzenleme ise 1869 tarihlidir. **Orman Nizamnâmesi**'nin 47. maddesine orman yangınlarını içerir. Bu ana düzenleme 1937 yılına kadar uygulamada kalmıştır. Nizamname'de yapılan değişiklikle 18 Haziran 1924 tarihinde yasalaşan Orman Talimatnamesinde de orman yangınlarının söndürülmesinde yangını gören kimselere söndürmeye katılması zorunluluğu getirmesine rağmen orman yangınlarının çıkmasını engelleyici tedbirin orman işleten müteahhitlerce alınmasını da zorunlu kılmıştır.⁴⁹⁵ Bu düzenleme müstakil bir nizamname olmadığı gibi orman yangınları ile ilgili kapsayıcı bir

⁴⁹⁰ Asım Süreyya İloğlu, **Türkiye Ekonomi Kurumunun Kuruluşu ve 1929–1973 Yıllarındaki Çalışmalara Toplu Bir Bakış**, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1974, s.21.

⁴⁹¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 2 Ağustos 1933.

⁴⁹² (Leipzig) **Cumhuriyet gazetesi**, 12 Şubat 1932.

⁴⁹³ **Cumhuriyet gazetesi**, 29 Ağustos 1932.

⁴⁹⁴ Prof. Dr. Hasan Çanakçıoğlu, "Ormancılığın 150. Yılında Orman Yangınları", s.111,112.

⁴⁹⁵ Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.50

düzenlemeyi de içermez. Cumhuriyet Hükümetlerinin orman yangınları ile ilgili ilk yasal kapsamlı düzenleme 3116 sayılı kanunla 1937 yılında yapılmıştır.⁴⁹⁶

1923–1937 yılları arasında devlet, ormanları yangına karşı koruma amaçlı bir çalışma yapmamıştır. Hükümet, orman yangınlarını önlemek amacıyla ormanlarda tedbirler almaya 1938 yılından sonra başlamıştır. 1923–1937 yılları arasında ormanlar içerisinde yapılan tesisler ise müteahhitlerin kısa vadeli ekonomik hedeflerini gerçekleştirmek için yapılmıştır.⁴⁹⁷

Cumhuriyet hükümetlerince 1937 öncesine ait orman yangınlarına ait istatistiki bilgileri de tutulmamıştır.⁴⁹⁸ Orman yangınları ile ilgili ilk kayıtlar 1937 yılından sonrasına aittir.⁴⁹⁹ Dr. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, adlı doktora tezinde 1925 yılına ait orman yangınları ile ilgili bilgiler vermiştir. Bu eser göre 1925 yılında 573 adet orman yangını meydana gelmiştir.

1925 yılına ait orman yangınlarını çıkış sebeplerini gösteren tablo

<i>Orman Yangınının Sebepleri</i>	<i>Yangın Adedi</i>
Kömür ocaklarından	25
Ormanlarda ateş yakmaktan	70
Sigara ve yanan kibrit atmaktan	85
Tarla açmak için ateş yakmaktan	20
Bal çıkarmak için ateş yakmaktan	10
Zararlı hayvanlara karşı korunmak için ateş yakmaktan	30
Çobanlar tarafından taze ot için kasten ateş yakmaktan	150
Avcılar tarafından	3
Belli olmayan sebeplerden	180
Toplam	573

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

Orman yangınlarına sebep olanlar arasında en fazla müteahhitler ve köylüleri şeklinde tespit edilmiştir. Cezaların yersizliğinin yangınları arttırmasına rağmen⁵⁰⁰ hiçbir tedbir alınmaması da ayrı bir sorundur. Bu durum dönemin orman yangınlarını

⁴⁹⁶Prof. Dr. Hasan Çanakçıoğlu, "Ormancılığın 150. Yılında Orman Yangınları", s.113.

⁴⁹⁷Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.251–259.

⁴⁹⁸Prof. Dr. Hasan Çanakçıoğlu, "Ormancılığın 150. Yılında Orman Yangınları" s.138.

⁴⁹⁹Orman Genel Müdürlüğü İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1962, s.13.

⁵⁰⁰Ö. Faruk, "Tahrip Vasıtaları", Orman ve Av, Sayı:17, 1929, s.21.

önlemeye dönük planlı bir politikasının olmadığı şeklinde bir kanıya ulaşmamıza sebep olmaktadır. 1923-1937 yılları arası yaygın kanaate göre orman yangınların çoğunun müteahhitlerce çıkartıldığı şeklindedir. Kastamonu Geyik Ormanı İşleten Müteahhit Hüseyin Bey⁵⁰¹ ve Türk Ticaret Bankası'nın işlettiği, Bolu Abant devlet ormanında çıkan yangınlar bu başlıktadır.⁵⁰²

Orman köylülerinin en önemli geçimlerinden olan kömürcülük de yangınların başlıca çıkış sebeplerinden sayılabilir. Basına yansıyan haberlere göre, 1932 yılında Beykoz'da çıkan orman yangının sebebi kömür elde etmek için ateş yakılmasındandır. Aynı sahada sık sık yangın çıkması bölgedeki ormanların kömürçülerin sık gittikleri saha olduğunu göstermektedir İstanbul'da kömür istihali yüzünden orman yangınlarının çıktığı başka yerler ise Üsküdar Hekimbaşı ormanlık alanı⁵⁰³ ve Polenezköy ormanlık sahası⁵⁰⁴ sayılabilir.

Orman yangınlarının çıkış sebepleri içerisinde ilginç sebepler de yer almaktadır. Misal olarak, Ziraat Vekâleti'nin 1934 yılı sonrası ormanlardan kesimin azaltılması ve sınırlandırma çalışmaları orman yangınlarını arttırmıştır.⁵⁰⁵ 1935 yılında orman yangınlarında çok büyük bir artışa olmuştur. Ülke genelinde bilinen 4 yüz adet orman yangını çıkmıştır. Bu sayı ifadelerine göre bu tarihe kadar bir yılda çıkan orman yangınlarının en fazla olanıdır.⁵⁰⁶ Orman yangınlarının çıkış sebepleri arasında tren bacasından çıkan ateşten,⁵⁰⁷ arıcıların kovanlarını tütsülemesi için,⁵⁰⁸ yabani domuzlarından korunmak amacıyla⁵⁰⁹ ve tarla genişletmek amacıyla,⁵¹⁰ yakılan ateşlerin etkisi söylenir.

Belirtilen dönemde orman yangınlarını söndürmek amacıyla kurulmuş bir teşkilat yoktur. Bu durum yangın söndürmelerinde büyük sıkıntılara yol açmıştır. Bunun dışında Orman yangınlarına müdahalede bulunmak amacıyla gerekli bazı prosedürler de olumsuzlukların yaşanmasına neden olmuştur. 1932 yılında İstanbul'a

⁵⁰¹BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:107, Dosya No:33, Sıra No:10.

⁵⁰²Cumhuriyet gazetesi, 23 Eylül 1935.

⁵⁰³Cumhuriyet gazetesi, 13 Teşrinievvel 1932

⁵⁰⁴Cumhuriyet gazetesi, 17 Ağustos 1934.

⁵⁰⁵Cumhuriyet gazetesi, 22 Haziran 1935. Bkz. Cumhuriyet gazetesi, 22 Haziran 1935.

⁵⁰⁶Cumhuriyet gazetesi, 17 Birinciteşrin 1935. ; Bkz. Cumhuriyet gazetesi, 18 Birinciteşrin 1935.

⁵⁰⁷Cumhuriyet gazetesi, 16 Ağustos 1935.

⁵⁰⁸Cumhuriyet gazetesi, 16 Ağustos 1934.

⁵⁰⁹Cumhuriyet gazetesi, 15 Ağustos 1934.

⁵¹⁰Cumhuriyet gazetesi, 11 Eylül 1935.

bağlı Beykoz ve Kartal ormanlarında çıkan yangına müdahale izni için iki kaymakamlığın İstanbul Valiliğinin emrini beklemeleri sebebiyle yangına çok geç müdahale edilmiştir. Bu durum yangının hızla yayılmasına sebep olmuştur.⁵¹¹ Benzer durum itfaiye teşkilatından yardım istenmesinde de yaşanmıştır. İstanbul Kartal'da yangına müdahale etmek için itfaiyeden yardım talep edilmişse de itfaiye olay yerine yolların müsait olmadığı gerekçesiyle gitmemiştir.⁵¹² Bazı yangınlarda ise olay yerine çok geç gitmesi yangının tahribatının artmasına neden olmuştur.⁵¹³

Ormanlara ait bir söndürme ekibini olmaması, orman yangınlarını söndürmede diğer kurumlardan yardım istenmesine neden olmuştur. Bunlar içerisinde en fazla yardımına başvuru alan, askerler⁵¹⁴ ve köylüler olmuştur.⁵¹⁵

Belirtilen dönemdeki bazı orman yangınları büyük miktarda olup, önemli oranda mal bazı yangınlarda ise can kaybına neden olmuştur. 24 Temmuz 1932 Balıkesir, Dursunbey,⁵¹⁶ Ağonya⁵¹⁷, Bursa'da 1935 yılında çıkan yangın,⁵¹⁸ Kastamonu'nun değişik ilçelerinde 1935 yılında çıkan yangınlar,⁵¹⁹ İzmir'de 1934 yılında çıkan yangın⁵²⁰ ve Gümüşhane'de 1935 yılında çıkan orman yangınları⁵²¹ bunlardan bazılarıdır. Orman yangınlarının en çok görüldüğü yerler genellikle Akdeniz kuşağı ormanlarıdır. Bu bölgelerde çok sık orman yangınları çıkmıştır. Bu bölgedeki vilayetlerden Muğla'nın ise en fazla yangın haberi yapılan il olması dikkat çekicidir.⁵²²

⁵¹¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 6 Nisan 1932.

⁵¹² **Cumhuriyet gazetesi**, 11 Eylül 1935.

⁵¹³ **Cumhuriyet gazetesi**, 11 Eylül 1935.

⁵¹⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 24 Ağustos 1935. Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 2 Ağustos 1932. ; bkz.

Cumhuriyet gazetesi, 11 Eylül 1935. ; bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 29 Ağustos 1932. Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Ağustos 1932.

⁵¹⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 11 Eylül 1935. ; Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Eylül 1935. Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 22 Eylül 1935.

⁵¹⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 24 Temmuz 1932.

⁵¹⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 13 Teşrinievvel 1932.

⁵¹⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 22 Haziran 1935.

⁵¹⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 5 Eylül 1935.

⁵²⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Ağustos 1934.

⁵²¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 6 Eylül 1935.

⁵²² **Cumhuriyet gazetesi**, 17 Temmuz 1933. ; Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 28 Temmuz 1934. ; Bkz.

Cumhuriyet gazetesi, 16 Ağustos 1934. ; Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 25 Ağustos 1934. ; Bkz.

Cumhuriyet gazetesi, 30 Haziran 1935. ; Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 4 Temmuz 1935. ...

1937 yılında tutulmaya başlanan orman yangınları istatistiğine göre orman yangınlarını gösteren tablo

Seneler	Yangın Âdeti	Yanan Saha Hektar olarak	Yanan ağaç âdeti
1937	544	13 564	5 916 816

Kaynak: N Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, Ankara, 1945.

2.9. Ormanlık İlgili Yasal Düzenlemeler

1869 tarihli **Orman Nizamnamesi** 1937 yılına kadar meriyette kalmıştır. Ancak 1920–1937 yılları arasında bazı kısmi değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler önemli politik dönüşümlere neden olmuştur.

BMM'nin ilk yasal düzenlemesi 1920 tarihli *Baltalıklar Kanunu*'dur. Bu kanunla orman içi ve çevresindeki karyelerine ormanlardan yarı mülk halinde yararlanmalarına müsaade edilmiştir. 11 Teşrinievvel 1336 (11 Ekim 1920) tarihli *Baltalıklar Kanunu* ile orman köylerinin her bir ailesine on sekiz atik dönüm (yaklaşık 2 şer hektar) olarak ayrılması şeklinde yeni bir boyut kazandı. Amaç orman içi ve çevresindeki köylüleri Milli Mücadele saflarına çekmektir. Bu kanunu ormancılık anlamında hiçbir teknik temele dayanmadan -köylülere ormanların mülkiyetini verebilecek hükümler içermektedir- çıkartılan bir düzenleme olarak yorumlanmıştır.⁵²³ 1921 yılında 109 sayılı yasa ise, resmi dairelere ve fakir halka tarife bedeli üzerinden arttırma yapılmadan odun, direk, travers satışını öngörmektedir. 1922 yılında çıkartılan 239 sayılı yasa ile doğal afetler ve savaş sırasında zarar gören binaların yeniden yapımı için bedava kereste verilmesini öngörmektedir.⁵²⁴

Cumhuriyetin ilanından sonra ormancılık ile ilgili çıkartılan ilk kanun 15 Nisan 1340 (15 Nisan 1924) tarihli 484 nolu kanundur. *Devlet Ormanlarında Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu* adıyla anılan bu yasal düzenleme, 39 sayılı *Baltalıklar Kanunu* ile köylülere tanınan haklar geri alınmıştır. Mevcut durumla 1869 yılı uygulamalarına geri dönmüştür.

⁵²³Süreyya Toygar, "Orman kanunda intifa hakkı esasları", **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937, s.110–113.

⁵²⁴**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.456. Bkz. Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Aytuğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.102.

Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu (15 Nisan 1924), 11 maddeden meydana gelmektedir Birinci maddede, orman köylüleri kapsamına giren köylülere ormanlardan meccanen (ücretsiz) yararlanmasına şartlı müsaade etmektedir. Buna göre köylülerin sadece zati ihtiyaçlarını ormanlardan temin etmelerine müsaade etmektedir. İkinci maddesine göre intifa elverişli olmayan ormanlara malik köylülerin de birinci madde hükmüne bağlamıştır. Üçüncü maddede ise ticaret maksadı ile ormanlardan faydalanan köylülere müzayedesiz ve tarife bedeli üzerinden orman idaresinin izniyle müsaade etmeyi içermektedir. Dördüncü madde, bu madde kapsamında olanların kadimden beri bu haklara sahip olanlarını kapsamaktadır. Beşinci madde, bu madde hükümlerine göre hareket etmeyen memurları cezalandırılması üzerinedir. Altıncı madde *Hüdai nâbit* kapsamındaki ağaçlardan odun ve kömür olarak faydalanmada bunların kökünde koparılmalarını yasaklamaktadır. Yedinci madde, şimendifer hattında bulunan fabrikalarda odun yakmayı yasaklamaktadır. Sekizinci madde, bu hükme uymayanlara cezai müddeler uygulanacağını içerir. Dokuzuncu madde, Baltalıklar Kanunu'nun hükümlerinin kaldırıldığı ile ilgilidir. Onuncu ve on birinci maddeleri kanunun uygulanması hakkındadır.⁵²⁵

Bu kanunla *Baltalıklar Kanunu* hükümleri kaldırılmıştır. Kanun ile ormanların köylülerce -ticaret dışında kalan ihtiyaçlarını gidermelerinde- meccanen yararlanmaya devam etmesi şeklindedir. Kanunun uygulanmasında zamanla suiistimaller görülmüştür. En yaygın ihmal ise köylünün intifa hakkını satın alan tüccar ve müteahhitlerin kendi menfaatlerince bu yasayı kullanmalarıdır. Köylüler ise bu işte az da olsa ellerine para geçmesinden dolayı kısmen kazançlı çıkmışlardır.

Cumhuriyet Hükümetlerince, ormancılıkla ilgili ikinci yasal düzenleme 22 Nisan 1340 (22 Nisan 1924) tarihli ve 504 sayılı "*Türkiyede Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletmeleri Hakkında Kanun*" dur.

Kanunun dokuz maddeden ibarettir. Birinci maddesi, Türkiyede mevcut bilumum ormanlardan kesim yapmanın şartını işletme planları dahilinde yapılacağı şeklindedir. İkinci madde, katiyat pallarının en az 3 senelik yapılmasını şart

⁵²⁵Resmi Ceride, 15 Nisan 1340.

koşmaktadır. Üçüncü madde, ormanların işletme planları ile işletilebileceğini hükme bağlamaktadır. Dördüncü madde, bu masrafların (İşletme planları masrafları) kimlere ait olduğunu açıklamakta, beşinci maddede ise, işletmelere devlet ormanlarının tasnif ve tanzim edecek fen memurlarını bulmayı zorunlu kılmayı içermektedir. Altıncı madde, plana uyamayanlara verilecek cezaları açıklanmakta, yedinci madde de ise, orman mahsullerinin tarife bedellerini dair hükümler içermektedir. Sekizinci madde, muhafaza ormanlarına ait hükümler içermektedir. Dokuzuncu madde, muhtelif yerlerde üç ayrı orman mektebi açılmasını hükme bağlamaktadır.⁵²⁶

Yasanın içeriğini açıklamadığı muhafaza ormanları terimini kullanılmıştır. Yalnız bu ormanların işletme planları ile ilgili bilgi içermemiştir.⁵²⁷ Muhafaza ormanlarına numune niteliğindeki Karadere devlet ormanlarının işletilmesi tecrübesi bir ilktir. Cumhuriyet hükümetlerinin ormanlarda ilk işletmesi olan Karadere ormanları, ne yazık ki istenilen başarı şöyle dursun büyük bir orman tahribatına neden olmuştur.⁵²⁸ Ormancılık tarihimize *Karadere Faciası* olarak geçen bu uygulama, mevcut dönemin ülkenin doğal kaynaklarına hangi gözle baktığının kanıtı niteliktedir. Bu tarihten sonra muhafaza ormanı olarak örnek gösterilebilecek iki saha daha sayılabilir. Bunlardan ilki Osmanlı Devletinden beri muhafaza ormanı statüsündeki İstanbul'un su ihtiyacını temin etmek maksadı ile korunan Belgrad Ormanı; ikincisi de Kızılırmak mıntkasında Akdağ madeni ile Yenihan arasında, Akdağ Muhafaza Ormanı'dır.⁵²⁹

22 Nisan 1924 tarihli yasa, oran suçlularına bir haftadan bir aya kadar hapis cezası hükümlerini de içermektedir.

18 Temmuz 1924 tarihli, *Orman Talimatnamesi*, ağaç satışına ait yapılacak işlemler ile orman mahsullerinin fiyatlandırma tarifeleri ile ticaret maksadıyla köylülere verilecek ruhsatnamede bazı kolaylıkları içermektedir. Bunlara ek olarak ormanlarda hayvan otlatma bedelleri (otlakıye) ile izinsiz hayvan otlatanlara uygulanacak cezaları içermektedir. Talimatname'de orman yangınlarının söndürülmesine ilişkin bazı mükellefiyetlerini de içermektedir. 18 Haziran 1924

⁵²⁶ **Resmi Ceride**, 22 Nisan 1340. ; Bkz. Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.48-49.

⁵²⁷ Dr. Şerif Nuri, "Orman Kanunu Layihasına bir bakış", **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937, s.4.

Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.114.

⁵²⁹ Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.49.

tarhli *Orman Yangınlarına Dair İzahname* orman yangınlarına dair bir açıklama mahiyetinde olup, yangın söndürme çarelerinden ve yangının çıkmasına meydan vermemek için orman idaresi ve orman müteahhitlerince alınması icap eden tedbirlerden bahsetmektedir. İzahnâmede yangının çıkışından sönmesine kadar orman memurlarının alacağı güvenlik tedbirleri de bu açıklamada yer almıştır.⁵³⁰

6 Aralık 1924 tarihli 526 sayılı yasa Türkiye ormancılık tarihinde önemli hükümleri ve bir kırılmaya neden olan düzenlemeleri içerir. 504 nolu yasanın zeyli konumundadır. 504 nolu yasa ile getirilen, ormanlardan yapılacak kesimlerde işletme planları (amenajman planları) ile yapılmasını öngörmektedir. Ayrıca kapsamı belli olmasa da muhafaza ormanları oluşturulmasını ve orman mekteplerinin arttırılmasını hedeflemiştir. 504 nolu yasa yürürlüğe girdikten çok kısa bir süre sonra uygulamada büyük eleştirilere sebep olmuştur. Çünkü yasa ile amenajman planı yapmadan kesim yapan müteahhitler durumdan şikâyetçi olmuşlardır. 526 sayılı yasa müteahhit ve işletmecilerin taleplerini karşılamak için çıkmıştır.

504 nolu yasanın kısa bir sürede değişikliğe uğraması meclis tutanaklarına şöyle yansımıştır. 504 sayılı kanunun birinci maddesince ormanlar, işletme planları dahilinde işletilmesini zorunlu kılmıştır. Ancak memur sayısı yeterli olmamasından kaynaklanan; köylülerin zati ihtiyaçlarını karşılayamaması, tüccarların ihtiyaçları olan ağaçların temin edilememesi gibi nedenlere bağlı olarak mevcut durumun uygulanabilmesi için uzunca bir zaman ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Bu kanunun uygulanması için orman mekteplerinden yetişecek ormancılardan artmasının beklenmesi, bu süre içerisinde de bu uygulamadan şimdilik keşif raporları ile yetinilmesi kararlaştırılmıştır.⁵³¹

504 sayılı kanunla devlet dışındaki ormanlardan yararlanma hususunda da yeni düzenlemeler içermektedir. Kanun sadece devlet ormanlarının değil tüm ormanlık alanları amenajman planları dahilinde işletilmesini de hükme bağlamıştır. 504 sayılı yasa uygulamaya konduğunda ormanların işletilmesi ve ürünlerinin satılmasında

⁵³⁰Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluğu**, s. 49–50.

⁵³¹**Resmi Ceride**, 22 Nisan 1340. Bkz. **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.457. Bkz. Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.23.

ciddi bir azalma olmuştur. Bu durumun oluşmasında ormanlarda çalışan teknik eleman sayısının yetersizliği söz konusudur; toplam 158 kişi vardır.⁵³²

526 Sayılı Kanun

قانون نومروسی : ۵۲۶
برنجی ماده — قطعی وموقت پلانلری تنظیم
ایدلمه مش بولنان دولت اورمانلردن کویلیلر
سنوی بیک مترو مکعبه قدر قطعیانده بولونه جق
مستحصلرک واشخاص اورمانلریله کوی بالظه لقلرندن
علاقه دارانک انتفاعی ایچون کافی السابق کشف
راپورلرینه مستنداً قطعیات اجراسی جائزدر.
ایکنجی ماده — دولت اورمانلرینه اتصالی
بولغایان وساحه سی بش هکتاردن دون اولان

واشخاصک طابولی اراضیسی داخلنده یتیشن
آغاجلرک قرضی ایچون ایشاتمه پلان وراپورلرینه
احتیاج یوقدر.

اوچنجی ماده — نشبو قانون تاریخ نیشرندن
اعتباراً مرعی الاجرادر .

۹ ربیع الاول ۱۳۴۳ و ۶ کانون اول ۱۳۴۰

Kaynak: Resmi Ceride, 6 Kânunuevvel 1340.⁵³³

504 sayılı yasanın zeyli olan 526 yasaya göre, senelik bin metreküp orman mahsulü işleyenler eskiden (504 nolu yasadan önce) olduğu gibi işletme raporlarına gerek kalmadan keşif raporları ile yararlanma hakkını içermektedir.

⁵³²Yücel Çağlar, *türkiye’de ormancılık politikası(dün)*, s.168–171.

⁵³³Resmi Ceride, 6 Kânunuevvel 1340.

526 sayılı kanun, ormancılık tarihimizde yeni bir dönemin açılmasına sebep olmuştur. Yasanın 3 maddeden ibaret olup son maddesi uygulama hükümlerini içerir. Üç maddeden oluşan ilk iki maddesi hüküm son maddesi uygulama ile ilgilidir. Birinci maddesine göre, Kesin ve geçici planları düzenlenmemiş devlet ormanlarından, köylülerin, yıllık bin metreküp kadar kesim yapacak üreticilerin ve özel ormanlarla, köy baltalıklarından ilgililerin yararlanmalarının, eskiden olduğu gibi, kâşif raporlarına dayandırılması gereklidir. İkinci maddede ise 5 hektardan az olan ormanlarda işletme planlarına bile gerek olmadığı şeklindedir.⁵³⁴

Bu yasa ile kesim yapabilmek için amenajman şartını ortadan kaldırmıştır.⁵³⁵ Bu cumhuriyet ormancılığında 21 yıllık sürecek yeni bir dönemin açılmasına neden olmuştur. İşte bu yasa değişikliği cumhuriyet tarihin orman işletmeciliğinde bir dönüm noktasıdır. Yasa, 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükûn kanunu ile oluşturulan baskıcı yönetim ve muhalefetin sindirilmesi sonrasında ormanların cumhuriyetin kurucu Kemalist kadrosuna ihale edilmeye başladığı bir dönemi başlatmıştır. Yeni dönem, Kemalist elitlerin kendi varlıklarını maddi değerlerle taçlandırma ve yeni bir cumhuriyet zenginleri oluşturmak için ormanları paylaştıkları bir devrin başlangıç noktasını oluşturur.⁵³⁶ Kanun çıkmasına müteakip ormancılık sektöründe kurulan işletmelerin sayısında çok hızlı bir artış olmuştur. Aynı dönemde Türkiye ekonomisine önemli sektörlerde büyük miktarda yabancı sermaye girişi olmuştur.⁵³⁷

Kanunun çıkmasının ardından ormanlar hızla devlet tarafından ihale edilmiştir. Bir yıldan elli yıla kadar değişik zaman dilimlerini içeren mukavelelerle devlet ormanları şirketlere veya müteahhitlere ihale edilmiştir. 1925 yılı ülkede Takrir-i Sükûn dönemi olarak, tek parti hâkimiyetinin gerçekleşmeye başladığı tarihtir.

3.6.1929 tarih ve 1528 sayılı yabancı ağaçların aşılınması hakkındaki kanunun 1. maddesine göre devlet ormanlarında bulunan yabancı zeytin, incir, harnup, badem,

⁵³⁴ **Resmi Ceride**, 6 Kânunuevvel 1340. ; Bkz. Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası(dün)**, s.168–171.

⁵³⁵ Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.102,103.

⁵³⁶ İhsan Akın (DYP MKYK üyesi), “Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları”, s.148.; Bkz. Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası(dün)**, s.171.

⁵³⁷ Ökçün, Doç. Dr. A. Gündüz, **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, s.6.

elma, ahlat, üvez, kızılıcık, güvem, kestane, melengiç ...vb. gibi yabancı ağaçların, ilgili vekâletin izniyle belirli bir sürede aşılama işleminin yapılmasını, devlet ormanları içinde bulunan yabancı ağaçların kökünden söküp kendi toprağına dikilerek fidanlık ve bahçe yapmak isteyenlere fidanlık veya bahçenin büyüklüğüne göre orman memurlarının izniyle bir yıl için ruhsatname verileceğı ve anılan ağaçlardan orman bedeli alınmayacağı hükümlerini içermektedir.⁵³⁸

1932 yılında **Orman Nizamnâmesi**'nin 12. maddesi değiştirilmiştir. Ormanlardan çıkartılan ağaç gövdesinden yapılarak elde edilenler hariç olmak üzere diğer tüm orman ürünlerinin kullanımı ve satımı serbest bırakılmıştır. Bu ürünlerin resimlerinin pazarda alınması kararlaştırılmıştır.⁵³⁹

1935 yılında **Orman Nizamnâmesi**'nde yapılan bir başka zeyille, orman idaresine ihtiyar heyetince verilen köylülerin zati ve ticari taleplerinin miktarı ile kereste tüccarlarının yıllık tüketim miktarı beyanı bir yıldan üç yıllığa çıkarılmıştır. Bu yıllar arasında meydana gelecek değişiklikler köy ihtiyar heyetince orman idaresine bildirilecektir.⁵⁴⁰

Türkiye'de 1869 yılından sonra çıkarılan yasalar birbirleri ile büyük oranda çelişmektedir. Çelişkinin temeli kanunları yapanların orman işletmeciliğine bakış politikalarının farklılıkları ile izah edilebilir. 1869 **Orman Nizamnâmesi**'ni hazırlayan uzmanlar Fransızlardır. Bu kanunla orman işletmeciliğinde liberal (iktisadi ferdiyetçilik) anlayışı hakim kılmıştır. 1918–1923 yılları arası çıkarılan orman yasalarında ise sosyalist eğilimli bir politika temel alınmıştır. 1923 yılından sonra ise devlet kapitalizmi düşüncesi temel politik hedefdir. Bu sebeple kanunlar birbirine büsbütün aykırı üç ideolojik prensip doğrultusunda çıkartılmıştır. Durumla ilgili yorum yapan Dr. Ali Yiğitoğlu: ” *Bu birine zıt üç türlü temayül bütün mevzuatı birbirine bozan, karıştıran kaotik bir hale sokulmuştur*”⁵⁴¹ şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Dönemin mevzuatı üzerinde doktora tezi yazan Dr. Ali Kemal Yiğitoğlu'nun bu tespiti yerinde bir değerlendirmedir. Bu değerlendirmeye 1945–1950 yılları arasında uygulanan devletçilik ilkesi yeni bir

⁵³⁸ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.464.

⁵³⁹ Cumhuriyet gazetesi, 10 Ocak 1932.

⁵⁴⁰ Dr. İng. Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, s.48.

⁵⁴¹ A.e., s.52.

politik anlayış getirmiştir. Dört mevcut farklı anlayışın orman politikasında yer alması ortaya kaotik bir durum yaratmıştır.⁵⁴²

2.8.1. 3116 Sayılı Orman Kanununun Yasalaşma Serüveni

Prof. Bernhard ilk kez, 1926 yılında ülkeye getirilmiş ve kendisinden bir kanun tasarısı hazırlanması istenmiştir. Danıştay'dan geçen kanun tasarısı 1929 yılında meclise sevk edilmiştir. Fakat kanun tasarısı mecliste 1935 yılına kadar komisyonda bekletilmiştir. Ülkesine avdet eden Bernhard, 1935 yılında tekrar ülkeye davet edilmiştir. Yasanın son hali üzerinde düzenleme yapıldıktan 2 yıl sonra -1937 yılında- yasalarmıştır. Yasanın hazırlanması ile çıkması arası sekiz yıldır.⁵⁴³ Meclis çalışmalarındaki bu yavaşlığın sebebini anlamak zor değildir.⁵⁴⁴ Bunun nedeni, devletçilik ilkesinin ormancılıkta uygulanmasının sonucu özel işletmeciliği sona erdirmeye endişesidir. Bu endişe iki yıllık süreçte yasal anlamda çözülmüş ve ardından meclisten geçmiştir. Kanunun çıkmasından önce, yaklaşık 7-8 yıllık süreçte, basında konu ile ilgili bir tartışma yapılmıştır.

Devrinin ormancılık politikasını eleştiren A. Cevdet, “Düşünce ve Endişelerimiz” adlı makalesinde yeni yasanın bir an evvel çıkması için bir durum değerlendirmesi yapmıştır. Ormanların idare şeklinin son derece plansız ve normal işletmelerde bile asgari düzeydeki intizamın maalesef ormancılık işletmesinde olmadığını vurgulamıştır. Bu durumun ormanlarda büyük bir tahribata neden olduğunu, bu yüzden devletin ormanlardan elde edeceği ekonomik kazançtan çok az bir hisse alabildiğini söylemiştir. Makalesine devamla A. Cevdet, şöyle izah etmiştir:

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günlerden ormancılığımızı yükseltmek ve ormanları tahripten vikaye etmek emeli ile yapılan bir kanunla fenni işletmeyi temin ettik zaman ediyorduk zaman bize bu düşüncelerde bir parça yanıldığımızı gösteriyor. Orman müteahhitlerini az çok bir

⁵⁴² Ali Kemal Yiğitoğlu, “Ormancılığımız ve yeni orman kanunu”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937, s.68–76.

⁵⁴³ Prof. Dr. Tahsin Tokmanoğlu, “Tarım ve Orman Alanlarının Belirlenmesi”, s.54.

⁵⁴⁴ İhsan Akın (DYP MKYK üyesi), “Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları”, s.148.

takayyüt altına sokan, ormanı mümkün olduğu kadar tahrip te vakiye edecek olan kat'i amenajman planlarının tanzim ve tatbiklerinde gördüğümüz garabetler ilk zamanlardaki düşüncelerimizi ve yüksek emellerimizi suya düşürmüştür."

A. Cevdet yazıya devamında, amenajman gruplarının azlığından ve idari işlerle meşgul olmalarından yakınmıştır. Hâlbuki bunların orman sahasında çalışmaları gerekmektedir. Bu yüzden on binlerce hektarlık ormanlık alanlarının çok kısa süreler içerisinde -beş on günde- katiyat planları yapılarak dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen bir hızla yağmacılara açılmış olduğunu izah etmiştir. A. Cevdet bu durumun çok daha kötü bir sonuca ulaştığını belirtip, bu şekilde ormanlarımızın bilerek ya da bilmeyerek kanun yolu ile tahribinin yasalaşmış olduğunu ve bu durumun ancak yeni orman kanunu çıkması ile değişeceğini vurgulamıştır.⁵⁴⁵ A. Cevdet'in bu yazısının 1930 yılında yayınlandığı ve bahsettiği orman kanununun ise 1937 yılında çıkarıldığı hatırlanırsa, ülke ormanlarının içinde bulunduğu içler acısı durumunu anlamak hiç te zor değildir.

Çıkarılması planlanan orman kanunu, 1930 yılından sonra her yıl mecliste görüşülecek kanun teklifleri içerisinde yer almıştır. Toplumdan ziyade orman işleten şirketlerce ve bu şirketlerin mümessillerince takip edilen bu kanun basına haber konusu olmuştur. Konu ile ilgili Orman Umum Müdürü Bekir Bey yasanın 1932 yılında çıkacağını söylemiştir.⁵⁴⁶ 1933 yılında yapılan haberlerde, Ziraat Vekâleti'nce orman kanununun ziraat encümeninde konuşulmuş müzakereleri tamamlandığı yönünde haber yapılmıştır.⁵⁴⁷ Meclis başkanı 1933 yılında mecliste görüşülecek yasalardan birinin orman kanunu olduğunu söylemiştir.⁵⁴⁸ Konu üzerinde farklı değerlendirmelerde bu dönemde sıkça görülmektedir. Çıkarılacak orman kanunu menşeinin Romanya, Bulgaristan ve Rusya'dan alındığına dair haberler yapılmıştır.⁵⁴⁹

⁵⁴⁵ A. Cevat, Düşünce ve endişelerimiz, **Orman ve Av**, Yıl:2 Sayı:23, 1930, s. 21.

⁵⁴⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 4 Mayıs 1932.

⁵⁴⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 16 Mart 1933. ;Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 3 Nisan 1933. Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 2 Teşrinievvel 1933. Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 21 Kânunuevvel 1933.

⁵⁴⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Haziran 1933.

⁵⁴⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 21 Kânunuevvel 1933.

Orman kanununun 8 yıllık kanunlaşma serüveni içerisinde basında çokça gündeme getirilmiştir. Yasa ile ilgili habere göre, Âli Orman Meclisi tarafından hazırlanan orman layihasının kurulan orman komisyonunda şiddetli tartışmalara neden olması dolayısıyla tasarının komisyondan alınmış ve tekrar Cumhuriyet Halk Fırka grubuna havale edildiği şeklindedir.⁵⁵⁰

1935 yılında orman kanununun çıkacağı yolunda haberler basında sıkça yer almıştır. Konu ile ilgili haberlerde kanunun içeriği ile ilgili bilgilere de yer verilmiştir. Örneğin, tıpkı Almanya'da olduğu gibi bizde de yeni orman kanunuyla ormanların askeri teşkilatlarca korunacağını duyurulmuştur.⁵⁵¹

Bu kanunun serüveni basın üzerinde bir malzeme olarak ara sıra işlenirken, yeni kanunla ortaya çıkacak durumun ipuçlarını da yine bu dönemdeki demeç ya da diğer haberlerden alıyoruz. Örneğin, Ziraat Vekâleti Müsteşarı Atıf Bey, verdiği demeçte, orman kanununun içeriği ile ilgili bilgilerden bahsetmiştir. Çıkacak kanunla ormanlardan gelişigüzel ağaç kesiminin önleneceğini memleketteki tüm ağaç kesimlerinin devlet eliyle yapılacağını söylemiştir. Yeni düzenlemeye göre, devletin orman işleri için kuracağı teşkilatta görevli orman fen memurlarınca kesilecek ağaçlar belirlenip kesim yapıldıktan sonra bunlar depoya götürülecek ve buradan tüccarlara satılacağı şeklinde olacağını izah etmiştir. Orman tahribat ve yangınlarının önlenmesi için ormana insanların girmesinin önüne geçileceğini özellikle belirtmiştir.⁵⁵² Müsteşarın yapmış olduğu bu değerlendirme mevcut dönem için bir devrim niteliğinde anlaşılabilir. Bu beyanatın içeriğindeki değerlendirme cari olan durumun nasıl değişeceğine dair açık ipuçlarını içerir. Değerlendirmenin yapıldığı dönemde müsteşar olan bu yetkililer mevcut durumu eleştirirken kullandıkları ifadelerin mümessilinin kendileri ve izledikleri politika olduğu gerçeğini unutmışlardır. Bu izah Cumhuriyet döneminde ormanların içler acısı halini anlatması bakımından önemli bir delil niteliğindedir.

⁵⁵⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 5 Nisan 1934.

⁵⁵¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 26 Birinciteşrin 1935. Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 6 İkinciteşrin 1935.

⁵⁵² **Cumhuriyet gazetesi**, 13 Mart 1936.

Yasanın çıkmasında en büyük gerekçe olarak ormanların tahribi gösterilmiştir. Durum bu şekilde olmasına rağmen bir yandan da orman içine muhacirlerin yerleştirilmesi basına yansıyan haberler arasındadır.⁵⁵³

1936 yılında çıkan haberlerde kanunun meclis muhtelif komisyonunda görüşüldüğünü ancak gelecek dönemde meclisten geçmesinin mümkün olabileceği şeklindedir. Yasadan bahseden aynı haberde, bazı önemli bilgilere de yer vermektedir. Bu habere göre orman varlığı yaklaşık 9 milyon hektardır (1936). Bu alanda görevli muhafaza memurunun bin üç yüz kişi olduğunu, bu hesaplama göre 7 bin hektara bir muhafızın düştüğünü belirtip ormanların koruma tedbirlerinin ne kadar zayıf olduğunu da göz önüne sermiştir. Yeni yasa ile bu sayının 8 bine çıkartılmasının planlandığını ayrıca kanunun iki temel konu içerdiğini de belirtmiştir. Birincisi, orman serveti ve veriminin arttırılması, ikincisi ise ormanlık alanların miktarının arttırılması olduğunu izah etmiştir.⁵⁵⁴

Bu tür haberlerin sürekli çıkmasının toplumda bir endişeye sebep olması kaçınılmazdır. Orman işleten müteahhit ve şirketlerin bir taraftan yasanın kendi imtiyazlarını koruması için ciddi siyasi baskılar yapmışlardır. Bu baskıların sonuçlarının yasada yer aldığını görmekteyiz. Ayrıca mevcut durumda zati ihtiyaçlarını bedava kullanan orman köylülerinin yeni dönemde ormanların artık içine bile giremeyeceklerini anlamalarının nelere sebep olabileceğini kestirmek güç değildir. Olayın bir başka boyutu ticari işletmeler içinde geçerlidir. Zaten yasanın çıkmasının uzamasının temelinde yer alan bu işletmeler fırsatı ganimete çevirmişlerdir. Konu ile ilgili yolsuzluk ve usulsüzlük gibi davalar ‘Orman Davaları’ başlığında işlenmiştir.

Orman Kanunu’nun kabulünden hemen önce anayasal bir düzenleme yapılmıştır. 5 Şubat 1937 tarihinde anayasa değişikliği ile “devletçilik” ilkesi anayasaya konmuştur. Bu yasa kapsamında istimlak bedelleri de ilk kez gündeme

⁵⁵³ Cumhuriyet gazetesi, 12 Temmuz 1936.

⁵⁵⁴ Cumhuriyet gazetesi, 20 Ağustos 1936.

gelmiştir.⁵⁵⁵ **Orman Kanunu** öncesinde Türkiye'deki ormanların mülkiyet durumunun bilinmesi, yasanın anlaşılması bakımından önemlidir.

1937 yılında Türkiye'deki ormanların mülkiyet durumlarını gösteren tablo

Mülkiyet durumu	Dr. Ali Kemal'in ⁵⁵⁶ Tasnifi	Bernhard'ın tasnifi ⁵⁵⁷
Münazaalı ormanlar	0,2	0,2
Hususi ormanlar	3,9	4,3
Köy Baltıkları	1,1	1,1
Evkaf ormanları	1,4	1,5
Devlet ormanları	93,4	92,09
Toplam	100	100

Kaynak: Prof.em. Bernhard, **Türkiyede Ormancılığın Mevzuat, tarihi ve vazifeleri**, Ankara 1935.

Sekiz sene süren bir yasalaşma serüveni sonucu çıkartılan kanun, 24 Ekim 1935 tarihinde meclise sevk edilmiştir. 25 Ekim 1935 tarihinde Ziraat encümenine tevdi edilen kanun, 17 Nisan 1936 tarihinde meclise sevk edilmiştir. Kanunun meclisteki görüşmelerine 27 Ocak 1937 tarihinde başlanmıştır. 08 Şubat 1937 tarihinde mecliste kabul edilmiştir.⁵⁵⁸ Kanun 18 Şubat 1937 tarihinde **Resmi Gazetede** yayınlanmıştır.⁵⁵⁹ 3116 sayılı kanun 2 Haziran 1937 yılından itibaren meriyete girmiştir.⁵⁶⁰

2.8.2. 3116 Sayılı Orman Kanunu'nun Mecliste Görüşmelerinde Yapılan Tartışmalar

Ziraat Vekili Dr. Muhlis Erkmen'in **Orman Kanunu'n** görüşülmesi esnasında mecliste yaptığı konuşmada özetle şunlardan bahsetmiştir. Bu tür konuşmalardan önce standart hale gelen Osmanlı Devleti ve politikalarını eleştirme geleneğine uyarak sözüne giriş yapmıştır. Ormancılığımızın tarihinin çok eski olmadığını,

⁵⁵⁵ Prof. Dr. Turhan İstanbullu, "Ormancılığımızın 150. Yılında Ormancılık Politikamız ve Mevzuatımız", **150'inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990, s.328.

⁵⁵⁶ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.44.

⁵⁵⁷ Prof. em. Bernhard (Robert Bernhard), **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**, s.78.

⁵⁵⁸ "Orman kanunu layihasının Kamutaydaki müzakeresi", **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937, s.118.

⁵⁵⁹ **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

⁵⁶⁰ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:75, Dosya No:47, Sıra No:10.

ormanların cibali mübaha kapsamında her keseye, her baltaya kısacası herkese kayıtsız ve şartsız açık olduğunu, Paris Antlaşması ile başlayan ormancılık politikası ve ormancılık yönetiminin yabancı uzmanlar eliyle dizayn edildiğinden bahsetmiştir. Ülkeye getirilen yabancı mütehassısların 1827 yılında Fransa’da kabul edilen ormancılık yasasını aynen ülkemize getirdiklerini söylemiştir. Bu yabancı uzmanlar, Osmanlı Devleti’nin ormanca fakir olduğunu belirttiklerini ancak bunun böyle olmadığını Anadolu’nun tarihte orman bakımından zengin bir varlığa sahip olduğunu belirtmiştir. Bu mütehassısların çalışmaları sonucu 1869 **Orman Nizamnâmesi**’nin kabul edilip yürürlüğe girdiğini bugün dahi meri olan bu kanun o gün bile birçok uzmanlarca eksik ve yetersiz görüldüğünü belirterek ilginç bir değerlendirmede bulunmuştur. Durum böyle iken çözüm olarak Cumhuriyet hükümetlerinin 13 yıllık süre içerisinde ne gibi çalışmalar yaptıklarından bahsetmemiştir. Muhlis Erkmen konuşmasına devamlı, 1869 **Orman Nizamnâmesi**’nin bu eksikliklere rağmen uygulamada da birçok hataların yapıldığını söylemiştir. Osmanlı hükümetlerinin ormanları *tezyid-i varidata* bir vesile olarak saymışlar, değerlendirmesinde bulunmuştur. Ormanların muhafazası konusuna sözü getiren Vekil, Osmanlı’nın orman varlığını unutup mukavelelerle ormandan gelir elde etme anlayışı ile ormanların hızlıca yok olmasına sebep oluşunu, meşrutiyet hükümetlerince bazı olumlu kıpırdanmalar görülmüşse de savaşların duruma engel olduğunu belirtmiştir. Meşrutiyet hükümetleri ve Kemalist kadronun kökleri olan İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne kısa bir övgüden sonra sözü Cumhuriyet hükümetlerine getirmiştir. “*Asıl orman kıymetinin anlaşılması ve orman üzerinde bazı ehemmiyetli kanunlar çıkması Cumhuriyet devri ile başlar. Vakıa her şeyi tam ve mütekâmil bir orman kanunu ancak bu gün yüksek huzurlarına arz edilmiş bulunuyor.*” diyerek 13 yıllık Cumhuriyet hükümetleri orman politikasını özetlemiştir. Cumhuriyet devrinde 1340–1341 yılında çıkartılan kanunları kısaca övdükten sonra özellikle 504 sayılı yasanın içeriğinden bahsedip kanunun, ormanların fenni usulle katiyat yapılmasını emreden maddesi üzerinde durmuştur. Vekil, değerlendirmesinde 526 sayılı kanundan hiç bahsetmeyerek 13 yıllık politika ve uygulamaları es geçerek sözü, ülkemizde 8- 8,5 milyon hektar ormanımız olduğunu bunun iki milyonu koru 4 milyonunun baltalık, 2,5 milyonun da çalılık olduğunu söylemiştir. Konuşmasında ülkedeki toplam arazimizin % 10’nunun ormanlarla kaplı olduğunu hâlbuki ormanca iyi olmak için en

az arazimizin %30'unu ormanla kaplanması gerektiğini belirtmiştir. Eğer bu oran % 20 den aşağı düşerse ülkede orman azlığından bahsedileceğini söyleyip, ormanların nasıl bir ehemmiyete sahip olduğunu verdiği bir örnekle açıklamıştır. Örneğe göre, madencilik sektöründe ağaçlara olan ihtiyacın ortada olduğunu bir ton maden kömürü çıkarmak için senede yüz bin metre mikâp keresteye ihtiyaç duyulduğunu bu durumun diğer madenler için de düşünülmesi gerektiğini belirtip, ormanlara ne kadar ihtiyacımız olduğunu siz düşünün, şeklindeki soruyla dileyenlerin dikkatini çekmeyi hedeflemiştir. Muhlis Erkmen, memleketin her yanının demir ağlarla kaplanmakta olduğunu travers ihtiyacımız için yılda en az yüz bin mikâp keresteye ihtiyaç duyulduğunu, kâğıt fabrikası ve diğer sanayi dallarında da ormana ihtiyaç duyulmakta olduğunu söylemiştir. Birçok alanda ormanların ülke için ekonomik, ziraat, su kaynaklarının devamı, sağlık ve güvenlik gibi alanlarda örnekler vererek konuyu ayrıntılarıyla açıklayan Vekil, sonuçta işte bu kanun bunları dikkate alarak hazırlanmıştır değerlendirmesinde bulunmuştur. Konuşmasının hiçbir yerinde orman tahribatının mümessilleri üzerinde durmaması, 1924-1937 yılları arasında orman politikalarını yokmuş gibi sayması ilginçtir. Dolayısıyla orman kanununu iki ana madde ile hülâsa etmektedir. Birincisi, ormanları koruma ve çoğaltma, ikincisi ise, ormanları doğrudan doğruya ham madde kaynağı olarak memleket ekonomisine, ziraat ve sıhhatine, sosyal ve güvenlik tesiri bakımından memleketin ihtiyacına azami, emin ve devamlı suretle temin etmek şeklinde özetlemiştir.

Ziraat Vekili Muhlis Erkmen konuşmasında meclise hitaben, *“şundan emin olunuz ki ormanlarımız bu günkünden daha verimli kullanılacaktır, daha çok kereste temin edilecektir”*... *“Orman kanununun arz eylediğim bu hareketleri orman muhafazası, usul ve şeriatı dâhilinde ondan istifade ederek devletleştirme kontrol ve muhafaza teşkilatı gibi birçok prensipler doğmuştur. Bu prensipler orman kanununun karakterinden doğmuştur.”* Şeklinde dir.

Vekilin konuşmasına istinaden sorulan bazı suallere verdiği cevapta Erkmen, yasada belirtilen ormanların 20 yıllık bir zamanda tahdit komisyonlarının kadastrosunun yapılmasının mümkün olacağını anlatmıştır. Bir diğer soruya verdiği cevapta ise ormanlarla ilgili bir vekâletin kurulmamasının şimdilik orman teşkilatının

ve orman işletmeciliğinin yeni olduğu için vekâletin kurulmasına ancak bir miktar zaman geçmesinden sonra olabileceğini söylemiştir.⁵⁶¹

Orman Kanunu 22 fasıldan meydana gelmektedir. Birinci maddesi ormanın tanımını yaparak başlar. Bu hukukî orman tanımından önce hukukta ormanı “*kadimden beri orman olarak bilinen yerler ormandır*” prensibine göre tanımlanmıştır. Bu anlayış bu yasa ile değiştirilmiştir.⁵⁶²

Ziraat encümeninde müzakere edilen orman kanununu görüşmelerine ait önemli tartışmalar ve eleştiriler yapılmıştır. Bu tartışmalarda birçok maddenin hükümleri gündeme gelmiştir. Örneğin, ülkenin ağaçlandırılması için tüm yerleşim yerlerine bir ormanlık saha oluşturmasını zorunlu kılan madde üzerinde konuşan Afyon Karahisar Mebusu Berç Türker, Orta Anadolu gibi iklimi ve toprak şartları uygun olmayan yerlerde bunun uygulanmaması gerektiğini aksi takdirde çok pahalıya mal olacağından bu maddeyi eleştirmiştir. Tahsin San (Aydın Mebusu) Cumhuriyet hükümetlerince ziraat ve iktisat vekâleti arasında gidip gelen ormancılık idaresinin maalesef bu güne kadar ormancılıktan anlamayan kişilerle yönetilmiş, eleştirisini yapmıştır. İzmir Mebusu Hüsni Kitapçı yaptığı konuşmada kanunla bin hektara bir bekçi, beş bin hektar bir mühendis veya fen memuru tayin edilir hükmünün uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Eğer ülkemizde 1 milyon 600 bin hektar ormanınız varsa 1600 mühendis ya da fen memuruna ihtiyacımız var demektir. Bu mümkün müdür, sorusunu sormuştur (1937 yılında ziraat vekâletinin verdiği rakamlara göre ülkede 8-8,5 milyon hektar orman vardır. Buna göre 8.000 veya 8.500 mühendis veya fen memuruna ihtiyaç duyulmaktadır). Yapılan değerlendirmeler içerisinde en dikkat çekici değerlendirmeyi Bolu Mebusu Şükrü Gülez yapmıştır. Gülez’in değerlendirmesi aslında geçmişin bir muhasebesi niteliğindedir. Şükrü Gülez, yaptığı değerlendirmede, kanun metninde intifa hakkının kaldırılmasının köylüyü zor duruma sokacağını belirtip, köylünün ormandan faydalanmasının orman tahribine sebep olmadığını, sebebin bundan başka amiller

⁵⁶¹“Ziraat Vekâletinin Kamutaydaki beyanâtı”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937, s.59–63. Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 29 İkincikânun 1937.

⁵⁶² H. Avni Usluoğlu, “Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı” s.13.

olduğunu belirtip, kanun bu haliyle geçerse kaçakçılığın ve suiistimallerin artacağı uyarısında bulunmuştur.⁵⁶³

Orman Kanunu 136 madde ile 8 geçici (muvakkat) maddeden oluşmaktadır.⁵⁶⁴ Kanunun mecliste görüşmelerinde üzerimde tartışılan maddeler dikkate alınarak bir değerlendirme yapacak olunursa,

1. Madde, orman tanımını içermektedir. Madde hakkında söz alan Manisa Mebusu Tahir Hitit, yapılan orman tanımına göre, 5 hektarlık her türlü meyve bahçelerini dahi orman sayıldığını ayrıca ormanlara bitişik 5 hektardan az ağaçlık yerlerin de orman kapsamına alındığını söylemiştir. Bu durumun sakıncalarını belirten Hitit bir soruyla konuşmasını sürdürmüştür. Hüdayi nâbit kapsamındaki zeytinlik ve kestaneliklerin de orman olup olmadığını sorduktan sonra, kadimden beri orman olarak bilinen yerlerin birden 3116 sayılı yasa ile orman tanımı dışında kaldığını, bu yerlerin özel mülkiyet haline gelmesinin yolunun da açmış olduğunu söylemiştir. Hitit, bu şekilde fiili orman alanı ile hukuki orman alanı çatışmıştır, değerlendirmesinde bulunmuştur.⁵⁶⁵

Trabzon Mebusu ve mazbata muharriri Raif Karadeniz, Tahir Hitit'in eleştirisine verdiği cevapta meyve bahçelerinin orman sayılmayacağını ancak kendi kendine yetişen zeytin ve kestanelerin orman kapsamında değerlendirileceğini belirtmiştir. Ardından yapılan oylama sonucu kanun maddesi aynı haliyle kabul edilmiştir.

3. Madde, ormanların mülkiyetine göre sınıflandırılmasını içermektedir. Buna göre: Devlet ormanları, umuma mahsus ormanlar kapsamındaki köy-belediye ve özel idarelere ilgili tüzel kişilere ait ormanlar, vakıf ormanları ve hususi ormanlar olarak 4 grupta toplamıştır.

17.Madde, ormanlardan parasız yararlanmayı kaldıran madde-İntifa hakkını kaldıran hükmü içerir. Madde üzerinde söz alan Tahir Hitit, intifa bu güne kadar bir hak olarak kullanılmıştır. Bu kanunla bu hak tek taraflı olarak kaldırılmıştır. Bu ne kadar hukukidir? Şeklindeki eleştirisine, orman köylülerinin içinde bulunduğu

⁵⁶³“Orman kanunu layihasının Kamutaydaki müzakeresi”, s.119—122.

⁵⁶⁴“Orman kanunu layihasının Kamutaydaki müzakeresi”, s.123—174.

⁵⁶⁵**TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 15, Devre V, 1937, s.121. , Bkz. H. Avni Usluoğlu, “Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı” s.13.

coğrafi ve ekonomik şartları kısa bir özetleyip, zaten toplumun en yoksul kesim olan bu köylülerin, ellerinde bulunan az miktardaki arazilerinde ürettiklerini temel besin olarak kullandıklarını, bunlar amelelik yaparak ya da hayvanlarından elde ettikleri veya kendi gıdalarından keserek satıp kazandıkları az miktarda parayı da devlete vergi olarak ödediklerini söyleyip, “*şimdi biz bunlardan bir de odun parası alacağız*” eleştirisinde bulunmuştur.

Bu eleştiriye Raif Karadeniz şu şekilde cevap vermiştir: “*Lütfen Tahir Hitit’in tahriri okursa vaziyet daha iyi anlaşılır.*”⁵⁶⁶ Sözleriyle verdiği cevabına binaen maddedeki muhacir kelimesi kaldırılarak yerine göçmen kelimesini kabul edilmesini isteyip, Hitit’in sorusuna tekrar dönmüştür. Köylünün intifa hakkını nasıl kötüye kullandığını açıklayan, köylünün odun ve kereste ihtiyacı için ormanlardan yararlanma hakkını zaman zaman müteahhit ve tüccarlara satıp nasıl paraya çevirdiğinden bahsedip kanunun mevcut halinin kabul edilmesini istemiştir. Görüşmeler sonucu kanun kabul edilmiştir.

18. Madde, ormanlardan kesimin nasıl yapılacağı ve orman içi ve kenarındaki köylülerin ihtiyaçlarını karşılamada yapılan fiyatlandırmadan bahsedilmektedir. Madde üzerinde yapılan müzakerede kanun maddesini değişikliği içeren bir taslak metni sunan Tahir Hitit, bu teklifi ile maddenin değiştirilmesi önerisinde bulunmuştur. Yaptığı tadilde orman veya orman kenarı köylülerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamada orman işletmesince bedava kereste verilmesini ve bunların kesinlikle başka amaçla satılmasının önleyen içerikteki tasarı teklifi meclisçe kabul edilmemiştir. Madde üzerinde konuşan Raif Karadeniz, bu kanunla artık ormanların devlet tarafından işleneceğini ve ormana yabancı balta giremeyecek şeklinde bir çıkarımda bulunmuştur. Yeni düzenleme ile “*Ağaçları devlet kestirecek, tomruk haline getirecek ve muayyen istif mahallerinde bunları toplayacak ve orada satışa çıkaracaktır. Bütün tüccarlara bu şekilde satacağız*”⁵⁶⁷, değerlendirmesinde bulunmuştur.

23. maddede orman içinde kuru ağaç kesmek, kuru kök çıkarmak, kuru ağaç ve köklerden kabuk ve çıra almak, salep, yer mantarı, kitre, soğan ve benzeri ile

⁵⁶⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.125.

⁵⁶⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.127.

orman toprađı ve kozalak gibi ormana ait olan her Őeyin izin alınmaksızın alınmasını yasaklayan hųkųmleri içermektedir. Madde ile ilgili bir soru soran Bolu Mebusu Őųkrų Gųlez, kanun hųkmųnųn sadece devlet ormanlarını mı yoksa tųm ormanları mı kapsadığını ųğrenmek istemiŐtir. Bu soruya verilen cevapta bunun sadece devlet ormanları olduđu belirtilmiŐtir.

25. Madde, orman içinde inŐaat yapmayı yasaklayan hųkųmler içermektedir. Kanun maddesi ųzerinde sųz alan Tahir Hitit, Őimdiki vaziyette olan binaların tamir ve bakımı nasıl olacak sorusunu sormuŐtur. Cevaben Raif Karadeniz, ormanlar içinde yeniden bina yapmanın yasakladığını belirtip, mevcut olanlar muhafaza edilecektir, demiŐtir.

41. Madde, devlet ormanlarında bulunan çıplak yerlerin ađaçlandırılması, yaylak, kıŐlak gibi yolları orman içinden geçen kųylųlerin ormanlardan nasıl geçeceklerini, ųzellikle tiftik keçisi ve devenin hiçbir Őeklide orman içinden geirilmeyeceđi hųkųmlerini dųzenlemektedir. Meclis'te **Orman Kanunu**'nun en çok tartıŐılan hųkųmleridir. Meclis tartıŐmalarında bu konuda keçilerle ilgili çok ilginç anılar ve atasųzlerinden bahsedilip konu keçi dųŐmanlıđına kadar gitmiŐtir. Ancak tartıŐmalarda Cumhuriyet dųnemi orman politikaları temellerini anlamamız bakımından ųnemli detaylar içermektedir.

Madde ųzerinde ilk sųz alan Tahir Hitit, bu madde ile ormanlardan keçilerin geçmesi yasaklanmıŐtır. Bu kanuna gųre sadece keçilerin deđil, diđer hayvanların da ormanlardan geçmesinde bir kısıtlama olduđunu bu hayvanların orman memurlarınca gųsterilecek alanlarda geçebileceđini ve izin verilen sahalarda otlatılabileceđini sųylemiŐtir. ųzellikle keçilerin orman çevresinden yetiŐtirilmesinin açıkça yasaklanmasının, memleketimizdeki 10 milyon keçinin, kųylųlerin ųnemli bir gelir kaynađı olduđunu sųylemiŐtir. Bu kanun kabul edilirse bu kųylųler keçileri kime satacaklar, ne yapacaklar sorusunu sorarak maddenin reddedilmesini istemiŐtir.

Raif Karadeniz, Tahir Hitit'e verdiği cevapta, arkadaşlarım keçi ve deve gibi hayvanların ormanlara sokulmasını men eden maddenin kaldırılmasını istiyorlar. Bu madde buraya ųzellikle konulmuŐtur. *“Keçi kadar ormanlara zarar veren bir hayvan*

yoktur” diyerek, konuşmasına bir yabancı ziraat nazırından yaptığı “*Ya orman ya keçi*” alıntısıyla olayı farklı bir alana taşımıştır.⁵⁶⁸

Kütahya Mebusu Mehmet Sümer, madde hakkında söz alarak, İstanbul’da görevli olduğu sırada şahit olduğu bir olayı anlatmıştır. Orman içi kaçak kesimlerin en çok olduğu yerde yapılan tüm denetimlere rağmen suçluyu bulamadıklarını ancak burada bulunan iki kulübe ve bir iki de çoban evi olduğunu söyleyerek, suçlunun bunlar olduğunu dolayısıyla kanunun meclisten geçmesini istemiştir.

Seyhan Mebusu Naci Eldeniz, kanunun bu haliyle mecliste yasalaşmasının bazı sakıncalarını anlatmıştır. Yaptığı eleştirilerinde orman içerisinde ya da çevresinde göç ederek yaşayan on binlerce insanın olduğunu bunları yaylalarda yaşayıp birçok ürün elde ettiğinden bahsedip,

*“Ya orman Ya keçi, bu iş bu kadar radikal olduktan sonra bendeniz de bu mütalaayı arz ediyorum. Böyle yazın dağlarda oturup memleket için mahsul yetiştirenler, kanunun bu hükmü ile bundan sonra bu mahsulü yetiştiremeyecekler hem iktisaden hem zarar hasıl olacak hem bu vatandaşlar da kendilerine yiyecek tedarik edinceye kadar zannederim ki çok muarız olacaklar. Acaba kanunu bu alanda biraz daha tahdit etmek gerekmez mi? ...orman yetiştikten sonra büyük ağaçlara deve fil dahi zarar veremez... bu itibarla salâhiyetime güvenmeyerek huzuru alınızda bunları arz etmeğe cesaret ediyorum.”*⁵⁶⁹

diyerek mahcup bir eda ile sözlerini bitirmiştir.

Aydın Mebusu Tahsin San, Naci Bey’in konuşması ardından söz alarak bazı eleştiriler ve önerilerde bulunmuştur. Sözlerine “*Muhterem refikimiz Naci’nin ifadelerine biraz temas etmek isterim.*”⁵⁷⁰ diyerek başlamıştır. Konuşmasına, bazı aşiretlerin dağlarda hayvanlarla yaşamasına müsaade etmekle aslında ormanların yok olmasına da müsaade edileceğinin işte bu yüzden bu maddenin yasalaşmasını istemiştir. Sözlerine Cumhuriyet hükümetlerinin sosyal politik amaçlarını da katıp,

⁵⁶⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.145.

⁵⁶⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.146.

⁵⁷⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.146.

“Kaldı ki biz halkımıza medeni bir millet seviyesine çıkarmak ve binnetice dünyanın en medeni insanları gibi yaşatmak gayesi güdüyoruz”⁵⁷¹ diyerek bu amacın gerçekleşmesi için bu şekilde devam eden bir hayatın kabul edilemeyeceğini hatta dünyanın en büyük hayvansal üretimini yapan Hollanda’nın içerisinde böyle göçebe bir aşiret topluluğunun olmadığını ifade ederek kanun lehine görüş bildirmiştir.

Gaziantep Mebusu Remzi Gürses, madde ile ilgili söz alarak, Naci Bey’in görüşlerinin karşısında görüş belirtip karakeçi ve devenin zararlarını anlatarak sözlerini tamamlamıştır. Tartışma Orman-Keçi-Medeniyet üçgeninde sürmeye devam etmiştir. Eleştirilerin artması sonucu Naci Eldeniz, tekrar söz alarak konuşmasına açıklık getirmeye çalışmıştır. “Maruzatta bulunduğum vakit salâhiyetime güvenmediğimden makamı mazerete arz etmiştir.”⁵⁷² şeklinde sözlerine çekingen bir tavırla giriş yapmak zorunda kalıp, orman muhafazasının mutlaka gerekli olduğunu, asıl söylemek isteğinin orman içinde yazın oturmakta olan bir kısım insanların içine düşeceği kötü durumu açıklamaya çalıştığını belirtip, meselenin bu kadar keskin bir şekilde ele alınmasından taraf olmadığını, söylemiştir. Kanun bu şekilde çıkarsa memlekette keçi ve deve diye bir hayvanın kalmayacağını belirtip, sözlerine “Bir millet bulunduğu halden çıkıp diğer bir hale koymak birden bire mümkün değildir.”⁵⁷³ değerlendirmesiyle önemli bir sosyal değişim ilkesinin altını çizerek sözlerini bitirmiştir.

Bu tartışma aslında dönemde yasalarının oluşturulmasında nasıl bir anlayışın takip edildiğini de göstergesidir. Halkla hiçbir bağı olmayan, meşruiyet kaynağı halka dayanmayan bu seçkinler zümresinin toplumu birkaç kanunla yeni baştan yaratabileceği yanılgısının **Orman Kanunu**’na yansımaları eleştirisi bakımından önemlidir.⁵⁷⁴

Tartışmaya katılan Manisa Mebusu Refik İnce, sözlerine, iptidai diye eleştirdiğimiz bu köylü hayatında keçinin çok önemli bir iktisadi rolünün olduğunu, evlerinde misafir olduklarında altlarına serilen çulu kılından, önlerindeki peyniri

⁵⁷¹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.146.

⁵⁷² TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937 s,146.

⁵⁷³ A.e. s.147.

⁵⁷⁴ Ahmet Demirel, **Tek Parti İktidarı Türkiyede Seçimler ve Siyaset (1923–1946)**, İstanbul, İletişim,2013, s.170,171.

sütünden, kazandaki yemeği de etinden hatta devlete ödedikleri vergiyi de keçinin mahsulünden elde ettiklerini belirtip sözü çok mühim bir noktaya getirmiştir. “*Bence bu kadar faydalı olan mahlûka karşı birden bire husumet göstermek, şimdiye kadar Türkiye’yi ormansız bırakan amillerin başında bu mahlûkların geldiği gibi bir zehaba düşürür. Bence bunun sebebi dört ayaklı keçiler değil iki ayaklı keçilerdir.*”⁵⁷⁵ izahı ile orman tahribatının baş aktörlerine meseleyi getirmek istemiştir. Söz alan Antalya Mebusu Rasih Kaplan, “*iki ayaklı keçiler, onları çıkarabilirler mi?*”⁵⁷⁶ şeklindeki sözüyle orman tahribinin asıl sorumlularına sözü getirmek için olsa da söz yine başka bir boyuta taşınarak tartışma devam edilmiştir.

Aydın Mebusu Tahsin San, söz alıp bazı istatistiki bilgiler vererek konuşmasına başlamıştır. Ülkemizin toplan % 10 ormanla kaplı olduğunu bunun anlamının sadece bu % 10’u keçilerden koruyacağız şeklindeki sözleriyle yaptığı konuşması uzayınca meclisten “*müzakere kafi sesleri*”⁵⁷⁷ gelmiş ve konuşmasını kesmek zorunda kalmıştır. Tek parti iktidarı Türkiye’inde meclisin bir onay yeri gibi çalışıp, hükümet ve Cumhuriyet Halk Fırkasının aldığı kararları onaylama merci olması milletvekillerince mecliste bir konunun bu kadar uzaması doğal olarak tepkilere neden olabilmektedir. Keçi meselesini tartışmaya açan Çanakkale Mebusu Ziya Gevher Etili söz alarak, “*Bu keçi davasını ilk olarak ortaya attığımdan dolayı biraz müteessir oluyorum. Çünkü bu keçi işi biraz keçi inadına bindi ve bir dava odu. Arkadaşalar keçi meselesinde, ne keçilerin hepsini birden itfa edelim ne de aşiretler için ormanlarda yaşayan insanları denize dökelim şeklinde bir iddia mevcut.*”⁵⁷⁸ sözlerin, meclisteki milletvekillerinin bir kısmı “*var*” şeklinde cevap vermişlerdir. Keçi tartışmasının aktif müzakerecilerinden Tahir Hitit, “*Keçiler için böyle bir hüküm var*”⁵⁷⁹ şeklindeki yüksek sesli konuşmasına Ziya Bey, ben siz konuşurken bağırıyorum diyerek tansiyonun ne dereceye geldiğini anlamamızı sağlamaktadır. Şükrü Gülez ile Ziya Gevher Etili’nin tartışmasından sonra sözü Kütahya Mebus Besim Atalay almıştır. Atasözlerini toplumda nasıl bir zamanda oluştuğunu açıkladıktan sonra, konuyu maddeye getirerek “*Keçinin uyuzu pınarın başında su*

⁵⁷⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.148.

⁵⁷⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.148.

⁵⁷⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.149.

⁵⁷⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.149.

⁵⁷⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.149.

*içer akıp giden sudan içmez, ayağının altında ot vardır, çiçek vardır, kâfir onu yemez, hınzır gider nerde fidan varsa onu koparır, onun ince kabuklarını tırmalar, filizlenen küçük dallarını kemirir.*⁵⁸⁰ şeklindeki halk arasında yaygın olduğunu söylediği bir misalle konuyu açıklamıştır. Sonunda sözlerinde “*Şu halde memlekette ormancılığı ilerletmek istiyorsak keçiyi kaldırmağa doğru yürümeliyiz.*”⁵⁸¹ şeklindeki değerlendirmesiyle devam ederek çok daha gerçekçi bir noktaya sözünü getirip, “*arkadaşlar keçinin mutlaka kaldırılmış olması lazımdır yalnız bir şeyi sorayım bu vesile ile arkadaşlarım mütalaalarında da işaret ettiler. Ormanları tahribat yapan yalnız deve ve keçi değildir. Bir takım amiller de vardır. Bunlar da tahribat yapıyor dediler. Ben de bir şey soracağım, acaba şimdiye kadar verilmiş olan taahhütler meri olacak mı? Köylünün yaptığı tahribat iki yüz oduna münhasırdır. Asıl büyük tahribatı yapanlar başkalarıdır. Bunların zararını önlemek lazımdır*”⁵⁸² değerlendirmesini yapıp **Orman Kanunu**’nun meclisteki tartışmalarında temel konu olan orman tahribatının gerçek sorumluları üzerinde ancak üstü kapalı durabilen birkaç mebustan bir olarak kayıtlara geçmiştir. Besim Bey’in bu sözlerine cevap vermek için söz alan mazbata muharriri Raif Karadeniz,

*“Bu kanunla ormanlarda yeni rejim tesis edilirken 20-30-40 sene gibi uzun müddetlerle yapılmış orman taahhütnamelerini de feshetmektedir. Ancak heyeti vekilliye, tamamen devlet işletmesi teessüs edilinceye kadar ki, biz bunu kanunla on sene diye tahdit ediyoruz. Bu on sene içerisinde memleketin umumi kereste ve mahrukat ihtiyacını temin etmek bakımından bu mukaveleleri 10 seneye kadar ancak bu adamlar üzerinde bırakıyoruz”*⁵⁸³

değerlendirmesi ile orman müteahhit ve şirketlere yasayla on yıllık bir süre verildiğini ilan etmiştir. Bu ifadeye göre ormanlarda devlet işletmesinin tesis edilmesi teknik eleman, bina ve hukuki mevzuatların hazırlanması gibi altyapı hizmetlerinin tekml olma imkânları için bu on yıllık süre zarfında mevcut durumun devamını öngörmektedir. Raif Karadeniz’in bu açıklaması mecliste bazı mebusların

⁵⁸⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.149,150.

⁵⁸¹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.150.

⁵⁸² TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.150.

⁵⁸³ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.150.

tepkisine yol açmıştır. Bu mebuslar konuşma esnasında Raif Bey'e hitaben “*çok güzel*” diye seslenmiş⁵⁸⁴ ardından da oturduğu yerden konuşan Antalya Mebusu Rasih Kaplan öz bir ifade ile “*O zamana kadar orman da kalmaz.*”⁵⁸⁵ demiştir. Bu değerlendirme, meclisteki orman tahribatının amillerini belirleme ve bunun üzerine yapılan en ciddi değerlendirme olması bakımından önemlidir.

Rasih Kaplan'ın bu sözüne istinaden konuşmasını bu alana kaydırmak zorunda kalan Raif Karadeniz, bu mesele ileride yer alıyor o zaman bunu konuşuruz diyerek, siyasi ve politik bir manevra ile konuyu keçi meselesi üzerinde tekrar tartışmaya sevk etmeye çalışmıştır. Sözlerine devamla keçinin tahribatını anlatırken başka bir ülke gerçeğini de gündeme getirmiştir. “*Biz memleket topraklarının sadece % 10nu ormanlar örtüyor dersek bunların içerisinde bu tasavvur ettiğimiz şekilde büyük ağaçlı ormanlar emin olun ki % 4-5'ini ancak buluyor.*”⁵⁸⁶ gerçeğine işaret etmiştir. Bu gerçek Cumhuriyetin İlanı'ndan beri toplam orman azalmasının ormanlık alanların % 50 sinden fazlasını, ülke arazisi içerisinde ise en az 7 milyon 500 bin hektarlık ormanlık alanın yok olduğu anlamına gelmektedir. Bu ürpertici rakamlar erken Cumhuriyet devri orman politikalarının gerçek sonuçlarını göstermesi bakımından önemlidir.

Madde üzerinde bu konuşmalar meclisin pek alışık olmadığı bir durumdur. Konuşmaların fazla uzaması üzerine meclis başkanının mebuslara hitaben *kifayeti müzakere hakkında bir tahrir var okutacağım* diyerek, Konya Mebusu Hamdi Dikmen, Erzurum Mebusu Şükrü Koçak ve Erzurum Mebus Zeki Soydemir'in müzakerelerin yeterli olduğuna dair görüşleri okutulup oylanmış ve kabul edilerek müzakereler tamamlanıp metin üzerinde değişiklik talep eden Seyhan Mebusu Naci Eldeniz, Manisa Mebusu Tahir Hiti, K. Gürel, Fuat Gökbudak ve F. Mutlu'nun önermeleri dikkate alınmadan genel kurulda reddedilmiştir.

Ardından Manisa Mebusu Refik Şevket İnce, oturum reisine hitaben çok acele ettiğini daha ellerini kaldırmadan sonucu söylediği yönünde bir itirazda

⁵⁸⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.150.

⁵⁸⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.150.

⁵⁸⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.151.

bulunmuştur. “*Hatta hangi takriri reye koyduğunuzu bile anlamadık*” demesine müteakip;

Başkan, “*bir buçuk saattir müzakere devam ediyor*” diyerek cevap vermiştir. Devamla maddenin oylamasına geçilmiş ve madde ilk haliyle kabul edilmiştir. Bu şekliyle en uzun müzakere edilen madde de mecliste kabul ederek yasalaşmıştır.

51. Madde, umuma mahsus ormanların korunması ve idaresini sahiplerine bırakılmasını içermektedir. Madde hakkında söz alan Bolu Mebusu Şükrü Gülez, 41.madde kapsamında olan orman içerisine hayvanların girmesini düzenleyen madde aleyhine bir değerlendirme yapmıştır. Bunun üzerine Malatya Mebusu Abdülmuttalib Öker konuşulanların 51. madde ile alakasının olmadığını hatırlatmıştır. Bunun üzerine Şükrü Gülez, kendisinin Bolu’lu olduğunu yaklaşık 300 bin insanın yaşadığı bu vilayette en önemli geçim kaynaklarının ormancılık ve hayvancılık olduğunu belirterek, bu kanunla halkın geçiminin imkânsız hale geldiğini açıklamıştır. Ayrıca eski kanunda köylülerin ticari amaçla ormandan aldıkları kerestelerin taksitlerle ödemesinin yapıldığını bu yeni kanunla bunun da imkânsız hale geldiğini, sermayesi fazla olan zenginlerden başkasının orman ticareti yapamayacağını belirtmiştir. Zaten yasayla köylünün tiftik keçisi ve karakeçi yetiştirmesinin de imkânsız olduğunu vurgulamıştır. Konuşması bu minvalde devam ederken oturum başkanı söze girip, Şükrü Bey’de hitaben, *sözünüz maddeye teaaluk etmiyor*, uyarısında bulunmuştur. Konuşmasına bu uyarıdan sonra devam eden Şükrü Bey, benim bu kanundan anladığım kadarıyla bu devlet ormanı dışındaki ormanlara atfen, “*bu orman sana aittir. Bunun muhafazasından da sen mesul olacaksın. Muhafazası, korunması ve yetiştirilmesi için emek, masraf ihtiyar et. Faydası sana ait olsun amma buraya keçilerini sokup olatma, sulama demek; kaşıkla aşı vereyim derken sap ile göz çıkarmaya benziyor*”⁵⁸⁷, benzetmesi mecliste tepkilere neden olmuştur. Başkan da artık sürenin 20 dakikayı geçtiğini hatırlatıp sözünü kesince Şükrü Bey, bir iki dakika daha müsaade istemiştir. Ancak oturum başkanı buna cevaben “*Başka bir maddede*

⁵⁸⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.154.

okursunuz”⁵⁸⁸ cevabı ile maddenin görüşmelerini oylamaya sunulup madde aynen kabul edilmiştir.

Ardından maddeler okunup hızla kabul edilmeye devam etmiştir.

80. Madde, ağaç ve orman bakımından fakir olan yerleşim yerlerine 5 hektarlık orman yetiştirmeyi zorunlu kılan hüküm içermektedir. Tekirdağ Mebusu Rami Apak, madde üzere söz almıştır. Sözlerinde müzakere edilen madde ile ilgili ilginç bir değerlendirmede bulunmuştur. “*Arkadaşlar modern askerlik peygamberleri, gelecek harbi şöyle tasvir ediyorlar.*”⁵⁸⁹ diyerek peygamberliği Allah’tan vahiyle gelen mesajı alan kişi yerine, askeri uzmanları kast ederek, dinsel bir terimi ilgisiz bir yerde kullanmıştır. Bu yoruma meclisten herhangi bir tepki gelmemesi de ayrı bir ilginç durumdur. Mecliste buna benzer inançlara saldırı sık sık yaşanmıştır.⁵⁹⁰ Konuşmasının devamında ülke savunmasında ormanların oynadığı rolün önemini belirtip bu kez sözü Osmanlı Devleti’nin geri kalmışlığını ima ederek “*dedelerimiz havadan bir tehlike geleceğini bilmediklerinden bize böyle sığınaklar bırakmadılar*”⁵⁹¹ demiştir. Madde hakkında söz alan Trabzon Mebusu Raif Karadeniz, Aydın Mebusu Tahsin San, Zonguldak Mebusu Rıfat Vardar, Antalya Mebusu Rasih Kaplan konuşmalarında madde hakkında kısa değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Maraş Mebusu Kemal Kurşun, maddeye “*her köy buna muktedir değildir*” şeklinde bir itiraz getirdiyse de bunun üzerinde duran olmamıştır. Madde oylanarak kabul edilmiştir.

89., 90. ve 91. Maddeler, orman yangını mahallinde bulunan yerleşim yerlerinde ikamet edenlerden 18–50 yaş arası sağlıklı erkeklerin söndürme işlerine evlerindeki aletlerle katılmalarını zorunlu kılan madde ile yangın söndürme esnasında oluşabilecek her türlü hasar, yararlanma ve ölümlere yol açan kazaların masraflarının devletçe karşılanmasını, içermektedir. Maddeler hakkında söz alan

⁵⁸⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.155.

⁵⁸⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.159.

⁵⁹⁰ Lakap, Nişan Madalya ve özel kılıkların kaldırılması hakkında mecliste bir soruya verdiği cevapta, Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya, “*Dinler işlerini bitirmiş, vazifelerini tüketmiş, yeniden canlılık bulmayan kuruluşlardır.*” demesine rağmen Meclis’ten bu sözlere herhangi bir tepki gelmemiştir. Bkz. Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi- II 1931–1938 Tek Partili Cumhuriyet*, İstanbul, Türki’ye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, s.153. buna benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür.

⁵⁹¹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 15, Devre V, 1937, s.159.

Bolu Mebusu İsmail Hakkı Uzmay, bir olayı anlatmıştır. Bu olaya göre: Ankara-Ayaş'ta çıkan bir orman yangına alelacele jandarma gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak jandarma komutanına para bulunamamış ve nakliye masrafını komutan kendi cebinden karşılamıştır. Sonra jandarma komutanının aradan seneler geçmesine rağmen bu masrafını alamadığını sonunda parasının duyuna kaldığını anlatarak, bu kanunla bu duruma düşülmesinin önlenmesini istemiştir. Ardından maddeler oylanarak kabul edilmiştir.

103 Madde, ormandan ağaç kesenler ve benzeri suçlara ilişkin ceza hükümlerini içermektedir. Madde hakkında söz alan Aydın Mebusu Tahsin San, Aydın'da ormanlarda kaçak kesim yapan tahtacıların mahkemelerce nasıl berat ettiklerini şöyle izah etmiştir. Orman içinde ya da civarında yaşayıp geçimlerini tamamen ormanlardan sağlayan tahtacı dediğimiz köylüler ormana girer ve kesim yaparlar; eğer yakalanmazlarsa ne ala, yoksa yakalanacaklarını anladıkları anda kestikleri ağaçları orada bırakıp giderler. Orman memuru durumu tetkik eder. Tahtacılar kendi aralarında birini seçerek suçu o işlemiş gibi gösterir –ona da biz sana bakarız diyerek- ve aleyhinde şahitlik ederler. Mahkemeye çıkan suçlu, kuvvetli delil bulunmadığından 1 hafta yatıp serbest kalır. İşte bu şekilde berat etmenin nasıl olduğunu anlatan San, kanunların tahtacılar tarafından nasıl uygulanamaz hale geldiğini bu örnekle açıklamıştır. Bu yüzden hükümlerin daha set ve açık olmasını eski duruma düşülmemesini istemiştir. Raif Karadeniz'in cevabından sonra kanun aynı şeklide kabul edilmiştir.

120. Madde, orman suçu işleyenlere verilecek ceza ve kaçakçılıkta kullanılan araçların müsaderesini ihtiva eden hükümleri içermektedir. Madde üzerinde söz alan mebuslar, ormandan kaçak olarak mahsul çıkartanların kullandıkları araçların sahibinin kim olup olmadıklarının tespiti konusunda tartışılırdır. İlk sözü alan Gümüşhane Mebusu Ali Şevket Öndersev, kaçak malzeme taşıyan hayvanların müsadere edilmesi gerektiğini izah etmiştir. Konuya başka bir alandan örnek vererek, kaçakçılık kanuna göre yarım kilo tütünü torbasına koymuş giderken yakalanan kişi eşeği ile birlikte müsadere ediliyor. Ama ormandan kaçakçılık yapınca bu vesait kimin diye soruyoruz dese ki benim değil serbest bırakıyoruz. Bunun adil olmadığını söyleyip maddeye itirazda bulunmuştur. Bu itiraza cevap Raif Karadeniz'den

gelmiştir. Karadeniz cevabında, konunun encümen toplantısında çok tartışıldığını belirtip burada amacın, kaçakçılıkla ilgisi olmayan köylülerin cezalandırılmasının önüne geçmek olduğunu ifade etmiştir. Raif Karadeniz, konuşmasına devamla, adam komşusunun hayvanını almış gitmiş ormandan kaçak kesim yapmış bu durumda hayvan müsadere edildiği takdirde komşusu da cezalandırılmış olacaktır. Biz bu kanunla kaçak mahsulat taşıyan, taşıma vasıtası ile alıkonulur hükmünü getirdik diyerek, eğer bu taşıma vasıtasının kendisine ait olmadığını hâkim karşısında ispat ederse serbest kalır aksi halde el konulur demiştir. Madde görüşmeleri bu izahla sona ermiş ve maddeler oylanarak kabul edilmiştir.

132. Madde, orman suçlularının yakalanma sürelerini ve ihtiva etmektedir. Bolu Mebusu Şükrü Gülez, madde hakkında söz almış ve suçlunun yakalanması için sürenin 1 yıl yerine 6 ay olmasını istemiştir. Raif Karadeniz, bu eleştiriye cevaben bu durumun ceza kanunda 3-5 sene arasında değiştiğini söylemiştir. Orman davalarında bu süre 6 ay ile sınırlanmış bu aydan sonra suçlu zaman aşımına uğrayarak mahkemelerce düşürüldüğünü ifade etmiştir. İşte bu kanunla süre 6 aydan 1 yıla çıkarılmıştır. Yani ne uzun ne de kısa şeklinde bir orta yol bulunmuştur, değerlendirmesini yapmıştır. Refik İnce, Şükrü Gülez, Raif Karadeniz ve Ziya Gevher Etili de kısa değerlendirmeler yaptıktan sonra madde oylanarak kabul edilmiştir.

Orman Kanunu'nun ana maddeleri görüşülüp bittikten sonra muvakkat maddelere geçilmiştir.

Muvakkat madde 1, köy, belediye ve orta malı olan ormanlar ile mazbut vakıflar haricindeki ormanlık alanların iki yıl içerisinde devlet tarafından istimlakini içermektedir. **Orman Kanunu**'nun tartışma yaratan maddelerinden birisi de budur. Madde hakkında ilk sözü Bolu Mebusu İsmail Hakkı Uzmay almıştır. Konuşmasında *"bu maddenin ormancılığı en mühim bir derdine deva olması için yazılmıştır. Bu kanununda ruhu mesabesindedir"*⁵⁹² diyerek maddenin önemini açıklamıştır. Ardından birçok konu hakkında bahseden uzun bir konuşma yapmıştır. Özellikle ülkemize 1293 yılından itibaren gelen muhacirlerin ormanlara yerleştirilmeleri ve

⁵⁹² TBMM Zabıt Ceridesi, C. 16, Devre V, 1937, s.16.

bunların geçimlerini ormanlardan sağladığını şimdi bu yeni durumda bunların durumu ne olacak sorusunu sorarak mühim bir sosyal yarayı deşifre etmiştir. Devamla konuşmasında halkımızın % 90'ı köylüdür. Dolayısıyla nüfusumuzun ekseriyeti köylüdür. Bu köylerin %25'i kıraç step alanlarda yaşamaktadır. % 50 ovalarda yaşarlar ki bunlar en memur köylerdir. %25 i ormanlarda yaşarlar. Yaklaşık 10 bin kadar orman köyünden bahsedilmektedir. Orman köylülerinin arazileri yok denecek kadar azdır. Bunlar; senenin 2-3 ayını ziraat, daha sonrasında da orman mahsullerinden yararlanarak geçimlerini yaptıklarını söyleyip, bu kanunla köylüler nasıl bir geçim yapacaklardır, sorusunu sormuştur. Konuşmasına, eğer bu köyleri taşımaya kalksak bunlara devletin gücü yetmez. Şimdi bu köylüler bu arazilerinde 50 yıldan belki daha da fazla yaşamaktadırlar. Arazi kanununa göre bir yerde 10 süre ile yaşayan ve orayı kullanan o arazinin sahibi olur demektedir. O halde bu köylüler bu arazilerin sahibidir. O halde bu ormanlık alanları kişilere ait ormanlıklar olarak mı görmemiz lazımdır şeklindeki sorusuyla bir hukuksal gerçeği ortaya koymuştur. Konuşmasında bu kanunun hazırlayıcılarından olan Prof. Bernhard'ın eserinden bir alıntı yaptıktan sonra, istimlak yapılan arazilerde Avrupa devletlerinde hak sahiplerine tazminatları devletçe ödenir diyerek batılı normlardan örnekler vermiştir. Kanunun metniyle bu köylülerin mağdur edilmemeleri gerektiğini söylemiştir. Konuşmasına başka bir alana kaydırarak sürdüren Uzmay, *“Orman yangınları konusunda da köylüye orman kıtası, tefrik ve temlik edilmedikçe yangınlar eksilmeyecek, artacaktır. Nitekim 3-4 seneden beri ormanlarda kesimin yasaklanmasına rağmen yangın ve tahribat artmıştır”*⁵⁹³ şeklindeki değerlendirme yaptıktan sonra köylüler ve belediyelerin manevi şahsiyetlerine bin ve beş yüz dönüm ormanlık bırakılmasını teklif ederek konuşmasını bitirmiştir.

Cevap niteliğinde söz alan Raif Karadeniz, arkadaşımızın bu uzun mütalaasına karşı cevap vermek durumundayım, diyerek sözüne başlamıştır. Konuşmasının başında öncelikle ormanların neden devletleştirildiğinden bahsetmiştir. Avrupa'nın birçok ülkesinde ormanlar devlet yerine şahıslara aittir. Neden bizde devlete ait olmalıdır, sorusunu kendisine sorup, şu şekilde bir izah yapmıştır. Bizim ülkemizde ormanlar hem azdır hem de hızla tahrip edilmektedir. Bu

⁵⁹³ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 16, Devre V, 1937, s.19.

yüzden ormanları devletleştiriyoruz. İkincisi muhacirlerin yerleştirildiği yerler - örneğin İstanbul Kemer Burgaz tarafında yerleştirilen muhacirler- bunlar hem ormana bakmış hem de odun ve kömür satarak geçimlerini sağlamışlardır. Şimdi biz bunların elinden ormanlarını almıyoruz. Yeni kanuna göre 5 hektardan az olan yerler ormandan sayılmıyor. Ancak devlet ormanlarına bitişik yerde olanlar devlet tarafından istimlak edilecektir, diyoruz. Ayrıca devlet ormanları civarında olup ta 50 hektardan fazla olanları devletleştirme statüsüne aldık, şeklinde bir izahata çalışmışsa da mebusların bir kısmı tarafından yeterli görülmesi de madde oylanarak aynen kabul edilmiştir.⁵⁹⁴

Muvakkat Madde 4, ormanların devlet tarafından işletilmesinin nasıl bir geçişle olacağını açıklayan hükümleri içermektedir. Tahir Hitit madde hakkında söz alarak bir değerlendirmede bulunmuştur. Sözleri özetle, orman işlerinde yaşanan en büyük sıkıntının yetişmiş elaman olduğunu belirtip, şu an ülkemizde 150'yi geçmeyen mühendisimiz var. Bu kanun gereğince en az 1500 mühendise ihtiyaç duymaktayız. Yılda 15–20 mezun veren okulla bu mühendis açığının kaç yıl alacağı ortadadır. Ayrıca ormanlardan kesim yapma hakkını devlet üzerine almıştır. O halde 17 milyon insanın ihtiyacı için gerekli odunu kesecek teknik elaman sıkıntısı ortadadır. Bunun kanunun uygulanmasını engelleyeceği görüşünü savunmuştur. Bu eleştirilere cevap veren Raif Karadeniz, ormanlarda amenajman planları yapmadan devlet işletmeciliğinin olamayacağını söyleyerek madde müzakereleri bitmiş ve onaylanarak yasalaşmıştır.

Raif Karadeniz'in bu cevabı orman işletmeciliğinde devletleştirmenin gerçekleşme ihtimalini ne kadar zayıf olduğunu bir göstergesidir. Ormanların fenni usulle kesim planlarının yapılması ormancılık sektöründe en zor ve en uzun uğraşlar gerektiren bir alandır. Bu izah dolaylı olarak ormanların çok uzun yıllar özel şirketlerce işletileceği anlamına da gelmektedir.

Muvakkat Madde 5, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılmış işletme mukavelelerin en fazla 10 sene uzatılabileceğini hükmünü içermektedir. Ormanları işleten şirket ve müteahhitlerin devlet ormanları kaç yıl daha işleteceğini içeren bu

⁵⁹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 16, Devre V, 1937, s.19-22.

madde hakkında söz alan Şükrü Gülez, özetle şunları söylemiştir: Ben ormanların yabancı balta girmeden devlet eliyle işletilmesini çok mühim bir gelişme olarak görüyorum ve destekliyorum. Ancak bu madde ile temelde devlet işletmeciliğine geçilmiş olduğunu söylediğimiz ormanlar özel şirket ve kişilerin tasarrufunda kalmaya devam etmiş oluyorlar. Bu da şu anlama gelmektedir. Daha on sene ormanlarımız mukavelelere riayet etmeyen müteahhitlerin insafına bırakılmıştır. *“Esasen işledikleri müddetçe kanunlara ve nizamlara ve mukavelelere riayet etmeyen hakiki ve hükmi müteahhitlere daha on sene gibi uzun bir zaman için eski yolsuz işletme tarzına göz yummak anlamına gelmektedir.”*⁵⁹⁵ diyerek geçmişin bir değerlendirmesini yapmıştır. Aynı zamanda yeni yasanın sadece köylülerin intifa hakkını elinden alıp ormanı işleten şirket veya müteahhitlere herhangi bir sınırlama getirmemesi gerçeğini de ortaya koymuştur.

Konuşmasına devam eden Gülez, Bu işletmelerin amenajman planları ile yaptıkları katiyatla fenne uymadıkları bir gerçektir. Bununla ilgili birçok dosya mevcuttur. Encümenin bunlar hakkındaki görüşü aynen şu şekildedir: *“Ne kadar kayid ve nizam altına alınırsa alınsın müteahhitlerin ormanlara zarar vermelerinin bir türlü önüne geçilememiştir.”*⁵⁹⁶ Gülez bu metni okuduktan sonra, devlet ormanlarının işletilmesinin derhal devlete geçilmesi şirket ve müteahhitlerin sözleşmelerin fesih edilip bunlara gerekli tazminat verilmesini öneren kanun teklifini meclis başkanlığına sunmuştur. Gülez’in konuşması esnasında söze karışan Gümüşhane Mebusu Hasan Fehmi Ataç, Gülez’den sözlerine açıklık getirmesini istemiştir. Cevaben Şükrü Bey’de kısaca bu şirket ya da kişilerin devlet ormanlarındaki tesisleri dursun ancak planlanmış olan kesim işlerini devlet tarafından gerçekleştirilmesini, yani bunların kendi başlarına ormanları işletmesine izin verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ardından mecliste oturum başkanı maddeyi oylamaya sunmuş ve madde meclise geldiği haliyle kabul edilmiştir.

Bu maddenin kabulü ile ormanların tahribinde en büyük amil olarak bahsedilen büyük sermayeli şirket ve müteahhitlerin varlığı yasayla 10 yıl daha uzatılmıştır. Ormancılık politikaları açısından 1924 yılında kabul edilen 526 sayılı

⁵⁹⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 16, Devre V, 1937, s.26.

⁵⁹⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 16, Devre V, 1937, s.26,27.

yasa mucibine müteakip ormancılık politikalarında Cumhuriyet zenginleri yetiştirme süreci, bu yasa maddesiyle 10 yıl daha haklarını mahfuz etmişlerdir.

Muvakkat maddelerin son hükümlerinin oylandığı sırada Tahir Hitit, şöyle bir soru sormuştur: “Devlet işletmesi tatbik edilmeyen yerlerde ne yapılacaktır?” Bu soruya Raif Karadeniz, “Muvakkat madde hükümleri uygulanır”⁵⁹⁷ cevabını vermiştir. Bu söz teknik anlamda geçici maddelerin nasıl ana hükümleri yok ettiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Madde 134’te yapılan yeni düzenleme ile bu tarihten önce çıkan 1285 ilanından bu güne kadar ormanlarla ilgili kanunlar ve zeyillerini içeren hükümler tümünden kaldırılmıştır.

Madde 135 ile 3116 sayılı yasanın hükümlerinin 1 Haziran 1937 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceği kabul edilmiştir. Bir sonraki madde **Orman Kanunu**’nun son maddesi olan 136. maddedir ki bu kanun hükümlerini icra vekilleri heyeti yerine getirir, şeklindedir. Bu son maddeyle artık ormanlarda yeni bir dönem başlamıştır. Tüm maddelerin yasalaşması ile 1869 yılından beri meriyette olan **Orman Nizamnamesi** zeyilleri ile birlikte kaldırılıp ormancılıkta yeni bir dönem açılmış olmaktadır. Bu dönem ormancılıkta devletçilik politikasının uygulanmayı hedefleyen sürecin başı olarak bir milat sayılabilir.⁵⁹⁸

Orman Kanunu yasalaştıktan sonra kanun maddelerini çeşitli şekillerde değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmelerden Dr. Şerif Nuri’nin “Orman Kanunu Layihasına Bir Bakış II” başlıklı fıkrasında yasanın kendisince önemli gördüğü maddeler hakkında bir değerlendirme yapmıştır. Özetle, 3116 sayılı yasa ile ormanların özel kişi ve şirketlerce işletilmesini -bu duruma devlet işletmeciliğine geçene kadar olmak şartıyla- son verilmiştir, demiştir. Ancak daha önceden sözleşmesi devam eden şirket veya kişilerin ormanları eski usulle işletmeye devam etme haklarının olduğunu bu kişiler ya da şirketlerin ormanları ekonomik bir kazanç olarak görmelerinin de pek tabii olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur. Yasanın 15. maddesi ormanlara zararı dokunan köylülerin tahliyesini hükme bağlamıştır.

⁵⁹⁷ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 16, Devre V, 1937, s.28.

⁵⁹⁸“Orman kanunu layihasının Kamutaydaki müzakeresi”, **Orman ve Av**, sayı:1, 1937, s.123—174. Bkz. **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

Yeni yasanın 34. maddesi ormanların işletilmesinin Orman İşleri Umum Müdürlüğü'nce yapılmasının kararlaştırıldığını, yasanın en önemli maddelerinden bir olarak, bir önceki düzenleye göre senenin her mevsimi katiyata müsaade edilmişken yeni yasa ile Ekim - Nisan ayları arasında katiyat yapılması kararlaştırılmıştır, değerlendirmesinde bulunmuştur. Kanunda orman idaresinin mülhak bir bütçesinin olmasının da ayrıca öneminden bahsetmiştir. Ormanlarda devletçilik ilkesine göre hareket etmeyi hedefleyen kanuna göre 10 senelik bir geçiş süreci planlandığını bu süre içerisinde devlet dışındaki tüm ormanlık alanların istimlak edilmesinin planlandığını belirtmiştir. Fıkrasında, bu tarihten itibaren ormanlardan her türlü bedava yararlanmanın kaldırıldığını, ancak bu kesin bir yasaklama olmasına rağmen orman içi ve çevresinde olan köy ve kasabaların ormandan faydalanmasında yeni bir usul belirlenmiştir, değerlendirmesinde bulunmuştur. Yasayla orman mahsullerinden her türlü yararlanmanın yasaklandığını bunun içerisinde orman içindeki kurumuş ağaçlar, mantar, toprak gibi ormana ait her şeyi içerdiğini açıklamıştır. Ayrıca orman içine ve dışında fabrika ve taş ocağı gibi sanayi tesislerini kurulması yasaklandığı gibi en yakın 4 km'lik bir mesafede bile bu tesislerin kurulmasının yasaklandığını belirtep, muhafaza ormanı konusunda da yeni bir yaklaşım getirildiğini söylemiştir.

Şerif Nuri fıkrasında, 1924 yılında 504 sayılı yasa ile Cumhuriyet hükümetleri devrinde ilk kez oluşturulan muhafaza ormanının gülünç ve garip bir teşebbüs olarak değerlendirilip, bu yasadaki muhafaza ormanlarına ait maddeyi savunmuştur. Ayrıca ince bir ayrıntıya da atıfta bulunup, Madde 85'e göre bir yerin muhafaza ormanı olması için orman olmasına gerek olmadığını belirtep, istenirse tarla, mera gibi üzerinde ağaç olmayan yerler de muhafaza ormanı statüsüne alınabilecektir, şeklinde bir yorumda bulunmuştur. Ormanlardan kara ve su avcılığı da orman görevlileri haricindekiler için yasaklandığını belirtep, ülkedeki orman miktarının yaklaşık olarak 7,4 milyon hektar kadar olduğunu söylemiştir. Yazısında, kanunla orman içinde otlatmanın da kesin olarak yasaklandığını belirtmiştir. Orman içerisinde keçi ve deve için hemen geçerli olmak üzere yasaklandığını kanunun 134. Maddesinde ise ağaçlama işlerinin yapılmasının emredildiğine atıfta bulunmuştur. Kanun bu konuda Orman İşleri Umum Reisliği görevlendirdiğini bu reisliğin aynı

zamanda yangında yanan yerleri ve orman içindeki çıplak araziye de ağaçlandırmak zorunda olduğunu açıklamıştır.

Fıkarda **Orman Kanunu**'nun halka getirdiği sorumlulukları da sıralanmıştır. Yasa vilayet, kaza, kasaba ve köylere bazı yükümlülükler getirmektedir. Buna göre her yerleşim yeri senede bir gün ağaç bayramı yapacağını bu bayramda dikilecek ağaçların masraflarının da bu yerleşim yeri idarelerince karşılanacağını açıklamıştır. Yasayla, orman cezalarından alınacak para miktarlarında da ciddi artışlar getirildiğini ayrıca orman suçlarına verilecek hapis cezaların da sürelerinin arttırıldığını söylemiştir. **Orman Kanunu**'nda ormancılık teşkilatında kurulacak orman işleri umum müdürlüğü dışında bir de orman idare meclislerinin kurulmasını emretmektedir diyerek makalesine son vermiştir.⁵⁹⁹

Orman ve Av dergisinde isimsiz çıkan bir başka makalede, **Orman Kanunu**'na ait bazı teknik bilgiler verdikten sonra, kanunla genel olarak ormanların devlet işletmeciliğini ve mülkiyeti ile ormanların devlete geçişini ilkesel olarak kabul etmiştir, yorumunda bulunulmuştur. Buna istinaden Orman Umum Müdürlüğü hükmü şahsiyete haiz mülhak bütçe ile idare olunan bir devlet müessesesi haline getirildiği üzerinde durulmuştur. Değerlendirmede ormanların devlet-özel sektör işbirliği ile işletilmesine de değinip bir ayrıntıyı gündeme taşımıştır. Mevcut işletmelerin 10 yıllık dönem içerisinde devletleştirilmesini, ayrıca ormanların milli sermayeli Türk şirketleri ve bankalarla orman dairesinin müştereken işletilebileceğini kabul edildiğini belirtmiştir.

Yasanın ormanın korunması ile ilgili hükümlerinden bahsederken, yasaya göre keçi ve devenin hiçbir suretle ormana girmesi mümkün olmayacağını kanun içerisinde orman yangınları ile mücadelede sert tedbirler alındığını bahsetmiştir. Yasayla orman yangını olan yerleşim yerlerinde bulunan insanların yangın söndürmeye gitmesini zorunlu kılmadığını gitmeyenlere ise ağır cezalar öngördüğünü açıklamıştır. Kanun, ormanları korumakla olsun olmasın tüm orman memurlarına -müstahdemleri dahil- hepsine silah taşıma hakkı verdiğini orman davalarının mahkemelerde acilen görüşme önceliğine sahip olması ile orman

⁵⁹⁹Dr. Şerif Nuri, "Orman Kanunu Layihasına bir bakış II", **Orman ve Av**, yıl:10, sayı:1, 1937, s.29-40.

memurunun suçlu yakalama ve onu mahkemeye çıkarma aşamasında geniş yetkiler tanındığını da söylemiştir.⁶⁰⁰

Ali Kemal Yiğitoğlu da **Orman ve Av** dergisindeki yazısında kanunu yorumlamıştır. Yeni **Orman Kanunu**'nda yer alan maddelerden bazılarını değerlendiren Yiğitoğlu, ormancılık alanında teknik ve hukuki bir konu olan tahdit meselesini ele almıştır. Yasadaki ormanların tahdidini içeren kısımlara göre kime ait olursa olsun 10 yıllık bir sürede ormanların tümünün kadastro sunun yapılmasını zorunlu kıldığını hatırlatmıştır. Yiğitoğlu'na göre yasanın diğer önemli bir başlığı da ormanların mülkiyet sorununu çözmek istemesidir. Yasaya göre tüm ormanlar mevcut hali ile 4 kısma ayrılmaktadır. Ayrıca yasanın bu ormanların devletçe istimlak edilebilmesi hakkını da içerdiğini belirtmiştir. Ormanlardan intifa hakkı konusunda keskin bir dönüşle bu yararlanmayı tamamen kaldırdığını ancak ihtiyaç sahiplerine zati ihtiyaçları için belli ekonomik indirimleri öngördüğünü belirtmiştir. Ali Kemal'e göre yasanın en önemli maddesi, ülkenin ihtiyacının ormanlardan imkân dahilide yararlanılmasını düzenleyen maddesidir. Buna göre ormanlarda devlet işletmesi tam olarak gerçekleşene kadar bu zorunlu ihtiyaçların mevcut durumda olduğu gibi ya mültezimler tarafından karşılanmasına ya da ihalelerle yeni kesimlere müsaade etmek yoluyla karşılamayı emretmektedir. Ali Kemal Yiğitoğlu'nun bir başka önemli gördüğü konu ise, ormanların işletilmesi meselesidir. Mülkiyeti kime ait olursa olsun tüm ormanların işletme hakkının devlete verildiğini söyleyip, mevcut durumda orman işletmeleri devletin ihale yoluyla mültezimler tarafından işletilmesi prensibine göredir. Yeni kanunla bu durumda işletme hakkı devlete geçmiş oluyor. Ancak ormanlarda özel sermayenin çalışması tümünden kaldırılmış da değildir. Yasada devlet yanında Türk şirket ve bankaları olmak kaydıyla büyük sermaye işletmelerine müsaade edilmektedir, diyerek orman kanununun devlet işletmeciliği kısmını değerlendirmiştir.

Ali Kemal Yiğitoğlu'na göre, bu yasanın uygulanabilir olabilmesi için bir intibak devresine ihtiyaç vardır. Ayrıca tahdit işleri bitmeden ormanlar devletleştirilemeyeceği gibi bir de Orman Umum Müdürlüğü'nün mülhak bütçe ile orman işletmelerini devletleştirinceye kadar geçen zamana ihtiyaç duyulacağını ifade

⁶⁰⁰ "1 Yurt İçinde Orman Kanunu", **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937, s.52,53.

etmiştir. Yasanın bunun için 5 yıllık bir süre öngördüğünü de ifade etmiştir. Yiğitoğlu'na göre bir diğer önemli husus ağaçlandırma meselesidir. Ülkemizde bu güne kadar bu konuda sistematik bir işlem yapılmadığını yasada orman teşkilatı içerisinde “Ağaçlandırma ve İmar İşleri” başlığı ile bir birim oluşturulduğunu belirtmiştir.⁶⁰¹

Cumhuriyet gazetesi, başyazarı ve sahibi Yunus Nadi, Zingal şirketinin hissedar ve mümessili olup ormanlarda özel şirketleri savunan yazılarıyla gündeme gelen biridir. Yasanın çıkmasından sonra, ormanlarda Devletçilik ilkesini savunan **Orman ve Av** dergisi yazarları geneli yasayı övücü yazılar yazmıştır. Bu açıdan Yunus Nadi'nin yasaya bakışı önemlidir. Gazetede manşete taşıdığı haberler gazetenin hassasiyetlerini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Gazetenin ilk değerlendirmesi ormanların devlet tarafından işletilmesinin kabul edilmesidir.⁶⁰² **Orman Kanunu**'nun meclis görüşmelerinde değişiklik tekliflerinin kabul edilmediğine dair haberler yer almaktadır.⁶⁰³ Haberde, kanunun görüşmelerinde Ziraat Vekili Muhlis Beyin'in beyanatı kısa bir özet halinde vermiştir. Kanunun çıkış sebeplerini, ormanı korumak ve çoğaltmak, memleketin ekonomik, sıhhat, ziraat ve diğer açılardan azami derecede faydalanması olarak gösterilmiştir. Gazete değerlendirmesinde bu yasa ile ormanlardan daha çok kereste alınacak, daha çok verim alınacaktır şeklinde bir izahatta bulunmuştur. Öne çıkarmış olduğu söz, ormanlar doğru kullanıldığında bitmeyen bir hazine, yanlış kullanıldığında ise çabucak yok olan bir kaynaktır, cümlesidir.⁶⁰⁴ Meclis müzakerelerinin zaman zaman haber yapıldığı gazetede konuşmalardan seçilenler ise şöyledir: 41. maddesinde ormana sokulması yasaklanan hayvanlardan keçi bahsi ve Raif Karadeniz'in söylediği, bir memlekette iki siyaset olmaz. Ya orman ya keçi sözü, Mehmet Sümer'in dünyanın hiçbir yerinde orman içi yerleşmenin olmadığını, hayvan otlatılmadığını, General Naci Aldeniz'in, bazı vatandaşların yazın dağlara göçmesinin sıkıntı olmaması için hafifletilmesini, Tahsin Aydın'ın ormanları koruma konusunda hiçbir yumuşama yapmamalıyız hatta daha sert kanunla çıkartmalıyız sözü, Remzi Ciner'in keçi ve devenin ormana sokulmasının kötü olacağını görüşü,

⁶⁰¹ Ali Kemal Yiğitoğlu, “Ormancılığımız ve yeni orman kanunu”, s.76–83.

⁶⁰² Cumhuriyet gazetesi, 26 İkincikânun 1937.

⁶⁰³ Cumhuriyet gazetesi, 28 İkincikânun 1937.

⁶⁰⁴ Cumhuriyet gazetesi, 29 İkincikânun 1937.

General Naci'nin iktisat uleması elbette teslim buyururlar ki iktisadiyatı birden bire şu şekli den bu şekle çevirmek gayri mümkündür ve muzırdır, sekindeki sözü, Refik Şevket'in köylülerin geçim kaynakları arasında keçilerin çok önemli olduğu gerçeği ile ormanlara zarar veren sadece keçi olmadığını kurt, domuz, eşek, kuşlarında ormana zarar verdiğini yasağın sadece keçi ve deveyi kapsamasını “*keçi söz dinlemez de eşek dinler mi, at dinler mi?*” sözleri, Ziya Gevher'in en iyisi keçileri imha etmek olduğu sözü, Besim Atay'ın *keçinin uyuzu pınarın başında su içe atasözünü*, Rafi Karadeniz, *ormanı müdafaa etmek istiyorsak keçiyi yok etmeliyiz* sözü, orman miktarının %10 olduğu; keçinin olduğu yerde ormanın kalmadığı gerçeği, Rahmi Apak'ın ormanların savunma amaçlı olduğunu belirtip köy, kasaba ve şehirlerin 500–1000 metre yanında orman olmasını istemesi öne çıkardığını görmekteyiz.⁶⁰⁵

Meclis çalışmalarının çok yakından takip eden gazete **Orman Kanunu** görüşmelerine ait bilgiler vermeye devam etmiştir. Özellikle İsmail Hakkı Bey'in yapmış olduğu eleştiriler gazetede kendisine yer bulmuştur. Bu eleştirilerde Hakkı Bey, **Orman Kanunu** mülkiyet bakımından ormanların devlete geçmesini hedefliyor. Ancak ormanların % 80'ni tartışmalı (Münaza-un Fih) arazilerdir orman sınırlarının belirlenmesinin 50 senelik bir geçmişi olduğunu ancak halen belirlenememiş olması gerçeğini dile getirmiştir. Orman arazilerinin istimlakinin ise ayrı ve çok ciddi bir iş olduğunu bu arazilerin değeri ve sınırlarının belirlenmesinin devleti ve mahkemeleri çok uğraştıracağını söylemiştir. Köylülerin yararlandığı baltalıklar ile muhacirlerin yerleştirildiği ormanlar da bunlar tarafından sahiplenmiş ancak tapusuzdurlar. Kanunla bunların devlete geçmesi kabul ediliyor. Bu durumda buralardaki köylüler ne olacak, bu ormanlar nasıl korunacaktır. Avrupa'nın birçok yerinde ormanı devlet köylüye vermiştir. *Bugün şunu biliyoruz ki sahipli ormanlar iyi korunuyor*. Devlet sahip olduğunda bu iş nasıl olacak göreceğiz. Ayrıca ülkemizdeki nüfusun %85 i köylerde yaşamaktadır. Bunların geçimleri için neler önereceğiz. Ayrıca bu köylerden bir kısmını taşımak gerekirse bunun da masraflı ve köylüler için iyi olmayacağı gibi sorular ve fikirlerle konu başka bir açıdan tartışmaya açılmıştır.

⁶⁰⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 30 İkincikânun 1937.

Tahir Şekip'in ormanların işletilmesi hakkındaki görüşlerini dikkate alan gazete, mevcut mühendislerimizin sayısının 150 olduğunu, bu kanunla çok yüksek miktarda mühendis ihtiyacının bin beş yüz olacağını; ancak ülkemizde senede 15–20 mühendis yetiştirildiğini belirtip nüfusa hizmet verecek personel azlığına dikkat çekerek bir tahrir verdiğini, ancak kabul edilmeyip madde aynen kabul edildiğini belirtmiştir. Raif Karadeniz, bütün muafiyetlerin kalktığını söyleyip zamanla değişmeler olabilir sinyalini de verdiğini ön plana çıkarmıştır.⁶⁰⁶ **Orman Kanunu** ikinci müzakeresi de 8 Şubat 1937 tarihinde yapılarak kabul edildiği çıkan bir diğer haberdir.⁶⁰⁷ **Orman Kanunu** uygulanması aşamalarına ait **Orman Kanunu** talimatnamesi yapılması⁶⁰⁸ ve **Orman Kanunu**'nun tatbik şeklini gösteren nizamname devlet şurasına verilmesi⁶⁰⁹ gibi haberlerle sürekli konu hakkında bilgi verilmektedir. Ormanları korumakla görevli teşkilatın yasal çalışmaları da gazetelere yansıyan haberlerdendir.⁶¹⁰ Orman Muhafaza Umum Müdürlüğü kanunu mecliste yasalaştığı bildirilmiştir.⁶¹¹ Oluşturulan bu birimin başında ilk olarak Tümgeneral Seyfi'nin tayin edildiği de bir diğer haber konusudur.⁶¹²

Yeni **Orman Kanunu** ile hükümet mülhak bütçeleri meclise verildiğini bu bütçede Orman Muhafaza Komutanlığı için de tahsisatın olduğu duyurulmuştur.⁶¹³ Orman Umum Müdürlüğü'nün ilk bütçesinin, 3 milyon 150 bin lira olarak belirlendiği ormanlarda kurulacak askeri mahiyetteki muhafaza için ise 800 bin lira bütçeye konulduğu haber edilmiştir. Orman Umum Müdürü'nün ilk kim olacağı da haber yapılan bir diğer konudur.⁶¹⁴ Oran Umum Müdürlüğü bütçesi ile ormanların koruma, işletme ve bayındırlığı ve yeniden yetiştirme orman topraklarının verimini arttırmak icap edecek müesseseler kurmak, fen memurları yetiştirmek, ormancılığa müteallik bilumum hizmetleri görmekle yetkilidir. Orman Umum Müdürlüğü'nün Bütçesine devletin genel bütçeden 10 yıl boyunca yardım edeceği ancak kendi

⁶⁰⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 2 Şubat 1937.

⁶⁰⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 9 Şubat 1937.

⁶⁰⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 4 Mart 1937.

⁶⁰⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 2 Nisan 1937.

⁶¹⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 26 Nisan 1937.

⁶¹¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 27 Nisan 1937.

⁶¹² **Cumhuriyet gazetesi**, 26 Mayıs 1937.

⁶¹³ **Cumhuriyet gazetesi**, 19 Mart 1937.

⁶¹⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 23 Mart 1937.

bütçesinin fazla vermesi durumunda ise fazlalığın genel bütçeye aktarılacağı hükmü de haberlerde kendisine yer bulmuştur.⁶¹⁵

Orman ve Av dergisinde yeni yasa ile ilgili yorumlar genellikle olumludur. Yasanın bir devrim niteliğinde olduğunu sık sık vurgulayan makaleler dergide bol miktarda yer almıştır. Bu övgü zaman zaman aşırı yorumlara bile kaçmıştır. Bu minvalde yapılan bir değerlendirmede, bugün toplumun bağrından kopmuş, toplumsal bir yaranın tedavi edildiği gündür. Çünkü **Orman Kanunu**, daha önceden yapılan saltanatın kaldırılması, aşarın kaldırılması, medreselerin kapatılması gibi çoktan beri kökü kurutulmuş dertlerden sonucu olan ormanların yurdun ve ulusun isteğine uygun olma isteğine koyulduğu gündür. *“Bu sevicin verdiği heyecanla, bütün inkılaplarımızda olduğu gibi, ormancılık inkılabımızın yegâne yaratıcısı olan büyük önderimiz Atatürk’e bağlılığımızı bir daha anmak en şerefli borcumuzdur.”* **Orman Kanunu** Cumhuriyet hükümetlerinin karakterine en uygun olan bir eserdir. Onun bütün hükümleri devletçilik esaslarına bağlanmıştır şeklindeki haberin yazarı belirtilmemiştir.⁶¹⁶

Orman Kanunu Haziran 1937 tarihinde uygulanmaya başlamıştır. İlk somut uygulama ise Haziran itibari ile tatbikine başlanan **Orman Kanunu** ile ormana keçi ve devenin sokulması yasaklanmıştır.⁶¹⁷

Orman Kanunu'nun uygulaması farklı tepkileri de beraberinde getirmiştir. Kanunun uygulanması ile sıkıntılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Trakya'da Saray ve İstiranca ormanlarına yerleştirilmiş muhacirlerin yer değiştirme taleplerine verilen cevapta, bu muhacir kitlesine yeni ormanlık alan ve temlikler bulunmadığından dolayı yer değiştirmelerine müsaade edilmesini istemişlerdir. Ancak Cumhurreisi'nin imzası ile meriyet kazanan cevapta bu isteklerinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.⁶¹⁸ Bu durumda bu köylülerin nasıl bir geçim yapıyağı ise boşlukta kalmıştır. **Orman Kanunu**'nda orman ürünlerinin kesim, taşıma ve istif gibi işlemlerin kimlere nasıl

⁶¹⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 12 Mayıs 1937.

⁶¹⁶ Yeni Orman Kanunumuzun Hedefleri, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937, s,64–67.

⁶¹⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 13 Haziran 1937.

⁶¹⁸ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:24, Dosya No:77, Sıra No:10.

yaptırılacağı hakkında hiçbir hüküm yoktur. Dolayısıyla bu da gelecekte büyük bir kargaşaya sebep olacaktır.⁶¹⁹

2.10. Orman Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleri

Osmanlı-Türk ormancılığının tarihi vesikaları üzerinde yaptığı çalışmalarıyla tanınan Halil Kutluk 'un tespitlerine göre ormancılık teşkilat 1484 yılından itibaren faaliyettedir. Ormancılık tarihimizde, orman teşkilatının ihtiyaç duyduğu nitelikli eleman yetiştiren Orman Mektebi'nin açılış tarihinin önemli bir yeri vardır. Mektebin ilk teşekkülünde Fransız ormancılık eğitimi örnek alınmıştır. Mekteb ülkemizdeki eğitim teşkilatı içerisinde en eski kurumlardan biridir. Mektep birçok öğrenciyi mezun edip ormancılık teşkilatının hizmetine sunmuştur.⁶²⁰

Osmanlı Devleti'nde temelleri atılan ormancılık teşkilatı Cumhuriyet rejimiyle birlikte çalışmalarına devam etmiştir. 1918 Birinci Dünya Savaşı sonrasında İstanbul Hükümeti, Ticaret ve Ziraat Nezareti bünyesinde bir Orman Müdüriyet-i Umumiyesi; 1920 yılından sonra da Ankara'da çalışmalarına devam eden Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nde ise İktisat Vekâleti bünyesinde Orman ve Maadin Müdüriyet-i Umumiyesi vardı. Ancak iki ayrı birim olarak çalışan ormancılık teşkilatı, Lozan Antlaşması'ndan sonra tüm birimleriyle birlikte Ankara'dan idare edilmeye başlanmıştır.⁶²¹

Orman Teşkilatın bağlı olduğu vekâleti / bakanlıkları gösteren tablo

<i>Faaliyet yılı</i>	<i>Bağlı olduğu birim</i>
1920–1923	İktisat Vekâleti
1923–1924	İktisat Vekâleti
1925–1928	Ziraat Vekâleti
1928–1931	İktisat Vekâleti

⁶¹⁹ Şener Yomralıoğlu, "Cumhuriyet Dönemi ilk Orman Yasasında ve Sonrasında Orman İşletmediğimiz", **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormanlıklar Derneği, 1987, s.62.

⁶²⁰ Fikri Kozak, Halil Kutluk, "Ormancılığımızın tarihçesine dair", **Orman ve Av**, Sayı:1, 1938, s.114–119.

⁶²¹ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.88.

1931–1969	Ziraat Vekâleti /Tarım Bakanlığı ⁶²²
-----------	---

Kaynak: **Geçmişten Günümüze Ormanlık... Ormanlıkta 170 yıl 1939–2009**, Ankara, 2009.

1339–1340 (1923–1924) yılında Cumhuriyetin ilanının hemen sonrasında birçok kurum ve kuruluşta olduğu gibi orman teşkilatında da mevcut kurum ve kuruluşların sayısı, maaş ve kadro unvanları ile memur sayısının bilinmesi amacıyla yapılan sayımda çıkan sonuç şöyledir. Üç şube halinde 12–15 kişilik merkez teşkilatı, taşrada 8 orman başmüdürlüğü ile 1923'te 138; 1924'te 162 fen memuru ve 4 orman müfettiş-i umumisi tespit edilmiştir. 1924 tarihinde birinci sınıf orman muhafızları 200 kişi olarak yeniden teşkil edilmiştir. İkinci sınıf orman muhafaza memurlarının sayıları 761 iken 1924'te kadro 2 bin kişiye yükseltilmiştir. 1924'te birer reis ve ikişer mühendisli iki amenajman grubu yeniden kurulmuş ve faaliyete geçmiştir.⁶²³

Orman Umum Müdürlüğü, 1924 yılında kurulan Ziraat Vekâletine bağlanmıştır. Yine aynı yıl çıkartılan 15 maddelik talimatname ile ormanların korunması Orman Muhafaza Teşkilatı ile birlikte askeri birliklerce yapılması kararlaştırılmıştır.⁶²⁴ Ziraat Vekaleti içerisinde çalışmalarını sürdüren ormancılık teşkilatı 1928 yılında yapılan yeni düzenleme ile İktisat Vekaletine bağlı bir birim haline getirilmiştir.⁶²⁵ Müdürlük 1931 yılında Ziraat Vekâletine yeniden bağlanmıştır. Orman Umum Müdürlüğü bu tarihten itibaren 1969 yılına kadar Ziraat Vekaleti/Tarım Bakanlığı bünyesinde çalışmıştır.⁶²⁶ Bu zaman diliminde 1937 yılında çıkartılan 3204 sayılı kanunla Orman Umum Müdürlüğü Ziraat Vekâleti bünyesinde özerk bir kurum olarak hükmi şahsiyeti haiz mülhak bütçesi olan bir yapıya kavuşmuştur.⁶²⁷ Bu şekilde 1969 yılına kadar varlığını sürdüren Orman

⁶²²Faik Kırbaşlı, **1920–1972 Döneminde Kalkınmada Öncelikli Yörelere İlişkin Hükümet Politikaları**, Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı, 1973, s.26.

⁶²³**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormanlığımız**, s.88–89.

⁶²⁴Kerim Yund, "Türk Ormanlığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama", s.128.

⁶²⁵**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormanlığımız**, s.4.

⁶²⁶Faik Kırbaşlı, **1920–1972 Döneminde Kalkınmada Öncelikli Yörelere İlişkin Hükümet Politikaları**, s.26.

⁶²⁷3116 sayılı yasanın 49. Maddesi, Bkz. **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

Umum Müdürlüğü, 1969 yılında kendi adına bakanlık kurularak bağımsız bir birim olmuştur.⁶²⁸

Orman Merkez Teşkilatı, Orman Umum Müdürlüğü altında, üç adet şube müdürlüğünden oluşmaktadır. Bu müdürlüklerin birinci şube hesap, satış işlemleri ve kesim mukaveleleri ile mali işlere bakan görevlilerden meydana gelmektedir. İkinci şube, orman amenajman işlerine ayrılmıştır. Üçüncü şube ise teftiş işleriyle ilgilidir. Bu şubelere yardım etmek üzere üç orman müşaviri görevlendirilmiştir. Orman Heyet-i Fenniyesi, Orman Umum Müdürü başkanlığında, şube müdürleri ve mütehassıslardan meydana gelmektedir. Bu yapıda 1933 yılında bir değişiklikle şube müdürleri 3'ten 6'ya çıkartılmıştır.⁶²⁹ Bu değişikliğe binaen orman müşavirlikleri kaldırılmıştır. Yine bu dönemde merkez teşkilatı içerisine 5 adet umum müfettişlik kadrosu ihdas edilmiştir.

Orman Taşra Teşkilatı, 8 orman başmüdürlüğü ve bunlara bağlı 15 adet orman müdürlüğü ile doğrudan genel müdürlüğe bağlı 5 adet müstakil orman müdürlüğünden meydana gelmektedir. Ayrıca ilçelerde fen müdürlükleri bulunmaktadır. 1933 yılı itibarı ile 4 amenajman heyeti görev yapmıştır. Teşkilat 1937 yılına kadar çalışmış, 3204 sayılı yasa ile teşkilat yapısında önemli değişimler yaşanmıştır.⁶³⁰

1933 yılı itibarı ile orman umum müdürlüğü taşra örgütlenmesini gösteren tablo

<i>Başmüdürlükler</i>	<i>Bağlı Orman Müdürlükleri</i>	<i>Müstakil Müdürlükler</i>
İstanbul	Edirne ve Çanakkale	Bursa
İzmir	Karesi (Balıkesir)	Kastamonu
Bolu	Zonguldak ve Kocaeli	İçel
Eskişehir	Kütahya ve Konya	Ankara
Adana	Maraş	Sinop
Menteşe (Muğla)	Denizli	
Antalya	Burdur ve Isparta	
Trabzon	Samsun-Tokat-Erzurum ve Artvin	

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormanlığımız, Ankara, 1973.

⁶²⁸ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormanlığımız, s.6.

⁶²⁹ Kâmil Yazıcı, "Ormanlığın 150. Yılında Orman İdaresi ve Orman İşletmeleri", 150'inci Yılında Türk Ormanlığı Konulu Panel, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990, s.208.

⁶³⁰ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormanlığımız, s.60-62.

Orman Umum Müdürleri'nin atama kararlameleri ilgili vekâletinden başlayarak bir üst makama kadar giden bir yazışma ile gerçekleşmektedir. Örneğin 1929 yılında görev yapan Orman Umum Müdürü Cafer Beyin yerine Bekir Bey'in atanmasını isteyen İktisat Vekâleti'nin Başvekâlete sunduğu taktir örneği aşağıda gösterilmiştir.⁶³¹

T. C.
İKTİSAT VEKÂLETİ
Zat. İşleri M.
S.
1684 U. N.
34843 H. N.
60
146

Baş Vekâleti Celiloye

24/10/1929

Lef
2

Orman müdürü umumisi Cafer Beyin muvafakatine binaen birinci sınıf müfettişliğe naklile yerine birinci sınıf Orman müfettişlerinden Bekir Beyin tayinine dair müşterek Kararname leffen taktir kılındı . Neticesinin emir ve iş'arına müsaade buyrulması maruzdur efendim.

İktisat Vekili

Takrirata
24-10-1929

BAŞVEKÂLET EVRAKI		
Tarih	Numara	Sıra
24-10-29	6715	2

030	11	1	.	51	31	3
-----	----	---	---	----	----	---

Fon No: 30 11 1 0 - Kutu No: 51 - Dosya No: 31 - Sıra No: 3

Kaynak: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.

⁶³¹ BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No: 51, Dosya No: 31, Sıra No:3.

Orman Kanunu'nun yasalaşma sürecinde basına çıkan haberlerde orman teşkilat yapısının da değişeceği yönünde bilgilere sıkça rastlanmaktadır. Haberlerde orman teşkilat yapısında oluşturulacak koruma biriminin, tıpkı gümrük muhafazası teşkilatı gibi olacağı yönündedir. Çıkarılacak kanunda ormanlarda devlet işletmeciliğinin hedeflendiği hatta Medeni Kanun'a göre ormanlardan intifa hakkı olan mevzuların dahi kaldırılıp keçilerin, koyunların hatta insanların ormanlara girmesinin de men edileceği şeklinde yeni uygulamalara ait bilgiler verilmeye başlanmıştır.⁶³² Çıkarılacak kanunda orman müdürlüğüne bağlı çalışanlarının da özlük işlerine dair hükümler içerdiği, layihada memurların maaşlarında artış olacağı yönünde haberlere de yer almıştır.⁶³³

1937 yılında Meclis'te **Orman Kanunu** ve buna müteallik çeşitli yasal faaliyetlerin olduğu bir dönemdir. Bu kapsamda Meclis'te görüşülen Orman Umum Müdürlüğü teşkilat kanunu müzakeresinde yapılan çeşitli eşitirilere cevap veren Ziraat Vekili Muhlis Erkmen konuşmasında, orman teşkilatının yasaya istinaden büyütülmesi ve yaygınlaştırılması gerektiğini açıklamıştır. Vekillere hitaben, oluşturulacak bu yeni birimin, başka ülkelerdeki teşkilatlarla karşılaştırılmaması gerektiğini belirtip, amenajman, orman zararlıları ile mücadele, imar gibi şubeler yeni kurulacağı için bazı sorunlar olabileceğini ancak bunların zamanla düzeleceğini söylemiştir. Erkmen, özellikle amenajmanın üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu ısrarla vurgulamıştır. Orman Umum Müdürlüğü'nün birçok şubeye ayrılması kırtasiyeciliği değil uzmanlaşmayı getirecektir, değerlendirmesinde bulunup, konuşmasını bitirmiştir.⁶³⁴

1937 tarihinde yayınlanan 3204 sayılı Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu ile de ülkedeki ormanları işletmek görevini Orman Umum Müdürlüğü'ne vermiştir. Müdürlüğün bu göreve ek olarak, orman sanayi ile de iştiğal edebileceği hükmü de bulunmaktadır. Devlet Orman İşletmesi Döner Sermayesi'ne ilişkin işlerin ne şekilde yürütüleceği de 1937 yıl ve 2/7762 sayılı kararname ile yürürlüğe giren Orman işletmesi Döner Sermaye Talimatnamesi çıkarılmıştır.⁶³⁵ Bu yasal düzenlemeyle ormanlara ait sanayi de devletleştirilme kapsamına alınmıştır. Bu

⁶³² **Cumhuriyet gazetesi**, 14 Nisan 1932. Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 10 Eylül 1935.

⁶³³ **Cumhuriyet gazetesi**, 14 Ocak 1932.

⁶³⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 5 Haziran 1937.

⁶³⁵ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.198.

açından değerlendirildiğinde Orman Umum Müdürlüğü büyük bir kamu iktisadi teşekkül haline getirilmiştir.

Orman teşkilatı yapısına idari olarak bağlanan ve 1937 yılında 3157 sayılı yasa ile “Askeri Orman Koruma Teşkilatı “ kurulmuştur. Teşkilatın kuruluş amacı ormanları korumaktır. Teşkilat, Mili Savunma Bakanlığı bünyesinde oluşturulan askerlerden meydana gelmektedir. Kanunla, ormanlar altı aylık bir eğitimle askerlere bırakmıştır.⁶³⁶ Beklenen faydanın sağlanamaması yüzünden bu kurum 1945 yılında çıkartılan 4767 sayılı yasa ile kaldırılmıştır.⁶³⁷

Orman teşkilat yapısının ülkenin geneline yayılıp askeri teşkilatlarca korunması Türkiye ormancılık tarihinde önemli bir dönüşümü ve yeni bir süreci başlatmıştır. 1937 yılına kadar ormanla iç içe yaşayan köylüler, bu tarihten itibaren orman varlığı için bir tehdit olarak görülüp ormanlardan çıkarılması gereken bir grup olarak algılanmıştır. Bu süreçte orman köylüsü, keçi ve deve, üç büyük orman tahripkârı olarak ilan edilip, ormanların bu üç unsura karşı korunması orman teşkilatının birinci görevi olarak belirlenmiştir. Orman teşkilatının ülke genelinde yaygınlaştırılması ile orman suçlarında da bir artış olmuştur. 1937 yılından sonra orman suçlarındaki bu artışta suçun çeşitliliğinin artırılması yanında teşkilat birimlerinin yaygınlaşması da etkili olmuştur.⁶³⁸

Orman teşkilatında çalışan memurların görevlerinden dolayı yaptıkları yolculuk masrafları önemli sorun oluşturmaktadır. Bu konuda yapılan şikayetler Şuray-ı Devlet tarafınca önemli bir değişimi içermektedir. Karara göre, Baytar ve orman memurlarının aldığı harcırahlarda rayiç bedelini, yol üzerinden değil, yapılan masraf üzerinden alınması kararlaştırılmıştır.⁶³⁹

Ormancılık teşkilat yapısındaki bu değişimler olurken bu teşkilatın teknik eleman altyapısını eğiten okulların öğretmen ve diğer görevlilere olan ihtiyaçları yapılan ilanlarla temin edilmeye çalışılmıştır. Orta Orman Mektebi’nden yapılan duyuruda mektebe bir memur alınacaktır. Ayniyat Memuru olarak çalışacak bu

⁶³⁶ İhsan Akın (DYP MKYK üyesi), “Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları, s.148.

⁶³⁷ Necmettin Çepel, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi”, s.33.

⁶³⁸ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.7. ; Bkz. **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Şubat 1936.

⁶³⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 5 Haziran 1937.

kişiyeye bin 4 yüz kuruş maaş tahsis edilecektir. Memur olma şartlarını taşıyanlar arasından yapılacak sınavla seçilecek olan adaya sınavda riyaziye, tarih, coğrafya ve ayniyat muhasebesinden sorular sorulacaktır. Sınav Büyükdere / Bahçeköy’de yapılacaktır.⁶⁴⁰ Orta Orman Müdürlüğünden yapılan başka bir açıklamada okulda fizik, kimya ve riyaziye derslerinin öğretilmelerine ihtiyaç duyulduğunu ilan edilmiştir. 3 bin 500 kuruş maaş verilecek olup başvuruda bulunmak isteyenlerden, İstanbul Üniversitesi Fen şubesinden yahut yüksek bir mektepten bu dersleri okutma salahiyyeti olanlar arasından seçimle alınacağı belirtilmiştir. İçlerinden yabancı dil bilenlerin öncelikli olduğu da yapılan ilanda ayrıca belirtilmiştir. Buna benzer duyurularla orman okulları zaman zaman muallim ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmişlerdir.⁶⁴¹ Ormanlık teşkilatlarının Avrupa’da nasıl çalıştığına dair üst düzey seyahatler de zaman zaman yapılmıştır. Basına yansıyan habere göre Orman Umum Müdür vekili Fahri Bey, Avrupa’daki orman teşkilat yapısı hakkında inceleme yapmak amacıyla Avrupa’ya gitmiştir.⁶⁴²

2.11. Ormanlar ve Ekonomik Etkinlikler

Ormanlar insanların dünyaya geldiği günden ölümüne kadar geçen sürenin hemen her safhasında ihtiyaç duyduğu tabii bir kaynaktır. Bu durum insanla ağacın buluştuğu ilk andan itibaren, günümüze kadar sürmektedir. Dolayısıyla insanın ormandan faydalanmasının tarihi insanlık tarihidir. Modern anlamda orman sanayisi tarihi daha yenidir. Orman sanayisi içerisinde ilk gelişen endüstri ise keresteciliktir. Kereste sanayisinin doğuşu XIV. yüzyıla kadar götürülebilir.⁶⁴³ Kereste oluşturmada ilk zamanlar ağaç kesiminde su hızarlar kullanılmaktadır. Orman sanayisinde asıl büyük değişim XIX. Yüzyılda olmuştur. 1808 de şeritli testere patenti sanayiye girmiştir. Başlangıçta kereste sanayi üzerinden ilerleyen orman sanayisi zamanla

⁶⁴⁰ Cumhuriyet gazetesi, 12 Şubat 1935.

⁶⁴¹ Cumhuriyet gazetesi, 14 Eylül 1935. Bkz. Cumhuriyet gazetesi, 15 Birinciteşrin1936. Bkz. Cumhuriyet gazetesi, 26 İkincikânun 1937.

⁶⁴² Cumhuriyet gazetesi, 24 Temmuz 1935.

⁶⁴³ Prof. Dr. Yener Göker, Prof. Dr. Ramazan Kantay, Prof. Dr. Ahmet Kurtoğlu, “Ormancılığımızın 150. Yılında Orman Endüstrimizin Gelişimi”, 150’inci Yılında Türk Ormancılığı Adlı Panel, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990, s.337.

kaplamacılık ve mobilya koluna sıçramıştır. Odundan kâğıt üretimi ise 1944 yılına tesadüf etmektedir.

Osmanlı devletinde ilk yerli sermayeli kereste fabrikası 1882 yılından Zeytinburnu'nda kurulmuştur. Bunu 1905–1908 yıllarında diğer fabrikaların kuruluşu izlemiştir. Bunun dışında yabancı sermayeli ilk -ormana dayalı- tesis kibrit fabrikasıdır. Fabrika, 1866 yılında Küçükçekmece'de bir Fransız şirketince faaliyete geçirilmiştir. Beykoz'da 1887 yılında Osmanlı-İngiliz ortaklı bir kâğıt fabrikası kurulmuştur. 1913 yılında kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanunu gereği birçok yeni tesis bu sektörde kurulmuştur. Osmanlı Devleti liberal bir ekonomi politikası izlediği için sanayide özel teşebbüs önemli rol oynamıştır. Nitekim bu anlayış, İzmir İktisat Kongresi'nde de gündeme gelmiş, özel sektörün faaliyetlerinin devamının desteklenmesine karar verilmiş, devlete ise gerekli krediyi sağlamak rolü biçilmiştir.⁶⁴⁴

Erken dönem cumhuriyet yazarları Osmanlı'dan Cumhuriyet hükümetlerine devralınan orman sanayisi hakkında yaptıkları yorumlarda, Osmanlı devletinde orman sanayisinin olmadığı şeklindedir.⁶⁴⁵ Bu değerlendirme ideolojik ve subjektif bir değerlendirmedir. Cumhuriyetin ilan edildiğinde ülkede faaliyet gösteren kereste fabrikası sayısı yedi tanedir. Bu sayı 1930 yılına gelindiğinde 50'ye çıkmıştır. 1930–1936 yıllarında arasında yaşanan ekonomik krizin etkisiyle bu sayı 23'e düşmüştür. Orman sektöründe faaliyet gösteren tesislerin 1923–1930 yıllarda hızla artmasının nedenleri aslında Takrir-i Sükûn Kanunu ile başlayan yeni siyasi süreç etkili olmuştur. Kurulan bu tesisler modern üretim tesisleri olmayıp ürettikleri mamul madde ise genellikle yakıt ihtiyacının karşılanmasına yarayan küçük işletmeler şeklindedir.⁶⁴⁶

Ormanların mültezimler eliyle işletilmesi Cumhuriyet Devri'nin 1937 yılına kadar orman işletmeciliğinin temelini oluşturur. Ormanların bu şekilde işletilmesinde en önemli pay şüphesiz büyük şirketlerindir. 1923–1938 yılları arası toplam 32 kereste fabrikası kurulmuştur.⁶⁴⁷

⁶⁴⁴ A.e., s.337–339.

⁶⁴⁵ Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.189.

⁶⁴⁶ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.187.

⁶⁴⁷ Yücel Çağlar, **türkiye'de ormanlık politikası(dün)**, s.178.

1923–1938 yılları arasında büyük kereste fabrikalarının yıllık üretim miktarlarını gösteren tablo

<i>Adı</i>	<i>Sermayesi (Milyon TL)</i>	<i>Yıllık Üretim m³</i>
Zingal T A.Ş. ⁶⁴⁸	2,5	160.000
Bozüyük Kereste Fabrikası	2,0	50.000
Karadeniz Orman İşletme T.A.Ş.	1,0	20.000
Ahi dağı ve Çanakkale Orman İşletmesi	0,3	20.000
Sadıkzade Orman Şirketi	0,02	15.000

Kaynak: Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası (dün)**, Ankara,1979.

Ormancılık sektöründe Cumhuriyetin İlanı ile başlayan bu hızlı büyümenin finans ihtiyacını gidermek için, 1925 yılında Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. 1927 yılında sanayinin teşviki için “Teşvik-i Sanayi Kanunu” çıkartılmıştır. Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası’nın kapatılmasından sonra 1932 yılında Devlet Sanayi Ofisi kurulmuştur.⁶⁴⁹ 1933 yılında Sümerbank, 1935 yılında Etibank gibi devlete ait endüstri kuruluşları kurulmuştur. 1934 yılında Sümerbank’a bağlı “ Kâğıt ve Karton Fabrikası” kurulmuştur.⁶⁵⁰ Kâğıt ve karton fabrikası 1936 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Ancak bu fabrikada yapılan üretim ülke ihtiyacını karşılayacak düzeyde değildir. ⁶⁵¹

Ülkemizde kâğıt fabrikalarında üretilen kâğıt miktarlarını gösteren tablo

<i>Yıl</i>	<i>Miktar (ton)</i>
1936	2.491
1937	9.655

Kaynak: N. Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti’nin Orman Davası**, Ankara, 1945.

⁶⁴⁸Şirket 1925–1949 yılları arasında faaliyetlerini sürdürmüştür. Bkz. Yücel Çağlar, **türkiye’de ormancılık politikası(dün)**, s.180.

⁶⁴⁹ Prof. Dr. Yener Göker, Prof. Dr. Ramazan Kantay, Prof. Dr. Ahmet Kurtoğlu, “Ormancılığımızın 150. Yılında Orman Endüstrimizin Gelişimi”, s.340.

⁶⁵⁰ Prof. Dr. Yener Göker, Prof. Dr. Ramazan Kantay, Prof. Dr. Ahmet Kurtoğlu, “Ormancılığımızın 150. Yılında Orman Endüstrimizin Gelişimi”, s.340.

⁶⁵¹Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti’nin Orman Davası**, s.190.

Osmanlı Devleti'nde uygulanan ormanlardan alınan vergi sistemi 1937 yılına kadar küçük değişiklikler dışında devam etmiştir. “Orman Hakkı” devlet ormanlarından kesilecek ağaçlardan alınan vergidir. Özel ormanlardan alınan “öşür” ise, kesilen ağaçların kabuk payı düştükten sonra yapılan ölçüme göre belirlenirdi. 1895 tarihli “Arttırma Yönergesi” ile ormanlardan çıkarılan ağaçların işlendikten sonraki miktarları üzerinden hesabı yapılan bir ihaleyle ormanların satışı yapılmıştır. Yönetmeliğe göre ormanlılardan yapılan eksiltmeler kapalı zarf yöntemiyle yapılır en yüksek fiyat verene ihale edilirdi. İhaleyi alan, ihale değerinin 1/3'ünü teminat olarak göstermek zorundaydı. Eğer ihale edilen orman geliri çok daha yüksek miktarlarda ise ihaleyi alan bir yıllık getiri üzerinden 1/3'ü kadar parayı, hükümetin güvenebileceği, banka veya finans kuruluşlardan teminat göstermek zorundaydı.⁶⁵² Ormanlardan alınan vergilerin oranı 1932 senesinde (ilk beş ay) 697 bin liradan 1933 senesinde (ilk beş ay) 837 bin liraya çıkmıştır.⁶⁵³ Hazine 1932 ve 1933 yıllarına ait ilk altı aylık gelirleri toplamış ve rapor haline getirmiştir. Buna göre ormandan alınan vergi 1932 senesinin ilk altı aylık döneminde 825 bin lira iken 1933 senesinin ilk altı aylık döneminde bu rakam 996 bin liraya yükselmiştir.⁶⁵⁴

⁶⁵²Yücel Çağlar, *türkiye'de ormanlık politikası(dün)*, s.173,174.

⁶⁵³*Cumhuriyet gazetesi*, 28 Teşrinisani 1933.

⁶⁵⁴*Cumhuriyet gazetesi*, 18 Kânunuevvel 1933.

Ormanlardan alınan vergilerin toplam gelirler içindeki payını gösteren gazete kupürü

5 aylık bütçe vaziyetimiz

Varidat geçen seneden 4,679,000 lira noksan

Maamafih 5 aylık neticeler bütçe vaziyeti için kat'i hüküm vermeğe kâfi addolunmuyor

Ankara 27 (Telefonla) — Maliye Vekâletinden alınan malûmata göre geçen 5 ay zarfında tahsil edilen vergi miktarları tamamen tesbüt olmuştur. Beş aylık hazine varidatı geçen senenin 5 ayı ile mukayeseli olarak bervechiştir:

	932 senesi	933 senesi
Arazi vergisi	977,000	812,000
Bina vergisi	1,359,000	1,214,000
Hayvan vergisi	8,683,000	7,876,000
Kazanc vergisi	4,956,000	5,400,000
Verset vergisi	210,000	170,000
Gümrük resmi	16,994,000	13,811,000
Musamele vergisi	4,778,000	4,965,000
Dahili istihlak vergisi	801,000	1,698,000
Ay vergisi	116,000	96,000
Nakliyat vergisi	338,000	237,000
Damga resmi	2,331,000	2,411,000
Tapsa harçları	597,000	480,000
Mahkemeler	396,000	377,000
varidatı		
Passaport resmi	204,000	255,000
Mülga vergiler	122,000	25,000
İhisarlar	13,510,000	12,100,000
varidatı		
Devlet ormanları varidatı	697,000	837,000
Sotlan emlak varidatı	939,000	397,000
Faizler resmi	263,000	283,000
Askerlik bedeli naktsi varidatı	809,000	667,000
Cezalar	433,000	471,000
Müteferrik varidat	644,000	431,000
Fevkalide varidat	71,000	25,000

Maliye Vekili Mustafa Abdülhalik Bey

Sair varidat	2,803,000	2,799,000
Buhran vergisi	3,206,000	3,324,000
Müvazene vergisi	4,945,000	5,342,000

Bu cetvele nazaran geçen sene 5 ay zarfında 71,197,000 lira tahsil edilmişken bu senenin 5 ayı zarfında 66,518,000 lira varidat olmuştur. Bu suretle varidat bu sene 5 ayda geçen seneye nazaran 4,679,000 lira eksilmiş demektir.

Maahaza bu rakamlar bütçe vaziyetimiz için kat'i bir hüküm vermeğe kâfi add olmamaktadır. Kat'i vaziyet ancak 5 ayın bitiminden sonra yarı yarıya belli olacaktır.

Kaynak: Cumhuriyet Gazetesi, 22 Teşrinisani 1933.

1923–1924 yılları ormancılıkla ilgili üretim değerlerine ilişkin istatistikler tutulmadığı için bu yıllara ait kayıt yoktur.

1925–1937 yılları arasındaki döneme ait ormanlardan sağlanan üretim verileri ve toplamaları gösteren tablo

Yıllar	Yapacak		Yakacak			Yapacak ve Yakacak Genel Toplamı M ³
	M ³	Yakacak Odun Kental	Kömür Odunu Kental	Toplam Kental	M ³	
925	594 979	1 367 040	1 805 800	3 172 840	545 161	1 140 140
926	532 027	1 692 580	2 084 950	3 777 530	649 060	1 181 087
927	382 772	1 675 320	2 339 200	4 014 520	689 784	1 072 556
928	384 037	1 103 960	1 906 550	3 010 510	517 270	901 307
929	424 600	1 050 040	2 680 800	3 730 840	641 038	1 065 638
930	437 179	983 810	1 484 050	2 467 860	424 031	861 210
931	439 456	1 637 700	2 254 300	3 892 000	668 729	1 108 185
932	414 925	1 345 670	1 975 450	3 321 120	570 639	985 564
933	514 798	1 827 870	3 412 300	5 240 170	900 373	1 415 171
934	498 112	4 436 350	4 690 000	9 126 350	1 568 101	2 066 213
935	514 882	4 403 940	2 805 950	7 209 890	895 170	1 410 052
936	629 339	2 836 620	3 245 800	60 82420	1 045 089	1 671 428
937	676 382	10 044 106	4 417 500	14 461 606	2 484 812	3 161 194
op.	6 440 488	34 405 006	35 102 650	69 507 656	11 599 257	18 039 745

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

Yukarıdaki tablo tetkik edildiğinde görüleceği gibi 13 yıllık süre içerisinde toplam % 36 yapacak %64 yakacak odun istihsal edilmiştir. Bu verilere göre yakacak miktarının fazla olması ülkede ısınmanın çok büyük bir oranda odunla

olmasından kaynaklanmaktadır.⁶⁵⁵ Ayrıca devletin temin etmediği özel şirketlere ait verilerin tabloda yer alınması tablonun güvenilirliğini zedelemektedir.

Ormancılık sektöründe bahsedilen tesislerin adlarının fabrika olması üretimin tamamen makinalarca yapıldığını göstermez. Bu fabrikalar son derece iptidai üretim tekniklerine sahiptir. Orman mahsullerinin (1923–1945 yılları arasında) üretim ve taşıma şekli daha çok insan ve hayvan gücü ile yapılmaktadır. Büyük zayıflara sebep olan bu üretim şekli uzun yıllar değişmeden devam etmiştir.⁶⁵⁶ Ormanlardan sadece yapacak ve yakacak odun istihsalinden başka ürünlerden de istifade edilmektedir. Bunlara ikincil ürünler denmektedir. 1923–1949 yılları arasında tali orman ürünlerinin üretimine ait resmi kayıtlar olmadığından bu konudaki bilgimiz çok kısıtlıdır.⁶⁵⁷

Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir yorumda, Cumhuriyet devrinde ormancılığın kat ettiği yollar övülmüştür. Yapılan değerlendirmelerde, daha on beş sene evvel memleketimiz yılda 70–80 bin m³ kereste ithal ediyordu. Şimdilerde (Ocak 1933)'te Türkiye kendi ihtiyacının fazlasını üretecek güçte hatta dünya buhranı olmasa dışarıya ihraç yapabilecek seviyededir. Hükümetimiz dünyanın içinde bulunduğu bu durumu dikkate alarak ormancılıkla ilgili kurum ve kuruluşların sıkıntılarından kurtarmak için birtakım düzenlemeler yapmağa karar vermiştir. Hükümetin bu himayeci davranışı takdire şayandır. Acil ihtiyaçlara binaen alınan bu tedbirlerden başka tedbirlerde alınacaktır.⁶⁵⁸

Cumhuriyet hükümetlerinin orman ve kereste sanayisi için yaptıkları çalışmaları değerlendiren Zingal Şirketi müdürlerinden Victor Fischer makalesine, (1931 yılı itibariyle) Türkiye'nin kendi kereste ve odun ihtiyacını karşıladıktan sonra dış ülkelere satım yapıldığına dikkat çekerek makalesine bir giriş yaptıktan sonra, O da Cumhuriyet elitlerinin üslubuna uyarak, Osmanlı Devleti ormancılık politikalarını eleştirerek yazısını sürdürmüştür. Osmanlı Devleti'nde itibaren bu doğal servet toprağın üstünde dururken buna dokunulmamış onun yerine dış devletlerden borç alınmıştır gibi ilginç bir değerlendirmede bulunmuştur. Oysa başka Cumhuriyet yazarlarınca Osmanlı Devleti büyük bir orman tahripçisi olarak

⁶⁵⁵ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.164.

⁶⁵⁶ A.e., s.174.

⁶⁵⁷ A.e., s.178.

⁶⁵⁸ Cumhuriyet gazetesi, 12 Şubat 1933.

değerlendirilmektedir. Fischer yazısında, Osmanlı Devleti'nde kereste ithalatı yapıldığını ve bu ticaretten %85 miktarını devlet aleyhine bir zarar oluştuğunu savunmuştur. Bu rakamları ortaya koyarken, Osmanlının ithalat yerine kendi ülkedeki ormanları kullanarak bu üretimi yapsa %15'lik bir imalat masrafı yapacağını bu masrafla ülke kereste ihtiyacının tümünü giderebileceği ifade etmiştir. Bu durumun farkına varan Cumhuriyet hükümetlerinin ithalat yerine kendi ormanlarımızdan bunu karşılama yoluna gitmişlerdir, diyerek uygulanan ormancılık politikalarını savunmuştur. Bu politikalar neticesinde, Türkiye yabancı devletlerden aldığı orman mahsullerini kesmiş, hatta seneden seneye dışarıya ihracat eder duruma gelmiş, hem de hariçten gelen ecnebi dövizleri ile ülkede binlerce kişiye iş imkânı da sağlanmıştır, değerlendirmesinde bulunmuştur. 1926 senesinde 4 milyon 325 bin 207 m³ katiyat yapıldığını bu rakımın, 2 milyon 501 bin 549 çam, köknar ve ladin ağaçları oluşturduğunu anlatan yazısında bunların kereste sanayinin başlıca ham maddesi olduğunu söyleyip ülkedeki sanayi tesislerin durumunu da, ne var ki Türkiye'de doğrudan tomruğun işlendiği tek sanayi alanı bıçkılıhan sanayisi olduğunu kâğıt sanayi tesislerin olmadığını gerçeğini de açıklamıştır.

Avrupa ve şimali Amerika'da kereste için haşep yokken Türkiye'deki ormanların bu açıdan zengin olduğunu da belirttiği makalesinde Türkiye'de orman sanayisi içinde istismara uğramayan tek sanayinin kâğıt fabrikası olduğunu, belirtmiştir.⁶⁵⁹

1930'lu yıllarda ülkede zaten var olan ekonomik krize bir de dünya ekonomisindeki kriz eklenince büyük sermaye grupları da bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Ormana dayalı birçok sektör bu krizden etkilenmiştir. İzmir'de tarım ürünleri satışında meydana gelen azalma ile ilgili haberde palamut ve orman ürünlerinin 1931 yılında 2 milyon lira üstü satışı varken 1932 yılında bu rakam 600 bine düştüğü haber edilmiştir.⁶⁶⁰ 1929 Dünya Ekonomik Buhranı sonrası kereste fiyatlarındaki ciddi düşüşler eskinin en karlı işlerinden biri olan orman işletmeciliğini kararsız bir sektör haline gelmiştir. Bu durum sadece orman işleten şirket veya müteahhitleri değil hükümetleri de olumsuz etkilemiştir. Orman ihalelerinden aldığı

⁶⁵⁹Viktor Fischer, "Ormanların Ticari istismarı", **Orman ve Av**, Sayı:45-46, 1931, s.4-12.

⁶⁶⁰**Cumhuriyet gazetesi**, 29 Ağustos 1932.

varidatın azalmasının yol açacağı sorunlar üzerine hükümetçe orman işletmelerini alan özel ve tüzel kişilerin mukavelelerinde tenzilatlar yapılmasına neden olmuştur.

Bu konu üzerine köşesinde bir değerlendirme yapan Yunus Nadi, yapılan sözleşmelerde ormanları işleten mütezimlerin senelik işleyeceği belirli bir miktar ağacın olduğu bu şartın kereste imalatı yapanlar için konduğunu söyleyerek eskiden müteahhit fazla kesim yaparak kârını arttırırken şimdilerde artık fiyat iyice düşük olduğundan bu katiyatın yapsa da satamamakta, dolayısıyla eskiden para eden bu ürünler şimdilerde etmediği için bu sözleşme maddelerinin değiştirilmesini gerektiğini savunmuştur. Makalesinde, indirim yapılmaması takdirde müteahhitlerce kesilmeyen ağaçların paralarını ödemek zorunda kalacakları uyarısında bulunmuştur. Sözleşmelerdeki bir diğer madde üzerinde de duran Nadi, önceden kereste fiyatlarda düşmeler pek olmadığını ancak buhran sonrası fiyatlarda sürekli olarak düştüğünü bu durumun ihale edilen ağaç fiyatlarına yansıtılmadığını söylemiştir. Kereste fiyatlarının düşüklüğü ve katiyat fiyatlarındaki -bugüne göre- yüksekliğin yeni mukavelelere düzenlenmesi gerektiğinin söylemiştir. Zarar eden orman işletmecileri yapılacak tenzilatlarla sektörde çalışan binlerce işçinin de iş kaybı yaşamasının önüne geçeceğini söyleyerek hükümetten beklentilerini bildirmiştir.⁶⁶¹ Kendisinin mebus olması aynı zamanda etkili bir siyasi çevresinin bulunmasına rağmen Yunus Nadi'nin böyle yazılar kaleme almasını, kamuoyunun duyarlılığının arttırılması bunu siyasi bir baskı unsuru olarak kullanması şeklinde değerlendirilebilir.

Ziraat Vekâleti yapılan bu uyarıları dikkate alınmış ve şirketlerin mukavelelerinin zeyillerini yapmıştır. Bu amaçla şirketler buhranın etkilerinden korunmaya çalışılmıştır. 1926 senesinde Zingal Orman Şirketi ile yapılan sözleşme gereği ormanların 50 yıl müddetle işletme hakkı anılmıştı. Şirketin 1930 yılında sözleşme maddelerinin hafifletilmesi için yaptığı yenileme talebi sonrasında bir zeyil kararnamesi hazırlanmıştır. Zeyille şirketin üç yılda yaptığı tesisleri amorti edemeyecek durumda olduğundan sözleşmenin ilgili hükmünü hafifletilmesine karar verilmiştir. Hükümetçe desteklenen Zingal Şirketi için 1937 yılına kadar üç sonrasında da bir, toplam dört sözleşme tenzilatı yapılmıştır.⁶⁶²

⁶⁶¹Cumhuriyet gazetesi, 22 Nisan 1932.

⁶⁶²BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:14, Dosya No:68, Sıra No:8.

Cumhuriyet Dönemi ormancılık politikasının ormanlara nasıl baktığı ormanların nasıl sistematik tahribata uğradığının en büyük kanıtlarıdır. Orman sanayisinin sanayiden çok bir odun ve odun kömürü üretim alanları olduğu, kereste sanayisinin ise iptidai bir üretimle büyük zayıflara sebep olduğu ortaya çeşitli belgelerde ortaya çıkmaktadır. Devletin bu şirketlerle yaptıkları sözleşmeler, ormanı müteahhidin cüzdanına hapsedmekten başka bir değer ifade etmediğinin de kanıtıdır. Hükümetler ormanlardan elde edilen varidatın artması ya da en azından yerinde kalması için bu şirketlere her türlü kolaylıklar sağlayarak ormanların yok edilmesi pahasına de olsa varidatı devam ettirme amacı gütmüştür. Bu anlayışı savunan Cumhuriyet yazarları, Osmanlı Devleti'nin eleştirilmesini bir marifet Cumhuriyet hükümetlerinin en küçük bir faaliyetini ise dev aynasında sunma gayreti günümüz ilim dünyasının ve vicdan sahibi olanlarca kabulünün imkânsızlığının farkında bile değildirlir.

Ormanlardan elde edilen en önemli ekonomik değerlerden biriside traverstir. Demiryolu raylarının döşenmesinde kullanılan travers ihtiyacı, erken dönem Cumhuriyet hükümetlerince ihale yolu ile temin edilmiştir.⁶⁶³ Ormancılık sektörünün önemli sanayi dallarında biri de kâğıt sanayidir. İlk kez 1934 yılında Sümerbank tarafından İzmit'te kurulan Fabrika 1936 yılından itibaren üretime başlanmıştır.⁶⁶⁴

Orman ürünlerinin yurt içi ve yurtdışı tüketimi alanında bir makale yazan Ahmet Mithat, mevcut ormancılıkla ilgili teknik bazı bilgilere yer vermiştir. Ülkede ormanlardan istihsal yöntemlerinin, balta, su hızarlar ve ateşle işler fabrika aletleri şeklinde olduğunu söyleyen Mithat, su hızarları ekseriyeti köylülerde ve bir kısım orman müteahhitlerinde kaldığını Kastamonu, Bolu, Bursa, Bilecik, Kocaeli, Çanakkale, Eskişehir vilayetlerinde yaklaşık 250–300 su hızarı bulunduğunu söylemiştir. Ateşle işler kereste fabrikalarının ise Rize ve Kastamonu, Zonguldak, Bolu, Eskişehir, Bozüyük, Ankara, İzmir Tokat ve Sinop vilayetlerinde olduğunu bu fabrikalardan Bozüyük'te bulunanın Ertuğrul Mebusu İbrahim Bey'in olduğunu belirtmiştir. Sinop Vilayeti Ayancık kazasında Zingal orman işletmesinin olduğunu bu şirketin işleme kapasitesi ve üretimi ile ülkedeki en fazla kapasiteli fabrika

⁶⁶³ Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.200.

⁶⁶⁴ Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.163.

olduğunu açıklamıştır. Makalede, orman mahsullerinin Mısır, Suriye ve cüzi miktarda İtalya ve Fransa'ya ihracat yapıldığını da belirtmiştir.⁶⁶⁵

Bursa'da kerestecilik başlığı ile yayımlanan köşe yazısında, öncelikle Bursa'nın kültür turizminden yola çıkıp orman varlığı ve işletilme miktarları hakkında bilgiler vermiştir. Bursa vilayetinin orman sahası toplamının 337 bin 707 hektar olduğunu bunu 251 bin 279 hektarının devlet ormanı statüsünden olup ihale edilen kısmının 86 bin 128 hektar olduğunu belirtmiştir. Uludağ, Kömürsu, Ortakaraburun ormanları müzayede ile satılarak işletilen alanlardan olduğunu söyleyip, bu teknik bilgilerden sonra şehirdeki kereste sanayi üzerinde durmuştur. Bu ormanlardan kereste istihsali yapıldığını Uludağ ormanlarından ise senevi 8 bin 723 m³ bir üretime sahip olduğunu belirtip, bu ormandan yapılan kesimlerin 3-5 saat taşınma mesafesinden sonra İnegöl kazasına götürülüp pazarda satıldığını söylemiştir. Uludağ'dan yapılan kesim ve taşıma işlerinden çalışmak için çok miktarda işçi istihdam edildiğini, bu sanayinin Bursa'ya yıllık getirisinin 40-50 bin lira civarında olduğunu ifade etmiştir. Bu tesislerin sadece halka getirisinin olmadığını devlete katkısının ise bu rakamdan daha çok olduğunu söylemiştir.

Ancak son zamanlarda Uludağ'da kamp kurmak âdeti yaygınlaşmasının, kampçıların geceleri yaktıkları odunların kerestecilik sektörüne olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Kampçıların bu kıymetli serveti bilinçsizce heba etmelerini sadece Uludağ'a mahsus olmadığını Ortakaraburun ve Kömürsu ormanları için de benzer durumun geçerli olduğunu söylemiştir. Bozüyük de kurulan kereste fabrikasının, Bursa'daki bu servetlerin heba olmadan kullanılması için önemli olduğunu belirtip, Bursa'da kereste sanayisini gelişmesinin önemiyle makale sona ermiştir.⁶⁶⁶

Türkiye Cumhuriyeti'nin ormancılık sektöründe 1920 ve 1945 yılları arası Zingal şirketinin çok ayrı bir yeri vardır. Zingal Şirketinin Cumhuriyet hükümetleri orman siyasetinin merkezinde şekillendiği bir kurumdur. Zingal Şirketi Genel Müdürü Tevfik Ali Bey'in de zaman zaman gazete ve dergilerde yazıları çıkmıştır. Bu bağlamda, Tevfik Ali Bey, Avrupa ile Türkiye'deki ormancılık sanayisini karşılaştırmıştır. Yazıda, orman sanayi denince tomruk ve kereste akla geldiğini istatistiği verilere göre 1925 yılında Almanya'da haşeb sanayi ile ilgili 260 bin işyeri

⁶⁶⁵ Ahmet Mithat, "Ormanlarımız", s.4,5.

⁶⁶⁶ Cumhuriyet gazetesi, 14 Şubat 1932.

ve bir milyon işçinin çalıştığını belirtmiştir. Orman sanayinin Almanya’da yıllık 4,5 milyon altın Mark üretim yaptığını açıkladıktan sonra ise, 1927 senesinde haşeb sanayinde çalışan toplam işçi sayısı 24 bin 264 kişi olduğunu söyleyip henüz gelişmemiş bir sanayi için bu sayının iyi bir rakam olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur. Yapılması gerekenler üzerinde de görüşlerini sıralayan Tefik Ali Bey, “*bugünkü gaye lazım olan orman varidatını azami oranda elde ettikten sonra bunların bakım korunma gibi diğer ihtiyaçlarını devlete yük olmadan kendi kaynakları ile üretebilmesi imkanı*” şeklinde özetlemiştir. Bir özeleştiriye bulunan yazar, ülkede orman tahribatının çok yüksek olduğunu ancak bu tahribat ormanların üretim sahasının kapatılması demek olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Ormanları korumanın bu anlayışla olmayacağını belirtip Almanya’da 16 milyon m³, Avusturya’da 3,6 milyon m³, İsviçre’de 1,3 milyon m³ tüketimin olduğunu belirtip üretimin önemini açıklamıştır. Sözü Cumhuriyete getiren Tefik Ali Bey, “*en güç işleri başarmış Cumhuriyet Hükümetleri bu işi de hem ormanları koruyarak hem de üretimi arttırarak sorun çözmek durumundadır*”.⁶⁶⁷ Diyerek hükümete izleyeceği ekonomik orman politikasının ipuçlarını vermiştir.

Tefik Ali Çınar başka bir yazısında ülke ormancılığının inkişafı için yapılması gerekenleri açıklamıştır. Yazıda, ülkede ormancılık sanayisinin gelişmediğini buna rağmen ihraç yapabilen fabrikalarımızın da var olduğunu söyleyip, ülkede bu sanayinin gelişme potansiyelinin var olduğunu ancak buna rağmen geri kalmışlığın da bir gerçeklik olunduğunun altını çizmiştir. Ticarete yapılan hataları da gündeme getiren Tefik Ali Bey, Osmanlı Devleti’nde denize yakın ormanlar ticarete kullanırken şimdi şimendifer sayesinde bu alanların artmış olması överek ikinci beş yıllık planda muhakkak orman sanayisinin ele alınması gerektiğini söylemiş ve orman haşebinin iptidai olarak işleminin terk edilip, kereste, kâğıt, suni ipek gibi üretim çeşitliliğinin sağlanmasını istemiştir. Tefik Ali Bey’e göre ormanları için iki temel konu vardır: Birincisi ormanları korumak ikincisi ormanların ülke ekonomisine katkısını sağlamak. Bunlardan ikincisi ne kadar çok olursa koruma da o kadar çok olur değerlendirmesinde bulunmuştur. Özellikle maden direği konusunda ormanların ehemmiyeti açıklayan Tefik Ali Bey, ülkede “*Zonguldak ormanları maden direği*

⁶⁶⁷ *Cumhuriyet gazetesi*, 3 Haziran 1936.

imalı amacıyla kesilirken diğer ormanlarımızdaki ağaçlar ise kuruyup gidiyor” veya başka amaçlar için kullandığını söylemiştir. Kurulacak kâğıt fabrikasında işletilecek haşebin bu gidişle ithalat yoluyla karşılanmak zorunda kalacağına dikkat çeken Tevfik Ali Bey, *“halbuki bir memlekette ekonomik inkişaf gelişirse bu iki alanda da yurt içindeki ormanlar yeterli olacaktır”* değerlendirmesini yapmıştır. Avrupa’da ormanlık alanlar belirli olduğunu bu alanlarla ziraat ve yerleşme yapılmazken bizim ülkemizde yanlış iskan politikaları ile ormanların iskana açılmış olduğunu hatta bazı yerlerde bu yüzden ormanlık alanların yok edilerek ziraat arazisine çevrildiğinden dert yanmıştır. Ülkedeki orman alanı takriben 8 milyon 407 bin hektar olduğunu bunun 3 milyon 457 bin hektarının çam ormanı olduğunu açıklayıp, bu bilgilerin yarısı hatta ¼ ü kadar bile hatalı olsa bu ülkeden senevi 8 milyon liralık ihracatın mümkün olduğunu belirtmiştir.

Ülkenin bu sanayiden elde ettiği miktarın yıllık 200–300 bin lira civarında olduğunu belirtip, *“bugün memleketimizin ormancılık alandaki inkişafını arttırmamız lazımdır. Yok, eğer şimdi ormanlarımızı korumak üzerinde duruksak o zaman dışarıya pek kısa bir zamanda 100 milyon vermek durumunda kalırız”*.⁶⁶⁸ Şeklinde bir değerlendirme yapmıştır.

Yunus Nadi neşrettiği makalesinde orman mahsulatının ihracatı üzerinde durmuştur. Türkiye’den yapılan ihracatın önündeki bazı engellemelerin kaldırılıp daha rahat ihracat yapmamız gerektiğini bahseden Yunus Nadi, ülkeye ancak bu şekilde döviz girebileceğini söylemiştir. Örnek olarak verdiği, Maadin ve ormanlardan ihraçları halinde memleketimize büyük dövizler getirebilecek bu iki saha için ihracın önündeki engellerin kalkması gerektiğini söyleyip, *“Maden toprakta orman dağda kaldıkça hiçbir kıymeti haiz değildir”* değerlendirmesiyle erken dönem cumhuriyet orman politikalarını özetlemiştir. Nadi soruyla konuyu açıklamaya çalışarak, *bu kısmetsizliğe kıymet veren hareket hiç desteklenmez mi?* Diyerek konunun hükümet nezdinde farkına varılmasını istemiştir.⁶⁶⁹

Palamut ta orman mahsulleri içerisinde önemi bir yere sahiptir. Palamut meşe ağacının meyvesi olarak çıkartılır ve debbağlarda (deri işleminde) kullanılan bir orman mahsulüdür. Türkiye’de Ege mntikasında çıkan palamutun 1933 senesi

⁶⁶⁸ *Cumhuriyet gazetesi*, 2 Haziran 1936.

⁶⁶⁹ *Cumhuriyet gazetesi*, 3 Teşrinievvel 1933.

verilerine göre yıllık üretimi 60 bin ton civarındadır. Bu mahsul 1942 yılında uygulanan ekonomik politikalar sonucu açlık ve sefaletin büyük boyutlara ulaştığı ülkede ekmeklik una karıştırılarak insanlarca tüketilmiştir.⁶⁷⁰ Bu açıdan palamut çok amaçlı bir tüketim maddesidir. Sanayide kullanılan palamut batı Anadolu için önemli bir gelir kaynağıdır. 1933 yılında üretimde fazlalığı dış ülkelere talebin az olması nedeniyle depolarda tutulan palamudun fiyatlarının düşmüştür. Bu duruma ülkedeki ihracat politikaları ve ulaşım imkanlarının yetersizliğinin sebep olduğu yönünde haberler çıkmıştır.⁶⁷¹

Ülkedeki kereste fabrikalarında üretim artışı talaşların ülke içinde kullanılması gündeme gelmiştir. Özellikle yumurta ihracatında kullanılan talaşın nemli olduğu yönündeki menfi propagandalardan olumsuz etkilenmesi üzerine talaş üretimi yapan kereste fabrika temsilcileri durumdan yetkililere dert yanmışlardır.⁶⁷²

Orman ürünlerinin kullanıldığı bir diğer alan da ihraç mallarının ambalajlanmasındaki kullanımıdır. İzmir’de 1935 yılı üzüm üretimi geçmiş senelere göre fazla gerçekleşmiştir. Konu ile ilgili çıkan gazete haberinde, bu durumun üreticiyi sevindirmek yerine üzdüğü şeklindedir. Buna neden olarak, üzüm fiyatların aşırı düşmesine bağlanmıştır. Fiyatlardaki bu düşüşün en aza indirilmesi için üzüm ihracatının bir çözüm olabileceği şeklindedir. Bu durumda üzümlerin konacağı ambalaj kutuları gündeme gelmektedir. Dışarıdan bu amaçla ithalat yapılması ülkedeki kereste üreticilerinin tepkisine neden olmuştur. Buna dayalı haberde, *“ülkede bu kadar orman varken kutuluk kereste ihtiyacının başka memleketlerden karşılanması ayıptır”* değerlendirmesi yapılmıştır. Dışarıdan bu amaçla getirilen kerestelerin iç tüketime sunulması şikâyet üzerine bu malların gümrük resimleri dava konusu olmuştur. Konuyla ilgili yapılan değerlendirmede ülkedeki ormanların bu ihtiyacı karşılayacak güçte olmasına karşın dışarıdan kutuluk kereste ithal edilmesinin anlaşılabilir bir durum olduğu değerlendirilmiştir. Kutuları ithal edenler ise ülkede üretilen kutuların fiyatlarının ihraç edilen kutulara göre daha pahalı olmasını söylemişlerdir. Bu duruma başta Cumhuriyet gazetesi sahibi Yunus Nadi ve Zingal şirketi olmak üzere tüm yerli orman kereste şirketlerinin tepkisini

⁶⁷⁰ Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-III 1936-1945 Milli Şef Dönemi**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012, s.160.

⁶⁷¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 18 Teşrinisani 1933.

⁶⁷² **Cumhuriyet gazetesi**, 6 Mayıs 1933.

çekmiştir. Tepkiler o kadara ileri boyutlara ulaşmıştır ki, Cumhuriyet gazetesi haberinde, “ *Bu durum yalandır. Bunlar kudurmuş, bulanık suda balık avlamaya kalkmışlardır. Durum söylendiğinin tersidir.*” Şeklinde bir değerlendirmeye varmıştır. Ayrıca yapılan tepkide “*Bu şekilde ulusal kereste ve orman endüstrimize yaptığı zarar ortadadır. Birkaç uydurma sözle İktisat Vekâleti’ni etkilemeye çalıştıkları ortadadır. Vekalet buna inanmayacaktır.*”⁶⁷³

Ormancılık sektörüne hükümetin yaptığı desteklemeler bazen memurlarca anlaşılammış buna dayalı küçük sıkıntılar da yaşanmıştır. Almanya’ya büyük miktarda (370 bin kilo) yapılacak ihracat için yumurta kolilerinin bulunduğu malzemeden orman varidatı tezkeresi alınmamasına karar verilmiştir. Haydarpaşa orman memurunun beher sandıktan orman vergisi almaya çalışması üzerine Orman Umum Müdürlüğü duruma el koymuş ve orman memuru uygulamasından vaz geçmiştir.⁶⁷⁴

Ormanlardan elde edilen bir diğer madde de alkol ve metiliktir. Bu maddeler içki üretiminde kullanılmaktadır. Cumhuriyet hükümetlerince alkol üretimi önemli bir sanayi kolu olarak ülkede yaygınlaştırılmaya çalışılmış bir sektördür. Bu maddelerin yaşlı ve iri meşelerden elde edildiği ve bunun için en uygun yerlerden birini Osmaniye ormanları olduğu tespit edilmiştir. Bu sanayinin kullanılması için Sağlık Vekâleti’nden izin alınmıştır. Ayrıca Osmaniye’ye bu amaçla gönderilen kimya mühendisi Yahya, yaptığı tetkik sonucu Cumhuriyet gazetesine verdiği beyanatında, Osmaniye’de her gün 40–50 ton odunun kesilerek kömür yapıldığını bu duruma Ziraat Vekâleti köy namına izin verdiğini hâlbuki alkol, metilik vesaireyi istihsal edebilmek için günde 10 ton ağaç kesmenin yeterli olduğunu belirtip Ziraat Vekâleti’nin bilgisine sunmuştur.⁶⁷⁵ Yapılan haberde köylülere verilen odunların ehemmiyeti ile alkol için kullanılacak odunu eşdeğer hatta alkol üretimini daha önemli görülmesi, cumhuriyet elitlerinin köylüye ve alkole bakışını yan yana getiren ikiye bölünmüş bir madalyon gibidir.

Orman sanayisi içerisine girebilecek bir diğer sanayi kolu da kibrit üretimidir. Özellikle yeni orman kanununun çıkacağı yönündeki haberlerden rahatsız olan Kibrit

⁶⁷³ Cumhuriyet gazetesi, 23 Haziran 1935.

⁶⁷⁴ Cumhuriyet gazetesi, 3 Kânunuevvel 1933.

⁶⁷⁵ Cumhuriyet gazetesi, 30 Temmuz 1935.

Şirketi Müdürü Hamdi Bey, Ankara'ya bu amaçla gitmiştir. Yeni kanuna göre katiyatın durdurulması tepkilere neden olmuştur. Müdür Hamdi yaptığı değerlendirmede, kibritin her nevi ağaçtan yapılmadığını bu yüzden istenilen ağaçların katiyatının yapılması gerektiğini belirtmiştir. Hamdi Bey, yaptığı görüşmede eğer istediği cins ağaçların kendisine verilmemesi halinde yurt dışından bunları ithal etmek zorunda kalacağını ve dışarıya döviz sarf edileceğini belirterek isteklerini vekâlete bildirmiştir.⁶⁷⁶

1929 yılından sonra her yıl düzenli olarak yerli malların sergisi açılmıştır. Bu sergilere orman ürünleri alanında katılan tek şirket Zingal Orman İşletmesi'dir. Firma sergiye her yıl değişik ürünlerle katılmıştır. 1933 yılında şirket yeni yaptığı ahşap evleri burada sergilenmiştir. Şirketten yapılan açıklamada bu evlerin 7 yüz ile 4 bin lira arasında bir fiyatla satışa sunulduğu bilgisi verilmiştir. Ayrıca isteyenlerin ahşap evlere taksitle de sahip olabileceklerini belirtmiştir.⁶⁷⁷ Şirket ürettiği kapı, pencere, parke, ev eşyası, ambalaj kerestesi ve on kiloluk sandıklar halindeki kömürü de sergilenmiştir.⁶⁷⁸

⁶⁷⁶ Cumhuriyet gazetesi, 3 Mart 1936.

⁶⁷⁷ Cumhuriyet gazetesi, 11 Ağustos 1932.

⁶⁷⁸ Cumhuriyet gazetesi, 19 Mart 1933.

Bölüm III

3. Türkiye Cumhuriyeti 1937–1946 yılları arası Ormanlık Politikası

3.1. 1937–1946 Arası Ormanlık Politikasının Genel Bir Değerlendirmesi

Bu dönem 3116 sayılı yasa ile başlar, amacı devletçilik hedeflerini gerçekleştirmek olan yasanın ormanlık politikasında yeni bir süreci başlatmıştır. Orman Kanunu her ne kadar orman tahribine engel olmak için çıkarılsa da uygulamada orman tahribini arttırıcı hükümler içermektedir. Yasa ile ilk kez orman tanımı yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nde yasal olarak ormanın tanımı yapılmamıştır. Ancak hukukta orman tanımı “*kadimden beri orman olarak bilinen yerler*” olarak tanımlanmıştır. Bu tanım 3116 yasa çıkana kadar geçerliliğini korumuştur. 1937 yılında çıkarılan **Orman Kanunu**'na göre orman tanımı 5 hektarlık bir alt limitle sınırlandırılmıştır. Bu tanımla hem daha küçük alanların orman statüsünden çıkmasına hem de orman alanlarının genişlemesinin önünde engel teşkil etmiştir.

3116 sayılı yasanın içerdiği hükümlerin uygulama imkanına sahip olabilmesi için gerekli altyapıdan mahrum olması, orman tahribatının artmasının başlıca sebebi olmuştur. Orman ticareti ile uğraşanlar ile orman köylüleri orman yasasıyla daha önceden intifa haklarını kaybettikleri için, yasa uygulanmadan birkaç yıllık odun ve kereste ihtiyacını hızlı bir şekilde karşılama yoluna girmişlerdir. Kanun öncesi arazi ve orman alanlarını belirleyen bir kadastro çalışması tam olarak yapılmadığı için halk ve diğer tüzel kişilikler ormanları mülk edinebilmek için gayri yasal girişimlerine hız vermişlerdir.

Orman Kanunu aslında bir orman tahribi kanunu şekline dönüşmüştür. 1929 yılından 1937 yılına kadar **Orman Kanunu** değişeceği şeklinde haber ve beyanlar orman köylüsünü ve orman ticaretiyle uğraşanları hızlı bir orman tahribine sevk etmiştir. Bu durum ülke yönetim anlayışının ne kadar plansız ve programsız olduğunun da göstergesidir. Nitekim yasa çıktıktan sonra devletin kendi üzerine aldığı, tahdit, amenajman, ağaçlandırma, köylüye paralı satış... gibi birçok alanda yapmak zorunda olduğu yükümlülükleri yerine getirememiştir. Orman teşkilatı

talepleri karşılama acziyete düşmüştür. Yasanın uygulamasında orman işleten şirket ve müteahhitlere kanunun geçici maddeleri hükümlerince kolaylıklar sağlanırken, köylüler ve küçük esnafa ise yasa uygulanmaya başlanmıştır.

Orman köylüsü kümesindeki tahtalarla yemeğini pişirme, evini ısıtma derdinde düşmüş, ahırındaki hayvanları satmak zorunda kalmıştır. Orman Umum Müdürlüğü gazetelere avukat arama ilanları vererek orman köylüsünü ekonomik anlamda devşirmenin derdine düşmüştür. Bu döngüde odun fiyatları artışı, orman şirket ve müteahhitlerin ile işbirliğindeki yeni bir sınıf türemiştir. Karaborsacılar. **Orman Kanunu** sonrası ortaya çıkan bu karaborsacılar sınıfının usulsüzlükleri ve halkı ekonomik olarak sömürmeleri eleştirilen başat konulardan olurken şu sorular o döneme ve sonraki dönemler de pek az tartışılan konular olmuştur. Bu sınıf acaba nasıl ortaya çıktı, bu sınıfın ortaya çıkmasında hükümetin hangi politikaları ve yasal çalışmaları etkili olmuştur. Önceden olmayan bu sınıf neden ortaya çıkmıştır. Bu sınıfın varlığını uzun yıllar sürdürmesinde hükümetlerin rolü nedir, hükümetler bu sınıfların güçlenmesine neden müdahale etmemişlerdir, bu sınıfla hükümet teşkilatları arasında nasıl bir bağ vardır... buna benzer sorularla hükümet politikalarını sorgulamak karaborsası esnafın nasıl çıktığını deşifre etme bakımından önemlidir.

3116 yasada orman tahribatının amili, köylü-keçi-deve üçgenine sıkıştırılıp, Faşist Alman sistemine öykünerek yapılan yasa, vatandaş statüsüne bir türlü çıkamayan halkı, keçi ve deve ile aynı statüye koyup ormandan uzaklaştırılması gereken bir tahripkâr şeklinde değerlendirilmesine yol açılmıştır.

Orman Kanunu, ormancılığı teşkilat yapısı ve ekonomik işletmeciliği anlamında yeni bir yapıya kavuşturmuştur. Kemalist yazarlarca 1937 yılında çıkarılan yasa Türkiye ormancık tarihinde bir milat olarak gösterilmektedir. Kemalist yazarlarca, dönemi kutsama güdüsü, tarihi veriler ve kaynaklar yerine hamasi demagojilerle bir edebiyat içerisinde sunma gayreti belgeleri karartma ve yasaklama zihniyetini de beraberinde getirmiştir.

Bu dönemin diğer aktif ormancı unsurlardan biriside *jandarma* figürüdür. 3116 sayılı yasa ile kurulan ve ormanları korumak için her türlü yetkiyi elinde bulunduran Orman Muhafaza Teşkilatı'na bağlı askeri birlikler keyfi tutumlarla orman köylüsünün korkulu rüyası olmuştur. Hukuk ve disiplin tanımaz bu birlikler

1945 yılına kadar orman köylüsü üzerinde devleti simgeleyen birimler olarak hükmetmişlerdir. 1945 yılında kaldırılan bu birliklerin yerine jandarmanın uygulamalarını aratmayan bir tarzda Orman Bakım Teşkilatına bağlı *ormancı* olarak tanımlanan ve silah taşıma ve suçu önlemede geniş yetkilerle donatılan bu memurlarca geçmişi aratmayacak şekilde uygulamalara imza atmışlardır.

Orman köylüdeki *jandarma* algısının 1945 yılında çıkan 4785 sayılı yasayla *ormancı* metaforuna dönüşmesi bu devrin iki popüler kavramı olarak bizlere aktarılmasına neden olmuştur. Orman köylüsünün orman düşman görüldüğü bir devirde -ki nüfusun %75-80 i köylerde yaşadığı bir dönemde- Meclis'in millet adına köylüyü düşman ilan etmesi dönemin yönetim yapısı ve anlayışı hakkında da bize bilgi vermektedir. Görülen odur ki Meclis, Türkiye'deki Büyük Millet'in değil, Cumhuriyet Halk Partisi elitlerinin parti meclisi hükmündedir.

3116 sayılı **Orman Kanunu** gerçek bir *Orman Kanunu* niteliğindedir. Güçlünün zayıfı yok etmek için elinde geleni yapıldığı bir devrin başladığı olarak, kayıtlara geçmiştir. Bu yeni dönem, köylü ve hayvanların asker zoruyla cezalandırıldığı bir dönemdir. Kanun ülkenin %75-80'ini oluşturan, binlerce köyü orman içi veya çevresinde olan bir ülkede köylüye ormandan geçmeyi, kurumuş dalları, salep, mantar gibi bitkileri bile yasaklayan bir kanundur. Cezalar ağırdır. Büyük bir kısmı para cezası şeklinde olup varidat-ı hazine cinsindedir. Kanunun dokunmadığı tek kesim orman işleten ve Türk şirketleri statüsündeki müteahhit ve diğer orman işletmeleridir.

1938 yılında çıkartılan 3444 sayılı yasa ile orman fabrika sahiplerine ihalesiz, arttırmaz satışlar yapılması veya kesim yapmalarına müsaade edilmiştir. Ancak orman ve çevresinde yaşayan köylüler zati ihtiyaçlarını yaş ağaç tarife bedeli üzerinden 1/10 oranında bir fiyatla, kereste ve mobilya işletmeleri olan küçük esnaf ise açık arttırma ile ürün alabilmektedir. Bu devirde mahkeme salonları dolup taşmış, ülkede yeni hapishaneler yapılmaya da başlanmıştır. 1945 yılında çıkarılan 4785 sayılı yasa, eskisini aratır nitelikte olmuştur. Ormanlar tamamen devletleştirilmiş köylünün ormandan tümünden çalıştırılması planlanmıştır.

Devletin bu kadar yüceltildiği bu devride, yasa uygulayıcıları, *devlet millet menfaati* kavramı ile elitlerin çıkarlarını korumayı hedeflemişlerdir. Ülke içinde yapılan planlama ile vatandaş diye addedilen halk yığınlarına, devlet büyükleri'

(CHP Seçkinleri)nin masraflarını ve zevklerini yerine getirmek için elinde ne varsa vergi vermelerine layık görülmüştür.

1945 yılındaki 4785 sayılı yasa halk için çekilmez bir sürecin başlangıcı olarak kayıtlara geçmiştir. Bu süreçte orman varlığı hep azalmıştır. Ormancılık tarihimizde 1923–1946 yılları arası felaket yıllarıdır. Osmanlı’dan % 22’ye yakın bir orman devralan Cumhuriyet Hükümetleri bunu 1937 de % 10, 1945 yılında -4785 sayılı yasa tanımında yapılan değişiklikle orman olmayan boş arazilerin de orman sayılması sonucu- %9-9,5 kadar düşürmüştür. 1945 yılı verilerindeki oranın ise gerçekte ne kadarının orman olduğu ise tartışmalıdır. Prof. Dr. Muammer Aksoy’un verdiği bilgiye göre 1937–1960 yılına kadar 1 milyon 200 bin hektar ormanlık alan tahrip olmuştur. 1945 yılıyla başlayan süreç 1950 yılında kısmı 1956 yılında ise 6831 sayılı yasa ile yeni bir sürece girilmiştir.

Dönemin en önemli olayları içerisinde orman yangınları da saymak gerekir. Halkın bilerek orman yangınlarını çıkarmasına önyak olması -kıyamet kopacağını bilsen dahi elindeki fideyi dik- inanç ve ağaç sevgisinin Cumhuriyet hükümetlerince ne hale getirdiğini göstermesi bakımından önemlidir. Halk hükümet politikalarını protesto terk etmek adına ormanları yakarak, hükümetten öç almak istemiş se de sonuçta büyük bir tahribata neden olmuştur.

3.2. Orman Varlığı

Türkiye arazisinin büyük bir kısmı orman yetiştirilmesi açısından temel bazı zorluklara maruzdur. Gerek elverdiği iklim kuşağında bulunmaması, gerek topoğrafik gerekse morfolojik yapısı itibarıyla orman yetiştirmeye ve ormanların yayılışına uygun değildir.⁶⁷⁹ Bu temel gerçekten hareketle yola çıkan yasa koyucular 3116 sayılı yasada bu temel üzerine bir tanımlama yapmak durumunda kalmışlardır.

“Madde 1: Bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerler ile beraber orman sayılır. Sazlıklar ve muhitin tabiatı itibarıyla koru ve baltalık yapılamayan veya step florası ile

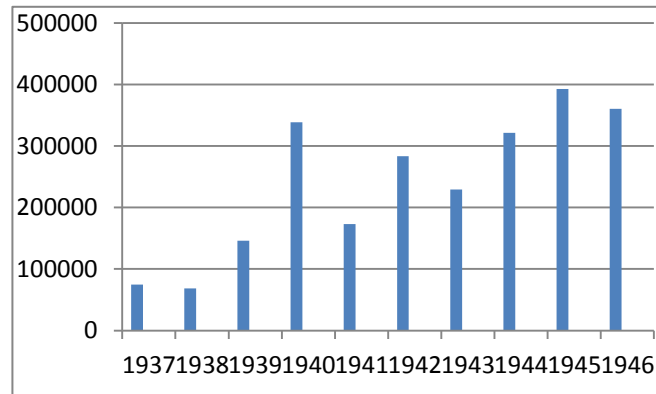
⁶⁷⁹Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.482.

örtülü yerler her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar ormandan sayılmaz.”⁶⁸⁰

Ormanların siyasi otorite tarafından yasal tanımının yapılması orman tanımı kapsamına girmeyen yerlerinde belirlenmesi açısından önemli olsa da orman varlığı açısından faydadan çok zararı içermektedir. Ayrıca resmi kayıtlar ormanları artık doğal tanımının dışına çıkarıp boş bir araziye bile orman sayabilmektedir. Bu durumda orman tabii bir bitki topluluğu florası olmaktan çıkmıştır. Bu tanım belirlenen tarihte orman statüsünde olmayan bir yerin orman olabilme ihtimali de tartışılır olmuştur. Ayrıca bir yerin orman arazisinden çıkarılması da hukuki olarak imkansız olmaktadır.

Yasada belirtilen orman tanımı temel alındığında orman miktarı ile reel orman miktarı arasında bir fark vardır. Dolayısıyla orman miktarının hesaplanması bu dönemde ciddi bir sorun haline gelmiştir. 3116 sayılı **Orman Kanunu** gereğince Türkiye’deki orman varlığının şumulünün on yıl içerisinde tahdidine hükmetmiştir. Ne var ki yasanın çıkmasından 5 sene sonra 1942 yılında ilk kez bu alanda çalışmalara başlanmıştır. Oluşturulan istikşaf heyetleri ve birinci devre amenajman planlarının çalışmaları 1947 yılında bitirilmiştir. Bu devirde yapılan çalışmalar sonucunda istenilen başarı sağlanamamış, ormanların tahdit ve amenajman planları hazırlanamamıştır.⁶⁸¹

1937–1946 yılları arası tahdit komisyonun yaptığı çalışmalarının yıllara göre dağılımını gösteren grafik

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara,1973.

⁶⁸⁰ Resmi Gazete, 18.02.1937

⁶⁸¹ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.127.

Orman Kanunu'nu üzerinde değerlendirme yapan yazarlardan A. Berker, **Orman Kanun**'un 77. maddesinin Orman Umum Müdürlüğü'ne çok mühim vazifeler yüklediğini söylemiştir. Bu madde üzerine ne encümen toplantısında nede mecliste bir tartışanın yaşanmadığını söyledikten sonra bunun nedeninin "*demek ki bu teknik bir konu olarak ormancılara bırakılmış*" değerlendirmesinde bulunmuştur.

Orman tahribatının tarihinin oldukça eski olduğunu belirten A. Berker, tahribatın birinci derecede insanlardan kaynaklandığını belirtip, günümüzde bu durumun daha da hız kazandığına işaret ederek, "*bugün boş araziler dün yeşil orman diye bahsedilen yerlerdi*" değerlendirmesinde bulunmuştur. Orman içi boşlukların hayvan otlatmaları ile katiyattan kaynaklanan sebeplerle meydana geldiğini bu arazilerin tekrar ormana dönüştürülmesinin, baltalık alanların koruluk alanlara çevrilmesi anlamına geleceği değerlendirmesinde bulunmuştur.⁶⁸²

Orman Kanunu çıkarılma gerekçelerinden biri, orman tahribinin sona erdirmektir. Yasa devlete, hem ormanlara sahip olma hem de işletme hakkını vermiştir. Bu amaçla ormanların devletleştirilme süreci başlamıştır. Yasanın 3 üncü maddesinin göre ülke ormanları mülkiyet bakımından dörde ayrılmıştır.⁶⁸³ Bu kapsamda devlet ormanlarının sınırlarının belirtilmesi de yasal bir zorunluluk olarak kabul edilmiştir. Orman Umum Müdürlüğü teşkilatı içerisinde Mülkiyet Şubesi, 3204 sayılı Teşkilat Kanununun 2. maddesine müteakip 1937 yılında imar şubesinin görevi, "*muhafaza ormanlarına ait bütün işlere vakıf, umuma mahsus ve hususi ormanların bu kezaalik münazaalı ormanların –mülkiyetin tespitine taalluk eden meseleler hariç olmak üzere- bütün muamelelerini tedvir eder*" şeklinde belirtilmiştir. Buna ek olarak şubenin görev alanı aynı nizamnamenin 6. maddesinde Harita ve Kadastro Şubesi'nin görevleri dahilinde mütalaa edilmiştir.

Devlet ormanlarının tahdit çalışmaları kapsamında 1923–1936 yılları arasında herhangi bir çalışma yapılmamıştır.⁶⁸⁴ Bu alandaki ilk çalışmalar 1937 yılında başlamıştır. 3116 sayılı **Orman Kanunu**'nun 10. maddesi "*tahdit komisyonlarının kanun tatbikatından itibaren her yıl en az 250.000 hektar üzerinde çalışmaları ve sınırlama ve ayırma işinin nihayet 5 senede ikmali mecburdur*" şeklinde olmasına

⁶⁸² A. Berker, "Ormanlarımızın Vasıflarını Nasıl Yükseltebiliriz", **Orman ve Av**, Sayı:1, 1944, s.440–442.

⁶⁸³ **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

⁶⁸⁴ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.148–149.

rağmen bu madde hiçbir zaman uygulanamamıştır. Kanun maddesinin uygulanamamasında orman tahdit komisyonlarının, teşkilat içerisinde bir sürgün yeri olarak addedilmesi etkili olmuştur.⁶⁸⁵ 1938 sonunda bir yıllık çalışma ile devlet ormanlarının ancak %5'inin tahdit raporları çıkmıştır.⁶⁸⁶ Bu durum ilerleyen yıllarda daha da yavaş bir şekilde devam etmiş, 1937–1987 arasında toplam orman alanlarının % 50'sine yakın bir kısmının ancak kadastrosu çıkartılabilmmiştir.⁶⁸⁷ Orman sınırının belirlenmesindeki bu yavaşlığın sebeplerinden biri de davalardır. Çalışma yaptığımız dönem içerisinde (1938 yılından 1946 yılına kadar) 2 milyon 314 bin 229 hektarlık orman alanın tahdidi yapılmıştır.⁶⁸⁸

Orman Kanunu, ormanların sınırlarının çizilmesinin yanında ormanların devletleştirilmesini de içermektedir. 1937 yılında itibaren ormanların devletleştirilmesi çalışmalarına hız verilmiştir. 1945 yılında çıkan 4785 sayılı yasa ile tüm ormanların -yasanın yürürlük tarihi itibariyle- istisnasız devletleştirildiği hükme bağlanmıştır.

1937–1966 yılları arası süre içinde kamulaştırılan ormanları gösteren tablo

3116 yasa ile İstimlak Edilen Ormanlar				
Yıllar	Adet	Alanı-Hektarı	Mülkiyeti	Bedeli
1937–1966	29	32.961	Özel Orman	501.015 TL

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973.

4785 Sayılı yasa ile devletleştirilen özel, vakıf, köy ve belediye ormanlarını gösteren tablo

Yıllar	Adet	Alanı-Hektarı	Bedeli
1945-1970	231	244 920	4 340 993 TL

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973.

3116 sayılı **Orman Kanunu** büyük umutlarla çıkarılmış olmasına rağmen birçok alanda problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Kanunun gerekçesi olan ormanların koruması, işletmesi, ağaçlandırması gibi alanlarda istenilen başarı elde

⁶⁸⁵ Prof. Dr. Tahsin Tokmanoğlu, "Tarım ve Orman Alanlarının Belirlenmesi", s.54.

⁶⁸⁶ **Orman Haritalarının Temini Hakkında Rapor**, Ankara, Ziraat Vekâleti Neşriyatı, 1938, s.3.

Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s,173.

⁶⁸⁸ **Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1938–1949**, s.10.

edilememiştir. Hatta orman tahribatında artış devam etmiştir. Ağaçlandırma gibi birçok alanda ise hiçbir çalışma yapılmamış ya da bir hevesle başlanıp ardından unutulup gitmiştir. Bu yüzden Orman Kanunu çıkarıldıktan sonra bazı maddelerinin değiştirilmesi amacıyla yeni yasal çalışmaların yapılmasına sebep olmuştur.⁶⁸⁹

3116 sayılı yasanın birinci maddesinde tanımı yapılan orman, aradan geçen 8 yıl içindeki uygulamaların getirdiği problemlerden dolayı tekrar tanımlanmak zorunda kalmıştır. 13.07.1945 tahrili 4785 sayılı yasanın 12. maddesinde göre: “*Bu kanunun uygulamasında kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaçlıklar toplu halleri ile yerleri ile birlikte orman sayılırlar. Sazlıklar, yöresinin özelliği yüzünden orman yapılamayan yerler, her çeşit dikenlikler ve fundalıklar, parklar, ormandan sayılmaz... Bu hükme göre bir yerin orman sayılıp sayılmayacağını Tarım Bakanlığı belli eder*”⁶⁹⁰ şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım da 3116 yasadaki tanımı gibi siyasi bir tanımlamadır. Yasanın çıkarılma gerekçesi ormanların uzun bir süredir insanlarca yağmalandığı, sömürüldüğü gerçeği, olarak gösterilmiştir. Aynı gerekçede yer alan başka bir amilde de ormanların bir tabiat varlığı değil milli iktisadın bir çalışma alanı, servet kaynağı olarak değerlendirilmiştir.⁶⁹¹ Döneme ait yapılan birçok çalışma ve istatistiki verilerde orman miktarında bir azalma tespit edilse de, resmi belgelerde, 1938 yılından 1963 yılına kadar ormanlık alan çok küçük farklar olmakla birlikte 10 milyon 490 bin hektar olarak sabit bir rakam olarak gösterilmektedir.⁶⁹² Bu durumun en büyük sebebi ise orman tanımının kanun gereğince ağaçları ve araziyi bir bütün olarak orman tanımına koyması özelde ise arazi bağlamında bir sınırlandırılma yapmasından kaynaklanmaktadır.

1938–1963 yılları arası orman alanlarını gösteren resmi rakamlar

<i>Yıllar</i>	<i>Türkiye'nin Genel Alanı (Hektar)</i>	<i>Orman Alanı (Hektar)</i>
1938	76.234.000	10.386.000
1948	77.689.000	10.492.000
1950	77.598.000	10.418.000

⁶⁸⁹ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.57–58.

⁶⁹⁰ Resmi Gazete, 13.07.1945. Bkz.

⁶⁹¹ Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, Ormanlık Politikası, s.23–24.

⁶⁹² Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.47.

1952	76.711.900	10.417.567
1963	78.068.000	10.584.000

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973.

Tablodaki ülke yüzölçümündeki farklar 1939 yılı için İskenderun Sancağı'nın Türkiye'ye katılmasıdır. Belirtilen yıllar arasında yüzölçümdeki farkların bir başka sebebi ise küçük sınır değişiklikleri ve ölçümlerden kaynaklanan farklar şeklinde izah edilebilir.

Döneme ait başka eserlerde bu orman oran farklı gösterilmektedir. Örneğin İ. Kutluna, eserinde 1941 yılı itibari ile Türkiye topraklarının %12,3'ünün ormanla kaplı olduğunu belirtmiştir. Bunun arazi olarak miktarı 9 milyon 427 bin 381 hektardır.⁶⁹³ F. Bük, 1944 yılına ait vermiş olduğu rakamlara göre ormanların Türkiye arazisine oranını %13 olarak belirtip, arazi olarak bu miktar 10,5 milyon hektara tekabül etmektedir.⁶⁹⁴

Bu değerlendirmelerden de anlaşılacağı gibi ormanların tahribinin devam ettiği bir vakadır. Bu gerçeği Orman Genel Müdürlüğü'nün iç yazışmalarında sıkça görmek mümkündür. Bu amaçla yapılan bir uyarıyla tüm bağlı birimlerin konuya hassasiyet göstermesi istenmektedir. Uyarıda, orman tahribatı **Orman Kanunu** ile durmadığını aksine yapılan gözlem ve değerlendirmelerde bu durumun hız kesmeden devam ettiği şeklinde olduğunu belirtip, bu durumun nedeni olarak, ormanların sınırları tam olarak belirlenmemesi olarak gösterilmiştir. Yazıda bu tahribatla orman arazilerinin bir kısmının kültür arazisi şekline dönüştüğünü belirtip, bu konuda görevlileri uyararak gerekli takdirde duruma müdahale edilmesi ve bu konuda müsamaha gösterilmemesini emredilmiştir.⁶⁹⁵

1944–1945 yıllarında Ziraat Vekâleti'nce ülkedeki ormanların durumlarını araştırmak için Kemal Savaş görevlendirilmiştir. Savaş ülkedeki ağaç türleri ve orman varlığı konusunda bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmaya göre orman tahribatının artarak sürüdüğü görülmüştür.⁶⁹⁶ Raporunda 1926 yılından Antalya'da sınırları belirlenmiş orman arazisinin 1946 yılında tekrar yapılan tespitine göre

⁶⁹³ İ. Kutlutan, **Ormanlarımız ve Ormancılığımız**, Ankara, Titaş Basımevi, 1941, s.5.

⁶⁹⁴ F. Bük, "Orman işletmelerimiz, Gelişmeleri ve İhtiyaçları", **Orman ve Av**, , Sayı:1, 1944, s.400–405.

Bkz. Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.249.

⁶⁹⁵ "1944 Yılı Tamimler Dergisi", **İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1943–1944–1945 Tamimler ve Tebliğler**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1945, s.299.

⁶⁹⁶ Kemal Savaş, Mazhar Diker, **Yurdda Orman Azalması**, s.30.

orman varlığının büyük oranda tahrip edildiği tespit edilmiştir.⁶⁹⁷ Bu durumun 1948 yılında da hız kesmeden devam ettiği gözlenmiştir. 1948 yılında Tarım Bakanlığı'nın isteğiyle ülkeye davet edilen Profesör Manfred, yaptığı araştırma bir rapor halinde yayınlamıştır. Manfred'in yaptığı tespite göre, orman tahribinin nedenleri arasında kereste fabrikalarının çok büyük bir etkisi olduğunu söylemiştir.⁶⁹⁸

Orman Umum Müdürlüğü'nün yayımladığı tamimde, orman tahribine gün geçtikçe arttığını hatta bu tahribata Orman Koruma Teşkilatı'nda görevli çalışanların da dahil olduğu vurgulanmıştır. Teşkilata bağlı bazı askeri birliklerin İstanbul, Sinop, İzmir, Seyhan, Hatay, Kars, Ağrı, Artvin vilayet ve kazalarında bu vukuatlarının tespit edildiğini durumun Genelkurmay Başkanlığı'na rapor halinde bildirildiği belirtilmiştir.⁶⁹⁹

Bu dönemde askeri birliklere verilen geniş yetkilerin yarattığı baskı toplumda jandarma korkusunu da sebep olmuştur. Jandarmanın toplumda yarattığı etkiyi anlatan edebi metinlerden Sabahattin Ali'nin **Değirmen** adlı eserde, Kazlar, Bir Firar, Candarma Bekir, başlıklı öyküler bunu anlatmaktadırlar.⁷⁰⁰

Ormanları koruma amaçlı oluşturulan bu askeri teşkilat uygulamalarıyla hep tartışılır olmuştur. Orman Koruma Teşkilatı'nın usul dairesi dışında birçok iş ve eylemleri vardır. Bu usulsüzlük ormanların tahrip edilmesi, camilerin amaçları dışında askeri birliklerce işgal edilmesi gibi faaliyetleri içerir. Bu amaçla birçok yazışma yapılmıştır. Antalya Merkez Kesik Minareli Camii ormanları korumakla görevli askeri birliklerce işgal edilmiştir.⁷⁰¹ Yapılan tetkikte askerlerin camiye ormanlarla ilgisi olmadığı halde tamamen keyfi olarak girdikleri tespit edilmiştir. Benzer bir usulsüzlük vakıflara ait ormanlık arazilerde de görülmüştür. Vakıflar Umum Müdürlüğü'nden başvekâlete yapılan şikâyete konu, ormanların askeri birliklerce tahrip edildiği şeklindedir. Konu iki farkı takrirle bildirilmek zorunda kalmıştır.⁷⁰²

⁶⁹⁷ A.e., s.15.

⁶⁹⁸ Prof. Manfred Nâslund, **Ormanlarımız ve Ormancılığımız Hakkında müşahedeleri ile Orman Araştırma Enstitüsü Kuruluşu için verdiği Ön Rapor**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1948, s.1.

⁶⁹⁹ "1944 Yılı Tamimler Dergisi", s.326.

⁷⁰⁰ Sabahattin Ali, **Değirmen**, İstanbul, YKY,2013, s. 86–90. , 91–93., 99–103.

⁷⁰¹ BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:139, Dosya No:998, Sıra No:10.

⁷⁰² BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 193, Dosya No:320, Sıra No:9.

Orman varlığını tehdit eden eylemlerden biri de yılbaşı kutlamaları için körpe fidanların sökülmesidir. Cumhuriyetin İlanı'ndan sonra politik olarak desteklenen yılbaşı kutlamalarına büyük önem verilmiştir. Yılbaşı etkinlikleri kapsamında yapılan eğlencelerde çam fidesi süslemesi önemli bir orman tahribatına neden olmaktadır. Ziraat Vekâleti, durumun vahametinden dolayı önlem alma gereği duymuştur. Yayımlanan tamimde, yılbaşında bir gelenek olarak, 10 binlerce ağacın bir gece için kesildiği bilgisine sahip olunduğunu bu yüzden 9.12.1944 yılından 1 Ocak 1945 tarihine kadar, durumun farkında olunup orman tahribine izin verilmemesi gerektiğini gerekli önlemlerin alınmasını istemektedir.⁷⁰³

Orman tahribine konu olan bir diğer sebep, muhacirlerin iskân politikaları ve ormanların yakacak odun olarak kullanılmalarıdır. Konunun önemine binaen yazılan bir makalede İstanbul özelinden bir durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Makalede, İstanbul'un eskinden çok yeşil bir şehir olduğun ancak 93 Harbi'nde (1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı) ülkeye göç ederek yerleştirilen muhacirlerin bu ormanları zamanla yok ettiği belirtilmiştir. Bu süreçte muhacirlerin geçimlerinin zorunlu olarak ormancılık sektörüne dayanması bu tahribatın oluşmasına neden olmuştur. I. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkisine ek olarak ormanların yakacak olarak kullanılması da ormanların azalmasının nedenlerinden biri olarak görmüştür. Makalede yapılan değerlendirmeye göre, ormanların önemli bir kısmı mahrukat(yakacak) olarak kullanılmaktadır. *“İstanbul ormanlardan yıllık kullanılan mahrukat miktarı orman arazisinin 1/15 miktarı kadardır. Yalnız İstanbul için kullanılan yakacak madde ihtiyacı için yıllık 12.660 hektar bir araziye kesiyoruz. Bir yıl içerisinde İstanbul'da havaya duman olarak karışan odun miktarı 30.883 hektar kadardır. Maden kömürünü çok olduğu ülkemizde bu sorun çözüldüğünde ormanlarımız refaha karışacaktırlar.”*⁷⁰⁴

Orman Umum Müdürlüğü'nün kurum içi yaptığı yazışmada 1943 senesine ait orman varlığından bahsedilmektedir. Bu belgeye göre Türkiye'deki toplam orman alanının %12 civarında olduğu belirtilmiştir. Bu orman sahasının mevcut odun ve sanayi ihtiyacını karşılamaktan uzak olduğu belirtilmiştir. Yayımlanan tamimde, bazı orman memurların şefkat ve merhamet duygularının esiri olarak orman suçlarını

⁷⁰³“1944 Yılı Tamimler Dergisi”, s.332.

⁷⁰⁴Cumhuriyet gazetesi, 25 İnkicânun 1938.

görmemezlikten gelindiği buna mukabil orman tahribatının arttığı belirtilip, memurların görevlerini hakkıyla yapmaları istenmiştir.⁷⁰⁵ 1945 yılında gazeteye yansıyan bir haberde, son tespite göre orman sahası toplamı 10 milyon 566 bin 266 hektardır.⁷⁰⁶

Tüm bu bilgilerden çıkartabilecek sonuca göre orman tahribinin 1946 yılına kadar sürdüğü söylenir. Orman varlığındaki bu azalma uzmanların dikkatinden kaçmamıştır. Yapılan yorumlarda, 1937 yılından 1960 yılına kadar olan dönemde 1 milyon 200 bin hektar ormanlık alanın yok olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgi ile yapılan veriler değerlendirildiğinde ülkede yaklaşık olarak 6 milyon 500 bin ile 7 milyon hektar arasında bir orman sahası olduğu söylenir. Bu rakamların ülke arazisine oranı % 8–9 civarındadır. 1937 yılından sonra yapılan yasal düzenlemelerin orman tahribatını arttırdığı sonucuna ulaşılır.⁷⁰⁷

1937–1946 yılları arası orman alanlarını gösteren tablo

Yıllar	Türkiye yüzölçümüne oranı %
1937	10
1946	9–9,5

Yukarıdaki tablolardaki rakamların sıhhat derecesi tartışmalıdır. 1946 yılına gelindiğinde orman varlığının 1937 yılından daha aşağıda olduğu gerçeği, dönemde yapılan tespit ve raporlarca da kabul görmüştür. Bu yüzden 1946 yılındaki orman oranının % 10'un ne kadar altında olduğu ise belli değildir.

3.3. Ormanları İşletme Teknikleri

Orman işletmeciliğinde 1937 yılı bir dönüm noktasıdır. 3116 sayılı **Orman Kanun** ile ormanları işletme yetkisi Orman Umum Müdürlüğü'ne verilmiştir. Bu tarihte kurulan Devlet Orman İşletmeleri tüm ormancılık faaliyetlerini yapma yetkisine sahiptir. Ne var ki yasanın geçici maddelerinde belirtildiği üzere özel

⁷⁰⁵“1943 Yılı Tamimler Dergisi”, **İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1943–1944–1945 Tamimler ve Tebliğler**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1945, s.31–32.

⁷⁰⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 25 Temmuz 1945.

⁷⁰⁷ Prof. Dr. Muammer Aksoy, “Anayasalarımız ve Ormanlarımızın Korunması”, s.88.

müteşebbislere de orman işletme yetkisi verilmiştir. Dolayısıyla bu dönemde ormanlar eskiden olduğu gibi ekserisi özel şirket veya müteahhitlerce işletilmeye devam edilmiştir. 1945 yılında çıkan 4785 sayılı yasa ile orman işletmeleri kesintisiz ve şartsız devlet işletmeciliğine geçmiştir.⁷⁰⁸ 1945 yılı itibariyle tüm ormanlık sahalar ve orman işletmeleri devletleştirilmiştir.

3116 sayılı **Orman Kanunu** gereğince devlet ormanı statüsünde olmayıp ta devlet ormanı bitişiğinde olan köylülerin şahsi malı niteliğindeki ve 50 hektarı geçmeyen araziler hariç olmak üzere, ayrıca istimlaka konu olabilecek ormanların 1936 yılı itibariyle vergilendirmeye tabi tutulmamışsa, bu alanların kamulaştırılmasında hem devletin hem de vatandaşların mağdur edilmemesi istenmektedir.⁷⁰⁹

3116 sayılı yasa ile devletçilik ilkesini ormanlarda hakim kılmak amaçlanırken bir yandan da ormanların mukavelelerle özel orman şirket ve müteahhitlere ihale edilmeye devam edilmiştir. Bu ihaleye dayalı işletmecilik anlayışı merkezi yönetimce kabullenen bir politika olarak sürdürülmüştür. Kunduz devlet ormanlarının Kunduz Ormanları Türk Anonim Şirketi'ne 2.3.1932 tarihinde ihale edilmiştir. 1943 senesinde, şirket 11 yıllık süreçte meydana gelen orman ve eşar fiyatlarındaki artış nedeniyle, mukavelenin 34. maddesinde yer alan hükmün tadilini istemiştir. Bu istek hükümetçe de kabul edilmiştir. Bu sözleşme yenileme hükümleri dönemdeki orman ürünleri fiyatlarındaki dalgalanmayı göstermesi bakımından önemli bilgiler içermektedir. Yapılan mukavele zeyli ile mukavelenin 34. maddesindeki fiyat tarifeleri değiştirilmiştir. Bu sözleşmesine göre, önceden halka arz edilen toptan ağaç fiyatlarından, 160 kuruş 10 santim olarak belirlenen çam ağacının ihale bedeli 1940 yılı için 228 kuruş 15 santime, 1941 yılı için 283 kuruş 90 santime çıkartılmıştır. Bu fiyat tarifesi Cumhurreisi'nce onaylanarak uygulamaya geçirilmiştir.⁷¹⁰

1937 sonrası orman işletmeciliğinde ihale ile devlet ormanlarının şirket ve müteahhitlere verilmesine devam edilmiştir. Uygulanan ekonomik politikalar neticesinde 1932 yılı baz alındığında fiyatlardaki değişimin 1940 yılının için %42,5,

⁷⁰⁸ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.10.

⁷⁰⁹ Cumhuriyet gazetesi, 11 Temmuz 1937.

⁷¹⁰ BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 101, Dosya No: 18, Sıra No:9.

1941 yılı içinse bu artış %76,8' olarak tespit edilmiştir. Fiyatlardaki bu yükselmeyi sadece enflasyon olarak açıklamak doğru olmaz. Bu rakamlardaki artışta en önemli faktörün 3116 sayılı yasa ile ormanlara ihale sahibi şirket ve müteahhitler dışında kimsenin girmemesine ve bu imtiyazlı gurubun fiyatları belirleme yetkisi etkili olmuştur.

3116 sayılı **Orman Kanunu** sonrası Zonguldak vilayeti Safranbolu kazasına bağlı Karabük çevresindeki Keltepe ve Büyükdüz ormanlarında 3 İkincikânun 1938 tarihinden itibaren ilk kez devlet orman işletmesi uygulanmaya başlamıştır. 1939 senesinde bu sayı yediye 1940 yılında ise 15'e çıkmıştır.⁷¹¹

Ormanların devletleştirilmeden önce mülkiyete göre miktar ve oranlarını gösteren tablo

<i>Mülkiyet Nev'iler</i>	<i>Orman Hektar</i>	<i>%</i>	<i>İşletme nev'i Koru %</i>	<i>İşletme nev'i Baltalık %</i>
Hususi Orman	174 874	55	34	66
Vakıf Ormanı	110 906	34	17	83
Köy- Belediye Ormanı	5 819	2	93	7
Tartışmalı Orman	28 137	9	78	22
Toplam	313 796	100	33	67

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara,1973.

M. Ali Gökberk, Ziraat Vekâleti'nin emriyle devlet ormanı kapsamında olan Eskişehir Vilayeti, Sündiken devlet ormanlarına yaptığı geziyi kaleme almıştır. Makale **Orman ve Av** dergisinde yayınlanmıştır. Makalesinde Gökberk, devlet ormancılığın yapıldığı bu sahayı gezmiş ve devlet orman işletmeciliği hakkında övgü dolu sözler söylemiştir. Öncelikle tesisin mükemmelliğinden bahseden Gökberk, bu ormanlık sahanın yaklaşık 10 bin hektarlık bir alan olduğunu ve yıllık 13 bin 240 m³ istihsalat yapıldığını belirtmiştir. İşletmenin katiyat kısmında 15 amele çalıştığını 8 kişiden meydana gelen iki guruptan birinci grubun ağacı devirdiğini diğer grubun da tomrukların kabuklarını soyduklarını bu şekilde günde her bir grubun 50 m³ tomruk meydana getirdiklerini söylemiştir. Gökberk burada çalışan amelelerin yevmiyelerin dörder lira iken dışarıda bu rakamın 180 kuruş olduğuna dikkat çekmiştir. Bu orman

⁷¹¹ İ. Kutlutan, **Ormanlarımız ve Ormancılığımız**, s.107.

daha önce müteahhit Hakkı Batumî ve Süleyman Sami tarafından işletildiğini tesisleriyle beraber devlete geçen sahanın sermayesinin 30 bin lira olduğunu belirtmiştir.⁷¹²

Orman işletmeciliğinde 1924 yılında uygulama için yasaya girip olumsuz bir denemeden sonra vaz geçilen muhafaza ormanı 3116 sayılı yasa ile tekrar gündeme gelmiştir. Bu amaçla muhafaza ormanı daha ziyade mecburi alanlardaki ormanları kapsayacak şekilde bir düzenleme yapılmıştır. Heyelan, sel felaketine uğrayan ya da uğraması muhtemel meskûn mahalleler, şose ve demir yollarının toz ve kum fırtınalarına karşı muhafazaya mücavir alanlar, nehir yataklarının dolmasını önlemek için belirtilen alanlar, savunma amaçlı zaruri görülen ormanlar, maki ve fundalıklarla örtülü yerler gibi korunmaya muhtaç alanlar, muhafaza ormanı kapsamına alınmıştır. Daha önceden beri muhafaza ormanı statüsünde olan Belgrat Ormanı'nın bu statüsü devam etmiştir.⁷¹³

3116 sayılı kanun orman teşkilat yapısında önemli değişimleri içermektedir. Yasa gereğince Orman Umum Müdürlüğü mülhak bütçeli bir yapıya dönüşmüştür. Müdürlük bu haliyle dev bir kamu iktisadi teşekkül haline getirilmiştir. Yasanın 31–40. maddeleri arasında Orman Umum Müdürlüğü'nün faaliyetleri belirtilmektedir. Bu teşkilat, 3204 sayılı “Orman Umum Müdürlüğünün Teşkilat Kanunu” ile kurulmuştur. Bu yasal değişiklik ile 1869 yılında beri ilkesel olarak uygulana liberal ormancılık anlayışını sona erdirmiştir.⁷¹⁴

Devlet orman işletmeciliğinin hayata geçirildi bir dönemde Zingal şirketine yapılan mukavele zeyilleri dikkat çekmektedir. Bu kapsamada Zingal orman işletmesi devletin en çok önem verdiği bir işletme olarak neredeyse Cumhuriyet tarihinin ormancılık alanda ekonomik lokomotif gibi değerlendirilmiştir. Şirket sık sık devlet yöneticilerini misafir etmiş zaman zaman orman mektebi öğrencilerini ağırlamıştır. Hatta ormancılık politikasının belirlenmesinde ve orman işletmeciliğinde de devlete hep örnek gösterilmiştir. Şirketin faaliyetleri incelemeye değer bir konudur. Zingal şirketi birçok ayrıcalıklar ve kolaylıklar tanınmıştır. Bu

⁷¹² M. Ali Gökberk, “Devlet Orman İşletmesi Eskişehir revirinde Sündiken Ormanı”, s.116–120.

⁷¹³ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.289-290.

⁷¹⁴ Geçmişten Günümüze Ormancılık... Ormancılıkta 170. Yıl 1839–2009, s.20. Bkz. Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.198.

amaçla 1941 yılında mukavelesinin 11. ve 23. maddeleri Cumhurreisi İsmet İnönü'nün imzasıyla bir dizi yeni tenzilatlar yapılarak taltif edilmiştir.⁷¹⁵

1937 yılından 1943 senesine kadar Orman Umum Müdürlüğü işletmesinde elde edilen gelir 5 milyon 198 bin 876 lira 36 kuruştur. Bunun 1 milyon 148 bin 802 lira 81 kuruşu vergi gelirleridir. Bu paranın 2 milyon 8 bin 866 lira 567 kuruşu ise işletmelerin sermaye hesaplarına devredilmiş, 2 milyon 41 bin 206 lira 98 kuruşu da ormanlarının imar masraflarına tahsis edilmiştir.⁷¹⁶

Orman Umum Müdürlüğü'nün büyük bir şirket haline gelmesi üzerine bu kurumun gelirler ve diğer kurumsal vergileri verip vermemesi konusunda bir tartışma yaşanmıştır. 1941 yılında yaşanan kurumlar arası ihtilafta, Maliye Vekâleti vergi vermesi gerektiği görüşünü savunurken Ziraat Vekâleti ise buna gerek olmadığı şeklindedir. İktisat Vekâleti'nin gerekçesine göre Orman Umum Müdürlüğü kar elde etme gayesiyle kurulmuş şirket hükmündedir. Ziraat Vekâleti ise Orman Umum Müdürlüğü'nün ticari değil sosyal bir işlev yaptığı hatta yapış olduğu satışların ise işlenmiş mal olmayıp yarı işlenmiş olduğunu 3444 sayılı yasanın 7. hükmünce normal ticari müesseselerin tabi oldukları ihale ve eksiltme hükümlerine tabi olmadığı gerekçesiyle vergi mükellefiyeti taşımadığını iddia etmiştir. Tartışma Başvekâlete intikal etmiş buradan da Şura-yı Devlet'e havale edilmiştir. Yapılan incelemeden sonra tahrir hakkında verilen karara göre, Orman Umum Müdürlüğü'nün bir şirket olduğu, dolayısıyla vergi vermesi gerektiğine hükmedilmiştir.⁷¹⁷

Ormanlardan teknolojik anlamda faydalanma ve ormanlarda her türlü ekonomik ve diğer faaliyetler için ormanlara altyapı tesislerinin yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda en temel altyapı hizmetlerinden biri orman yollarıdır. Cumhuriyet devrinde bu alanda ilk çalışma 14.6.1937 tarihinde yürürlüğe giren 3204 sayılı teşkilat kanununun 2. maddesine müsteniden kurulan "İnşaat Şubesi" bünyesi içinde başlamıştır. 1957 yılından sonra makine ile orman içi yol yapım çalışmalarına

⁷¹⁵BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 95, Dosya No: 41, Sıra No:2.

⁷¹⁶Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.225.

⁷¹⁷BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 183, Dosya No: 265, Sıra No:11.

başlanmıştır. 1966 yılında “Yol Şubesinin” kurulması ile çalışmalar, inşaat şubesinden ayrılarak bu şubesi tarafından yürütölmeye başlanmıştır.⁷¹⁸

1937 yılına kadar orman yolları kapsamında hiçbir hizmet götürölmemiştir. Ormanların altyapı hizmetleri konusunda ilk yasal düzenleme bu tarih itibariyle başlamıştır. Önceki dönemde orman içi dekovil ve karayolu hizmetleri orman işleten şirket veya müteahhitler tarafından yaptırılmıştır. Bu altyapı hizmetleri istenilen düzeyde olmadığı gibi kısa süreli karlar hedef alarak yapılmış çalışmalardır.⁷¹⁹

Orman işletmeciliğinde 1937 yılından itibaren başlayan devletleşme süreci 1945 yılında sona ermiştir. Bu tarih itibariyle yasa gereği tüm orman sahaları 1945 yılında devlet kontrolü ve işletmesine geçilmiştir.

Orman işletmeciliğinin de 1945 yılı faaliyetlerini anlatan bir habere göre: 1945 yılı içerisinde yapılan en önemli hukuksal çalışmaların, 4785 sayılı yasa ve ormanları korumakla görevli askeri kuruluşunun görevine son veren 4767 sayılı kanun olarak değerlendirilmiştir. Dergiye göre, 3116 sayılı kanun Cibali Mubaha’dan teknik ormancılığa geçiş aşaması olarak görölmüştür. 4785 sayılı yasanın getirdiği devletçilik anlayışını tam bir teknik ormancılık olarak gören dergiye göre 1937 yılında çıkartılan 3116 sayılı kanunla bu hedefe ulaşmanın temelleri atılmıştır. Habere göre, 1945 yılında ölkedeki devlet orman işletme sayısı 118’e ulaşmıştır. Devlet orman işletmeciliği Orman Fakölte’sinden mezun olan mühendisler (1945 yılı 47 mezun vermiştir) ile Bolu ve Bursa’da bulunan Orta Orman Mektebi’nden (1945 yılı için toplam mezun 77 vermiştir) mezun olan orman mühendis muavinlerine emanet edildiği söylenmiştir. Haberde ayrıca, 4767 sayılı yasa ile ormanları koruma görevi askeri teşkilattan alınarak teknik temellere dayanan Orman Bakım memurlarına verildiğinden de bahsedilmiştir. Bu memurların -ormanlarımızda her nevi küçük teknik işleri de yürötmekle görevli olacak şekilde- Düzce ve Kızılcahamam’da iki aylık bir kurs sonucu atamalarının yapıldığı bilgisini de vermiştir. Bu devlet ormancılığına geçiş süreci içerisinde ölkede genelinde orman işletme binalarının ya kurulduğunu ya da kurulma hazırlıklarının devam ettiğini belirten habere göre, kereste fabrikaları ve marangoz atölyeleri gibi sanayi kollarının yaygınlaştırma çabalarının da hız kazandığına dikkat çekmiştir. Haberde, işletme merkezlerinin birbirlerine telefonla

⁷¹⁸ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.239–240.

⁷¹⁹ A.e., s.238.

bağlanması için 1944 yılı sonunda 3 bin 893 km mevcuda ilaveten 1945 yılında 138 km telefon hattının daha çekildiğini ayrıca 1945 yılı içerisinde bin 651 km kamyon yoluna ek olarak 100 km daha ilave kamyon yolu yapıldığını açıklamıştır. 1944 yılında ıslah çalışmaları yada yeni olmak üzere 6 bin 482 km su borusu döşendiğini 1945 yılında yapılan ilavelerle su yolu boru hattının toplamda 6 bin 627 km ye çıkarıldığını söylemiştir. Orman tahdit işlerinde 1945 yılında 20 tahdit komisyonunca 8 bin 782 km’lik bir çalışma yaptığını toplamda bu rakamların 42 bin 729 km ulaştığını açıklamıştır. Haberde, 1944–1945 yılı içerisinde birinci devre amenajman planları tamamlanan orman sahasının 6 milyon 500 bin hektar olduğu 1945 yılında itibariyle bu rakamların 8 milyon 359 bin hektar çıktığını bildirmiştir.⁷²⁰

1945 yılı içinde yapılan toplam istihsal rakamlarını gösteren tablo

<i>Miktar m³</i>	<i>Cinsi</i>
690.000	Tomruk
200.000	Maden direği
20.000	Kavak tomruğu
75.000	Selüloz odunu
70.000	Köy okullarına kereste
1 055.000	Yekûn

<i>Miktar (adet)</i>	<i>Cinsi</i>
266.400	Travers
50.000	Tel direği
361.400	Yekûn

Kaynak: “1945 yılında Ormancılık Faaliyetleri”, **Orman ve Av**, 1946.

⁷²⁰ “1945 yılında Ormancılık Faaliyetleri”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1946, s.8–11.

1945 yılına kadar süreçte devlet ormanları büyük oranda özel şirketlerce işletilmiştir. 3116 sayılı yasanın geçici maddelerine göre yasallık kazanan bu durum 1938 yılında çıkartılan 3444 sayılı yasanın 7. maddesine sağlanmıştır.⁷²¹

1945 yılı öncesi uygulanan devlet ormanlarının şirket ve müteahhitlere verilmesini eleştiren bir yazı kaleme alan Fahrettin Bük özetle, ormanları ihale ile alan müteahhitlerin köy ve kırsalda, nüfuzlu şehirdeki ağalar ve beylere karışan ve bunlardan ağa-bey olan tüccarlar olduğunu gerçeğini dile getirmiştir. Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı gibi kırsal kesimde ağalık beylik ormanlar özelinde sistematik olarak 1945 yılına kadar bir devlet politikası olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Fahrettin Bük makalesinde, 1944 yılı itibari ile 73 tane özel orman işletmesinin olduğunu bilgisi de vermiştir.⁷²² Özel işletmelerin Orman Umum Müdürlüğü'ne yapacakları katkıların tartışıldığı 1945 yıllarında, Orman Umum Müdürlüğü bir komisyon kurarak ormanlarda elde edilen verimi arttırmanın yollarını araştırmaya başlamıştır.⁷²³

Ormanların insanlar dışında hayvanlarca da bir hayati yaşam sahası olduğu gerçeğinden hareket eden Osmanlı Devleti bu alanda çalışma yapmıştır. 1883 yılında çıkardığı **Zabıta-ı Saydiye Nizamnamesi** ile orman içi canlılarının yaşama ve avlanma üslerini içeren bir düzenle yayımlamıştır. Bu düzenlemelerden kara avcılığı ile ilgili hükümler hiç değişmeden 1937 yılında 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çıkıncaya kadar meriyette kalmıştır. Balıkçılık ilgili hükümleri ise 1971 yılında 1380 sayılı Su Ürünleri Kanun yasalaşana kadar meriyette kalmıştır.⁷²⁴

3.4. Ormanlık Politikalarının Sosyal Etkileri

3.4.1. Yasanın Getirdikleri

1937–1938 yılında hükümet programında ormancılık politikası ile ilgili geçen kısmında, “*Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak, bundan mühim olan, koruma esaslarını, memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını*

⁷²¹ **Resmi Gazete**, 25.06.1938.

⁷²² F. Bük, “Orman işletmelerimiz, Gelişmeleri ve İhtiyaçları”, s.400–402.

⁷²³ **Cumhuriyet gazetesi**, 10 Birinci kânun 1941.

⁷²⁴ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormanlığımız**, s.294.

devamlı olarak karşılması icap eden ormanlarımızı muvazeneli ve teknik bir suretle işleterek istifade etmek esası ile makul bir surete teklif etmek mecburiyeti vardır.” Bu politika Mustafa Kemal’in hükümete verdiği bir direktiftir.⁷²⁵ Bu emir doğrultusunda hazırlanan **Orman Kanunu** Osmanlı’dan süre gelen hukuksal mevzuatı da sona erdirmiştir.

Büyük Millet Meclisi’nde **Orman Kanun** tasarısının gerekçesi şu şekilde açıklanmıştır: Ormanın tabii bir servet olarak, ülke için önemini, ormancılığın uygar dünyanın teknik anlamda en önde gelen amaçlarından biri olduğundan, ekonomi, sanat ve tarım sektörünün de başında geldiğini bu yüzden ülkenin varlığı yurttaşın sağlığı için ormanların desteklenmesi gerektiği şeklindedir. **Orman Kanunu**’nun amaçları dört grupta ele alınmıştır. Orman varlığının korunması suretiyle sağlığa, tarıma ve diğer sosyal alanlarda gelişmesini halk ve ülke lehine sürdürmek, devletin malı olan ormanların müteahhitlerce kişisel kazanç olarak kullanılmasının önüne geçmek, zanaat çalışmalarının ilerletilmesi halkın odun ve kereste ihtiyacının devamlı olarak kendi ormanlarımızdan karşılması, halkın ve ülkenin ihtiyacını karşıladıktan sonra artan ürünün de ihraç etmek şeklinde özetlenebilir.⁷²⁶

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’na 5 Şubat 1937 yılında yapılan anayasa değişikliği ile “devletçilik” ilkesi anayasaya eklenmiştir. Bu sürece binaen devletleştirme kapsamında “istimlak bedelleri” kavramı da ilk kez bu anayasal değişiklikle gündeme gelmiştir. Devletçilik anlayışının sonucu meydana gelen istimlak işleri ve orman sınırlarının belirlenmesi 1937 yılından sonraki ormancılık politikalarında önemli bir yere sahiptir.⁷²⁷ Bu yasa ile orman tanımı içerisine giren yerlerin belirlenmesi hükümetin temel politikalarından biri olmuştur. Bu politikayla orman köylüsü ile hükümet mahkeme salonlarında ilk kez bir araya gelmiştir.

1937 yılı ormancılık politikalarında yeni bir dönemin başlangıcı olarak değerlendirilir. Yasanın halka dönük kısmı ormanlara köylünün girmesinin

⁷²⁵ Prof. Dr. Turhan İstanbullu, “Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları”, s.142. Bkz. Prof. Dr. Turhan İstanbullu, “Ormancılığımızın 150. Yılında Ormancılık Politikamız ve Mevzuatımız”, s.329.

⁷²⁶ Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi- II 1931–1938, Tek Partili Cumhuriyet**, s.249. Bkz. Prof. Dr. Turhan İstanbullu, “Ormancılığımızın 150. Yılında Ormancılık Politikamız ve Mevzuatımız”, s.328–329.

⁷²⁷ Prof. Dr. Turhan İstanbullu, “Ormancılığımızın 150. Yılında Ormancılık Politikamız ve Mevzuatımız”, s.328.

yasaklanması şeklinde somutlaşmıştır. Bu yasayla orman köylerinde yaşayanların evlerinden çıktıkları an suçlu konuma düşmeleri olası bir durumdur. Hükümet politikaları temelde köylüyü ormandan uzaklaştırmak üzere kurulmuştur. Bu politika orman köylüsünü içinden çıkılmaz bir duruma düşürmektedir. 3116 yasanın 15. maddesinde “*Sınırlanmış Devlet ormanları içinde veya dışında bulunan köylerin ve dağınık evlerin ve açılmış tarlaların ormanlara ziyarı dokunduğu anlaşılır veya halkın, memleketin sıhhat, selâmet ve menfaati icabı orman olmıyan muayyen bir sahada orman yetiştirmek icab ederse, burada oturanlar Vekiller Heyeti karar ile başka yerlere kaldırılabilir. Bunların bıraktıkları gayrimenkuller orman mefhumuna girer.*”⁷²⁸

Bu yasanın kapsamına girmeyen orman içi köy yoktur. Ülkedeki en fazla orman köylüsü Karadeniz bölgesindedir. Bu bölgedeki yerleşmeler genellikle orman içine serpilmiş karyelerden oluşur. Bunların geçimlerini büyük kısmı orman mahsulüyle yapılmaktadır. Bölgede bunun dışındaki ekonomik etkinliklere de pek müsait değildir. Örneğin Rize’nin Çaybaşı bucağında geçimlerini ormancılık dışında hayvancılıkla uğraşarak sağlayanlar yazları topladıkları otların kışın hayvanlarına yetmediği için meşe, bulamazlarsa ıhlamur ve karaağaç yapraklarını toplayıp suda kaynattıktan sonra, deniz suyu ile karıştırıp kışın hayvanlarına vermektedirler. Ağaç yapraklarını bu şekilde pazarda da satmaktadırlar. Buna benzer ekonomik etkinlikler bölge genelinde yaygındır. **Orman Kanunu**’nun 15. maddesine göre bu köylülerin tümü suçlu konumundadır.⁷²⁹

Yine **Orman Kanunu** ile hayvanların ormanlardan geçişi ve faydalanması belli kurallara bağlanmıştı. Özellikle isimleri yasada açıkça belirtilen, keçi ve devenin ise -orman içinde bulunmasının dahi yasak- ormandan hiçbir şekilde geçmemesi de kanunun hükümlerindedir. Bu yasak dağ köylerinde keçiden başka hayvan yetiştirme şansı olmayan orman köylüsü için bir yıkım olmuştur.

İsveç’li orman mütehassısı Manfred, Türkiye’de ormanların işletilmesi ve orman politikalarının oluşması amaçlı ülkeye davet edilen yabancı uzmanlardandır. Manfred, gelecekte orman politikalarının belirlenmesinde fikirlerinden başvuru

⁷²⁸ **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

⁷²⁹ Şeref Nuri İlkmen, “Orman İşletmeciliğinde Devletçilik Problemi ve Ormancılık Politikalarımızın Ana Davaları”, **Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlimi Görüşler**, Ankara, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1951, s.26.

bir uzmandır. Dolayısıyla bu uzmanın Türkiye için önerdiği orman politikası Cumhuriyet hükümetlerince ciddiyetle uygulanmış olduğunu görmekteyiz. Manfred'e göre orman işletmeciliğinin ekonomik bir müessese olduğunu bu itibarla ticari usullerle idare edilmesi gerektiği şeklindedir. Manfred, Türkiye'deki ormancılığın bu bilinçle uygulanmadığını söyleyip, devlet ormanlarından tenzilatlı satışların durdurulması gerektiği, devletin büyük masraflarla bu ihtiyaçları temin yoluna gitmesinin oluşturduğu zararı yok etmek gerektiğinin altını çizmiştir. Manfred'in Türkiye için önerdiği orman işletme modeli, öncelikle ormanların mevcut tahripten kurtulması için yapılacak masrafların halk tarafından karşılanması gerektiğini söyleyip, verimli ormanlardan elde edilen kazançların da hazineye aktarılması gerektiği şeklinde özetlenebilir.⁷³⁰

4785 sayılı yasayla şekillenen ormancılık politikalarına göre, orman köylüsünü devamlı suretle ormanı yok eden bir unsur olarak görülmüştür. Cumhuriyet elitlerince genel kabul görmüş bir anlayışa göre “ *Dağ ve orman köylüsü ormana, çiftçiliğinin, hayvanlarının ve dolayısıyla kendi hayatının düşmanı nazarıyla bakar*”⁷³¹ şeklinde özetlemişlerdir.

Bu politik yaklaşımın köylülerin eğitilmesi amacıyla Köy Enstitüleri, Halk Odaları ve Halkevleri kurulmuştur. Buralarda, -birçok alanda olduğu gibi- ormancılık konusunda halkı bilinçlendirme görevi -köyde ikamete zorlanan- öğretmene yüklenmiştir. Hükümetin köyde gayri resmi temsilcisi konumunda olan öğretmen, köylülere hükümetin politikalarını benimsetmekle görevlendirilmiştir. Ne var ki bu politik hedefin de gerçekleşmediği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda yapılan ankette ilginç sonuçlara ulaşılmıştır. Orman köylülerine sorulan, en çok kimden fikir alırsınız sorusuna oransal olarak en fazla Muhtar, daha sonra Köy Ağası, ardında da Köy İmamı olarak cevap vermişlerdir. Anket sonucunda köylülerin neredeyse hiçbirinde Köy Öğretmeni şeklinde bir cevap alınmaması ise ilginçtir. Eken dönem cumhuriyet hükümetlerinin amaçlarını gerçekleştirmek ve köylüleri modernleşmede

⁷³⁰ Prof. Manfred Nâslund, **Ormanlarımız ve Ormancılığımız Hakkında müşahedeleri ile Orman Araştırma Enstitüsü Kuruluşu için verdiği Ön Rapor**, s.11,12.

⁷³¹ Fikret Saatçioğlu, “Memleketimizde Ziraatle Orman Arasındaki Mücadele ve iç İskân Zarureti”, **Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlmî Görüşler**, Ankara, Türkiye Ormanlılar Cemiyeti, 1951, s.35.

de görevlendirdikleri öğretmelerin toplumca fazla ciddiye alınmadığını göstermesi bakımından bu araştırma ilginç bilgiler içermektedir.⁷³²

Ülke gerçekleri hayvancılığı köylünün temel geçimi olduğu gerçeğini değiştirmesinin mümkün olmadığını da ortaya koymaktadır. 1937 yılında “*Ya Keçi Ya Orman*” sloganı ile başlanan mücadelede⁷³³ 8 yıl sonra gelinen noktada keçinin zaferi niteliğinde gibidir. 1947 yılında yapılan tespite göre ülkede, 24 milyon 946 bin koyun, 12 milyon 884 bin kıl keçisi, 4 milyon 162 bin tiftik keçisi, 13 milyon 699 bin büyük baş, ceman 55 milyon 241 bin adet hayvan olduğu tahmin edilmiştir.⁷³⁴ Bu rakamlar köylünün yaşayabilmek için hayvancılıktan vaz geçmesinin mümkün olmadığını göstermektedir. Hükümetin politikalarına karşı halkın keçiden vaz geçmemesi ilginç bir çatışma olarak da görülebilir.

Adil Gökşin imzalı “Orman ve karakeçi” başlıklı bir makale dönemin ormancılık politik anlayışını yansıtmaları bakımından önemlidir. Makalede, Ormanın maruz kaldığı bin türlü belalardan en önemlilerinin insan, hayvan ve yangınlar sonucu meydana geldiği değerlendirilmesinde bulunmuştur. Gökşin makalesinde, bu etmeler üzerinde tek tek durmaktadır. Yaptığı değerlendirmeye göre Gökşin, karakeçi memleketimizin hemen hemen her tarafında bulunmakla beraber en kesif olduğu yerlerin, Akdeniz sahil çevresi ile Marmara’ya doğru gidildikçe azaldığı iç ve doğuya ise iyice seyrekleştiği tespitinde bulunmuştur. Ayrıca karakeçinin ormanların çok olduğu yerde yoğun olarak bulunduğu, hayvancılıktaki değerinin ise koyuna ve tiftik keçisine göre daha aşağı olduğu şeklindedir. Yapılan değerlendirmede, karakeçinin etinin yenilmediği, sütünün içilmediği, kılının sert ve kalın olduğunu belirtilmiştir. Pek hırçın olduğu için zapt edilmesinin de güç olduğundan bahsedilen keçinin ağaçlık mntıkları sevdiğini söyleyip, halk arasında “*keçinin uyuzu pınarın başından su içer*”, “*keçinin sumağa ettiğini sumak ta keçiye eder*” gibi atasözleri ile karakeçinin ne kadar sevimsiz bir hayvan olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Makalede, “*keçi ile orman yan yana durmaz*” değerlendirmesinde bulunmuştur. Keçinin orman varlığının zararına çalıştığını nerde bir keçi varsa orda ormanın yok

⁷³² İbrahim Yurt, Gül Ergin, Hüseyin Tekin Sevil, **Orman Köylerinin Sosyo- Ekonomik Durumu**, Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı, 1971, s.94.

⁷³³ 1937-1945 yılları arası dönem kast edilmiştir.

⁷³⁴ Gafur Acatay, Orman ve Otlatma, **Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlimi Görüşler**, Ankara, Türkiye Ormanlılar Cemiyeti, 1951, s.63.

olduğunu söylemiştir. Makalede “*Ya keçi ya orman*” yada “*keçinin olduğu yerde orman olmaz*” denmesi bu gerçeğin bir sonucudur. Keçi hakkındaki değerlendirmelerine devam eden Gökşin, keçinin önündeki otu yemediğini gidip en taze filizin ucundaki körpçük filizi yediğini söyleyip, “*hele iki ayağını kaldırıp ağaçlara tırmanışı var ya kabul edilemez*” değerlendirmesinde bulunmuştur. Keçinin ormanı kökünden söküp tarla haline getirmediğini ancak ormanı çalılık haline dönüştürdüğü gerçeğini dile getirmiştir. Keçinin zararının yangından daha kalıcı ve etkili olması değerlendirmesinde bulunan Gökşin, yangın sonucu yanan sahanın orman olmaktan çıkmadığını bu sahada tekrar orman yetiştirilebileceğini açıklamıştır. İnsanın yaptığı zararların da belli bir zaman sonra telafi edilebileceğini söyleyen Gökşin değerlendirmesinde, ancak keçi için durumun farklı olduğunu söylemiştir. Keçinin yaptığı tahribatın kalıcı olduğunu ormanı ormanlıktan çıkardığını kalıcı olarak çalılık haline getirdiğini ifade etmiştir. Filhakika 3116 sayılı yasanın 41. maddesince tiftik ve kıl keçisinin ormana her ne suretle olursa olsun sokulamayacağını hatırlatan yazar, ormanda dolaşan göçebelerin keçi yetiştirmekten kurtarılması gerektiğini söylemiştir. Makaleyi, Cumhuriyet dönemi ormancılık politikasının parolası *ya keçi ya orman* şeklinde bitirmiştir.⁷³⁵

Bu dönem ormancılık politikası içerisinde en önemli unsurlardan biri de, ormanları korumak amaçlı oluşturulan askeri teşkilattır. 1945 yılına kadar görevli olan Orman Koruma Teşkilatı’nın yaptığı bazı uygulamalar vardır ki bu da başlı başına bir çalışma konusu olabilecek niteliktedir. Bu askeri koruma örgütünün, orman köylülerine ve yerleşim yerlerine yaptıkları filli müdahalelerin ne ormanla ne de orman suçunu önleme ile bir ilgisi yoktur. 1937–1945 yılları arası dönemde hükümet politikanın halka kabul ettirilmesinde en büyük unsur olan askeri teşkilatlar halkta jandarma, fobisine neden olmuştur.

1945 yılında kabul edilen 4767 sayılı yasa ile orman koruma teşkilatı yerini Orman Muhafaza Teşkilatına dönüştürülmüştür.⁷³⁶ Bu yeni teşkilatın da geniş haklarla donatılması -silah taşıma ve kullanma hakkına sahip olması- orman

⁷³⁵ Adil Gökşin, “Karakeçi ve Orman”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1944, s.121–128.

⁷³⁶ Yaşar Özcan, “Oranlarımızın Korunması”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987, s.130.

köylülerinde yeni simgesel tipin oluşmasına neden olmuştur. Ormancı işte bu yasayla halkta destanlaşan bir figür olarak kendisini göstermektedir.

Ormancılık politikaları sadece orman köylüsü üzerinde etki yapmamıştır. Bunlara dayalı olarak orman karyelerinin dışında kalan köy kasaba ve şehirlerde de önemli sosyal değişmelere sebep olmuştur. Orman politikalarının toplumun büyük bir kısmı üzerinde etki yaptığı ve çok geniş sahalarda izler bıraktığı görülmüştür.

3.4.2.Yasal Değişikliğin Yorumu

Orman suçları ile ilgili ilk yasal tedbirler 1869 **Orman Nizamnâmesi**'nde yer almıştır. Ancak daha önceki dönemlerde de orman suçlarına dair cezalara rastlanmaktadır.⁷³⁷ Getirdiği hükümler ve yasalda sertlikler 1937 yıl ve 3116 sayılı yasa kadar etkili olmamıştır. Dolayısıyla bu tarih ormancılık ceza hukuku açısından bir dönüm noktasıdır. 3116 yasanın getirdiği yeniliklerin başında, ormanlardan köylülerin zati ihtiyaçları için meccanen intifa haklarının ortadan kaldırılması gelmektedir. Yasayla orman köylüleri zati zorunlu ihtiyaçlarını, 1937–1938 yılları arasında müzayede sonucuna göre oluşan rakamın %25'lik kısmını ödeyerek sahip olabilmişlerdir. Orman köylülerinin bu parayı ödemekte zorlanmaları ve diğer başka sebeplerle değiştirilen 3444 sayılı yasaya göre müzayede kaldırılmış, ödenecek miktar ise %10'na tekabül eden kısmına çekilmiştir. **Orman Kanunu**'nun 18.,19.,20. Maddelerine göre muhtaç orman köylülerinin ev, samanlık, ahır gibi zati ihtiyaçları için tarife bedeli üzerinden ve aynı köylerin cami, okul ve köprüleri için ayrıca kerestelik tomruk verilmesi kararlaştırılmıştır. Halkın ormanda kendiliğinden çıkan, salep, mantar, kitre, çilek, soğan, kocayemiş, alıç vs. gibi toprak ürünleriyle ağaçlı yerlerdeki otlardan parasız ancak izinle yararlanma şartı getirmiştir. Bu yasa belirtilen orman mahsullerinden toplam hakkı, 4785 sayılı yasayla kaldırılmıştır. Olağanüstü doğal olaylar ile iskâna tabi tutulalar için gerekli zati ihtiyaçlarının bir kereye mahsus bedava verilmesi İcra Vekilleri'nce kabulü ile yapılması kararlaştırılmıştır. Orman köylüsünün ormanlarda çalışmasında öncelik verilmesi de yasa ile kararlaştırılmıştır. 3116 sayılı yasa göre orman köylüsü tanımı kısa bir süre

⁷³⁷ Metin Özdönmez, **Türkiye'de Orman Suçları Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar**, İstanbul, Orman Genel Müdürlüğü, 1969, s.19.

sonra değiştirilmiştir. Başlangıçta ormana 5 km. mesafede olan yerler orman köylüsü statüsünde iken yapılan değişiklikle mesafe 10 km çıkartılmıştır. Ayrıca köylüye orman ticareti yapma izni Ziraat Vekâleti'nin yetkisine bırakılmıştır.⁷³⁸

3116 sayının birinci maddesi ormanın tanımını içermektedir. 1945 yılında çıkan 4785 sayılı yasa ise bu maddenin zeyli hükmündedir. Yapılan bu yasal değişiklikle ormanın tanımı da değişmiştir. 4785 sayılı yasayla 5. hektarlık sınır kaldırmış bu alandan daha küçük olan ağaçlıkları da orman tanımına dahil etmiştir. Daha da önemlisi bir yerin orman olup olmadığına Tarım Bakanlığı'nın salâhiyetine bırakılmıştır. Yasa uygulamada tüm ağaçlık alanları orman statüsünde görüp devletleştirmiştir. 4785 sayılı yasanın uygulanması yasanın sosyal boyutu ve insan ihtiyaçlarını karşılayamadığını göstermektedir.⁷³⁹ 4785 sayılı yasa ile ormanlardan her türlü ağaç kesmek ya da orman mahsulü çıkarmak suç sayılmıştır. Suçlular hakkında 3116 sayılı yasadâ belirlenen cezalar öngörülmüştür.⁷⁴⁰

1 Haziran 1937 yılında uygulamaya başlayan 3116 sayılı **Orman Kanunu** ile orman suçlarında ciddi bir artış yaşanmıştır. Bu yasa göre orman suçlarından bazıları şunlardır: Orman mahsullerinin izinsiz alınması da yasaklanmıştır. Bu mahsuller ise, her nevi ağaç ve bu ağaçlardan imal edilen kereste, ıhlamur, palamut, katran, çıra, salep, yer mantarı, kitre, çilek, kocayemiş, soğan, alıç gibi ağaç ve toprak olarak tanımlanmıştır. İzinsiz olarak ormandan meyve, tohum ve her çeşit ürünü (salep, yermantarı, kozalak, kuru kök, her türlü artık, yerde yatık devrilmiş kuru ağaç, kuru yapraklar...) toplayıp götürmek (Madde 23, Ceza Hükümü Madde 107), zati ihtiyaçları başkalarına satmak (Madde 24, Ceza Hükümü Madde 104.), orman içinde yerleşmek, tesisler yapmak ve yeniden tarla açmak (25 ve 53 Madde, Ceza Hükümü Madde 109), Orman civarında ve yasaklanmış mahallerde tesisler yapmak, (Madde 24, Ceza Hükümü Madde 110), ağaçları keserek damgayı dip kütükte bırakmadan veya yüksekte kesmek (53,68 Madde, Ceza Hükümü Madde 112), nakliye tezkeresiz

⁷³⁸"1939 Yılı Tamimler Dergisi", **İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1937-138-1939-1940-1941-1942 Tamimler ve Tebliğler**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1943,s.205. Bkz. Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.457,458.

⁷³⁹ Prof. Dr. Turhan İstanbullu, "Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları", s.142.

⁷⁴⁰ Metin Özdönmez, **Türkiye'de Orman Suçları Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar**, s.36-37.

ağaç taşımak (Madde 36, Ceza Hükümü Madde 112), damgasız tomruk taşımak (Madde 39, Ceza Hükümü Madde 113), orman yangını çıkarmak, müsadere karar verilecek kaçak orman ürünlerini bilerek satın almak, taşımak, işlemek, kabul etmek veya saklamak (Madde 120 aynı madde ile cezası belirtilmiş), Fevkalade zamanlarda, ormanlara girme yasağına uymamak, (Madde124 cezası aynı maddede), ormanların içinde veya yakınında ateş yakarı veya yangın belirtisini görüp haber vermemek, (Madde 36, Ceza Hükümü Madde 115), orman yangınlarını söndürmeye gitmemek, gidip te çalışmamak (Madde89, Fırka 1, Ceza Hükümü Madde 116), devlet ormanlarda mevcut, yaylak, kışlak, otlak ve sulama gibi hakları olanlar orman idaresinin belirttiği yerden girip çıkmamak (tıftık keçisi, karakeçi ve devenin ise girmesi kesinlikle yasaktır) (Kanun 41. Madde, Ceza Hükümü 113. Madde), devlet ormanlarında otlatmak izne bağlanmıştır izinsiz ormana hayvan sokmak (42. Madde, Ceza Hükümü Maddesi 114), görevli memurların uyarılarına kayıtsız kalmak, (Madde 89, Fırka 2, Ceza Hükümü Madde 116), ormanların içinde ateş yakmak ve sönmemiş sigara atmak, (Madde 123, Ceza Hükümü Madde 566/1 Maddesi), özel orman sahiplerine verilecek plan gereği, zorunlu oldukları ağaçlama, imar temizleme işlerinin yapmamak suç kapsamında değerlendirilmiştir.⁷⁴¹ Kanunda orman yakma suçları ile ilgili hükümler yer almıştır. Kasten veya kasıtsız orman yakanlar, Türk Ceza Kanunu hükümlerine tabi tutulmuştur.

Orman suçu işleyenlere uygulanacak zabıt örnekleri ise şu şekilde tanımlanmıştır: Suçlular hakkında bir zabıt tutulur. Buna da zabıt vakası denir. Mahkemeler orman davasını acele görmekle mükellefler. Orman davalarında zaman aşımı bir yıl olarak belirlenmiştir. Suçlu yakalandığında elindeki oran mahsulüne el konulurdu. Ayrıca bu suçlara verilen cezalar içerisinde taşıma vasıtaları hakkında müsadere hükümü de -yasanın 120. Maddesi- yer almaktadır. Buna göre suçu işleyenden başkasına ait olduğunu ispat edilemeyen nakil vasıtaları (hayvan ve diğer taşıtlar) müsadere edilir. Bu malların daha sonra satılarak parası devlet bankasındaki hesaba yatırılır.⁷⁴² Suçu yakalama ve zabıt tutma yetkisi orman memurlarının görevidir. Orman memurları suçta kullanılan nakil vasıtaları ile orman mahsulü

⁷⁴¹ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.492-493.

⁷⁴² Metin Özdönmez, Türkiye’de Orman Suçları Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar, s.118.

malları zapt etmek ve icabında suç işleyenleri yakalamak salahiyetine sahiptir(Madde 79).⁷⁴³

Orman Kanunu'na göre müsadere işlemlerinin yapılması sonucu malların depolara veya ahırlara götürülmesi gerekmektedir. Ancak bu uygulamada birçok zorlukla karşılaşmıştır. Bu altyapı tesisleri birçok yerde olmadığı için geçici çözümler üretilmiştir. Bu çözümlere göre müsadere edilen nakil vasıtaları yed-i emine teslim edilmiş ancak bu görevli malları tanımadığı için birçok malın burada değiştirilmiştir. Bu durum sıkça görülen vakalardan olup, davanın seyrini bile değiştirebilmektedir. Bu karışıklıktan faydalanıp berat eden birçok zanlı vardır.⁷⁴⁴ Orman suçları müteallik davalar mahkemelerce öncelikli görüşülmesi hükmüne bağlanmıştır.

3116 Kanun gereğince ormanın sınırlarının da belirlenmesi istenmiştir. Buna göre, beton yere dikilmiş ve gömülmüş kazıklar, taş duvarlar, hendek, ağaç direk, beyaza boyanmış veya kireçlenmiş taşalar orman sınırlarını gösteren sabit işaretler olup değiştirilmesi veya tahrip edilmesi suç sayılmıştır.⁷⁴⁵

3116 sayılı **Orman Kanunu**, ormanların devlet tarafından işletilmesini esas alarak ormanlardan yapılacak üretim, imalat ve taşıma işleriyle ormanın bakım, imar, ağaçlama ve yol yapımı gibi işlerde orman içi ve kenarında oturan köylülerin tespit edilen birim fiyatlarla (Vahidi fiyatla) çalışmaların öncelik verilmiştir.⁷⁴⁶ Bir yandan yasada böyle bir uygulama ile orman köylüleri kalkındırmak hedeflenirken bir yandan da orman köylüsünü ormandan uzaklaştırmak hedeflenmiştir.

1945 yılında, Orman Kanuna ek olarak çıkartılan 4785 sayılı kanun, ormanlar tamamen devletleştirilmiştir. Kanunda orman suç ve cezalarına ilişkin hükümler yer almamıştır. Bunun yerine suç ve cezalar 3116 sayılı yasaya göre uygulanmaya devam edilmiştir. 4785 sayılı yasayla, devletleştirme dışında bırakılan (Köy, Belediye, Özel idare, kamu tüzel kişiliklerine ilişkin)ormanlarda, bakanlığın izni olmadan tesis yapmak, ağaç kesmek ve her türlü ürünü çıkarmak suç sayılmıştır. Suçlular 3116 sayılı kanunu madde 2/D fırcasına göre cezalandırılacağı belirtilmiştir.

⁷⁴³ **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

⁷⁴⁴ Metin Özdönmez, **Türkiye'de Orman Suçları Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar**, s.137.

⁷⁴⁵ Mithat Eryılmaz, **Orman ve Korunması Bilgileri**, s.27–28–29.

⁷⁴⁶ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.225–226.

1950 yılında çıkartılan 5653 sayılı ek **Orman Kanunu** ile 3116 sayılı kanunda yer alan suçlardan bazıları değişiklik yapılmıştır. Değişiklikler genelde hapis cezasının para cezasına çevrilmesi şeklinde özetlenebilir.⁷⁴⁷

3116 sayılı yasa ile belirtilen cezaları değerlendiren Kemalist yazarın ekseriyetinin görüşü “*orman suç ve cezaları bakımından en modern ve ileri hükümleri getirmiştir*” değerlendirmesinde bulunmuşlardır.⁷⁴⁸

3.4.3.Yaşanan Sosyal Sorunlar

Cumhuriyet entelektüellerinin orman köylüsüne bakışını yansıtan örneklerle dolu olan bir ormancılık külliyyatına sahibiz. Bu külliyyatta, orman köylüleri için devlete ödedikleri vergi miktarı kadar bir değer biçme anlayışı vardır. Orman köylülerini “*dünyanın en güzel karaçam ormanları içinde birinci derecede zararlı olan bu köylüler, tamamen ormanın yaşama sahası içinde kilitlenmiş....*”⁷⁴⁹ iptidai bir varlık olarak gösteren anlayışta orman köylülerinin geçim kaynaklarından olan kara keçi için ise “*Bu insanlar 20 inci yüzyılda artık keçi otlatmak gibi iptidai çobanlık hayatından kurtarmak ...*”⁷⁵⁰ temel hedef olarak belirlenmişlerdir.⁷⁵¹

Orman Kanunu'nun bu anlayışla uygulamaya başlanması, toplumda hemen karşılığını bulmuştur. Odun ve odun-kömürünün piyasada hızlı bir şekilde azalması bunlardan biridir.

Bursa'da odun ve odun kömürünün pazardaki miktarında çok ciddi oranda bir azalma yaşanmıştır. Bu durumu paraya dönüştürmek isteyenler fırsatçılar bu malları yüksek fiyatlarla piyasaya sunmuşlardır. Yapılan haberlere göre fiyatların aniden iki üç misline çıkması rağmen piyasada odun ve kömür bulmanın zorlaştığı belirtilmiştir. Günün belli saatlerinde oduncuların hayvanları ile şehre geldiklerinde meydana gelen o canlılığın birden kesilmesi birey ve şehrin üzerinde olumsuz bir hava oluşmasına neden olmuştur. Bu kasvetli ortamı acı ile seyreden şehirliler bir ilaç gibi ruhlarını dindiren bu geçmiş manzarayı artık sadece yâd etmekle yetinmeye

⁷⁴⁷A.e., s.492-493.

⁷⁴⁸**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.492.

⁷⁴⁹Fikret Saatçioğlu, “Memleketimizde Ziraatle Orman Arasındaki Mücadele ve iç İskân Zarureti”, s.3.

⁷⁵⁰Saatçioğlu, s.43.

⁷⁵¹Özelde bahis geçen yer: Kütahya'nın Simav İlçesine bağlı 250 nüfuslu Çamlık Köyü'dür. Köyde verilen yıllık vergi ise, 80–100 lira arasındadır. (1951 yılı öncesi). Bkz. Saatçioğlu, s.43.

başlamışlardır.⁷⁵² Benzer durumlar ülkenin değişik yerlerinde de yaşanmaya başlanmıştır. Yetkililer yasanın böyle bir duruma sebep olmayacağını söyleseler de piyasada bunun önüne geçememişlerdir

Bursa'daki yasa sonrası oluşan bu yeni durum artık sosyal bir sorun olmanın ötesine geçmiştir. Odun ve kömür fiyatlarının hem aşırı yükselmesi hem de bulunamaması valiliği harekete geçirmiştir. Vali Şefik Soyer, ilk iş olarak şehirde odun ve kömür deposu olanlara birer beyanname göndererek ellerindeki odun ve kömür miktarını tespit etmek istemiştir. Ne var ki bu tür uygulamalar halkın aleyhine neticeler doğurmuştur. Valiliğin bu uygulaması depo sahiplerinin kendi yolsuzluklarını ortaya çıkarmamış aksine depo sahiplerine hükümetin politikalarının zayıflıklarını tespit etme fırsatı vermiştir. Bu yeni uygulamayla odun ve kömür piyasaya sürülmeyip gizli bir şekilde, daha yüksek fiyatlarla verilerek adeta karaborsacılık teşvik edilmiştir.

Bursa Valiliği bu yeni uygulama kapsamında köy muhtarlarıyla da bir araya gelmiştir. Vali muhtarlara verdiği bilgide, ormanların artık sadece devlet tarafından işletileceğini, köylünün ormandan istediği gibi ağaç kesemeyeceğini söyleyip, devletin köylülere tarife bedelini ¼ oranında bir fiyatla, orman memurlarının gösterecekleri yerlerden köylünün temin edebileceğini anlatmıştır. Bu toplantılarda anlatılanların muhtarlar ve köylüleri ne kadar mutlu ettiği malumdur. Ancak hükümetin politikalarını savunan dönemin gazeteleri, Bursa'daki köylülerin pazara odun ve kömür getirmemelerinin yasayla değil mevsimsel olduğu şeklinde komik bir değerlendirme yapmışlardır.⁷⁵³

Odun ve kömür sıkıntısı çeken birçok şehirden biri de Konya'dır. Konu ilgili haber veren M. Çankaya, yasanın uygulanmaya başlaması ile birlikte odun ve kömür sıkıntısı yaşanmaya başlanan şehirde odun ve kömür yokluğu had safhaya çıkmıştır, şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Habere devamlı, daha önceki yıllar aynı mevsimde kilosu 60 para olan odun ile kilosu 10 kuruş olan kömür fiyatları yasadan sonra çok yüksek rakamlara fırladığı buna rağmen eskiden pazarda açıktan satılan bu malların artık gizliden gizliye satıldığını odunun ise sanki hiç pazarda satılmayan bir maddeymiş hükmünde olduğu değerlendirmesinde bulunulmuştur. Haberde, bu

⁷⁵² Cumhuriyet gazetesi, 21 Haziran 1937.

⁷⁵³ Cumhuriyet gazetesi, 24 Haziran 1937.

durumun sebebinin kaçakçılıktan kaynaklanan saklama olmadığı bunun tek mümessilinin durumdan daha çok kar etmek isteyen karaborsacılar olduğunu söylemiştir. “*Sanki odun ve kömür esrar eroin gibi gizli bir madde haline gelmiş,*” değerlendirmesiyle ilginç bir benzetme yapılarak mevcut dönemin zihnimizde canlandırılmasına da katkı sağlamaktadır. Yazıda *kömürün kilosu 10 kuruş derseler size deli derler* değerlendirmesini yapıp, buna rağmen ne kömür nede odunun olmadığını belirtmektedir. Duruma neden olanları karaborsacılık peşindeki esnaf ile bu duruma önlem almayan belediye yetkililerini suçlayarak Konya’daki yaşanan sıkıntıyı özetlemiştir.⁷⁵⁴

İstanbul’da benzer bir durum yaşanmıştır. Başlangıçta, İstanbul’da odun ve kömürün çekisini⁷⁵⁵ hiç görülmedik bir şekillide arttığına dair haberler gazetelerde yer almaya başlamıştır. Halk bu durumun en büyük nedeninin odun ve kömür azlığı olduğu şeklinde yorumlar yapılmıştır. Yaşanan bu gelişmeler ülkede karaborsacılar diye yeni bir sınıfın ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁷⁵⁶ Bu yasanın oluşturduğu ortamı fırsata dönüştürmeye çalışan karaborsacılar, şaibeli bir şekilde elde ettikleri mahsulün halka ulaştırılmasında aracı bir rol üstlenerek halkın yanında görünmeye çalışırken aslında tek parti siyasetçileri ile oluşturdukları ittifakla halkı sömürmüşlerdir.

Orman Kanunu’nun çıkması ile başlayan kesim yasağı orman kesim ihbarlarının da artmasına neden olmuştur. Yapılan birçok ihbar farklı sebeplere binaen da olabilmektedir. Bu duruma bir örnek olay İstanbul- Çatalca’da yaşanmıştır. Yapılan ihbarda elinde odun ve benzeri eşcar mahsulatı bulunduğu ihbarın asılsız olduğunu ortaya çıkmıştır. Kişinin elinde bulunan orman ürünlerinin yasadan önce yapıldığı şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır.⁷⁵⁷

Dönemin gazete ve dergilerinde yaşanan bu yeni durumun suçlusunu tespit etme telaşında sorun hep köylü, esnaf ve yerel yönetimlerde aranmıştır. Ülkenin birçok yerinde benzer durumlarda yapılan eleştiriler hep aynı döngüde devam etmektedir. Bu durumun dışına çıkıp hükümet politikalarını eleştiren gazeteler çeşitli cezalarla susturulmaya çalışılmıştır. Tasviri Efkar, Tan ve Haber gazetelerinin

⁷⁵⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 28 Haziran 1937.

⁷⁵⁵ 1934 yılına kullanılan bir ağırlık ölçü birimi olup, 225.872 kilograma isabet etmektedir.

⁷⁵⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 24 Haziran 1937.

⁷⁵⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 25 Haziran 1937.

yedişer gün kapatılma cezalarının gerekçesi hükümetin umumi siyasetine dokunacak yayında bulunma olarak gösterilmiştir.⁷⁵⁸ Tek parti iktidarının bu uygulaması, 1924 yılında itibaren devam edegelen bir politik anlayış olarak sürmektedir.⁷⁵⁹

Ülkenin oduna olan ihtiyacı yanında köylerde yaşayanlar için odun hayati öneme sahiptir. Şehirde yaşayanlar bu ihtiyaçlarını elde ettikleri gelirlere göre parayla temin ederek sürdürmekte iken, düzenli bir kazancı olamayan kırsal yerleşim yerlerindeki bu zorunlu ihtiyacı ormanlardan uzun yıllar meccanen karşılamışlardır. 3116 sayılı yasa ile köylülerin ormana girmesi ve orman ürünlerini taşıması yasaklanmıştır. Bu yasaktan sadece yakacak odun üretimi değil ormandan elde edilen birçok ürünün de üretiminin durması ya da iyice azalmasına neden olmuştur. Bu değişiklik başta orman köylüleri olmak üzere ormanla ilgili atölye sahiplerini ve küçük tüccarları da etkilemiştir. Odun bulmakta zorlanan bu küçük esnaftan bazıları çözümü orman memurları ile işbirliği yapıp kaçak odun temin etme yoluyla çözmeye kalkışmışlardır.⁷⁶⁰

Yasadan ilk etapta en çok etkilenen iki orman ürünü olmuştur. Bunlardan bir odun diğeri de odun-kömürüdür. Bu iki ürün yasanın çıkmasıyla birlikte karaborsaya düşmüştür. Ancak bu iki ürün toplumun temel ısınma ihtiyacını temin ettiği maddelerdir. Köy ve kasaba için odun sadece bir ısınma aracı olarak değil aynı zamanda bir enerji kaynağı niteliğindedir.

3116 yasayla meydana gelen kısıtlamaların oluşturduğu sıkıntıların sık sık gündeme gelmesi dönemin entelektüelleri konu üzerinde makaleler yazmaya itmiştir. Ali Kemal Yiğitoğlu, Türkiye’de en yaygın olarak kullanılan ısınma araçlarının odun ve kömür olduğunu belirterek başladığı yazısında, aynı işlevi gören maden kömürünün kullanımı ise son derece az olduğunun tespitini yapmıştır. Bunun sebepleri üzerinde duran Ali Kemal, bu durumun oluşmasında öteden beri devam edegelen alışkanlıkların yanında maden kömürünün yaygın bir kullanımının

⁷⁵⁸BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:92, Dosya No:85, Sıra No:17.

⁷⁵⁹1924 yılında kapatılan gazete ve dergilerden bazıları Tevhid-i Efkâr, Son Telgraf, İstiklal, Sebül-ür Reşat, Aydınlık, Orak Çekiç, Press du Soir, Seda-yı Hak, Sayha, İstikbal, Kahkaha. Bkz. Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I 1924–1930 Devrimler ve Tepkileri**, s.136. ; Bkz. Zaman ve Sonposta Gazetelerinin yayınlarının durdurulması için, Bkz. BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 49, Dosya No: 72, Sıra No:13.

⁷⁶⁰“1942 Yılı Tamimler Dergisi”, **İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1937–138–1939–1940–1941–1942 Tamimler ve Tebliğler**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1943, s.112–113.

olmamasının yattığı, belki de halkın bundan haberinin olmadığından bahsetmiştir. Bu durumun odun sarfiyatını arttırdığını ayrıca uzun kış aylarının da bu sarfiyatın artmasına neden olduğunu yazmıştır. Yazısına devamla, yakacak odun sarfiyatının sürekli bir artış halinde olduğunu bu durma ısınma aracı olarak kullanılan sobanın, odun kullanılmasına uygun kömür kullanılmasına uygun olmamasını sebep olduğunu söylemiştir. Ali Kemal ısınma amaçlı, köylerdeki ocağın, şehirlerde ise sac sobanın, kömür yakmaya uygun olmadığı açıklamıştır. Odun istihlakinin fazlaşmasının bir diğer sebebi de nüfusun sürekli olarak artması olarak göstermiştir. Ali Kemal'in yaptığı tespite göre, Anadolu'da hamam, fırın, değirmen gibi yerlerde de odun istihlakinin fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında küçük sanayi kolları ile demiryollarında enerji amaçlı odun kullanımının halen devam ettiğini söylemiştir.

Yiğitoğlu makalesinde, odun istihlakinin sebeplerini saydıktan sonra bazı ülkelerle ülkedeki odun tüketimini karşılaştırmıştır. Türkiye'de adam başına 550 dm³ yıllık yakacak odun miktarı vardır (1939 yılı itibariyle). Bu rakamın gelişmiş ülkelere nazaran fazla olmadığını belirtip, Almanya'da bu oranın 651 dm³ olduğunu söyledikten sonra Almanya'da biricik kullanılan maddenin odun olmadığını dile getirmiştir.

Ülkede step sahalarda oduna alternatif olarak kullanılan tezeğin ülke nüfusunun yaklaşık %32 kadarının kullandığını belirtmiştir. Tezeğin oduna alternatif olmasının mümkün olmadığını belirten Ali Kemal, oduna alternatif olarak maden kömürünü göstermiştir. Ülkede maden kömürünün çok olmasına rağmen bu servetin kullanılmadığını söylemiştir. 1923/1938 senesi istatistiklerine göre Zonguldak taş kömür istihsalatını %30-40'ı yurt dışına ihraç edildiğini belirtip, Türkiye'de 1935 yılında adam başına yıllık 70 kilo kömür tüketimi düşerken bu oran İngiltere'de 3 bin 415 kg. , Almanya'da 2 bin 220 kg, Sovyet Rusya'da 606 kg., Japonya'da ise 714 kg. olduğunu açıklamıştır. Bu karşılaştırmadan yola çıkarak ülkedeki kömür tüketiminin ne kadar az olduğu bu oranın hiç olmazsa Türkiye'nin büyük şehirlerinde (İstanbul, Ankara, İzmir) odun yerine kömür kullanılmasını önemiştir.

Ali Kemal Yiğitoğlu makalesinde olayın bir başka boyutuna da değinmiştir. Bu da odun ve kömür fiyatları arasındaki farktır. Maden kömürü ithalatı ve yakacak fiyatları üzerinde yapılan spekülasyonlara da değinen makalede, 1933-36 yılları içinde memlekete gelen bir ton kok, İstanbul'a 9-11 liraya gelirken, kokun eve

teslim fiyatının 36–38 liraya yükseldiğini belirtmiştir. Aynı yıl yerli kokun fiyatının ise 25 liraya satıldığını Zonguldak'ta çıkan kömürün ocaktan çıkış fiyatının 14–16,5 lira iken kömürün Zonguldak'taki fiyatı 18, İstanbul'da 22,8, Ankara'da ise 28 lira olarak satıldığı bilgisini vermiştir. Fiyatlardaki bu farkların kömür kullanımını olumsuz etkilediğini söyleyerek bir nevi bir ihbarda da bulunmaktadır.

Konunun başka boyutları üzerinde durmaya devam eden Yiğitoğlu, meselenin bir başka yönüne de dikkat çekmiştir. Odun sobasının fiyatları ile kömür sobasının fiyatının arasındaki farkın çok fazla olmasının bu tüketimde etkili olduğuna değinen Ali Kemal Yiğitoğlu, odun sobasının 1–3 lira, kömür sobasının ise 20–40 lira civarında olduğunu, bu fiyat farkının vatandaşın tercihinde önemli bir etken olduğunu belirtip, kömür sobasını alabilecek aile sayısının az olmasının odun tüketimini arttıran bir nedenin de burada aranması gerektiğini söylemiştir.⁷⁶¹

Yasayla gelinen noktada çözüm üretmekte zorlanan dönemin yazarları eleştirilerine ormancılık politikalarını eleştirmek yerine mevcut politikaların uygulanmasının nasıl mümkün olacağı üzerine kafa yormuşlardır.

Orman Kanunu'nun çıkışı ile başlayan bu yeni süreçte kesimlerin büyük oranda durması, toplumun büyük kesimlerinde yaşananların anlama ve çözüm üretme gayretine neden olmuştur. Durumdan etkilenen sadece köylüler olmamıştır. Bu durumun etkilediği kesimlerden birinin de devlet hazinesi olduğu gerçeği üzerinden hareketle bir yazı kaleme alan Yunus Nadi, ormanı korumanın ormanlardan hiç kesim yapmak demek olmadığını belirtmiştir. Ormanlardan alınan 1,5–2 milyon liralık gelirin yok sayarak bir bütçe oluşturmanın mümkün olamayacağını söylemiştir. Yunus Nadi'nin bahsettiği bu gelirin ormanların iltizam ile şirketlere kiralarak elde edilen gelirden başkası değildir. Nadi yazısına, hükümet yeni orman teşkilatının masraflarını da bu gelirlerle karşılamayı hedeflediğinden bahsederek “*demek ki ormanların gelirinde mahrum kalmak istemiyor*” değerlendirmesi ile 1937 yılı sonrası politik süreç hakkında bilgi vermiştir. Yunus Nadi, yeni ormancılık politikasının şekillenmesinde temel ilkenin, hükümetin yapması gerekenin ormanların gelişigüzel kesilmesini, tahrip edilmesini,

⁷⁶¹ Ali Kemal Yiğitoğlu, “Memleketimizde yakacak madde meselesi ve Ormanlarımız”, **Orman ve Av**, Saayı:1, 1940, s.3–11.

bakımsızlığını bir de yangınla yok olmasının önüne geçilmesi, şeklinde özetlemiştir.⁷⁶²

Yunus Nadi'nin bu tavsiyelerine rağmen ormancılıkta bu yeni dönem kendi çizgisinde devam etmektedir. Bu durumun orman köylüleri ve orman işleten şirketlerde oluşturduğu sıkıntı üzerine, Ziraat Vekili Şakir Kesebir ve müsteşarının da katıldığı bit toplantı yapılmıştır. Toplantı Gazi Orman Çiftliği'nde olmuştur. Yasanın uygulamaya girmesinden dört ay gibi kısa bir sürede yapılan bu toplantıda çiftçi temsilcileri Vekâlet'ten beklentilerini şöyle sıralamışlardır. Köylülerin kereste ihtiyacının karşılanması için ormanların biran evvel amenajman planlarının yapılması ve kesime açılması, **Orman Kanunu**'nun hayvancılığı bitirecek bir tarzda uygulamasının durdurulması, birkaç ağaç olana her yeri orman statüsünde kabul edilip köylüyü buradan çıkarılmaya çalışılmasının önüne geçilmesini içermektedir. Ayrıca orman kesim işlerinin durulmasını toplumda büyük bir odun ve kömür yokluğuna sebep olduğunu, kasaba ve şehirlerde yakacak olarak odun yerine hayvan gübresi (tezek) kullanılmaya başlamaları üzerine, köylülerin hayvan gübrelerinin arabasını 2-3 lira gibi yüksek fiyatlarla satmalarının, ziraat hayatına yaptığı olumsuzluğa işaret etmişlerdir. Bu durumun önüne geçilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını Ziraat Vekâleti'nden istemişlerdir.⁷⁶³ Toplantı sonrasında, bahsedilen konuların uygulandığını gösteren bir gelişme 1946 yılına kadar yaşanmamıştır. Hakeza orman köylüsünün yaşam şartları bu yıllar içerisinde daha da kötüleşmiştir.

Orman Kanunu'nun topluma en göze çarpan yansıması odun ve kömür üzerinde kendisini hissettirmiştir. Bunun üzerine devlet piyasaya doğrudan müdahale etmeye başlamıştır. Ancak bu müdahaleler bazen daha büyük bir kargaşaya sebep olmuştur. Devlet orman işletmesinin halka 12 kuruştan kömür satacağı yönündeki haberlerle sevinenler pazarda yüksek fiyatlarla karşılaşınca durumu şikâyet etmişlerdir. Kömürün 18 kuruşa satılmasına müdahale etmek isteyen İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar yaptığı toplantı sonucu kömürün toptan 15,5, parkende 18 kuruşa satışa çıkmasının karar vermiştir. Vali, yaptığı açıklamada eğer bunu serbest piyasa şartlarına bırakılırsa fiyatların 25 kuruşa kadar çıkacağını söylemiştir. Bu arada orman revir idaresi kendisine depo verilmesi halinde kömürü

⁷⁶² **Cumhuriyet gazetesi**, 24 Haziran 1937.

⁷⁶³ **Cumhuriyet gazetesi**, 4 Birinciteşrin 1937.

12 kuruştan satabileceğini açıklamıştır.⁷⁶⁴ Kömür satıcıları bu açıklamadan memnun olmamışlardır. Yaptıkları açıklamada devletin kendilerine arttırma ile 22 kuruşa kömür sattığını belirtmişlerdir.⁷⁶⁵ Ayrıca İstanbul'daki esnafın belediyenin kendilerinden bunu toptan 15,5 perakende 18 kuruşa satılmasını istemesinin mümkün olamayacağını çünkü alış fiyatlarının bu rakamların çok üstünde olduğunu belirtmişlerdir. Esnafın, kendilerine 22 kuruştan mal satıldığını şimdilerde ise 18 kuruşa bunu satmalarını istendiğinden dert yanarak, “*bu fiyatlara kömürü veremeyeceklerini*” söylemişlerdir. Esnafın bu tepkisine karşı yapılan açıklamalar ve yapılan toplantılardan bir netice çıkmayınca, Orman İşletme Müdürlüğü devreye girip bir açıklama yapmıştır. Beyanında kendilerine depo gösterilirse İstanbul'da kömürünü daha ucuza satabileceğini belirtmiştir. Bunun üzerine kömür satan toptancılar “*bu işin tuzu kaçtığına artık satış yapmayacaklarını*” söylemişlerdir.⁷⁶⁶

Bir yandan ormanları korumak ve işletip halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan yasal düzenlemelerin altyapı yetersizliği ve yanlış politikalarla birleşince içinden çıkılmaz bir hale sebep olmuştur.

İstanbul'un ısınmasında en önemli enerji kaynağını odun olması **Orman Kanunu** sonrası İstanbul'un odun problemi her yıl gündemdeki yerini korumuştur. Hükümet yeni bir çözüm olarak İstanbul'un odun ihtiyacını karşılamak için yurt dışından odun ithalatı yapmanın yollarına düşmüştür. Bu amaçla yapılan açıklamada hükümet İstanbullulara odunun çekisi toptan 5.75 kuruş gibi ucuz bir fiyata vermeyi vaat etmiştir.⁷⁶⁷

Orman Kanunu ile hükümet temsilcilerinin işlerinin çoğalmasına neden olmuştur. Yapılan duyuru ile şehirler yıllık odun ve kömür sarfiyatını önceden bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Buna rağmen İstanbul bu durumdan en çok etkilenen şehir olmuştur. İstanbul Vali ve Belediye Başkanı tüm ilçe kaymakamlarını da alarak bir toplantı yapmıştır. Toplantıda bir senede lazım olacak odun ve kömür ihtiyacı tespit edilmesi konuşulmuştur. Toplantıda, kışın yakacak sıkıntı çekilmemesi ve fiyat artışlarının önüne geçmek için alınacak önlemler konuşulmuştur. İstanbul

⁷⁶⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 8 İkinciteşrin 1945.

⁷⁶⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 9 Kasım1945.

⁷⁶⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 25 Kasım 1945.

⁷⁶⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Kasım 1945. Not: çeki: bir ağırlık ölçü birimi olup 225.872 kilogram yerine kullanılır.

çevireside yıl içinde çıkan büyük yangınlar sonrası meydana gelen odun azlığı yöneticilerin sorunu çözmek için başka çareler aranmasına neden olmuştur.⁷⁶⁸ 27 Kasım 1941 tarihinden itibaren yapılan bir uygulama ile Ankara ve İstanbul'daki çam ve köknar keresteleri beyannameye bağlanmıştır. Ayrıca her ilde bir Fiyat Murakabe Komisyonu kurulması da kararlaştırılmıştır.⁷⁶⁹

İstanbul'da hükümet temsilcileri merkezi hükümetin kömürün karneyle dağıtılması uyulması halkın ısınma sorununa bir çözüm getirmek amaçlı olarak düşünülmüştür. Bu amaçla halktan kömür almak isteyenler, belirtilen ilgili kurumlara giderek, ne kadar kömür alacaklarını beyan edip depozitolarını ilgili yere yatırarak kayıt olmakta ve sıranın kendilerine gelmesini beklemek zorundadırlar. Bu açıdan kayıt olup sırasını bekleyen bir vatandaşın yaşadıkları halkın ne durumlara düştüğünün bir göstergesi niteliğindedir. Beyanname listesine kayıt olduğunu belirten kişi, görevlilerce sıra numarasının büyük olduğu gerekçesiyle kendisine kömür dağıtımının ancak Ekim ayında gerçekleşeceği söylenmiştir. Vatandaş, kömür parasının tamamını yatırarak sıranın kendisine gelmesini beklemiş ne var ki ekim ayına gelince bir de havalanın soğumasından dolayı görevlilere gidip son durumu öğrenip sıranın ne zaman kendisine geleceğini sormuştur. Görevlilerin verdiği cevapta kendilerinin de bilmediklerini söyleyip, sık sık depoyu kontrol etmelerini tavsiye etmişlerdir. Ancak Ekim ayını sonu gelmesine rağmen hale hiçbir bilgi alamayan vatandaş, soğukların geldiğini söyleyip, arada bir depoya gitmekten verdiği masrafların çokluğundan, parasını peşin verdiği için yaşadığı sıkıntıdan, yetkililerin yaptıkları açıklamalardan rahatsızlığını gazeteye ilan vererek yetkililere duyurmaya çalışmıştır. İlandan bir de yetkililere “*Bu işin usulü parayı aldıktan sonra hemen vermek demek değil midir?*” sorusunu sormuştur.⁷⁷⁰

Orman yasalarının oluşturduğu politikaları savulmaktan geri durmayan Kemalist yazarlar, Orman politikaları anlamında yaşadıkları problemin kaynağını anlamaktan uzak bir anlayışa sahiptirler. İşte böyle bir anlayışla İstanbul'dan tüm şimal bölgelerine yaptığı yolculuğu ve gördüğü manzarayı yazısına taşıyan Hıfzı Veled, gördüklerinden şu tespitleri yapmıştır. Manzara çok vahimdir. Ormanların

⁷⁶⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 29 Temmuz 1945.

⁷⁶⁹ Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-III 1939-1945 Milli Şef Dönemi**, s.140.

⁷⁷⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 15 Kasım 1945.

içinde tarla açılmayan yer yoktur. Ormanın en büyük düşmanı köylüler ve karakeçilerdir. Köylülerin orman verdiği zararı uzun uzadıya anlatan yazar, karakeçiye adeta bir düşman askeri gibi öfke ile eleştirmiştir. Yazarın bu durumu neredeyse neden bu neden yaratılmış diyecek şekle dönmüştür. Yazara göre, orman köylüsü en tehlikeli tahripkârdır. Ona göre, orman köylüsü evini tahtadan yapar onun için de en güzel ağaçları keser bir de yetmezmiş gibi evin etrafını da en güzel ağaçları keserek çiftlerle çevirir, diyerek orman köylüsünün keyfini açıklamaya çalışmıştır. Yazısında, orman işleten müteahhit ve şirketlerden ise bir cümle bahsederek yazısını sonlandırmıştır.⁷⁷¹ Kemalist yazarlarca yapılan bu değerlendirmelere göre ülkedeki sosyal ekonomik gerçeği anlamaktan uzak bir anlayışla orman köylüsüne “*kaçakçı*” yaftası ile damgalanmıştır.⁷⁷²

Orman Kanunu en katı bir şekilde ilk etapta köylüler üzerinde uygulanmıştır. Ancak köylülere getirilen bu kısıtlamalara rağmen bazı imtiyazlı kişilere uygulanmamıştır. Bu durumu gözler önüne seren bir haber toplumda adalet duygusunun çoktan yok edildiğini kanıtlar niteliktedir. “Ziraat Vekâleti’nin Dikkatine” başlığıyla çıkan ve Balıkesir Vilayetine bağlı Balya’da oturan bir kişinin yazdığı mektuptur. Mektupta **Orman Kanunu**’nun uygulanmaya başlaması ile yaşadığı yerde odun ve kömür sıkıntısının yaşanmaya başlandığının, milletin yemek pişirmek ve su ısıtmak için yakacak malzeme bulamadığından yakınmıştır. Halkın yemeklerin ocaklarda (doğal gaz yada elektrikle çalışan ocakları değil en iptidai bir şekilde köylünün ısınma, aydınlanma ve diğer ihtiyaçları için kullandığı araç) pişirildiği gerçeğini bilmeyen seçkinler köylünün neden odun yaktığını anlamakta zorlanmaktadırlar. Bahsi geçen haberde köylülerin, malzeme bulamadığını bir kısım insanların kümes veya ağaç cinsinden eşyalarını söküp yaktıklarını anlattıktan sonra, **Orman Kanunu**’nun uygulamaya başlamasından sonra dağdan ağaç yüklü hayvanların geldiğini, bu üzerlerinde odun yüklü hayvanların karyedeki belli ağaların evlerine odunları boşaltıldığını gördüğü söyleyip, yetkililere “*Acaba kanunlar sadece bize mi uygulanıyor?*” sorusunu sorarak mektubunu bitirmiştir.⁷⁷³ Cumhuriyet hükümetleri ormancılık politikalarında öteden beri unutilan hep insan ve ağaç

⁷⁷¹ **Cumhuriyet gazetesi**, 6 Ekim 1945.

⁷⁷² Kerim Yund, “Türk Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama”, s.132.

⁷⁷³ **Cumhuriyet gazetesi**, 24 Temmuz 1937.

olmuştur. Dolayısıyla ormanların korunması yapılan her düzenleme orman tahribi arttırdığı gibi, orman köylüsünü de daha çok fakirleştirmiştir.⁷⁷⁴

Cumhuriyet hükümetlerinin ormanları, Orman İşletme Müdürlüğü aracılığıyla siyasi ve ekonomik rant sağlanan alan olarak görmesi politikanın temel hedeflerinin başında gelmiştir. Halkın ormanlardan uzaklaştırılmasını bir zafer olarak değerlendirilmiştir.

Bursa vilayetine bağlı Orhaneli kazasında hakkında yapılan bir haber değerlendirmede, kazanı altından maden fişkırdığını bu açıdan Türkiye'nin İsviçre'si esemesinde olan Orhaneli'nin yeni **Orman Kanunu**'nun uygulanması ile artık orman yerine maden işletmelerinin açılmasıyla bambaşka bir şekle dönüşecektir değerlendirilmesinde bulunulmuştur. Haber Orhanelilerin orman işlerinden çıkarılarak Batılılaştığını da vurgu yapılmıştır.⁷⁷⁵

Cumhuriyet dönemi orman köylüleri üzerine araştırılmış müstakil bir çalışma yoktur. Ancak bazı araştırmaların içerisinde orman köylülerinin sosyo-ekonomik durumlarını yansıtan verilere rastlanmaktadır. Bunlardan biri de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin 1961 yılı yaz aylarında ülkenin değişik yerlerindeki 44 köyde, köylülerce yüze yüz yaptıkları anketlerde elde ettikleri verilerdir. Bu köylerden 2'si orman köyüdür. Ankette, köylülere yöneltilen birçok sorudan biri, ekim alanlarının geçmişten bu güne artıp artmadığıdır. Köylülerin bu soruya verdiği cevaba göre, 22 tanesi arazilerin arttığını söylemiştir. Devamla soruda bu toprakların eskiden ne olduğu öğrenilmek istenmiştir. Buna da 6 köy orman cevabını vermiştir. Arazi statüsündeki bu değişimin ne zaman olduğu sorusuna 7 köy, 1950 yılından sonra, 15 köy ise bu dönüşümün 1923–1945 yılları arası olduğunu söylemiştir.

Aynı araştırmada hayatının en iyi olduğu zamanlar sorusuna, 1930–1939 yılları arası cevabını veren 2 köy, 1939–1945 arası diyen 3 köy, 1945–1950 arası 3 köy iken 1950 sonrası hayatlarının iyileştiğini söyleyenlerin köy sayısı 16'yıdır.⁷⁷⁶ Aynı ankette, ulaşım işlerinde meydana gelen değişimin ne zaman ve kimlerden kaynaklandığı sorusuna 6 orman köyünden biri 1945–1950 yılları arası, beşi ise 1950

⁷⁷⁴ Kerim Yund, "Türk Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama", s.132.

⁷⁷⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 23 Haziran 1937.

⁷⁷⁶ Dr. Ruşen Keleş, Dr. Orhan Türkay, **Köylü Gözü İle Türk Köylerinde İktisadi ve Toplumsal Değişim**. Ankara, Siyasal Bilgiler Enstitüsü, 1962,s.34.

sonrasını değiştiğini söylemiştir.⁷⁷⁷ Bu araştırmada birçok alanda yapılan anket verileri bulunmaktadır. Bu verilerin içerisinde kyce gelen istihsal maddelerinin geliş tarihinden, kyedeki gıda tüketime kadar birçok bilgi vardır. Bu açıdan çalışma 1930-1960 yılları arası köylerin özelde ise orman köylüleri hakkında önemli ekonomik ve sosyal hayat ait veriler barındırmaktadır.

3116 sayılı yasa büyük beklentilerle çıkarılmıştır. Hükümet bu kanunla ekonomik geliri arttırmayı ve ormanların korunmasını hedeflemiştir. Ancak uygulama beklentilerden uzaktır. Bu yasayla orman tahribatı artığı gibi ormanlardan sağlanan varidat ta azalmıştır. ğleki Orman Umum Müdürlüğünün bütçesine genel bütçeden aktarma yapılmak zorunda kalınmıştır. Bu duruma son vermek için 4785 sayılı kanun çıkmıştır. Ne var ki bu yasa da yeni bir kavganın başlangıcı olmuştur. Önceleri *jandarma* korkusu bu kanunla orman köylüleri için *ormancı* şeklinde değişmiştir.⁷⁷⁸

Mimarlar ve mühendisler odasının 1969 yılında orman-insan ilişkisini zerine **Orman ve İnsan** adlı paneli yapmıştır. Panel kitap haline getirilip basılmıştır. Gazeteci yazar Fikret Otyam panelde, orman köylüler ile yaptığı röportajın ses kaydını dinletmiştir. Otyam'ın yapmış olduğu röportaj 3116 sayılı yasa sonrası orman kyelerinin içinde bulunduğu durumu anlatması bakımından son derece önemli bilgiler vermektedir. Otyam inceleme amaçlı Mersin vilayeti Anamur kazası Naldöken Dağları'nın kuzey eteklerinde Karadiken Dağı'nın batısında ormanların içerisindeki Karaçukur Köyüne gitmiştir. Otyam bu köye gelmesinin en büyük nedenin bazı duyumları olduğunu söylemiştir. Röportajın tamamı bu orman köyünde gerçekleştirilmiştir. Edindiği n bilgilere göre, bu bölgedeki orman köylülerinin kendi deyimleri ile "*zillet içerisinde*" yaşamaktadırlar. Köy sakinleri arpa, yulaf veya buğdaya karıştırdıkları fink'i un eder ve yerler, ancak tahıllara attıkları fink'in miktarını tam tutturmazlarsa bu yüzden ayaklarının topal olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumu merak eden Otyam, köye gidip bu durumu köylülerden öğrenmek istemiştir. Köylülerin verdikleri bilgiye göre **Orman Kanunu**'ndan sonra orman işletmesi, ormandan faydalanmayı yasaklaması yetmiyormuş gibi bir de orman içi

⁷⁷⁷ A.e.,s.4-55.

⁷⁷⁸ Prof. Dr. Turhan İstanbullu, "Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları", s.141.

veya civarındaki (köy zaten orman içindedir) eskiden beri ettikleri arazilerin ekilmesini yasaklanmıştır. İş böyle olunca bu bitkiyi - fink: ormanda kendiliğinden yetişen bir ot türü- köylüler keşif edip bunu kullanmaya başlamışlardır. Bu bitki zaten doğal olarak yetişen bir ot türü olduğu için, orman idaresi bunun köylülerce toplanmasının farkına bile varmamışlardır. Bu yüzden fink köylülerce yaygın olarak kullanılmaktadır. Köylüler bunu buğday arpa gibi kendi gıdaları yanında evlerinde besledikleri hayvanlarına da kışın yedirdiklerini söylemişlerdir. Köylülerin verdiği bilgiye göre fink, tahıla veya hayvan yemine belli bir oranın üstünde katılırsa tüketenlerin ayaklarının topal olmasına neden olmaktadır. Köyde bu şekilde birçok insan ve hayvanın bulunduğu Fikret Otyam da şahit olmuştur. Köylülerin bunu bilmesine rağmen halen kullanmasının temelinde ise fakirlikten yatmaktadır. Köylülerin verdiği bilgiye göre bu bitkiyi atalarından öğrenmedikleri kendilerinin yakın bir zamanda keşfettikleri şeklindedir. Finkin tahıl ve hayvan yemine koymalarını köylüler, az olan temel besinlerini fink ilave ederek çoğalmasını sağlamak şeklinde ifade etmişlerdir.

Otyam, köylülere bu riske rağmen neden başka gelir getirecek işler yapmadıklarını sormuştur. Köylülerin bunlara verdikleri cevaplar ise, **Orman Kanunu** çıkmadan önce, bu topraklara diğer tahıllar ekilirmiş. Ancak kanun gereği orman içindeki boş arazilere tarıma kullanmaları yasaklanınca köylüler temel beslenme ihtiyaçlarını karşılamaktan kaynaklanan imkânsızlıklar içinde bu bitkiyi kullanmaya başlamışlardır. Köyde arıcılığın (yasadan önce) eskiden yaygın bir şekilde yapıldığını ancak yasa ile bunun da artık yapılmadığını belirtmişlerdir. Bunun sebebinin de ormanların zaman zaman böceklere karşı ilaçlandığını bu ilaçların arılarında ölmesine yol açtığını bu yüzden köylünün bundan vaz geçtiğini anlatmışlardır. Köydeki arazinin doğal şartları gereği küçükbaş keçi beslemeye müsait olduğunu ancak keçinin de yasaklandığının orman işletmesinin bu şekilde verdiği cezalar nedeniyle köylünün keçi besleyemediğini ifade etmiştir. Köylülerin gelirlerinin ise, evde besleyebildikleri birkaç hayvan, ceviz, badem gibi ağaçlardan elde ettikleri mahsulleri şehirde satmak suretiyle temin ettiklerini şeklindedir. Otyam, köyde yaşayan ailelerin ortalama yıllık gelirinin 300–500 lira arasında olduğu tespit edilmiştir (bir kilo badem 5 liradan satılmaktadır). Bu para ile ailenin yıllık tüm harcamaları yapıldığını ele geçen para ile ortalama 8 kişinin temel gıda

(yağ-tuz), temizlik (sabun), elbise ayakkabı ve aydınlanma ve ısınma giderleri için harcadıklarını söylemektedirler. Köydeki beslenme amaçlı tek gıdanın ekme olduğunu tespit eden Otyam, köyde bir ailenin yıllık aydınlanmak için kullandığı gaz miktarının ortalama 1 kg civarında olduğunu tespit etmiştir. Köydeki en temel problemin aç kalmadan yaşayabil olduğunu da belirten Otyam, beslenme dışında kalan birçok isteklerin lüks karşılandığını da tespit etmektedir. Zaten aydınlanma için kullanılan makinaya lüks isminin verilmesi de ihtiyaç fazlası olarak görülmesinden kaynakladığı şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Köylülerin ne kaymakam ne de başka bir yetkiliye rast gelmedikleri gibi köyde muhatap oldukları tek devlet görevlisinin orman işletmesinde çalışan zabıta ve memurlardan başkası olmadığını da belirtmişlerdir.

Köylülerin az konuştukların şikâyetçi olan Otyam, sonunda köylülere şöyle bir soru sormuştur: “*sen amca bu dağ-orman köylülerinin menfaati için, mebus olsan ne yaparsın, ne istersin? Köylünün bu soruya cevabı ise anlamlıdır :”istese de verecekler mi? 60 yaşına geldim, böyle hiçbir şey görmedim de duymadım da...”* Orman köylüsünün içindeki durumu açıklaması bakımından bu cevap önemlidir.⁷⁷⁹

Orman köylerinde hayat yokluk içerisinde devam ederken ülke yöneticilerinin değişik vesilelerle yaptıkları yurt gezilerinden bazılarını da orman işletme tesislerine yapmışlardır. Bu kapsamda yapılan bir geziye katılan **Orman ve Av** dergisinden Kemal Güven gezi sonrası izlenimlerini köşesinden şöyle aktarmıştır. Gördüğü manzara karşısında “*Ormanlarımız her geçen gün yasayla birlikte daha iyiye gidiyor*” değerlendirmesinde bulunan Güven, Cumhurreisi’nin de benzer görüşte olduğunu söyle ifade etmiştir. “*Aziz Milli Şefimiz İsmet İnönü, Dursunbey Orman İşletmesi’ne bir ziyarette bulunmuştur. Alaçam Ormanlarını da gezen Milli Şef, orman davası ile yakından ilgilenmiştir*” değerlendirmesinde bulunmuştur. Cumhurreisi’nin gezide verdiği beyanatta ormanların devlet tarafından işletilmesinin önemini anlattığını, ormanların yeni kanunla birlikte merkezden yönetildiğini bunun bazı zorlukları olsa da bu bir süreç içerisinde çözülebileceğini, **Orman Kanunu**’nun ormanlar yok olmak üzere çıkmış bir kanun olduğunu bununla müteahhit ve köylünün artık baltasını alıp orman gidemediğini belirtip her sahada olduğu gibi

⁷⁷⁹Fikret Otyam, **Orman ve İnsan İlimi Panel**, Ankara, Orman Mühendisleri Odası, 1969, s.32-42.

cumhuriyetin orman davasında da başarılı sonuçlar aldığını, orman koruma ekiplerinin ve diğer orman çalışanlar için ise, Cumhuriyetle birlikte yetişen aydın ormancılardan memleketin her köşesine yayılmış ormanların önemini köylüye tanıttak ve köylüyü aydınlatacak birer medeniyet mürşidi, değerlendirmesinde bulunduğunu yazmıştır.⁷⁸⁰

Bu dönemde ormancılık politikasının şekillenmesinde katıkta bulunmak ve başka ülkelerin tecrübelerinden faydalanmak için, yurt dışında yapılan kongrelere katılmada hükümet istekli davranmıştır.⁷⁸¹ Avrupa’da bale yaygın bir etkinliktir. Ülkede bu gösteri dalının yaygınlaştırılması için de çalışmalar da yapılmıştır. İstanbul Eminönü Halkevi’nde bale kurusu açılarak bu açık kapatılmaya çalışılmıştır. Kursu katılanların ”Bir orman masal” adlı bale oyunu sergilemişlerdir. Yapılan habere göre halkın oyuna büyük alakadar olduğunu belirtilmiştir. Bale gösterisinin yaygınlaşmasına Cumhurreisi’nin de desteklediğini haberde yer verilmiştir.⁷⁸²

Cumhuriyet Dönemi ormancılık politikalarının halka dönük etkilerinin edebiyattaki nadir örneklerinden biri de Sabahattin Ali⁷⁸³,nin **Değirmen** adlı eseridir. Öykünün “Bir Orman Hikâyesi” başlığında anlatılan kısmı, orman içindeki bir köy ve burada yaşanan gelişmeleri anlatmaktadır. Öyküde, orman köylüsü yaşlı bir ihtiyarın yaşadıkları ve izlenimleri -onun dilinden- anlatılmıştır. İhtiyar köylü, ormanın hayatlarıyla nasıl bütünleştiğini, çocukluklarından itibaren kendileri için nasıl bir ev olduğunu, ormanla barışık bir halde her türlü faaliyetlerinin ormandan nasıl sağladıklarını, “*Babalarımız dedelerimizden, biz de babalarımızdan ne gördüysek onu yapıyor tıpkı onlar gibi yaşıyorduk. Bundan da memnunduk... Bütün vazifemiz bize verilen emanetleri oğullarımıza vermek, onların da böyle yapmalarını söylemek zannediyorduk. Dışarıdan gelen bir elin bunların hepsini altüst edeceğini düşünmüyorduk bile...*” değerlendirmesi ile geçmişten geleceğe uzanan yaşamlarını özetlemiştir. Bu durumdan şikâyetçi olmadıkları gibi gayet de memnun ve mutlu olduklarını da açıklamıştır. Ne var ki birdenbire yabancı elin- hükümetin ormanı işletmek için bir şirkete imtiyaz vermesi- ormana girmesinin ardından her şeyin nasıl değiştiğinden bahsetmiştir. Ağaçların bir bir devrilmesi ve orman içinde oluşan

⁷⁸⁰ Kemal Güven, Orman Davası başlıyor, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1944, s.110–114.

⁷⁸¹ BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 229, Dosya No:539, Sıra No:9.

⁷⁸² **Cumhuriyet gazetesi**, 26 Ekim 1945.

⁷⁸³ Sabahattin Ali: 1907 yılında Gümlüce’de doğmuş, 1948 yılında ölmüştür.

boşlukların kendilerini nasıl bir korku ve endişeye sevk ettiğini açıklamıştır. Ormanlarda açılan bu boşlukları bir yara olarak tanımlayan ihtiyar köylü, bu yaranın köylere kadar sokulması üzerine büyük bir tepki oluştuğunu ifade etmiştir. Ancak şirketin türlü dalaverelerle köylüleri ekonomik açıdan kendisine mahkûm ettiğini, hatta köyde oluşan işsizliğin artmasına bağlı olarak birçok köylü gencinin de şirkette baltacı olarak çalışmak zorunda kaldığını söylemiştir.

İhtiyar, şirketin kendilerine ormanı en son sistemle işleteceğini ormancılığın usulünün bu olduğunu söyleyip köylülerin cahilliğinden yararlandığını bu işten şirketin büyük karlar sağladığını ifade etmiştir.

İhtiyar sözlerine, ömürlerini geçirdikleri köylerini tanıyamaz duruma geldiklerini eski orman içindeki köyün şimdilerde yol kenarındaki birkaç kulübeden oluşan ve yabancı bir şirketin amelelerine yiyecek satan bir yer haline dönüştüğünü açıklamıştır.

Şirketin beş altı yüz ağaçlık bir parça dışında tüm ormanı talan ettiğini belirtip son ağaçlık sahayı da kesme girişimi karşısında köylülerin artık dayanamadığını ve ne pahasına olursa olsun bu küçük koruyu kestirmemekte karar kıldıklarını söyleyip, amaçlarını: “Çocuklar, babalarının anlattığı eski, büyük ve esrarlı ormanı burada bulmaya çalışacaklardı” şeklinde açıklamıştır. Şirketin bunu bildiği için buraya ilk etapta karışmadığını ancak zamanla yayılan bir dedikoduya göre ağaçlara kurt düştüğü bunun koruda büyük ziyanlara sebebiyet verdiği haberinin yayıldığını söylemiştir. Ardından bir sabah şirket elamanlarının ormana girip ağaçları devirdiklerini gördükleri bunun köylülerde duygusal bir tepkiye dönüşüp, köylünün ellerinde ne varsa orman ve ağaçlara sahip çıkmak için koştuklarını ve ağaçların kesilmesine engel olduklarını ifade etmiştir. Şirketin köylülerin bu durumundan korkup geri çekildiğini ancak bu durumu da derhal hükümete haber ettiği bilgisini vermiştir.

Hükümetin görevli memurunun yanında getirdiği iki candarmayla⁷⁸⁴ köye geldiğini ardından şirket yetkililerince yaptığı konuşma sonrası memurun

⁷⁸⁴ Jandarma'nın bu yıllarda halk dilinde kullanımı.

jandarmalara köylüleri göstererek “*sürün bunları ormandan dışarı*” emrini verdiğini söylemiştir. Bu emir üzerine şirket elamanları dahil jandarmanın köylülere karşı bu hareketine karşı başlayan arbedede köylülerin *yabancı elleri* ormandan nasıl kovduğunu anlatmıştır. İhtiyar hükümet görevlisinin kovulmasını ise “*fakat hükümetin göbekli memuru ancak köye kadar koşabildi*” şeklinde tasvir etmiştir. Köylülerin bu memurun sakladığı odayı sabaha kadar taşıdıklarını hatta “*tıpkı şeytan taşlar gibi... İçlerindeki hırsı böyle söndürmeye çabalamışlar.*” Değerlendirmesinde bulunmuştur.

Köylülerin yaptığı bu kovma girişiminin kendilerine de pahalıya mal olacağını bildikleri halde içlerinin rahat olduğunu belirtip, sonraki gün yardıma gelen yeni jandarmaların, çocuk ve kocakarılar dışında tüm köylünün ellerini iplerle bağlayıp kasabaya götürdüğünü söylemiştir.⁷⁸⁵ Anlatılan öykünün orman yasası ve hükümet uygulamalarının köylülerde yaptığı etkiyi izahına gerek bırakmayacak şekildedir.

3.4.4.Orman Köylülerine Dönük Faaliyetler

1923-1946 yılları arasında ülkemiz nüfusunun çok büyük bir kısmı köylerde yaşamaktadır. Bu köylerin önemli bir kısmı da orman köyü statüsündedir.

1927–1960 yılları arasındaki toplam nüfus ile şehir ve köy nüfuslarının toplam nüfusa oranını gösteren tablo⁷⁸⁶

Yıl	Toplam nüfus	Toplam nüfusa şehir nüfusu oranı %	Toplam nüfusa köy nüfusu oranı %
1927	13 648 270	25	75
1935	16 158 018	24	76
1940	17 820 950	24	76
1945	18 790 174	25	75
1950	20 947 188	25	75
1960	27 754 820	32	68

Kaynak: Âmiran Kurtkan, **Köy Sosyolojisi**, İstanbul, 1968.s.126.

⁷⁸⁵ Sabahattin Ali, **Değirmen**, s.80–85.

⁷⁸⁶ Âmiran Kurtkan, **Köy Sosyolojisi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Fakülteler Matbaası, 1968, s.126.

1945 yılında yaklaşık olarak ülke genelindeki muhtarlıkların %54'ünü oranla ilişik olduğu tahmin edilmektedir.⁷⁸⁷ Bu orman 1955 yılında yapılan istatistiğe göre ülkedeki köylerde yaşayan nüfus toplam köy sayısı 34.787 bu oranın %74 orman köyü statüsünde olup orman köylerinin nüfusu 9 milyon 91 bin 672 kişi tespit edilmiştir. Bu da toplam nüfusun %37,7'sinin orman köyü statüsünde olduğunu göstermektedir.⁷⁸⁸ 1960 yılındaki yapılan hesaplamalarda ise orman köyleri toplam nüfusa oranı, % 36,04 olarak hesap edilmiştir.⁷⁸⁹ Bu iki veriden yola çıkarak 1923–1945 yılları arasında orman köylerinin toplam nüfusun en az %37,7'si olduğu sonucuna varabiliriz. Daha fazla olması muhtemel olan bu rakamlar rağmen %37,7 sini orman köylüsü olarak bir hesaplama yapabiliriz. Bu hesaplama bize orman köyleri hakkında genel bir bilgi verebilir.

1923–1945 yılları arası orman köy nüfusunu gösteren tablo
(tahmini)

Yıl	Orman köyü statüsündeki yerleşim yerlerinin nüfusu (tahmini olarak)
1923	5 milyon 81 bin
1927	5 milyon 145 bin
1935	6 milyon 91 bin
1940	6 milyon 718 bin
1945	7 milyon 83 bin

Bu hesaplama da belirtilen rakamlar minimum olarak görülebilir. Gerçek rakamların bunların biraz daha üstünde olduğunu tahmin edilebiliriz.

1937 yılı öncesinde orman köylüleri zati zorunlu ihtiyaçlarını ormanlardan meccanen intifası 1937 yılında çıkan 3116 sayılı yasa ile sona ermişti. 1937-1938

⁷⁸⁷ Doç. Dr. Cevat Geray, "Türkiye'de Dağ ve Orman Köylerinin Yerleşme Sorunları", **Türkiyede Orman Köyleri, Yerleşme, Bölge Planlama, Şehirleşme, Doğu Anadolunun Sorunları**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1969, s.5.

⁷⁸⁸ Metin Özdönmez, **Türkiye'de Orman Suçları Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar**, s.92–93.

⁷⁸⁹ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.483.

yılları arası orman köylüleri zati zorunlu ihtiyaçlarını rayiç bedelinin dörtte birini, 1938-1946 yılları arası ise onda birini ödeyerek sahip olmaları hükme bağlanmıştı.

Yasaya göre aile nüfusu azami 4 kişi olarak tespit edilmiştir. Aile eğer dört kişiden fazla ise her fert başına bin kilo ilave yapılması kararlaştırılmıştır. Her bir aileye verilebilecek maksimum mahrukat miktarı 50 kental olarak hesaplanmıştı.⁷⁹⁰

1937 sonrası orman köylüsününse uygulanan fiyat tarifelerini gösteren tablo

Yıllar	Tam Tarife			1/10 tarife	
	1 m ³ piyasa değeri	Köylüden tahsil edilen	Tam tarife ile verilen	Birimden tahsil edilen	1/10 tarife ile verilen
	TL	TL	M ³	TL	M ³
1938–1949	46,17	30,75	19847	2,24	458004

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara,1973.

Ormanlardan her türlü faydalanmanın yasak olduğu bir dönemde yapılan başka bir uygulama ormancılık politikasının ideolojik yönünün diğer tüm yönlere baskın olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Gümrük ve Tekel Vekâleti’nce Ziraat Vekâleti’ne gönderilen bir yazıda bira sanayisi için son derece önemli olan şerbetçiotunun ülkede üretiminin yapılmadığı belirtilmiştir. Bu sebeple bu otu Avrupa’dan ithal edilmek zorunda kaldığını bunun da ekonomik bir kayba sebebiyet verildiğini açıklanıp, şerbetçiotunun doğal olarak ormanlarda bulunduğunu Ziraat Vekâleti’nin ormanlardan bu mahsulün toplanmasına izin verilmesi istenmektedir. Vekâlet’in bu yazıya verdiği cevapta, 4785 sayılı yasanın 20. maddesi gereğince bu gibi maddelerin ormandan izinsiz toplanabileceğini belirtmiştir. Yalnız ormanda herhangi bir tahribatın yapılmaması, ateş yakılmaması ve sadece tek el işçilerinin belirtilen zamanda bu otu toplayabileceklerini bildirmiştir.⁷⁹¹ Ormana köylü ve hayvanların girmelerine çok sıkı kontroller getiren, köylülerin ormandan

⁷⁹⁰ Cumhuriyet gazetesi, 22 Haziran 1937.

⁷⁹¹“1945 Yılı Tamimler Dergisi”, İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1943–1944–1945 Tamimler ve Tebliğler, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1945, s.198.

her türlü mahsulünün toplanmasını izne bağlayan ilgili maddeye rağmen böyle bir yazışmanın yapılması dönemin politik anlayışını yansıtmaktadır.⁷⁹²

Orman köylerinin ekonomik şartları hakkında daha sonraki dönemlerde birçok araştırma ve anketler yapılmıştır. Bu kapsamda orman köylüleri hakkında yapılan değerlendirmelerde, ekonomik olarak çok kötü, sosyal ilişkilerinin ise primitif olarak tanımlanmıştır. Ormanlık sektörünün milli gelirden aldığı payı ise ülke seviyesinin çok altındadır.⁷⁹³

	1940	1950	1960
Devlet Orman İşletme Müdürlüğü yıllık hasılat miktarı			
Kullanılacak odun	211	703	1.899
Yakacak Odun	116	5.257	8.744
Ağaçlanan saha	--	3.610	13.658
Orman Genel Bütçesi Bilanço Toplamı	?	?	432.784
Ormanlık Sektörünün Milli gelir içindeki payı	% 1	%0,8	%0,5

Kaynak: Abdulkadir Kalıpsız, Orman Köylerinin Ekonomik ve Sosyal Sorunlarının Çözümünde Ormanlık Sektörünün Rolü, **Dağ ve Orman Köylerinin Ekonomik, Sosyal Sorunları ve Çözüm Yolları**, Ankara, 1969.

Yukarıda tablodan da anlaşılacağı üzere oranlardan yakacak kullanımının 1940 yılından sonra düzenli artması nüfusla orantılı olarak yorumlamak doğru değildir. Bu artışta 1950 yılında itibaren uygulanan politikalar ve kısmen de ekonomik koşulların iyileşmesi etkili olmuştur. Tabloda göze çarpan bir diğer hususta, ormanlık

⁷⁹² Madde 20 — Ormanlardan çıkarılan kerestelik ve mahrukattan başka diğer her nevi orman mahsulleri de artırmaya çıkarılabileceği gibi geçimleri öteden beri bu mahsulleri toplayıp satmaya bağlı olan 18 inci maddede gösterilen mesafe dahilindeki köylülere, tarife bedelini ödemek şartıyla, gösterilecek mıntakada tayin edilecek müddetler içinde toplayıp çıkarmak üzere izin verilebilir. Bu nevi mahsullerden salep, yer mantarı, kitre, çilek, soğan, kocayemiş, alıç gibi toprak mahsulâtı ile meyvaları ve ağaçlı yerlerdeki otları toplayacaklardan (18 inci maddede gösterilenlerden başkaları olsa dahi) para alınmaz.

Madde 23 — Ormanlardan kaim kuru ağaç, kuru kök kesmek veya çıkarmak, kuru ağaçlardan kabuk ve çıra almak, ; salep, yer mantarı, kitre, soğan, kocayemiş, alıç gibi toprak mahsulâtı ile meyvaları, kuru yapraklan, toplayıp götürmek ve her çeşit artık ve yerde yatık devrilmiş kuru ağaç, toprak, kum, çakıltaşı ve taş çıkarmak ve mazi, kozalak ve sair orman tohumlan toplamak, ormanlarda avlanmak, orman idaresinden izin almağa ve bu idarenin tayin edeceği şart ve müddetlere bağlıdır.

⁷⁹³ Doç. Dr. Abdulkadir Kalıpsız, "Orman Köylerinin Ekonomik ve Sosyal Sorunlarının Çözümünde Ormanlık Sektörünün Rolü", **Dağ ve Orman Köylerinin Ekonomik, Sosyal Sorunları ve Çözüm Yolları**, Ankara, Türkiye Tabiatı Koruma Cemiyeti, 1969, s,92,96.

sektörünün milli gelir içerisindeki payının sürekli düşüş eğilim göstermesidir. 1946 yılından sonra başlayan halka dönük politikalarının, ülkede ekonomik kalkınmanın artmasına buna mukabil diğer sektörlerdeki büyümeye karşın ormancılık sektöründe devletçilik uygulamalarının devam etmesinden kaynaklanan durağanlık olarak değerlendirilebilir.

Ülke orman varlığın 1950’li yıllardan sonra artmaya başlamıştır. Ormanlarda genişleme kapsamında silvikültür çalışmalarına da ilk kez 1950 yılından sonra başlanmıştır.⁷⁹⁴ Orman oranında 1946 yılına kadar sürekli bir düşüş eğiliminde olan ormanlık sahalar 1950 yıllardan itibaren artmaya başlamış bu süreç doğrusal artış günümüze kadar devam edegelmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatınca hazırlanan köylerde modernleşme eğilimleri kapsamında farklı yıllarda yapılan raporlar orman köylüleri hakkında ilginç bilgiler edinmemizi sağlamaktadır.⁷⁹⁵

Bu kapsamda yapılan ankette orman köylülerine ait ekonomik ve sosyal bilgiler edinmemize sebep olmaktadır.

Orman köylülerinin “*sadece çiftçilikle elde edilen gelirlerin evin geçimine yetip yetmediği*” şeklindeki soruya verdikleri cevabı gösteren tablo

Sorular	Orman köyleri toplamının % ormanı
Yetmez	55.1
Ancak yeter	40.7
Yeterde yetmez	4.1
Bilmiyorum	0.1

Kaynak:İ.Yurt, G. Ergin, H. T. Sevil, **Orman Köylülerinin Sosyo- Ekonomik Durumu**, Ankara, 1971.

⁷⁹⁴ Doç. Dr. Abdulkadir Kalıpsız, “Orman Köylülerinin Ekonomik ve Sosyal Sorunlarının Çözümünde Ormancılık Sektörünün Rolü”, **Dağ ve Orman Köylülerinin Ekonomik, Sosyal Sorunları ve Çözüm Yolları**, Ankara, Türkiye Tabiatı Koruma Cemiyeti, 1969,s,95.

⁷⁹⁵ İbrahim Yurt, Gül Ergin, Hüseyin Tekin Sevil, **Orman Köylülerinin Sosyo- Ekonomik Durumu**, s.51.

Köylülerin “*ailelerin ihtiyaçları için borç para alıp almadıkları*” şeklindeki soruya verdikleri cevapları gösteren tablo⁷⁹⁶

Sorular	Orman köyleri toplamının % ormanı
Evet	61.5
Hayır	37.6
Bilmiyorum	0.9

Kaynak:İ. Yurt, G. Ergin, H. T. Sevil, **Orman Köylülerinin Sosyo- Ekonomik Durumu**, Ankara,1971.

Orman köylülerine “*köylerdeki en büyük mesele nedir?*” sorusuna verilen cevapları gösteren tablo⁷⁹⁷

Meseleler, Dertler	Orman köyleri toplamının % ormanı
Yol	28,3
Su	21,3
Elektrik	5,6
Okulsuzluk	2,3
İşsizlik	1,5
Topraksızlık	5,8
Sağlık	0,7
Başka	15,9
Meselemiz Yok	6,0
Bilmiyorum	12,5
Cevap Vermek istemedi	0,1

Kaynak:İ.Yurt, G. Ergin, H. T. Sevil, **Orman Köylülerinin Sosyo- Ekonomik Durumu**, Ankara, 1971.

3.5.Orman Suçları

Orman Kanunu 1 Haziran 1937 tarihinden itibaren uygulamaya başlaması ile birçok alanda sorunlar çıkmaya başlamıştır. Bu kapsamda yapraklı ağaçların kesiminin ve yapraklarını toplanması yasak edilmesi köylüleri endişeye sevk etmiştir. Ormanların devlet kontrolüne geçmesi ve bununla ilgili yapılan açıklamalar üzerine odun, kömür hatta soma kök ve maden kömürü fiyatlarında birkaç misli artış olmuş buna rağmen piyasada bulunamaz hale gelmiştir.

⁷⁹⁶ A.e., s.52.

⁷⁹⁷ A.e., s.56.

Buna benzer sosyal ve ekonomik hayatta görülen bu çalkantılara mukabil toplumsal tepkileri azaltmak maksatlı haberler gazetelerde yer almaya başlamışlardır. Bu maksatla yapılan haberde kesimin durdurulduğu şeklindeki bilgiler yalanlanmıştır. Haberde, ormanların bu kanunla artık fenni usullere göre kesileceğini köylülere artık bu kesilen ağaçların ihale ile satılacağı bilgisi verilmektedir. Haberde ülkede odun sıkıntısının olmayacağı, kömürcülüğün yine yapılacağı ancak devlet orman işletmelerinin bunları yapacağını belirtilmektedir. Habere devamla özelde İstanbul için verilen bilgiye göre iki sene İstanbul'a yetecek kadar odun ve kömürün depolarda olduğunu bilgisini okuyucularına duyurmaktadır. Ayrıca soma kökünü üretimi istihsalinin de arttığını da söyleyerek toplumsal kaos oluşmasının önüne geçilmek istenmiştir. Haberde başka bir alanda da bilgi verilmiştir. Orman Umum Müdürlüğü'ne Fahri'nin atandığı, Fen Heyeti Müdürlüğü'ne ise Tefik Ali ya da Mazhar'ın atanması ile ilgili söylentinin olduğunu, İstanbul teşkilat müdürlüğüne ise henüz atama olmadığı duyurulmuştur.⁷⁹⁸

“*Yeni Orman Kanunu nasıl tatbik ediliyor*”, başlıklı haberde Sinekli karyesinden Tefik'in verdiği bilgiye göre, yeni **Orman Kanunu** 1 Haziran 1937 yılından itibaren uygulanmaya başlandığı kanunla köylülere ormandan çalı bile toplamalarına müsaade edilmezken, tüccarların ise dağda yaş odun kestirip kömür yaptırdıkları bilgisini paylaşmıştır.⁷⁹⁹

Yeni yasanın getirdiği durum birçok köylünün kendilerine yeni işler aramalarına neden olmuştur. Kırklareli vilayetinin merkeze bağlı Kofçaz nahiyesi halkı, 3116 sayılı yasanın çıkmasından sonra çok sıkıntı çektiklerini, geçimlerinin bu güne kadar odun, kömür ve keçilerden sağladıklarını belirtip, kanun ile bunların yasaklandığını belirtip, köyü Lüleburgaz kazası dâhindeki Bedir Çiftliğine taşımak istediklerini bu açıdan kendilerine izin verilmesini istemişlerdir. Hükümet yetkilileri bu talebe başka bir açıdan bakarak ret etmiştir. Hükümete göre bu köyler Türkiye-Bulgaristan sınırına yakın yerlerdir. Eğer bu köylüler bu ormanlık bölgeyi terk ederlerse bu alanlar ıssız kalacaktır. Dolayısıyla güvenlik sorunları yaşanabileceği

⁷⁹⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 17 Haziran 1937.

⁷⁹⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 17 Haziran 1937.

endişesi bu talebin geri çevrilmesi istemiyle dilekçe Başvekâlete havale edilmiştir.⁸⁰⁰ Sonuçta köylünün taşınma talebi güvenlik gerekçesiyle ret edilmiştir ancak halkın geçim sıkıntısına ise herhangi bir çözüm üretilmemiştir.

Orman Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle orman suçlarında hızlı bir artış olmuştur. Ancak birçok dava teknik gerekçelerle sanık lehine kararların verilmesine neden olmuştur. Teknik hatalardan biri olan zabıt vakalarına tutanak tarihinin yazılmamasının artması üzerine, Orman Umum Müdürlüğü konuyu bir tamimle teşkilata bildirmiş ve zabıt görevlilerini uyarmıştır. Tamimde, orman davalarında tarih tutulmadığı için birçok davanın düştüğünü bu duruma son verilmesi için tutanaklara kesinlikle tarih yazılması istenmiştir.⁸⁰¹

Yine bu dönemde sıkça görülen bir durum da orman suçlarının zaman aşımına uğramasıdır. Birçok dava zaman aşımına uğradığı gerekçesiyle sonlandırılmıştır. Örneğin, devlet ormanlarında izinsiz ağaç kesen Bursa vilayeti Orhaneli kazasının Turhan köyünden Emin oğlu Ahmet aleyhine açılan dava zaman aşımı nedeniyle düşmesi üzerine hükümetin sanıktan talep ettiği tazminattan vazgeçmek zorunda kalmıştır. Bu durumun Cumhurreisi'nin onayına sunulması da bürokratik işleyiş hakkında bilgi sahibi olmamıza neden olmaktadır.⁸⁰²

Orman Kanunu'yla belli sınırlamalar ve yasaklamalar getirilen bir diğer hüküm de, hayvanların ormana girmesidir. Yasaya rağmen Ziraat Vekâleti'nin yayımladığı tamime göre hayvanlara dayalı orman tahribatı devam ettiği yönündedir. Tamimde, bu duruma sebebiyet verilmemesi için suçu işleyenlere gereken cezai işlemlerin yapılması istenmektedir.⁸⁰³

Orman davalarının bir diğer özelliği keşfi zorunlu kılmasıdır. Mahkeme heyetince yapılan keşiflerde davaların genelde sanık lehine karar verdiği görülmektedir. Yapılan keşiflerde köylülerin bilgisine sunulan olayın köylü dayanışması ile açıklanacak bir ifadeyle köylü lehine sonuçlanmıştır.⁸⁰⁴

Orman Kanunu'na göre özel durumlarda ormanlardan meccanen faydalanma hükmü, icra vekillerinin kararıyla mümkün kılınmıştır. Buna bir örnek olarak, Çorum

⁸⁰⁰BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 183,Dosya No:264, Sıra No:11.

⁸⁰¹"1938 Yılı Tamimler Dergisi", s.1.

⁸⁰²BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No: 123, Dosya No:30, Sıra No:14.

⁸⁰³"1944 Yılı Tamimler Dergisi", s.299.

⁸⁰⁴BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No:265, Sıra No:2.

vilayeti Osmancık kazası Zeytin köyü halkından olan ve kazaen yandığı tespit edilen aileye ki -muhacir olduğı anlaşılmıştır- zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için ormandan bedava kereste temin edilmesine icra vekilleri kararı ve Cumhurreisi'nin onayı ile karar verilmiştir.⁸⁰⁵ Muhacirlerin yerleştirilmesi Cumhuriyet öncesinden beri önemli bir sosyal sorun olarak birçok açıdan gündeme gelmiştir. Devlet bu göçmeleri yerleştirirken zaman zaman orman arazilerini kullanmıştır. **Orman Kanunu** ile orman içerisine iskân edilen muhacirlerin zaten kötü olan ekonomik durumu iyice çıkmaza girmiştir. Hatta buldukları orman arazilerini terk etmeleri yasal bir zorunluluk haline gelmiştir. Kırklareli vilayetine bağı Saray kazası dâhilinde vakıf ormanlarına yerleştirilen muhacirler yeni yasa ile birlikte buldukları ormanlardan çıkarılması gündeme gelmiştir. Bunun üzerine muhacir aileleri Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne yaşadıkları bu toprakları kendilerine satmalarını istemişlerdir. Alanın ormanlık saha olmasından dolayı, Orman Umum Müdürlüğü de duruma müdahil olmuştur. Vakıflar Umum Müdürlüğü muhacirlerin bu insani durum karşısında, 5 yıl içinde oturdukları arazilerin parasını vermek şartıyla satılabileceğinin uygun görüldüğünü Başvekâletin bilgisine sunmuştur.⁸⁰⁶ Buna benzer durumların sıklığı üzerine harekete geçen Vekâlet, 1944 yılında orman çevresinde 10 hektarlık bir alan halinde orman köyleri inşasına başlamıştır.⁸⁰⁷ Ne var ki bu çalışmalar sonuçlandırılmayan projeler kapsamında kalmıştır.

Orman davalarında yaşanan diğeri bir teknik sıkıntı da taşıma vasıtaları meselesidir. Orman suçu işleyenlerin suç aletleri ile taşıma vasıtalarına da el konulması yasada belirtilmiştir. Yasada, ormandan kaçak temin edilen, orman mahsulüne ile taşıma işlemini yapan vasıtaya da el konulmasını emretmektedir. Bu durumlarda el konulan taşıma vasıtaları, mahkeme hüküm verene kadar bu vesaitlere orman idaresince el konurdu. Bu vasıtalar suçlunun bulunduğu köy ya da belediye yetkililerince hapsedilir dava sonucu beklenirdi.⁸⁰⁸ Müsadere edilen bu hayvanların satılmayıp uzun süre devlet tarafından bakılmak zorunda kalınması, yed-i emine teslim edilen vasıta veya mahsullerin karışması, hayvanlara yapılan masrafların

⁸⁰⁵BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 85, Dosya No:101, Sıra No:4. Faydalanmaya konu olan ailenin muhacir olması kararın alınmasında etkili olduğı anlaşılmaktadır.

⁸⁰⁶BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 81, Dosya No:532, Sıra No:4.

⁸⁰⁷Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.227.

⁸⁰⁸**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.487.

hayvanın satış tutarının üzerine çıkması gibi yeni sorunlara sebep olmuştur.⁸⁰⁹ Bu dönemde Orman Umum Müdürlüğüne, **Orman Kanunu**'nun uygulanmasında görülen eksiklikleri giderebilmek için yoğun bir yazışma yapmasına neden olmuştur. Yazışmalarda en fazla orman suçlarının neler olduğu alanındadır. Cezaların uygulanmasında, hangi fiillerin suç kapsamına girip girmediği gibi konularda yazışmalar önemli bir yekûn tutmaktadır.⁸¹⁰

Yaşanan bu teknik sorunlara binaen, 3116 sayılı yasanın bazı hükümleri, 3444 sayılı yasa ile değiştirilmiştir. Yeni değişikliğe göre müsadere edilen malların bakım masrafları ya da bozulması muhtemel malların satılması *mahkeme kararı ile*⁸¹¹ *değil hakim iznine* bağlanmıştır.⁸¹²

BEŞİNCİ MADDE —127 nci madde aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir: Orman suçlarından dolayı tutulan ağaç, tomruk, kereste, mahruk ve sair mahsulât ile nakil vasıtaları bekçi ve bekçibaşılar tarafından zabtedilerek muhafaza edilmek üzere en yakın belediyeye veya köy muhtarına veya muhtarın vekiline, buda bulunmazsa ihtiyar heyeti azasından birine makbuz mukabilinde teslim olunur. Bunlardan çürüyecek veya bozulacak olanlarla muhafazası her hangi yüzden mümkünsüz veya müşkül veya masraflı olanlar, sulh hâkimi iznile en yakın pazar mahalline götürülerek idarenin satış komisyonu marifetile ve acık arttırma ile satılır. Masraflar çıktıktan sonra geri kalan para, emment olarak bankaya yatırılır. Suçlu lehine karar halinde müsadere edilmiş mallar neyeudsa derhal, satılmışsa bedeli iade olunur ve nakil masraflarından başka hiç bir şey alınmaz. Karar suçlu aleyhine olduğu takdirde ise müsadere

⁸⁰⁹“1940 yılı Tamimler Dergisi”, **İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1937–138–1939–1940–1941–1942 Tamimler ve Tebliğler**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1943, s.129. ; Bkz. Metin Özdönmez, Türkiye’de Orman Suçları Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar, s.137.

⁸¹⁰“1941 Yılı Tamimler Dergisi”, s.47,80,88,89,126.

⁸¹¹ **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

⁸¹² **Resmi Gazete**, 13.06.1938.

*edilmiş maddeler satılmamış ise satılarak, satılmışsa bedeli,
Hazineye irad kaydolunur.”⁸¹³*

Yasa yeni haliyle de hâkimlere tanınan geniş haklar üzerinden yeni bir tartışmaya sebep olmuştur. Hâkimlerin genelde vatandaş lehine müsadere den vazgeçilmesi hükmü, Orman Umum Müdürlüğü’nce Ziraat Vekâletine bildirmiştir. Bu mevzu Ziraat ve Adalet Vekâleti’nin arasında bir tartışma konusu haline gelmiştir. Yapılan yazışmalar neticesinde Adalet Vekâleti’nin hâkimlere konu hakkında bir bilgilendirme tezkeresi göndererek durumun önemini bildirmiştir. Geline n bu nokta Ziraat Vekâleti yapılan uyarılardan memnun kalıp yeni yasa değişikliğine gerek kalmadığını belirtmiştir.⁸¹⁴

3116 sayılı yasanın 120. maddesine göre kaçak orman mahsulünü almak, saklamak bulundurmak ta suç kapsamına girmektedir. Bunlara 5 ile 200 lira arasında ağır para cezası ve nakil vasıtaları başkalarına ait olmamak şartıyla el konulması hükmünü getirmiştir. Kısaca evinde ya da işyerinde orman mahsulü bulunduran bunun yasal yollarla geldiğini ispat etmek zorunda kalmıştır.⁸¹⁵

Ormanların korunması ve devletçe işletilmesi temeli üzerinde çıkarılan **Orman Kanunu** bu iki alanda da büyük çatışmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Yasa gerekçesinde yer alan, ülkedeki ormanların devamlılığının sağlanması, yetiştirilmesi, geliştirilmesi, doğal dengenin sağlanması ve ormancılık çalışmalarının istenilen amaca yöneltilmesi için ormanların mutlak suretle korunması amacı şiddet politikası ile tepeden inme ci bir tarzda uygulanması orman suçlarının artmasına zemin hazırlamıştır. Cumhuriyet hükümetleri devrinde çıkartılan orman yasaları, orman köylülerinin temel de var olan gerçek sorunlarını çözemediği bir gerçektir. Cumhuriyet devri boyunca ormanla köylü ilişkilerinin arzulan an nitelikte düzenlenemediği için yasaların getirdiği yasaklamalara ve cezalara rağmen, ormana karşı işlenen suçlar artarak, ormanlar ve yasalar aleyhine devam etmiştir. Ormandan işlenen suçlar incelendiğinde bunların; ekonomik, sosyal, hukuki, teknik ve yönetsel nedenlerden kaynaklandığını söyleyebiliriz.⁸¹⁶

⁸¹³ **Resmi Gazete**,13.06.1938.

⁸¹⁴“1941 Yılı Tamimler Dergisi s.63. Bkz. **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

⁸¹⁵“1941 Yılı Tamimler Dergisi”, s.45.

⁸¹⁶ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığı**, s.482.

Orman suçlarının işlenme nedenlerin başında hiç şüphesiz ekonomik etmenler başı çekmektedir. Orman köyleri ekonomik olarak toplumun en fakir kesimidir. Bunun en temel sebebi içerisinde ya da çevresinde buldukları ormanlardır. Ormanların köylülerin tarım arazilerinin azlığı onların temel besin maddelerini (tahılları) parayla satın almalarına neden olmaktadır. Bu durum köylünün para temin etmesi için ormanları kontrolsüz kullanmasına neden olmaktadır. 1960 yılı itibarı ile, Ormanlardan çeşitli şekillerde yararlanma hakkına sahibi köylülerin, 8 bin 997 si orman içinde, 6 bin 725'i orman kenarında ve 6 bin 853 tanesi de ormana 10 km uzaklıkta olmak üzere toplam 22 bin 575 adettir. Nüfus itibarı ile 1960 yılında toplam orman köylüsü statüsünde, 10 milyon 5 bin 452 kişi tespit edilmiştir.⁸¹⁷ Aynı yıl Türkiye'de nüfusun toplamı 27 milyon 755 bin kişi olarak tespit edilmiştir.⁸¹⁸ Buna göre orman köylü nüfusu toplam nüfusun %36,04'ünü teşkil etmektedir. Bu ormanlar nüfusun önemli bir kısmının ormanlarda yaşadığı diğer kesimlerin de gerek yakacak gerek yapacak anlamında olsun ekonomik olarak ormanlara bağlı olduğu sonucunu çıkarır.

Geçimlerini ormancılığa, hayvancılığa ve çok az olan topraklarla sağlayan bu orman köyleri, tarımla ve hayvancılıkla geçinen diğer ova köylülerine rağmen çok zor şartlar altındadırlar.⁸¹⁹ Cumhuriyet dönemi orman köylüsü fakir olduğundan, sermayeye dayalı işlere girişememekte, henüz yeterli bir endüstriyel gelişme de olmadığından, sermaye olarak doğayı kullanmak zorunda kalmıştır. Orman köylülerinde, bilhassa dağınık yerlerde hayvancılık, halkın en büyük geçim kaynaklarından birisidir.⁸²⁰

Orman köylüleri **Orman Kanunu** ile yakacak maddelerini de parayla satın almak zorunda kalmaları köylülerin ekonomik durumlarını iyice zora sokulmuştur. Bu yeni durum köylülerin nakit vergi ödemeleri ile diğer zorunlu ihtiyaçları için gereken paranın temininde yeni hilelere başvurmalarına neden olmuştur. Orman Umum Müdürlüğü yayımladığı tamimde bir konuya özellikle dikkat edilmesini emretmektedir. **Orman Kanunu**'nun çıkmasından sonra ahır, samanlık ambar gibi

⁸¹⁷ A.e., 283.

⁸¹⁸ **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923–1978**, İstanbul, Akbank Kültür Yayınları, 1980, s.656.

⁸¹⁹ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.483.

⁸²⁰ A.e., s.484.

köylünün zati ihtiyaçları kapsamındaki malların yandığı gerekçesiyle köy ihtiyar heyetinin de iznini alarak pazara sevk ettikleri haberine dikkat çekmiştir. Müdürlük yaptığı incelemelerde köylülerin evlerinin sağlam olduğunu tespit ettiğini, köylülere pazara taşınan malların ise ormanlardan kaçak kestikleri ağaclar olduğunun öğrenildiği belirtilip bu hileye karşı teşkilatı uyarmaktadır. Köylülerin böyle yapmasının nedeninin ise devletten zati ihtiyaçlarını düşük ormanda almaları ve bu durumu paraya çevirmek istemeleri gösterilmiştir.⁸²¹

Küre'de Reşat Korkmaz adlı vatandaşın orman suçu işlediğine dair yapılan dava sonucunda Korkmaz suçlu görülüp 20 lira para cezasına çaptırılmıştır. Ancak orman idaresinin bu miktarın az olduğu gerekçesiyle temyiz mahkemesine başvurmuştur. Suçludan çok daha yüksek miktarda tazminat istenmesinin, orman cezalarının toplumda kalıcı bir etki bırakması istemeyle yapıldığı gerekçesine bağlanmıştır.⁸²² Orman idaresinin yüksek miktarda tazminat talepleri mahkemelerce bir nebze hafifletmişlerdir. Başka konularda olağanüstü kararlar veren mahkemeler orman konusunda kısmen haktan yana karar vererek, orman idaresinin azgın taleplerine karşı halkı bir nebze de olsa korumuş görünmektedir.

Hukuki metinleri yapanların kanunları bir devrim niteliğinde ani ve sert bir şekilde çıkarmaları sosyal ve hukuki sorunların temel nedenlerindedir. Yasaların toplumsal gerçekler göz önüne alınmadan insan faktörünü yok sayarak ilkesel ve ideolojik temeller göz önüne alınarak çıkarılması bu gerçeğin temelidir. Kanunlar çıkarılması esnasında, uygulamadan doğacak problemler hemen hemen hiç gündeme alınmadığı için her kanun çıkmasıyla birlikte toplumda aniden binlerce suçlu da üretilmektedir. Kanunların yapacağı etkilere karşı –özellikle ekonomik ve hukuksal- topluma herhangi bir alternatif sunulmamakta, bu durumda kanunla zor duruma düşecek insanların ne yapacakları, nasıl geçinecekleri kanun görüşmelerinde gündeme bile gelmemektedir. Tek parti Cumhuriyet hükümetlerinin toplumdan kopuk vekilleri aracılığıyla çıkardığı kanunlar yeni ve daha derin sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlara neden olmuştur. Özellikle orman kanunları çıkartılırken, orman tahribatı ve orman varlığının azalmasının nedenleri içerisinde köylü, keçi, deve kelimeleri geçerken, müteahhit, yanlış politikalarımız, alternatif ekonomik gelirler,

⁸²¹“1938 Yılı Tamimler Dergisi”, s.169–170.

⁸²²“1945 Yılı Tamimler Dergisi”, s.156.

mülkiyet problemleri gibi temel kavramlar hemen hemen hiç gündeme gelmemiştir. Dolayısıyla böyle çıkarılan kanunların toplumda suçluyu artıracığı kesindir. Bu duruma ek olarak ormanların kadastro işlemleri henüz yapılmadan muvazaalı birçok arazinin devletleştirilmesi mülkiyet kavgalarına sebep olmuştur.

Hükümetin, ormanların devlet tarafından yönetilmesi ve işletilmesi ile ormanlardan elde edilen gelirin artacağına ve orman tahribatının duracağına inanarak 1937 yılında çıkardığı 3116 sayılı **Orman Kanunu** ile ormanların önemli bir kısmını devletleştirmiştir. Daha sonra 1945 yılında çıkartılan 4785 sayılı ek kanunu ile devletleştirme tamamlanmıştır. Bu yeni durum mevcut köylünün süregelen ekonomik gelirini yok etmiştir. Aynı zamanda ormanlara dayalı işletmelerin de kapatılmasına neden olmuştur. Bu dönemde orman suçlarında çok ciddi bir artış olmuştur. Kanunla hedeflenen orman tahribatının azalması ise tam tersine dönmüş, her çıkartılan kanun öncesi hızlı bir orman tahribatı yaşanmıştır. Orman suçlarındaki bu hızlı artış toplumsal bir yara olmuştur. Demokrat Parti iktidarında çıkartılan 6831 sayılı **Orman Kanunu**'nu⁸²³ 13. maddesi gereğince orman köylülerinin kalkındırılması için her yıl Tarım Bakanlığı'na 50 milyon liralık bir kredi tahsisi öngörülmüştür. Bu kalkındırma planına ek olarak hapisaneleri dolduran orman suçluları için 1950–1960 arası 4 kez af kanunu çıkartılmıştır. 1960 askeri müdahale ile iktidara gelen Milli Birlik Komitesi, 1961 Anayasa'sında orman suçlarının affedilemeyeceği hükmünü koyarak⁸²⁴ halka ve sosyal gerçeklere karşı ilkesel bir tavır koymuştur.

Orman köylüsünü suça iten bir diğer hukuki neden de suçu işleyenlere verilen cezaların tam olarak uygulanmamasıdır. Nitekim orman sınırlarının kesin belli edilmemesi, köylü orman ilişkilerinin yeterince düzenlenmemiş olması, köylünün içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumun bozukluğu nedeniyle, suç teşkil eden bazı olayları cezalandırmak mümkün olmamıştır.⁸²⁵

⁸²³31.08.1956 tarihinde kabul edilmiştir.

⁸²⁴Madde 131- (17.4.1970-1255) (31) Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devrolunamaz. Bu ormanlar, zamanaşımıyla mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez.

⁸²⁵**Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.485–486.

Teknik olarak altyapısı hazırlanmadan çıkartılan orman kanunları yasal veya yasal olmayan durumları tam belirtmediği için tartışmalı bir durum ortaya çıkarmıştır. Orman suçlarının kesin olarak belli edilmemiş, temelde tahdit çalışmalarının olmaması yada yetersiz olması tarım arazisi ile orman arazisi arasındaki ayrımı tartışmalı hale getirmiştir. Orman çevresinde hayvancılık yapanların nerelere kadar otlatma yapıp yapamayacağı da açık olmaması bu alanların birbirinden kesin ve değişmez işaretlerle ayrılmamış olması, çeşitli mülkiyet anlamsızlıklara neden olmakta, ormanlarla ilişkisi bulunan köylülerin her an suçlu ya da suçsuz olması gibi bir muallak bir durum doğurmuştur. İşte bu gibi durumlar köylünün her an suça girip çıkmasına neden olmuştur. Mera ıslah çalışmaları yetersizliği arazi kullanım kabiliyet sınırlarının Türkiye genelinde rasyonel yararlanmayı engellemesi diğer teknik problemlerdir. . Erken cumhuriyet döneminde ülkenin tümünde görülen ekonomik sefalet orman köylerinde birkaç daha fazladır.⁸²⁶

Orman davaları sadece orman köylülerini değil ormanları işleten müteahhitlerinde zaman zaman mahkemelik olmasına neden olmuştur. Bunlardan birisi de Denizli Mebusu, İstiklal Mahkemesi Ankara sabık savcısı ve orman müteahhidi olan Ali Küçüka'dır. Küçüka, mültezimi bulunduğu Honoz, Göbecik, Karadağ devlet ormanlarını işletmektedir. 9.11.1928 tarihinde mukavelesine eklenmiş olan çalıştırmak zorunda olduğu fen memurlarının maaşlarının vermediği için hakkında dava açılmıştır. Davada mahkeme Orman Umum Müdürlüğü'nden sözleşme gereklerini sormuştur. Yapılan yazışma sonrası 1928–1930 ve 1931 yılları için iki fen memuruna vermesi gereken toplam 4 bin 537 liranın ödenmediği tespit edilmiştir. Küçüka, savunmasında memur maaşının devletçe verileceğini belirtip, ödeme yapmamıştır. Mahkeme, fen memurunun ücretini ödeme maddesinin hukuki olmadığı gerekçesiyle davanın Küçüka lehine sonlandırmasına hüküm vermiştir. Atanan fen memurunun ise daha sonra maaşı hakkında bir açıklama yapılmamıştır. Mahkeme karana itiraz edilmemesi Cumhurreisi'nin kararnamesi ile karar bağlanmıştır.⁸²⁷

⁸²⁶ A.e., s.486,487.

⁸²⁷ BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:150, Dosya No: 34, Sıra No:1.

3.5.1.Orman Suçları ve Davalarına İlişkin İstatistiki Veriler

1935–1946 yılları arası orman suçlarının diğer suçlarla mukayesesi gösteren tablo

Yıllar	Ceza Kanuna Göre mahkûm olanlar (Adet)	Orman kanuna göre mahkûm olanlar (Adet)	Ceza kanuna göre mahkûm olanların göre nispeti %
1935	36 962	6 351	17
1936	50 625	10 976	22
1937	57 436	10 024	17
1938	55 447	7 143	13
1939	56 010	9 846	18
1940	54 621	12 910	24
1941	52 366	12 138	23
1942	50 924	10 637	21
1943	48 947	9 070	19
1944	42 787	8 875	21
1945	50 136	12 202	24
1946	68 476	16 516	24

Kaynak: M. Özdönmez, **Türkiye’de Orman Suçları Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar**, İstanbul, 1969.

1937–1971 yılları arasında işlenen suçlara ait istatistiki bilgileri gösteren tablo

İşlenen her çeşit suç âdeti	2 061 736 adet
İşlenen çeşitli suçlarla ormansızlaştırılan alan	1 225 625 hektar
Ormanda, yanan ve usulsüz kesimlerle çıkartılan tomruk miktarı	14 528 087 m ³
Yanan ve usulsüz kesimlerle çıkartılan tomruk miktarı	55 944 765 kental
Yanan ve usulsüz kesilen yapacak ve yakacak ürünlerin parasal değerleri	4 438 840 094 L.
Ağaçlandırma ve bakım masrafları	4 864 612 800 L.
Toplam zarar miktarı	9 303 452 894 L.

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973.

1937-1947 yılları arası ormanlarda işlenen çeşitli suçlar gösteren tablo

Yıllar	Kesme	Taşıma	Açma	Otlatma	Diğer suçlar	Toplam
1937	2992	913	-	-	902	4807
1938	7190	2595	-	-	1460	11245
1939	10139	7018	734	-	1003	18894
1940	9632	9504	684	795	211	20826
1941	6069	5186	791	969	139	13154
1942	5237	3920	316	581	124	10178
1943	5520	4618	1165	393	27	11723
1944	1283	1015	360	42	2	2702
1945	1691	1124	214	169	136	3334
1946	2455	2102	421	519	125	5622
1947	19432	8522	15102	1485	8067	52608

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara,1962.

1946-47 yılları arası zapt ve müsadere edilen canlı cansız nakil vasıtalarını gösteren tablo

Yıl	Zapt edilenlerin âdeti	Müsadere edilip satışı yapılanlar	
		Âdeti	Tutarı
1946	7886	-	39090
1947	16662	3100	81081

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara,1962.

Ormanlardan yapılan usulsüz kesimleri gösteren tablo

Yıl	Miktar m ³	Tutar
1945	11.648	500.864
1946	29.108	1.251.644

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara, 1962.

1945–1954 yılları arasında işlenen usulsüz kesimleri (kesme+ taşıma+ açma) gösteren tablo

Yapacak odun M ³	1971 yılı Piyasa Fiyatı	Zarar	Yakacak Odun Kental	Bir Kental odunun piyasa fiyatı (Lira)	Toplam
1 507 936	273,92	413 053 829	5 154 761	8,21	455 374 417

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973.

3.6. Orman Yangınları

Orman yangınları ile ilgili 1937 öncesine ait bir istatistiği bilgi yoktur. Ancak dönemde yazılan kaynaklarda verilen bilgilere göre azımsanmayacak miktarlarda yangınlar olduğu ortaya koymaktadır. 1937 yılından sonrasına ait istatistikî tahminler vardır.

1938-1946 yılları arası orman yangınları ile ilgili verileri gösteren tablo

Seneler	Yangın (Adet)	Yanan Saha (Hektar)	Zarar ziyan bedeli (Lira)
1938	398	14.416	365.398
1939	510	12.304	287.499
1940	419	18.732	166.929
1941	850	33.415	723.518
1942	740	73.210	3.713.914
1943	779	46.723	2.120.823
1944	536	39.315	1.523.708
1945	1.169	165.307	34.650.476
1946	1.023	125.115	9.640.025

Kaynak: **Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949**, Ankara, 1962.

Bu tabloda orman yangınlarında düzenli bir seyir izlemediği tespit edilebilir.⁸²⁸ Ancak 1938–39, 1940–41 ve 1944–45 yılları arasında orman yangınlarında ciddi artışlar olduğu görülmektedir. Bu artışların nedenlerinde sadece 1945 yılı hakkında

⁸²⁸ **Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949**, s.13. Bkz. Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.229.

bir bilgi sahibiyiz. 1945 yılındaki orman yangınlarındaki bu büyük artışın nedeni 4785 sayılı yasanın kabul edilmesi olarak değerlendirilmektedir.⁸²⁹

Orman yangınları ile yana saha arasında da doğru bir orantı yoktur. Yangınların miktar olarak az olması yanan sahanın az olduğunu göstermediği ortadadır. Bazı seneler daha az yangın çıkmasına rağmen çok daha fazla orman sahasının yandığını göstermektedir. Orman yangınlarının zarar-zıyan bedelleri üzerinden yapılan bir değerlendirmede, bununda diğer iki değişkenden bağımsız olduğu ortaya çıkmaktadır. 1945 yılı en büyük orman yangınına dayalı zararın yaşandığı yıl olarak kayıtlara geçmiştir.

1937–46 yıllar arası dönem devletin ormanlara hükmetmek çabasının zirvede olduğu yıllardır. Bu hükmetme çabasında hükümet kendisine en büyük rakip olarak Köylü, deve ve keçiyi görmüştür. Mücadelenin galibi yoktur. Halk ormandan kısmen de olsa dışarıya itilmiştir. Ancak hükümet te ormana tamamen girememiştir. 3116 sayılı yasa 1938, 1945 ve 1950 yıllarında değişikliklere uğratılmış, 1956 yılında ise kaldırılmıştır. Orman yangınları bu mücadelenin bir boyutunu oluşturmaktadır. Orman yangınlarının etkisinin fazla olmasında yangına mücadelede geç kalınması gibi amiller de etkili olmuştur. Bu duruma çözüm amacıyla yayımlanan tamimlerde orman memurlarının 24 saat içerisinde telefonla yangını merkeze bildirmeleri istenmiştir.⁸³⁰

1937–1949 yılları arasında orman yangınlarının çıkış sebepleri gösteren tablo

Yangın sebepleri	Adet
Yıldırım	46
Lokomotif	63
Ocaklardan	373
Sigaradan	705
Tarla Açmak	920
Ateşlemek	664
Muhtelif	2 694

⁸²⁹ Ahmet Künksatan, **4785 ve ötesi...**, İstanbul, Bursa Orman Gazetesi Yayını, 1978, s.10. Bkz. Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.230. Bkz. Üstüner Birben, "Türkiye'de 1937 yılından sonra Ormanlık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşama Etkileşimler", s.37–38–39.

⁸³⁰"1938 Yılı Tamimler Dergisi", **İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1937–138–1939–1940–1941–1942 Tamimler ve Tebliğler**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1943, s.169.

Meçhul	2 796
Toplam	8 261

Kaynak: **Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949**, Ankara,1962.

Yangınların çıkış sebeplerinin neveleri üzerinde tablodaki verilerden en fazla miktara sahip olanların meçhul ve muhtelif olanlar olduğu görülmektedir. Bunların neler olduğu konusunda araştırma yapan dönemin kayaklarında tabloda bahsedilmeyen bazı sebepleri sıralamıştır. Tren ve fabrika bacaları, kantar ocakları, avcılar, çobanlar, muhtelif maksatla yakılan ateşler, kömür ocakları, intikam maksadıyla orman yakmak,⁸³¹ kömür yapmak, domuz beklerken ateş yakmaktan⁸³², Sabotaj ihtimali⁸³³ gibi sebepler olduğu görülmüştür.

1945 yılında çıkartılan 4785 sayılı yasanın getirdiği değişiklikler halk açısından, 3116 sayılı yasayı aratacak niteliktedir. Yasa orman tanımını öyle bir noktaya getirmiştir ki, bir yerin orman sayılıp sayılmayacağı Tarım Bakanlığı'na bırakılmıştır. Bu hüküm toplumda bir antipatiye neden olmuş ve kasten orman yangınlarının 1945 ve 1946 yılları arasında artmasına neden olmuştur.⁸³⁴1945–1947 yıllarında yanan orman sahası 350 bin 421 hektar olup bunun miktarı 4 milyon 82 bin m³tür.⁸³⁵ Bu rakamlar geçmişe kıyasla çok fazla olarak kartlara geçmiştir.

1945 sonrası dönemde orman köylüsünde oluşan intiba, ormancı ve ormanı hükümetle özdeşleştirmek şeklinde tezahür etmiştir. Halk hükümetin kendisine biçtiği aşağılayıcı ve yok sayıcı tavrına bir tepki olarak hükümet (tek parti hükümeti) adına ormanları yakmıştır.

⁸³¹ Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.230.

⁸³² **Cumhuriyet gazetesi**, 22 Haziran 1937.

⁸³³ "1941 Yılı Tamimler Dergisi", **İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1937–138–1939–1940–1941–1942 Tamimler ve Tebliğler**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1943, s,120.

⁸³⁴ Prof. Dr. Turhan İstanbullu, "Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları", s.142.

⁸³⁵ **Orman Genel Müdürlüğünün Çalışmaları**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü,1967,s,19.

3.7.Ormancılıkla İlgili Sivil kuruluşlar ve Ormancılık Propagandası

Dünyada bilinen ilk orman-halk ilişkilerinin hukuki yönden düzenlenmesi ile ilgili nizamname Almanya ve Fransa'da yapılmıştır.⁸³⁶ Türkiye'de ise 1937 yılında yürürlüğe giren 3204 sayılı Orman Teşkilat Kanunu'nun 2. maddesine müsteniden Tedrisat Şubesi adı ile kurulmuştur. Şube çalışmalarına, **Orman Umum Müdürlüğü Memurlarının Görecekları İşlere Dair Nizamnâmesi**'nin 6. maddesinde, "*Mektepler, kurslar, kongrelerle propaganda ve neşriyata ait bütün işleri ve maarif mektepleri ile kırsalalarda ormancılık tedrisatına ait hususları ve Avrupa'da tahsilde bulunan talebe işlerini takip ve idare eder.*" şeklindedir. Hükümetin yapması gerekenlerin yanında halkı bilinçlendirmek amaçlı çalışma yapan sivil kuruluşlar da vardır. Türkiye Ormancılar Cemiyeti bunlardan biridir. 1924 yılında İstanbul'da kurulan Orman Mektebi Âlisi Mezunları Cemiyeti, 1930 yılında Türkiye Ormancılar Cemiyeti adını almıştır. Cemiyetin amacı, ormancılıkta bilim ve tekniğin ilerlemesi, ağaç sevgisini yurtta yaygınlaştırılması, ormancılar arasında bağlılığın sağlanması ve Türk ormancılığını uluslararası alanda tanıtımını yapılmasıdır. Orta ve yüksek ormancılık eğitimi yapanların üye olabildiği cemiyetin yıllık aidatı 3 liradır. Cemiyet aldığı kararların üyelerince yerine getirilmesi de cemiyetin kati kurallarındandır. Cemiyetin üye sayısı, 1925'te 31 kişi iken, 1930'da 183, 1937 yılında 250, 1945 yılında 575, 1947 yılında 303 kişiye çıkmıştır. Cemiyetin gelir kaynakları içerisinde her türlü bağış, üye kesenekleri, hükümetin izniyle yapılacak temsil ve piyangolar, üyeler için yaptıracağı rozet ve cemiyetin yayınlarından elde edilen gelirler olarak belirtilmiştir. Cemiyetin 1949 yılındaki 15-20 bin lira arasındadır. Cemiyetin Ankara dışında 120 mümessilliği vardır. Cemiyet, ölen üyelerine maddi yardım etmek için 1946 yılında yardımlaşma sandığı kurulmuştur.⁸³⁷

Bu dönemde hükümetin yaptığı çalışma kapsamında, halka ormancılıkla ilgili bilgiler vermesi açısından CHP tarafından organize edilen bir kitapçık gösterilebilir. Her ne kadar siyasi partiler sivil toplum kuruluşları kapsamında görülse de bu dönem parti-devlet ayrımı pek belirgin değildir. Bu duruma örnek gösterilebilecek bir

⁸³⁶ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.491.

⁸³⁷ Ormancının Cep Kitapçığı, Haz. Ali Kemal Yiğitoğlu, Ankara, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1952, s.76-79.

çalışma Orman Umum Müdürlüğü'nün iç yazışmalarında geçen bir tamimde; Cumhuriyet Halk Partisi tarafından Cumhuriyetin kuruluşunun 15. yılı dolayısıyla Cumhuriyetten evvelki vaziyet ile Cumhuriyet idaresinin 15. yılının *başarılarını* toplu şeklide ortaya koyan resimli bir eserin neşredileceğini bu nedenle ormancılık ile ilgili kısmın da kurumca hazırlanacağını açıklanmıştır. Yapılacak çalışmada kurumlardan gelecek bilgilerin, bilgisi olmayan vatandaş tarafında da okunacağı için açık anlaşılır kısa ve eğitici olmasına dikkat edilmesi istenmektedir. Eserin hazırlanmasında Cumhuriyetin 10. yılı için hazırlanmış eserin temel alınması istenmektedir.⁸³⁸

Ormancılık alanında sivil toplum kuruluşlarından gösterilebilecek bir başka cemiyet te Türkiye Ağaç Koruma Teşkilatı gösterilebilir. Cemiyet her ne kadar meyve ağaçların yayılmasını hedeflemiş olsa da bu kapsamda değerlendirilebilmektedir. *Himayei Eşcar Cemiyeti* 1928 yılında, Adıyaman'ın Kemah kazasında kurulmuştur. Cemiyet amaçlarını, meyveli ve meyvesiz ağaçları çoğaltmak, cinslerinin ıslahı ve korunmasını sağlamak olarak belirtmiştir. Cemiyete üye olma şartları, 18 yaşını bitirmek, Türk olmak ve Cemiyetin tüzel kişiliğine yardım edebilecek şartlara haiz olmak olarak belirlenmiştir. Yıllık aidatı 10 kuruş olup toptan 5-120 lira arası verenleri daimi üye kabul etmiştir. Cemiyetin gelirleri, üye aidatlar, umumi ve hususi bütçeden ve belediye bütçesinden yapılan yardımlar olarak belirlemiş olup yıllık bütçesi 20 ile 40 bin lira arasındadır. Cemiyetin faaliyetleri kapsamında 1938 yılında 200 bin yabancı ağacı aşılattığı gösterilebilir.⁸³⁹

Ülkede bu dönemde devlet yönetiminde hükümet- CHP teşkilatı içi içe girmiştir. Tüm çalışmalarda CHP hükümetin bir parçası olarak görülmüştür.

3.8. Ormancılık İlgili Yasal Düzenlemeler

3.8.1. 3116 yasa ve sonrası

1937 yılında 3115 sayılı yasa ile devletçilik ilkesi anayasaya girmiştir. Bu anayasal değişiklikten hemen sonra 3116 sayılı yasa ile devletçilik ilkesinin

⁸³⁸"1938 Yılı Tamimler Dergisi", s.117.

⁸³⁹Ormancının Cep Kitapçığı, s.76-79.

ormanlarda işletilmesi için yasal bir değişiklik yapılmıştır.⁸⁴⁰ 3116 sayılı yasa temelinde devlet orman işletmeciliğini benimsemişse de bu süreci on yıllık bir geçiş sürecine bağlamıştır. Yasaya göre ormanları mülkiyet bakımından, devlet ormanları, umuma mahsus ormanlar, vakıf ormanları ve hususi ormanlar olarak sınıflandırmıştır.⁸⁴¹

3116 sayılı kanunla orman teşkilat tapısında da önemli değişiklikler içermektedir. **Orman Kanunu** gereğince çıkarılan 3204 sayılı “Orman Umum Müdürlüğünün Teşkilat Kanunu” ile kurulmuştur.⁸⁴² Yasayla, Orman Umum Müdürlüğü mülhak bütçeli bir kuruma dönüştürülmüştür. Müdürlük bu haliyle dev bir kamu iktisadi teşekkül haline getirilmiştir. Yasanın 31–40. maddeleri Orman Umum Müdürlüğü’nün çalışmalarını düzenlemektedir.

3116 sayılı yasanın taslağını hazırlayan Bernhard’a göre, kanun Türk ormancılığında birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Yasada ilk kez orman tanımı yapılmıştır. Kanun birinci maddesinde bu hükmü içermektedir. Kanunda orman teşkilat yapısının yeniden şekillenmesi emredilmiştir. Orman cezaları, ormanlardan bedava faydalanmayı kaldıran hükmü, hayvanlara getirilen yasaklamalar, ormanın askeri birliklerce korunması, amenajman ve silvikültür gibi teknik ormancılık hükümleri bunlardan bazılarıdır.

Kanunun uygulanması için öncelikle orman sınırlarının bir an evvel belirlenmesi istenmiştir. Bernhard bu alanda hükümete yaptığı tavsiyede öncelikle teknolojik aletlerle orman sınırlarının belirlenmesini istemiştir. Bernhard, havadan yapılacak fotoğraflamayla yapılacak orman sahasının tespitinin başka birçok alanda da kullanılabileceğini hükümete tavsiye edilmiştir.⁸⁴³

Orman Kanunu’nu hakkında basında da birçok haber çıkmıştır. Bu kapsamda bir değerlendirme yapan Yunus Nadi makalesinde, artık ağacı devlet damgalayacak, ormanı hükümet kesecektir, şeklinde bir giriş yapmıştır. Devamla, buna

⁸⁴⁰ Yılmaz Demir (TBMM Tarım orman ve Köy işleri Komisyon üyesi, Bilecik Milletvekili), “Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987, s.144.

⁸⁴¹ İ. Kutlutan, **Ormanlarımız ve Ormancılığımız**, s.5.

⁸⁴² **Geçmişten Günümüze Ormancılık... Ormancılıkta 170. Yıl 1839–2009**, s.20.

⁸⁴³ Prof. Bernhard, Türkiyede Orman Kanununun tatbikine dair, Çev. Fırat Fehim, **Orman ve Av**, Yıl:12, Sayı:1, 1940, s.22,23.

uymayanların cezalandırılacağıının altını çizmiştir. Nadi, geçmişten değişen şeyin kesilecek ağaçları devletin belirlemesi değil ağacı kesme işinin de devletçe yapılması olarak yorumlamıştır. Yunus Nadi, iki konuda devletin hassas olmasını istemiştir. Orman işletmesinin ormanı tahrip etme değil gençleştirme üzerine çalışmasını diğerinin de, ormanlardan sadece kesilme yaşına gelmiş ağaçların kesilmesini tavsiye etmiştir.⁸⁴⁴

Kanunun köylülere dönük en somut değişikliklerinden biri meccanen faydalanma usulünün kaldırılması ve zati ihtiyaçları için ücret talep edilmesidir. Konun açıklanması amacıyla, Ziraat Vekâleti köylülerin zati zorunlu ihtiyaçları için devlet ormanlarından kesilen kerestelere cüzi (dörtte bir fiyatla) miktarlarla sahip olabileceğinin açıklayan bir tamim gönderilmiştir. Tamime göre, öncelikle köylülerin zati ihtiyaçları köy ihtiyar heyetince tasdik edilecek bu şekilde ihtiyaçları belirlenen köylüler ormanda kendilerine gösterilen yerden kesim yapmalarına müsaade edilecektir. Ancak köylüler ihtiyaçları için ¼ oranında bir ödeme yapmaları gerektiği de tamimde belirtilmiştir. Tamimde köylülere orman dışın çıkarılmış ve açık arttırma ile kereste ve orman içinde devrilmiş ağaçlarında satışlarının da yapılacağı belirtilmiştir. Bu bilgilere ek olarak eskinden olduğu gibi ormanların kısa müddetli ihaleler ile ve serbest satışlar şeklinde işletilmeye devam edeceği belirtilmiştir.⁸⁴⁵

Orman Kanunu'nda hayvanların ormanlara giriş ve çıkışlarını yeniden düzenlemiştir. Ziraat Vekâleti orman içerisinde ve çevresinde nasıl otlatma yapılacağına ait tamimde izin alınmadan otlatma yapılmasını yasak olduğu vurgulanıp otlatma için izin başvurusunda bulunulması gerektiğini açıklamıştır.⁸⁴⁶

3116 sayılı **Orman Kanunu**'nun yürürlüğe girmesi ile ormanların devlet kontrolüne geçmesine matuf orman teşkilat yapısında da önemli değişimler olmuştur. Bu açıdan Orman Çevirge Müdürlükleri ve Orman Revir Amirlikleri ile Bölge Şeflikleri kurulması kararlaştırılmıştır. İlk etapta Orman Umum Müdürlüğü Ziraat Vekâletine bağlı mülhak bütçeli bir umum müdürlük haline getirilmiştir.⁸⁴⁷

3116 sayılı **Orman Kanunu**, devletin toplum adına ormanlara el koyma yetkisini kendinde görmesinin bir sonucu olarak yasalaşmıştır. Bu el koyma

⁸⁴⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 23 Haziran 1937.

⁸⁴⁵ **Cumhuriyet gazetesi**, 29 Haziran 1937.

⁸⁴⁶ **Cumhuriyet gazetesi**, 30 Haziran 1937.

⁸⁴⁷ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.57.

ormanların işletilme hakkının da devlet tarafından yapılması içermiştir. Ancak bunun uygulanması teknik altyapı, yetişmiş kalifiye elaman azlığı, devletin ormancılığa ayırdığı bütçenin yetersizliği, orman tahdit komisyonunun hedeflere ulaşmadaki yetersizliği ve isteksizliği gibi birçok sebeple amaçlar gerçekleşmemiştir. Bu arada ormanların eksiltme yolu ile ihale edilmesine devam edilmiştir. Ormanların tahdit işlemlerinin 1937 yılından itibaren 5 yıllık bir sürede bitirmesi planlanmışken 1937–1987 arasında toplam orman alanlarının % 50 ne yakın bir kısmının kadastro su ancak çıkartılabilmmiştir.⁸⁴⁸

3116 sayılı kanun yürürlüğe girdikten bir yıl bile geçmeden yasada değişikliğe gidilmek zorunda kalmıştır. **Orman Kanunu** yasalaşırken en çok tartışılan madde orman köylüsü ve hayvanlardır. Yasa, *ya keçi ya orman* sloganı ile çıkarılmıştır. Kanun çıkarılmasında orman köylüsünü tahkir edici nitelikte olmasını mebusların halktan kopuklukları ile ancak izah edilebilir. Buna rağmen yasada bir yıllık süre geçmeden değişikliğe gidilmiştir. Böyle bir yasal değişikliğe gidilmesi konusunda yapılan yorumlarda yasa değişikliği izah edilmeye çalışılmıştır. Bunlara göre, ormanlardan yararlanmada köylülere den istenen fiyat tarifelerinde tenzilat yapılması, orman köylüsü kavramının hukuki tanımının değiştirilmesi, köylülere müzayede usullü satışının kaldırılması, kereste ve marangozlukla uğraşan küçük esnafın kereste teminin kolaylıklar yapılması amacıyla değişikliğe gidilmiş şeklindedir. Bu yorumları yapanların genelde Kemalist orman politikasını öven yazarlar olması dikkat çekicidir.⁸⁴⁹ Yapılan bu değerlendirmelere göre, devletin orman köylülere alternatif ekonomik etkinlikler göstermen ormancılık faaliyetlerini ve hayvancılığı yasaklaması ekonomik anlamda orman köylülerini içinden çıkılmaz bir hale koymuştur. Bu ağır koşullar 1938 yılında hükümetin yeni düzenlemeler yaması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu değişiklikle hükümetin halka dönük kolaylıklar getirdiği savunmuşlardır.⁸⁵⁰

25.6.1938 tarihli ve 3444 sayılı yasa ile “ Orman Kanuna Ek Kanun” yapılan değişiklik maddelerini tümünden bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda başka gerçeklerle karşılaşılmaktayız. **Orman Kanunu**’nun 18. maddesinde yapılan

⁸⁴⁸ Metin Özdönmez, Turan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.173.

⁸⁴⁹ H. Avni Usluoğlu, “Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı”, s.38. ; Bkz. Kerim Yund, “Türk Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama”, s.128.

⁸⁵⁰ Metin Özdönmez, Turan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.104.

değişiklikle orman köylüsü tanımı 5 km den 10 km çıkmıştır. Ayrıca bu sınırlar içerisinde nüfusu 2 bin az olan bütün yerleşim yerleri statüsüne bakılmadan faydalanması kararlaştırılmıştır. Zati ihtiyaçları için yararlanma tarifesi tarife bedelinin ¼ yerine 1/10 şekline dönüşmüştür.

3116 sayılı yasanın 36. maddesinde yapılan değişikle, ormanlardan yapılan damgalı kesimleri taşıyan ağaçların kontrolünde ağırlık ve miktarları orman müruriye tezkeresinde belirtilen miktardan parasal değer olarak %10 ve hacminden % 15'e kadar fazla olanlardan sadece satış bedeli üzerinden orman resmi alınması yasalaşmıştır. Eğer taşınan yük bu değerleri aşıyorsa bu kaçak addedilir ve el konulur hükmü getirilmiştir. Bunun dışında orman olmayan yerlerde yapılan taşımalarda ihtiyar heyetinin izni yeterlidir.

Yapılan bir başka değişiklikle, orman içinden kuru dal ve benzeri artıklar orman memurunun vereceği izinle köylülerin toplamasına müsaade edilmiştir. Orman suçlarının tespiti ve yapılacak işlemlerle ilgi düzenleme içeren beşinci maddede ilginç bir detay vardır. Orman suçu işlediği şeklinde zabıt tutulup malına müsadere konulan kişinin suçsuz olduğu tespit edilirse müsadere edilen mal derhal iade edilir hükmü vardır. Ancak müsadere edilen mal satılmışsa, devletin taşıma masrafları çıktıktan sonra, kalan kısmı iade edilir, şeklinde bir hüküm konmuştur. Yani suçsuz olan vatandaşın orman memurlarınca haksız olarak malına el konulması ve diğer işlemler için yaptığı harcamalar- orman görevlisinin hatası- vatandaşın cebinden çıkmaktadır. Vatandaşın yasayla itibar ve ekonomik mağduriyetini giderme yerine -hükümetin açıkça aleyhine de olsa- itiraz etme hakkı tanımayan bir politik yapı tesis edilmiştir.

3116 sayılı yasanın 6. maddesinin hükmü kaldırılmış ve yeni bir hüküm getirilmiştir. Bu madde, orman işleten müteahhit ve şirketleri içermektedir. Buna göre şirket ve müteahhitlerle önceden yapılan mukavelelerin devam etmesini içermektedir. Madde ormanda fabrika sahibi olanlara, devletin tespit ettiği imalat planına uymak, maliyet ve işletme şartlarının kontrolü maliye vekâletince yapılmasını kabul etmek, maliye vekâletinin satış, stok ve sevk planına uymak şartlarından birisini yerine getirmek kaydıyla bu imalatçılara (Fabrika sahiplerine) ihale edilemeden orman mahsullerinin verilmesi hükmünü içermektedir. Bu madde ile daha önceki dönemlere nazaran daha güçlü bir şekilde orman işleten firma ve

müteahhitler kollarlanmaktadır. Bu seçkin şirketlere İcra Vekilleri'nin onayı ile arttırmaz ağaç, tomruk ve diğer atıklar verilebilmenin yolu açılmıştır. Bu yasal değişikliğin en önemli kısmı bu madde içerisinde yatmaktadır. Çünkü 3116 yasının 23. maddesine ormanlarla ilgili tüm işlerin devlet kontrolüne geçmesi istenmiştir.⁸⁵¹ Yasanın 7. maddesine gelince, ormanları işleten devlet işletmeleri ile Türk sermayeli şirketle ve ortaklıklar artırma, eksiltme ve ihale gibi işlerle gerek kalmadan İcra Vekilleri heyetinin kararıyla hususi ticaret kurallarına göre işlem yaparlar hükümlünü getirmiştir. 3444 sayılı yasa bu haliyle köylülerin ya da küçük esnafın menfaatlerinden ziyade ormanda fabrikası olan ve Türk sermayeli şirket ve ortaklıkların menfaat temin etmelerine katkıda bulunmak amacıyla çıkarılmıştır.

3.8.2. 3444 sayılı yasanın meclis görüşmeleri

Yasanın gerekçesi ve amacını anlamamız açısından meclis tutanakları önemli bilgiler içermektedir. 3444 sayılı yasa üzerinde meclis tutanaklarına bakılmadan yapılan tarafgir değerlendirmeler ile meclis müzakereleri arasında bir bağ yoktur. Bu açıdan kanunu daha iyi anlayabilmek amacıyla meclis tutanaklarına bakılması gerekir. Yasa değişikliğinin meclis görüşmelerinde özetle şu şekildedir.

Manisa Mebusu Tahir Hitit: **Orman Kanun**'unda yapılacak ek değişikliklere ait yaptığı konuşmasında, yapılan yasada köylü lehine bazı düzenlemelerde bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca, kanunda bazı maddelerin birbirleriyle çeliştiğini ifade eden Hitit, asıl problemin ormanlardan amenajman planı yapılmadan faydalanmayı öngören maddesi olduğunu ancak bunun da bu şartlarda geçici bir çözüm olduğunu değerlendirmesinde bulunmuştur. Konuşmasında Hitit, eğer bu düzenleme yapılmazsa amenajman planı olmayan- ormanların çok büyük bir kısmını oluşturmaktadır- ormanlarda katiyatın yapılmasının mümkün olmayacağını dolayısıyla köylülere verilecek zati ihtiyaç maddeleri ile kereste gibi oran mahsullerinin satışının mümkün olmayacağını söylemiştir.

Konya Mebusu Ahmet Hamdi Dikmen: Kanunun köylünün sıkıntısını gidermek amacıyla çıkacağını söylemiştir. 3116 sayılı yasa ile köylülere verilecek

⁸⁵¹ Madde 32 — Orman işleri ve her türlü işletmeler Ziraat Vekâletine bağlı hükmî şahsiyeti haiz ve mülhak bütçe ile idare olunan Orman Umum Müdürlüğü tarafından yapılır.

emval pazarlıkla satılmakta olduğunu bu değişiklikle bu müzayede üslünden vaz geçildiğini açıklamıştır.

Madde üzerinde yapılan tartışmalarda, Tahir Hitit'in gündeme getirdiği amenajman meselesini üzerinde duran olmamıştır. Konuşmalarda asıl tartışma meselesi köylüler verilecek kereste ve diğer zati ihtiyaçların amenajman planı yapılmayan yerlerde nasıl olacağı üzerinde olmuştur. Layihanın ön müzakereleri bu bağlamda konuşulduktan sonra maddelerinin tek tek görüşülmesine geçilmiştir.

Birinci madde⁸⁵² hakkında yapılan görüşmeler.

Maraş Mebusu Alâeddin Tiritöğlü: Kanunla tanımlanan orman köyünün 2 bin kişi sınır koymasını ve köy statüsü dışındaki yerleri içermesinden duyduğu rahatsızlığı söylemiştir. Tiritöğlü, nüfusu 2 binden az olan birçok yerin kaza veya nahiye statüsünde olduğunu söyleyip, kanunun bunları da kapsamasını istemiştir.

Muvakkat Encümen Hamdi Dikmen: Tiritöğlü'nun bu eleştirisine verdiği cevapta, yaklaşık bir yıllık bir tecrübe ye dayanarak bu yasanın hazırlandığını belirtip önergeye gerek olmadığını söylemiştir.

Ziraat Vekili Faik Kurdoğlü: Hedefin köylülere kolaylık sağlamak olduğunu belirtip maddenin kabul edilmesini istemiştir. Görüşmeler sonunda kanun oylamaya sunulup, olduğu gibi kabul edilmiştir. Dolayısıyla nüfusu ilk etepta nüfusu 2 bin olup ta köy statüsünde olmayan kaza ve beldeler kanun dışında kalmıştır.

Ardından 2.3.4.5. maddeler müzakere olmadan meclise geldiği şekliyle kabul edilmiştir.

Kanunun altıncı maddesi müzakereye sebep olmuştur.⁸⁵³ Madde hakkında ilk sözü Bolu Mebusu İsmail Hakkı Uzmay almıştır. Uzmay maddenin eksiklikler içerdiğinden yola çıkarak maddeyi eleştirmiştir.

⁸⁵² **Resmi Gazete**, 25.06.1938. Madde 1. *Ormanların içinde veya orman sınırlarına köy ortasından ufki hattı müstakim üzerinde 10 kilometre uzaklığa kadar bulunan köylülere zati ihtiyaçları için dikili ağaçlara aid tarife bedelinin onda birini ve ayrıca kesme ve taşıma masraflarını ödemek şartile ormanların istif edilmiş yerlerinden veya orman memurunun göstereceği mahallerden kerestelik, kaplık tomruk ve mahrukat verilir. Bu hudud daimde bulunan ve nüfusu iki binden az olan kaza merkezleri ile diğer kasabalar sakinleri dahi bu hükümden istifade eder. Aynı mesafe dahilinde bulunub da seçimleri, öteden beri, kendi vasıtalarıyla pazarlara getirib sattıkları kereste, odun, kaplık ve kömüre bağlı olan köylülere tam tarife bedeli alınarak izin verilebilir. Bu iznin ne hadler dahilinde ve ne şartlarla verileceği, talimatname ile tesbit olunur. Ziraat vekâleti, bu iznini, bu vaziyetteki köylülerin refah ve kalkınmalarını istihdaf eder tarzda yapacağı plânlara uymaları ve aralarında bir veya müteaddid birlikler kurmaları ve işleme yerlerini ve çalışma tarzlarını göstereceği şekillerde ıslah emeleri şartına bağlyabilir.*

Antalya Mebusu Rasih Kaplan: yaptığı değerlendirmede, ormanlarda fabrikası olan işletmelere verilecek ağaçların daha önceden yapılan sözleşmelerde ağaçlandırma çalışmaları karşılığına uygun fiyatla satılacağını yazıldığını belirtip, maddedeki sorun olabilecek kısmın yalnız ormanda fabrikası olanlar için böyle bir düzenlemeye gidilmesinin olduğunu söylemiştir. Fabrikası olmayanlar için böyle bir hakkının olmamasın ise

”Bence, Ziraat vekâletimiz bize açıkça söylemeli, daha geçen sene bize bu vekâleti idare eden arkadaşlar birçok mütehasısların raporlarından bahsettiler ve katiyata bu şekilde devam edilirse memleket 40 sene sonra kabili iskân vaziyetten çıkacaktır, dediler. Orman kalmıyor, binaenaleyh memleketin hayatiyet kabiliyeti kalmıyor, diye bu kürsüden ifade ettiler. Bu gün mevcut olan ormanları kıymet takdirile verecek olursak çok israfa gideceğiz ve vatandaşların arasında haksızlık olacaktır.”⁸⁵⁴

Şekline yaptığı değerlendirme ile Ziraat Vekâleti'nin açıklama yapmaya davet etmiştir. Ayrıca fabrikası olmayanlara müzayedeye ile ağaç satılırken fabrikası olanlara müzayedesiz satılacak olmasının da ayrı bir adaletsizlik olduğunu söylemiştir.

Ziraat Vekili Faik Kurdoğlu, bu sözler üzerine konuşmak için söz almıştır. Sözlerine: *“Muhterem arkadaşlar, takdim edilmiş bulunan lâyihanın sıklet merkezi bu maddelerdir”⁸⁵⁵* diyerek birinci maddede söylediği tüm sözlerin aslında bir vizyon olduğunu meselenin köylülere yapılacak yardımdan ziyade başka bir şeyler olduğunu ifade etmiştir.

⁸⁵³ **Resmi Gazete**, 25.06.1938. Madde 6: (yasalaşmış hali) *“Ziraat vekâleti, lüzum göreceği ahval ve muntakalarda, icra Vekilleri Heyetince de tasdik edilecek esaslar dahilinde, fabrika sahibi orman imalâtçılarına aşağıdaki şartların tamamı veya bir kısmı mukabilinde tayin edeceği bedellerle, arttırmaz ağaç, tomruk ve ormanda kereste imalinden kalmış ve kalacak parçaları verebilir: A) imalâtçı tarafından vekâletin tesbit ettiği imalât plânının tatbik ve takibinin taahhüt edilmiş olması, B) Maliyet ve işletme şartlarının(Şartlarının) vekâletçe kontrol edilmesinin kabul edilmiş olması, C) Vekâletçe tayin edilecek esas ve hadde uygun satış fiyatının stok tesisi ve sevk plânının kabul edilmiş olması, D) Çalışılan ormanda mevcut veya tahassül edecek enkaz ve parçaların kıymetlendirme ve sevk şartlarının kabul ve taahhüd edilmiş olması, E) Bir veya müteaddid birlik teşkil şartının kabul edilmesi.”*

⁸⁵⁴ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 26, Devre V, 1938, s.113.

⁸⁵⁵ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 26, Devre V, 1938, s.113.

Madde hakkında yorum yapan dönemin yazarları Ziraat Vekili'nin bu değerlendirmesine kulak kapamalarını, 3444 sayılı kanunun amacının köylüye daha fazla kolaylık getirmek şeklinde ki yorumlarına⁸⁵⁶ ters düşmesi olarak anlaşılabilir.

Ziraat Vekili konuşmasında kanunun esas merkezini ve amacını bu oluşturduğunu belirttiikten sonra, *“Kanun hükümlerine nazaran tesbit edilmiş bir tarife bedelleri çok defa 3,5 - 4,5 liraya geçmemekte olduğu halde sırf tatbik edilen müzayede usulünden ve piyasa ve filî fiyat vaziyetinden dolayı rakibler arasında yükseltilecek 35 liraya çıkarılmıştır. Bu suretle biz Devlet, bir dairei faside içine düşmekte ve kereste fiyatlarını 50 - 60 lira üzerinde çivilemekteyiz.”*⁸⁵⁷ Sözlerine devam eden vekil, devlet orman işletmesinin içine düştüğü durum hakkında ilginç bir haberi de paylaşmıştır. *“Biraz evvel kabul buyurduğunuz mahrukat kanunu dolayısıyla şimdi mühim bir şirketten yıldırım telgraf aldım. Diyor ki, biz senede 46 000 metre mikâbı kadar kereste imalâtımızdan mütevellid odunu imha için yakarız. Acaba bu kanun bunun yakılmasına mani olacak mıdır?”*⁸⁵⁸ şeklindeki telgrafi okumuştur. Bu telgraf devletin içine düştüğü bu kaotik durumu yansıtmaya bakımından önemli bir bilgidir. Kurdoğlu konuşmasına devamla, ormanlardaki işletmeler temelde kereste imali üzerine çalıştıkları için kereste dışındaki mahrukatı ormanda topladıklarını ve bunların heba olduğunu söylemiştir. Amaç burada ormanlardan memleketin türlü ihtiyaçlarını temin etmek olan orman işletmesinin sadece koruma değil aynı zamanda orman işlerine müdahil olmasını sağlamak olduğunu belirtmiştir. Bu kereste haricinde kalan kısımların bu madde kapsamında müzayedesiz orman satışları karşılığı olarak farklı amaçlarla kullanılmasını sağlayacaklarını dile getirmiştir. Kurdoğlu ayrıca, bu müzayedesiz satışlarla memleketin birçok ormana dayalı işlerini de çözeceklerini belirtmiştir. Sözlerinde *“Diğer memleketlerdeki Orman işletme tekniğinin takib ettiği yol da budur. Ana kanunda böyle bir politika takibine imkân verecek hükümler yoktur. Hükümetin böyle bir salâhiyet alarak ormanlarımızı israf edeceğini sanmak cidden na-reva bir tahmin olur.”* Şeklideki politik hedeflerini

⁸⁵⁶ Bu konuda birçok eser bu durumu görmemezlikten gelmektedirler. Bunlardan bazıları şunlardır: Metin Özdönmez, Turhan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormanlık Politikası**, s.104. Bkz.

Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.56.

⁸⁵⁷ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 26, Devre V, 1938, s.113.

⁸⁵⁸ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 26, Devre V, 1938, s.113.

belirtmiştir. Kurdoğlu amaçlarının ucuz kereste fiyatlarını temin etmek olduğunu vurgulamıştır.

Ziraat Vekilinden sonra söz alan, Muğla Mebusu Hüsnü Kitapçı, Vekilin söylediklerinden çok etkilendiğini belirtip, Şimdiye kadar bu durumu bilen olupta buna nasıl müsaade edildiğini anlayamadığını söylemiştir. Bu amme hakkının doğru koruması ve bir zerresinin dahi heder edilmemesi gerektiğini belirtip, ormanları işleten müteahhit ve diğer iŐletmelerle anlaşmalar yapılması bu kapsamda iyi olarak değerlendirmiştir. Ancak kanun bir de adalet sağlaması gerektiğini de ifade etmiştir.

Kendisi de bir orman müteahhit olan Eskişehir Mebusu Emin Sazak'ın konuşmaları birçok ülke gerçeğini anlaşılması bakımından ilginçtir. Sözlerine, bu madde neden Şimdiye kadar yapılmamış denecek kadar mühimdir değerlendiresi ile bulunuŐtur. Sazak, bu kanunla ülkedeki büyük bir sarfiyatın önüne geçeceğini belirtip bir başka ülke gerçeğini de bu açıdan gündeme getirmiştir. Bu yorum, cumhuriyet hükümetlerince uygulanan orman politikasının içi yüzünü göstermesi bakımından önemlidir. Cumhuriyet hükümetlerince müteahhit ve Şirketlerden yılından beri alınan bir vergi de Sazak'ın konuşmasının arasından gündeme gelmiştir. Sazak, *“teşcir bedeli diye bir Şey vardı. Metre mikâbından 20, 30 kuruş alınırđ. Fakat alınan bu para bu güne kadar teşcir işine sarfedilmiş değildir.”*⁸⁵⁹ Demiştir. Konuşmasına daha set bir üslupla devam eden Sazak, zaten ülkede teşcir diye bir Şeyin olmadığını eğer ormanları doğru iŐletebilirsek on tane Türkiye'ye yetecek kapasitede olduğunu belirtmiştir. 3116 yasa ile orman tanımı içerisine *“adamın evinin önündeki meşe ağacının”* da girdirilmesinden duyduğu rahatsızlığı söyleyip, eğer halen uygulanan yasa devam ederse 6-7 milyon kişiyi de tehcir edilmesi gerekeceğini ifade etmiştir.

3116 sayılı yasanın bu kadar uzun bir sürede hazırlanması ve çok büyük umutlarla çıkarılmasının hemen ardından başlayan ve büyük bir tepkiye neden olan kanunun ne kadar sorunlar barındırdığı kanunu savunan vekillerce bile kabul edilmiş olması önemli bir geliŐmedir. Sazak'ın konuşmasına Konya Mebusu Ahmet Hamdi Dikmen, Emin Sazak'ın söylediklerinin maddeyle ilgisi olmadığı gerekçesiyle itiraz edince bu müdahaleye tepki gösteren Sazak *“Memleketin böyle hayatiyetini alâkadar*

⁸⁵⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 26, Devre V, 1938, s.115.

*eden bir mevzu için kürsiye çıktım. Hem bilmiyor, hem de söyleyen bir adamın zevkini kaçırıyor. Zatı âliniz gibi diyenler bu kanunu yapmıştır. Halkın geçisini beslediği kara çalıya da orman denirse, çıkan orman kanununu tatbik etmeğe bilmem imkân olur mu?”*⁸⁶⁰ Diyerek Orman Kanun’un nasıl halktan kopuk bir anlayışla yapıldığını izah etmiştir.

Manisa Mebusu Tahir Hitit: Madde hakkında konuşan bir başka mebusdur. Tahir Hitit konuşmasında maddenin öneminden bahsedip kapsam olarak sadece fabrika sahiplerini bağlamasını eleştirmiştir. Hükümetin iki yıl önce ormanları korumak için orman satışlarını durdurması üzerine birçok küçük fabrikanın kapatıldığını, ayakta kalabilen büyük fabrikaların ise sayısının 20–30 civarında olduğunu söylemiştir. Ormanların müteahhit ve şirketlerce işletmeciliğinin devam ettiğini, 3116 sayılı yasanın meclisten çikalı 1,5 sene olmasına rağmen gelinen noktanın özetini “*Hükümet henüz kendisi işletmeğe başlamamıştır.*”⁸⁶¹ Diyerek izah etmiştir. Hitit, bu gerçeğin hükümetin yönetici kadrosunca da unutulduğunu zaten uygulamasının da kolay olmadığını ispatlar niteliktedir değerlendirmesinde bulunmuştur.

Ziraat Vekili Faik Kurdoğlu, madde üzerinde tekrar söz alarak, Emin Bey’in birçok şeyi açıkladığını söyleyerek, mevcut orman özel orman işletmelerinin ormanları kendilerince kolay kar edebilecek mntıklararı kullandıklarını belirtip, orman işletmeciliğindeki keyfiliği ortaya koymuştur. Kurdoğlu, buna rağmen ülkede geniş alanlarda el değmemiş ormanların da çokça olmasına rağmen bunlara müteahhitlerin ve şirketlerin yanaşmadığını belirtmiştir. Bu kanunla bir nebze de olsa buralardaki ormanların da işletilmesinin teşvik edileceğinin altını çizmiştir.

Kurdoğlu’nun bu yorumu devlet ormanlarında şirketlerin ihale ile almadıkları bakir ormanlarında ihale edileceğini belirtmesi konuşma içerisinde tutarsızlık oluşturmaktadır. Ancak hükümetin niyetinin ormanları korumak yerine daha çok ekonomik gelir getirmek gerçeğini göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Kurdoğlu konuşmasının sonunda nihai orman işletmeciliğinin devlet ormancılığına geçilerek olunacağını da atını çizmiştir.

⁸⁶⁰ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 26, Devre V, 1938, s.116.

⁸⁶¹ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 26, Devre V, 1938, s.116.

Ziraat Vekilinin ardından madenin içeriği hakkında bazı mebuslarca değerlendirmeler yapılmıştır. Meclisten müzakerelerin tamamlanması için yeter sesleri sıklaştınca son bir soru sormak isteyen Tahir Hitit'e kâfi sesler ile mebuslar çıkışınca Tahir Bey sorusunu soramamıştır. Mebusların Tahir Bey'i bu şekilde engellemeleri sonrası Raif Karadeniz'in konuşmasına ses çıkarmamaların sebebi, mecliste zaten var olan tek parti vekillerinin kendi içlerindeki farklı görüşlere bile ne kadar tahammülsüz olduğunun bir kanıtıdır. Raif Karadeniz'in mütehitlerin sözleşmeleri ilgili olarak, bu sözleşmelerin 10 yılda biteceğini söyleyip maddenin oylanmasına geçilmiş ve madde meclise geldiği şekliyle kabul edilmiştir.

Yedinci maddenin görüşmeleri önemli hükümler içerse de hiçbir müzakere yapılmamıştır.⁸⁶² Bu madde devlet orman işletmesinde ihale usulü ile ağaç satımını ortadan kaldırılmaktadır. Bu şekilde Hükümet, mukavelelerle ormanları işleten şirketlere verilecek eşcar tarife bedellerini üzerinde geniş bir serbestlik içinde, istediği kolaylığı yapama salahiyetine de sahip olmuştur. Hükümet bu geniş yetkilerle istediği orman şirketlerinin imkanlarını sonuna kadar açma, istemediği şirketleri ise yok etme gücüne kavuşmuştur. Yasa, ormancılık politikası açısından, Cumhuriyet zenginlerinin oluşturulmasının en somut yasal dayanaklarında biri olması hasebiyle, önemli bir kanuni düzenleme niteliğindedir.

Yasanın yedinci maddesinin kabulünden sonra 8. maddeye geçilmesi gerekirken, birinci madde hakkında verilen tahrir, başkan tarafından: *“Tahrir maddelere ait değildir. Fakat orman yasasına aittir”* diyerek gündeme almıştır. Ziraat Vekili, birinci maddeye yapılacak değişikliğe sıcak baktığını belirterek yapılacak değişik hakkında çok ilginç bir öneride bulunmuştur. *“Hükümet nüfusu 2000 den aşağı olan bu kabîl kaza merkezleri de dahil mahallerde birinci fıkra esasları dahilinde mahrukata itası için mezuniyet verebilir. Hükümet « izin verebilir » diyelim de Hükümet derpiş etsin. Bazı sahalar olacaktır ki, buraya verebileceğiz ve*

⁸⁶² **Resmi Gazete**, 25.06. 1938. Madde 7: *“Doğrudan doğruya Devlet tarafından işletilecek ormanlarla, millî sermayeli Türk şirketleri veya millî bankalarla müştereken işletilecek ormanlar ve Devlet orman işletmesi mütedavil sermayesine aid muameleler muhasebe umumiye, arttırma (arttırma), eksiltme ve ihale kanunları hükümlerine tâbi olmayıp icra Vekilleri Heyetince tanzim olunacak kararnamelere ve hususî ticaret icablarına göre yapılır. Bu işletmelere aid hesap devresi ilk teşrin bidayetinden eylül sonuna kadar devam eder. Bilançolar, ilk teşrin bidayetinden itibaren dört ay içinde Divanı muhasebata tevdi olunur. Divanı muhasebat, bu bilançoları, bu idarenin mevzuatına ve ticarî işletmenin icablarına göre tedkik ve muhakeme eder.”*

bazı yerlerde olacaktır ki, veremeyeceğiz.”⁸⁶³ Şeklindeki değerlendirmesi tek parti iktidarının mutlak gücüne ek yeni yeni yetkiler talebinden başka bir şey değildir. Aynı zamanda siyaset kurumunun ormanlar üzerinden ödül ve ceza verebilmesini, kanunların herkesin hukuki eşitlik ve adalet prensibinden değil hükümetin arzuları doğrultusunda şekillendirildiği gerçeğini de ortaya koymaktadır. Ancak yapılan kısa süreli değişikliklerle bu istek gerçekleşmemiş, sadece “Bu hudud daimde bulunan ve nüfusu iki binden az olan kaza merkezleri ile diğer kasabalar sakinleri dahi bu hükümden istifade eder.”⁸⁶⁴ Şeklinde değiştirilmiştir.

Yasanın tüm maddeleri oylandıktan sonra yürürlüğe girmesi amacıyla onaya sunulmuştur. Yasayı yayınlanmasından sonra belediye ve daha küçük nüfuslu yerleşim yerlerindeki yöneticiler hep beraber zorunlu ihtiyaçlarının listesini belediye kanalı ile Ziraat Vekâleti Orman Umum Müdürlüğüne göndermeye başlamışlardır. Belediye çevre muhtarlıklardan zati ihtiyaç listelerinin hazırlayıp bir *kaneviçe* içerisine sarılarak posta yoluyla gönderdiklerine dair yazışma örnekleri vardır.⁸⁶⁵ 3116 sayılı kanun 1938 yılında 3444 sayılı yasa ile ilk değişikliğe uğradıktan sonra, uygulamadaki sıkıntılar yüzünden 1945 yılında 4785 sayılı yasa ile değiştirilmiştir.⁸⁶⁶

3.8.3. 4785 sayılı yasa

3116 sayılı yasa ile başlayan ormanların devlet mülkiyetine geçiş süreci 1945 yılında çıkartılan 4785 sayılı yasa ile tamamlanmıştır.⁸⁶⁷ 4785 sayılı kanunun hazırlanma gerekçesinde, usulsüz kesimlerin büyük boyutlara varması ve orman işleten şirketlerin yaptığı orman tahribatları artması ana sebepler olarak gösterilmiştir.⁸⁶⁸ Aslında bu yasa 3116 sayılı yasanın bir zeylidir. Bu nedenle 3116 sayılı yasada devletçilik ilkesini istisnaları bu yasa ile kaldırılarak uygulamada devletçilik ilkesine geçilmiştir. Yasanın meclis görüşmeleri çok kısa sürmüştür.⁸⁶⁹

⁸⁶³ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 26, Devre V, 1938, s.120.

⁸⁶⁴ **Resmi Gazete**, 25.06. 1938.

⁸⁶⁵ “1938 Yılı Tamimler Dergisi”, s.170.

⁸⁶⁶ İhsan Akın (DYP MKYK üyesi), “Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları”, s.138.

⁸⁶⁷ Metin Özdönmez, Turan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.115.

⁸⁶⁸ Kerim Yund, “Türk Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama”, s.128.

⁸⁶⁹ Üstüner Birben, “Türkiye’de 1937 yılından sonra Ormancılık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşamla Etkileşimler”, s.15.

1945 yılında çıkartılan 4785 sayılı yasa ile bütün ormanlar istisnasız devletleştirilmiştir. Yasaya göre orman tanımı da değiştirilmiştir. Yeni yapılan tanıma göre, devlet ormanlarının veya bu kanunla devletleştirilen ormanların içinde veya bitişiğinde bulunmamak şartıyla 3116 sayılı **Orman Kanunu**'ndaki ödevlere ve izinlere dayanılarak ekim veya dikim yoluyla emek harcanıp yetiştirilmiş ormanlar, sahipli fıstık çamı palamut meşesi ve aşısız kestane ormanları; devlet ormanları ve bu kanunla devletleştirilen ormanların içinde olmayan topraklarda ekim ve dikim yoluyla özel emekle yetiştirilmiş kavak, söğüt, kızılâğaç, akasya, okaliptüs ve servi ormanları; devlet ormanlarına veya bu kanunla devletleştirilen ormanlara bitişik olmadığı ve çevresinin güzelliğini sağladığı Tarım Bakanlığınca belli edilecek olan köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin ormanlar orman tanımından çıkartılmıştır.⁸⁷⁰ Kanunla orman mahsulü veren ve sınırları belli olmayan her yer orman statüsünde olup bunlar kanunu çıktığı tarihten itibari devlete intikal etmiştir. 4785 sayılı yasanın en ilginç hükümlerin biri sayılabilecek kısmı on ikinci maddesine göre bir yerin orman olup olmadığına Tarım Bakanlığı'nın kararı vermesidir.

3.8.3.1. 4785 Sayılı Yasanın Meclis Görüşmeleri

4785 sayılı "**Orman Kanunu**"na bazı hükümler eklenmesine ve bu kanunun birinci maddesinde değişiklik yapılmasına dair kanun" meclis görüşmelerinde ilk söz alan mebus Galip Pekel'dir. Tokat Mebusu Galip Pekel konuşmasında, elimizde **Orman Kanunu**'nun birinci maddesinin değiştirilmesini isteyen ve üç ayrı komisyondan geçerek gelmen bir yasa metni olduğunu söyleyerek yasanın nasıl hazırlandığını izah etmiştir. Daha sonra söz alan Trabzon Mebusu Mehmet Süreyya Anamur, bu kanun değişikliğinde bahsedilen durumun zaten anayasaya girmiş olan ve 3116 sayılı yasada da bahsedilmiş olduğu üzere yapılan bir yas olduğunu belirtip bundan dolayı görüşülecek bir hususun olmadığını ifade etmiştir. Ardından maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

⁸⁷⁰ H. Avni Usluoğlu, "Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı" s.15. ;Bkz. Metin Özdönmez, Turan İstanbullu, Aytuğ Akesen, **Ormanlık Politikası**, s.105.

Yasanın birinci maddesi⁸⁷¹ üzerinde söz alan Tokat Mebusu Galip Pekel, maddenin amacının belediye ve köylere ait ormanların devletleştirilmesi isteği olduğunu söylemiştir. Tüm medeni milletlerde köy ve belediyelere (kommünlerin) ait ormanların devletleştirilmediğini belirtip amaç orman kaçakçılığa son vermekte bu ancak köy ve belediyelerle işbirliği yaparak gerçekleştirilebileceğini söylemiştir. “Unutmayın ormandan kesilecek her ağaç bir köy ya da kasabaya gidecektir” şeklindeki değerlendirmesinin ardından işte bu yüzden ormanların korunmasını köy ve belediyelere bırakılmasını önermiştir. Bu maddenin buna engel olduğu gerekçesiyle eleştiride bulunmuştur.

S. Anamur, söz alarak Galip Pekel’in konuşması ilgili madde ile olmadığını söyleyip itirazında bulunmuştur. Ardından maddenin oylamasına geçilmiş ve kabul edilmiştir.

İkinci maddenin⁸⁷² görüşmelerinde ilk sözü alan, Antalya Mebusu H. T. Dağlıoğlu almıştır. Dağlıoğlu konuşmasında, bu maddeler üç komisyondan geçerek önümüze gelmesine rağmen komisyondan geçen maddenin D fıkrasının metinden çıkarıldığını söylemiştir. Maddede bazı sorun olabilecek durumların olduğunu açıklayan Dağlıoğlu, şehirlerin içinde bulunan park veya koruluklarında Tarım Bakanlığı’na geçmesinin yanlış bir hüküm olduğunu belirtmiştir. Konuşmasında

⁸⁷¹ **Resmi Gazete**, 13.07.1945. Bkz. Madde 1: “*Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte varolan gerçek veya tüzel özel kişilere, vakıflara ve köy, belediye, özel idare kamu tüze kişiliklerine ilişkin bütün ormanlar bu kanun gereğince devletleştirilmiştir. Bu ormanlar hiç bir işlem ve bildirimle lüzum olmaksızın Devlete geçer.*”

⁸⁷² **Resmi Gazete**, 13.07.1945. Madde 2: “*Aşağıda yazılı ormanlar birinci madde hükmü dışındadır: A) Devlet ormanlarının veya bu kanunla devletleştirilen ormanların içinde veya bitişiğinde bulunmamak şartıyla 3116 sayılı Orman Kanunundaki ödevlere ve izinlere dayanılarak ekim veya dikim yoluyla emek harcanıp yetiştirilmiş ormanlar; B) Sahipli fıstık çamı, palamut meşesi ve aşısız kestane ormanları; C) Devlet ormanları ve bu kanunla devletleştirilen ormanların içinde olmayan topraklarda ekim ve dikim yoluyla özel emekle yetiştirilmiş kavak, söğüt, kızılagaç, akasya, okaliptüs ve servi ormanları; D) Devlet ormanlarına veya bu kanunla devletleştirilen ormanlara bitişik olmadığı ve çevresinin güzelliğini sağladığı Tarım Bakanlığınca belli edilecek olan köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin ormanlar (lâyikiyle korunup bakılmak şartıyla). Devletleştirilme dışında bırakılan köy, belediye, özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin ormanların alanını her hangi bir suretle daraltmak, bunlar üzerinde her hangi bir temlik tasarrufları bulunmak ve bunları aynı haklarla takyit etmek veya arsa haline sokmak ve Tarım Bakanlığının izi olmadan içlerinde tesisler meydana getirmek ve her çeşit faydalanmalarda bulunmak yasaktır. Bu ormanlardan izinsiz olarak kesilen ağaçlar ve bunlardan imal edilen mallar ve çıkarılan her türlü ürünler suçluları kim olursa olsun, doğrudan doğruya orman idaresince zorla alınır. Suçlular hakkında ayrıca 3116 sayılı Orman Kanunu hükümlerine göre kovuşturma yapılır. Kesimler sonucunda bu ormanlarda açılan boşlukları ilgilileri yeni ağaçlamalarla doldurmak zorundadırlar. Aksı halde bu ormanlar da devletleştirilir.*”

belediyelerin bu ağaçlık alanları koruyamazsa o zaman bu alanların bakanlığa bağlansın önerisinde bulunmuştur.

Madde hakkında Ordu Mebusu Hamdi Şarla da söz almıştır. Konuşmasında maddede yer alan ağaç isimlerinin kaldırılıp yerine “vesaire” kelimesinin kullanılmasını istemiştir. Gerekçe olarak ta ülkedeki iklim tiplerinin farklı olduğundan bu ağaçların her yerde farklı olabileceğini söyleyip örneklerle durumu açıklamıştır. Galip Pekel, madde hakkında söz alarak Hamdi Şarla’ya katıldığını söylemiştir. Bu maddeye vesaire yazılması gerektiğini ifade etmiştir. Devamla Pekel konuşmasına, 3116 sayılı yasayla ormanların 5 hektar olarak sınırlandırıldığını bu yasayla bu sınırın kaldırıldığını belirtmiştir. Bu yeni tanıma göre, küçük mikyasta koruluklar halkın bazı ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmış ağaçlıkların da devletleştirilmesinin emredildiğini söylemiştir. Ayrıca ülkenin değişik yerlerinde parça parça bulunan korulukların her birini başına bir bekçi konmasının devlete yükleyeceği maliyetin buralardan elde edilecek gelirden çok yüksek olacağı varsayımıyla koruların devletleştirilme kapsamından çıkarılmasını istemiştir. Ayrıca korulukların bu şeklide korunmasının da çok güç olacağı uyarısında bulunmuştur. Buraların orman olmadığını da belirten Pekel, buraları devletleştirdiğiniz an yok olmaya mahkûm etmiş olursunuz demiştir.

Muvakkat Encümen S. Anamur, konuşmasında eleştirilere ayrı ayrı cevap vermiştir. Metinden çıkarılan D fıkrasının devletleştirilme ilkesine aykırı istisnai hükümler içermesinden dolayı kaldırıldığını belirterek, yasanın amacının devlet eliyle ormanların bakım ve korunmasını sağlamak olduğunu söylemiştir. Belediye ve köylerin elindeki ormanların devlete geçmesinde bir zararın olmayacağını vurgulayan Anamur, “*zaten bu yerler ormanlardan ekonomik olarak faydalanamayacak o halde devlete geçince ne değişecektir*”, diyerek sorun yaşanmayacağını söylemiştir. Konuşmasına, bu ormanların devlete geçince yerlerinden kaldırılmayacağını bunların daha uzman ormancılar tarafından işletileceğini belirtip, yapılan eleştirilerin haksız olduğunu söylemiştir. Konuyu bir örnekle açıklayan Anamur, İstanbul Adalar’da yaşanan durumu anlatmıştır. Adalar’da çamlara musallat olan hastalığın İstanbul Belediyesi’nce farklı gerekçelerle ihmal edildiğini sonunda orman idaresince “*50 bin lira para ve bir teknisyen göndererek bunları kurtardı.*” Diyerek belediyelerin ormanları korumadaki

yetersizliğini dile getirip devlet orman işletmeciliğinin başarısını ispata çalışmıştır. Bunun dışında belediyelerin elinde bulunan küçük ormanlıkların halkın hizmetine açılacağını belirtip devletleştirmeden endişe edilmemesi gerektiğini izah etmeye çalışmıştır.

Manisa Mebus ve Tarım Bakanı S.R. Hatipoğlu, madde hakkında söz almıştır. Konuşmasına yasanın geneli hakkında bilgi verdikten sonra, bu kanundan maksadın ormanların mülkiyetinin devlete geçmesi olduğunu söylemiştir. Hatipoğlu, itiraza konu olan bazı çamlık ve korulukların durumunu anladığını ancak bu yasanın devletleştirme ilkesinin bir sonucu olarak hazırlandığını hatırlatarak mebuslara hitaben, bazı yerlerde güzelleştirmek amaçlı oluşturulan korulukları istisna edilmesi sizin takdiriniz, diyerek istisnai durumlara açık bir kapı bırakmıştır. Ancak kendisini ve hükümetin hedefinin ormanları mülkiyet ve işletme prensibi olarak devletleştirilmesinden yana olduğunu vurgulamıştır. Hatipoğlu, konuşmasında maddede isimleri bizzat geçen ağaç türlerinin kaldırılmasına dönük eleştirilere de cevap vermiştir. Yaptığı değerlendirmede bu ağaç isimlerinin memleketimiz iklimine uygun ağaçlar olduğunu eğer bunun yerine “Vesaire” dersek yeni oluşacak durumun müphem bir duruma sebebiyet vereceği ve daha kötü sonuçlar doğurabileceğini belirtmiştir.

Madde hakkında konuşan İzmir Mebusu V. Birsnel, mezarlıklardan izinsiz kesilen ağaçların durumunu gündeme getirmiştir. Yasayla bunu yapanların cezalandırılacağı açıklamasında bulunmuştur.

Yozgat Mebusu S. İçöz ise, Yozgat Çamlığı'nın şehir için ne kadar ehemmiyetli olduğunu söyleyip, Atatürk'ten bir anı anlatarak çamlığın ne kadar değerli ve önemli olduğunu belirtmiştir. İçöz, “*Hattâ rahmetli Atatürk, eğer şehrin methalinden itibaren asfalt yaparsanız ben buraya bir köşk yaptırırım.*”⁸⁷³ dediğini söyleyerek çamlığın Yozgat için önemini açıklamaya çalışmıştır.

Tarım Bakanı S. R. Hatipoğlu madde hakkında tekrar söz alarak bu koruluk ve çamlıkların devletleştirilme dışında bırakılmasına karşı olduğunu söyleyip, eğer buralar devletleştirilmezse olacak durumu “*Böyle bir ormanı kayıtsız, şartsız*

⁸⁷³ TBMM Zabıt Ceridesi, C. 19, Devre VII, 1945, s.78.

*bırakacak olursak, o yerleri arsa diye ormanı yok ederek satacaklar*⁸⁷⁴ şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Bakanın ardından söz alan S. İçöz ile Tarım Bakanı arasında Yozgat Çamlığı'na ait kısa bir tartışma olmuştur. Ardından madde içerisindeki mezarlıklar kavramı çıkartılarak yasalaşmıştır.

Yasanın dördüncü maddesi üzerinde mecliste ilginç müzakereler yapılmıştır.⁸⁷⁵ Söz alan İzmir Mebusu M. Birsal, yasayla yapılması istenilen değişikliklerin anayasanın 74. maddesine uygun olmadığını söyleyerek madde metnini eleştirmiştir.

Muvakkat Encümen S. Anamur bu eleştiriye verdiği cevapta yasada ormanların kamulaştırılmasından değil orman içindeki tesislerin kamulaştırılmasından bahsedildiğinin altını çizmiştir. Tekrar söz alan M. Birsal, Anamur'un bu sözlerine karşı, kamulaştırmanın cebren olduğunu dolayısıyla ormanların içerisindeki her türlü tesis ve diğer çalışmaların bu kapsamda alınması gerektiğini söyleyip, yasaya dönük "*O itibarla bu açıkça, kamulaştırma dışında ve rıza haricinde bir almadır*",⁸⁷⁶ şeklindeki değerlendirmesi ile yapılmak istenilenin hukuksuzluk olduğunu belirtmiştir.

Yapılan bu eleştirilere karşı Tarım Bakanı S. R. Hatipoğlu söz almıştır. Hatipoğlu, orman içindeki tesislerin, ev, baraka gibi yerler olduğunu söyleyip, "*vatandaş isterse burayı satmayabilir*", demiştir. Yasanın satma hakkı tanıdığını vurgulayıp, "*mecburi istimlak yoktur. Vatandaşlar isterse muhafaza etsiler*"⁸⁷⁷ şeklinde ilginç bir değerlendirme bulunmuştur. Ormanların toprağıyla beraber devletleştirildiğini ancak içinde yapılmış tesislerin isterse vatandaşın satmayıp mülk olarak kullanabileceğini ifade ederek anlaşılmaz bir duruma neden olmuştur.

⁸⁷⁴ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 19, Devre VII, Toplantı 2, 9.7.1945, s.78.

⁸⁷⁵ **Resmi Gazete**, 13.07.1945. Madde 4: "*Bu kanunun yürürlüğe girmesi tarihinden başlayarak altı ay içinde ormanların bağlı buldukları Devlet Orman işletmesi Müdürlüklerinden yazı ile sahipleri İstedikleri takdirde devletleştirilen ormanlardaki yapı ve tesislerini orman idaresi satın almak zorundadır. Bu yapı ve tesislerin satın alma karşılığına esas 1936 bütçe yılı bina vergisine matrah olan safi iratlarının on katıdır. Yapı ve tesislerin 1936 bütçe yılı bina vergisine matrah olan safi iradı bulunmadığı takdirde belirtilecek miktar beklenilmeksizin yapı ve tesislere orman İdaresince el konmakla beraber bu irat 1837 sayılı Bina Vergisi Kanununun yetkilendirdiği komisyonlar tarafından çevresi içerisindeki en yakın benzeri yapı ve tesisler gözönünde tutularak belli edilir. Belli edilen irat usulen kesinleştikten sonra on katı satın alma karşılığı olur. Komisyon kararlarına karşı Hazine ve mülk sahibinin 3692 sayılı kanun hükümleri dairesinde itiraz hakları saklıdır*"

⁸⁷⁶ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 19, Devre VII, 1945, s.81.

⁸⁷⁷ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 19, Devre VII, 1945, s.81.

M. Birsnel, Tarım Bakanı'ndan sonra söz alarak konuşmasının Hatipoğlu'nca inat olarak anlaşılmması gerektiğini söyleyerek “*Arkadaşlar, gayet güzel bir mantık müsaade buyurmuşunuz şu tabiri kullanayım, hilesi yapıldı, bu mantık hilesi ile bu iş yapılamaz*”⁸⁷⁸ şeklinde ağır sözlerle bakanın sözünü ve yasayı eleştirmiş bunu açıkça bir hükümet hilesi olduğunu belirtmiştir.

M. Birsnel'in çok set eleştirisine karşı, Tarım Bakanı Hatipoğlu, gayet kibar bir üslupla “*ben hiçbir zaman mantık hilesi yapmadım*” değerlendirmesine bulunmuş ve ardından devlete ait olmayan orman içindeki tesislerin ister sahiplerince satılsın isterse satmasın diyerek imkânsız bir devletleştirme formülü önermiştir. Bu konuşmaların ardından madde meclise geldiği şekliyle kabul edilmiştir. Beşinci madde mecliste hızla kabul edilmiş ve altıncı maddeye geçilmiştir.⁸⁷⁹

Madde hakkında söz alan M. Birsnel, devletleştirilen bu tesislerin sahiplerinin yapması gereken işlemleri düzenleyen bu maddeyi eleştirmiştir. Birsnel, bu maddenin uygulanmasının mümkün olmadığını söylemiştir. Yaptığı öneride, süreyi uzatılmadan hak sahiplerine paralarının verilmesini istemiştir.

Muhakkik Encümen, S. Anamur, Birsnel'in eleştirisine cevap olarak, “*Bu süre 6 ay değil bir senedir.*” demiştir. Bu işin yasada, orman arazisi içinde tesisi olanın önce tapu kaydını tapu müdürlüğünden alması gerektiğini ardından maliyeden vergi kaydını da aldıktan sonra orman idaresine verilmesi gerektiği şeklinde olduğunu belirtmiştir.

Yapılan tartışma ve açıklamalardan sonra yasanın değiştirilmesi yönündeki önergeler ret edilip madde yaşlaşmıştır. Ardından maddelerin görüşülmesine hızla devam edilip on ikinci maddeye geçilmiştir.⁸⁸⁰

⁸⁷⁸ **TBMM Zabıt Ceridesi**, C. 19, Devre VII, 1945, s.81.

⁸⁷⁹ **Resmi Gazete**, 13.07.1945. Madde 6: “Beşinci maddede yazılı süre içinde yapılan başvurular üzerine Devlet Orman İşletmesi Müdürlüğü mülk edinme belgesiyle vergi kaydının ihticaca salih olup olmadığını ve devletleştirilen ormanın yerine uyup uymadığını ve kimin olduğunu belirttikten sonra işlemli kâğıtlar kesin olarak belli edilmiş karşılığı gösteren belge ile birlikte Tarım Bakanlığına yollar. Tarım Bakanlığı gelen belgeleri inceleyerek onadıktan sonra mülk sahiplerine ödenmek üzere ödeme emriyle ödeneklerim ilgili işletme müdürlüğüne gönderir. Başvuruların sonucu, başvurulara, dilekçelerinde yazılı adrese tebliğ edilir. Bu işlemler ilgilinin başvurma tarihinden başlayarak en geç bir yıl içinde bitirilir.”

⁸⁸⁰ **Resmi Gazete**, 13.07.1945. Madde 12: “3116 sayılı Orman Kanununun birinci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Bu kanunun uygulanmasında kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da her hangi bir çeşit orman hasılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleriyle beraber orman sayılır, A) Sazlıklar, B) Yöresinin özelliği yüzünden orman yapılamayan yerler, C) Her çeşit

Madde hakkında söz alan G. Pekel, maddenin orman için hiçbir sınır getirmediğini belirtip en azından 2 hektarlık bir sınırlamanın konulmasını istemiştir. Bununla ilgili verdiği önerge ret edilmiş yasa meclise geldiği şekliyle kabul edilmiştir.

Ardından diğer maddelerde kabul edilerek yaşlaşmıştır.

4785 sayılı yasa 13.7.1945 tarihinde 6056 sayılı **Resmi Gazete**'de yayımlanarak yürüğe girmiştir. Yasa, orman tanımını değiştirmek ve ormanların idare ve işletmelerinin ve ülkedeki ormanla ilgili tüm faaliyetlerin devletleştirilmesi olarak özetlenebilir. Bu yasanın uygulamaları uzun yıllar tartışmalara sebebiyet vermiştir. Bu durum en temelinde ise istimlak ya da devletleştirme işlemlerinde yapılan uygulamalar olmuştur. 4785 sayılı yasa ile 156 adet eşhas ormanı devletleştirilmiştir. Bu ormanların 61 bin 33 hektarı koru, 143 bin 749 hektarı ise baltalıktır. Bu kamulaştırma ile ödenene miktar 4 milyon 7 bin 38 lira olarak gerçekleşmiştir. Dönüm başına 19 lira 57 kuruş ödeme yapılmıştır. Aynı tarihte bir 1 m³ tomruk bedeli 75 liradır. Hektardaki serveti ortalama 3 m³ olduğundan hesapla devletin istimlak için vermiş olduğu paranın, ormanların değerlerinden onda bir oranında olduğu tespit edilmiştir.⁸⁸¹ Bu gerçek devletin kamulaştırmada da nasıl bir yol izlediğini göstermektedir.

Yasanın değişmesiyle birlikte Orman Genel Müdürlüğü'nde yoğun bir yazışma trafiği yaşanmıştır. Bu tarihten itibaren hiçbir işlem yapılmadan tüm ormanlar devletleştirilmiştir bilgisi sürekli olarak tekrar edilerek teşkilat çalışanlarını yeni görevleri için uyarılmıştır.⁸⁸² Kurum içi yapılan yazışmalarda alt kademe yöneticiler sürekli amirlerinden yasanın uygulanmasıyla ilgili bilgi istemektedirler. Bunlara cevap niteliğinde yeni yasanın hükümlerinin nasıl uygulanacağı yönünde tamimler yayımlanmıştır. Bu metinlerde orman kanununu değiştirdiği bilgisi yanında, artık devlet ormanı statüsünden başka orman kalmadığını, eşhas ve vakıf ormanı ile kamu kuruluşlarına ait ormanların tümünden devlet ormanı statüsü kazandığı, dolayısıyla

dikenlikler ve fundalıklar, D) Parklar, ormandan sayılmaz. Bu hükümlere göre bir yerin orman sayılıp sayılamayacağını Tarım Bakanlığı belli eder.”

⁸⁸¹ Ahmet Künksatan, **4785 ve ötesi...**, İstanbul, Bursa Orman Gazetesi Yayını, 1978, s.10.

⁸⁸²“1945 Yılı Tamimler Dergisi”, s.178.

bütün kesimlerin durdurulmasını, köylerde ihtiyar heyetlerince kesim yapma hakkının olmadığını açıklanmıştır.⁸⁸³

Basında yasa hakkında çıkan yorumlar tek parti dönemi politikalarını övücü niteliktedir. Hıfzı Veled de 4785 sayılı yasa hakkında bir değerlendirmede bulunmuştur. Makalesinde, yasanın çıkış gayesinin orman tahribatın devam etmesi olduğunu belirten Veled, ormanların çok az yerde kalmış olduğunu bunlarında çok sarp ya da gidilmesi güç yerler olduğunu belirtmiştir. Ülkenin %13,5 ini teşkil eden ormanlık oranının, İtalya da %17, Fransa da %19 civarında olduğunu belirtip bir karşılaştırma yapmıştır. 4785 sayılı yasa ile ülkedeki ormanların devletleştirildiğini ayrıca ormanların da artık orman teşkilatınca korunacağını söyleyerek bu durumu övmüştür. İstimlaka konu olan ormanların Tarım Bakanlığı tarafından 6 yılda 6 eşit taksitle ödeneceğini fiyatlandırmanın ise 1936 yılı arazi matrak vergisi esas alınarak yapılacağını açıklamıştır. Ayrıca yasanın çıkması ile başlayan büyük orman yangınlarının bir ahtapotun kolları gibi her tarafa yayıldığını bu durumun bir tesadüf olamayacağını gün gibi aşikâr olduğu uyarı ve ihbarında bulunmuştur.⁸⁸⁴

Yasayı eleştiren bir başka yorumu ise Ahmet Künksatan yapmıştır. Künksatan, 4785 sayılı yasanın gerekçesinde, *“ülkedeki tüm ormanların devletleştirilmesini bu işlemle hem orman tahribatının önüne geçme hem de orman alanını arttırmak hedeflenmiştir. Bu gayelere ek olarak, ormanların idare, teknik, ekonomik bakımından da verimli olması da amaçlanmıştır”* şeklinde olduğunu ancak gerçekte yasa sonrası yaşanan gelişmelerin orman varlığında bir düşüşe sebep olduğu gibi orman köylüsü her vatandaşı da orman düşmanı yapmıştır, değerlendirmesinde bulunmuştur.⁸⁸⁵

4785 sayılı yasanın meydana getirdiği sosyal problemler büyük boyutlara ulaşmıştır. Yasa büyük orman yangınlarını ve orman davalarındaki aşırı artışı beraberinde getirmiştir. Yasanın devletleştirme politikaları en çok tepki çeken kısmını oluşturmuştur. Bu nedenle 1950 yılında çıkartılan 5658 sayılı yasa ile

⁸⁸³ “1945 Yılı Tamimler Dergisi”, s.164–169.

⁸⁸⁴ Cumhuriyet gazetesi, 25 Temmuz 1945.

⁸⁸⁵ Ahmet Künksatan, **4785 ve ötesi...**, İstanbul, Bursa Orman Gazetesi Yayını, 1978, s,17.

devletleştirilen ormanların bir kısmı bazı koşullara bağlı olarak sahiplerine veya mirasçılara geri verilmesi kabul edilmiştir.⁸⁸⁶

Türkiye’de de, ormancılık alanındaki yasal faaliyetlerin gerek ilkesel politikalar hedeflenerek çıkarılması, gerek altyapı gerekse ülke iklim ve coğrafyasına uygun olmayan teşçir faaliyetlerinin yürütülmesi sonucu kanunların uygulanmasına imkân vermemiştir. Buna ek olarak, yasaların toplumun ekonomik ve sosyal ihtiyaçları ile ormanların kendi varlıkların ve iç bünyelerindeki popülâsyonlarını dikkate almadan çıkartılması da bu başarısızlıkların sebeplerinden sayılabilir. 1937 yılında başlayıp 1945 yılı ile zirveye çıkan ormanlarda devletçilik politikası geride büyük sosyal problemler bırakmıştır. Bu yasalar demokratikleşme süreciyle birlikte değiştirilmiştir. 1956 yılında çıkan 6831 sayılı yasa 3116 sayılı **Orman Kanunu**’nu meriyetten kaldırılmıştır.⁸⁸⁷

3.9. Ormancılık Eğitimi Çalışmaları

Cumhuriyet döneminde ormancılık eğitimi, Osmanlıdan devralınan Orman Mektebi Âlisi, 18 Haziran 1934 te 2524 sayılı kanunla Yüksek Ziraat Enstitüsü bünyesinde Orman Fakültesi’ne dönüştürülmüştür. Okulun eğitim süresi de 4 yıla çıkarılmıştır. Orman Fakültesi dekanlığına da Mazhar Diker atanmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde eğitimin ilk iki yılı Ankara’da, son iki yılı da İstanbul’da yapılması kararlaştırılmıştır..⁸⁸⁸

Orman Fakültesi öğretimin yanında araştırma çalışmalarına da yer verilmiştir. Osmanlıdan gelen mektep öğrencilerinin staj yapma zorunluğu Cumhuriyetle birlikte aynı şekilde devam etmiştir.

1937 yılında çıkartılan 3204 sayılı Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu’na dayanarak Umum Müdürlük bünyesinde bir Fenni Araştırma Şubesi kurulmuştur. Ancak bu şube istenilen çalışmaları gösterememiş bu nedenle ormanlarda pratik amaçlar için araştırma çalışmaları yapacak bir ünitenin teşkiline

⁸⁸⁶ Metin Özdönmez, Turan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.105. Bkz. Akın, (DYP MKYK üyesi) İhsan, Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Türkiye Ormancılar Derneği, Ankara,1987, s.148.

⁸⁸⁷ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.357.

⁸⁸⁸ **Cumhuriyet gazetesi**, 5 Mart 1942.

ihtiyaç duyulmuştur. Bu gereksinime ilk kez 1951 yılında Ankara’da yapılan “Başmüdürler Toplantısında” tasarı haline getirilmiş ve 28 Eylül 1951 yılında Bolu’da bir “Orman Araştırma İstasyonu” kurulmuştur. Bolu’da kurulan bu ilk bağımsız araştırma ünitesi, araştırma çalışmalarına 28 Aralık 1952 tarihinde başlamıştır.⁸⁸⁹

Ormancılık eğitiminde lisansüstü akademik faaliyetler 1944 yılından itibaren başlanmıştır. Başlangıçta fakülte mezunları, yüksek lisans yapmadan doktora eğitimine başlayabiliyorlardı bu durum 1982 yılına kadar sürmüştür. 1982–1983 eğitim öğretim yılından itibaren lisansüstü öğretim yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle yüksek lisansı başarı ile tamamlayanları ancak doktora eğitimi yapmaları kuralı getirilmiştir.⁸⁹⁰

1937 sonrası dönemde Osmanlıdan Cumhuriyete değişmeyen yabancı mütehassısların ülkeye getirilmesi ve yurtdışına öğrenme amaçlı öğrenci gönderilmesi geleneği hız kesmeden devam etmiştir. Ülkeye Almanya, Amerika, Fransa ve İsveç’ten orman mütehassısları getirilmesine mukabil, türlü meslek kollarında ihtisas yapmak üzere Avrupa ve Amerika’ya çok sayıda ormancı gönderilmiştir.⁸⁹¹

Erken cumhuriyet döneminde birçok alanda olduğu gibi ormancılık ile ilgili gerek yasal gerek eğitim alanında Alman mütehassısların etkisi belirgindir. Bu durum Orman Fakültesinde Almanca- Türkçe tercüme yapabilecek çevirmenlere de ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Bu ihtiyaca binaen Orman Fakültesi dekanlığınca Almanca-Türkçe, Türkçe-Almanca bilen mütercim alım ilanları ile bu ihtiyaç karşılanmak istenmiştir. Yapılan duyuruda alınacak mütercim kâtibe 125 lira gibi yüksek bir maaş verileceğini duyurulması ile müracaatların artması hedeflenmiştir.⁸⁹²

1937 yılı sonrası dönemde orman mühendisi ihtiyacı hisseden kurumlar da gazetelere ilan vererek ihtiyaçlarını giderme yoluna gitmişlerdir. İstanbul, Beşiktaş ta yer alan Harp Akademisi Komutanlığı, kuruma ait parkları korumak için iki

⁸⁸⁹ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.308.

⁸⁹⁰ Necmettin Çepel, “Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi”, s.17.

⁸⁹¹ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.57.

⁸⁹² Cumhuriyet gazetesi, 9 Temmuz 1937.

mühendis alım ilanı yayımlanmıştır. Aylık 80 lira maaş verilecek mühendislere, orman mektebinde yapılan sınavı kazanmaları şartı getirilmiştir.⁸⁹³

Bursa ve Bolu’da faaliyet gösteren Orta Orman Mektepleri’ne öğrenci alım şartlarını içeren bir tebliğ yayınlanmıştır. Alım şartların içerisinde sağlık olmak temel şartlardan sayılmıştır. Ağız, dili, gözü sağlıklı olup hayvan sürmeye elverişli bir bünyeye sahip olmak, çiçek aşı yapıp ortaokulu pekiyi ya da iyi derece ile bitirmek kabul şartlarından bazılarıdır. Bu şartlara bakıldığında amacın eğitimden ziyade doğada dirençli ve çevik bir şekilde görev yapabilmeyi ön planda tutulduğu görülmektedir.⁸⁹⁴

Orta orman mektepleri ve mezun olan öğrencileri gösteren tablo

Orta Orman Mektepleri		
Yeri	Dönemleri	Mezun olan
Bursa	1934–1949	463
Bolu	1937–1952	683

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, 1973.

Orman Genel Müdürlüğü’ne kendi ihtiyacı olan personeli yetiştirme görevi 1937 yılında yürürlüğe giren 3204 sayılı Teşkilat Kanunu ile verilmiştir. Bu maksatla aynı kanunun ikinci maddesine müsteniden merkezde “Tedrisat Şubesi” adı ile bir şubece bu faaliyetlerin yürütülmesi hedeflenmiştir.⁸⁹⁵ Ne var ki 1937 yılından itibaren başlayan -ormanlarda devlet işletmediği- büyük miktardaki yetişmiş eleman ihtiyacını karşılamak için hiçbir yeni kurum açılmamıştır.

3116 sayılı yasa çıkarılmış ancak yasayı tatbik edecek personel için çalışma yapılmamıştır. Hükümet yetkililerince, büyük beklentilerle yasalaştırılan **Orman Kanunu**’nu uygulayacak yetişmiş personel ihtiyacının karşılanması üzerinde bir çalışma yapılmamıştır. Bu dönemde faaliyet gösteren eğitim kurumaları geçmişten devam edegelen kurumlardır. Bu döneme has zikredilebilecek tek eğitim faaliyeti

⁸⁹³ Cumhuriyet gazetesi, 5 Temmuz 1937.

⁸⁹⁴ 1943 Yılı Tamimler Dergisi, **Orman Baş Müdürlüğü 1943–1944–1945 Tamimler ve Tebliğler**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1945, s.42,43.

⁸⁹⁵ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.267.

Orman Bakım Kurslarıdır. Bu kısa süreli kurslarla ara eleman yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Orman bakım kurslarından sertifika alanların sayısını gösteren tablo

Orman Bakım Memurları Kursları		
Yeri	Dönemleri	Mezun olan
Kızılcahamam	1945–1950	1178
Düzce	1945–1950	1160
Eğridir	1945–1950	1054

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, 1973.

Eğitim çalışmaları kapsamında değerlendirilebilecek 1944 yılında ait bir faaliyet olarak Ziraat Vekâleti Neşriyat Müdürlüğü tarafından oluşturulan Vekâlet Merkez Kütüphanesi söylenebilir. Bu kütüphanede ormancılıkla ilgili tüm yazma ve matbu eserlerin bir araya getirilmesi planlandığından, Orman Umum Müdürlükleri'nde bulunan Cumhuriyet öncesi eserlerin demirbaştan silinerek merkeze gönderilmesi istenmiştir.⁸⁹⁶

1937-1946 yılları arası artan orman davalarında halkı bilgilendirme kapsamında yazılan eserin müellifi Erzurum yetkili yargıcı H. Basri Erk, gazeteye verdiği ilanda **Orman Kanunu**'nu tüm detaylarını ve yargı kararlarını topladığı **Türk Orman Mevzuatı** kitabının reklamını vermiştir.⁸⁹⁷

Orman Umum Müdürlüğü Ziraat Vekâleti'nin içinde olduğundan Ziraatçı Salih Zeki Ekinci tarafından çıkarılan "**Ziraat ve Ticaret Gazetesi**" kurumlarca alınıp okunmasının faydalı olacağı gerekçesi ile abone olunması istenmektedir.⁸⁹⁸

3.10. Silvikültür ve Amenajman Çalışmaları

Ormanların bilimsel esaslara göre işletilmesinin yapılabilmesi öncelikle orman sınırlarının bilinmesi ile mümkündür. Orman tahdit ve kadastro çalışmaları ile ilgili

⁸⁹⁶ "1944 Yılı Tamimler Dergisi, s.129.

⁸⁹⁷ **Cumhuriyet gazetesi**, 19 Temmuz 1946.

⁸⁹⁸ "1943 Yılı Tamimler Dergisi", s.101.

ilk çalışmalar, ilk olarak 1258 (1869) tarihli **Orman Nizamnamesi** ile başlamıştır. 1914 yılında çıkarılan yeni bir layiha, 1937 yılında çıkan 3116 sayılı kanuna kadar uygulanmıştır. Ormanların tahdit ve kadastro çalışmaları 1937 yılında 3204 sayılı Teşkilat Kanun'un 2. maddesine müsteniden Harita ve Kadastro Şubesi adı ile bir birim olarak çalışmalarına devam etmiştir. Şubenin görevi 9.8.1938 tarihli Orman Umum Müdürlüğü memurlarının görecekları işlere dair nizamnameye göre açıklanmıştır.⁸⁹⁹ Bu kanuna istinaden ormanların bir kısmının haritaları çıkarılmış, Amenajman planları yapılmıştır. Yine bu dönemde ormanların silvikültür çalışmalarına da başlanmıştır. Bununla fidanlıklar ve ormanlık sahalardaki boş arazilerin ağaçlandırılması çalışmaları hedeflenmiştir. 1869 yılında başlayan sınırlandırma çalışmaları 1954 yılına kadar yaptığı çalışmalar sonucu ancak 3 milyon 837 bin 702 hektar ormanlık saha kadastro edilebilmiştir.⁹⁰⁰

1938–1946 yıllarına ait tahdit komisyonlarınca sınırları belirlenen orman alanlarına ait çalışmalar gösteren tablo

Yıl	Komisyon (Adet)	Harcamalar (lira)	Ölçülen saha (hektar)
1938	7	19.195	68.716
1939	13	31.927	146.145
1940	13	64.149	338.496
1941	10	39.168	173.355
1942	10	52.157	283.492
1943	11	69.170	229.186
1944	20	111.841	321.586
1945	20	108.477	392.553
1946	20	90.868	360.700
Toplam	124	583.952	2.314.229

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara, 1962.

⁸⁹⁹ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.136.

⁹⁰⁰ A.e.,s.138.

Ormanlarda yapılacak fenni uygulamalar orman sınırlarının tespit çalışmaları yanında orman içi altyapı tesislerini de içermektedir. Bu açıdan İnşaat Şubesi 16.4.1937 tarihinde yürürlüğe giren 3204 sayılı kanunun ikinci maddesine göre kurulmuştur. Amacı orman içinde lazım olan bina, telefon hattı, yol inşaatı ve yol makinaları ile ilgili işler yürütme olarak belirlenmiştir.⁹⁰¹

1938–1962 yılları arasında ormanlarda yapılan tesisleri gösteren tablo

Bina Nevi	1938–1949	1950–1962
	Adet	Adet
İdare Binası	56	104
Bölge Binası	98	606
Orman Muhafaza Memurluğu Binası	132	1318
Hizmet Evi	316	926
Depo ve Kulübe	66	404
Tavla	119	940
Muhtelif	100	482
Yangın Kulesi	106	58
Yangın Kulübesi	226	340
Toplam	219	5178
Yıllık Ortalama	102	398

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

1938 yılında başlayan ve 1972 yılı sonuna kadar inşa edilen telefon hattı uzunluğu 58 bin 943 km'dir.

1938–1972 yılları arası yapılan telefon tesisat uzunluğunu gösteren tablo

Yıllar	Uzunluğu (km)
1938–1949	8387
1950–1962	29 679
1963	3022
1972	1007
Toplam	58943

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

⁹⁰¹Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.248.

Erozyonla mücadelede kapsamında değerlendirilebilecek en önemli çalışmalardan biri de erozyona karşı ağaçlandırma çalışmalarıdır. Erozyonla mücadele çalışmaları teknik bir şekilde amacına uygun olarak bir proje dâhilinde ilk kez 1955 yılında başlamıştır. Ülke arazisinin engebeli yapısı ve eğimin fazla olması erozyonla mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. 1957 yılından itibaren, oluşturulan “Toprak Muhafaza ve Mera Islahı Tatbikatı Grup Müdürlükleri” bu amaçla faaliyete başlayan ilk teşkilattır. Ülkede erozyonun sebep olduğu felaketler az değildir. Örneğin 1909 yılındaki su baskınlarında, Tokat ilinde, 2 bin kişi ölmüştür. Bunun yanında yüksek miktarda maddi kayıplara sebep olmuştur. Ülkede 1936, 1946, yıllarında görülen benzer afetlerde de, aynı acı tablo yaşanmıştır.⁹⁰²

3.10.1.Silvikültür Çalışmaları

Silvikültür çalışmaları erken dönem Cumhuriyet ormancılarınca pek bilinmeyen bir alan olduğundan bu alanda pek bir çalışma yapılmamıştır. Ancak bu kapsamda değerlendirilebilecek çalışmalar yeteri düzeyde olmadığı için kalıcı başarılar da elde edilememiştir. Silvikültür çalışmaları içerisine görebilecek, ormanların korunması amacıyla yapılan zirai ilaçlama faaliyetlerine ilişkin 1923–1937 yıllarını içeren bir kayıt yoktur.⁹⁰³

1937 yılında yürürlüğe giren 3116 sayılı **Orman Kanunu** ile devlet ormanlarının işletilmesi için faaliyete geçilmiştir. Devlet Orman İşletmeleri'nin kurulmaya başlanması ile ormanlardan kesme, taşıma ve pazarlama işleri de orman işletmelerinin görevleri arasına girmiştir. Bu durumda ormanların devamlılığının sağlanması ve verim güçlerinin artırılması için gerekli olan silvikültür çalışmalarının da bu işletmelerin görev kapsamına girmiştir. Ancak bu dönemde bütün ormanlarda *seçme işletmesi* uygulanmadığından, silvikültürün iki ana görevini teşkil eden bakım ve gençleştirme faaliyetleri tek kesim yapıldığından ihmal edilmiştir. Silvikültürle ilgili olarak verimli orman sahalarında önemli bir yatırım yapılmamış, sadece istihsal masrafları ile yapılması zorunluluk arz eden bazı teknik müdahalelerle yetinilmiştir.

⁹⁰²A.e., s.390-391.

⁹⁰³A.e. s.120.

Silvikültüre ilişkin kapsamlı çalışmalar 1969 yılında kurulmuş olan Ağaçlandırma ve Erozyonu Kontrol Genel Müdürlüğü'nce yapılmaya başlanmıştır.⁹⁰⁴

1937–1946 yılları arası dönemde, zirai ilaçlama alanında yapılan çalışmalara ait istatistiki bir kayıt yoktur. Ancak bu alanda yapılan bazı çalışmalar döneme ait bazı kaynaklarda geçmektedir. İstanbul Adalarda Çam keseböceğinin ilaçlanması kapsamında 1943–1945 yılları arasında 35 bin lira harcadığı ilgisiz basında yer almıştır.⁹⁰⁵ Ormanların bakım çalışmaları içerisinde orman içi mahsul artıklarının çıkarılması ve odun hasılatı alma çalışmaları alanında 1945 yılından sonra bazı çalışmalar yapılmıştır.⁹⁰⁶

3116 sayılı kanun ağaçlandırma yasal bir zorunluluk haline gelmiştir. 57. 73. ve 77. ve 87. maddeler ağaçlandırma ile ilgili hükümleri içermektedir.⁹⁰⁷ Bu kanunla başta orman teşkilatı olmak üzere bazı kamu kuruluşlar, tüzel ve özel kişiler ağaçlandırma yapmakla yükümlü kılınmıştır. Bu yasal zorunluklar içerisinde, 1943 yılında “Köy ve Belediye Ağaçlandırmaları” kapsamında 20 bin 373 köy ve belediye çevresine 151 bin 865 hektar sahanın ağaçlandırılması planlanmıştır. Ancak bu alanda yapılan cılız çalışmalar ve ilgisizlik gibi nedenlerle bu çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁹⁰⁸ Ülkemizde bu alanda sistematik çalışmalar 1955 yılından sonraya rastlamaktadır.⁹⁰⁹

1937 yılına kadar ülkemizde ağaçlandırma faaliyetleri yapan bazı küçük mikyastaki saha Ankara'daki, Gazi Orman Çiftliği ağaçlandırma ünitesidir.⁹¹⁰ 1937–1946 yıllarına ait ağaçlandırma çalışmaları başlığı altında gösterilen faaliyetler münferit ve sonuçları itibariyle başarısız çalışmalardır. Bu dönemde yapılan ağaçlandırma çalışmaları içerisinde en başarısız olanı köy ve belediyelerin yaptığı

⁹⁰⁴ A.e., s.234.

⁹⁰⁵ Refik Erdem, “Ormanların Korunmasında Böceklerle Mücadelenin Önemi”, **Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İلمي Görüşler**, Ankara, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1951, s.68.. Bkz. **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.120. Bkz. 4875 sayılı yasanın görüşmelerinde bu alanda 50 bin lira harcadığı söylenmiştir. Bu çalışmanın da belediyenin değil orman idaresinin yaptığını belirtilmiştir.

⁹⁰⁶ Prof. Dr. Suat Ürgenç, “Ormancılığın 150. Yılında Ağaçlandırma Çalışmaları”, s.283.

⁹⁰⁷ **Resmi Gazete**, 18.02.1937.

⁹⁰⁸ Prof. Dr. Suat Ürgenç, “Ormancılığın 150. Yılında Ağaçlandırma Çalışmaları”, s.283.

⁹⁰⁹ Ağaçlandırma Teknikleri, Orman Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi)

http://www.agm.gov.tr/AGM/Files/faaliyetler/a%C4%9Fa%C3%A7land%C4%B1rma/GENEL_BILGILER.pdf 06.02.2014.

⁹¹⁰ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.377–380.

ağaçlandırma çalışmalarıdır. 1945 yılı sonrası, ağaçlandırma çalışmaları içerisinde Tokat Çamlıbel, Ankara- Harbiye ve Etimesgut, Eskişehir-Tüllüce ve Kocakır, Gaziantep- Düllübaba ağaçlandırma çalışmalarından bahsedilebilir. Tarsus da yapılan ağaçlandırmada çalışmalarında çevresinin güzelleştirilmesi yanında, bataklıkları kurutması ve sıtmanın önlenmesi hedefi de güdülmüştür. Tokat'taki ağaçlandırma sahasında temel hedef toprak muhafazasına dönüktür. Balıkesir Dursunbey'de yapılan ağaçlandırma çalışmaları ise tamamen fidan üretme amaçlıdır.⁹¹¹ Bunlara ek olarak, İstanbul Büyükdere de Belgrat Ormanı yanında Orman Mektebi'nin yanındaki sahada Vilayetin kurduğu meyvalı ağaçlar fidanlığı ve Orman Mektebi'nin kendisine ait teşcir sahası söylenebilir.⁹¹²

Basına yansıyan bir habere göre, İstanbul-Büyükdere'de bulunan Orman Mektebi içindeki fidanlık ileldir. Yapılan habere göre bu sahada çalışmaların 12 yıldan beri yapıldığını fidanlığın genişliğinin 2 hektar, fakültenin teşcir sahasının ise 12 hektar olduğu şeklindedir. Haberde, Orman Fakültesi'nin burada yılda 40–50 bin fidan üretmekte olduğunu bunlardan 40 binini dağıtıldığını belirtip, mektep on iki yıllık zaman zarfında 1milyon 232 bin 40 adet ağaç yetiştirdiği bilgisi verilmiştir. Üretilen bu fidanların 65 bin 498 âdetinin fakültenin kendi teşcir sahasına dikildiğini, 300 bininde Gazi Orman Çiftliği'ne gönderildiğini, 129 bininin ise muhtelif müesseselere verildiğini haberde yer almıştır.⁹¹³

Okaliptüsün anavatanı Avusturalya kıtasıdır. Türkiye'ye ilk defa 1885 yılında Fransızlar tarafından getirilmiştir. Okaliptüs ağacı bataklık sahalarının kurutulması, maden direği ve yakacak odun elde edilmesi amacıyla 1939 yılından itibaren yaygınlaştırılması planlanmıştır.⁹¹⁴ 1937–1946 yılları arasında yapılan çalışmalar içerisinde yer alan (1938-1944 yılları arasında) Tarsus-Karabucak mevkiinde bataklıkları kurutmak maksadıyla, 608 hektar okaliptüs, 140 hektar kavak ağaçlanması yapılmıştır. Bunlara ek olarak 30 hektarlık bir fidanlık kurulmuş ve bu çalışmalar sonucunda 908 hektarlık bataklık sahada, deney mahiyetindeki ilk kesim, 1944 yılında yapılmıştır. Bu deneme Türkiye'de ilk kez insan eliyle üretilen bir ağaçlık sahada, ekonomik değeri yüksek ürün alınmıştır. Okaliptüs ağacının

⁹¹¹ Prof. Dr. Suat Ürgenç, "Ormancılığın 150. Yılında Ağaçlandırma Çalışmaları", s.282.

⁹¹² **Cumhuriyet gazetesi**, 5 Temmuz 1937

⁹¹³ **Cumhuriyet gazetesi**, 25 Temmuz 1937.

⁹¹⁴ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.384.

yetiştirilmesi ve bataklıkların kurutulması, sıtmanın önlenmesi ve sanayi hammaddesi kullanmak amaçlı yetiştirmeler farklı alanlarda sonraki yıllarda da devam edilmiştir. 1938–1955 yılları arasında, Antalya Vilayeti Kaş Kazası'na bağlı Kalkan-Karagöl (Ovagelemiş) mevkiinde, bataklık sahanın kurutulması için 267 hektarlık bir sahaya kavak dikim işlemlerine ilk kez 1940 yılında yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar 1948 yılından itibaren daha planlı bir şekilde sürdürülmüştür.

3116 sayılı **Orman Kanunu**'nun 80–82 maddeleri uyarınca, ormansız bölgelerdeki köy ve belediyeler civarında, asgari 50 dekar büyüklüğünde ve mükellefiyet usulü ile ağaçlamalar yapılması kararlaştırılmıştı. Buna istinaden yapılan planlamaya göre Eskişehir'den başlanıp daha sonra Ankara, Yozgat, Kırşehir v.s. vilayetlerini de kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması düşünülmüştür. 1943–1948 yılları devresi zarfında toplam 414 köy ve belediye hudutları içinde toplam 2 bin 464 hektarlık bir saha, mükellefiyet usulü ile ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır. Ardından çalışmalara gerek ilgi azalmış ve 1956 yılından itibaren sona erdirilmiştir. Yasanın ülke iklim gerçekleri ile uyuşmadığı gerçeği uzun yıllar göz ardı edilerek yapılan masraflara 1956 yılında çıkan 6831 sayılı yasa ile son verilmiştir.⁹¹⁵

1945 yılından öncesine ait orman içi ve çevresi ağaçlandırma çalışmalarına ve bunların sonuçlarına ait hiçbir istatistiki bilgi yoktur. En erken istatistiki bilgi 1946 yılına aittir. 1945 yılında 9, 1946 yılında 49 ve 1947 yılında ise toplam 66 orman işletmesinde, orman içi ağaçlamaları yapılmış, ancak uygulanan yanlış metot yüzünden olumlu sonuç alınamamıştır. Bu olumsuzluğun en büyük nedeni, tohum ekimi çalışmaları yapılma tekniğinin hatalarından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmalar 1951 yılı sonunda durdurulmuştur. 1952 yılından itibaren ise, orman içi ağaçlandırma çalışmalarında, dikim metodu esas alınmış ve bunun tabii sonucu olarak da muvakkat orman fındıklarının kuruluşuna geçilmiştir. Bu konuda, ilk defa, Dursunbey de örnek bir muvakkat fidanlık kurulmuştur.⁹¹⁶

⁹¹⁵ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s. 356,358.

⁹¹⁶ A.e., s. 356,358.

Cumhuriyet döneminden önce başlayan ve sürüp gelen orman dışı alanların ağaçlandırılması 1956 yılına kadar arzulanan bir düzeye geliştirilememiş ve yapılan bu çalışmalarda pek azı hariç olumlu sonuç alınamamıştır.⁹¹⁷

1946–1947 yıllarına ait ağaçlandırma çalışmalarını gösteren tablo

Orman içi ağaçlandırma				Orman dışı ağaçlama çalışması		
Yıl	Ağaçlanan Saha Hektar	Dikilen Fidan adedi	Ekilen tohum kg.	Çalışma periyodu	Ağaçlanan saha hektar	Dikilen fidan adet
1946	3.083,6	155.057	18.333	1946–1949	1.261,0	6.746.598
1947	3.441,7	312.959	14.165			

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara, 1962.

Ülkede geleneksel olarak yetiştirilen kavak ağacı fenni usule göre üretimine 1940 yılında başlamıştır. 1948 yılından itibaren bu alandaki çalışmalar daha bilinçli bir hale dönüştürülmüştür.⁹¹⁸ Kavakçılığın modern ve ileri teknikle üretilmesine ise 1956 yılından itibaren başlanan ve 1962 yılında İzmir’de açılan Kavakçılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü’nün açılması ile başlamıştır.

1937-1946 yılları arasında ağaçlandırma çalışmaları kapsamında değerlendirilebilecek çalışmalardan bazısı basına yansımıştır. Manisa vilayeti Soma kazasında bin dönümlük alanda ağaç bayramı etkinlikleri yapılmıştır. Bu kapsamda haberde bu etkinliğe beş bin kişinin katıldığını yazılmıştır.⁹¹⁹ Başka bir haberde, İzmir Ağaçları Koruma Cemiyeti’nin Rahmi Köker başkanlığında toplandığı şeklindedir. Toplantıda ülkenin ağaçlandırılması için yapılacak çalışmaların konuşulduğu, ayrıca ağaçlandırma kapsamında Ankara’dan 500 bin meyve ağacı alınması ve bunun köylülere dağıtılmasının planlandığını, İzmir’de meyveciliğin yaygınlaştırılması için çalışmaların yapılacağını kararlaştırıldığı haberi verilmiştir.

Cemiyetin yönetim kurulu İzmir, Mardin, Manisa, Konya mebusları ile Devlet Şurası Azası, Orman Umum Müdürü, orman mütehassıslarından ve Ziraat Vekâleti

⁹¹⁷ Metin Özdönmez, Turan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.189.

⁹¹⁸ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.381.

⁹¹⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 21 Haziran 1937.

Şube Müdürü'nden oluşmaktadır. Toplantı sonunda çekilen telgrafta Milli Şef ve CHP Sekreterliğine hürmet ve sadakat, riayet bildirmişlerdir⁹²⁰

3.10.2. Amenajman Çalışmaları

1937 yılında yapılan uygulama ile Ziraat Vekâleti'nce bütün amenajman heyetlerinin merkezleri Ankara'ya taşınmıştır. 1939 yılında kurulan bir amenajman heyeti ile toplam heyet sayısı 6 ya çıkarılmıştır.⁹²¹ 3116 sayılı kanunla ülke ormanlarının 10 yıl içinde amenajman planlarının yapılması kararlaştırılmıştı. 1941 yılı bütçe görüşmelerinde ele alınan Orman Umum Müdürlüğü bütçesi hakkında konuşan Emin Aslan, ülkede orman amenajman işlerinin çok yavaş gittiğini anlatmıştır. Bolu Mebusu Lütfü ise teşkilatta büyük bir düzensizlik olduğunu vurgulamıştır. Berç Türker ise nakliyat işlerindeki olumsuzluklarını dile getirmiştir. Ve bol miktarda kaçakçılık olduğunu belirtmiştir. Bu eleştirilere cevap vermek için söz alan Ziraat Vekili Muhlis Erkmen, son zamanlarda amenajman işlerinde çok ciddi gelişmeler olduğunu söylemiştir. Tahdit işleri içinde bir talimatnamenin hazırlandığını söyleyerek, teşcir konusunda da çalışmaların yapıldığını 12 milyon fidan yetiştirildiğini bahsedip hükümet politikalarının başarılı olduğunu belirtmiştir. Vekil konuşmasının sonunda çok tartışılacak bir durum tespiti yapmıştır. **Orman Kanunu** yapılırken hedeflerde daha fazla işlerin gerçekleştiğini söyleyerek, mevcut durumdaki sosyal, ekonomik ve hukuki problemlerin artması ile orman varlığında meydana gelen tahribatın fazlalaşmasını bir başarı olarak görüp, adeta kanun hazırlanırken çok daha büyük bir tahribatın beklendiğini ancak mevcut durumun beklentilerin altında kaldığını ve daha az problem yaşandığını demeye getirmiştir. Ardından Orman Umum Müdürlüğü'nün bütçesi kabul olunmuştur.⁹²²

1945 -1946 yılları arasında Orman Amenajman şubesine bağlı, bir amenajman mühendisinin başkanlığında etüt yapılacak olan orman işletmelerinden atanan mühendis veya mühendis muavinlerinin katılımıyla “Etüt İşleri Heyeti”

⁹²⁰ **Cumhuriyet gazetesi**, 22 Haziran 1939.

Prof. Dr. H. Cahit Şad, “Türkiye’de Ormancılığın 150’inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları”, s.243.

⁹²² **Cumhuriyet gazetesi**, 31 Mayıs 1941.

oluşturulmuştur. Bu heyetten ülkedeki ormanların, iyi koru, bozuk koru ve baltalık olmak üzere üç başlık altında tespit etmeleri istenmiştir.⁹²³

Türkiye ormanlarının birinci devre amenajman planı 1947 yılında yasal süresini doldurarak sona ermiştir. Ancak bu sona erme, yasal olarak belirlenen 10 yıllık sürecin sona ermesinden başka bir şey değildir. Bu dönemde yapılan amenajman planları çok az bir sahayı içermesinin ötesinde teknik niteliği açısından yetersiz ve eksikliklerde dolu olduğu için kullanılamamıştır. 1963 yılından sonra teknik temelli planların yapılmasına başlanmıştır.⁹²⁴

1937–1946 yılları arası amenajman planları yapılan ormanlık alanları gösteren tablo

Yıl	Amenajman Planı Yapılan Saha	Yıl	Amenajman planı yapılan saha
1937	75532	1942	221971
1938	134408	1943	278423
1939	151636	1944	79174
1940	150238	1945	2391
1941	203280	1946	-

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara,1962.⁹²⁵

3.11.Orman Teşkilat Yapısı ve Faaliyetleri

1908 yılında kapatılan Orman ve Maadin Nezareti ile ormancılık işletmesi müstakil bir bakanlıktan genel müdürlük seviyesine düşürülmüş olması ormancılık hizmet ve faaliyetleri için büyük bir darbe niteliğindedir. Bu yeni durum orman idaresinin sorumluluk alanları kısıtlanmış, birimler küçülttüğü gibi, vekâletteki harcama kalemleri birbirine karışmış, personel huzursuzlukları artmış, ormancılık işleri adeta işinden çıkılmaz ikinci, hatta üçüncü plana itilmesine sebep olmuştur. Bu

⁹²³ Prof. Dr. H. Cahit Şad, “Türkiye’de Ormancılığın 150’inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları”, s.251.

⁹²⁴ Şener Yomralıoğlu, “Cumhuriyet Dönemi ilk Orman Yasasında ve Sonrasında Orman İşletmediğimiz”, s.68.

⁹²⁵ Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949, s.9.

durum ormancılık faaliyetlerinin inkişafını 1969 yılına kadar, istenilen düzeye gelmesini engellemiştir.⁹²⁶

1937 yılında çıkartılan 3116 sayılı kanun orman teşkilat yapısında da önemli değişiklikler içermiştir. **Orman Kanunu** gereğince orman idaresi, mülhak bütçeli bir umum müdürlük haline dönüşmüştür. Müdürlük bu haliyle dev bir kamu iktisadi teşekkül haline getirilmiştir. Yasanın 31. ve 40. maddeleri arasında Orman Umum Müdürlüğü'nün yapısından ve görevlerinden bahsetmektedir. Orman teşkilatı, **Orman Kanunu** gereğince çıkarılan 3204 sayılı “Orman Umum Müdürlüğünün Teşkilat Kanunu” ile kurulmuştur.⁹²⁷

3203 sayılı kanunla Ziraat Vekâleti'ne ülkenin hayvan sayılarının tespiti ile birlikte ziraat ve orman alanlarının tespiti görevi de verilmiştir. Bu tarihten sonra ormancılık teşkilatı ülkenin değişik şehirlerinde örgütlenmeye başlamıştır. Ormancılıkta devlet orman işletmeciliği anlayışının başladığı tarihten itibaren müteallik sebeplere binaen orman teşkilatının da yaygınlaşmasına sebep olmuştur.⁹²⁸ 3116 sayılı yasayla mülhak bütçeli bir işletme haline getirilen Orman Umum Müdürlüğü, 4914 sayılı yasa ile bu müdürlüğün işletme ve döner sermayesine ilişkin hükümler genel muhasebe hükümlerinden muaf tutulmuştur. 1946 yılında çıkan 4920 sayılı yasa ile ormancılık içlerinde çalıştırdıkları işçilerinde her türlü vergiden muaf tutulması kanunlaştırılmıştır.⁹²⁹

Orman Umum Müdürlüğü 6.8.1945 yılından itibaren resmi yazışmalarda kurum adı olarak Orman Genel Müdürlüğü şekline dönüştürülmüştür.⁹³⁰ Teşkilatın 9 yıllık yaptığı çalışmalarına bakıldığında ormanların işletilmesi ve korunması açısından bir başarıdan söz etmek mümkün değildir.⁹³¹

⁹²⁶ İhsan Akın (DYP MKYK üyesi), “Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları”, s.150,151.

⁹²⁷ **Geçmişten Günümüze Ormancılık... Ormancılıkta 170. Yıl 1839–2009**, s.20. Bkz. Şener Yomralıoğlu, “Cumhuriyet Dönemi ilk Orman Yasasında ve Sonrasında Orman İşletmediğimiz”, s.64.

⁹²⁸ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.4.

⁹²⁹ Şener Yomralıoğlu, “Cumhuriyet Dönemi ilk Orman Yasasında ve Sonrasında Orman İşletmediğimiz”, s.67.

⁹³⁰ “1945 Yılı Tamimler Dergisi, s,197-198.

⁹³¹ **Geçmişten Günümüze Ormancılık... Ormancılıkta 170. Yıl 1839–2009**, s.20. Bkz. Yomralıoğlu, Şener, “Cumhuriyet Dönemi ilk Orman Yasasında ve Sonrasında Orman İşletmediğimiz”, s.64.

Orman Umum Müdürlüğünün, mülhak bütçesine ait verileri gösteren tablo

Yıllar	Bütçe verileri	Sarf edilen
	Lira	Lira
1937	3 620 371	2 971 589
1938	5 040 546	4 033 653
1939	5 426 598	4 488 430
1940	5 473 918	4 594 537
1941	5 866 547	5 070 737
1942	8 081 909	6 827 262
1943	9 409 929	8 243 507
1944	10 829 197	9 324 923
1945	9 179 519	5 537 085
1946	11 733 149	6 565 561
1947	13 445 246	10 568 568
1948	14 164 550	11 640 029
1949	15 767 744	14 215 460
Toplam	118 039 223	94 081 341

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, 1973.

3116 sayılı yasayla mülhak bütçeli bir işletme haline getirilen Orman Umum Müdürlüğü, 4914 sayılı yasa ile bu müdürlüğün işletme ve döner sermayesine ilişkin hükümler genel muhasebe hükümlerinden muaf tutulmuştur. 1946 yılında çıkan 4920 sayılı yasa ile ormancılık işlerinde çalıştırdıkları işçilerinde her türlü vergiden muaf tutulması kanunlaştırılmıştır.⁹³²

Orman işletmeciliğinde 1937 yılında başlayan yeni dönemin ikinci halkasını 1945 yılında çıkartılan 4785 sayılı yasa oluşturmuştur. 3116 sayılı yasa ile eksik kalan devletçilik bu yasa ile tamamlanmıştır. Ayrıca Orman Koruma Teşkilatı kaldırılıp yerine orman işletmesinde Orman Bakım Teşkilatı oluşturulmuştur. Bu teşkilat sivil memurlardan oluşturulup, hem ormanları koruma hem de işletmecilikte görevlendirilebilecek bir yapıya dönüştürülmesi hedeflenmiştir. Bu yeni yapı orman suçluları ile mücadelede kullanmak amacıyla 20.8.1945 tarihinde Bakanlar

⁹³² Yomralıoğlu, Şener, "Cumhuriyet Dönemi ilk Orman Yasasında ve Sonrasında Orman İşletmediğimiz", s.67.

Kurulunca teşkilatta görevli tüm personele silah taşıma ruhsatı verilmiştir.⁹³³ Bu tarih itibariyle artık ormancı aynı zamanda silah kullanma yetkisine sahip yarı militarist bir kimliğe büründürülmüştür.

3116 sayılı **Orman Kanunu** öncesi ve sonrası istihsalini gösteren tablo

	1935	1936	1937	1938	1939
Kereste (m ³)	576.274	590.273	495.889	823.646	750.412
Kömür (kental)	411.818	641.526	400.592	993.421	890.113
Odun (kental)	2.560.171	2.170.460	8.626.913	14.759.529	21.751.430

Kaynak: İ. Kutlutan, **Ormanlarımız ve Ormancılığımız**, Ankara, 1941.

Tablodan görüldüğü üzere **Orman Kanunu**'ndan önce odun üretimi ile yasa sonrası üretim miktarları arasında çok büyük bir fark görülmektedir. Bu durumu yasa sonrası köylülerin odun ihtiyacının orman işletmelerinden almaları sebep olmuştur.

Orman teşkilatının 3116 sayılı yasa mucibince devlet orman işletmeciliğinin genel siyasi bir ilke dahilinde yaygınlaşması hedeflenmiştir. Bu şekilde kar getiren bir kurumun oluşturulması hedeflenmiştir. Ancak 1944 yılına gelindiğinde durumun hiçte hesap edildiği gibi olmadığını ortaya çıkarmıştır. 1944 yılı bütçe müzakerelerinde yapılan değerlendirmede ormanların mülhak bütçeli kurum olduğunu bu yüzden de kendi yağı ile kavrulması gerektiğinin altı çizilmiştir. Ayrıca Orman Koruma Teşkilatı'nın yaptığı olumsuzluklardan bahsedilip orman tahribatının eskisinden daha fazla oluşunu mebuslarca ifade edilmiştir. Orman Koruma Teşkilatı'nın askerlerden oluştuğu ve bunların ormancılıktan anlamayan mecburi hizmetlerini yapan erler olduğu belirtilip bu teşkilatın lağvedilmesi gerektiğini istemişlerdir. Ormanların en iyi korumasının bağımsız ve sivil bir teşkilattan geçtiğini de görüşmelerde üzerinde durulan konulardan olmuştur.

Elazığ Mebusu İhsan Yalçın, bütçe müzakerelerinde yaptığı konuşmada, Orman Umum Müdürlüğü teşkilatının hazineden 2 milyon, kendinde ise 5 milyon

⁹³³"1945 Yılı Tamimler Dergisi", s.279–280.

toplam 7 milyonluk bir bütçesi olduğunu, orman idaresinin hazineden para almaması gerektiğini söyleyip, kendi kendisine yetmesini bilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Konuşmasında ayrıca Orman Koruma Teşkilatı için de 4 milyon bütçe ayrıldığı bunla 60–100 lira aylıklı 4166 memur istihdam edilebileceğini belirtmiştir.

İstanbul Mebusu Galip Bahtiyar, bütçe görüşmelerinde ormanlardan tam olarak istifade edilebilmesi için bu gidişle daha 40 yıla ihtiyaç olduğunu değerlendirmesinde bulunmuştur. Buna sebep olarak ta teknik eleman yetersizliğini göstermiştir.⁹³⁴

Türkiyede ormanların korunması 3116 sayılı kanunla Orman Koruma Örgütüne verilmiştir. Bu askeri örgüt 1945 yılına kadar görevde kalmıştır. 1945 yılında 4767 sayılı kanunla ormanların korunması devlet orman işletmesine tevdi etmiştir.⁹³⁵

1937 yılından önce bekçi ve bekçi başlarının ait olan ormanları koruma görevi, çıkarılan 3116 sayılı yasayla askeri birliklere de verilmiştir. Bu açıdan orman koruma müfrezeleri oluşturmuştur. Orman teşkilatı yapısına idari olarak bağlanan ve 3157 sayılı yasa ile Askeri Orman Koruma Teşkilatı'nın amacı ormanları korumak olarak gösterilmiştir. Teşkilat, Mili Savunma Bakanlığı bünyesinde oluşturulan askerlerden meydana getirilecektir. Kanun, ormanları altı aylık bir eğitimle tabi tutulan askerlere bırakmıştır.⁹³⁶ Orman Koruma Teşkilatı'nın oluşturulup idari olarak Orman Umum Müdürlüğü'ne bağlanması sürecinde ilginç bir sorun yaşanmıştır. Ziraat Vekâleti bu birimde görevlendirilenlerin teşkilatın yemin ederek göreve başlamasını istemiştir. Duruma itiraz eden Genel Kurmay Başkanlığı böyle bir uygulamaya gerek olmadığını iddia etmiştir. Yapılan yazışmalarda durum başvekâlet aracılığıyla Şura-yı Devlet'e intikal ettirilmiştir. Şura-yı Devlet vardığı sonuca göre, Orman Koruma Teşkilatı'nda görevli olanların yeniden yemin etmelerine gerek olmadığı şeklinde hüküm vermiştir.⁹³⁷ Ormanlar 5.5.1937 tarihinde 3157 sayılı yasa ile askerlere bırakılmıştır. Teşkilatta görevli askerlere zabıt tutma ve ormana zarar verenleri önleme görevleri de verilmiştir.⁹³⁸ Ayrıca, Orman Umum Müdürlüğü'nün veya

⁹³⁴ **Cumhuriyet gazetesi**, 9 Mayıs 1944.

⁹³⁵ Metin Özdönmez, Turan İstanbullu, Ayтуğ Akesen, **Ormancılık Politikası**, s.168–169.

⁹³⁶ İhsan Akın (DYP MKYK üyesi), "Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları", s.148.

⁹³⁷ BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No:264, Sıra No:12.

⁹³⁸ Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.231.

teşkilatın yazılı müsaadesi olmadan, yaş ve kuru ağaç kesmeğe, odun kök ve orman mahsulatı, toprak, kum, taş, tohum toplamağa ve çıkarmağa mani olmak, ormanlarda suç işleyen ancak kimliğini gizleyen veya hüviyeti tam anlaşılamayan kişileri en yakın köy muhtarına veya ihtiyar heyetine götürmek, suçlular hakkında zabıt tutmak, müsaderesi gereken malları ve orman suçlarında kullanılan alet ve vasıtaları müsadere edip ve failleri yakalamak görevlerinin esaslarını oluşturur. Koruma Teşkilatı bilumum orman suçlarının yanında mahalli vukuatlar hakkında yakalama ve zabıt tutma haklarına da verilmiştir. Teşkilat, ormandan yapılacak her türlü nakliye ilmühaberi, müruriye tezkeresi veya ruhsatname ve mukaveleler ile karşılaştırarak kontrol etme vazifesi de verilmiştir. Teşkilat yapmış olduğu işlemleri her ay rapor haline getirerek ve Orman Umum Müdürlüğü'ne bildirme sorumluluğu vardır. Teşkilatta görevli askerler yangınlarda da aktif görev almak ve yangın söndürmesine katılmak zorundadır. Teşkilat orman kaçakçılığıyla önlemekle de mükellef olup posta görevini de yapması vazifeleri arasındadır. Bu görevleri yerine getirebilmek için Orman Koruma Teşkilatı yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Teşkilata Orman dışında, şehir, kasaba, köy, istasyon, iskele gibi yerlerde muayene ve kontrol etmeye yetkisi de malik kılınmıştır.⁹³⁹

Bu kadar geniş yetkilerle donatılan bu teşkilatın, adeta ülkeyi tek elden yöneten büyük bir örgüt halinde, halkın üzerinde en büyük siyasi erk olarak görevlendirilmiştir. Bu görevin doğal sonucu orman köylüsü ve kırsal yerleşmeler devleti temsil adına geniş yetkilerle donatılmış bu askeri birimlerden başkasını görememişlerdir. Halk jandarma ile devleti özdeşleştirmiştir.

Ormanlar bir yandan askeri teşkilatlarca korunurken bir yandan da sayıları az da olsa bekçi ve bekçi başlarıncı da korunmasına devam edilmiştir. Bu ikili ayrı teşkilatça ormanların korunması birçok sorunlara yol açarken, durumdan istifade etmek isteyenler için de ormanlara yasadışı faydalanmalarına zemin hazırlamıştır. Askeri koruma tedbirleri ormanların tahrip miktarının azalması yerine artmasına sebep olması gerekçesiyle 1945 yılında çıkartılan 4767 sayılı yasa ile ormanları koruma görevi askerden alınıp, Orman Bakım Memurları'na verilmiştir.⁹⁴⁰

⁹³⁹ Mithat Eryılmaz, **Orman ve Korunması Bilgileri**, s,39–48. Bkz. **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.91.

⁹⁴⁰ Necmettin Çepel, "Ormancılığın 150. Yılında Ormancılık Öğretim ve Eğitimi", s.33.

Orman Bakım Memurları personeli üçer aylık kurslara katılanlardan oluşturulmuştur.⁹⁴¹ 1945 yılında yayımlanan bir tamimde, 3157 sayılı yasa ile kurulan Orman Koruma Teşkilatı'nın 4767 sayılı yasa ile kaldırıldığını artık ormanları korumanın orman işletmesine geçtiğini şeklindedir. Orman işletmesi içinde orman koruma işini Orman Bakım memurlarınca yapılacağını bunların da ehliyetli kimselerden seçileceğini askerlerin bu işe ehliyetli olmadığını anlaşıldığı belirtilmektedir.⁹⁴² Bu yeni yapıyla ormanları koruma hizmetleri merkezde Koruma Dairesi ve buna bağlı olarak Koruma Şubesi, taşrada ise Orman Başmüdürlüğü, Orman İşletme Müdürlüğü, Orman Bölge Şeflikleri ile yapılmıştır. Her Orman Bölge Şeflikleri koruma alanı bakımından tabii ve kati hudutlara göre bölümlere ayrılmıştır. Bu teşkilatlar Orman Bakım Memurlarınca korunmuştur. Bu birimler zamanla Orman Muhafaza Kuruluşunu oluşturmuşlardır. Ormanları koruma amaçlı olarak, korunması güç ormanlarda, tek geçit veren mevkilerde önemli iskele ve istasyonlarda motorlu diğer yerlerde de atlı ve sabit kontrol merkezleri yapılması planlanmıştır.⁹⁴³

Orman Umum Müdürlüğü'nün teşkilat kadrosu oluşturulan birimleri gösteren tablo

Adet	Memuriyet Ünvanı
1	Umum Müdür
1	Umum Müdür Muavini
1	Fen Heyeti Reisi
5	Fen Heyeti Azası
13	Şube Müdür
13	Şube Müdür Muavini
1	Hukuk Müşaviri
1	Muhasebe Müdürü
1	Zat İşleri ve Levazım Müdürü
13	Şef (Mühendis ya da Muavin)
13	Mühendis veya Muavini
13	Mühendis Muavini

⁹⁴¹ Kerim Yund, "Türk Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama", s.130. Bkz. "1945 Yılı Tamimler Dergisi", s.147.

⁹⁴² "1945 Yılı Tamimler Dergisi" s.202.

⁹⁴³ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.93.

1	Muhasebe Müdürü
1	Muhasebe Müdür Muavini
1	Ayniyat Muhasibi
1	Veznedar
1	Mutemet
2	Hukuk Müşavir Teknik Muavini
4	Mümeyyiz
26	Memur
1	Evrak Müdürlüğü

Kaynak: N. Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, Ankara, 1945.⁹⁴⁴

Şubelerin görecekları kanuni vazifeleri ise: Koruma, Harita ve Kadastro, Amenajman, İşletme, İmar, Tedrisat, Fenni Araştırma, İnşaat, Ağaçlandırma, Mücadele ve Avcılık, Sanayi ve İstatistik, Murakabe ve Teftiş, Muhasebe şeklindedir.⁹⁴⁵

İlk olarak Orman Çevirge Müdürlükleri halinde kurulan bu kurumlar döner sermaye ile çalışan orman revir amirliklerine dönüştürülmüştür. 1945 yılına kadar revir amirliği kuruluşu olarak devam eden bu teşkilatlar 25.6.1945 tarihinde 4767 sayılı yasa ile “Devlet Orman İşletmesi Müdürlüğü” ne dönüştürülmüştür.⁹⁴⁶ 1950 yılından itibaren işletmeler özelliklerine göre mntıklarına ayırarak “Orman Baş Müdürlüklerine” bağlanmış ve merkezietçi anlayışın bölgelere kayması prensibine ilk adım atılmıştır.⁹⁴⁷

Orman teşkilatının taşra örgütlenmesi ise 8 Nisan 1924 tarihinde 8 orman başmüdürlüklerin merkezindeki orman müdürlükleri ile başmüdürlüklere bağlı 15 adet orman müdürlüğü ve doğrudan doğruya genel müdürlüğe bağlı 5 adet müstakil orman müdürlüğünden meydana gelmiştir. Ayrıca ilçelerde orman müdürlüklerine bağlı fen memurlukları kurulmuştur.⁹⁴⁸

⁹⁴⁴ Geçmişten Günümüze Ormanlık... Ormanlıkta 170. Yıl 1839–2009, s.20. Bkz. Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.218,219. Bkz. Kâmil Yazıcı, “Ormanlığın 150. Yılında Orman İdaresi ve Orman İşletmesi”, s.208.

⁹⁴⁵ **Orman Genel Müdürlüğü Çalışmaları 1967**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü,1967, s.11.

⁹⁴⁶ Kâmil Yazıcı, “Ormanlığın 150. Yılında Orman İdaresi ve Orman İşletmesi”, s.209. Bkz. **Geçmişten Günümüze Ormanlık... Ormanlıkta 170. Yıl 1839–2009**, s.20.

⁹⁴⁷ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormanlığımız**, s.10.

⁹⁴⁸ A.e., s.61.

Orman teşkilatının ülke genelindeki şubelerini gösteren tablo

<i>Başmüdürlükler</i>	<i>Bağlı Orman Müdürlükleri</i>	<i>Müstakil Müdürlükler</i>
İstanbul	Edirne ve Çanakkale	Bursa
İzmir	Karasi (Balıkesir)	Kastamonu
Bolu	Zonguldak ve Kocaeli	İçel
Eskişehir	Kütahya ve Konya	Ankara
Adana	Maraş	Sinop
Menteşe (Muğla)	Denizli	
Antalya	Burdur ve Isparta	
Trabzon	Samsun-Tokat-Erzurum ve Artvin	

Kaynak: **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, 1973.

Orman Umum Müdürlüğü'nün Teşkilat Kanunu 14. 6. 1937 tarihinde **Resmi Gazete**'de yayımlanmıştır. Teşkilatın kuruluş amaçlarını şu şekilde ifade etmiştir. Ormanlarını korumak, işletmek, imar, etmek yeniden orman yetiştirmek gereken tesisleri kurmak, eğitim vermek, buna benzer kendisine verilen görevleri yapmaktır. Orman Umum Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatı şeklinde iki kısma ayrılmıştır. Merkez teşkilatında, Koruma, Harita ve Kadastro, Amenajman, İşletme, İmar, Tedrisat, Fenni Araştırma, İnşaat, Ağaçlandırma, Mücadele ve Avcılık, Sanayi ve İstatistik, Ekonomi, Murakabe ve Teftiş, şubelerinden ibarettir. Ayrıca Merkezde bir Fen Hey'eti ve Muhasebe Müdürlüğü bulunur. Şube müdürleri Fen heyetinin tabi azalarıdır.

Yasayla müdürlüğe bağlı okulların durumu da açıklanmıştır. Mevcut Orta Orman Mektebi, Orman Umum Müdürlüğüne bağlıdır. Taşra teşkilatı olarak gösterilen bazı vilayet merkezlerinde (Çevirge Müdürlükleri) kuruluşur. Daha sonra döner sermaye ile çalışan revir amirliklerine dönüşmüştür. Revir Amirlikleri ile peyderpey kaldırılarak bu Çevirge Müdürlükleri haline getirilmiştir. Toplam 32 vilayette kurulmuştur. En son 1946 yılına kadar, İlki Çoruh Vilayetinde sonuncusu da Çanakkale Çevirge Müdürlükleri kapatılmıştır. Taşra kuruluşu, 25.6.1945 tarihinde kabul edilen 3.7.1945 tarihinde yayımlanan 4767 sayılı kanunun 1. maddesi gergince "Devlet Ormanları İşletmesi Müdürlüğü" olarak değiştirilmiştir.⁹⁴⁹

⁹⁴⁹ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.61-64.

Devlet Orman İşletme Müdürlüklerini yıllara göre sayılarını gösteren tablo

Yıllar	İşletme Müdürlüğü (Adet)
1937	2
1938	4
1939	12
1940	16
1941	17
1942	17
1943	53
1944	89
1945	111
1946	129

Kaynak: Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, 1973.

1920-1948 yılları arası görev yapan Orman Genel Müdürleri'ni gösteren tablo

Adı Soyadı	Kaçın kez görev aldığı	Göreve başlama tarihi	Görevden ayrılış tarihi
Tarsin Ersan ⁹⁵⁰	Bir	31.5.1920	18.3.1922
Razi Bey ⁹⁵¹	Bir	10.4.1922	14.4.1924
Mithat Dağdemir ⁹⁵²	Bir	16.4.1925	16.9.1927

⁹⁵⁰ **Tahsin Ersan:** 1884 yılında Kırşehir'de doğmuştur. 1907 yılında Halkalı Ziraat Mektebi Âli'sini bitirmiştir. Orman Müfettiş Muavini sıfatıyla 500 kuruş maaşla Selanik'te göreve başlamıştır. Bölgede çeşitli görevlerde bulunurken Balkan Savaşı nedeniyle görev yerini terk edip İzmir'e gelmiştir. Orman teşkilatı içerisinde memuriyetini sürdüren Ersan, İktisat Vekâleti Orman ve Maadin Umum Müdürlüğüne 25.10.1920 de tayin olmuştur. Ardından yaşanan anlaşmazlık yüzünden görevinden ayrılıp çeşitli görevlerde bulunduktan sonra 1948 yılında emekli olmuştur. 1970 yılında ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.40,41. Bkz. Orman Bakanlığı web sitesi (Çevrimiçi) <http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/tahsinersan.pdf> 15.02.2014.

⁹⁵¹ **Razi Bey:** Trabzon'da 1879 yılında doğdu. 1897 yılında Halkalı Ziraat Mektebi'ni bitirmiştir. İlk görevi İstiranca orman süvari memurluğudur. 1336 yılına kadar çeşitli vilayetlerde görev yapmıştır. Bu tarihte Aydın'da görev yaparken Yunanlılar nedeniyle bölgeyi terk edip, 10 Nisan 1338 tarihinde Oran ve Maadin Umum Müdürlüğüne 4000 kuruş maaşla tayin edilmiştir. 1926 yılında ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü** s.43. Bkz. Orman Bakanlığı web sitesi (Çevrimiçi) <http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/razibey.pdf> 15.02.2014.

⁹⁵² **Mithat Dağdemir:** Girit'in Hanya şehrinde 1882 yılında doğmuştur. Soyadında bir değişiklik olmuştur. Başlangıçta Kuzey soyadını almış ancak daha sonra Dağdemir şeklinde çevirmiştir. Bursa Hamidi Ziraat Ameliyat Mektebinden sonra 1904 yılında Halkalı Ziraat Mektebi Âli'sini bitirmiştir. 1925 yılında Orman Umum Müdürlüğüne atanmıştır. 1931 yılında İstanbul Mebus olmuştur. Daha sonra Bolu Mebusluğu yapmıştır. 1940 Yılında Orman Mektebi Âli'sinin müdürlük ve rektörlüğünü yapmıştır. 1959 yılında ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.45,46. Bkz. Orman Bakanlığı Web Sitesi (Çevrimiçi) <http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/mithatdagdemir.pdf> 15.02.2014.

Cafer Bey ⁹⁵³	Bir	19.7.1927	26.10.1929
Bekir Şasa ⁹⁵⁴	Bir	27.10.1929	29.3.1937
Fahri Bük ⁹⁵⁵	İki kez - birinci	21.4.1937	2.6.1938
Hüsnü Yaman ⁹⁵⁶	Bir	25.7.1938	1.4.1939
Fahri Bük	İki kez ikinci	3.4.1939	20.10.1944
Nazım Batur ⁹⁵⁷	Bir	27.10.1944	19.8.1946
Mazhar Diker	Bir	21.8.1946	14.8.1948

Kaynak. Cumhuriyetimizin 50. Yılında ormancılığımız. Ankara 1973.⁹⁵⁸

⁹⁵³ **Cafer Bey:** İstanbul'da 1887 yılında doğmuştur. Aslı Giritli 'dir. Halkalı Ziraat Mektebi Âli'sini 1900 yılında bitirmiştir. Çeşitli görevleri yansira, Adana İslahiye'de açılan Orman Ameliyat Mektebi'nin müdürlüğünü yapmıştır. 1928–1929 yıllarında Orman Umum Müdürlüğü yapan Cafer Bey, ormanda üşütme neticesine bağlı olarak 1931 yılında ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.48,49. Bkz. Orman Bakanlığı web sitesi (Çevrimiçi)

<http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/caferbey.pdf> 15.02.2014.

⁹⁵⁴ **Bekir Şasa:** Bulgaristan, Rusçuk'ta 1877 yılında doğmuştur. 1897 yılında Halkalı Ziraat Mektebini bitirmiştir. Damat Ferit Paşa hükümetinde görevli iken Ankara gitti ve Ankara hükümetiyle çalışmalarına devam etti. Üç defa Orman Umum Müdürlüğü yapmıştır. 1924–1934 yılları arası birinci müdürlük dönemi, 1936–1937 yılları arası ikinci devre ve üçüncü döneme umum müdürlüğü ise 1938 yılıdır. 1939 yılında ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü** s.51,52. Bkz. Orman Bakanlığı web sitesi (Çevrimiçi)

<http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/bekirsasa.pdf> 15.02.2014.

⁹⁵⁵ **Fahri Bük:** 1897 yılında Bursa İnegöl'de doğmuştur. 1915 yılında ormancılık tahsilini yarıda bırakmıştır. Birinci Dünya Savaşına katılıp İngilizlere esir düşmüş, iki yıl mısırdaki tutsak edilmiştir. Tutsaklığı bitince İstanbul'da yarım bıraktığı Orman Mektebini 1921 yılında bitirmiştir. Birçok görevde bulunan Bük, 1926 yılında Fransa'ya eğitim amaçlı gönderilmiştir. 1929'da Amenajman Şube Müdürü olarak ülkeye dönmüştür. 1934 yılında vekâleten Orman Umum Müdürlüğüne bakmıştır. Orman Kanunu'nun hazırlayıcıları arasındadır. 1937 yılında asaleten Orman Umum müdürlüğüne getirilmiştir. 1938'de bu görevden ayrılmış, 1939 yılından itibaren tekrar bu göreve getirilmiştir. 1946 yılında Bursa mebusluğu yapmıştır. CHP Halkevleri Bürosu şefliği de yapmıştır. 1950 yılında milletvekili seçimlerini kazanamadığı için siyasi hattan uzaklaşıp, emekliye ayrılmış 1953 yılında da ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.54-56. Bkz. Orman Bakanlığı Web sitesi (Çevrimiçi)

<http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/fahribuk.pdf> 15.02.2014.

⁹⁵⁶ **Hüsnü Yaman:** 1888 yılında Manisa'nın Gördes İlçesinde doğmuştur. Yüksek tahsilini Siyasal Bilgiler Fakültesinde yapmıştır. 1938-1939 yılları arasında Orman Umum Müdürlüğü yapmıştır. Emekli olduktan sonra İstanbul Mebusu Seçilmiştir. Daha sonra başka illerin de vekilliğini yapan 1963 yılında ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.58,59.

⁹⁵⁷ **Nazım Batur:** 1903 yılında Kastamonu Araç İlçesi Süney Köyünde doğmuştur. 1924 yılında Yüksek Orman Mektebini Bitirmiştir. Çeşitli görevlerde bulunmuştur. 1937 yılından sonra işletilmesi devlet tarafında yapılan ilk işletme olan Dursunbey Orman İşletmesinin tesisi vazifesinde bulunmuştur. Buraya kurulan kereste fabrikasının kuruluşunda emeği vardır. 1943 yılında Orman Umum Müdürü olmuştur. 1954 yılında Demokrat Parti Kastamonu milletvekilliğine seçilmiştir. 1964 yılında ölmüştür. Bkz. Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.61,62. Bkz. Orman Bakanlığı web sitesi (Çevrimiçi) <http://www.ogm.gov.tr/Documents/Kurulusumuz/GenelMudurlerimiz/nazimbatur.pdf> 15.02.2014.

⁹⁵⁸ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.85.

Erken Cumhuriyet Hükümetleri döneminde neredeyse tüm memur atamaları Cumhurreisi'nin onayından geçerek meriyet kazanmıştır. 1939 yılı içinde İş Bankası Orman İşleri Müdürlüğü'nden Orman Umum Müdürlüğü Fen Heyeti Reisliğine 100 lira maaşla atanan Tahsin Ersan⁹⁵⁹ ile Fahrettin Bük 'ün Orman Umum Müdürlüğü'ne atam kararnamesi⁹⁶⁰ bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

T. C.
BAŞVEKÂLET
Yazı İşleri Müdürlüğü
Sayı: 2
5613

9 / 4 / 1937

Reisicumhurun Yüce Katına

Ziraat Vekilliginden 8.4.1937 tarihi ve
76 sayılı tezkere ile gönderilen Kararname Yüksek tasviblerine
arzolunur. Başvekil

K.g.

7-12/37

J. J. J.

Başvekilâlete

İlişik kararname imza edilerek geri gönderildi .

19 Nisan 1937

Reisicumhur

K. Atatürk

03C	11	1	111	9	12
-----	----	---	-----	---	----

Fon No: 30 11 1 0 - Kutu No: 111 - Dosya No: 9 - Sıra No: 12

⁹⁵⁹ BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:135, Dosya No:38, Sıra No:3.

⁹⁶⁰ BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No: 111, Dosya No:9, Sıra No:12.

T. C.
ZİRAAT VEKÂLETİ

SİCİL KARTONU

Nümunesi: 4

Sicil numarası	22		Eski vazifesi	Orman fen heyeti reisi	
Adı ve soyadı	Mehmet Fahrettin Bük		Evlü veya bekar olduğu		
Babasının adı ve sanat veya memuriyeti	Halil Hâlmî Fen heyeti Reisi		Ailesinden bakmağa mecbur olduğu kimseler		
Babasının hayatta olup olmadığı			Devlet hizmetine intisap tarihi	10 T. E. 331	
Doğum tarihi mali ve efrenclî sene ile	313		Ziraat Vekâletine intisap tarihi	1 T. E. 337	
Barem derecesi	üç		Servet ve emlakî olup olmadığı		
Tahsil derecesi Mezun bulunduğu mektepler ve ihtisası	Or. mektebi alisinden mezun ayrıca Avrupada tahsil görmüştür.		Telif edilmiş eserleri olup olmadığı		
Bildiği lisanslar	Fransızca, Almanca		Memuriyet fiş Nu.	22	
lik maaşı	650				
Gördüğü zamlar	Tarih Miktar 15.12.338 1200 15.12.928 5000		Tarih Miktar 25.12.339 1500 1.9.929 5500	Tarih Miktar 1.4.341 12000 U. 7.12.932 7000	Tarih Miktar 17.11.927 2500 21.4.937 9000
Bulunduğu veya nakil ve tayin edildiği memuriyetler	Tarih Nakil ve tayin mahalli 16.10.339 Sandıklı S.T.Or.fen memuru	Tarih Nakil ve tayin mahalli 1.4.341 Almanya ve Fransada stajda	Tarih Nakil ve tayin mahalli 5.12.928 Ankara Or. fidanlık mühendisi	Tarih Nakil ve tayin mahalli 19.4.937 Orman Umum Müdürü Or. U. M. Fen heyeti reisi	
Aldığı izinler	Tarih Miktar Or. U. Md. hesabı S. Md.	Tarih Miktar Z. V. S. 2 Müfettişi	Tarih Miktar 2.6.338	Tarih Miktar Fen heyeti reisi	
Hastalık dolaysıyla aldığı izinler	Tarih Miktar	Tarih Miktar	Tarih Miktar	Tarih Miktar	

Fon No: 30 11 1 0 - Kutu No: 129 - Dosya No: 10 - Sıra No: 12

Cumhuriyet dönemi Orman Genel Müdürlüğü Merkez ve Taşra örgütünde çalışan personel sayısını gösteren tablo

Genel Müdürlük Merkezinde			Taşra Kuruluşlarında		
Yıllar	Teknik Eleman	Diğer Eleman	Teknik Eleman	Diğer Eleman	Toplam
1923	6	12	181	1548	1747
1937	125	9	300	1768	2202
1947	91	177	1086	11727	13081

Kaynak: Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, 1973.

1938 yılına ait verilerde Orman Umum Müdürlüğü'nde toplam merkez ve taşra teşkilatında çalışanlar şu şekildedir. Maaşlı memur bin 623, daimi ücretli 111 muvakkat ücretli 13 yekûn bin 747 kişi olarak gösterilmiştir. Aynı tarihte Ziraat

Vekâleti'nde ise toplam iki bin 728 kişinin çalıştığını bunların bin 122 maaşlı memur, 290 daimi ücretli, 532 de muvakkat ücretli olarak gösterilmiştir.⁹⁶¹

Orman teşkilatı personelinin büyük kısmı arazide çalışmaktadır. Bu durum orman memurlarının bazı sıkıntılar yaşamasına sebep olmaktadır. En önemli sorunları, yeme-içme, barınma ve sağlık alanlarında tespit edilmiştir. Bu durum zaman zaman o kadar çok gündeme gelmiştir ki mevzu resmi yazışmalara konu olmuştur. Bu minvalde orman teşkilatında çalışan memurların görev yapma standartlarının kötülüğü üzerine yapılan karşılıklı yazışma zincirinde ilginç bir konu gündeme gelmiştir. Buna göre özellikle arazide çalışan orman memurlarının gece yatacak yer bulmakta zorluk çektiklerine müteallik yaşanan hastalıkların olduğu belirtilmektedir. Bu açıdan tifüs hastalığına yakalananlara karşı aşılama yapılması gerekli aşının sağlanmasında acele edilmesi ve gerekeni yapmayan idareciler hakkında tahkikat yapılacağı uyarılmıştır.⁹⁶²

Orman teşkilatında yaşanan bir başka sorun da orman memurlarının yaptıkları yazışmalarda Osmanlı Devleti'nce kullanılan ağırlık birimlerinin hala kullanılmaya devam etmesinin yarattığı sıkıntı -yasal olarak suç- üzerine resmi yazışmalarda bu ölçü birimlerini kullanılmaması istenmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nde kullanılan çeki⁹⁶³ ölçü biriminin sık kullanılan bir ağırlık birimi olduğu bunun terk edilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁹⁶⁴

Orman Müdürlüğü teşkilat yapısında keyfiliklerinde zaman zaman had safhalarda olduğunu gösteren ilgilere rastlamaktayız. Birçok cinayetin ve vakaların çokluğu da bu durumu kanıtlar niteliktedir. Örneğin merkezden taşraya geçim sıkıntısı dolayısıyla gitmek isteyen memurlar için Zati İşler Müdürlüğü'ne Orman Umum Müdürlüğü'ne "*Merkezden taşraya memur ya terfi ederek veya cezalı gider, geçim sıkıntısına çare bulalım*" şeklinde talimatla işlem yapması ilginç bir yöntemdir. Benzer bir durum görevlendirmeler, izinler için de geçerlidir. Bu uygulamalar örnek olarak ta, Orman Fen Heyeti Azası Mahfi Eğilmez kızını evlendirmek için İstanbul'a gitmek istemiş, bu açıdan yıllık izin kullanmak amaçlı müdüriyete dilekçe ile başvurmuştur. Ancak Umum Müdür, "*Yahu Mahfi Bey içer,*

⁹⁶¹ Küçük İstatistik Yıllığı 1938-1939, s.215.

⁹⁶²"1943 Yılı Tamimler Dergisi", s.29,39.

⁹⁶³ 225.872 kg. gelen bir ölçüdür. 1932 yılına kadar resmi olarak kullanılıp daha sonra yasaklanmıştır.

⁹⁶⁴"1938 Yılı Tamimler Dergisi", s. 1.

parası yoktur. İstanbul'a masraflı işe de gidiyor vazife ile göndersek te biraz masrafi azalsa" diyerek, halktan toplanan verginin nasıl keyfi kullanıldığını ispatlamaktadır.⁹⁶⁵

Ormancılık teşkilatı içerisinde işten el çektirme vakaları 1937 sonrası artmıştır. Ormanların devletleştirilmesi ardından orman mahsulatı sıkıntısı had safhaya çıkmıştır. Bu durum kaçakçılığı ve karaborsacılığı arttırmıştır. Bu işlerde bazen orman memurları da yer almıştır. Ormandan kaçak kesime müsaade eden Mehmet Aytekin, yolsuzluk yapmak suçlamasından, Memduh Olgaç ve Rakıp Savuran işten el çektirmişlerdir. Bunun dışında görev ve görev yerleri değiştirilenler ve çeşitli cezalara çarptırılanlardan bazıları ise şunlardır: 1609 sayılı yasaya istinaden Lütfi Girgin görev yeri değişikliği, Rıza Arat, Mehmet Özdemir, Ali Bayrak, Kazım Girgin, Rıfat Tonak, Hakkı Öztürk, Mehmet Ünlü, Mehmet Atalay... gibi çeşitli cezalara çarptırılmışlardır.⁹⁶⁶

3.12. Ormanlar ve Ekonomik Etkileri

Ormanların sanayi ile ilişkileri, ormanlardan elde edilen ürünlerin bazı endüstri kuruluşlarınca kullanılmasıyla sonucu oluşmuştur. Ormancılık içinde en eski sanayi kolu keresteciliktir. Bu kolu zamanla mobilyacılık, nakil kapları sanayi, nakil vasıtaları sanayi, köylü ağaç zanaatları ve zirai aletler dışında selüloz, kâğıt gibi sanayi dallarını da izlemiştir.⁹⁶⁷ Bunların dışında madencilik, demiryolları, ambalaj gibi dolaylı olarak ormanları ilgilendiren sektörlerdeki ihtiyaçlarda orman sanayisinin gelişmesini sağlamıştır.⁹⁶⁸

1937-1945 yılları arası orman politikalarında devletçiliğe geçiş sürecini ifade eder. Bu dönemde, üretimde bir taraftan özel teşebbüsün faaliyetlerini teşvik edici yasal düzenlemeler yapılırken, bazı uygulamalarla da ormanlarda devlet işletmeciliğine doğru adımlar atılmıştır. Bu birbirine zıt politikaların aynı anda

⁹⁶⁵ Kerim Yund, **Orman Umum Müdürleri Albümü**, s.59.

⁹⁶⁶ "1938 Yılı Tamimler Dergisi", s.2,5,13,14,16,20.

⁹⁶⁷ Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiye İktisadiyatında ormancılığın yeri ve ehemmiyeti**, Ankara, Yüksek Ziraat Enstitüsü, 1941, s.160.

⁹⁶⁸ Bu bilgiler 1946 yılı ve öncesindeki sanayi dallarından bazılarıdır. Günümüzde bunların sayısı ve çeşidi çok daha fazadır.

uygulanmaya çalışılmasında, ormanları işleten şirket ve müteahhitlerin politik ve siyasi baskıları etkili olmuştur. 1938 yılında çıkan 3444 yasında, fabrika sahiplerine önemli imtiyazlar verirken, bir yandan da devlet ormanlarının ihale edilmesinde bazı kısıtlamalara gidilmiştir. Duruma örneklik teşkil edilebilecek bir gazete haberinde Bolu’da müteahhitlerin işlettiği ormanlarda kaçak kesim yapması ihbarı üzerine bölgedeki müteahhitlerin ellerinde bulunun tüm mallar devlet kontrolü altına alınmıştır.⁹⁶⁹ Buna benzer uygulamalar ve mecliste yaşanan tartışmalar ormanların devletleştirme sürecinin hızlanmasına zemin olmuştur.

1937 yılında yasalaşan 3116 sayılı yasında, orman işletmeciliğinde şirketlere tanınan 10 yıllık geçiş sürecinin dolmasına iki yıl kala, 1945 yılında çıkartılan 4785 sayılı yasa ile tüm ormanlık alanlar, orman işletmeciliği ve her türlü ormancılığa dayalı ekonomik faaliyetler devletleştirilmiştir. Ancak bu yıllar arasında özel şirketlerin bir kısmı devlet ormanlarının işlemeye devam etmişlerdir. 1945 yılına kadar birçok fabrika ya kapatılmış ya da devletleştirilmiştir.⁹⁷⁰ Devlet orman işletmesi ilk kez 1937 yılında Karabük’te başlamıştır. 1938–1941 yılları arasında 15 işletmenin devletleştirilmesi bunu takip etmiştir. 1943’te bu rakama 38, 1944 yılında 36, 1945 yılında 12 işletme daha ilave edilmemiştir.⁹⁷¹

Ormanlarda devlet işletmelerinin nasıl bir teşkilat ve üretim anlayışına sahip olacağı bir tartışma konusu olmuştur. **Orman ve Av** dergisinden İbrahim Kutlutan, ormanlarda devletçiliğin başlamasının prensip olarak kabul edildiği dönemde kaleme aldığı makalesi ilginç bilgiler içermektedir. Makalede, “*Orman ilmini öğrenmek ile onu uygulamak aynı şeyler değildir. Almanların bir sözü vardır. Tecrübe ilme tekâmül eder.*” gibi devlet yöneticilere yasal değişikliğin öneminden ziyade uygulamanın önemini ima ederek yazısına başlamıştır. Devlet orman işletmeciliğine bir model olarak sunduğu Zingal orman işletmeciliğini detayları ile anlatmıştır. Makalede, Zingal Kereste Fabrikası için, ormancılık tekniğin en modern işletmelerindedir, değerlendirmesini yapmıştır. Kutlutan yazısına şirketin tarihçesini anlatarak başlamıştır. Zingal Şirketi’nin 1926 yılında faaliyete başladığını, Zingal Kereste Fabrikası’nın ise 1930 yılından faaliyete geçtiğini belirtmiştir. Bu şirketin

⁹⁶⁹ **Cumhuriyet gazetesi**, 13 Temmuz 1937.

⁹⁷⁰ Prof. Dr. Yener Göker, Prof. Dr. Ramazan Kantay, Prof. Dr. Ahmet Kurtoğlu, “Ormancılığımızın 150. Yılında Orman Endüstrimizin Gelişimi”, s.340.

⁹⁷¹ **Ormancının Cep Kitapçığı**, s.50.

tecrübesi devlet orman işletmecilerince kullanılması gerektiğinin önemini vurgulayıp, işletme hakkında diğer detaylara geçmiştir.

Şirketin faaliyet sahasındaki ormanlarda, kayın ve köknar ağaçların fazla olduğunu bunların yanında çam, meşe, kavak, gürgen, akçaağaç, porsuk, diğer ağaç türlerinin de bulunduğunu söylemiştir. Makalede, işletme tekniğinin son derece bilimsel olduğu vurgulanıp, iptidai ağaç taşıma ve kesim yerine burada her şey modern teknolojiyle işletildiğini söyleyip, Zingal Orman İşletmesi'nde tomrukların su yolu, hava hattı, dekovilin ve sürtünme ile taşındığını, bunlardan en pahalısının hava hattı olduğunu belirtmiştir. Kutlutan, Ayancık Fabrikası ile Zindan ve Çangal Ormanları'nın başlangıç yeri arası ulaşımda su ve dekovil hatlarının kullandığını, su yolunun çayın içerisindeki taşımanın suyun akım gücünden yararlanılarak yapıldığını dekovilin ise raylı taşıma sistemi olduğunu açıklamıştır. Dekovilin taşımacılığının hava hattına göre hem ucuz hem de daha kullanışlı olduğunu anlatan Kutlutan, Zingal ve Çangal Ormanları'nda işletme teknikleri üzerinde durmuştur. Zingal Orman İşletmesi, Genel ve Mıntıka teşkilatı diye iki kısımdan oluştuğunu, genel teşkilatın işletmenin tümünden sorumlu olan memurlardan meydana geldiğini söylemiştir. Merkezde orman işletme mühendisi, muhasebe servisi bir muhasip ve iki memur, doktor, cerrah, baytar, dekovil şefi, hava hattı ustabaşısı, hava hattı ustası, saraç, nalbant başlarından müteşekkil olduğunu açıklamıştır. Kutlutan, mıntıka teşkilatının vazifesinin ise ormanların bir kısmın idaresi olduğunu, Zindan ve Çangal mıntıkalarına müstahdem birer mutemetle her işletme mıntıkasında birer revir amiri, katiyat memuru, kontrol ve sıhhiye memurlarından oluştuğu yazmıştır. Teşkilattaki memurların daimi bunların dışındaki işçilerin ise geçici olduğunu söylemiştir. Şirketin çalıştırdığı amele miktarının iki bin kişi olduğunu Zingal Ormanları'nda kesim ve soyma gibi işlerini ve hayvanlarla taşıma işlerini ise kısmen müteahhitlere yaptırıldığı bilgisini vermiştir.

Kutlutan, şirketin Ayancık kazasının bir kilometre şarkında Ayancık Çayı'nın hemen yanında bir fabrikası olduğunu fabrikada üretilen kayın kerestesinin ülkede tüketiminin olmadığı için İngiltere'ye ihraç edildiğini belirtmiştir. Bu ihracatın zararına bir satış olduğu gerçeğini de ifade eden yazar bu durumdan keresteyi işleyen firmanın zarar gördüğü gibi memleketin de zarar ettiğini söylemiştir. Bu durumun bir başka olumsuz yanının ise, memleketimiz için kötü olan bu ticaretle ihtiyaçlarımızı

giderebileceğimiz bu kayınları ihraç ederek orman kaybının yaşadığını, bir uyarı olarak bildirmiştir. Ne var ki bu ticaretin zarar rağmen neden hala yapıldığını ise izah etmemiştir. Makalenin sonunda, devletin şirketin tecrübelerinden istifade ederek devlet işletmelerimizi bu çalışma ve işletme prensibine göre kurmamız gerektiğini şeklindeki sözüyle yazısına son vermiştir.⁹⁷²

Kereste fabrikalarının kamulaştırıldığı tarihleri gösteren tablo

Fabrikann Adı	Kuruluş Yılı	Devlete geçiş şekli	Kapasitesi M ³ /yıl tomruk
Bolu	1923	1944 'de Titaş şirketinden satın alınmıştır.	100.000
Ayancık	1929	1945 'de Zingal şirketinden satın alınmıştır.	100.000
Bafra	1931	1944 'de İş Bankası'ndan satın alınmıştır.	30.000
Ulupınar (Bartın)	1932	1943 'de özel kişilerden satın alınmıştır.	12.000
Eskipazar	1942	1942 'de özel kişilerden satın alınmıştır.	15.000
Pazarköy	1945	Özel kişilerden satın alınmıştır.	12.000
Dursunbey	1940	Orman Umum Müdürlüğüne kurulmuştur.	50.000
Düzce	1945	Orman Umum Müdürlüğüne kurulmuştur.	30.000

Kaynak: 150'inci Yılında Türk Ormanlığı Adlı Panel, Ankara, 1990.⁹⁷³

1945 yılı itibariyle devlet işletmesi kapsamındaki kereste fabrikalarını gösteren tablo

Fabrikann Yeri	Tesis yılı	Muharrir Kuvvet (Beygir Gücü)
Dursunbey	1940	110
Bartın-Ulupınar	1942	150
Eskipazar	1944	155
Bolu-Karacasu	1944	275
Bafra	1944	275
Düzce	1945	345
Ayancık	1945	1.000
Eğridir- Pazarköy	1946	45

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara,1962.

⁹⁷² İbrahim Kutlutan, "Zingal Ormanlarında ve Kereste Fabrikasında tetkikler", **Orman ve Av**, Sayı:1, 1938, s.240–273.

⁹⁷³ Prof. Dr. Yener, Prof. Dr. Ramazan Kantay Göker,, Prof. Dr. Ahmet Kurtoğlu, "Ormanlığımızın 150. Yılında Orman Endüstrimizin Gelişimi", s.344.

Türkiye Cumhuriyeti hudutları dahilinde 1938 yılında 33 adet kereste fabrikasının faaliyet göstermektedir. 1937 yılında kabul edilen 3116 sayılı **Orman Kanunu** memleketimizde ormancılık konusunda devletçilik prensibini peyderpey uygulamasını içeren bir yasadır. Daha önceki mevzuata göre işletme imtiyazı ile devlet ormanlarında işletmecilik yapan özel tüzel kişilere kanunun muvakkat 5. maddesi olan imtiyaz sahiplerinin bir kısmının devlete intikal etmiş, bir kısım da devlet orman işletmeciliğinin gelişmesi sonucunda yapılan piyasa satışlarından ham madde temin etmek suretiyle çalışmalarını devam ettirmişlerdir.

Devlet orman işletmeciliği ilk yıllarında üretimi aletleri balta ve el hızarları ile yapılmaktadır. Orman işletmeciliğinde teknik aletlerin kullanımı ve sanayinin gelişimi, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına rastlanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra şerit testere tezgâhlarının Türkiye'de de yapımı ve kısa sürede geniş mikyasta taammümü, orman içi yol şebekesinin gelişimi, bazı orman işletmelerindeki -travers imalatı hariç- balta ve el hızarıyla iptidai üretim tekniğine son verilmiştir. Dünyada olduğu gibi evvela bıçkı sanayii kolunda görülen gelişmeye mukabil diğer kollar ancak 20. yüzyıl ikinci yarısından itibaren gelişmeye başlanmıştır. Türkiye'de 1940 yılından itibaren kontrplak imalatına başlanmış ise de uzun yıllar bu sanayii kolunda gerek teknoloji ve gerekse kapasiteler bakımından bir gelişme görülmemiştir.⁹⁷⁴

1937 yılında kabul edilen Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu (3024 sayılı Kanun) 2. maddesiyle Merkez Teşkilatında orman işletmeciliğinde sanayii faaliyetlerini yürütmek için Sanayi ve İstatistik Şubesi kurulmuştur. Bu şube zamanla devlet işletmeciliğine geçen fabrikaların idaresini belirleyen bir üst kurum niteliğindedir. Orman İşletmesi ve Döner Sermayesi Yönetmeliğinin 41. maddesiyle, devlete ait fabrikalar, müstakil müdürlükler haline gelmiştir. Zamanla Orman Genel Müdürlüğü merkez teşkilatında yapılan değişiklikler sonucunda İşletme Daire Başkanlığı bu alanda yetkili kılınmıştır. Fabrikalar bu daireye bağlı işletme şubesi müdürlüğüne yönetilmiştir.⁹⁷⁵

⁹⁷⁴ Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, s.411.

⁹⁷⁵ A.e., s.418.

1938–1945 yılları arasında kereste ithalat ve ihracatını gösteren tablo

Yıllar	İthalat (lira)	İhracat (lira)
1938	2 196 899	1316 769
1939	2 163 402	875 053
1940	2 496 019	272319
1941	1513134	485 057
1942	1358245	2 313 408
1943	2696162	6 660 985
1944	1873714	4 768 497
1945	3 097 224	6448 220

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü Ormanlık İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara,1962.

1923 yılından 1930 yılı arasında içeren 7 yılda 50 ye yakın kereste fabrikası açılmıştır. Ancak bu sayı 1941 yılına gelindiğinde 35'e düşmüştür. Bu fabrikaların tümü buharla çalışmakta olup güçleri ise 30–65 beygir kuvvetindedir.⁹⁷⁶ Devletçe yapılan ilk kereste fabrikası 1940 yılında Balıkesir-Dursunbey'de açılmıştır. 3116 sayılı kanunun muvakkat 5. maddesine göre tasfiye edilen mukaveleli orman işletmesine ait veya özel kişilerce muhtelif mahallerde kurulmuş olan kereste fabrikalarının bir kısmı Orman Genel Müdürlüğü'nce davranılmıştır. 1937–1949 yılları arasını Devlet Orman İşletmeciliği'nin kuruluş yılları olmuştur.⁹⁷⁷ Bu dönemde faaliyet gösteren fabrikalar gayet ilkel şartlarda üretim yapan tesislerdi.⁹⁷⁸

Türkiye'deki ormanları durumunu ve şartlarını tespit etmek için Tarım Bakanlığı'nca İsveç orman teknik araştırma enstitüsü müdürü Profesör Manfred ülkeye davet edilmiştir. Manfred, 1948 yılında yaptığı araştırmaya göre, Türkiye ormanlarının ülke kereste istidadının ancak 1/6'sını karşılama kapasitesinde olduğunu tespit etmiştir. Buna rağmen ülke ormanlarından kereste ithal edilmeden karşılandığını bunun da aslında Türkiye ormanlarının tahribatı nasıl olduğu konusunda bilgi içerdiğini rapor etmiştir.⁹⁷⁹

⁹⁷⁶ Ali Kemal Yiğitoğlu, **Türkiye İktisadiyatında ormancılığın yeri ve ehemmiyeti**, s.162.

⁹⁷⁷ **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, s.438.

⁹⁷⁸ Niyazi Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, s.189.

⁹⁷⁹ Kemal Savaş, Mazhar Diker, **Yurdda Orman Azalması**, s.30.

3116 sayılı kanun hükümlerine paralel olarak 1938 yılı bütçe kanunu ile Orman Umum Müdürlüğü'ne 150 bin lira döner sermaye verilmiştir. Aynı bütçe kanununun 13. maddesinde, “devlet orman işletmesi mütedavil sermayesine ait muameleler muhasebe-i umumiye artırma, eksiltme ve ihale kanunları hükümlerine tabi olmayıp İcra Vekilleri Heyetince tanzim olunacak kararnameye göre yapılır”, hükmü de konularak hükmü şahsiyeti haiz orman umum müdürlüğü döner sermayeye de kavuşturulmuştur. Orman Umum Müdürlüğü'nün bu statüsü bilahare 13.6.1938 tarih ve 3444 sayılı kanunun 7. Maddesi ile daha sonra da bu kanun maddesini değiştiren 3.6.1946 tarih ve 4914 sayılı kanunun 1. maddesinde “Devlet Orman İşletmeleri tarafından işletilecek ormanlara bu işletmelerin döner sermayesine ilişkin işler Genel Muhasebe Artırma, Eksiltme ve İhale kanunlarına bağlı olmayıp Bakanlar Kurulunca konacak esaslara ve ticari isteklere göre yürütülür. Bu işlere ilişkin hesap dönemi takvim yılıdır. İşletmelerin merkezce yapılacak genel bilançosu ile her işletmeye ilişkin bilanço, kesin hesaplarla birlikte, yılsonundan başlayarak 7 ay içinde Sayıştay'a verilir. Sayıştay incelemelerini bu işletmelerin mevzuatına ve hususiyetlerine ve ticari isteklere göre yapar”⁹⁸⁰ hükmü ile de Orman Genel Müdürlüğü Döner Sermayeli kuruluşun ticari serbestiyet tanınmıştır.

1938–1949 yılları arasında devlet ormanlarından yapılan orman ürünlerinden %10,9-30,2'si yapacak ve %89,1-69,8'i de yakacak olarak satılmıştır.

1938–1949 yılları arasında yapılan yapacak ve yakacak satışlara ait cetvel aşağıdadır.

Yıllar	Yapacak		Yakacak		Genel Toplam
	M ³	%	M ³	%	M ³
1938–1949	4 732 363	10,9	39 694 402	89,1	43 426 765

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

Orman ürünleri satış miktarları ve tutarlarını gösteren tablo

Yıllar	Yapacak		Yakacak		Toplam
	M ³	Lira	Kental	Lira	Lira
1938–1949	4 732 363	263 276 805	225 199 240	92 933 064	356 209 869

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

⁹⁸⁰ Resmi Gazete, 8.06.1946.

Orman ana ürünlerinden satılan tomruk, tel direği, maden direği, sanayi odunu ile yakacak odun miktarı ve % oranlarını gösteren tablo

Yıllar	Yapacak										Yakacak
	Tomruk m ³	%	Tel direği m ³	%	Maden Direği m ³	%	Sanayi Odunu m ³	%	Toplam m ³	%	Odun Kental
1938– 1949	3 287 263	65,9	98 010	2,1	1 258 589	26,5	88 501	1,9	4 732 363	100	225 199 240

Kaynak: Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Ankara, 1973.

3116 sayılı yasa ile ormanların işletilmesini devralan Orman Umum Müdürlüğü'ne ait ilk fabrika 1940 yılında Dursunbey'de kurulmuştur.⁹⁸¹ Müdürlüğün özel sektörden devraldığı ilk fabrika ise 1943 yılında Bartın (Ulupınar) Kereste Fabrikasıdır. 1944 yılında Bolu, Eskişehir, Bafra, kereste fabrikaları ve en son 1945 yılında Zingal Şirketinden Ayancık ve Pazarköy kereste fabrikaları satın alınmıştır. Bunlara ek olarak Devlet Orman Genel Müdürlüğü 1945 de bir de Düzce'de yeni bir fabrika kurulmuştur.⁹⁸²

Türkiyede orman dayalı sanayi içerisinde önemli bir sektör de kâğıt fabrikasıdır. İlki 1938 yılında açılan Kâğıt fabrikasının ikincisi ise 1943 yılında hizmete açılmıştır. Bu fabrikalarda yapılan üretim ülkenin iç ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Ülkedeki kâğıt ihtiyacı o kadar had safha varmıştır ki 1941 yılında yapılan bir yasal düzenleme ile gazete sayfalarında sınırlamalara gidilmiştir.⁹⁸³

1944 yılında, orman sanayisi içerisinde değerlendirilebilecek bir diğer sanayi faaliyeti, sigara kâğıdı fabrikasının kurulması gösterilebilir.⁹⁸⁴ Ancak bu fabrikaların hammadde temininin planlanması yapılmadan faaliyete geçtiği anlaşılmaktadır. 1948 yılında ülkeye çağırılan İsveçli uzman Profesör Manfred, yaptığı araştırma sonucunda bu durumu tespit etmiş ve hükümete sunduğu raporda, daha geniş

⁹⁸¹Göker, Prof. Dr. Yener, Prof. Dr. Ramazan Kantay, Prof. Dr. Ahmet Kurtoğlu, "Ormancılığımızın 150. Yılında Orman Endüstrimizin Gelişimi", s.343.

⁹⁸²A.y.

⁹⁸³Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-III 1936-1945 Milli Şef Dönemi*, s.118.

⁹⁸⁴Niyazi Acun, *Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası*, s.190-192.

sahalarından kâğıt hammaddesi temin etmek için yapılması gereken işlerden en önemlisinin kavak yetiştiriciliğini yaygınlaştırılması olduğunu belirtmiştir.⁹⁸⁵

İzmit'te 1943 yılında açılan selüloz fabrikasında tüketilen odun miktarlarını gösteren tablo

Yıl	M ³
1941	25.157
1942	8.553
1943	17.952
1944	31.985
Toplam	83.647

Kaynak: N. Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, Ankara, 1945.

Türkiye'de kâğıt fabrikalarında üretilen kâğıt miktarlarını gösteren tablo

Yıl	Miktar (ton)
1938	8.941
1939	9.493
1940	9.256
1941	9.345
1942	9.240
1943	10.862
1944	11.000

Kaynak: N. Acun, **Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti'nin Orman Davası**, Ankara, 1945.

⁹⁸⁵ Prof. Manfred Nâslund, **Ormanlarımız ve Ormancılığımız Hakkında müşahedeleri ile Orman Araştırma Enstitüsü Kuruluşu için verdiği Ön Rapor**, s.10.

SONUÇ

1923–1946 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin orman politikalarının değerlendirilmesi bu dönemin siyasi, toplumsal ve iktisadi koşullarına vukufiyet kazandırmaktadır. Bu dönemde ormanlara ilişkin üretilen ve yürütülen söylem, politika ve faaliyetler dönemin karakteristiğini yansıtmaktadır. Osmanlı ormancılığından devralınan miras ve bu mirasa dönük eleştirel tutum başta olmak üzere, erken Cumhuriyet döneminde yağmacı, 1930'ların ilk yarısına kadar liberal ve sonrasında 1945'de tamamlanacak olan devletçi orman siyasaları hep değişen daha genel politik tutumların bir yansıması olmuştur.

Bu çalışmanın öncelikli bulgusu geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet döneminde ormancılık alanı özelinde cumhuriyet dönemi siyasetçi, bürokrat ve ormancılık uzmanlarının iddia ettiklerinin aksine bir süreklilik olduğudur. Öncelikle Osmanlı dönemi ormancılığı bu siyasetçi, bürokrat ve uzmanların iddia ettiği gibi “cibal-ı mubaha” kavramında somutlaştırıldığı üzere ormanların sahipsiz ve başıboş bırakılmasından ibaret değildir. Her ne kadar klasik dönem Osmanlı Devleti'nde orman teşkilatı adı altında bir kurum olmasa da, bu Osmanlı Devleti'nin bir orman politikasının olmadığı anlamına gelmez. Devlet ormanların bir kısmını saray, donanma ve diğer ihtiyaçları temini için sürekli kontrol ederken, diğer ormanları ise vakıf, eşhas ve tımar sahiplerinin tasarrufunda korunup işletilmesini sağlıyordu. Bu politik anlayış bazı özellikleri ile liberal bir anlayışa daha yakındı.

Osmanlı Devleti'nde garplılaştırma serüveninin hukuki boyutu 1839 Tanzimat Fermanı ile başlamıştır. Bu tarih ormancılıkta da batılılaşmanın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1856 yılı, ormancılık alanında ağır aksak devam eden batılılaşma süreci için bir dönüm noktası olmuştur. Kırım Savaşı ve sonrasında şekillenmeye başlayan bu süreç günümüze kadar devam eden kesintisiz sürecin miladı olarak görülebilir. Fransız orman mütehassısların etkisiyle başlayan ve liberal bir anlayışı içeren ormancılık faaliyetleri 1869 yılında ilk kez **Orman Nizamnamesi** ile yasal bir statüye kavuşmuştur. 1937 yılına kadar devam eden bu süreç liberal bir anlayışla ormanların işletilmesini içermektedir. Gerek ilgili nezaretin ve bağlı bürokratik birimlerin oluşturulması, gerek hukuki altyapının tesis edilmesi, gerekse de

ormancılık alanındaki birikimin nesilden nesle aktarılabilmesi ve uzmanlar yetiştirilebilmesi için eğitim kurumları teşekkül ettirilmesi, ayrıca bu bilgi birikimini ve koruma bilincini yaygınlaştırmak için süreli ve süresiz yayınlar yapılması v.s. Osmanlı dönemi ormancılığının varisi olan cumhuriyet dönemi ormancılığının hak ettiği değeri görmemiş selefi olarak değerlendirmeye kâfi sebeplerdir.

İkinci olarak hukuki, bürokratik ve eğitim kurumlarındaki sürekliliğe karşın kesinti olarak düşünülebilecek bazı politik tercihler de görünmektedir. Her ne kadar Osmanlı ormancılığı bu dönemde zaman zaman bilim dışı olarak tavsif edilmiş olsa da 1924 yılında çıkartılan 526 sayılı yasa bilimsel ormancılığın başat kavramları olan amenajman ve silvikültürü orman işletiminde gerek şart olmaktan çıkartmıştır. Bu yasal düzenleme orman politikası eliyle orman tahribatına hukuki istinat sağlamıştır. Takrir-i Sükûn sonrası siyasal konjonktüründe ormancılık sektöründe faaliyet göstermek için kurulan çok sayıda şirketler eliyle rejimin ormanlar üzerinden kendi burjuvazisini yaratma siyaseti söz konusudur. Dolayısıyla erken cumhuriyet dönemi literatürünün iddia ettiği gibi “*Cibal-i Mubaha*”dan “*Bilimsel Ormancılığa*” bir geçiş olmadığı gibi erken cumhuriyet döneminde uygulanan ormancılık politikası, pragmatist ve kendi zenginlerini oluşturma biçiminde özetlenebilir.

1923–1947 dönemi orman politikalarını bir başlık altında toplarsak buna da “*söylev ormancılığı*” diyebiliriz. Ormancılık nutukların, meclis tartışmalarının, raporların, planların, hukuk metinlerinin konusu olmuş fakat bu söylemsel birikimin uygulamaya geçirilmesi sınırlı kalmıştır.

Orman biyolojik, iktisadi ve politik olduğu kadar toplumsal ve insani bir olgudur. Ormanın yakınında ve çevresinde yaşayanlar, ormanda çalışanlar, orman ürünlerini tüketime sunanlar ve nihayet bunları tüketenler v.s. orman merkezli bir toplumsal ilişkiler bütünüdür. Dolayısıyla belli bir dönem ormancılık politikalarını değerlendirebilmek için ormanla doğrudan ya da dolaylı olarak münasebettar olan insanları da nazar-ı dikkate almak zaruridir. 1923–1937 yılları arasında ülke nüfusunun yaklaşık % 35-40’dan fazlasının orman köylüsü olması, ayrıca odun ve kereste gibi zaruri ihtiyaçtan sayılan orman ürünleri dolayısıyla neredeyse halkın tümünü alakadar eden orman politikalarının etki sahasının ne kadar geniş bir kesimi ilgilendirdiği ortadadır.

Erken Cumhuriyet dönemi iktisadi politikalarını belirleyen devletçilik ilkesinin 1923–1937 arası ormancılık politikaları özelinde katı bir biçimde uygulanmadığı görülmektedir. Cumhuriyet önderlerinin mutedil devletçilik tanımı her ne kadar özel müteşebbise devletin yanında bir yer verse de, orman işletmeciliği hemen bütünüyle özel sektör ve kişilere bırakılmış, devlet ormanları iltizam sistemi ile müteahhitler ve orman şirketlerince işletilmiştir.

1937 yılında çıkarılan 3116 sayılı **Orman Kanunu** ormancılık tarihimizde önemli bir kırılmanın başlangıcı sayılabilir. Yasa ile liberal ormancılık politikaları kısmen terk edilmeye başlamıştır. Ormanlarda devletçilik politikasının uygulanmasını hedefleyen yasama, bunu ancak 1945 yılında çıkardığı 4785 sayılı yasayla gerçekleştirmiştir.

1937 **Orman Kanunu** ile orman politikalarında kesif bir dönüşün başladığı yıldır. Orman tahribatının önü alınmaz bir boyutta olduğu gerekçesiyle hazırlanan yasa, tüm suçlamaları *köylü, keçi ve deveye* yöneltmiştir. Bu üç unsurun ormandan çıkarılması üzerine bir politika uygulanması, sosyal huzursuzlukları ve diğer sorunları da beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet aydınlarının halka dönük bu suçlayıcı ve tahkir edici tutumunun başlangıcı çok daha öncelere dayanmaktadır. Bu politikalar halka sürekli suçlu muamelesi yaparken, ormanları işleten şirket ve müteahhitlere ise büyük mikyasta ayrıcalıklar tanımıştır. Cumhuriyet hükümetlerinin ormanlarla ilgili politikasının halk boyutu ile müteahhit ve şirket boyutunun bu denli zıt olması, dönemin orman politikasının amaçlarının neler olduğunu anlamamıza yardımcı olur. 1945 yılında ilkesel bir yasa değişiklikle orman politikalarında devletçilik prensipleri kabul edilmiştir. Devletçilik ilkesinin planlanandan 2 yıl önce uygulanmasında gerekçe de orman tahribatının hız kesmeden devam ettiği gerçeğidir.

1937 yılında köylü, keçi ve devenin ormanlardan uzaklaştırılması politikalarının uygulayıcısı olarak, Hitler Almanya'sına öykünerek çıkartılan yasal düzenlemeler neticesinde ormanları koruma görevi geniş yetkilerle donatılmış askeri birliklere bırakılmıştır. Orman köylüsünün jandarma korkusu bu teşkilatın keyfi ve baskıcı tutumlarının sonucu oluşmuştur. Bu askeri birliklerin disipline olamayan eylemleri halkı canından bezdirdiği gibi, orman teşkilatını da bıktırılmış, duruma çözüm olarak 1945 yılında yasal bir düzenleme ile bu birlikler kaldırılmıştır. Orman

bakım memurları sivillerden oluşsa da askeri birliklerden farklı olarak köylüye daha da sert davranmıştır. Orman köylülerinde *Jandarma* korkusu, *Ormancı* olarak tanımlanan orman bakım memurları korkusuna tevcih edilmiş ve bu psikoloji günümüze kadar devam etmiştir.

Bibliyografya

Arşiv Belgeleri

- BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 31, Dosya No: 63, Sıra No:10.
- BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:24, Dosya No:19, Sıra No:11.
- BCA Fon No:30 10 0 0, Kutu No: 16, Dosya No: 93, Sıra No:13.
- BCA, Fon No: 30 1110, Kutu No: 75, Dosya No: 1, Sıra No:17.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 183, Dosya No: 263, Sıra No:1. s,1–120
- BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:24, Dosya No:19, Sıra No:11.
- BCA, Fon No: 30 1 0 0, Kutu No:80, Dosya No:505, Sıra No:3.
- BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 2, Dosya No: 16, Sıra No:36.
- BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 2, Dosya No: 16, Sıra No:36.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No:183, Dosya No: 263, Sıra No:1, s,4,5.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,6–9.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,10,11.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,12,13.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,14–16.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,17–19.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,20–21.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1 s,22–23.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1 s,25–26.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0 Kutu No: 183 Dosya No: 263, Sıra No:1, s,27–30.
- BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 183, Dosya No: 264, Sıra No:9
- BCA, Fon No: 30 18 1 2 Kutu No: 44 Dosya No: 24, Sıra No:18.
- BCA, Fon No: 30 11 1 0 Kutu No: 75 Dosya No: 1, Sıra No:17.
- BCA, Fon No: 30 11 1 0 Kutu No: 107 Dosya No:33, Sıra No:10.
- BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:75, Dosya No:1, Sıra No:17.
- BCA, Fon No:30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No: 263, Sıra No:4, s,1–27.

BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:63, Dosya No:25, Sıra No:13.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No:263, Sıra No: 4, s,1–27.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:2, Dosya No:15, Sıra No:32.
BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:118, Dosya No:1, Sıra No:1.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:22, Dosya No:65, Sıra No:16.
BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:75, Dosya No: 1, Sıra No:17.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:35, Dosya No:208, Sıra No:9.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:66, Dosya No:215, Sıra No:5.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:5, Dosya No:25, Sıra No:10.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:24, Dosya No:75, Sıra No:7.
BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:107, Dosya No:33, Sıra No:10.
BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:150, Dosya No:34, Sıra No:1.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No:263, Sıra No:1, s,1–120.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No:264, Sıra No:4, s,1-27.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:14, Dosya No:68, Sıra No:8.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183, Dosya No:264, Sıra No:8.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:813, Dosya No:265, Sıra No:16.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:193, Dosya No:319, Sıra No:12.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:192, Dosya No:316, Sıra No:2.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:49, Dosya No:79, Sıra No:6, s,1,2.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:71, Dosya No:5, Sıra No:4.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:75, Dosya No:47, Sıra No:10.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:24, Dosya No:77, Sıra No:10.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:14, Dosya No:68, Sıra No:8.
BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No: 51, Dosya No: 31, Sıra No:3.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:139, Dosya No:998, Sıra No:10.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 193, Dosya No:320, Sıra No:9.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 101, Dosya No: 18, Sıra No:9.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 95, Dosya No: 41, Sıra No:2.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:92, Dosya No:85, Sıra No:17.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 49, Dosya No: 72, Sıra No:13.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 229, Dosya No:539, Sıra No:9.

BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 183,Dosya No:264, Sıra No:11.
BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No: 123, Dosya No:30, Sıra No:14.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183,Dosya No:265, Sıra No:2.
BCA, Fon No: 30 18 1 2, Kutu No: 85, Dosya No:101, Sıra No:4.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 81, Dosya No:532, Sıra No:4.
BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:150, Dosya No: 34, Sıra No:1.
BCA, Fon No: 30 10 0 0, Kutu No:183,Dosya No:264, Sıra No:12.
BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No:135, Dosya No:38, Sıra No:3.
BCA, Fon No: 30 11 1 0, Kutu No: 111, Dosya No:9, Sıra No:12.

Gazeteler ve Dergiler

Cumhuriyet Gazetesi (1930–1946 yılları)

Orman ve Av (1928–1946 yılları arası)

Resmi Ceride, Kanun no:484, 15 Nisan 1340.

Resmi Ceride, Kanun No:504, 22 Nisan 1340

Resmi Ceride, Kanun No:526, 6 Kânunuevvel 1340.

Resmi Gazete, Kanun No:3116, Tarih: 18.02.1937.

Resmi Gazete, Kanunu No:3444, 25.06.1938.

Resmi Gazete, Kanun No:4785, 13.06.1945.

Resmi Gazete, Kanunu No:4914, 8.06.1946.

Resmi Gazete, Yönetmelik, 5 Şubat 2008.

Kitap ve Makaleler

- A., Bricogne: **Türkiye Ormancılık Heyeti**, Ankara, Orman Umum Müdürlüğü, 1940.
- Abdulaziz Bey: **Osmanlı âdet, Merasim ve Tabirleri**, Hazırlayan: Prof. Dr. Kâzım Arısan, Duygu Arısan Güney, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995.
- Acatay, Gafur: “Orman ve Otlatma”, **Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlmî Görüşler**, Ankara, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1951.
- Acun, Niyazi: “**Ormanlarımız ve Cumhuriyet Hükümeti’nin Orman Davası**” Ankara, Recep Ulusoğlu Basımevi, 1945.
- Ali, Sabahattin **Değirmen**, İstanbul, YKY, 2013.
- Aksoy, Muammer: “Anayasalarımız ve Ormanlarımızın Korunması”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987.
- Akyıldız, Ali: **Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform**, İstanbul, Eren, 1993.
- Altıntepe, A. Şükrü: **Köyün Kitabı**, İstanbul, Cumhuriyet Matbaası, 1938.
- Akın, İhsan: “Siyasi Partilerimizin Ormancılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987.

- Apanay, Yakup: “Yeni Amenajman Talimatnamesine dair”, **Orman ve Av**, Sayı:16, 1929.
- Aydemir, Ş. Süreyya: **Cihan İktisadiyatında Türkiye**, Ankara, **Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti**, 1931.
- Aydemir, Ş. Süreyya: **Tek Adam Mustafa Kemal 1881–1919 cilt I**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2011.
- Aydemir, Ş. Süreyya: **Tek Adam 1918–1922 cilt II**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 2011.
- Aydemir, Ş. Süreyya: **İkinci Adam**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1968.
- Aydemir, Ş. Süreyya: **Suyu Arayan Adam**, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1967.
- Apanay, Yakup: “Amenajman İşlerimize bir bakış”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1938.
- A. İbrahim, T Odabaş: “Ormancılığın 150. Yılında Doğal Geliştirme ve Bakım Çalışmaları”, **150’inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990.
- A., F. Karaoğlan: **Orman İşleri**, Ankara, Hapishane, 1938
- Atay, F. Rıfki: **Çankaya**, İstanbul, Pozitif, 1968.
- Bernhard (Robert): “Türkiyede Orman Kanununun tatbikine dair”, Çev. Fırat Fehim, **Orman ve Av**, Sayı:1,1940.

- Berker A.: “Ormanlarımızın Vasıflarını Nasıl Yükseltebiliriz”, **Orman ve Av**, Sayı:1,1944.
- Beyhan, M. Ali: “Şirvânîzâde Mehmet Rüşdü Paşa”, **DİA**, C: :39.
- Bük, F.: “Orman işletmelerimiz, Gelişmeleri ve İhtiyaçları”, **Orman ve Av**, Yıl:16, 1944.
- Birben, Üstüne: “Türkiye’de 1937 yılından sonra Ormancılık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşamla Etkileşimler”, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Cevat, A.: “Düşünce ve endişelerimiz”, **Orman ve Av**, Yıl:2 Sayı:23, 1930.
- Cin, Halil: “Tanzimattan Sonra Türkiyede Ormanların Hukuku Rejimi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C XXXV, s 1-4. 1978.
- Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1973.
- Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız**, Haz. M. Sıddık Aslankara, Ankara, Orman Bakanlığı Yayın Dairesi Başkanlığı, 1998.
- Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978**, İstanbul, Akbank Kültür Yayınları, 1980.
- Çağlar, Yücel: **türkiye’de ormancılık politikası (dün)**, Ankara, Çağ Matbaası, 1979.

- Çağlar, Yücel: **Türkiye Ormanlık Tarihi**, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2012.
- Çanakçı, Hasan : “Ormanlığın 150. Yılında Orman Yangınları”,**150’inci Yılında Türk Ormanlığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990.
- Çepel, Necmettin: “Ormanlığın 150. Yılında Ormanlık Öğretim ve Eğitim”,**150’inci Yılında Türk Ormanlığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990.
- Demirel, Ahmet: **Tek Partinin İktidarı Türkiye’de Seçimler ve Siyaset (1923–1946)**, İstanbul, İletişim, 2013.
- Demirci, Sevtap: **Belgelerle Lozan**, Haz. M. Sıddık Yayıma Aslankara, İstanbul, Alfa, , 2013.
- Diker, Mazhar: **Türkiyede Ormanlık Dün-Bugün-Yarın**, Ankara, Akın Matbaası, 1947.
- Diker, M., K. Savaş: **Yurdda Orman Azalması**, , Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1947.
- Dündar, Fuat: **İttihat ve Terakki’nin Müslümanları İskân Politikası (1913–1918)**, İstanbul, İletişim, 2011.
- Dündar, Fuat: **Modern Türkiye’nin Şifresi**, İstanbul, İletişim, 2010.
- (Çevrimiçi) <http://www.orman.istanbul.edu.tr/> 15.02.2014.
- (Çevrimiçi) <http://www.ogm.gov.tr/> 15.02.2014.

(Çevrimiçi) <http://orman.istanbul.edu.tr/> 24.04.2014.

(Çevrimiçi) <http://www.tbmm.gov.tr/> 15.02.2014.

(Çevrimiçi) <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/> 02.04.2014.

Erdem, Refik: “Ormanların Korunmasında Böceklerle Mücadelenin Önemi”,
Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İلمي Görüşler,
Ankara, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1951.

Prof. em., Bernhard: **Türkiyede Ormancılığın Mevzuatı, tarihi ve vazifeleri**,
Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara, 1935.

Eryılmaz, Mithat: **Orman ve Korunması Bilgileri**, Ankara, Recep Ulusoğlu,
1939.

Faruk, Ö., “Tahrip Vasıtaları”. **Orman ve Av**, Sayı:17, 1929.

Fischer, Viktor: “Ormanların Ticari istismarı”, **Orman ve Av**, Sayı:45–46,
1931.

Galip, A.: “Orman Cürümlerini Takibi”, **Orman ve Av**, Sayı: 20, 1929.

Gazi Orman Çiftliği, b.y.Mayıs 1933.

**Geçmişten Günümüze Ormancılık... Ormancılıkta 170 yıl
1939–2009**, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009.

Geray, Cevat: “Türkiye’de Dağ ve Orman Köylerinin Yerleşme Sorunları”,
**Türkiyede Orman Köyleri, Yerleşme, Bölge Planlama,
Şehirleşme, Doğu Anadolunun Sorunları**, Ankara, Ankara

Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1969.

Gökberk, M. Ali: “Devlet Orman İşletmesi Eskişehir revirinde Sündiken Ormanı”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1944.

Göker, Y., R. K, A. K.: Ormancılığımızın 150. Yılında Orman Endüstrimizin Gelişimi”, **150’inci Yılında Türk Ormancılığı Adlı Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990.

Goloğlu, Mahmut: **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-I 1924–1930 Devrimler ve Tepkileri**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.

Goloğlu, Mahmut: **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II 1931–1938 Tek Partili Cumhuriyet**, İstanbul, Türkiye İş Bankası, 2009.

Goloğlu, Mahmut: **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-III 1939-1945 Milli Şef Dönemi**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012,

“Görüşler”, **Orman ve Av**, Sayı:37, 1931.

Gökşin, Adi: “Karakeçi ve Orman”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1944.

Güven, Kemal: “Orman Davası başlıyor”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1944.

Haris, Kamuran: “Devlet İşletmesi mi? İhale mi?”, **Orman ve Av**, ,Sayı: 37. 1931.

“Himayei eşcar cemiyeti nizamnamei idarisi”,**Orman ve Av**, Sayı:14, 1929.

Hüseyin Fehmi İmer Hayatı-Hatıraları (1871–1960), Haz. Yunt, Kerim, İstanbul, Baha Matbaası, 1973.

İloğlu, A. S.: **Türkiye Ekonomi Kurumunun Kuruluşu ve 1929–1973 Yıllarındaki Çalışmalara Toplu Bir Bakış**, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1974.

İlkmen, Şeref Nur: “Orman İşletmeciliğinde Devletçilik Problemi ve Ormanlık Politikalarımızın Ana Davaları”, **Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlmî Görüşler**, Ankara, Türkiye Ormanlılar Cemiyeti, 1951.

İnalcık, Halil :**Osmanlı imparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi Cilt1**, Editör Halil İnalcık, Donald Quataert, İstanbul, Eren, 2000.

İstanbulu, T.: “Siyasi Partilerimizin Ormanlılığımıza ve Orman Yasasındaki Değişikliğe İlişkin Yaklaşımları”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormanlılar Derneği, 1987.

İstanbulu, T.: “Ormanlılığımızın 150. Yılında Ormanlık Politikamız ve Mevzuatımız”, **150’inci Yılında Türk Ormanlılığı Konulu Panel**, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 1990.

İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1937–1938–1939-1940-1941-1942 Tamimler ve Tebliğler, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1945.

İstanbul Orman Baş Müdürlüğü 1943–1944–1945 Tamimler ve Tebliğler, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara, 1945.

- K., Âmiran: **Köy Sosyolojisi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Fakülteler Matbaası, 1968.
- K., Ahmet: **4785 ve ötesi...**, Bursa Orman Gazetesi Yayını, İstanbul, 1978.
- Kalıpsız, Abdulkadir: “Orman Köylerinin Ekonomik ve Sosyal Sorunlarının Çözümünde Ormancılık Sektörünün Rolü”, **Dağ ve Orman Köylerinin Ekonomik, Sosyal Sorunları ve Çözüm Yolları**, Ankara, Türkiye Tabiatı Koruma Cemiyeti, 1969.
- K., Yakup Kadri: **Ankara**, İletişim, 1999.
- Kemal, Ali: “Türkiyede Orman Ameliyat Mektepleri”, **Orman ve Av**, Sayı: 57, 1934.
- Kırbaşı, Faik: **1920–1972 Döneminde Kalkınmada Öncelikli Yörelere İlişkin Hükümet Politikaları**, Ankara, Devlet Planlama Teşkilatı, 1973.
- Kemal, Ali: “Türkiyede Orman Ameliyat Mektepleri”, **Orman ve Av**, sayı:58, 1934.
- Kent Konut ve Yerleşme Üzerine Karikatürler**, Editör Turgut Çeviker, HABITART, İstanbul,1996.
- Keskin, Özkan: “Orman ve Ma’âdin Nezareti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri”, İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü, Doktora Tezi, 2005.
- Kutlutan, İbrahim: “Zingal Ormanlarında ve Kereste Fabrikasında tetkikler”, **Orman ve Av**, Sayı:1,1938.
- Küçük İstatistik Yıllığı 1938–1939**, Ankara, İstatistik Umum

Müdürlüğü, 1940.

Kozak, Fikri: “Devlet İşletmesi Başlarken”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1938.

Kozak, Fikri: “Ormancılığımızda Devlet işletilmesi”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937.

K., Fikri, H. Kutluk: “Ormancılığımızın tarihçesine dair”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1938.

Kutlutan, İ., **Ormanlarımız veOrmancılığımız**, Ankara, Titaş Basımevi, 1941.

Kutluk, Halil: **TürkiyeOrmancılığı ile ilgili Tarihi Vesikalar 893–1339(1487–1923)**, İstanbul, Orman Genel Müdürlüğü, 1948.

Kuran-ı Kerim.

Kuruluşunun 150. YılındaOrmancılığımız, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1989

K., Ruşen, O. Türkay: **Köylü Gözü İle Türk Köylerinde İktisadi ve Toplumsal Değişim**. Ankara, Siyasal Bilgiler Enstitüsü, 1962.

K., Y. Kadri: **Ankara, İletişim**, İstanbul, 1999.

M.H.R.: “Bizde Amenajman işleri 1”, **Orman ve Av**, Sayı:34, 1930.

Mithat, A.: “Ormanlarımız”, **Orman ve Av**, Sayı: 18, 1929.

Nuri, Dr. Şerif, “Orman Kanunu Layihasına bir bakış II”, **Orman ve Av**, Sayı:1 1937.

N.,, Manfred:

Ormanlarımız ve Ormancılığımız Hakkında müşahedeleri ile Orman Araştırma Enstitüsü Kuruluşu için verdiği Ön Rapor, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1948.

Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1938–1949, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1962.

Orman Genel Müdürlüğünün Çalışmaları 1967, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1967.

Orman Haritalarının Temini Hakkında Rapor, Ankara, Ziraat Vekâleti Neşriyatı, 1938.

Ormancının Cep Kitapçığı, Haz. Ali Kemal Yiğitoğlu, Ankara, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1952.

“Ormancı Tahribat Zabıta Vakası Örneği”, **Orman ve Av**, Sayı: 18, 1929.

“Orman kanunu layihasının Kamutaydaki müzakeresi”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937.

Osmanlı imparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi Cilt 2, Editör Halil İncelik, Donald Quataert, İstanbul, Eren, 2006.

Otyam, Fikret:

Orman ve İnsan İlmi Panel, Ankara, Orman Mühendisleri Odası, 1969.

- Ökçün, A. G.: **1920–1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1971.
- Ö., Metin: **Türkiye’de Orman Suçları Nevileri, Sebepleri ve Önlenmesi Çareleri Üzerine Araştırmalar**, İstanbul, Orman Genel Müdürlüğü, 1969.
- Ö., Metin T. İ., A. A.: **Ormancılık Politikası**, İstanbul, Orman Fakültesi Yayınları, 1989.
- Özcan, Yaşar: “Oranlarımızın Korunması”, **3116 sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987.
- Pamuk, Şevet: **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500–1914**, İstanbul, İletişim, 2005
- Pınar, Dr. Rıdvan: “Biz ve Onlar”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937
- Remiz, A.: “Orman yangınları”, **Orman ve Av**, Sayı:47–48–49, 1932.
- Rıfkı, Falih: **Bizim Akdeniz**, Ankara, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1934.
- Saatçioğlu, Fikret: “Memleketimizde Ziraatle Orman Arasındaki Mücadele ve iç İskân Zarureti”, **Orman Davamızın Çeşitli Yönlerine Dair İlmi Görüşler**, Ankara, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, 1951.
- S., Sabahattin: **Anadolu İhtilali**, İstanbul, Cem, 1973.
- Salih, M. Ali: “Yüksek Orman Mektebi”, **Orman ve Av**, Sayı:54, 1933.

- Salih, M. Ali: “İktisadi program Karşısında Orman Kanunu ve Orman Siyaseti”, **Orman ve Av**, sayı:34, 1931.
- Salih, M. Ali: “Orman İşletmesinde Devlet ve İhale usulleri”, **Orman ve Av**, Sayı:38, 1931.
- Salih, M. Ali: “Orman Davaları II”, **Orman ve Av**, Sayı:58, 1934.
- Serez, Mehmet: “Ormancılığımızın 150. Yılında Orman Korunması”, **150’inci Yılında TürkOrmancılığı Konulu Panel Ankara**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990.
- S., İng. Erwin: **Türkiyede orman koruması ve orman entomolojisi hakkında görüşler**, Çev. Faik Tavşanoğlu, Ankara, Yüksek Ziraat Enstitüsü, 1937.
- Şad, H. Cahit: “Türkiye’de Ormancılığın 150’inci Yılında Orman Amenajman Çalışmaları”, **150’inci Yılında TürkOrmancılığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990.
- TBMM Zabıt Ceridesi**, C.15, Devre V, İçtima 2, 27.1.1937.
- TBMM Zabıt Ceridesi**, C.16, Devre V, İçtima 2, 1.2.1937.
- TBMM Zabıt Ceridesi**, C.26, Devre V, İçtima 3, 13.6.1938.
- TBMM Zabıt Ceridesi**, C.19, Devre VII, Toplantı 2, 9.7.1945
- Toygar, Süreyya: “Orman kanunda intifa hakkı esasları”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937.

- Tokmanoğlu, Tahsin: “Tarım ve Orman Alanlarının Belirlenmesi”, **150’inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990.
- Tunçay Mete: **Türkiye Cumhuriyetinde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması 1923–1931**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010.
- Tunaya, T. Zafer: **Türkiye’de Siyasal Partiler cilt 3**, İstanbul, İletişim, 2011.
- Usluoğlu, H. Avni: “Ormanı Yasal Tanımında Arama Ormana Yararlı Olmadı”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Türkiye Ormancılar Derneği, Ankara, 1987.
- Ürgenç, Suat: “Ormancılığın 150. Yılında Ağaçlandırma Çalışmaları”, **150’inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara Orman Genel Müdürlüğü, 1990.
- Üstüner, Birben, “Türkiye’de 1937 Yılından Sonra Ormancılık Mevzuatında Yaşanan Gelişmeler ve Toplumsal Yaşama Etkileri”, 2006, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Yavuz, Fehmi: **Köy İdaresinin Maliyesi**, Ankara, Siyasal Bilgiler Okulu, 1946.
- “Yeni Orman Kanunumuzun Hedefleri” **Orman ve Av**, Sayı: 1, 1937.
- Yazıcı, Kâmil: “Ormancılığın 150. Yılında Orman İdaresi ve Orman İşletmeleri”, **150’inci Yılında Türk Ormancılığı Konulu Panel**, Ankara, Orman Genel Müdürlüğü, 1990.

- Yiğitoğlu, Ali K.: **Türkiyede Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu**, Ankara, Yüksek Ziraat Enstitüsü, 1936.
- Yiğitoğlu, Ali Kemal: “Memleketimizde yakacak madde meselesi ve Ormanlarımız”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1940.
- Yiğitoğlu, Ali Kemal: “Ormancılığımız ve yeni orman kanunu”, **Orman ve Av**, , Sayı:1, 1937.
- Yiğitoğlu., Ali K.: **Türkiye İktisadiyatında ormancılığın yeri ve ehemmiyeti**, Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara, 1941.
- Yund, Kerim, “Türk Ormancılığında Yasalaşma, Yasaları Uygulama”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987.
- Yunt, Kerim: **Orman Umum Müdürleri Albümü**, İstanbul, Hüsnütabiat, 1959.
- Yurt, İ., G. E., H. T. S :**Orman Köylerinin Sosyo- Ekonomik Durumu**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara 1971
- Yomralıoğlu, Şener: “Cumhuriyet Dönemi ilk Orman Yasasında ve Sonrasında Orman İşletmediğimiz”, **3116 Sayılı Orman Yasası ve Sonrası**, Ankara, Türkiye Ormancılar Derneği, 1987
“Zavallı ve genç bir arkadaşımızı vurdular”, **Orman ve Av**, Sayı:45–46. 1931.
- “Ziraat Vekâletinin Kamutaydaki beyanatı”, **Orman ve Av**, Sayı:1, 1937.

“1945 yılında Ormancılık Faaliyetleri”, **Orman ve Av**, Yıl:18,
Sayı:1, 1946.

“1Yurt İçinde Orman Kanunu”, **Orman ve Av**, yıl:10, sayı:1,
1937.

Ekler

Yakılacak Evraklara örnek-1

Senesi	Her Numarada Kaç İşi Olduğu	Hangi işe ait bulunduğu	Umumi S. No.	Senesi	Her Numaradaki İş Adedi	Hangi işe ait bulunduğu		
6	334	16	Müteferrik muhabere evrakı	30	41	341	241	Muhtelif evrak
8	335	5	Muhtelif muhaberat	31	47	341	243	Müteferrika tahsası
9	335	3	Müteferrika tahsası	32	44	341	108	Tayinat
11	336	24	Müteferrik muamelat	33	40	341	31	mualace
13	337	45	Tayinat	34	46	341	140	İoar
14	337	20	Nakli mahkûm	35	47	328	80	İoar
10	337	19	Mualece	36	48	328	505	Nakli mahkûm
16	337	110	Muhtelif muhaberat	37	49	328	367	Tevhitli tayinat ve müteferrika tahsasılar.
17	337	32	Müteferrika tahsası	38	50	328	431	Muhtelif evrak
18	337	14	İoar					
20	338	53	Müteferrik muamelat					
21	338	123	Muhtelif muhabere evrakı					
22	338	16	İoar					
23	338	19	Nakli Mahkûm					
24	338	31	Tayinat					
25	338	9	Tedavî ve mualace					
27	339	280	Nakli Mahkûm					
28	339	508	Muhtelif muhabere evrakı					
29	339	66	Müteferrika tahsası					
30	339	92	Tayinat					
31	339	42	Mualece ve tedavî					
32	339	98	İoar					
34	340	202	Tevhitli tayinat ve müteferrika tahsası hakkında muhabere evrakı					
35	340	570	Müteferrika evrakı					
36	340	182	Muhtelif muhabere evrakı					
37	340	238	Nakli mahkûm					
38	340	61	Tedavî ve mualace					
39	340	14	İoar evrakı					
40	341	339	Nakli mahkûm					

Yakılacak Evraklara örnek-2

		T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ			
340	Yılına ait Muhabere Dosyası			I Paket	17
340	Yılı Yer değiştirme vukuat ilmi haberleri	706	Adet		55
340	" Evlenme vukuat ilmi haberleri	507	"		
340	" Ölüm vukuat ilmi haberleri	477	"		
340	" Doğum vukuat ilmi haberleri	526	"		
34I	" Ölüm vukuat ilmi haberleri	317	"		
34I	" Boşanma vukuat ilmi haberleri	64	"		
34I	" Evlenme vukuat ilmi haberleri	344	"		
34I	" Muhabere dosyası			I Paket	
926	" Doğum vukuat ilmi haberleri	1364	Adet		
926	" Evlenme vukuat ilmi haberleri	854	"		
926	" Ölüm vukuat ilmi haberleri	285	"		
926	" Boşanma vukuat ilmi haberleri	73	"		
300	" ait eski sicil nüfus defterleri	24	"		
320	" Tahrir nüfus Müveccit defterleri	22	"		

Fethiye vilayeti idaresinin gerek redilecek resmî ve Defterlerini gösteren emirlemleridir 20/12/1935

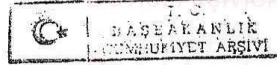
Kaymakam *Emal Direktörü* *Yardımcı Do.*
24.9.35 *24.9.35* *24.9.35*

030 10 15 93 13

-3-

Yakılacak Evraklara örnek-3

Sahife: I

Senesi	Paket	
330	I	muhasabe hususiye müdüriyetinden gelen evrak dosyası
331	I	vilâyetten gelen evamir dosyası
331	Im	makam ve müteferrik mahallere yazılan evrak dosyası
332	I	gelen evamiri umumiyeye dosyası
332	I	muhasabe hususiye müdüriyetine yazılan
332	I	muhasabe hususiye müdüriyetine yazılan <i>gelir</i>
332	I	makamda muhavel muharrerat dosyası
332	I	makam ve müteferrik mahallere yazılan dosya
334	I	mekteplerden gelen evrak dosyası
334	I	maarif müdüriyetinden gelen
339	I	mekteplere yazılan evrak dosyası
339	I	maarif müdüriyetine yazılan
339	I	maarif müdüriyetinden ve mekâtibten gelen
340	I	evrakı varide dosyası
341	I	evrakı varide dosyası
926	I	evrakı varide dosyası
340	I	evrakı sadire dosyası
341	I	evrakı sadire dosyası
341	I	evrakı sadire dosyası
926	I	evrakı sadire dosyası
I		adet evrakı varide defteri 330ve 331 seneleri
I	"	" " " " " 332
I	"	" " " " " 333
I	"	" " " " " 334 ve 337
I	"	" " " " " 338ve 939ve 340
I	"	" " " " " 341ve 926
I	"	" " " " " 330 , 331 ve 332
I	"	" " " " " 333
I	"	" " " " " 334ve 337
I	"	" " " " " 335 ve 336
I	"	" " " " " 338 ve 939 ve 3340
I	"	" " " " " 341 ve 926

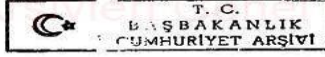
030	10			16	B3	B
-----	----	--	--	----	----	---

Ali Küçüka Hakkında davadan vaz geçmesine dair kararname

T. C.
MALİYE VEKÂLETİ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

Ankara.

Sayı

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

K A R A R N A M E 10089

O z ü :

Ek:

MADDE : I- Orman Umum Müdürlüğüne izafetle Hazine tarafından Denizlide Çaybaşı mahallesinde mukim Orman müteahhidi Ali Küçüka aleyhine açılan fen memur ücretlerinden mütevellit alacak davasının takibinde devlet için bir menfaat mutasavver olmadığından temyizinde sarfınazar olunarak kaydının terkinini tensip edilmiştir.

MADDE : 2- Bu kararname hükümlerini icraya Maliye vekili me-
zundur.

12 Kânun 1941

REİSİCÜMLHUR

BAŞVEKİL v.

MALİYE VEKİLİ

S. Sami

A. Ağır

030	11	1		150	34	1
-----	----	---	--	-----	----	---

Devlet- parti bütünleşmesi ormanlarda da görülmektedir.

19.4.1948
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
Özeti :

Orman Genel Müdürü Nazım Baturun himayesinde bazı memur ve müfettişin ormanları tahrip, halkı istismar ettiğini iddia etmekte; C.H.P. Genel Sekreterliğinden bir tefiş Heyetinin gönderilmesini istemektedir .

-3- Tavukçu 13

Layın Protokolüne
gönderilen suut ka.
Bölgemine ten di şül.
müki; Curoba mühürü
müfettiş beklendiği
12.11.1948

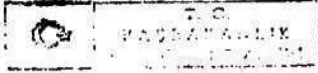
641

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 80 - Dosya

Cumhuriyet

MÜHÜR GAZETE

215
52
Istanbul, 29/Sonkânun/1937

Sayın Baş Vekil İsmet İnönü

ANKARA

Hüseyin
24.8.1937
Sayın Şefimiz ,

Yeni orman kanun lâyihasının Zingale büyük sermaye yatırımaş olan Belçikalıları endişelere düşüren iki maddesini arz ediyorum :

- " Madde : 40 - Büyük mikyassa ve mühim tesisatı icab ettirecek olan ormanlar İcra Vekilleri heyeti tarafından karar verilmek şartile orman idaresile millî sermayeli Türk şirketleri veya millî bankalar tarafından müştereken işletilebilir.
- " 5. inci muvakkat Madde - Bu kanun mer'iyet mevkiine girdiği tarihden evvel mukavele ile işletilmeleri hakikî veya hükmi şahslara verilmiş olan Devlet ormanlarının işletilmeleri eger mukavelelerindeki müddetler daha evvel hitam bulmayorsa nihayet on seneyi geçmemek üzere İcra Vekilleri heyeti kararla bu şahslar uhdesinde bırakılabilir .
- " Bu hükümlere göre mukaveleleri feshedilecek olanlara verilecek tazminat bu işletme için orada yaptıkları lüzumlu tesisat ve inşaatın mukavelelerin feshedildiği zamandaki bunların mukavele şartlarına göre Devlete intikal edib etmeyecekleri de nazara alınarak, takdir edilecek kayımlarından ibaret olacaktır .

Büyük mikyassa ve mühim tesisatı icab ettiren orman işletmelerinin memleketimizde şimdi mevcut olanlarının en mühimi Zingaldir.

8/Şubat/1926 Tarihinde Devletle akdedilmiş elli yıl müddetli bir mukaveleye istinaden bu işe 8 - 9 Milyon Türk lirası sermaye yatırılmış ve memleketimizin bir köşesinde bütün dünyada en modern sayılan tesisat vücade getirilmiştir .

Yeni lâyihanın yukarıda yazılı 40. incı maddesi sermayesinin mahiyeti itibarile bu işletmeyi kadro harici bırakıyor. Kanunun koymak istediği yeni hükümün Şirketi şimdiden darbalayacağına şüphe yokdur.

Tesisatı 50 senelik bir müddete göre yapılmış olan bu işletmenin on sene zarfında istirası hükümünün dahi müessisleri meysus eden bir vasiyet ihdas etmekden hâlf kalmadığı görünüyor.

Müddeti bir kanun hükmi ile tahdid edilen bir işletme bu müddetin hitamından sonra mevcudunu hükumete satmaktan veya tesisatını söküb götürmekden başka birşey yapmamak ızdırarına konulmuşdur.

030 10 183 264 9

Zingal Şirketinin Hassasiyetlerini bildiren dilekçe-2

Cumhuriyet
MÜHÜR GAZETE

"2"

İşlemiyen tesisatın kıymeti yegâne alıcı olan Hükümetin teklif edeceği bedelden ibarettir. Bu tesisatın sökülüb götürülmesi ise esasen mümkün ve faydalı olmaz. Çünkü milyonlara çıkan ve hakikaten o kıymeti de hâiz olan bu tesisat sökülüb götürülmek takdirinde ancak hurda kıymetinde eşya olur, ve belki sökmeye ve bozma masraflarını korumayan bir hiçliğe düşer .

Şirketin bu akibete sevk edildiğini gören bazı gözü açıklar şimdiden ona müracaat ederek mevcudu almak tekliflerini serd etmişlerdir. Meyus Şirket erkânından biri satmak için değil, öğrenmek için bu alıcıların Şirkete ne bedel vermeye düşündüklerini anlamak istemiştir. En kabadağı bedel teklifi, oda taksitle ödenmek üzere, 500.000 liradan ibarettir . Bu hal, yeni kanun lâyihasının memlekette bütün bir hismî niyetle kurulmuş en güzel işi nasıl feci bir akibete koymakta olduğunu gösterir .

Zingal , bu akibete düşmeğe lâyık bir iş değildir. Cumhuriyet Hükümetinin münhasıran bu şirketi istihdaf etmiş gibi görünecek bazı hükümlerle dünya pazarında sarahaten adaletsiz bir vaziyete düşmek istemeyeceğinde benim şüphem yoktur .

Uzun müddetli mukaveleler çok değildir, pek mahduttur, ve bunlar içinde işe müddetle müteneşib büyük sermaye yatırmış olmakda Zingal yegânedir .

Einaenaleyh 5. inci muvakkat maddeden sarfı nazar ederek bu maddî ve manevî felâketin bertaraf edilmesi pek mümkün ve pek iyi olacağını arz etmeğe mecbur ve mütecasir oluyorum .

O maddenin kanunda mevcut olmaması eğer isterse Devletin bilahara Zingali dahi almasına mâni değildir. Devlet ne zaman isterse bu iştiray yapabilir . Bu son şekil iki tarafın serbest rızasına istinad etmek gibi büyük bir faziletî hâiz bulunur .

Kanunun ikinci müzakeresinde vicdanlara itminan verecek olan bu keyfiyeti pek yerinde muhtasar bir izah ile zatî devletleri temin buyurabilirsiniz .

Maruzatımın büyük bir itimad ile memleketimizde çalışmaya gelmiş ve ortaya millî diyebileceğimiz büyük bir eserde koymuş ecnebinin haklı iddiraplarıyla beraber Cumhuriyet Hükümetimizi adaletsiz görünecek bir vaziyetten korumak endişelerinden ileri geldiğini temin ederek ve buna göre yüksek himmetinizin bu meseleye taallukunu bilhas-sa rica eyliyerek mübarek ellerinizden operim sayın şefim .

7. Kadı

Zingal haricindeki orman işletmelerinin gerek miktar, gerek müddet itibarıyla mahdudiyetleri görülmek üzere bir listesini bu arızaya bağli olarak sunuyorum .

030	10			183	264	9
-----	----	--	--	-----	-----	---

Zingal Şirketinin Hassasiyetlerini bildiren dilekçe-3

215
52

<u>Ormanların İsimleri</u>	<u>Mütebaki İşletme Müddetleri</u>
Bozöyük	7 - 8 yıl
Kunduz Ormanları " İş Bankası "	13 "
Göktepe " " İş Bankası "	2 "
Cehennemdere" " İş Bankası "	7 "
Kadıncık Ormanı	8 - 10 "
Adapazar Bankası Ormanları	2 - 15 "
Karadeniz Orman Şirketi	15 "
Çatacık Ormanı " Eskişehir "	2 "

Bu ormanlardaki tesisatın , işletme müddetlerinin hitamında Devlete bırakılması meşrut olmadığından sıraları geldiğinde iştiraları lâzım gelecektir .

Zingal Şirketinin büyük tesisatı ise mukavelesindeki ahkâm mucibince müddeti hitamında Devlete kalacaktır .Zingalin tesisatı hakikaten büyüktür. Bu sayededirki son senelerde memleket ihtiyacının % 75 ini Zingal temin edegelmektedir .

030 10 183 264 9

Orman Köylüsünün zati ihtiyacının temini için yazdığı örnek bir dilekçe

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Geldiği yer
Gönderildiği tarih
Geldiği tarih
Tel mahreç No.

Finike
16.11.1946
18.11.1946
487

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

OSMANLI ARŞİVİ

Ali geldi Devlet kanunun verdiği hakkım olan ihtiyac kerestemi işletme Müdürü Derviş Bilinmeyen sebepten vermiyeceğini beyanla istediğim yere tavsiye ettiği şikâyeti size duyuruyorum. Bir çok rütbeli subay ve memurların şahit olduğu bu keyfi hareketlere ne yapacağımızı şaşırдық. Tanrı aşkına çare bulunmasını yalvarırım.

Ali Örnek

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

811
27.11.1946

Tamam B.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

030	01			80	505	3
-----	----	--	--	----	-----	---

4

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Fon No: 30 1 0 0 - Kutu No: 80 - Dosya No: 505 - Sıra No: 3

Zingal şirketi hakkında yapılan suç duyurusu

Ankara 10 Temmuz 1934

İsmet Paşa Kâzretleri

Türkiye Cumhuriyeti Lufterem Başvekilii,

- 1.- Zingal Türk Anonim şirketi hususunda Belçika sermayesi ile teşekkül eden bir şirket ayrıca Zindan ve Zingal ormanlarına işletiyor. Bu orman muamelelerinin daki ve şirket idaresindeki vatan ve memleket aleyhine, vatanlıklar aleyhine, Mazine aleyhine ve hükümet otoritesi aleyhine işlenmiş bir çok acı ve ağır suçlar vardır. Ziraat Vekili Muhlis Beyefendiye bu hususu ihbar ettim aşağıda arzedeceğim bazı esbap dolayısıyla buna ehemmiyet vermayerek ihbarnameyi yarıttı etti. Çünkü şirketin müdürü umumisi orman umum müdürünün akrabasıdır. Bu ihbarın haberdar olan umum müdür Bekir Beyefendi fevkalade müjber olarak beni tankir etti. Adli ve idari takibat ve tahkikat için Cumhuriyet müddeiyi umumiligine ve vekalet makamına sureti (1) numara ile merbut istifa ile müraacaat ettim. Müddeiyi umumilik cümle tesbit ederek evrakı vazife noktasından Ziraat Vekili tane gönderdi? vekalet benim iddeamı tahkik etmesi lazımdır iken iki aydır evrak muamele görmemektedir.
- 2.- Zingal şirketindeki yolsuzluk, idaresizlik, kaçakçılığı, para kaçakçılığı, kaçakçılığı, orman resmi kaçakçılığı ve türlü türlü tankir ve sair hususlar hakkında 4 Türk genci tarafından tesbit edilerek müdde tasirini suretile yapılan zabıt varakası iki numara ile merbuttur.
- 3.- Zingalda Türk işçilerinin cuman gübleri geliştirilmesine itiraz etmesinden dolayı işinden çıkarılan Almanyada tahsil etmiş bir Türk genci tarafından yazılan ve bazı hususları sebeplerden dolayı Zati Devletlerine taksim edilemeyen rapor (3) numara ile ayren merbuttur.
- 3.- Ziraat vekaleti Orman Umum Müdürü çerkezdir; fakat yüzelliliklerden, Bedrihanilerden Kamiran ve Celiletan malalarının kocasıdır. Zingal şirketi Umum Müdürü T ev r i k Â l i Bey aslen kürttür. 150 liklerden Bedrihanilerden Kamiran ve Celadetle kardeş çocuklarıdır. Kamiranın karısı Celile uzun müddet İstanbulda T ev f i k Â l i n i n evinde kalması ve bilanire küliyetli bir para ile Şiriyeye kocasına gitmiştir. Bu defa Celilenin kız kardeşi T ev f i k Â l i n i n evindedir. Bunları arz etmekten maksadım: Zingal şirketinde İnaltı ve Kepez muntakası Devlet Fen memuru Z e k i E f e n d i de kürttür, ve orada Firari Vahdetin haininin bacerağı Doktor Ş e r a f e t t i n isminde o mahitte Türk düşmanlığı ile tanınmış ve meşhur bir de şirketin çerkez doktoru vardır. Bunlar her fırsatta memleket ve hükümet aleyhine kin, nars ve gayizlerini izhar etmekten çekinmiyorlar. İşte misali: Fen memuru Zeki Efendi Gazi ve hükümet zekânı aleyhine küfür ve hakaretle bulunuyor; Adliye buna vaziyet ediyor, tahkikat yapıyor ve cürüm sübit alıyor. Şirak istintak hakimine veriliyor. Bunu haber alan T ev f i k Â l i derhal faaliyet geçerek hakikatı ve cürmü yok etmek için şahitleri ve muhbiri tehdit ve işlerinden çıkartmak ve saire gibi hareketlere teşebbüs etmekle beraber orman umum müdürlüğü de bu adamı elan orada istindam ediyor. Bunun hişk üzerinde yapacağı tesiri siz tahkik beyanınızla

030 10 183 264 4

22

Bu hususa en güzel delil Zingal şirketi Devlet Ormanı Komiserinin sureti (4) numara ile ilişik mektubudur.

4.- Orman umum müfettişlerinden A b d ü l k ä d i r Beyden, Ziraat Vekili Muhlis Beyefendinin Zingal şirketinden bir deride eltipin lir. aldığını işittim idim. Bu deri Zeki Efendinin gösterdiği ücret ve cesareti şirket müfettişine ve Tevfik Ali vasıtasıyla bir Vekilin böyle şirket hareketine mütteli olmasından kuvvet almış olduğum kanaatindeyim. Çünkü Ziraat Vekili ile Orman müdiri arasında Sincop ve Ayancık seyahatlerindeki harcaharlara ait evrakı tetkik buyurmuş, bir de Zingal şirketinin bu seyahata ait masraflar dosyasını tetkik buyurmuş göreceğiniz hakikat sizi pek çok müteessir edecek tir Paşa Hazretleri.

5.- Karadenizde en mühim kereste inraç eden müessesesi Zingal şirkettir. Akdenizde en mühim kereste inraç eden müessesesi de Azak Zade'dir. Her ikisinin başında da Orman umum müdürünün oğlu ile yeğeni müdürdür. Bunların en mühim kereste inraç limanı İstanbuldur. İstanbul'a gelen bu keresteleri kontrol eden orman müfettişi M e c a l i Bey Şahi Bedrihanlı'dan ve Tevir Alinin akrabasıdır. Şu hareketler karşısında size arzedecek başka bir tek kelime bulamıyorum.

6.- Zingal şirketi şirkette müstamden orman komiserine 150.-- komiser muavinine 100.-- ve ben memurlarının benzerine elliger lira her ay bir para vermektedir. Bu para acaba ne için verilir? Mükvelenin hangi maddesine istinaden tediye ediliyor? Resmî bir ücret ise her ay diğer masraflar gibi maliye vasıtasıyla verilmesi lazımgelirken şirket münasebecisi C e v a t ve S i n a v isiminde iki şahsın daim cebletinde taşıdıkları ve şirketin gayri mevru işler için verdiği paralara ait siyah kaplı küçük bir deftere imza ettirilerek verilmesi doğrudan doğruya Devlet memurlarına rüçvet vermek demek değildir? Bu iki şahsın namres olarak gönderilecek iki memur vasıtasıyla anstanz üzerleri masalara ve evleri arandığı takdirde görülecek hakikat çok feci ve acıdır. Bu defterde bir çok kimselerin imzaları bulunacaktır.

7.- Başvekil Paşa Hazretleri ^{karşı} Ziraat Vekili Muhlis Beyin Zingal şirketine çok büyük bir zarar olduğu gibi bu müesseseyi menâket kanunlarına muğayir olarak hısmeye etmektedir. Bunun çok güzel bir misalini şahsında gördüğümden arz ediyorum:

Ben Ziraat Vekili Muhlis Beyefendinin emir ve tavsiyeleri ile ve Zingal şirketinin orman umum müdürlüğüne İş Bankası vasıtasıyla gönderdiği 100.-- lira yol ücretini iki yaşında küçük oğlumla hâmile ve hasta karım olarak İstanbul'a gittim. Şirkete müracaat ettim. Ayancığa gideceğimi söylediler. ⁺ Karım hasta tedavisi için avans istedim. 100.-- lira veridiler. Bu esnada bir kaza neticesi hâmile bulunan karım çocuk ziya etmek gibi ölümlünü intac edebilecek bir recaata maruz kaldım. Karım genç ve hasta, oğlum küçük, bakacak kimsemiz yok. Ayancığa hareketim bu suretle gecikti. Bilnetice karım tedavi eden doktorlara yakın bir semtte bir rum karısının eline terk ederek şirket tarafından yol param verilerek suretile Ayancığa gittim. Tamam üç ay Ayancıkta bekledim. Ne vazifem var nede masam. Karım çocuğum sefalet içinde çarpınır iken, ben de Ayancıkta Abdulhamit penfilileri gibi

030 10 183 264 4

23

inliyordum. Ziraat Vekiline telgraflar yazıyordum; karımın değil vicdanları taşları eritecek şekilde iniatilerinin ve iki yağındaki oğlumun süt diye reryetlerinin makası olan mektuplarını aynen Ziraat Vekili Mühlis Beye gönderiyordum. Bilvasita aldığı cevap: "Zevik Âli Beye yazılmıştır, bekleyiniz." Bu hal ve mubdere 3 ay devam etti ve neticede şirket beni vazire veremeyeceğini bildirerek beni kovdu.

Sizi müteessir etmek istemediğim için ailevi recaatin neticesini söylemeyeceğim. Yalnız Ziraat Vekiline sorunuz: beni neden göndermiş, sözünü dinletmeyeceği kadar bu şirkete zarar ve malubiyeti varmış; bir türk ailesinin yıkılmasına ve bir oğlun sönmesine neden sebep olmuş?

P.şam

Bir az da orman müdiri umumisinin akrabası ve arkadaşlarını himaye ve vazifesini şahsi menfaati uğrunda suyu istismar ettiğini gösteren şayanı dikkat ve mucibi tankik birkaç nadise arz ediyorum:

- 1.- Türkiyede birçok eşhas uhdesinde hususî ormanlar vardır. Orman müdiri umumisi bu gibi ormanların vaziyetleri hakkında hususî talimatlar ile gönderdiği takip memurları vasıtasıyla yalnız türkler elinde bulunan hususî ormanlar ile meşgul olmuştur. Bu güne kadar çerkezler elinde bulunan hususî ormanlar hakkında niç bir tetkik ve tahkik yaptırmamak ile beraber kanuna ve nizamna uygun olmayan katiyat ve imracatlarına da müsaade etmektedir. İşte misali:
 - a) Sınop'ta Hacı Murat ve kardeşine ait hususî orman.
 - b) Kırklarelinde İğne Adalı Haydar Beye ait hususî orman.
- 2.- Elyövün Bursa Orman müdiri bulunan S u p h i Bey çerkezdur. Makaddema İktisat Vekâleti memalîyinin 6 ay hapse mahkum bulunduğu ve bazı suyu hallerinden dolayı hakkında bir daha Devlet hizmetinde istihdam edilmemek üzere karar verilmiş olduğunu mucibi intibah olmak üzere tamim teşhir ettiği halde Bekir Bey umum müdir olur olmaz bu efendiyi çerkez olduğu için vazifeye almış ve hem de emsallerinden çok evvel terfi ettirerek müdir yapmıştır.
- 3.- Gördüz orman kondoktoru A b d u l l a n Efendi türktür. Osmanlık orman kondoktoru A b d u l l a n Efendi de çerkezdur. Her ikisi de iştin el çektiriliyor, mahakeme altına alınıyor. Keticede beraat ediyorlar. Çerkez olan Abdullan Efendi derhal ve aynı günde çit ormanı fen memurluğuna tayin ediliyor. Öteki zuvalı yalnız türk olduğu için 3 sene Vekâlet emrinde kalıyor. Şu suretle hem bir türke zulüm ve hem de Hazine ızrar ediliyor.
- 4.- Orman umum müdiri her sene iki ay mezuhiyet almakla beraber şeker ve kurban bayramlarında 15 şer gün mezuhiyetle İstanbula gitmekte ve bunu da İstanbula buluna orman mektebini teftiş edeceğini bahane ederek azimet ve avdet harırahı almaktadır. Halbuki bir defa olsam orman mektebini teftiş etmemiştir.
- 5.- Elyövün Antalyada orman komseri bulunan V e c d i Bey Adanada ihale edilen Fos ormanının teslim ve tesellümünden avdetinde Karaman Kazasının Çetinlik ormanından resimsiz ve damgasız kesilip ihraq edilerek orman harisine kaçırılmış 10.000 parça keresteyi görüyor ve müsadere ediyor. Bunun üzerine Ankara'ya avdet ediyor. Bunu haber alan ve o havalide tahkikatta bulunan

030	10			183	264	4
-----	----	--	--	-----	-----	---

24

umum müdür Bekir Bey derhal geliyor mezkûr keresteyi kendisinin sınıf arkadaşları bulunan fen memuru Hacı Ethem Efendiye dargalattırıyor resin verilmeden nakliye verdiriyor ve ihraç ettiriyor ve bu mameleyi yapmak için de orman müteahhidinden o vakit Adana orman müdürü ve şimdi Bekir Beyin şube müteahhisi H a l i l Bey vasıtasıyla 5.000.-- lira alıyor. Bu hususta esaslı şahit ve nakikate vakır eski Adana orman Başkâtibi R ü ş t ü Bey şimdi Adana'da kereste ticareti ile meşguldür. Bu ve buna benzer yüzlerce suyi istimala alet olan fen memuru Hacı Ethem Efendi hakkındaki 17 kита tahkikat evrakı yok ediliyor, mururu zamana ugratılıyor ve sair şekiller ile ortadan kaldırılıyor ve mameleyhte terfi ettirilerek Karaga müfettiş yapılıyor.

6.- Orman umum müdürü Bekir Bey kızını evlendirir iken Mersin'de Cacak ve Cehennem-Dere ormanını işleten I b r a h i m D e r v i ş ve T a h i r Beylere ait ormandan ihraç edilmiş ve Elhedefler şirketine satılmış keresteyi hiç bir tahkikata istinat etmeden gördüğü lüzum üzerine İstanbuldan Mersin orman mücehatat memuruna emir vererek müsadere ettiriyor. Telgraf alyövüm muameleat memurluğu dosyasında mahfuzdur. O vakit Adana orman müdürü bulunan Vekâlet müfettişlerinden Abdülkâdir Bey bu hadise hakkında esaslı malumata sahip ve maliktir. Bu emir üzerine Tahir Bey Adana orman müdürüne giderek "Bekir Bey kızının düğünü için bizden hediye istedi gönderemedik bunun üzerine hiddetlenmiş olacaktı bizim keresteyi müsadere etmek için emir veriyor" diyor ve ertesi günü de götüreceği hediyeleri alarak İstanbul'a hareket ediyor Hareketinden bir kaç gün sonra da kerestenin serbest bırakılmasına gine telgrafla emir veriliyor. Bu emrin de hiç bir tahkikat ve tetkikata istinat etmediği aşikardır.

7.- Orman umum müdürü Bekir Bey kerestecilerden, orman müteahhitlerinden bir çift ayak kabıya kadar tenezzül ederek kabili ettiğini ve buna benzer daha binlerce misalini arz ederek kıymetli vaktinizi işgal etmek istemeyorum. Yalnız şu son: ormanların Devlet işletmesi hakkındaki kanaatimi dilemenizi rica ederim.

Devlet İşletmesi

Türkiyede büyük tüccar ve şirket ormanlarında çalısın orman amelesinden başka orman sınırlarında oturan köy halkının da temini maiyeti ve bilhassa Hükumete karşı olan vergi ve sair borcunu, orman resmini vermek, talimat, nizamet ve kavanini mevzuasına tevfiğin ormandan keserek civar pazar mahallerinde mevzii intiyaçlar için satacağı keresteden alacağı paraları ile öder. Bu gün için devlet işletmesi Türkiye ormanları ve Cumhuriyet Hazinesi ve Türk halkı için en nafi, en dürüst ve en esaslı bir yoldur. Fakat, bütün tesisat ve teşkilatın yapılabilmesi mevcut ormanların hakiki servet miktarlarının tayini ile kabildir. Bu da uzunca bir zamana bağlıdır. Üç dört milyon halkın orman kazançlarından birden bire mahrum edilmesini Devletin varidatına indirilmiş bir darba telakki ediyorum. Ziraat vekili hüsnü niyetle hareket etmiş olabilir. Fakat bazı fena düğünceli orman işçileri ile alakadar kimseler tarafından iftial edilmiş olması da varidi hatırdır. Çünkü o zavalı köylü ormandan ağaç kesemez ise eline para geçmeyecek. Dağlık arazideki ziraat ise ancak köylünün tohumu ile ekmeğinden başka fazla mahsul temin etmez; köylü de bilnetice Hükumete olan borcunu ödeyemez. Benim küçük kafam bunu böyle anlıyor ve doğru buluyor; çünkü orman müteahhissinin Türk ormancılığını ve ormanlarını ve orman içinde yaşayan köylünün üm, adet ve teşmül ve sair hususiyetlerini tetkik edebilmesi zamana mütevakıftır.

İşte Paşam Hükümetin reisi sizsiniz ve bunları arz etmek de benim vazifendir. Ben bu vazifemi yaparken orman umum müdürünün ve Zingal şirketinin tesbit edilmiş 200 maddeye yakın yolsuz hareket ve suyi istimallerini tegekkül edecek tahkik heyetine madda bemaadda arz ve iraa edeceğimizden bu işlerin tamamen bitarafına tahkik ve tetkiki için teşekkül edecek heyete Ziraat Vekâleti

030	10			183	264	4
-----	----	--	--	-----	-----	---

25

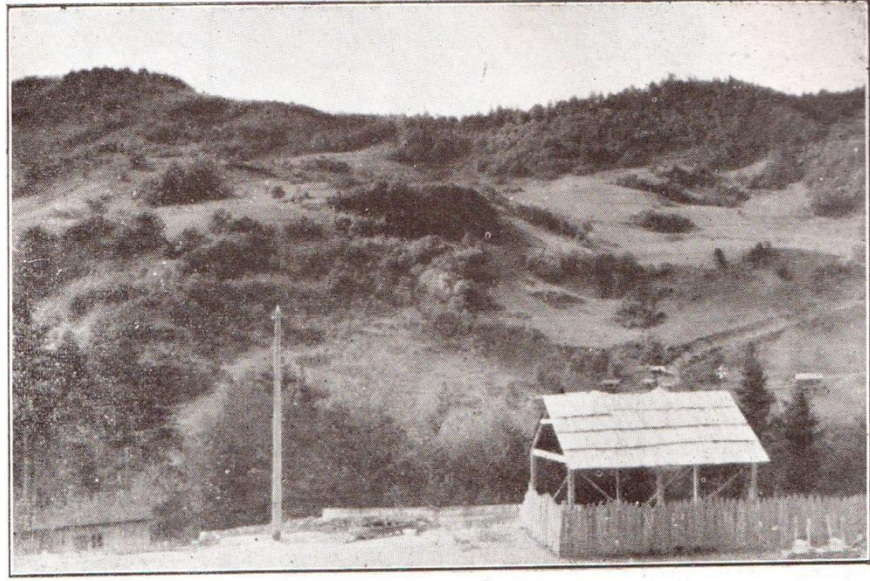
Döneme ait bazı görüntüler

96 — Manda arabasile odun kömürü taşınması. (Belgrat ormanında).
162.III. 2.6.1929.

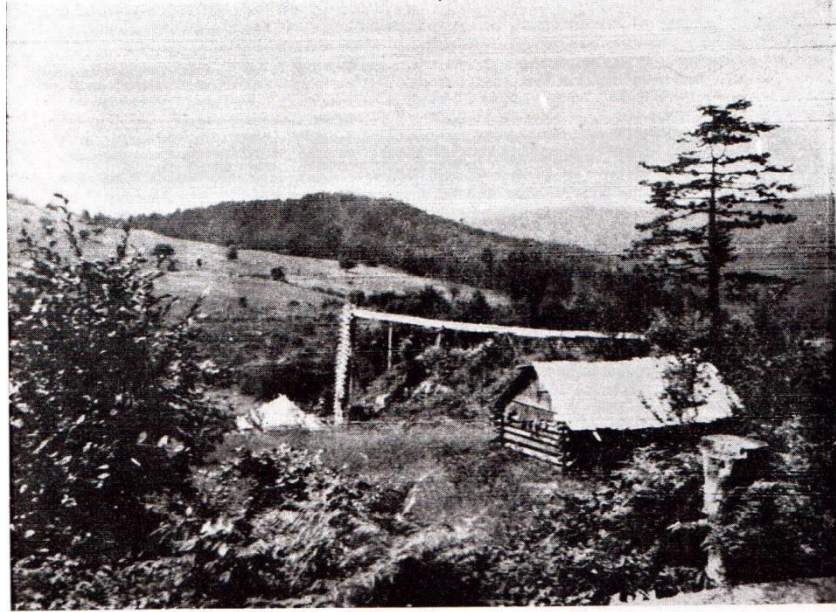
Transport von Holzkohle mit Büffelgespann im Belgrader Wald.

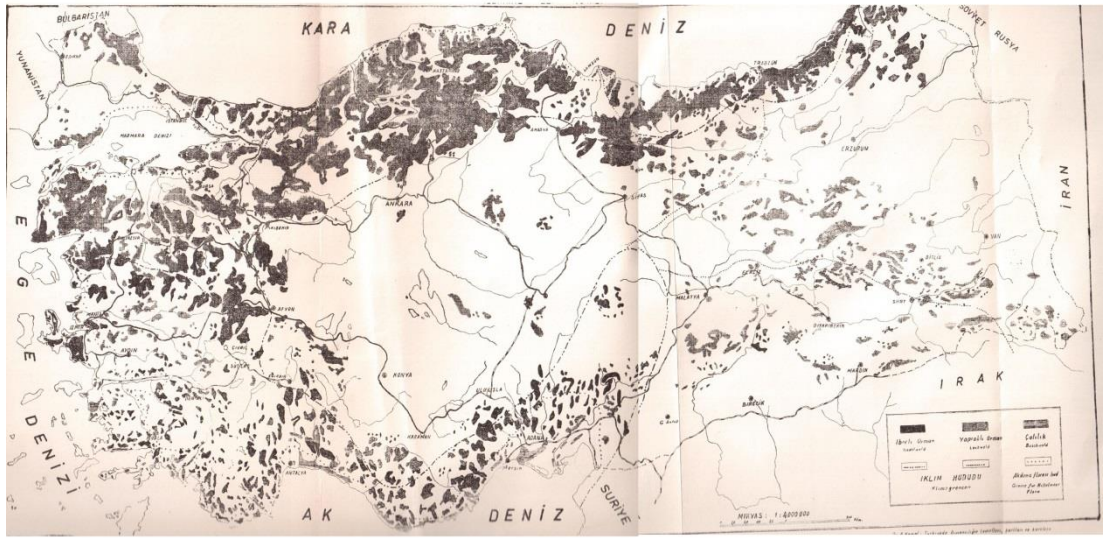
Şekil 5a — Abb. 5a

Çayancık civarı Çangal mıntakasında Duduncuk. 1000—12000 m yükseklikte
ormanda hasis toprak üzerinde ziraat.
5. V. 1937.

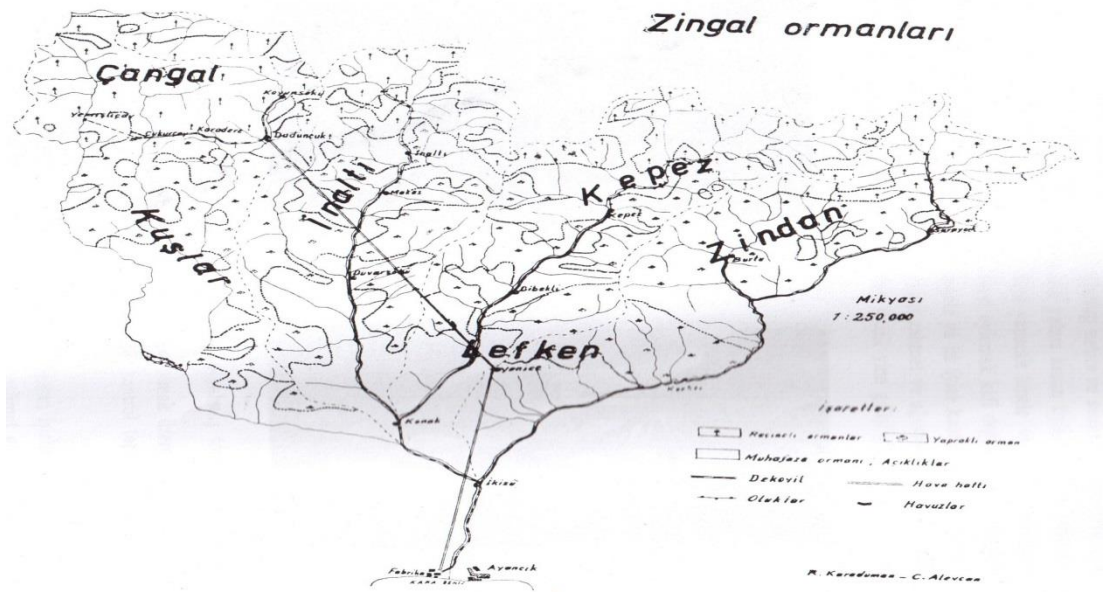

95 — Orman hizarı. Bozüyük. Karaburun, Bölme I. 170.IV. 16.7.1929
Waldsägemühle. Karaburun Abteilung I. Bozüyük.

1936 senesi Türkiye Ormanlarını gösteren Harita

Zingal Orman İşletme Sahasını Gösteren Harita

Gazi Orman Çiftliğinin görünüşü

Çiftliğin kuş bakışı toptan görünüşü

Umumî görünüş

Bir orman çalışanı hakkında soruşturma izni

T. C.
ADLİYE VEKĀLETİ
Ceza işleri M¼d¼rl¼ę¼
adet

726/129
Y¼ksek Baş vekālete

30

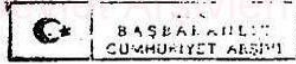
680

485
umumi
husus¼

564

Hulāsa :

H¼k¼metin řahs¼ manevisini tahkir
ettiği ihbar olunan bozant¼ sabık
orman memuru Osman efendi hakkında :

Tahkir

H¼k¼metin řahs¼ manevisini tahkir ettiği ihbar olunan Osman
efendi hakkında olup Adana m¼ddej¼ umumiliğinden g¼nderilen
evrak ; t¼rk ceza kanununun 160 ¼nc¼ maddesi muçibince taki-
bet icrası için B . M . M . Y¼ksek reisliğinden izin alınmak
¼zre raptan takdim kılınmakla muktazasının ifasına delalet
ve m¼saadej¼ devletlerini arz ve rica ederim efendim Hz ;

Muhtelisin

Adliye vekili

Lahurata
24 - 9 - 929

Teit

24-9-29 6146

4

Cevaben yazılacak Evraka ; Cevap olduğu muharreratin tarih numarasıyla hanki daire
ifadesiyle yazıldığı derç olunması rica olunur .

030 10 35 208 9